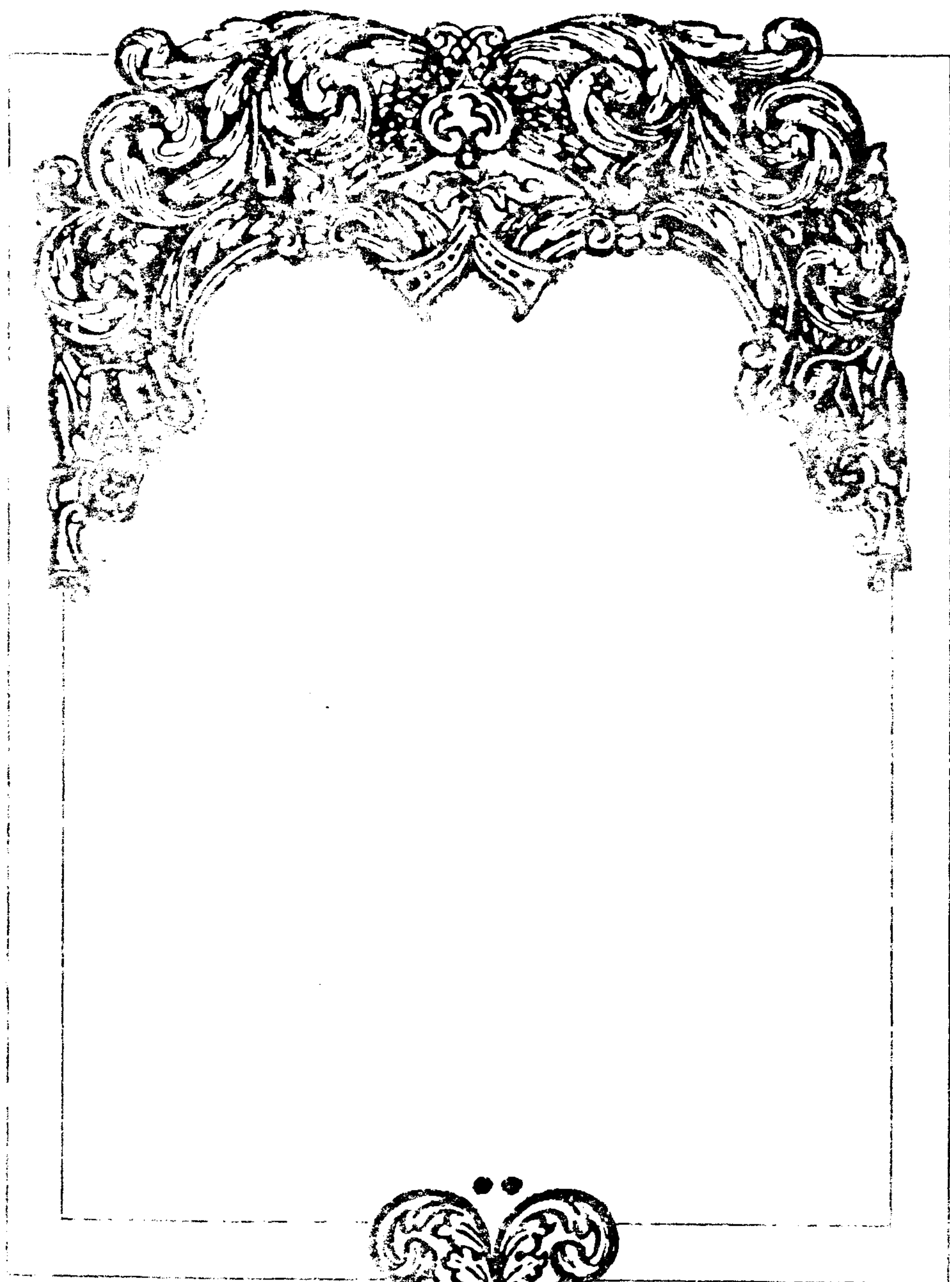

ISBN 973-21-0362-0
973-21-0363-0

EDITURA MINERVA

Preţ 2000 lei

AXINTE URICARIUL

CRONICA PARALELĂ A ȚĂRII ROMÂNEȘTI ȘI A MOLDOVEI

II

EDITURA MINERVA

AXINTE URICARIUL

CRONICA PARALELĂ A ȚĂRII ROMÂNEȘTI ȘI A MOLDOVEI
II

Coperta de *DUMITRU VERDEŞ*

COMANDĂ DE STAT
Preţul cu amănuntul este cel
imprimat pe copertă.

AXINTE URICARIUL

CRONICA PARALELĂ A ȚĂRII ROMÂNEȘTI ȘI A MOLDOVEI
II

Ediție critică de
GABRIEL ŞTREMPEL

Editura MINERVA
Bucureşti, 1994

Pios și dureros omagiu
nobilei mele soții

ISBN 973-21-0374-4
ISBN 973-21-0363-9

f. 417v *VALAHIA.*

Vl<ea>to 7136, 1628. DOMN 40. DOMNIE 43. Cap 37.

Alexandru vodă Iliiaş cu a dooa domnie au venit de la Poartă. Iar de întîmplările ce s-ar fi lucrat într-acea domnie a lui nimica scris n-am găsit, fără cît că au domnit ani 2.

MOLDAVIA.

7134, 1626. DOMN 42. DOMNIE 46. Cap 42. MIRON BARNOVSCHII MOGHILĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, CARELE AU FOST BOIAR DE ŢARĂ, HATMAN.

După moartea Radului vodă cel Mare boiarii şi ţara, văzînd pre Barnovschii hatmanul om de ţară şi fără coconi şi cunoscut şi Împărăţiei cu slujbele ce făcuse la Hotin lui sultan Osman şi ştiut şi la căpeteniile tătărăşti, mai ales lui Cantemir, cu carele legase prieteşug încă din mîrzăciia lui în Toporăuţi, cînd au trecut în Ţara Leşască, au
f. 418 ales cu galsurile/ tuturor pre Barnovschii vodă de domnie. Şi au mers o samă de boiari la Împărăţie de i-au adus steag de domnie.

Îndată ce s-au aşezat Barnovschii vodă la domnie, întîi au trimis daruri lui Calga sultan şi la Cantemir paşa, de au întors vrăjmăşiia tătarălor ce gătise ei asupra ţării; şi apoi au stătut şi după aşezatul ţării, care să stricase foarte de la Radul vodă.

LUCRURI STREINE.

Iar războiul tătarălor de atunce, ce-au avut cu léşii, au fost într-acesta chip: neştiind léşii parola ce legase la Hotin, ca să dea Crîmului din an în an 30.000 de cojoace, s-au rădicat însuşi calca sultan, fratele hanului şi Cantemir paşa cu 40.000 de tătari şi au lovit Ţara Leşască pen trei părţi: pe o parte calga sultan, pe altă parte Salmaşa mîrza, iar pe altă parte Cantemir paşa. Şi au prădat pînă la Socal şi pînă mai sus, la Liov, unde lovindu-i léşii, întîi pre calga sultan, Coneţpolschii hatmanul şi cu Hmileţschi, [de] au perit acolo mulţime de tătari, cu feciorul lui Cantemir paşa. Şi au căzut la robie şi un frate al hanului mai mic decît galga, carele mai pre urmă, eşind de la robie, au stătut şi han la Crîm, de umbla cu Hmil în Ţara Leşască. Iar partea lui Salmaşa mîrza şi a lui Cantemir paşa nu era de tot răsipite. Că măcar că lovise
f. 418v Liubomirschii/ cu léşii şi pre Cantemir paşa, iar de tot răsipă acelor oarde n-au putut face. Ci strîngîndu-se oardele iară la Nistru, la carii scăpase şi galga sultan, numai ci era să prade ţara, dînd vina Radului vodă cu au dat ştire léşilor de dînşii. Şi să nu să fie întîmplat moarte Radului vodă n-ar fi scăpat ţara de acea mare primejdie.

Ci precum florile şi pomeţii şi toată verdeaţa pămîntului stau pălite de brumă ce cade făr-de vréme şi apoi după lină căldura soarelui vin iar

---

26 pe de altă // 27 pre / pîn<ă> 1-2 // 28 la] de / sultan calga / 29 *corectat* hatmanul// 31 decît] de / 31 calga / mîrzea / risipite /*lipseşte* Că // 34 léşîi / risipă // 35 strîngîndu-să / iarăş<i> / carei // 36 calga // 37 dînsîi // 38 moarte lui Radu vodă // 40 dup<ă> //

la fire şi la frumuseţile sale céle împiedicate de răceala brumei, aşa şi ţara, după nevoile şi greutăţile ce era la Radul vodă (care au rămas vacurilor de mirare, cum au putut încăpea întru înţelepciunea acelui domn acea nemilă de ţară), au venit fără zăbavă ţara la firea sa; şi pînă la anul s-au umplut de tot bivşugul şi de oameni. Milele domnilor pot aşeza ţărîle, iar nemila şi lăcomiia fac răsipă ţărîlor.

Făcut-au Barnovschii vodă mare volnicie întîi curţii să dea numai odată la bir într-un an. Şi oricarele din curténi de nevoe au fugit de la ocina sa, ori la sat boeresc, ori le sat domnesc, pre to<i> i-au adus la pămîntul său şi la bréslele sale. Şi pe unde să pustiise siliştile, au dat slobozii, chiemînd oameni din Ţara Leşască. Şi aşa, în scurtă vréme/
f. 419 s-a umplut ţara de oameni.

Iară la al doilea an al domniei sale i-au venit poruncă de la Împărăţie să margă cu oştile ţărîi la Daşău, pentru întăritura Daşevului. Că măcar că pacea să legase la Hotin între turci şi între léşi să nu umble tătarîi stricînd la léşi şi cazacii pre mare la turci, iar nu-i putea opri dintr-amîndoao părţile pre acéste doao neamuri: nici turcii pre tătar<i>, nici léşii pre cazaci. Ci loviia totdeauna şi cazacii pre Marea Neagră locurile turceşti; şi mai mult Daşovul păţiia nevoe în toată vrémea de dînşii. Deci într-acel an au mers şi Barnovschii vodă de au lucrat toată vara acolo la cetate, tocmind zidurile şi şanţurile şi cu muntenii şi cu nişte paşi orînduiţi de la Împărăţie pentru acea treabă.

După slujba ce au făcut Barnovschii vodă Împărăţiei la Daşeu, domniia cu mare fericie ţărîi, stînd tot după grijile ţărîi şi după lucruri dumnezeeşti. Şi au săvîrşit întîi mănăstirea cea mare din şesul oraşului Iaşilor, ce să zice sfînta Maria. Apoi au zidit din temelie Mănăstirea Hangul, în munţi şi Mănăstirea Dragomirna iar el o au săvîrşit, care era urzită de Crimca mitropolitul, ce iaste aproape de oraşul Sucevei. Aşijderea şi Bîrnova lîngă Iaşi, care mai pre urmă au săvîrşit-o Dabija
f. 419v vodă, făr-de alte biserici, în multe locuri./ Iar biserica lui Sfetii Ioann, cea din oraş, iaste făcută de mumă-sa. El au lăsat moşiia sa Toporăuţii, sat la Cernăuţ<i> şi Şipotele, la Hîrlău, cu afurisanie de la patru patriarş<i>, întîi în ţară să nu fie la alte dăjdi, fără numai la bir. Ci binele pururea iaste gingaş şi pentru păcatele oamenilor în multă vréme nu iaste stătătoriu. Pentru 40 de pungi de bani ce-i cerea veziriul de la Barnovschii vodă, ferind ţara de obiceaiu, şi nevrînd să dea, i-au venit mazilie. Şi mulţi din priiateni îl sfăuia să nu să pue împotriva unui veziriu, ci să dea acei bani, să nu vie vreo primejdie. Şi nici într-un chip n-au vrut să priimească, pentru obiceaiu, ca să nu să facă asupra

---

1 de] dă // 2 dupe / greotăţile // 3 veacurile // 4 domnu / făr<ă> / pîn<ă> // 5 bişugul / Milile // 6 aşăza ţările / risipă / ţărilor // 7 *lipseşte* mare // 8 curteni / de]dă // 9 boerescu / domnească // 10 bréslile // 13 Iar // 14 meargă / ţării / Daşăvului // 16 tătarii stricîndu // 17 aceste 2 // 18 léşii // 20 vremea / dînşii / mersu / *ad. marginal* Barnovschii, 1627 A // 22 muntenii / orînduiţ<i> // 23 Împărăţie<i> / Daşău // 24 domnea / fericire ţării / dup<ă> / ţării/ lucru<ri> // 25 dumnezeiaşti / şăsul // 26 Mariia / *corectat* din temelie A // 28 oraş // 29 Aşîjderea / Barnova / o au săvîrşit // 30 Sfeti Ioan // 32 Şipotile / patru]4 // 33 patriiarş<i> // 34 binile // 35 stătător / 40]40.000 A / pungi de bani] lei / vizirul // 36 obiceai // 37 mazîlie // 38 vizir / să nu-i vie // 39 obiceai //

ţărîi. Urmînd lui Petru vodă, carele au făcut Galata de sus, carele avînd bîntuială totdeauna de la turci cu dările, au strîns boiarii şi ţara şi le-au zis că nu mai poate să sature pîntecele turcilor cel fără fund. Şi luundu-ş<i> zioa bună de la toţi, au lăsat domniia şi s-au dus prin Ţara Leşască la Veneţia, unde şi viaţa sa ş-au săvîrşit cu pomenire vécinică în ţară.

Să cunoaşte că aceşti domni mume drépte au fost aceştii ţări, iar nu vitrege, cînd pentru obiceaiu să nu să facă în zilele lor, ca să îngreuiaze ţara, ş-au lăsat domniile şi asupreala ţărîi n-au priimit să fie de la dînşii. Aşa au făcut şi Barnovschii vodă, măcar că cu foarte prost
f. 420 sfat, căci după mazilie n-au mers la Poartă. Ci cumpărasă/ un tîrg în Ţara Leşască, anume Ustiia, cu cîteva moşii, nu departe de Nistru şi după mazilie au mers acolo cu toată casă lui. Şi au domnit Barnovschii vodă ani 4.

MOLDAVIA.

DOMN 43. DOMNIE 47. Cap 43. ALEXANDRU VODĂ AL ŞASELEA, FIIU RADULUI VODĂ CEL MARE.

Acéste trei domnii: a lui Alexandru vodă, feciorului Radului vodă, şi domnia dintîi a lui Moisei vodă şi a lui Alexandru Iliaş vodă supt un cap le închidem, căci că toate acéste domnii au fost scurte, unele cîte o jumătate de an, altele puţin oarece au trecut peste an şi nici lucrur<i> ce s-au întîmplat în vremile lor nu s-au însemnat.

Mai cu greu mi-au fost, iubite cetitoriule, a scrie de acéste domnii decît de céle mai de demult ce au trecut. Că de acéste domnii, ce mai sus zicem, nicăiri, la nici un létopiseţ strein, pomenit nu să află; ori
f. 420v pentru/ scurtarea lor, ori căci nimica aşa ales nu s-au întîmplat în zilele lor. Ci cît am putut înţelége den boiari bătrîni, ce au fost în zilele lor, mergînd cursul anilor pre rîndul său, îţ<i> însămnăm.

După eşirea lui Barnovschii vodă în Ţara Leşască au venit domnu în ţară Alexandru vodă, feciorul Radului vodă celui Mare. În véstia tătîne-său ce avea la Împărăţie i să dedése domniia. Ci cu cît iaste ceriul de la pămînt, cu atîta era departe de firea tătîne-său, fiind om şi de trup şi de fire slăbicios şi bolnav. De care înţelegînd Împărăţiia că

---

1 ţărîi / Pătru / care // 2 *lipseşte* cu dările / strînsu // 3 pîntecile // 4 luîndu-ş<i> // 5 Veneţiia / viiaţa / *lipseşte* sa / vecinică // 7 mume]matce M // 8 vitrege]maştihă M // 7-10 *lipseşte* Să cunoaşte... să fie de la dînşii // 10 *lipseşte* foarte // 11 căci că / mazîlie / mersu / cumpărase / tîrgu // 12 moşii]ocine M // 13 dup<ă> mazîlie / mersu // 13-14 Şi au domnit Barnovschii vodă ani 4]Iară domn în locul lui au venit Alexandru vodă, feciorul Radului vodă celui Mare M // 15-17 *lipsesc* M // 15 Moldaviia B, *ad. marginal* A // 16 *lipseşte* Domn...Cap 43 / Alicsandru vodă al 6, fiiul / *ad. marginal* 7134 p<o>1, 1626 p<o>l A // 18 Aceste / Alicsandru / feciorul // 19 domniia / *repetă* a lui / Moise / Alixandru vodă Iliiaş // 20 aceste // 21 oareşce // 23 *după* iubite *ad.* frate / cititoriule / aceste // 24 de]dă / aceste // 25 striin // 26 zilile // 27 din boerii / zilile // 28 însemnăm // 29 Barnovschi // 30 Alixandru / vestea // 32 cu]că // 33 slăbănog / înţelegîndu //

nu iaste vrédnic de a domni o țară ca aceasta, de margine, și neîmplinind bine jumătate de an, i-au venit mazilie.

Însă să ispitise Barnovschii vodă oarece la margine și trimisése pre Nicoriță hatmanul la Toporăuți în zilele domniei lui Alexandru vodă. Ci i-au eșit cu oști Vasilie Lupul vornicul și Grama stolnicul și au gonit pre Nicoriță hatmanul de la marginea țării. Domnit-au Alexandru vodă an p<o>l./

f. 421

VALAHIA.

Vl<ea>to 7138 <=1630>. DOMN 38. DOMNIE 44. Cap 38. LEON VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, FECIORUL LUI ȘTEFAN TOMȘA VODĂ.

După maziliia lui Alexandru vodă Iliiaș au venit domnu de la Poartă Leon vodă. Și s-au așezat cu cinste în scaun în București. Iar Matei vodă pre acea vréme au fost boiaren de i-au zis aga Matei, feciorul danciului, vornicul din Brîncovéni. Carele în zilele lui Leon vodă fiind zapciu de dăjdi în județul Romănaților și asupra săracilor puindu-se biruri multe și gréle s-au spart judéțele de peste Olt și au fugit unii peste munte, alții peste Dunăre. Deci boiarii ce au ținut judéțele, neavînd de unde lua bani din țară, s-au îndatorit pre la turci și pre la balgii de au plătit de bir judéțele cîte erau asupra lor. Deci boiarii văzînd atîta răotate și stingerea caselor lor, și mai vîrtos că aprozii nu mai lipsiia din casele lor pentru bani, de le lua treapăd cîte 30, 40 ug<hi> odată și din țară nu avea de unde să mai dea, au fugit toți boiarii de peste Olt preste munte, în Țara Ungurească, oct<omvrie> 17, l<ea>t 7138 <=1630>, anume Matei aga Brîncoveanul, Aslan vornicul și Gorgan spătariul, Barbul paharnicul Brădescul și Mitrea vist<iernicul>/ și Mihai postélnicul și cu mulți boiari. Iar Mihai spătariul Coțofeanul și Dumitru slugériul Filișanul au fost pribegit mai nainte și le era lăcuința la Hațag.

f. 421v

Deci și ei, înțelegînd de pribegirea acestor boiari, le-au eșit înainte, împreună și cu un németș, anume Berbat Micleuș și cu fiiu-său Mateiaș și împreunîndu-se cu dînșii au trecut muntele prin plaiul Vîlcanului, Ogorjile în Țara Hațagului, în luna lui oct<omvrie>. 23, joi, de s-au așezat cu toții la un loc, unde mare cinste și multă socotință au avut de la Racoț<i> Gheorghie, craiul Ardealului și de la grohul și de Zolomi David și de la toț<i> németșii.

---

2 jumătate / mazîlie // 3 Barnovschi // 4 zilile domnii / Alixandru // 5 vornic / stol<nicul> // 6 hat<manul> / țării // 6-7 *lipsește* Domnit-au ... an pol M // 6 Alixandru // 8-11 *lipsesc* C // 8 Valahiia B, *ad. marginal* A // 9-11 *lipsesc* // 12 mazîliia / Alixandru / *lipsește* Iliiaș / venit-au // 13 *după* Leon vodă *ad.* feciorul lui Ștefan vodă Tomșa / așăzat // 14 boiariu // 15 vornic / zilile // 17 puindu-să / județile / de]du // 19 județile // 20 județile// 21 văzîndu // 21-22 *lipsește* și mai vîrtos ... casele lor // 23 ug<hi>]de galbeni / nu mai avea // 24 du peste // 25 *ad. marginal* Ștefan, 7138 A // 26 vornic / *lipsește* și $^{1-2}$/ spăt<ariul> / pah<arnicul>// 28-33 *lipsește* Iar Mihai spătariul ... în luna lui oct<omvrie> 23, joi C // 27 *lipsește* și ^{1}/ post<elnicul> / și alți boiari mulți // 28 spătar / *lipsește* și / slug<erul> Filișan // 30 înțe<le>gîndu// 31 némiș / fii-său // 32 împreunîndu-să / dînșii // 34 așăzat // 35 Racoți // 36 nemișii //

Iar Leon vodă au triimis pe Petru armaşul cu cărţi la Matei aga şi la alţi boiari, cu mare jurămînt, ca să vie în ţară la casele lor, că nu vor avea nici un fel de nevoe. Şi n-au vrut să vie. Mai trimis<e> Leon vodă şi a doa oară pre Calotă clucériul din Popeşti şi pre Dima din Bezdina cu cărţi cu mare jurămînt; şi tot n-au vrut să vie. Iar au timis pe al treilea rînd pre părintele Theofil, episcopul de Rîmnic şi pre Hrizea vornicul şi pre Radul logofătul din Desa cu cărţi cu mari jurăminturi ca să vie pribégii la casele şi moşiile lor şi tot n-au vrut să vie, că n-au crezut.

Într-acea vréme s-au fost întîmplat de au fost triimis împăratul f. 422 turcesc pre un agă mare la craiul Ardealului. Atuncea/ s-au strîns toţi rumânii carii fugise din ţară acolo pentru nevoile şi dăjdiile céle gréle, mai mult de 1000 de oameni, de s-au pîrît de faţă cu Hrizea vornicul, înaintea craiului. Iar deaca au venit părintele episcopul Theofil şi cu Hrizea vornicul din solie făr-de ispravă au mai trimis Leon vodă şi a patra oară pre Radu logofătul şi pe Stanciul postélnicul din Dîlga şi pre Iane post<elnicul> din Pleşoi şi pe Preda vornicul din Ceplea cu cărţi cu multe jurăminturi, ca să vie pribégii la casele lor. Deci cînd au agiuns la Tîrgul Jiiului s-au întimpinat cu strejile boiarilor, fiindu-le cap Barbul păharnicul Brădescul şi Mihai Coţofeanul. Şi au prins pre Radul logofătul din Desa, iar ceilalţi au scăpat.

Iară aga Matei cu alţi boiari şi cu oastea ungurească şi cu mulţi roşii şi slujitorii de preste Olt veniia pre urma strejilor pre plaiul Vîlcanului, pînă au trecut în ţară. Ci prinzind de véste Leon vodă, trimis-au pre Mihail spătariul cu oşti de strajă împotriva agăi Matei. Şi întimpinîndu-se cu dînşii la sat la Ungurei, acolo s-au lovit strejile de faţă şi au biruit pre Mihul spătariul cît abia au scăpat cu fuga. Iar Leon vodă deaca au auzit de această véste rea, îndată au trimis pre doamna lui şi cu toate jupînésele boiarilor la Giurgiov.

Şi la avgust 21 de zile, fiind cursul anilor 7139 <=1631> eşit-au şi f. 422v Leon vodă cu toate oştile întru întimpinarea/ agăi Matei, mergînd pînă la Argeş la sat la Priseceni. Şi acolo s-au sfătuit cu toţ<i> boiarii şi cu slujitorii, dînd dărăbanţilor lefile, tot galbeni de aur. Şi iar s-au întors înapoi la scaun, tăbărîndu-se cu oştile din jos de Mănăstirea lui Pană vistiiariul (ce se chiamă Sfînta Ecaterina), lîngă drumul Giurgiovului, avînd grijă mare.

---

1 trimis / Pătru / *ad. marginal* Leon, 1630 A // 2 *lipseşte* la / *lipseşte* că // 3 trimis-au // 4 doao <oa>ra / cluce<rul> // 5 pe]şi // 6 Theofil]Theodosie // 7 vornic/ Rad<u> log<ofătul> // 8 pribegii / la casele lor şi la // 10 trimis // 11 turcescu / Atunci / strînsu // 12 carei // 13 o mie // 14 daca /Theofil]Theodosie // 15 vornic / făr<ă> ispravă // 16 log<ofătul> / pre // 17 post<elnicul> / vor<ni>c // 18 şi cu multe / pribegii / cîndu // 19 ajunsu / întîmpinat // 20 Brădescul pah<arnic> /*după* Coţofeanul *ad.* spăt<ar> / prinsu // 21 log<ofătul> // 22 Iar / oaste // 23 peste / venea / pe[2] // 24 pîn<ă> / prinzînd / veste // 25 Mihail]Mihul / spăt<arul> / streajă // 26 întîmpinîndu-se / dînşii // 27 spăt<arul> // 28 daca / veste // 29 jupînésile // 30 *lipseşte* 21 de zile / *ad. marginal* Leon, 7139 A / *lipseşte* şi // 31 oşti<le> / întîmpinarea / pîn<ă> // 32 Presicéni // 33 dîndu /dorobanţilor / întorsu // 34 tăbărîndu-să // 34-35 jos de Bucureşti, din josul Mănăstirii lui Pană vistierul / chiiamă // 36 avîndu //

RĂZBOIUL LUI LEON VODĂ CU MATEI AGA ŞI CU ALŢI PRIBÉGI.

Iar cînd au fost la avgust 23 de zile s-au lovit oştile de<a>supra viilor, din jos de Mănăstirea lui Mihai vodă şi au fost izbînda lui Leon vodă. Căzut-au într-acel războiu mulţi oameni de sabie, de tot feliul. Şi au perit Nedelco căpitanul den Ruş<i>, prinzind şi pe Preda Brîncoveanul, nepotul agăi Matei şi pre Radul logofătul din Desa, carii ş-au răscumpărat viaţa de la Leon vodă cu bani. Tăiat-au şi pre Adam banul şi pe Preda Florecoiul din Greci, acolo, în tabără. Şi au înţepat şi pe Prepusa armaşul, trimiţind şi la Împărăţie mai mult de 40 de unguri vii. Şi au făcut Leon vodă o movilă mare de trupuri lîngă drumul Giurgiovului. Într-acel războiu au împuşcat pre Voicilă căpitanul de sîrbi într-o coastă.

Iară Matei aga şi cu Tudosie spătariul şi Gorgan spătariul şi Filişanul şi Brădescul şi Petre slugériul şi cu alţi boiari cîţ<i> au scăpat din războI au fugit preste Olt şi s-au închis la Mănăstirea Tismana, de au şezut acolo zéce zile. Iar Leon vodă îndată au trimis după dînşii pre f. 423 cumnatu-său/ Boul, ce era ban la Craiova şi cu Nedelco Boteanul cu oşti ca să ajungă pre Matei aga.

Deci fiind închişi la Tismana, acolo i-au ajuns oştile de s-au bătut trei zile şi nimica nu le-au putut strica. Deci s-au întors oştile iar înapoi şi au prădat ţara de peste Olt foarte rău. Iar Matei aga văzind că s-au dus oştile, au eşit din mănăstire, de au mers în sat în Izvarna, în judeţul Mehedinţilor, la casa Stoicăi Uncheaşul, carele i-au fost povaţă, de l-au suit într-un munte pre aga Matei şi nimica nu i-au putut strica, ci s-au întors cu oştile iar înapoi, trecînd muntele în Ţara Ungurească, aşezîndu-se la Caravan Sebeş. Iar ţara de preste Olt avut-au mult jaf, pradă şi nevoe de la Leon vodă şi de oştile lui.

Întru acea vréme era la marginea Dunării Abaza paşa, carele înţelgînd de pustiirea ţării cum au răsipit-o domnii streini cu grecii ţarigrădéni, au făcut sfat ca să aducă pre Matei aga de la Ardeal şi să-l facă domnu ţării, că vor avea săracii odihnă de la dînsul. Şi au trimis la dînsul pre popa Ignatie sîrbul din Nicopoe, ca să vie să-l facă paşa domn ţării. Şi s-au împreunat cu dînsul la Făgăraş. Iar Leon vodă iar au trimis pre părintele vlădica Serghie şi pre Ivaşco vornicul Bădeanul şi pre Grigorie comisul cu cărţi cu mare jurămînt la Racoţ<i> Gheorghie f. 423v craiul şi la Matei aga şi la ceialalţi boiari, ca să vie la casele lor./ Deci

---

1-2 *lipseşte* C // 1 cu alţii]boiarii // 2 pribegi // 3 av<gust> / *ad.marginal* Leon, 7139 A / *lipseşte* de zile / deasupra // 6 den]de la / Ruşi / prinzînd // 7 log<ofătul> / carei // 8 viiaţa / pre]pă // 9 Floricoiul // 10 pre Pusa B, C / trimiţînd //12 pe // 13 căpit<anul> / coastă] coapsă C // 14-15 Gorgan spătariul i Mihai spătariul i Dumitru slugerul i Barbul paharnicul i Petru slugerul C // 14 Iar aga Matei / Tudose / spăt<arul>[1-2] // 15 Filişan / sluge<rul> // 16 războiu / peste // 17 şăzut / dînşîi // 18 cumnată-său // 20 ajunsu // 21 nimic / întorsu / *lipseşte* iar// 22 de]du / văzînd // 23 mersu // 24 jud<e>ţ Meh<e>d<inţilor> / Stoică<i> Unchiiaş care au fost // 25 nimic // 26 întorsu // 27 aşăzîndu-să / Sébeş / de]du / peste // 29 care // 30 ţării / risipit-o / striini // 31 ţărigrădéni // 32 ţării // 34 domnu ţării / dînsu // 35 Serghie]Grigore C /*după* vlădica *anulat* Ignat A / vornic // 36 comis / Racoţi //

o samă de boiari anume Filişanul şi Coţofeanul şi Brădescul şi Petre slugériul şi Barbul din Poiani şi Ionaşco din Gaiu au venit de s-au închinat la Leon vodă. Şi le-au dat tuturor plăşci şi i-au boerit. Şi după dînşii au venit şi Aslan vornicul şi l-au pus ban mare la Craiova.

Iară la luna lui iunie 21 de zile, fiind cursul anilor 7140<=1632> venit-au un capigiu de la Poartă cu schimni-ceauş, dimpreună cu Preda spătariul, feciorul Nicăi vist<ierul> şi au mazilit pre Leon vodă, de s-au dus la Ţarigrad. Şi numaidecît boiarii ţărîi trimiseră pre Drăguşin şi pre Nicola de Glogova cu cărţi la aga Matei, făcîndu-i ştire de mazilia lui Leon vodă şi să vie la casa lui cu bună pace.

Deci Matei aga, înţelegînd de aceasta, au dat mulţemită lui Dumnezeu. Şi fiind om supărat de streinătate socotit-au să vie în ţară. Ci mai nainte de această véste cu 5 zile au fost trimis pre cumnatu-său Gorgan spătariul la Alexandru vodă Iliiaş, domnul Moldovei, ca să facă pace; şi acolo fu omorît de dînsul. Iar Matei aga ş-au luat zioa bună de la Gheorghie Racoţi, craiul Ardealului şi de la toţ<i> némişii, ca să vie în ţară. Ci craiul pentru multă slujbă dreaptă ce i-au făcut, cînd i-au venit némţii asupră la Tocai, n-au vrut să-l lasă să vie făr-de oameni, ci au trimis pre Vaida Bun, capitanul de unguri, cu o samă de oşti, de au petrecut pre Matei aga cu mare cinste de la Caravan Sebeş
f. 424 în luna lui av<gust> 2 zile./ Şi de acolo au conăcit la sat la Corn, pre locul turcesc, eşindu-i înainte beiul de Ruşava cu poclon şi cu mare cinste de s-au împreunat. Şi i-au dat beiul mulţi bani ca să fie de chieltuială şi de lefi. Apoi au trecut muntele dincoace, pre plaiul Drinovului şi au tăbărît în siliştea Prişnii, ca să vie la casa lui.

Iară de la Împărăţie au fost dată domniia Radului vodă, feciorul lui Alexandru vodă Iliiaş, fiind tată-său, Alexandru vodă, domnu la Moldova. Şi după ce au trecut aga Matei muntele, iar boiarii şi roşii<i> cu toţ<i> slujitorii şi cu toată ţara de peste Olt au eşit întru întimpinarea agăi Matei şi au făcut sfat mare, socotind cum că ţara iaste prădată şi mîncată de streini şi de greci şi cum că nu vor putea aştepta pre Radul vodă cu atîta datorie, ca să-i mai mănînce şi să-i prade ca şi mai nainte. Ci au rugat toţ<i> pre Dumnezeu şi au luat pre Matei aga cu sila de l-au dus la Mehmet Abaza paşa din Nicopoe; şi după ce s-au împreunat cu paşa numaidecît l-au îmbrăcat cu caftan de domnie. Şi de acolo au început a scrie cărţi în ţară, numindu-se Io Matei Basarabă voevod, dîndu-i Abaza paşa surlari ca unui domnu şi

---

1 seamă / Brădescu // 2 sluge<rul> *lipseşte* şi // 3 *lipseşte* şi[1]/ Şi i-au boerit îmbrăcîndu-i cu caftane. Şi după dînşii / plăşci, *explicat marginal* caftane A // 4 vornic // 5 Iar / iulie 24 dni 7140 C // 6-8 venit-au de la Poartă de au luat domniia lui Leon vodă. Şi îndată au purces de s-au dus la Ţarigrad. Şi au domnit ani 2 pol, fără 8 zile. Iar boiarii C // 6 dinpreună // 7 spăt<arul> / mazîlit // 8 ţării // 9 *lipseşte* şi pre Nicola de Glogova C /de]din / mazîliia // 10 lui] sa // 11 mulţumită // 13 cumnată-său // 14 spăt<arul> / Alixandru/ *lipseşte* domnul Moldovei / *lipseşte* ca // 16 Racoţ<i> // 18 nemţii / lase / fără de // 19 căpitanul / seamă // 21 avgust / Cornu // 22 turcescu // 23 să-i fie // 25 seleştea // 26 Iar // 27 Alixandru / *lipseşte* Alexandru vodă [2]// 28 Şi] Iar / dup<ă> // 29 de]du // 30 întîmpinarea // 34 Mehmet paşa Abaza // 35 dup<ă> / împreuna<t> / <îm>brăcat // 36 numindu-să // 37 Basarab / surlari şi cu toată taifaoa meterhanélii ca unui //

turci beşlii de la Diiu şi de la Nicopoe de l-au adus la scaun să fie domnu Ţării Munteneşti.

Şi au domnit Leon vodă ani 3./

f. 424ᵛ

MOLDAVIA.

7138.1630. DOMN 44. DOMNIE 48. Cap 44. MOISEI VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, FECIORUL LUI SIMEON MOGHILA VODĂ.

După maziliia lui Alexandru vodă au venit cu domniia de la Poartă Moisei vodă, om blînd la fire ca un miel, nelacom, nimărui cu rău. Multe case de jos au rădicat la cinste, ales pre Ciogoleşti. Pace de toate părţile avea, numai de datornicii turci multe strînsori şi sile era. Şi aşa toată ţara să umpluse de oameni răi, atîta cît şi la vedére umbla bulucuri de prăda şi jăfuia pre oameni, pînă lîngă oraş.

Dar precum toate domniile nu sînt fără nepriiateni şi mai ales domnii mai mulţi nepriiateni au, că precum copacii cei mai înalţi, mai multe vifore şi mai iuţi vînturi sprijinesc, aşa şi Moisi vodă, avînd nepriiateni la Împărăţie, îi scornise că va să fugă în Ţara Leşască, ca şi Barnovschii vodă. De care lucru înţelegînd Împărăţiia, au trimis poruncă pe taină la Cantemir paşa să margă şi să-l pornească din scaun

f. 425 spre Împărăţie. Iar de va vedea că ia/ într-altă parte, să-l prinză şi să-l trimaţă la Poartă.

Şi aşa, neştiind Moisei vodă nimica, fiind Cantemir paşa la Ţuţora sprinten cu o samă de oşténi, au trimis pre un ceauş cu cărţi de mazilie la Moisei vodă. Şi numaidecît gătindu-se au purces spre Ţarigrad. Şi au domnit Mosi vodă an 1.

7139, 1631. DOMN 44. DOMNIE 49. Cap 44. ALEXANDRU VODĂ ILIIAŞ CU A DOOA DOMNIE.

Cum s-au vestit de domnia lui Alexandru vodă mare mîhniciune au fost între boiari şi voe rea în toată curtea, ştiind cu toţii firea acelui domn. Ci au făcut sfat cu toţii şi au purces toată fruntea boiarilor la Ţarigrad cu jalobă la Împărăţie, pentru greutatea ce petrecea ţara de domnii ce nu ştiia obiceaiul ei, şi ca să-i strice domniia, anume Lupul Vasilie vornicul ce au stătut mai pre urmă şi domnu, Cehan vornicul,

---

1 şi de la Diiu beşlii turci şi de la Nicopoe asemenea, de l-au dus // 1-3 beşlii ajutor. Luîndu-şi ziua bună de la paşa au purces de la Dunăre septemvrie 17 dni şi au întrat în scaun în Bucureşti, septemvrie 20 dni 7141 C // 2 Ţării // 4-7 *lipsesc* M // 4 Moldaviia B, ***ad, marginal*** A // 5-7 *lipsesc* // 8 dup<ă> mazîliia / Alixandru // 9 *după* Moise vodă ***ad.*** feciorul lui Simeon Moghila voevod B, feciorul lui Simion vodă M / nimunui // 10 le-au rădicat // 12 atît / vedere // 13 bulucuri de strica, prăda, jăfuia / pîn<ă> // 14 făr<ă> // 16 sprijănescu / Moise // 19 scaon // 21 trimiţă // 22 Moise // 23 sprintin / seamă / oşteni / *lipseşte* un / mazîlie // 24 Moise / gătindu-să // 25-27 *lipsesc* M // 25 Moise // 26 *lipseşte* 7139... Cap 44 / Alixandru // 28 Alixandru vodă luînd domniia al doilea rînd, leat 1631, cum s-au vestit de domniia lui, mare mîhnire // 29 în]întru // 30 domnu / cu toţii au făcut sfat // 31 jalbă / greotatea // 33 vornic / *lipseşte* mai / vornic //

Savin hatmanul, Costin postélnicul, Uréche spătariul, Buhuş vistiiarnicul, Furtună comisul, Başotă logofătul şi alţi boiari, pînă la
f. 425v cincizeci de boiari/ afară dintr-alte capete de ţară, de au mers cu toţii la Poartă. Iar Ghenghia logofătul şi Ianache postélnicul rămăsése caimacami la scaun.

Nepurces din Ţarigrad au apucat boiarii pre Alexandru vodă cu domniia, că aflase el de boiari că vin cu pîră şi cum că nici într-un chip nu-l priiméşte ţara. Trimis-au înaintea boiarilor Alexandru vodă pre Batişte Veveli şi pre ceauş Batişte să le grăiască cu bine şi să tragă pre boiari în partea lui. Carii fiind făr-de ştirea veziriului şi văzînd atîta capete n-au cutezat ceauşii a le face silă; şi încă pre Batişte l-au suduit foarte tare, ales Cehan vornicul.

Însă la curţile împăraţilor multe răotăţi pot să se facă, făr-de ştirea celor mai mari. Aşa s-au întîmplat şi acelor boiari. Că pînă <a> ajunge ei la veziriul, au venit într-o noapte (poate fi cu voia chehaialei veziriului, carele multe face făr-de ştire) şi au legat pre cîţ<i>va boiari ce au fost mai capete şi i-au ţinut închişi<i> tot prin eşitori; ci numai le-au căutat boiarilor a face aşezămînt şi legături cu Alexandru vodă. Să mai ispitise boiarii, după ce eşise de la închisoare, să margă la veziriul, şi era gata lucrul acela. Ci s-au întîmplat perire veziriului; că mergînd de la curţile împărăteşti la saraiul său, l-au ucis inicérii cu pietri. Deci numai ci le-au căutat boiarilor a priimi pre Alexandru
f. 426 vodă./ Şi mergînd la Patrierşie au făcut jurămînturi boiarii lui Alexandru vodă şi el aşijderea boiarilor; şi aşa au purces din Ţarigrad spre ţară.

Iară deaca s-au aşezat Alexandru vodă la scaon (lupul schimbă părul, iar nu firea), tot pre calea acéia, ca şi la domniia dintîi au purces lucrurile. Ci boiarii cîrpiia cum putea trebile ţărîi, iar domnul mai mult îş<i> petrecea cu Batişte Veveli.

Pre acea vréme în Ţara Muntenească să rădicase boiarii şi ţara asupra lui Leon vodă pentru multa trufie şi marea lăcomie ce era într-acel domnu. Şi dentre toţi boiarii Ţărîi Munteneşti era cap Matei aga. Şi de atuncea au stătut şi domnu cu multă fericire Ţărîi Munteneşti. Iar întru amestecăturile acelor vremi Alexandru vodă scosése de la Poartă domniia Ţărîi Munteneşti fiiu-său, Radului vodă. Şi după ce au venit stiag de la Împărăţie feciorului său de domnie, l-au pornit cu cîtăva gloată de aicea den ţară. Ci prinzînd de véste Matei vodă domnul muntenesc, le-au eşit înainte cît d-abia au scăpat şi însuş<i> Radul vodă cu apărarea unora din moldovéni, ce-au fost pe lîngă dînsul.

---

1 post<elnicul> / spăt<arul> // 2 visternic / logo<făt> / şi alţii pîn<ă> // 3 mersu // 4 Ghencea log<ofătul> / post<elnicul> / *ad.marginal* Alexandru, 7139 A // 8 priimeşte / Alixandru // 10 Care / vezirului // 12 vornic // 13 să s<e> // 14 *lipseşte* mai / *lipseşte* şi / pîn<ă>// 15 viziriul / chehaialii // 16 viziriului / făr<ă> stire // 17 işitor // 18 aşăzămînt / Alixandru // 19 dup<ă> / meargă // 20 vizirul / vezirului // 22 Alixandru // 24 lu<i> Alicsandru / aşîjderea // 26 Iar daca / aşăzat Alicsandru / *ad. marginal* Alexandru, 7139 A // 27 iar firea nu / aceia // 28 ţării //31-32 într-acel]la acest // 32 dintre/ Ţării Rumâneşti // 33 Ţării // 34 întru]în / Alixandru// 35 Ţării / fii-său / dup<ă> //36 steag de domnie fecorului său, de domnie, l-au pornit // 37 din / veste // 38 muntenescu / d<e>abiia // 39 moldoveni / pe]pă / unora, *explică marginal* : cupariul A //

Nici într-un chip nu putea uita Alexandru vodă fapta boiarilor ce făcuse împotriva lui, cu venirea la Țarigrad. Așișderea și boiarilor nici într-un chip lucrurile ce foarte era proaste la toate trebile ale lui f. 426v Alexandru vodă nu le/ plăcea. Și dintr-acéstia adăogîndu-se necredința și prepunerea din zi în zi, pusése gînd Alexandru vodă numai să omoară pre o samă de boiari, ales pre Lupul Vasilie vornicul și pre Cehan vornicul și pre Savin hatmanul, pre Buhuș vistiiariul și pre Uréche. Iar Costin postélnicul era mazil la țară; ci ori să-l tragă în partea sa Alexandru vodă, ori alt gînd avînd, îl chiemasă la curte și-i da hătmăniia. Ci văzind Costin lucrurile îngroșate între domnie și între sfat, gînduri spurcate și réle, după cîteva zile ș-au luat zioa bună și s-au dus la țară. Iar celorlalți boiari toate gîndurile lui Alexandru vodă le descoperise Costandin Aseni, om de casa lui Alexandru vodă, cum că în zioa de Paști era să-i omoară cu sfatul lui Batiște; deci și boiarii umbla toți cu paza vieții.

CÎND S-AU RĂDICAT BOIARII ȘI ȚARA ASUPRA LUI ALEXANDRU VODĂ.

Și văzînd cu adevărat încéperea perirei lor de Alexandru vodă, ca cela ce să îneacă, s-au vorovit cu toții și au dat știre țării care, fierbînd în greutăți și în netocméle, pre<a> lesne s-au pornit. Și nu numai curtea, ci și țărănimea. Și atîta mulțime s-au strîns din toate părțile cît nu mai încăpea în tîrgu, ci umpluse locul pe supt Miroslava, strigînd pen toate ulițele pre greci./

f. 427 Vasilie vodă era cap tuturor lucrurilor acestora. Daca au năbușit țara, au mers de au spus domnului aiavea, cum că s-au rădicat țara și strigă pre greci; cărora le-au răspuns Alexandru vodă: „Daca să rădică pre greci, pre mine să rădică". Și văzînd atîta mulțime, nu s-au apucat de nimica, ci numai avînd mare grijă și frică, ca să scape cu casa sa de noroade. Iar la purcéderea domniei au mers to<i> boiarii la curte și să nu să fie pus cu toții să oprească desfrînată prostimea, pozna mare și deabiia prilejită în vreo țară s-ar fi întîmplat. Ci tot pre lîngă domnie au mers boiarii, oprind și potolind țărănimea. Iar mai nu era în putérea boiarilor a opri pornirea mulțimei. Ci și lui Vasilie vodă zicîndu-i că iaste și el din greci, au zvîrlit unul cu un os și l-au lovit în cap; din care lovitură au fost Vasilie vodă multă vréme rănit.

O, nestătătoare și niciodată încredințate lucrurile lumii, cum strămută toate și le turbură și face lucruri împotrivă, cînd iaste cu cale să fie frică celor mai mici, de cei mai mari. Iar curgerea lumii aduce de

---

1 Alixandru // 2 Așîjderea // 4 Alixandru / dintr-acestea // 5 gîndu Alixandru // 6 omoare / seamă / Vasile vornic // 7 vor<nicul> / vist<ernicul> // 8 post<elnicul> / mazîl / țară] Țarigrad // 9 Alixandru / îl chiiamă // 10 dă / văzînd // 11 dup<ă> // 12 Alixandru // 13 dăscoperise / Alixandru // 14 zio<a> / omoare / *lipsește* și // 16-17 *lipsește* M // 16 Cîndu // 17 Alixandru / *ad. marginal* Alexandru, 7139 A // 18 începerea / Alixandru // 19 țării / carei // 20 în greutăți]îngreuiați / prea // 21 strînsu // 23 ulițile // 25 mersu / aiava // 26 răspunsu Alixandru // 27 mulți<me> // 28 nimic / grije // 29 purcederea / mersu // 30 pozně // 31 d<e>abiia / prilejîtă // 32 mersu / oprindu / potolindu mulțimea țărănimei / puterea // 33 pornirea]puterea // 34 den // 37 cîndu //

iaste de multe ori celui mai mare grije de cei mai mici. Ferici<i> sînt împăraţii, craii şi domnii carii domnesc aşa ca să nu le fie nicidată f. 427v témere de/ cei mai mici.

Un craiu de Englitera de cîte ori să îmbrăca diminețile, de atîtea ori zicea lui-ş:„Adu-ţ<i> aminte că de multe noroade de oameni eşti stăpîn". Domnii cei buni şi drepţi fără grije şi desfătaţi stăpînesc, iar cei răi tot cu témere.

Deaca au ajuns domniia în şesul Bahluiului, aproape de Mănăstirea Balica, tot locul era plin de oameni şi striga:„Dă-ne, doamne, pre greci". Unii hăicăia, alţii jefuia. Şi acolo au cerşut să le dea pre Batişte, carele era tot aproape de Alexandru vodă. Văzînd strigarea lor, nu sta domiia de grija lui, ci de a sa. Şi numai ci i-au zis să se depărtéze de la dînsul. Şi aşa, apucîndu-l, l-au dat pre mîna ţăranilor. Nespusă vrăjmăşie a prostimei. Şi aşa, făr-de nici o milă, de viu, cu topoarăle, l-au făcut fărîme. Şi pînă într-atîta au obrăznicit unii, anume Bosie Lăpuşneanul, cît nici mantaoa din spinarea lui Alexandru vodă, că bura a ploae, n-au scăpat.

De frica, ţărănimei, ce era pen tot locul, să nu între Alexandru vodă îndată la pădure şi boiarii încă aşa socotie să se mai depărtéze de gloate la loc deşchis, fără pădure, l-au pornit pe drumul Braniştei, pe dincoace de Bahluiu, rînduind şi seiméni cu arme pe lîngă dînsul. f. 428 Apoi, deaca s-au întors/ boiarii, au stătut la grîjă să nu ia Alexandru vodă calea din Branişte spre Cantemir paşa la Bugeac. Ci îndată au ales o samă de boiari, cu Buhuş vistiiariul şi i-au trims la Branişte, după Alexandru vodă, să apuce calea pre la Huşi, pre Bîrlad în jos. Iară Alexandru vodă daca au văzut gloatele viind după sine la Branişte, mai rău s-au spăimîntat decît întîi, că-l părăsise şi seiménii to<i> şi copiii din casă. Iar daca s-au apropiiat boiarii, le-au zis Alexandru vodă cu lacrămi:„Mă rog pentru fiiul mieu Radul vodă să-l lăsaţ<i> cu viaţă". Şi au răspuns Buhuş vistiiarnicul:„Să n-aibă nici o grijă, nici să gîndească măriia sa că au venit cu vreun rău. Numai poftéşte ţara pre măriia sa să margă pre Bîrlad, spre Galaţ<i>, să nu aducă vreun rău asupra ţărîi cu tătarî". Şi i-au jurat să n-aibă nici o grijă. Şi într-acesta chip au priimit şi Alexandru vodă că pe unde iaste voia ţărîi, pre acolo va mérge. Şi au purces spre drumul Bîrladului, orînduind boiarii iar pre seiméni pre lîngă dînsul şi pre copiii carii îl lăsase şi cîţ<i>va boiari petrecători pînă la Galaţi.

La Tecuci au eşit şi Costin postélnicul înainte-i de la Putna şi l-au

---

1 Feriçiţi // 2 carei domnescu // 4 de]din / diminéţile // 5 Adu-ţi // 6 făr<ă> / stăpînescu // 8 Daca / ajunsu / şăsul / *după* ajuns *anulat* boiarii A // 10 jăfuia // 11 Alixandru // 12 ce[r] // 13 depărteze // 14 fără nici // 15 pîn<ă> într-atît // 16 Lepuşneanul / mantaoa]imurlucul / Alixandru // 17 că bura a ploae]fiindcă ploa // 18 pen]peste / Alixandru // 19 socotise // 20 făr<ă>/ Braniştii // 21 Blahluiu / seimeni // 22 daca / întorsu / grije / Alicsandru // 24 seamă / vist<ierul> / dup<ă> // 25 Alicsandru // 26 Iar Alixandru / *ad. marginal* Alexandru, 7139 A / gloate / după sine]dupe dînsul // 27 *lipseşte* mai / seimenii // 28 Alixandru // 29 Boiari, mă rog // 30 viiaţă / răspunsu / vist<ierul> / Să n-ai grije măriia ta, că n-au venit nici cu un rău // 31 pohteşte // 32 pe măriia ta să mergi / Galaţi / aducă]vie // 33 ţării / tătarii / i-au jurat]le-au făcut jurămînt // 34 într-acest / Alixandru // 35 ţării / pe / merge // 36 seimeni / copii / care // 37 pîn<ă> // 38 au]i-au / post<elnicul> / înainte

petrecut cu cinste şi cu conace pînă la Galaţi, plecîndu-l să vie la împăcăciune cu boiarii şi să vie iar în scaon, luund Costin postélnicul acea grijă asupra sa; şi nici într-un chip n-au vrut să priimească, ci au trecut Dunărea la Galaţi spre Ţarigrad. Domnit-au ani 2./

f. 428v

MOLDAVIA.

7141, 1633. MIRON BARNOVSCHII MOGHILA VODĂ L-AU CHIEMAT ÎMPĂRĂŢIIA DIN ŢARA LEŞASCĂ SĂ-I DEA DOMNIIA A DOA. ŞI MERGÎND LA POARTĂ I-AU TĂIAT CAPUL.

După ce s-au văzut boiarii şi ţara mîntuiţi de domniia lui Alexandru vodă Iliiaş, au stătut cu toţii după alesul domnului nou. Striga cu toţii să fie Lupul Vasilie vodă. Însă îi da şi legături ce va lua din ţară; şi ce s-ar lega pentru dări atunce, la acel ales, mai mult să nu ia. Ci văzînd Vasilie vodă acéle legături, ori că vedea pre cîţ<i>va din capete că trag spre Barnovschie vodă, n-au priimit într-acea dată domniia, ci au stătut şi el la sfatul acela, să se trimiţă la Barnovschii vodă în Ţara Leşască să vie iar la scaunul ţării.

Nu era să treacă pre Barnovschii vodă şi sfîrşitul zilelor trage cu deasila pre om.Că au sosit boiarii cu véste la Ustia, unde şedea în Ţara Leşască, că ţara iar îl poftéşte să vie la domnie. Cu mare bucurie au priimit acea véste (Neştiutoriu gîndul omenesc însuşi, de sine, la ce mérge şi la ce întîmplări pre urmă vine). Îndată au făcut ştire craiului şi domnilor din Ţara Leşască, poftind voe să-şi margă la scaunul ţării ce-i f. 429 de moşiia sa. Şi îndată s-au gătit din Ustia/ şi au purces spre ţară, aşteptîndu-l boiarii şi slujitorii cu mare bucurie la margine.

Mai nainte de ce au purces Barnovschii vodă din Ustia, un leah megiiaş de ai lui, totdeauna îl sfătuia să nu meargă, să nu-şi dea viaţa fără grije, pe viaţă cu grijă şi cu cumpănă, arătîndu-i lunecoase lucrurile domniei de Moldova, fiind supt stăpînirea Turcului. Şi ce lipsă are, fiind ca şi un domn în ţara lor, fără grijă, cu sate şi cu tîrguri. Iar Barnovschii au răspuns leafului, la acéle cuvinte: „Dulce iaste domnia de Moldova". Mai zicînd leahul: „Iară şi obezile turcilor încă sînt gréle". Şi apoi aşa au eşit cuvintele leahului, cum au zis.

Cum au sosit Barnovschii vodă în Iaşi din Ţara Leşască, avînd bucurie toţ<i>, au stătut după gătire de calea Ţarigradului, că altă

---

1 pîn<ă> // 2 scaun / luînd post<elnicul> // 4 la]de la / *lipseşte* Domnit-au ani 2 M // 5-9 *lipsesc* M // 5 Moldaviia B, *ad. marginal* A // 6 *lipseşte* 7141, 1633 // 8 dooa // 10 Alixandru // 11 dup<ă> //12 să fie Lupul Vasilie domnu, dar cu aşăzămînt ce va lua // 13 atuncea / *lipseşte* la / acel ales să s<e> ia, iar nu mai mult. // 13-14 Ci acele / vedea]pricepea // 15 Barnovschii // 17 ţării // 19 pre om cu deasila / vestea / Ustiia / şădea // 20 îl pohteşte iarăş<i> / *lipseşte* să vie // 21 veste / omenescu / însuş<i> // 22 merge // 23 pohtind / meargă / scaon / *lipseşte* ţării / ce-i] cel // 24 Ustiia // 25 slujitorii şi boiarii // 26 *repetă* de ce au purces / Barnovschi / Ustiia // 27 nu-ş<i> / viiaţa // 28 făr<ă> / viiaţă // 30 domnu / făr<ă> de grijă // 31 Barnovschi / răspunsu leavului / acele // 32 Mai zise leaful / Iar // 33 leavului // 34 Că cum / *lipseşte* din Ţara Leşască / *ad marginal* Barnovschii, 1633, 7141 A // 35 toţi / dup<ă> //

mijlocire nu era, ci numai să meargă la Poartă să ia de acolo domnia, după sărutarea poalei împărteşti. Sfătuia mulţi, în multe chipuri; şi au cercat şi la Abaza paşa, serascheriul de Silistra, ci n-au putut afla alt mijloc, numai de a mérge la Împărăţie.

Şi într-acea vréme să întîmplase de chemase Împărăţiia şi pre Matei vodă, domnul muntenesc, la sărutatul poalei. Şi după cîteva fapte şi ale lui Matei împotriva Împărăţiei, cu scosul lui Leon vodă şi apoi a f. 429v Radului vodă, feciorul lui Alexandru vodă, iar tot era mai/ uşoare lucrurile lui Matei vodă, că n-au eşit într-altă ţară, cum eşise Barnovschii vodă supt ascultarea craiului leşesc. Deci turcii, ca să aducă mai lesne pre Branovschii vodă la mîna sa, fără zăbavă au pornit pre Matei vodă cu stiag de domnie în Ţara Muntenescă; iar Barnovschii vodă n-au putut scăpa de perire, precum vei afla la rîndul său.

Purcesése cu Barnovschii vodă mulţime de boiari, preoţi, călugări, cu un gînd şi cu un glas să se roage cu toţii Împărăţiei să li se dea domnu Barnovschii vodă, între carii era şi Lupul vornicul. Ci văzînd că mulţi sfătuia pre Barnovschii vodă să omoară pre Lupul, ştiind amestecăturile lui şi mergînd Barnovschii vodă pre la Matei vodă prin Bucureşti, au stătut Vasilie vodă, care să poméneşte Vasilie Lupul vornicul, văzind că-i iaste a mérge pre la Matei vodă, carele din Ţarigrad ştiia toate umbletele lui, au nevoit cu toată mijlocirea ca să se întoarcă înapoi în ţară, zicînd către Barnovschii vodă că l-or gîlcevi grecii pentru scosul lui Alexandru vodă; şi pentru morţile ce să făcuse în greci la scosul lui, n-au fost amestecat. Deci Barnovschii vodă, ca un creştin ce era la fire, l-au slobozit.

Iar deaca s-au adunat cu Matei vodă şi au aflat că s-au întorsu Lupul vornicul îndată au răpezit după dînsul, să-l întoarcă. Ci s-au păzit Vasilie vodă cu mersu şi nu l-au apucat în cale; nici era în putéria f. 430 lui Barnovschii vodă ca să trimiţă/ să-i facă vreo răutate lui Vasilie Lupul vornicul, nefiindu-i domniia dată şi stînd după trebile lucrurilor sale.

De la Matei vodă au mers Barnovschii vodă pe la Abaza, prin Silistra. Dar şi Matei vodă, cît au putut au luptat pentru dînsul şi la Abaza paşa şi la Poartă. Şi să arăta Abaza paşa foarte blînd şi cu cuvinte mîngîioase, Ci turcii cu săgeţi de bumbac ucig pre [pre] oameni.

După ce au sosit la Ţarigrad, văzînd veziriul atîta gloată de ţară cu Barnovschii vodă, i-au învăţat să nu strige pentru Barnovschii vodă, ci

---

1 la Ţarigrad la Poartă / domniia // 2 dup<ă> / poalii // 3 sarascherul // 4 numai de a mérge la Împărăţie]ci numai să meargă la Poartă // 5 chiemase // 6 muntenescu / poalii // 8 Alixandru // 10 Barnovschii / leşăscu // 11-13 vodă, n-au putut scăpa de perire şi pentru ca să-l aducă în mîna sa, făr<ă> zăbavă au pornit pre Matei vodă cu steag de domnie în Ţara Muntenească; iar Barnovschii vodă, cum am zis, n-au putut // 14 *ad. marginal* Barnovschii, 7141 A // 15 să li să dea // 16 carei / vornic / văzîndu // 17 Barnovschi / omoare // 19 pomeneşte / Vasile Lupul vornic // 20 văzînd / merge // 21 umbletile // 22 *lipseşte* întoarcă A / către // 23 Alixandru // 24 Barnovschi // 26 daca // 27 vor<ni>c / repezit dup<ă> dînsu // 28 vodă]Lupul / puterea // 29 răotate // 30 *lipseşte* Lupul vornicul / nefiind / dup<ă> // 32 mersu / *ad. marginal* Barnovschii, 7141 A // 35 ucig]omoară // 37 viziriul //

să tacă, să lasă pre mila Împărăţiei, că-i vor face perire. Ci gîndind boiarii că iaste veziriul ajuns cu darurui de la cineva, totdeauna striga şi da răvăşale la veziriul cum că nu priimesc pre altul. Şi să punea cu gloatele la locuri ca acélia ca să se vază şi de însuşi împăratul. Şi acéia apoi au mîncat capul lui Barnovschii vodă. Că pîra de la nepriiateni nu lipsiia, mai ales de la Vasilie Lupul vornicul cu cărţile ce trimitea din ţară pe la priiatenii lui, cum că de-l vor slobozi viu pre Barnovschi vodă, Ţara Moldovei va fi cu léşii una şi iaste ca o iscoadă a léşilor. O, îndrăcite cuvinte a voitoriului de rău veninuri, ce nu scornéşte f. 430v limba cea amară a nepriiatenului?/ Acélia adăogîndu-le la Împărăţie asupra lui Barnovschii vodă, după fapta ce i să prilejise, de eşise în Ţara Leşască şi Abaza paşa încă-i era pîrîş şi mai ales zilele lui céle sfîrşite. Că într-acea vréme lovise şi cazacii pre Marea Neagră; numai ci s-au ales cu sfatul Împărăţiei să piară Barnovschii vodă.

Stătuse voia Împărăţiei pre toţi cei ce venise cu dînsul ori să-i tae, ori să-i dea la catarge. Ci muftiul, capul legii turceşti, n-au dat slobozenie zicînd: „Ce iaste vinovată gloata? Să se piarză capul şi să vor potoli gloatele".

DE MOARTEA LUI BARNOVSCHII VODĂ.

Au priceput Barnovschii vodă cu cîteva zile perirea lui (că-l • închisése veziriul, cu porunca împăratului, cu cîteva zile mai nainte). Şi dintr-acea închisoare scrisése o carte aici în ţară, la mumă-sa şi de pre cuvintele ce-au scris s-au cunoscut că au fost asupra morţii. Şi aşa într-o zi l-au luat de la Împărăţie şi la vedéria divanului, privind şi însuşi împăratul pre fereastră perire lui, i-au tăiat capul. Iar o samă de boiari, din capete, era închişi şi aştepta şi ei din ceas în ceas moartea. Iar alţi boiari, mai de jos, şi alţi oameni era toţ<i> înspăimîntaţ<i> de grija morţii şi ascunşi prin toate unghiurile au petrecut cîteva zile cu multă grijă.

Nu putem lăsa a pomeni de nişte lucrur<i> ce s-au întîmplat în f. 431 Ţarigrad după perirea acestui domn, care nu numai/ aici în ţară, ci şi în Ţarigrad să povestéşte pînă astăzi. De un cal al lui Barnovschii vodă, pre carele ducîndu-l la grajdurile împărăteşti, s-au trîntit calul pe jos şi îndată au murit. Iar a dooa zi, noaptea, s-au aprins şi Ţarigradul, de au ars mii de case. Această întîmplare de ardere, ori că după obiceaiu, ori că au arătat Dumnezeu sîngele cel nevinovat, că era Barnovschii vodă om bun şi cu mare rugăciune cătră Dumnezeu, de care şi Toma vornicul, fiind postélnic al doilea la dînsul, mărturisiia că l-au năzărit

---

1 lase / gîndindu // 2 vizirul / ajunsu // 3 răvaş<e> / vizirul / priimescu // 4 acelea / aceia // 5 *lipseşte* vodă / neprieteni // 6 vornic / cărţi // 7 prietenii / Barnovschii // 9 venununi A / scorneşte // 10 Acelea adăogîndu-să / *lipseşte* la Împărăţie // 11 Barnovschi / prilejîse / işise // 12 încă îi / zilile // 14 piiară // 15 *lipseşte* toţi // 17 piiarză // 18 gloatile // 19 *lipseşte* M / Barnovschi B. *ad. marginal* Barnovschii, 1634 A // 20 Barnovschi / de perirea // 22 de]du // 24 vederea / privindu // 25 însuş<i> împăratu<l> / seamă // 26 închiş<i> // 28 grij<a> // 29 grij<ă> // 30 lucruri // 31 dup<ă> / domnu // 32 povestéşte]pomeneşte / pîn<ă> // 34 aprinsu // 35 arsu / dup<ă> obiceai // 36 Barnovschi // 38 post<elnic> / mărturisea / năzărit]văzut //

pe la miezul nopții stînd în genunche la rugăciune înaintea icoanei, cu mare osîrdie.

Iar Barnovschii vodă la firea sa era foarte trufaș și la portul hainelor mîndru, iar la inimă foarte drept și nelacom și blînd și multe mănăstiri și biserici au făcut, dupre cum s-au scris mai înapoi la domnia lui. Cu toate bunătățile era spre țară, iar de sine, cu purtatul trebilor Împărăției, pre mărturiia a mulți boiari bătrîni, foarte slab. Să pomenéște din zilele lui și o iarnă ce au căzut în luna lui martie, care iarnă îi zic iarna lui Barnovschie vodă pînă astăzi.

Trupul lui Barnovschie vodă, după ce l-au tăiat, au stătut înaintea curții împărătești pînă în desară. Apoi au poruncit veziriul de au slobozit de la închisoare pe Costin ce era postélnic mare la Barnovschii vodă și au mers de au rădicat oasele denaintea curții și le-au dus la Partrierșie. Iar mai pre urmă spun să le fie adus Vasilie vodă oasele aici în țară./

f. 431[v] La slobozirea lui Costin postélnicul din închisoare au întrebat ceaușii, cu pază să-l slobozească, au fără pază? Au zis chehaiaoa veziriului: „Unde să fugă, săracul?" Ci de atunce ceialalți boiari, carii era închiși, și cei ascunși, au mai apucat la suflet cu nădéjde de viiață, deaca au văzut pre Costin că l-au lăsat fără pază, să astruce oasele. Apoi, a dooa zi deaca au văzut chehaiaoa veziriului pre Costin postélnicul că au venit dis de dimineață iar înaintea lui au zis: „Săracul, el au venit ca o oae singur iar la închisoare; pasă la ceilalți, că veț<i> eși, și tu și ceialalți, în puțină vréme". Iar boiarii cei închiș<i> era aceștia: Ghianghia logofătul, Bașotă hatmanul, Cehan vornicul, Roșca vistiiariul și Costin postélnicul.

A treia zi după astrucarea lui Barnovschii vodă, într-o noapte, trecuse împăratul sultan Murat la Scudar, pre Bogaz, la primblare și au întrebat pre veziriul, așezat-au domn la Moldova, în locul ghia<u>rului ce au perit? Au răspuns veziriul că nu s-au pus încă domnu, ci pre cine va fi voia Împărăției să se pue, să nu stea acea țară fără domnu. I-au răspuns împăratul:„Chiamă pre ghiaurii ce sînt boiari acei țări, și pre cine vor vrea să-ș<i> aleagă domnu, să le fie dat. Deci îndată, tot într-acea noapte, au trimis veziriul cu caicul unde era boiarii închiș<i> și au luat iar pre Costin postélnicul, înspăimîntat că-l
f. 432 duc noaptea să-l/ înéce, sau să-l muncească, pentru avuțiia lui Barnovschii vodă. Iar deaca l-au dus înaintea veziriului, i-au zis: „Iată că împăratul vă iartă capetele și de acum sînteț<i> slobozi. Ci să mérgeți să vă alégeți domn pre cine veț<i> pofti".

---

1 genuche / *lipsește* la rugăciune / icoanii // 3 portu / *ad. margianl* 7142 A // 5 după cum //6 domniia / purtatu // 7 slabe // 8 zilile / mart<ie> // 9 Barnovschi / pîn<ă> // 10 Barnovschi // 11 pîn<ă> / diseară / vizirul // 11-12 *lipsește* de au slobozit // 12 *după* închisoare *ad.* de au scos / ce era]ce au fost / postelnic // 13 mersu / dinaintea / le-au]l-au //14 Patrierșiie / *lipsește* le / Vasilie / *după* dus la, *anulat* mitropolie A // 15 aici în țară]în Țara Moldovei // 16 post<elnicul> // 17 Și au zis/ vizirului // 18 atunci / *lipsește* carii era închiși // 19 nădejde / daca / pe // 20 făr<ă> / astruce]îngroape / daca // 21 vizirului / post<elnicul> / diiz // 22 *lipsește* iar // 24 Ghianghia]Gonțea / log<ofă>t // 25 vornic / vist<ierul> / post<elnic> // 26 dup<ă> / Barnovschi // 27 Boaz // 28 pe vizirul / așăzat-au domnu // 29 răspunsu vizirul // 30 domnu]pîn<ă> acum // 31 răspunsu / Chiiamă / gheaurii // 32 fie dat]dai // 33 vizirul la acei boiari, unde era închiși, cu caicul și au luat // 34 post<elnicul> // 36 daca / vizirului // 37 capetile // 38 mergeț<i> / alegeț<i> domnu / *după* pohti *ad.* voi //

Întorsu-s-au Costin postélnicul din spaimă cu bucurie de la veziriul la ceilalţi boiari ce era închişi, de le-au spus véstia. Şi au slobozit şi pre ceialalţi boiari, mergînd cu toţii la un loc de au făcut sfat. Şi au ales pre Moisi vodă cu a doa domnie, în locul lui Barnovschii vodă. Iar perirea lui Barnovschii vodă au fost în anul 7141, 1633, iunie 16 zile/.

f. 432^{v}

MOLDAVIA.

7141, 1633. DOMN 44. DOMNII 48. Cap 44. MOISI MOGHILA VODĂ CU A DOA DOMNIE.

După perirea lui Barnovschii vodă au mers toţi boiarii şi gloatele la gazda lui Moisi vodă şi de acolo la saraiul veziriului de l-au îmbrăcat cu caftan de domnie. Şi făr-de zăbavă au purces spre ţară, iar cu cîtăva datorie ce s-au făcut din asupreala turcilor.

Nu eşiia suspinul dintre toţi pentru moartea lui Barnovschii vodă, ci toţi jăluia pre Lupul vornicul, căruia toate pîrăle să aflase. Deci încă de pre cale au trimis Moisi vodă pre Cehan vornicul şi pre Roşca vistiiariul şi pre Banul, să vie înainte, să prinză pre Lupul vornicul. Ci precum era paza cestora să-l prinză, cu mult mai tare să păziia Lupu, şi mai meşter. Avînd ştire de toate cîte i să gătise, au fugit din Iaşi şi în cîteva zile au fost pitulat aici în ţară, prin păduri, apoi prin Ţara Muntenească în chipul neguţătoresc au trecut la Ţarigrad. Iar casei lui şi mume-sei şi surorilor ce avea, deaca au venit Moisi vodă în scaun, nici o asupreală nu le-au făcut, ci încă socotinţă avea jupîneasa lui şi coconii de la dînsul. Pre care lucru să poate cunoaşte firea cea
f. 433 creştinească/ a lui Moisi vodă, măcar că ştiia că, îndată ce au mers Lupul vornicul în Ţarigrad, umblă după domnie.

Fiind Moisi vodă pre cale, iar lui Abaza paşa îi venise poruncă de la Împărăţie să se gătească asupra léşilor, carii aşa supusése pre moscali, cît Vladislav craiul leşesc nu mai eşiia cu oştile din ţărîle Moscului. Şi într-acea vréme pierduse moscalii toată putéria de a staré împotriva léşilor. Şi pînă în stoliţa Moscului ţinea léşii cetăţile şi mulţi din capetele Moscului priimiia pre craiul leşesc să fie la dînşii împărat.

Deci moscalii trimisése sol la turci, făgăduindu-le Cazanul şi Azdrahanul, doao ţări tătărăşti, care şi acum le ţin moscalii, numai să le dea ajutoriu împotriva léşilor. Şi le-au dat ajutoriu, orînduind pre Abaza paşa cu toate oştile turceşti cîte au fost de la Buda pînă la

---

1 post<elnicul> / bu<cu>rie / viziriul// 2 la]iar / închiş<i> / véstia]povéstea// 3 pe// 4 Moise / dooa // 5-9 *lipseşte* Iar perirea lui Barnovschii... cu a doa domnie M // 6 *lipseşte* zile // 7 Moldaviia // 8-9 *lipseşte* // 10 Dup<ă> / mersu // 11 vizirului // 12 făr<ă> zăbavă // 14 Barnovschii// 15 toţ<i> / vor<nicul> / *lipseşte* încă // 16 de]du / vor<ni>c // 17 vist<ierul> / vor<ni>c // 18 acestora // 20 aici]acolea // 21 Ţara Rumânească / chip neguţătorescu // 22 daca / Moise // 24 *lipseşte* poate // 25 mersu / 26 vor<ni>c // 27 *ad. marginal* Lucruri streine A // 29 leşăscu / ţările / *ad. marginal* Moisi, 7141 A // 30 puterea / staré]sta // 31 pîn<ă> / léşîi // 32 di<n> / leşăscu / să le fie / dînşîi // 33 soli / *ad. marginal* Lucruri streine A // 35 ajutor // 36 pîn<ă> //

Nistru, cu domnii dintr-amîndoao țărîle și pre tătari. Și au lovit întîi oardele lui Cantemir pașa cu trecătoarea Nistrului la Hrinciul, mai jos de Hotin, în Țara Leșască, de robise Podolia, întorcîndu-se cu cîtva plian. Ci prinzind de véste Conețpolschii hatmanul, carele era lăsat de craiu pentru paza marginei dintr-acéste părți și au ajuns pre tătari la Prut împotriva Cornul<ui> lui Sas, pre carii lovindu-i, au scos toț<i> f. 433v robii cîț<i> luase. Și au/ perit cîț<i>va tătari.

În luna lui avgust au întrat și Moisi vodă în scaun. Și încă bine neașezat au întrat și Abaza pașa cu oștile în țară, oct<omvrie> 7, 7142<=1633>. (Și dintru acest an sînt începute și zilele vieții méle), cu care dinpreună și Moisi vodă au purces cu oștile spre Țara Leșască. Și au pus Abaza pașa tabăra pre Nistru, unde cade apa Camenițeі în Nistru.

LUCRURI STREINE.

Toată putéria léșilor era cu craiul asupra Moscului. Ci cît au putut strînge Conețpolschii hatmanul oaste leșască și căzăcească, ca vreo 12.000 de oameni, au pus tabăra și el supt Cameniță, de spre capiștа armenească. Iar Abaza pașa, lăsînd tabăra pe Nistru dicoace, precum s-au zis, singur cu toate oștile gata de războiu au trecut Nistrul și au mers drept asupra taberii leșești, avînd cu sine de toate oștile, cu tătari și Matei vodă, domnul din Țara Muntenească și din țara noastră, ca 30.000 de oameni de războiu.

Léșii încă grijise șanțurile bine, cu pușci și cu pedestrime. Și au eșit și ei cu călărimea den afară de șanțuri. Au dat năvală turcii cu f. 434 mijlocul oștii foarte tare și aripa din dreapta/ a tătarilor, pînă s-au amestecat cu călărimea léșilor. Iar aripa din stînga, a domnilor, ori neprinsă firea țărîlor acestora cu focul, ori că nu-i trăgea inima pre munténi și pre ai noștri să meargă creștin asupra creștinilor, au stătut mai moale. Iar și turcii cu tătarîi n-au zăbovit mult apropiiaț<i> de șanțurile léșilor, pentru focul care da foarte des, cu multă moarte în turci și în tătari, ci s-au dat și ei înapoi.

Și s-au mutat Abaza pașa cu toată oastea despre o vale, care iaste aproape de Cameniță, anume Mucșa și iar au tocmit oastea cu sabiile zmulte turcii asupra moldovénilor și a munténilor să margă de frica lor la năvală. Și au dat Abaza pașa al doilea rînd, cu toate oștile năvală asupra léșilor. Și înfrînsése o roată de léși; ci le-au eșit alte roate de apărare. Și nimica n-au făcut, nici cu a doa năvală, ca să poată sparge tabăra leșască.

---

1 țările // 2 Cantimir // 3 Podoliia întorcîndu-să // 4 plean / prinzînd // 5 craiul / marginii / dintr-aceste / ajunsu // 6 Cornului / care // 8 *ad. marginal* Moisi, 7141 A // 9 neașăzat / la oct<omvrie> 26, 7141 // 10 dintr-acest / zilile / méle]unuia din cronicari // 11 Moise // 12 paș<a> / *lipsește* unde cade apa Camenițeі în Nistru // 14 *lipsește* Lucruri streine B,M // 15 puterea // 17 o capiște // 18 pre / *după* Nistru *ad.* unde cade apa Cameniții în Nistru // 18 *lipsește* precum s-au zis // 19 Nistru // 20 mersu / leșăști / 21 oști / din țara noastră]a Mold<o>vei // 23 Léșîi // 24 din / cu]la // 25 tătarilor / pîn<ă> // 27 țărilor // 28 munténi și pre ai noștri]rumâni și pre moldoveni // 29 tătarîi // 32 paș<a> // 33 *după* oastea *ad.* pe turci // 34 asupra muntenilor i a moldovenilor // 37 *după* roate *ad.* înainte / nimic / dooa //

Stătut-au războiul pînă la vréme de chindie şi să mira domnii cu ce mijloc ar spăria pre Abaza paşa de la Camenişă. Că de a lua tabăra leşască pusă la un loc ca acela şi supt o cetate ca acéia, nu era putinţă. Ci au făcut véste prin nişte călăraşi cum că au dat călăraşii de nişte oşti f. 434v căzăceşti cu tabără legată viind despre/ Nădăbor, <viitoare întragiutoriu léşilor. Şi den cuvînt în cuvînt> au sosit şi la Abaza paşa, care vrînd să ştie mai adevărat şi întrebînd pre Moisi vodă au adus călăraşii înaintea lui, fiind învăţaţi ca să adeveréze lucrul cum aşa iaste şi cum că au văzut cu ochii lor peste pădurea Nădăborului oastea.

Îndată au stătut la gînduri Abaza paşa de a purcéde tabăra spre Nistru. Văzind că n-are ce face şi oştii leşeşti şi socotind şi răceala acestor doao ţăr<i> la bătae, au purces de cu noapte într-acea zi îndărăt.

Léşii încă era bucuroşi că s-au mîntuit de nepriiateni, nu i-au gonit, ci au stătut pre loc, păzindu-şi tabăra lor. Iar Abaza paşa, să nu să întoarcă de tot fără véste, înţelegînd de un oraş leşesc, mai jos de Camenişa, anume Studeniţa, s-au pornit asupra acelui tîrgşor, la care era puţintei haiduci de paza cetăţii, iar céialaltă gloa<tă> tot ţărănime, strîngîndu-se de prin prejur, au fost bejeniţ<i>. S-au apărat doao zile tîrgul, iar a treia zi au fugit haiducii noaptea spre Camenişă. Iar ţărănimea toată cîtă au fost acolo au căzut în robie la turci şi la tătari. Acolea, la acea năvală, au căutat şi a lor noştri a mérge, iar tot au dat ştire haiducilor să fugă, ca să nu piiae.

Mare véste sîliia Abaza paşa să scoaţă Studeniţei şi ce au fost fruntea de oameni au ales şi i-au trimis la Împărăţie, puindu-le nume că sînt oameni mari de Ţara Leşască. Între care roabe să tîmplase şi o f. 435 fată/ foarte iscusită la trup, puindu-i numele că iaste fata hatmanului leşesc.

După acea izbîndă s-au întors Abaza paşa spre Dunăre, cu gînd foarte rău spre domni şi spre boiari pentru înşelăciune care s-au aflat apoi. Că acéia cu cazacii la Nădăbor, ce s-au fost scornit, n-au fost nimica. Şi deaca au venit la Iaşi au stătut cu corturile în şes despre Mănăstirea Balica. Şi a doa zi pusése gîndul să prinză pre toţi boiarii şi să-i pue în obezi, să-i ia cu sine ca să se plătească la Împărăţie de ponoslu, că i-au fost ţările acéstia de zminteală. Şi un turc orb de un ochiu, priiatin lui Costin hatmanul, au descoperit gîndul lui Abaza paşa şi au fugit boiarii în céia noapte din Iaşi, de au ajuns pînă îi zio la Mănăstirea Pobrata.

Iar a doa zi Abaza paşa stringînd pre Moisi vodă pentru boiari, au

---

1 pîn<ă> // 2 speriia // 3 aceia // 4 prin]pre / *corectat* véste A // 5 Nădăborul // 6 şi au sosit // 7 *lipseşte* mai / Moise / *lipseşte* înaintea lui // 8 cum că // 11 Văzînd / leşăşti // 12 ţări // 15 păzindu-ş<i> // 16 făr<ă> / leşăscu // 18 ceialaltă / *lipseşte* tot // // 19 de]du / băjăniţi / doao]2 // 22 a lor noştri]moldovenilor şi rumânilor / merge // 23 piee // 24 siliia / St<ud>eniţii // 25 ales]adus // 26 să tîmplase]era // 27 trupu // 28 leşăscu // 29 întorsu // 30 înşălăciunea // 31 apoi]pe urmă / aceia // 32 nimic / dacă / în]pe /şăsu // 33 dooa // 35 ţările acestea / Şi]Ci / turcu orbu // 36 priiaten // 37 fugi<t> / într-acea noapte / ajunsu / pîn<ă> // 39 dooa / strîngînd pe Moise //

dat seama că s-au dus pentu treaba birului, fiind birul întîrziiat. Iar alţii şoptiia lui Abaza paşa că s-au dus boiarii la léşi să-i pornească în urma lui. Şi într-acesta chip au luat sfîrşit venirea lui Abaza paşa asupra léşilor în anul 7142<=1633>; toamna, la noemvrie, au trecut Dunărea la scaunul său. Şi cît s-au aşezat, neîncetat pîrîia pre domn, ales pre f. 435v Moisi vodă. Iar Matei vodă, fiindu-i cirac/ ş-au tocmit lucrurile la dînsul.

Iar Moisi vodă n-au putut sta în domnie mult de pîrăle lui, mai vîrtos fiind acolo şi Lupul vornicul, cunoscut mai denainte lui Abaza paşa. Ci au domnit Moisi vodă numai peste acea iarnă şi despre primăvară i-au venit mazilie şi s-au dat domnia lui Vasilie vodă. Iară Moisei vodă, după mazilie din domnie, fiind sătul de binele turcilor, s-au dus în Ţara Leşască, petrecîndu-l cîţ<i> va boiari pînă la margine. Unde mai pre urmă, după cîţ<i>va ani petrecînd în odihnă cu ocine în Ţara Leşască şi în cinste de la léşi i s-au săvîrşit şi viaţa, în zilele domniei Dabijei vodă, domnind an<i> 1.//

L.C.

<VALAHIA.>

<DE DOMNIIA LUI MATEI VODĂ.>

p. 101-117 <Iar boiarii ţării: Necula vistierul, i Hrizea dvornicul, i Papa logofătul, i Necula Catargiul, i Dumitru Dudescul, i Neagul aga şi alţi mulţi boiari n-a vrut să aştépte pre Mathei vodă, ci s-au dus la Alexandru vodă, în Moldova, ca să vie cu fie-său, Radul vodă aici în ţară.

Iar el n-au venit cu steagul pre unde vin domnii, ci au trecut Dunărea pre la Obluciţă. Iar boiarii ţării încă s-au fost tăbărît la Rîmna, ca să cuprinză slujitori cu lefi. Matei vodă încă înţelegînd au trimis străji înaintea lor, la Buzău, cu Mihai Coţofeanul, i Radul Desa. Iar boiarii deaca înţéleseră de aceasta, ei iar să întoarseră la Moldova foarte înspăimaţi şi să împreunară cu Radul vodă în malul Siretului, la Movilă şi numaidecît déderă ştire lui Alexandru vodă. După acéia ei să sfătuiră şi aléseră pre Calotă clucerul şi pre Andrei vornicul, de i-au trimis cu cărţi la slujitori ca să să închine la Radul vodă. Iar ei n-au vrut nici unul, ci încă i-au prins de i-au dus la Matei vodă. Şi n-au avut nici o nevoe, ci încă i-au trimis iar înapoi cu cărţi la boiari, ca să să lase de ce s-au apucat şi să vie cineşi la casa lui cu pace. Iar ei n-au vrut, ci încă au trimis de au adus şi tătari şi au purces cu Radul, cu oaste grea, moldovéni, siiméni, cu steag împărătesc, cu schimni ciauş, ca să vie să scoaţă pre Mathei vodă din scaun, făcînd multă peire şi robiciune ţării. Iar Matei vodă deacă înţelése că-i vin asupră, îndată-şi

---

1 treaba]bani // 2 şoptea // 4 în anii / la luna lui noem<vrie> // 5 aşăzat / pîra pre domnu Moldovei şi al Ţării Rumâneşti. // 6 fiindu / ş-au tocmit]îş<i> tocmise // 7 dînsu // 8 Moise // 9 şi Vasile Lupu vornic // 10 Moise // 11 mazîlie / domniia / Vasile // 12 Iar Moise // mazîlie / fiindu / *ad. marginal* Moisi, 7142 A // 13 pîn<ă> // 14 dup<ă> // 15 viiaţa // 16 zilile / Dabijii / *după* ani 1 *ad.* l<ea>t 7142 // *Textul p.23, r. 17-p, 30 r. 20, lipsind din ms. original, a fost completat după Letopiseţul Cantacuzinesc, ediţia C. Grecescu, p. 101-117.*

strînse oştile şi puse tabăra pre marginea oraşului, dăspre Dudeşti, şi-i tocmi pre fieşcare la ceata lui.Iar Radul vodă încă au fost tăbărît cu oastea lui şi cu boiarii ţării la pod la Obileşti, la Colintina, din jos de mănăstirea lui Dan dvornicul.

Deci cînd au fost la octombrie 25 dni, sîmbătă, lovitu-s-au străjile din jos de mănăstirea Plumbuitei, şi fură foarte rău înfrînţi. Iar a doao zi, duminecă, lovitu-s-au toţi de faţă. Iar capetele oştilor lui Matei vodă: pre călăraşi era Tudosie spătarul sin Vintilă dvornicul, i Gherghie spătarul sin Lupul logofăt, iar pre roşii era Ivaşco vornicul Băleanul, i Barbul păharnicul Brădescul, iar pre dorobanţi Oprea aga, i Lupul căpitanul. Şi hasna lui Matei vodă au fost arhanghel Mihail, iar hasna Radului vodă au fost Orac Mîrzea, capul tătarilor.

Fost-au război mare, de dimineaţă pînă seara. Făcut-au tătarii mare năvală în multe rînduri, cît să amesteca unii cu alţii, bătîndu-se tot cu sabiile goale. Şi nimic nu putură folosi. Ci cînd fu în deseară, au dat Dumnezeu de au fost izbînda lui Matei vodă, iar Radul vodă au dat dosul, fugind cu mare spaimă şi cu capul gol. Şi multe trupuri au căzut jos de sabie. Atuncea au perit şi Necula vistierul, i Papa logofătul ot Greci. Iar Hrizea dvornicul, i Mihul spătarul, i Catargiul, i Vasilache aga, i Dudescul vîstierul, aceştea au scăpat cu Radul vodă la Moldova.Iar pre alţi boiari, pre toţi i-au prins vii. Pre turci încă nu i-au bîntuit nimic, ci au venit cu steagul împărătesc, de s-au închinat la Matei vodă. Făcutu-s-au de trupurile acelora o movilă mare în marginea oraşului, dăspre Dudeşti, ca să să pomenească. Iar Matei vodă încă s-au întors în oraş, la scaunul lui, dînd laudă mare lui Dumnezeu pentru că l-au izbăvit de vrăjmaşii şi ai lui şi ai ţării.

Iar cînd fu la noemvrie 15 dni, fu chemat Matei vodă de Abaza paşa la Ruş<i>, de ş-au tocmit lucrurile lui şi ale ţării. Şi iar s-au înturnat înapoi, de au mers în scaun în Bucureşti.

Iar cînd au fost la dechemvrie 15 dni, venit-au un capigiu de la Poartă cu atişerif împărătesc, de-au dat lui Matei vodă steagul Radului vodă, ce s-au fost luat de la război, ca să stăpînească el.

Iar cînd au fost la dechemvrie 16 dni, purces-au Matei vodă la Împărăţie cu Suleiman aga, îmbrihorul şi mulţi boiari mari şi mici şi părintele vlădica Grigorie şi Theofil episcopul, i roşi<i>, i călăraşi, i dorobanţi, i popi. Şi au mers pre la Abaza paşa.

Iar doamna Elena a lui Matei vodă venit-au în scaun în Bucureşti, marţi, dechemvrie 18 ani.

Iar Matei vodă s-au dus la Împărăţie. Sosit-au la Ţarigrad ghenarie 5 dni şi au dăscălecat la saraiul Moldovei. Şi într-acéia zi au mers la viziriul de l-au îmbrăcat cu caftin şi s-au întors iar la sarai. Şi tot acolo au şăzut, din ghenar 5 dni, pînă s-au umplut zile 20. Şi nici un răspuns nu s-au mai dat. Şi era cu multă grijă. Iar Curt Celebi grecu<l> tot au umblat pre ascuns la veziriul şi s-au ispitit în multe chipuri.Şi au adus la viziriul greci, gréce, turcoaice, de au pîrît cum le-au perit bărbaţii şi fraţii şi feciorii la războiul lui Matei vodă. Şi nimic n-au folosit.

Iar cînd au fost la ghenar 20, venit-au şi boiarii pribégi de la Moldova în Ţarigrad, anume Dumitru Dudescul, Vasilache aga,

Mitrea pitarul şi 3 slugi ale Hrizii dvornicul: Danciul logofătul, i Radul vătaful, i Damaschin logofătul şi cu moldovéni, trimişi de Alexandru Iliiaş cu o carte de pîră, care o au dat în mîna împăratului, făcînd pîră boiarii pribégi, cum au fost mai greu şi mai cu strîmbătate. Iar sultan Murat, împăratul, nimic pîra lor nu o au băgat în seamă, ci i-au trimis la vizirul, să stea de faţă.

Cînd au fost la ghenar 27 dni, stătut-au Matei vodă cu dînşii de faţă, şi multă pîră şi gîlceavă s-au făcut întru ei, cît numai Dumnezeu le-au potolit toate. Iar cînd au fost a doao zi, mers-au boiarii la Matei vodă la divanul împărătesc şi au făcut jalbă mare pentru greci, cum au spart grădina împăratului cu jahurile şi cu toate răutăţile. Că iau tot ce găsesc, pînă ce s-au pustiit ţara. Atuncea n-au cutezat să se ivească nici greci, nici pribégi, nici moldovéni, ci au şăzut tot ascunşi prin gauri. Fiind mila lui Dumnezeu pre capul lui Matei vodă şi a ţării, numaidecît au poruncit împăratul ca să fie Matei vodă domn Ţării Rumîneşti. Şi au eşit din divan cu mare cinste.

Iar cînd au fost la fevruar 3 dni, mers-au de au sărutat şi mîna împăratului. Şi l-au îmbrăcat cu caftan, şi pre toţi boiarii cîţi au fost cu el, şi i-au dat steag de domnie noao. Şi au eşit foarte cu oaste mare. Şi l-au petrecut cu alai pînă la saraiu, cum nu s-au petrecut nici un domn. Atuncea toţi boiarii pribégi s-au închinat la el.

Şi au purces Matei vodă la Ţarigrad, fevruar 18 dni şi au intrat în scaun în Bucureşti duminică martie 10 zile. Şi au fost mare bucurie şi veselie la toată ţara, de la mare pîn-la mic, şi mulţumia lui Dumnezeu de domn bun şi milostiv şi creştin şi i-au izbăvit de răii vrăjmaşi greci.

Iar cînd au fost la avgust 28 dni, leatul 7141, purces-au Matei vodă cu Abaza paşa în oaste, la Ţara Leşască şi s-au împreunat cu paşa la Galaţi, septemvrie 10 dni, 7142. Aşijderea şi Moisi vodă, domnul Moldovei, încă au mers cu oştile lui şi Bugiacul tot. Şi au trecut oştile Nistrul. Şi au dat război cu léşii la Cameniţă, toată ziua. Şi nimic nu le-au putu strica. Ci s-au înturnat iar în tabără. A doao zi s-au mutat Abaza paşa cu tabăra mai jos, de au bătut un coştéiu ot Studeniţa. Şi au luat de acolo mulţi robi. Şi s-au întors înapoi fieştecare la ţara lui. Matei vodă încă au sosit în scaun în Bucureşti, noemvrie în 6 zile.

Şi în domniia lui arătat-au multă milostenie pre la creştini. Şi au făcut multe mănăstiri şi biserici: mănăstirea de la Cîmpulung cea surpată, a Negrului vodă, o au făcut din temeiu, o bisérică în Piteşti şi o mănăstire la Slobozia lui Enache şi o biserică la pod la Călugăréni şi mănăstirea ot Căldăruşani şi o biserică la Gherghiţă şi preste Olt, la Sadova, o mănăstire şi la Gura Motrului o mănăstire şi la bisérica De-un-Lemn o mănăstire şi mănăstirea ot Arnota; la Craiova, bisérica cea domnească şi o biserică şi casa la Caracal, şi la Brîncovéni o mănăstire şi o mănăstire la Negoeşti pre apa Argeşului, şi la Plătăreşti o mănăstire, la Breb o mănăstire, la Tîrşor o bisérică, la Ploieşti alta, la Măxinéni, lîngă Siret, o mănăstire, episcopiia ot Buzău.

Şi s-au îndemnat Matei vodă de au făcut cetatea din Tîrgovişte de iznoavă, leatul 7153.

Şi alte multe milostenii şi bunătăţi au făcut aicea în ţară şi la sfîntul

Ierusalim şi la Sfetaia Gora şi într-alte părţi, şi au dăruit multe mănăstiri şi le-au înoit.

Şi ţara lui, mare cu mic să bucura şi da laudă lui Dumnezeu pentru domn bun. Că avea pace şi odihnă dăspre toate părţile. Şi fieştecare avea hrană den dăstul.

Făcutu-s-au şi războiae în zilele lui. Că întîi s-au sculat Vasilie Lupul vodă, domnul Moldovei, de au venit cu oaste asupra lui Matei vodă, ca să-l scoaţă din ţară şi să fie el domn. Şi au venit pînă la Buzău. Iar Matei vodă, prinzînd de véste, îndată au încălecat cu toate oştile lui. Trimisu-i-au şi Racoţi Gheorghie, craiul Ardealului, ajutor o seamă de unguri. Iar Vasilie vodă nu l-au aşteptat, ci au fugit înapoi. Iar Matei vodă încă l-au gonit. Şi au mers cu toată tabăra lui pînă la Putna. Şi i-au prădat ţara ungurii foarte rău, mergînd pre Trotuş să meargă la Ardeal. Iar Matei vodă s-au învîrtejit la scaunul lui în Tîrgovişte, cu cinste mare şi cu izbîndă.

Al doilea rînd iar s-au sculat Vasilie vodă cu moldovénii şi cu tătarii. Avut-au război mare la sat la Nănăşori, pre apa Ialomiţii. Şi au fost izbînda lui Matei vodă. Mulţi într-acel război au căzut de sabie, cît de-abiia au scăpat Vasilie vodă cu puţinei oameni, la Brăilă.

Văzînd turcii că are strişte la războiu şi i să înmulţesc oştile şi vitéjii, sfătuitu-s-au cu mare meşteşug să-l prinză. Odată au trimis pre Chinan paşa cu mulţime de turci, tăbărîndu-se din sus de Bucureşti, la morile Cotrăcénilor, iar alţii din jos de Bucureşti despre Văcăreşti. Iar Matei vodă prinzînd de véste, îndată au strîns toate oştile ţării, stînd toţi înarmaţi, în zi şi în noapte, lîngă domnul lor. Iar turcii deacă au văzut că nu-i vor strica nimic, ei s-au întors iar înapoi, cinstindu-i şi dăruindu-i Matei vodă cu multe daruri scumpe.

Al doilea rînd, au făcut meşteşug mare, că au strîns oşti turcii la Obluciţă. Vasilie vodă încă au venit cu oştile lui la Cetatea Albă, poruncind Împărăţiia să meargă şi Matei vodă cu oştile lui acolo, la Cetatea Albă, ca să-l ocolească acolo turcii, tătarii, moldovenii, să-l prinză. Mergînd Matei vodă cu toată tabăra lui pîn-la Elpuh, prinse de véste că va să-l prinză turcii. Şi îndată au strîns toate oştile lîngă dînsul şi s-au învîrtejit iar înapoi la Tîrgovişte, cu toată oastea lui întreagă, trimiţînd paşii multe daruri scumpe cu cinste şi cu plecăciune mare, răşchirîndu-se toţi, cineşi la ţara lui. Iar Matei vodă au şăzut cu pace dăspre toate părţile, domnind şi judecînd ţara foarte bine şi cu dreptate.

Iar cînd au fost cursul anilor 7161, fiind Matei vodă învrăjbit cu Vasile vodă şi avînd legătură şi prieteşug cu Racoţi Gheorghie, craiul Ardealului, sfătuitu-s-au amîndoi cu taină mare ca să-şi ia vrăjmaşul deasupra lui, că nu să mai poate răposa de dînsul, ci în toată vrémea să rădica asupra lui cu gîlceavă, nefiind nimic greşit.

Deci fiind mai credincios un boiarin al lui Vasile vodă, din casa lui, anume Gheorghiţă vel logofăt sin Ştefan din Răcăciuni, făcură cu dînsul sfat şi legătură ca să prinză pe Vasilie vodă şi să fie el domn. Asemănă-se acel boiar cu Iuda care au vîndut pre domnu-său. Că trimise Racoţi craiul şi Matei vodă oşti pre ascuns, unguri şi munténi, ca să lovească pe Vasilie vodă făr-de véste, să-l prinză. Şi aşa, în ziua de Duminica Floriilor, sosiră oştile în Iaşi şi rădicară domn pre acel

boiariu moldovean, numele lui, Ghiorghiţă Ştefan vodă. Iar Vasilie vodă, prinzînd de véste mai timpuriu, au fost eşit de acolo cu toată casa lui, de au fugit la ginere-său, Temuş sin Hmelenschi, hatmanul căzăcesc. Şi în grab s-au întors iar înapoi împreună cu gineri-său Temuş şi cu mulţime de cazaci. Şi au avut război mare cu Ghiorghie Ştefan vodă şi cu ungurii la sat la Proprincani. Şi aşa fu izbînda cazacilor, întorcîndu-se fieştecare la ţara sa biruit.

Iar Vasilie vodă nu s-au contenit la scaunul lui, ci au grăbit de au venit asupra lui Matei vodă cu ginere-său Temuş cu cazaci, cu moldovéni. Deci Matei vodă prinzînd véste, trimis-au pre Diicul vel spătarul cu o seamă de oşti călări. Şi le-au eşit în timpinare la Focşani şi le-au stătut oarece împotrivă. Ci nu putură, că nu avea arme de foc.Ci i-au spart cazacii şi i-au răşchirat foarte rău. Apoi înţelegînd Matei vodă, au mai trimis o seamă de oaste cu foc, haiduci călări, pedestri, siiméni şi ţăcăluşă. Şi să loviră la Şoplea în Teleajăn. Şi nici aceştea nu le-au putut sta împotrivă. Iar Matei vodă deaca înţelése aşa, foarte să îngrijă tare şi rugă pre Dumnezeu. Şi încălecă cu toată curtea lui den Tîrgovişte, duminecă mai 15 dni 7161. Iar cînd au fost marţi mai 17 dni, tăbărîtu-s-au la sat la Finta, pre apa Ialomiţii, tocmindu-şi tabăra, făcînd şi şanţuri, aşăzîndu-i cineşi în rîndul său, învăţînd pre toţi: „Feţii mei voinici vitéji, rugaţi pre Dumnezeu, şi vă îmbărbătaţi, ca să staţi toţi gata de război. Că iată, vrăjmaşul nostru, Vasilie vodă, soséşte acum. Să nu carécumva să fie vreunul cu gîndul îndoit, ci cu credinţă şi cu bărbăţie, cu arme goale şi să le staţi împotrivă, precum aţi fost şi mai nainte. Să nu carécumva numele vostru cel bun, să să surpe jos, că nu ne va fi de nici un folos".

Deci aşa învăţîndu-i, sosi şi Vasilie vodă în vrémea prînzului, cu ginere-său Temuş, cu mulţime de cazaci şi de moldovéni, ca la 20.000. Iar Matei vodă era numai cu curténii lui, ca la 7.000. Şi aşa să loviră iute unii cu alţii, cît să sperie Matei vodă că-l va birui. Şi încă fugiră o seamă de oştile lui, trecînd Ialomiţa făr-de vad. Iar Matei vodă tot alerga în toate părţile îndemnînd pre boiarii lui şi pre voinici cîţi rămăsése, ca să stea de război, să nu-şi dea mijlocul, că „Încă Dumnezeu tot iaste cu noi ajutor. Căci eu cunosc pre ei slabi şi împuţinîndu-se putérea lor, nădăjduescu-mă lui Dumnezeu că vom să-i biruim acum curînd şi să să întoarcă ruşinaţi din ţara noastră".

Deci aşa, pentru cuvintele lui céle dulci şi bune, foarte să îmbărbătară şi de război tare, bătîndu-se toată ziua în puşci şi în tunuri, în săgeţi, în sabie, faţă cu faţă. Mai vîrtos boiarii cei mari şi al doilea cu coconii lor, cu slugile lor, tot cu sabiile goale întra într-înşii de-i gonea şi-i răspîndea în toate părţile. Atuncea şi Matei vodă cu toţi împreună năvăli asupra vrăjmaşilor foarte tare, cît îl şi răniră cu un glonţ la piciorul stîng, den josul genunchiului.

Iar cînd fu în deseară, făcu Dumnezeu o minune mare, că trimise lui Matei vodă un nor ploios, care să ivi dăspre austru, fiind ceriul prea seninat. Şi venea asupra taberilor prea iute, cu un vînt foarte viforos. Şi aşa trecu preste tabăra lui Matei vodă. Iar cînd sosi la tabăra lui Vasilie vodă, acolo-şi năpusti toată apa, ca cum ar cură un rîu prea

iute. Şi picăturile era groase şi vîrtoase ca o piatră. Unde-i loviia, ticăloşii îndată cădea dupre cai jos. Şi să făcu în tabăra lor apă multă, ca o baltă tinoasă.

Şi aşa fiind, îndată să năpusti toată tabăra lui Matei vodă şi întrară pren mijlocul lor făr-de nici o frică, tăindu-i foarte rău. Prinseră şi vii mulţi. Iar Vasilie vodă cu Temuş şi cu puţini călări de-abia au scăpat numai cu trupul, trecînd la Moldova pre la Galaţi. Însă noroc au avut căci au înoptat. Iar Matei vodă s-au învîrtejit la Tîrgovişte a doao zi, miercuri, mai 18 dni, cu toată tabăra lui, cu mare izbîndă şi voinicii lui cu multă dobîndă, dînd toţi laudă lui Dumnezeu pentru mila şi binele ce le-au făcut, de i-au izbăvit din mîinile vrăjmaşilor. Strîns-au trupuri căzute în război, căzute 3.000, de au făcut o movilă mare la Finta. Înfipt-au acolo şi o cruce mare. Făcut-au şi altă movilă din jos de Tîrgovişte, lîngă drumul cel mare.

Gheorghie Ştefan vodă fiind pribeag aici, căzut-au la Matei vodă cu multă rugăciune de i-au dat oaste ajutor, şi craiul Racoţi aşijderea, de s-au dus asupra lui Vasilie vodă. Avînd amîndoi războiu la Selca, izbîndit-au Ghiorghie vodă. Iar Vasilie vodă au fugit în Ţara Căzăcească, la ginere-său Temuş, fiind acolo şi hanul cu oştile tătărăşti. Iar Ştefan vodă cu moldovénii, cu munténii, cu ungurii, cu léşii, au încongiurat cetatea Suciavei, că acolo era doamna lui Vasilie vodă închisă cu fie-său Ştefănuţă şi cu toată avuţiia lor, avînd doamna ajutor pre gineri-său Temuş cu 8.000 de cazaci. Deci fiind ei îngropaţi într-un şanţ supt cetate, în toate zilele eşiia Temuş cu cazacii şi-i gonea foarte rău pe cei din afar<ă>, pînă se umplură luni trei. Iar cînd fu într-o zi, şezînd Temuş supt cortul lui, tocmiră nemţi<i> un tun şi-l sloboziră asupra lui. Şi aşa lovi o ladă de lemn ce erea lîngă dînsul, şi rupîndu-să o bucată de ladă au lovit pe Temuş peste un picior, şi umflîndu-se piciorul, în grab au murit. Iar cazacii numaidecît rădicară alt hatman şi făcură pace cu Gheorghe Ştefan voevod şi-i închinară cetatea.

Iar Vasile vodă au fost căzut la hanul cu multe rugăciuni şi cu daruri scumpe, de i-au dat ajutor 20.000 de tătari. Şi au purces cu dînşii ca să scoaţă pre doamnă-sa şi pre fie-său din Suciavă. Iar cînd ajunseră la Prut, sosi véste rea şi amară, cum au perit gineri-său Temuş, şi s-au închinat cetatea, şi au prins pre doamnă-sa şi pre fie-său şi i-au luat toată avuţiia. Atuncea deaca înţelése Vasilie vodă, cu mare întristăciune să întoarse iar înapoi. Sosind la hanul, fu Vasilie voevod prins şi băgat în obezi. Trimiţîndu-l la Poartă, fu închis la Idicula.

Deci cazacii tocmiră trupul lui Temuş într-un sicriu şi să duseră cu dînsul în ţara lor. Atuncea doamna plîngea mult, intrînd în inima ei spaimă şi groază mare. Iar Ştefan vodă singur intră în cetate, de au prins pre doamna şi pre fie-său şi i-au luat toată avuţiia. Şi s-au învîrtejit la scaunul lui la Iaşi cu mare izbîndă. Şi ş-au plecat capul la Poartă, de ş-au tocmit lucrul. Şi i-au adus steag de domnie.

Iar Matei vodă, fiind rănit de războiul căzăcesc, zăcea în patul lui şi nu putea să să răpaose şi să-şi caute leacul ranei sale de necazul slujitorilor lui, mai vîrtos dorobanţii şi séimenii şi alte céte. Că Matei vodă foarte-i îngrăşase, strîngînd pre toţi dintr-alte ţări streine, săraci

foarte. Iar Matei vodă le făcuse milă mare. Că avea la casele lor pace, ca să-l caute la vréme de nevoe, cum să cade slugilor celor drépte. Iar ei toţi să îndrăciră de să nebuniră şi începură a nu-l băgaré în seamă nici cît, ci-şi bătea joc de dînsul şi în toate zilele zbiera în curtea lui. Şi lua tunurile dă le scotea afară la cîmp. Şi intra în case unde zăcea, dă-l pedepsea. Şi să lăuda că ei au bătut războiul cazacilor, cerşindu-i să le dea cîte 3 lefi; iar de nu, vor sparge cămara şi singuri îşi vor lua. În multe chipuri îl pedepsea, zicîndu-i să-şi lase deacum scaunul şi să să facă călugăr. Şi zicea că au îmbătrînit şi ş-au eşit din fire. Şi aşa fiind turbaţi, cînd fu într-o zi, să strînseră toţi în curtea domnească ca să ucigă pre 2 boiari ai lui Matei vodă, anume Ghinea Ţucala, i Radul Vărzariul vel armaş, aruncîndu-le prihană cum că ei sfătuiesc pre domn ca să nu le dea lefi. Şi aşa fiind ei turburaţi, ca nişte porci fărde nici o ruşine, să suiră sus, în casele domneşti şi déderă năvală unde zăcea domnul lor, căutînd pre aceşti boiari supt căpătîiul lui, sub paturi, prin poduri, prin cămări, prin lade, pînă-i găsiră. Şi aşa, denaintea lui, i-au luat, cît să cutremura locul de groaza lor, dezbrăcîndu-i dă haine, bătîndu-i nemilostiv, pîn i-au scos afară la cîmp, şi acolo i-au omorît, înaintea tuturor oştenilor. Într-acéia turburare a lor, întîmplîndu-se lui Socol vel clucerul Cornăţeanul a fi bolnav, zăcînd la gazda lui, ca nişte hoţi şi pre el l-au ucis. Şi le-au jefuit casele, luîndu-le tot ce-au avut.

Iar cînd au fost la august, murit-au şi doamna Elena. Şi cu mare cinste fu îngropată în biserica domnească, în Tîrgovişte.

După ce au dat Dumnezeu de s-au vindecat Matei vodă la picior, eşitau în preumblare către Argeşi, şi învîrtejindu-se de acolo, iar dorobanţii şi seiménii i-au închis porţile şi i-au eşit înainte, la şanţul cel mare, cu toate tunurile, oprind pre domnul lor ca să nu mai între în cetate, zicînd că de acum înainte nu le mai trebue să le mai fie lor domn, ci, sau să iasă din ţară, sau să să călugărească. Deci aşa au şăzut, cu toţi boiarii lui, obidit, din josul oraşului, 3 zile. Şi nici pîine nu lăsa să-i aducă, să mînînce din avérea lui şi din toată cinstea domniei lui. Deci într-alt chip n-au avut cum mai face, ci le-au făgăduit să le dea bani din dăstul. Atuncea de-abiia l-au lăsat de au întrat în tîrg, la scaunul lui. Iar ei nu să mai aşăzară, ci ca nişte lupi flămînzi, şi ziua şi noaptea zbiera şi umbla pre la casele boiarilor, ca nişte calici, de-i pedepsea şi le cerea de băutură. Nimenilea nu le putea sta împotrivă. Că umbla toţi béţi, zăcînd prin pimniţe cu mueri, cu copii cu tot. Lăsară hrana lor cea bună şi să apucară de tîlhărie. O, cîtă obidă era lui Matei vodă! Unde ştiia cît bine le-au făcut şi acum îşi bat joc de el. Şi chemă pre toţi credincioşii lui boiari şi slugi şi le zicea: O, dragii mei, ştiţi cît munciiu de ţinuiu ţara, şi mă nevoiiu de o strînsu la moşiile lor, şi o păziiu de nu o călcă nici o limbă. Şi în zilele méle crescură şi să însurară şi făcură copii şi să îmbogăţiră toţi. Mai vîrtos zic de acest neam dorobănţesc, fiind ei tot dintr-acest pămînt al Ţării Rumîneşti şi neavînd ei nici o nevoe de la mine sau de la alţii. Iar diavolul cel nepohtitor de binele omenesc iată cum întră în ei, de i-au nebunit şi nu ştiu ce fac. Că s-au însoţit cu sîrbii siiméni, de ş-au măritat fétele şi surorile dupre ei. Şi nu poate nimenea să-i contenească. De acum înainte, dragii miei, să ştiţi cu adevărat că pentru

faptele lor, vor să vie mari răutăți asupra aceştii sărace de țară. Şi va să cază la mare nevoe. Şi vor să pătimească şi cei buni pentru cei răi. Că întîi eu nu pociu răbda turburarea lor care fac asupra mea şi asupra țării. Ci gîndesc, de voi avea zile, să aduc în primăvară 30.000 de tătari şi pre craiu cu ungurii, să-i lovească fără véste de toate părțile şi să să pue supt sabie toți cei mai mari, să piiară ca nişte tîlhari, să-mi izbîndesc spre dînşii, pentru mult bine ce le-am făcut.

Şi aşa, cu necaz mare, au petrecut Matei vodă din zi în zi. Deci fiind slab şi ajungîndu-l adîncile bătrînéțe, puține zile s-au războlit. Şi cînd au fost april 9 deni, 7162, duminecă dimineața, au răposat Matei vodă în casele domneşti, în Tîrgovişte. Şi au domnit Matei vodă ani 21, fără luni 5 şi zile 11.

Iară după pristăvirea răposatului Matei vodă, boiarii țării împreună cu părintele Ignatie mitropolitul, aciişi trimiseră de să strînse toată curtea şi toți slujitorii. Şi făcură cu toți dimpreună mare sfat. Şi cu voia tuturor aléseră din mijlocul lor ca să le fie domn Costandin voevod, sin Şărban Basarab voevod, că-l ştiia că iaste de neam mare, domnesc şi iaste om bun şi înțelept şi blînd. Şi toți să bucurară şi să veseliră.//

M.C. 108-112

MOLDAVIA.
DE DOMNIIA LUI VASILE VODĂ.

Fericită domniia lui Vasilie vodă, în care, de au fost cîndva această țară în tot binele şi bivşug şi plină de avuție, cu mare ferici̇e şi trăgănată pînă la 19 ani, în dzilele aceştii domnii au fost. În anii dentîiu cu prepusuri de nepace iară între leşi şi între turci, iară apoi, după trei, patru ai, deşchizîndu-şi calea Împărăției Turcului asupra persului cu soltan Murat pentru Vavilonul, aicea aceste părți la mare păci şi linişti şi mare fericii era.

Domniia cum s-au prilejit, de-au luat Vasilie vodă, s-au pomenit la domniia lui Moysei vodă, în capul al cincisprădzecile, cum fugise Vasilie vodă de frica lui Moyseiu vodă, de aicea den țară în Țarigrad. Şi acolea cunoscut la cîțva den capete şi mai vîrtos lui Abaza paşa, care era pîrîş<i> lui Moysei vodă şi mai mult cu nevoința lui, i-au dat soltan Murat domniia, vădzîndu-l om harnic de acéia treabă.

Dacă au luat domniia, nevrînd să hie nemulțemitoriu lui Moysei vodă, pentru binele lui, ce făcuse casei lui, neamestecîndu-se nice cu un rău asupra casăi lui, au scris carte lui Moyseiu vodă, cu mare mulțemită pentru oamenii săi, căci n-au avut nice o nevoie şi lăsindu-l în voie unde ari vrea să margă, ori spre ce parte volnic, fără nici o grije să fie, şi sfătuindu-l să nu vie la Țarigrad, pentru multe dătorii ce avea Moysei vodă în Țarigrad. Şi să nu bănuiască că ce s-au prilejit aşea, fiind acéste lucruri, ale a domnielor, supt orînduiala lui Dumnedzău, fără care nu ies domnii.

După aceasta țărămonie, au purces Vasilie vodă de la Țarigrad cu

---

Textul p. 30, r. 21—p.33, r.27, lipsind din ms. original, a fost completat după Letopisețul lui Miron Costin, ed. P.P.Panaitescu, p. 108-112.

domniia în ţară, în anul 7142. Iară Moysei vodă, strîns cu casa lui şi cu Costin hatmanul den boieri, au trecut în Ţara Leşască.

Abaza paşea iară să gătiia cu mare putere asupra leşilor, să-şi mai tocmască lucrurile a războiului celui dentîi care făcusă asupra lui Conetpolschii la Cameniţă, pînă n-ari oblici Împărăţiia că cu rîndul dentîi n-au lucrat atîta, cît da samă înaintea Împărăţiei. Deci îndemna pre Împărăţiia iară asupra leşilor şi sta de faţă şi solii moschiceşti la Ţarigrad, nevoitori, cu mare făgăduinţă Împărăţiei de Cazanul şi de Azderhanul, să fie a turcilor. Şi numai ce aştepta şi Vasilie vodă, neaşedzat bine la domnie, să-i vie porunca de gătire de oaste, iară ca şi lui Moysei vodă.

Era şi solul leşăsc, den Ţara Moschicească pornit de craiul la Împărăţiie, anume Trăbinschii, pre carele (dînd ştire craiului Conetpolschii hatmanul, cînd veniia asupra lui Abaza paşea cu oşti turceşti) îi trimisesă la Împărăţiie craiul, întrebînd de turci, ce pricină ar hi stricăciunei de pace cei legate la Hotin cu sultan Osman. Şi au trecut solul acéla pen ţară, curund în urma lui Abaza paşea, în dzilele lui Moysei vodă. Ce, oblicindu-l Abăza paşa, au trimis de l-au oprit la Pravadiia silindu-l să-ş<i> dea soliia la dînsul, temîndu-să să nu se oblicească prin soliia lui, acéia cale a lui, cum au fost. Ce, nevrînd solul să-i dea soliia şi răspundzind că este trimis la singură Împărăţiia, nu la unul den paşi, l-au oprit cîtăva vréme. Ce leahul au silit cu mijloace de au dat ştire de sine la Poartă că este oprit şi au venit poruncă la Abaza paşea să-l sloboadză. Şi numai ce i-au căutat a-l slobodzi. Iară aşe-i stricasă solului lucrurile la Împărăţiie, cît nici o cinste n-au avut, care să cade solilor şi l-au pornit cu răspuns de scîrbă înapoi, fără zăbavă şi anume să hie gata crăiia leşască iară de sfadă.

Acela răspuns a turcilor dacă au agiuns la craiul în Ţara Moschicească, că era tot în ţara Moscului cu oşti şi dîndu-i ştire şi de la margine iară de gătirea turcilor, deci numai ce i-au căutat a sta la tocmală cu Moscul. Şi îndată, lăsind toate într-o parte, au legat cu moscalii pace, cu cîteva oraşe luate de la Mosc în partea léşilor. S-au întors la Varşav craiul şi îndată au stătut la săim de gătire împotriva tucilor.

Înţelegînd turcii că leşii au făcut pace cu Moscul şi mai adevărat den solii moschiceşti, şi era şi solul turcilor la Mosc, întărindu-i împotriva leşilor, şi de aicea den ţară, de la Vasilie vodă, avînd ştire, au pornit pre solii moschiceşti cu scîrbă pentru nestătoriia lor la cuvînt şi au trimis şi la craiul leşăsc sol de înoitura păcii, anume pre Şahin aga, unul den agii divanului, avînd amu şi cu cazilbaş<ii> amestecătură începute pentru Bagdatul, adecă Vavilonul, Împărăţiia Turcului.

Pornite oşti leşăşti amu au aflat Şahin aga spre Cameniţă şi pre singur craiul aproape de Varşeav în tabără, răspundzind lui Şahin aga, solului turcesc, craiul cu scîrbă, pentru stricarea şi călcătura păcii, care cu atîtea giurămînturi s-au făcut la Hotin cu soltan Osman şi între dînsul. Cîteva conace au mărs cu oşti spre Cameniţă ci cu acesta răspuns au pornit pre turcul, carile da toată vina pre Abaza paşea şi cum este gata de perire pentru acéia faptă.

Fost-au aceasta clătire a leşilor în anul 7143, care oşti mai mare şi

mai bine grijite nu să pomenesc în toată hronica leşască. Ţin minte oamenii bătrîni, carii spun că agiungea tabăra de supt tîrgul Cameniţii pînă la un copaci la cîmp mai mult de o milă de loc, că oşti avea gata céle ce era asupra Moscului şi plină Ţara Leşască de mulţime de oameni pre acéle vremi.

Iară pînă a sosi craiul leşăsc la Cameniţă, Coneţpolschii hatmanul amu era cu o samă de oşti sup Cameniţă şi viniia şi cărţi pren Vasilie vodă de la veziriul Murtaza paşea pentru pace, adeverind lui Coneţpolschii că acéia călcătură a păcii, carea au făcut Abaza paşea fără ştirea Împărăţiei, va plăti cu capul, ca un călcătoriu de pace.

Şi aşea omorînd Împărăţiia pre Abaza paşea sugrumat, s-au răşchirat şi gătirea léşilor în vînt, fiind supăraţi şi slujitorii lor de atîta vreme cu oşteniia la Mosc. Au stătut pace iară între léşi şi între turci cu înoitura legăturilor de la soltan Osman, adăogînd şi aceasta legătură între sine pentru tătari, să nu lăcuiască în Bugeag. Om Abaza paşea vestit cu războaiele asupra persului şi oştean dirept.

La anul după aceasta au purces soltan Murat cu mare gătire asupra persului şi într-acelaş an au luat de la peşi cetatea anume Răvanul, care apoi, cît s-au întors soltan Murat înapoi la Ţarigrad, iară au luat-oă cazilbaşii pre sama sa. Iară Vasilie vodă domniia cu mare linişte şi pace, fără grije ţara, din toate părţile sta toţi de neguţitorii şi de agonesită. Însă lăcomiia nice pre atunce nu lipsiia, cu dări grele, ce avînd lăcuitorii ţărîi vrémi de agonesită, biruia toate acéle greutăţi a domniei.

În Ţara Ungurească era mari amestecături între Racoţi şi între Betlean Işteoan, feciorul lui Betlean Gabor, pentru domniia Ardealului. Ce, au căutat a da locul domniei acéiia Betlean Işteoan lui Racoţi, neputînd avea agiutoriu de la Împărăţiia Turcului, pentru gătirea lui soltan Murat iară asupra persului.

În anul 7145, să rădicasă căzacii cu Pavliuc hatmanul asupra leşilor, pentru opreala sa pre Marea Neagră, pre carii Potoţchii hatmanul leşăsc polnii l-au lovit şi, închidzîndu-le tabăra, au dat căzacii viu pre hatmanul său, pre Pavliuc. Şi în' cestă an au făcut leşii şi o cetate anume Codacul pre Nipru, la pragul cel dentîiu a Niprului, oprind pre căzaci să nu îmble pre Marea Neagră, stricînd pacea cu turcii, care opreala lor apoi au răsuflat spre mare pustiitate crăiei leşeşti, cu Hmil hatmanul căzăcesc.

Tot într-acelaşi an, Cantemir paşea cu ordele sale, peste voia hanului, au ieşit den Crîm şi s-au aşedzat iară în Bugeag, care lucru nesuferind hanul şi mărgînd dodeiala şi de la leşi, carii legasă cu a doa legătură pren Coneţpolschii cu Murtaza paşea veziriul, să nu hie slobodzi tătarîi a lăcui în Bugeag făcînd dodeială crăiei lor, au ieşit porunca la hanul şi lui Vasilie vodă, domnului ţărîi noastre şi lui Matei vodă, domnului muntenesc, să margă cu hanul asupra lui Cantemir. Deci au venit hanul cu oşti şi au purces şi domnii cu îmbe ţărîle asupra lui Cantemir, care temîndu-să de hanul, au fugit în Ţarigrad, iară ordele lui le-au luat hanul cu sine la Crîm. Şi de pîra hanului la Împărăţiie, au perit şi Cantemir zugrumat în Ţarigrad.

După ce au pornit pre tătari, hanul, den Bugeag, au lăsat pre doi

soltani, fraţii săi, să vie cu dînşii, iară el singur au purces spre Crîm înainte. Deci cînd au fost la trecătoarea Niprului, s-au burzuluit nohaii şi au lovit fără nedejde pre soltani şi i-au omorît pre amîndoi. Şi după această faptă, au purces cu coşurile sale spre Ţara Leşască, poftind de la leşi loc, să să aşedze supt ascultarea lor. Îmbla pe la tîrguri, pen sate, tot cîte cu o cruce de lemn făcută la piept, semn de închinăciune. Ce, leşii loc aşea deşert, fără oameni, mai înluntru ţării sale neavînd, le-au dat cîmpii pe Nipru, între Crilov şi între Codac; şi era aproape de 20.000 de nohai orda acéia.

Care lucru vădzind Împărăţiia Turcului, iară, cu a doa orînduială au pornit cîţva paşi în prejma lor, la anul după scosul lui Cantemir din Buceag. Şi iară au venit porunca şi la Vasilie vodă şi la Matei vodă, să margă să să împreune cu paşii asupra tătarălor. Deci, de iznoavă au purces Vasilie vodă cu oşti, al doilea rînd, la Cetatea Albă, la adunarea paşilor. Iară Matei vodă au venit pînă la marginea ţării sale şi de acolea au pornit un serdar cu oşti de la sine, iară el singur s-au făcut bolnav şi s-au întors înapoi. Iară şi Vasilie vodă şi paşii fără zăbavă s-au întors de la Cetatea Albă înapoi, că pre tătari îi trăsesă amu hanul cu blîndeţă şi cu făgăduinţă de iertare pentru moartea soltanilor şi-i trecusă Niprul, pre unii în Crîm, iară pe alţii i-au aşedzat pre cîmpii Donului. Iară moartea soltanilor mai pre urmă tot n-au lăsat hanul nerăscumpărată.

Ce, cîţi era din singele lui Cantemir mai capete, într-una de dzile, cu meşterşug i-au împărţit, pre unii la o samă de agii curţii sale, la ospăţ, văz Doamne, pe alţii la alţi agi<i> şi la masa sa oprind pre unii. Şi la acéla ospăţ i-au omorît pre toţi, cîţi era Cantemireşti mai aproape. Şi de atunce s-au stîns acéia răgulă la dînşii, care era mai frunte decît toate ordele, precum// într-acéste vremi sînt Sirăneştii. Unul din Cantemireşti atunce, anume Azamet mîrza, pre care l-am apucat şi eu, era dvorialnic la Vladislav, craiul leşesc, neîntîmplîndu-se la oaspăţul acela ce le făcuse hanul au scăpat din Crîm în Ţara Leşască şi slujiia la craiul leşesc între dvoriani, avînd de la craiul leafă.

Ms. 5367, f. 1

Într-acel an au luat cazacii Donului Azacul, cetate turcească pre apa Donului, care mai pre urmă de bună voe au dat-o moscalii înapoi turcilor. Isar au umblat la acea mijlocire pentru acea cetate la Mosc, fiind om vestit pre acea vréme aicea în ţară cu neguţătoriia în Ţara Moschicească.

Iar întoarcerea lui Matei vodă de la margine, cînd au mers al doilea rînd la Cetatea Albă, n-au fost fără pricină. Ci avînd mare neprieteşug Matei vodă cu Vasilie vodă, cum au stătut la domnie au făcut multe amestecături la paşa de Silistra. Deci s-au temut Matei vodă a mérge, pîrîndu-l şi la Poartă, ci au trimis oaste şi el s-au întors la scaun.

Pe vrémia împărăţiei lui sultan Murat toate trebile era pe doi oameni, carii era musaipi: unul silihtariu, adecă spătar ce poartă spada sau buzduganul după împăratul, al doilea cîzlar agasi ce iaste peste féte mai mare. Vezeriia înaintea lor era/ foarte slabă. Cînd să aduna veziriul cu unul de aceia spun că le săruta poala hainelor. Deci pre silihtar paşa îl cuprinsése Matei vodă cu dările, iar pre cîzlar-agasi Vasilie vodă. Şi toate isprăvile despre Poartă le eşiia prin acei doi oameni. Numai cu atîta covîrşiia Matei vodă pre Vasilie vodă că avea

f. 1v

mare prieteşug cu ungurii. Iar Vasilie vodă nici cu un megiiaş, precum am apucat şi noi acea domnie, viaţă bună n-au avut, nici băga seamă pre nimenea.

O, nesăţioasă firea domnilor spre lăţire şi avuţiia oarbă! Pre cît să mai adaoge, pre atîta mai pohtéşte. Poftele împăraţilor şi ale domnilor n-au hotar. Că avînd mult, le pare că n-ar avea nimica. Pre cît îi dă Dumnezeu nu să satură. Avînd domnie, cinste, ei pohtesc şi mai mari şi mai late ţări. Avînd ţară, cască să cuprinză şi ţara altuia. Şi aşa, lăcomindu-se la ale altuia, pierd şi ale sale. Multe împărăţii în lume, vrînd să dobîndească alte ţări, s-au stins pre sine. Într-acesta chip s-au stins împărăţia lui Darie împărat de Alexandru împărat Machidon. Vrînd ca să supue împărăţiile greceşti şi toată Machedoniia, s-au stins împărăţia sa de au căzut pre mîna lui Alexandru Machidon. Aşa împărăţiia Cartaghenei, vrînd să supue Rîmul, au căzut la robiia rîmlénilor. Aşa Pir împăratul, vrînd să ia Italiia, au pierdut ţărîle sale. f. 2 Aşa şi Mihai vodă, vrînd să fie crai la unguri, au pierdut/ şi domniia Ţărîi Munteneşti. Aşa şi Vasilie vodă; avînd fericite vremi de domnie cu pace de toate părţile şi ţara cu nici o datorie îngreuiată, fără nici o bîntuială despre turci, carii avea începută sfada cu persii şi într-acéle părţi sta cu valuri.

CÎND S-AU GĂTIT VASILIE VODĂ CU OŞTI SĂ VIE ASUPRA LUI MATEI VODĂ.

Au început gîlceava cu Matei vodă, domnul muntenesc pentru domniia acei ţări, ori că nu-l încăpea Moldova, ca pre un om cu firea înaltă şi împărătească, mai mult decît domnească, ori că siliia ca să vază pre fiiu-său Ioann vodă eşit la domnie, care fire au părinţii spre feciori să-i vază în viaţa lor eşiţ<i> la cinste. Domnii pre feciorii săi la domnii poftesc să-i vază; boiarii, la boiarii. Slujitoriul să bucură să vază pre feciorul său harnic de slujitorie. Pămînteanul poftéşte să vază pre fiiu-său vrédnic de hrana pămîntului. Ori că l-au îndemnat pre Vasilie vodă mare netocmală şi neprieteşugul ce avea încă mai de demult, din boeriia sa. Scosése domniia Ţărîi Munteneşti de la Împărăţie prin mijlocirea lui cîzlar agasi şi a paşii de Silîstra feciorului său, lui Ioan vodă.

Prostatec ţinea Vasilie vodă pre Matei vodă. Deci, avînd şi pre veziriul în partea sa, au făcut oşti de ţară şi au purces în Ţara Muntenească asupra lui Matei vodă, lăsind aici în scaon pre fiiu-său f. 2v Ioann vodă. Iar el au întrat cu oşti/ în Ţara Muntenească cu ştirea veziriului şi a paşii de Silistra. Oşti avea cîteva, iar tot de ţară şi lefecii, fără puţinei sîrbi ce avea în leafă, călări. Iar şi Matei vodă, domnul muntenesc, nu dormiia, ci, apărînd al său, avea oşti şi streine şi de ţara sa. Ales pedestrime avea fieştecînd pînă la o mie în leafă, fără dorobanţii de ţară şi moldovéni de ai noştri ce mersése acolo în leafă, cărora le zicea levenţi, şi léşi călărime ţinea pururea cîte 200 şi unguri călări osebi. Şi dedése ştire la arcalele ce avea la Împărăţie pentru sila ce-i făcea Vasilie vodă. Deci cu mijlocirea lui silihtar paşa bine n-au întrat Vasilie vodă în Ţara Muntenească, la o vale ce să

chiamă Rîbna l-au întimpinat cu ceauş de la Împărăţie cu poruncă numai să se întoarcă Vasilie vodă îndărăt. Şi în urma ceauşului au sosit şi o samă de oşti ale lui Matei vodă. Ci au căutat lui Vasilie vodă a să întoarce înapoi, văzînd cartea împărătească; şi cîte era sultan Murat nu era de a glumi cu dînsul.

Deci purcegînd înapoi Vasilie vodă să semeţise munténii şi în chip să gonească pre oştile lui Vasilie vodă, lovise la coada oştii. Ci s-au întors îndărăt oştile de ţară şi însuş<i> Vasilie vodă şi au înfrînt pre munténi, prinzind pre cîţ<i>va vii şi au perit cîţ<i>va.

Vasilie vodă, plinind porunca împărătească, au eşit din Ţara
f. 3 Muntenească şi şezind cîteva zile la Ploscuţeni, de/ acolo au pornit pre ceauşul cel împărătesc, iar el s-au întors de au venit în scaon.

Pre acéia vréme era veziriul Ţabani Buiuc, carele ţinea cu Vasilie vodă; şi paşa de Silistra iar aşa. Şi să pusése cu toată voia, numai să scoaţă pre Matei vodă. Şi făr-de ştirea împărătească eşiia de la veziriul isprăvi de domniia Ţării Munteneşti lui Ioan vodă, feciorul lui Vasilie vodă, cum şi atunce, deaca au văzut veziriul împiedecate isprăvile dintîi de silihtariul, au făcut altele la singur paşa de Silistra să margă însuşi el şi să ducă pre feciorul lui Vasilie vodă în scaunul Ţării Munteneşti. Care lucru apoi au mîncat capul veziriului, aflînd împărăţiia prin silihtariul războaele şi vărsările de sînge între domni de unde să pogoară. Nici te mira cum de au putut domnii a umbla în zarve fără ştirea Împărăţiei şi mai vîrtos la un împărat leu, ca acela.

Deci să ştii că ţările pre atunce nu era aşa supuse, ci într-altă voe veghiată. Şi să temea turcii să nu se dea Ţara Moldovei în partea léşilor, carii pre acéle vremi era foarte tari, cît să sfiia Împărăţiia de sfada léşilor, şi ales avînd într-acea dată războae începute cu perşii, precum s-au pomenit. Ci era bucuroş<i> că să sfădesc acéste ţări între sine. Şi poci pricépe şi pre domniile acéştia, fiind cu stare îndelungată cu mulţi ani; alte vacuri pre atuncea să socoteşti ţărilor acestora./

f. 3v Cu al doilea isprăvi de domnia Ţării Munteneşti au socotit Vasilie vodă cu altă cale, avînd acea ştire şi de la veziriul. Au pornit pre Ioann vodă la paşa de Silistra, cu cîţ<i>va boiari, să-l ducă paşa în scaun. Şi trimisése înainte la paşa pre Ianache Catargiul, vel postélnic, să mai întărească lucrurile, pînă a mérge Ioann vodă. Ci şezînd Catargiul acolia la paşa, aşteptînd sosirea lui Ioann vodă, au simţit lucrurile într-alt chip, că venise la paşa iar alte porunci împărăteşti prin silihtariul şi unsése osia paşii şi Matei vodă. Deci văzînd Catargiul lucrurile într-alt chip şi amirosind că cît ar sosi Ioann vodă la paşa, va să-l oprească şi să-l trimiţă la Poartă, au dat Catargiul ştire la boiarii ce era pre lîngă Ioan vodă, fiind la un sat aproape de Dîrstor şi îndată s-au întors Ioan vodă, can cu fuga, de frica paşii. Şi aşa au eşit şi a doa ispită pentru domniia Ţării Munteneşti.

Iar nici cu atîta nu s-au lăsat Vasilie vodă, ci şi de veziriul fiind îndemnat şi ca o nimica socotind a călca pre Matei vodă, iar au strîns oşti cu mai bună gătire cu pedestrime, cu tunuri şi iar au purces în Ţara Muntenească asupra lui Matei vodă. Şi cu acéia nebăgare în seamă de
f. 4 Matei vodă, cît aicea în locul său pusése domnu/ pre fiiu-său Ioann vodă în scaonul ţării, cu boiari, cu ispravnici şi cu domniia deplin,

ţiind ca în palmă domniia Ţării Munteneşti. Iar lunecoase sînt lucrurile războaelor şi în putéria lui Dumnezeu mai mult stau. Nici pre un nepriiaten, cît de slab, să nu-l ţie nimenea fieştecum, nici-l ţin oşténii cei drepţi. Şi bine au zis unul că războaele în clipa ochiului stau. Că atîta au fost numai să ia Vasilie vodă acel războiu şi să se aşaze în scaunul Ţării Munteneşti. Iar roata lumii nu aşa cum gîndéşte omul, ci în curgerea sa să întoarce.

De care silă n-au mai putut nici silihtariul a mai trimite alte isprăvi la Matei vodă, să nu se descopere de tot cu umbletele împotriva veziriului, să-i răsae ceva înpărăţiei cu scîrbă în partea sa. Că ales la turci foarte cu sfiială sînt toate şi cu mare meşteşug strică unul altuia, cînd va unul pre altul să-l surpe; că să pîrască la vedére însuş<i> lui îş<i> strică cu încéperea pîrăi. De multe ori cu laudă pre nepriiatenul său mai curînd îl pogoară. Şi ales supt împărăţiia lui sultan Murat cu mare témere era toţi.

Iar totdeauna trimitea silihtariul pre taină la Matei vodă, îndemîndu-l să stia împotriva lui Vasilie vodă, să-l bată. Iar despre f. 4v scîrba împărătească să n-aibă/ grije, că iaste grija lui. Deci şi Matei vodă ş-au strîns toată oastea. Şi văzînd că Vasilie vodă trage cu oştile sale spre Bucureşti, nu spre Tîrgovişte, au pogorît şi el cu oştile spre Bucureşti.

Vasilie vodă deaca au sosit la Praova, la sat în Ojogéni, ştiind din limbi gătirea lui Matei vodă împotriva sa şi cu cîteva oşti streine şi de ţara sa au făcut sfat, acolo, la Ojogiani, au socotit trecătorile apélor şi locurile închise de păduri pe de toate părţile şi de bîhnişuri. Înţelegînd că şi Matei vodă pohtéşte la locuri ca acélia să-i dea războiu, fiind oştile mai tari fieştecare la locul său şi la strimtori împotriva oştilor celor streine, au ales cu sfatul să nu treacă Praova, ci să stea acolo, la cîmpu, să tragă pre Matei vodă să iasă cu oştile sale la cîmpu. Şi aşa alegîndu-se sfatul s-au răsipit toate oştile lui Vasile vodă la jafuri pe la podgorie, pe supt munţi, încătro să bejenise toată Ţara Muntenească de prin toate olaturile acélia, pînă în Praova.

Şi aşa, cu acel sfat — ce sfetnici vor fi fost aşa buni de războae pre atunce, fiind răsipită oastea pe la jacuri —, pre loc au priceput Matei vodă umbletele lor şi îndată au purces spre Praova drept în f. 5 preajma Ojogénilor, unde era Vasilie vodă cu corturile./ Au stătut la trecătoare dînd ştire din cîteva tunuri ce avea cu sine. Şi îndată au început a tréce oastea vadul; tot călăreţul au trecut cîte cu un pedestraş după sine. Şi au stătut în tocmală dincoace de Praova, aşezînd oastea pedeastră cu focul şi cu tunurile între oastea călăreaţă. Şi au purces cu toată oastea stolită asupra taberii lui Vasilie vodă.

FUGIREA LUI VASILIE VODĂ DE LA OJOGÉNI.

Nu avea de ce să apuca Vasilie vodă, fiind oastea răsipită în toate părţile, cu acea venire de grab a lui Matei vodă şi întemeiată. Că oşténii lui Vasilie vodă unii veniia cu plian îngreuiaţ<i>, neştiind lucrul ce iaste. Alţii spăimîntaţ<i> de venirea oştilor aşa degrab, mai

mult de gătire a pleca fuga îndată au stătut, decît a da război. Şi aşa fiind oastea pe la jafuri şi făr-de nici o tocmeală, au plecat şi Vasilie vodă fuga şi toată oastea cîtă nu era dusă la pradă, lăsînd şi corturile şi tunurile şi toate pedestrimea pre mîna lui Matei vodă. Şi de frica gonaşilor Vasilie vodă au lăsat drumul pre care venise şi luund cîmpii, au năzuit la Brăila.

Zăbovind Vasilie vodă la Brăila cîteva zile şi Matei vodă dînd ştire
f. 5v de olac îndată la paşa de izbînda sa/ ce făcuse asupra lui Vasilie vodă. Şi aşa, ori cu ştirea paşii, ori agii<i> de la Brăila şi de la Mecin, sfătuindu-se să prinză pre Vasilie vodă, să-l trimiţă la paşa. Şi să nu<-i> fie dat ştire Stamatie ce au căzut mai pre urmă stolnic la Vasilie vodă şi l-alte domnii, mai apoi şi postélnic mare, ar fi încăput Vasilie vodă la prinsoare. Ci, şezind seara la masă, i-au dat ştire şi de la bucate s-au sculat, pentru-o grădină peste un gard suind de pe spinarea unuia din slujitori şi acolo scoţindu-i calul au eşit cu fuga din Brăila, la Galaţi, lăsînd toate la Brăila, cîte nu rămăsése la Ojogéni.

Înţelegînd Ioann vodă, feciorul lui Vasilie vodă, poticala tătîne-său din Ţara Muntenească au adunat boiarii ce era puşi la boerii pre lîngă sine şi li-au zis cum că el, nefiind de domnie, pentru slăbiciunea sănătăţii ce avea (că era Ioann vodă slab şi deznodat şi de mîini şi de picioare, ca cînd n-ar fi fost fecior lui Vasilie vodă, care era ca un leu şi la fire şi la trup), iar tătîne-său lasă scaunul domniei. Şi au venit Vasilie vodă în Iaşi.

Iară Matei vodă, jeluindu-se şi la Împărăţie de prada ce făcuse oştile lui Vasilie vodă, şi la megiiaş<i>, ca să-şi întoarcă călcătura ce
f. 6 făcuse/ Vasilie vodă Ţării Munteneşti, legase cu Racoţ<i>, cneazul Ardealului lucrurile, fiind şi Racoţ<i> rănit cu nebăgare în seamă megieşiei lui de Vasilie vodă. Au pornit oşti asupra lui Vasilie vodă cu Ioann vodă Moghila, feciorul lui Simeon vodă, carele să aşezase la Ardeal după războiul de la Ştefăneşti ce s-au fost făcut între feciorii lui Simeon vodă şi între feciorii Ieremiei vodă, pentru domniia ţării.

Ajungînd oştile ungureşti într-acea dată pînă în Trotuş şi oştile munteneşti pînă la Milcov sosiţ<i>. Au schimbat Racoţ<i> sfatul cu Matei vodă, ori temîndu-se de Împărăţie, auzind de patima veziriului, ori altă socoteală le-au venit. Au întors şi pre Ioann vodă cu oştile îndărăt şi s-au întors şi munténii.

Casa lui Vasilie vodă eşise spre Huşi de spaima acéia. Şi într-acéa vréme a pogorîtului acelor oşti asupra lui Vasilie vodă au perit şi Gorgan şi Sămichişa căpitanul şi Cîrstea vistiiariul, din prepus de la domnie pentru vicleşug. Deci după zarvele acéstia numai ci au căutat lui Vasilie vodă a sta la pace, văzînd şi primejdiia veziriului şi ca să nu să mai aţiţe lucrurile asupra lui. Că atunce n-ar fi fost fără primejdie Vasilie vodă, de n-ar fi stătut împărăţiia după lucrurile împotriva perşilor, care curînd după acéia au purces cu toată putéria asupra Vavilonului, ori de la cei doi megiiaş<i> n-ar fi scăpat fără primejdie, de nu s-ar fi spăimîntat Racoţ<i> şi Matei vodă cu moartea veziriului.

f. 6v Şi sta la cumpănă sultan Murat, aspra Azacului va mérge,/ că încă nu-l dedése moscalii, au asupra Vavilonului. Ci viind Isar cu acea véste că vor da moscalii Azacul, au plecat asupra Vavilonului. Iar pînă

a să adevăra purcéderia, ţările acéstia era la mare grije că va veni Împărăţiia spre acéste părţi cu oşti. Fost-au acéste zarve între Vasilie vodă şi cu Matei vodă în anul 7145<=1637>.

Iar primejdiia veziriului Tabani Buiuc, de l-au omorît sultan Murat, într-acesta chip au fost: După răsipa oştilor lui Vasilie vodă de la Ojogéni, au făcut Matei vodă arzehal, adecă răvaş de jalbă la însuş împarătul. Şi aflînd om de acea treabă, să dea jalba, l-au trimis cu cărţile. Şi ştiind rînduiala bine, au păzit cînd au eşit împăratul la primblare, la vînătoare la cîmpu, făcîndu-se acel om a mérge de olac pe denaintea împăratului, înadins să-l vază. Şi aşa văzîndu-l împăratul mergînd tare, au trimis de l-au oprit şi l-au întrebat de unde vine. El au răspuns că vine cu cărţi din Ţara Muntenească, cu cărţi să ştie Împărăţiia de mari vărsări de sînge şi de prada ce s-au făcut în Ţara Muntenească de Vasilie vodă, carele au venit cu oşti asupra lui Matei vodă. Şi pe loc au trimis împărăţiia de i-au luat cărţile şi au cetit arzuhalul cel cu jalbă asupra lui Vasilie vodă, pomenind că să laudă Vasilie vodă că are isprăvi de la veziriul ca să fie domnu şi în Ţara Muntenească şi în Moldova. Atunce au avut vréme silihtariul asupra f. 7 veziriului, căind/ ţările cum să strică iale între sine şi să pradă. De care jalobă foc s-au făcut împăratul pre veziriul, înţelegînd că de la veziriul să pogoară acéste amestecături. Ci întîiu au trimis pre acel om cu toate scrisorile să le vază veziriul. Şi au zis silihtariul cătră împăratul că omul acela îndată va peri de veziriul. Deci i-au dat hasichii, învăţîndu-i însuşi împăratul: Pre acest om iară să-l aduceţ<i> la mine. Şi aşa au fost. Că ducîndu-l hasichiii şi văzînd veziriul că iaste rău de dînsul, au vrut să oprească pre om. Ci hasichiii i-au spus că porunca iaste să ducă pre acel om iar la împăratul. Scosése veziriul daruri hasichiilor să lasă pre acel om la dînsul, ci nu s-au cutezat hasichiii a face peste porunca silihtariului. Iar să nu fie fost omul de faţă, putea veziriul să tocmească lucrurile sale, zicînd că au fost un marghiol de cei de Ţarigrad şi au spus minciuni; că de acéstia să fac multe la turci. S-ar fi uitat la Împărăţie, carele gîndind de lucrurile a toată lumea, céle mai mici le tréce cu gîndul. Ci păziia silihtariul să nu scape vréme ca acéia, asupra veziriului. Şi înoind scîrba împăratului silihtariul, au chiemat împăratul pre veziriul şi după mustrare că strică ţările fără ştirea lui, l-au omorît. Şi aşa au eşit acelui vezir amestecăturile ce făcea între domni.

Acéstia le-am înţeles de la boiari bătrîni de sfat pre acéle vremi. f. 7v Curînd după această sfadă cu Matei vodă, ca să potolească/ Vasilie vodă sunate zarvele lui, pre fiiu-său Ioann vodă l-au trimis la Ţarigrad, unde peste puţin ş-au săvîrşit şi viaţa.

Într-acea vréme s-au săvîrşit şi doamna cea dintîi a lui Vasilie vodă, fata lui Bucioc. Şi după moartea doamnei au trimis Vasilie vodă pre Catargiul în Ţara Cerchezască şi de acolo i-au adus doamnă pre fata unui mîrzac de ai lor, cu care au trăit pînă la săvîrşitul său.

LUCRURI STREINE.

În anul 7146<=1638> sultan Murat au luat Vavilonul, cu multă vărsare de sînge, de la perşi, după a patra lună de cînd începuse a bate oraşul. Spu<n>e istoriia să fie fost 30.000 de oşténi în Vavilon. Ci şi sultanul Murat acea gătire făcuse asupra persilor, cît singur Vavilonul. Iară tot misiriul şi paşii ce sînt peste arapi i-au pornit despre Marea Roşie de au lovit şi dintr-acolo Ţara Persului. Şi le-au luat turcii şi dintr-altă parte o scală foarte mare. Şi aşa îndoit Persul n-au putut da nici un ajutor vavilonului. Sultan Murat zăbovindu-se într-acolo cu oştile, iar într-acéste părţi era linişte şi întemeiată pace de toate părţile, făcînd pace Vasilie vodă
f. 8 într-acea vréme/ cu toţi megiiaşii.

Şi într-aceşti ani au zidit Vasilie vodă şi lăudata mănăstire în oraşul Iaşilor, întîi pre numele a trei sfinţi învăţători ai biséricii, ce să chiamă Triei Sfetiteliu. Mai pre urmă, a doa, au zidit şi Mănăstirea Golîia, cu făptură foarte iscusită, precum să véde, mai presus decît alte mănăstiri de aici din ţară. Golîia îi zic pre numele unui boiar anume Golîi, carele într-acel loc au avut o biserecuce de piatră. Tot pe acea vréme au adus Vasilie vodă şi moaştele preacuvioasei Paraschivei, l<ea>t 7148<=1640>, cu mare cinste şi cucerie, oct<omvrie> 14, de care cetind la viaţa ei vei afla den ce locuri au fost.

Acest domnu au făcut ca de iznoavă şi curţile domneşti şi casele céle cu farfurii; grădini, grajduri de piatră, tot de dînsul sînt făcute. Şi multe locuri au înfrumuseţat, care multă vréme au fost stătătoare. Că de au fost cîndva vremi fericite acestor părţi de lume, atunce au fost. Ţara Leşască (voiu zice) era plină de aur, la care pre acéle vremi mergea din Moldova cu boi de negoţ, cu cai, cu miiare şi aducea dintr-acea ţară tot aur şi argint. Pociu zice că om sărac nu să afla, doar care nu vrea să aibă. Ţara Leşască la acea
f. 8v scară de fericie să suise, precum/ şi léşii zic şi scrisorile lor, care nici o crăie nu era deopotrivă în bine şi în dezmierdăciuni pre acea vréme, ca léşii. Aşa şi ţara noastră.

Iar dintr-acéle vremi să cunoaşte păharul lui Dumnezeu aproape de schimbare şi curînd spre mai cumplite vremi. Că era la mari dezmierdăciuni ţărîile acéstia. Şi care ţări să înalţă la îndestulări, zburdeaţă firea omenească peste măsură. Şi zburdăciunea naşte păcatul şi după păcat urmează mîniia lui Dumnezeu. Aşa şi Ţara Leşască era la mari zburdăciuni, cum şi aicea ţara noastră. Că şi însuş<i> Vasilie vodă cu sila din cîteva case de boiari luîndu-le fétele ţiitoare, peste voia părinţilor. Iar oamenii de casa lui şi nepoţii şi mai multe sile făcea, luund copiii oamenilor cu sila la curvii. Care fapte mai pre urmă s-au răsplătit cu mare osîndă asupra casii lui Vasilie vodă.

Într-acea vréme, după ce au supus sultan Murat Vavilonul spre Împărăţiia turcească s-au întors în Ţarigrad şi să gătiia tare asupra léşilor, să răscumpere ruşinea lui sultan Osman, deşchizîndu-ş<i> cale prin Ardeal, să lovască peste munţi deadreptul spre Liov. Ci i-au tăiat curînd putérnica mîna lui Dumnezeu zilele. Şi după moartea lui sultan Murat au stătut în locul lui
f. 9 frate-său, sultan Ibraim, om dat/ cu toată firea spre dezmierdăciuni. Şi cu împărăţiia lui iară au scăpat ţărîle acéstia de răzmiriţe.

LUCRURI STREINE.

Tot pre acea vréme Racoţ<i> cel Bătrîn au început sfadă cu némţii, căruia era orînduită oaste şi de aicea din ţară şi din Ţara Muntenească. Şi n-au ţinut sfada acéia mult, că peste puţin au venit la tocmeală cu împăratul nemţesc. Iar au prădat cîtva loc cu ai noştri în ungurimea de sus, fiind serdariu Apostol de Orheiu într-acea oaste cu Racoţ<i>.

PENTRU NUNTA CE AU FĂCUT VASILIE VODĂ FIICEI SALE, DOAMNEI MARIEI.

În anul 7153<=1645> au făcut Vasilie vodă nunta fiicei sale cei mai mari, doamnei Mariei, după cneazul Ragivil, om din cniazii Litfei, de casă mare. Numai cu ce inimă şi sfat au făcut acea casă, după om de lége calvinească, care lége iaste scornită de un mitropolit de Fiandra, de supt ascultarea papei de Roma, peste legăturile soboarălor cu multe dumnezeireşti minuni legate. Iar Calvinul numai pre singure poftele sale trupeşti, osebite de sfînta soborniceasca biserică, la care ca la o lége slobodă în puţină vréme au venit toată Fianda şi Engletera.

De mirare au rămas vacurilor acea casă, cum au putut suferi inima f. 9v lui Vasilie vodă să se facă/ şi mult s-au frămîntat acest lucru în sfat; şi cîţ<i>va boiari apăra să nu fie acel lucru, ales Toma vornicul şi Iordache vistiiariul, care capete de abia de au avut cîndva această ţară, sau de va mai avea. Ei zicea lui Vasilie vodă şi pentru légia cea rătăcită şi un lucru, nu fără grijă, despre Împărăţia Turcului. Iar Toderaşco logofătul şi Uréche vornicul sta asupra aceştii nunte să se facă.

Vasilie vodă avea pozvolénie de la turci; ci acea voe era din bani, iar nu din inima turcilor. Şi aşa s-au făcut nunta aicea în Iaşi, la care cîţ<i>va domni din Ţara Leşască singuri cu chipurile sale au fost, cu curţile lor şi Pătraşco Moghila, feciorul lui Simeon vodă, mitropolitul de Chiev. Şi de la Matei vodă, domnul muntenesc, însuş<i> Ştefan mitropolitul ţării şi Radul logofătul şi Diicul spătariul, că să împăcase domnii între sine.

N-au lipsit nimica din toare podoabele cîte trebuia la o veselie ca acéia, cu atîţea domni şi oameni mari din ţări streini: meşteri de bucate aduşi dintr-alte ţări, zicături, jocuri şi de ţară şi streine, toată curtea împodobită şi adunaţi boiarii şi căpeteniile ţării, feciori de boiari, oameni tineri la alaiuri pe cai turceşti cu podoabe şi cu peţiene la f. 10 işlice./ Şi aşa cu petrecănii lungindu-se acea veselie cîteva săptamîni, au purces cniazul Ragivil cu doamna sa în Ţara Leşască cu zéstre foarte bogate.

8-9 *lipseşte* M // 10 *ad. marginal* Vasilie, 7153 A // 26 *ad. marginal* Vasilie, 7153 A // 30 *după* Chiev *ad.* Iară soli trimişi era de la Racoţi cneadzul Ardealului, Chimini Ianăş cu daruri M //

RĂZBOIUL CE ERA SĂ ÎNCEAPĂ LÉŞII CU TURCII, CARE MAI PE URMĂ LA MARE SCĂDÉRE AU VENIT.

La anul simţindu-se Crăiia Leşască în putére, îndemnaţi de papa al Romei şi de veneţiiani, carii avea bîntuială de la turci la ostrovul Critului, au făcut sfat craiul Vladislav cu sinatorii să înceapă războiu cu turcii; de care gătire a lui şi apoi la ce au eşit acel sfat vei citi povéstia mai jos, la rîndul său. Iar soli au trimis craiul la toate crăiile creştineşti. Aicea la Vasilie vodă trimisése pre cneazul Ragivil cu soliia, fiind viitoriu la anul după nuntă la socru-său, aicea în ţară, care solie au crezut Vasilie vodă îndată şi au priimit să fie una cu léşii, cît şi birul al anului aceluia îl oprise şi pornise pre aga fără bir, răspunzindu-i că nu s-au putut strînge birul pentru sărăciia oamenilor. Ci daca au stătut la voroavă cu boiarii pentru oprirea haraciului şi într-un rînd şi într-altul, spun să fie zis Petriceaico vornicul de Ţara de Sus, pre carele îl ţinea ei mai prostatec decît alţii la sfat: „Eu aş zice să nu oprim noi birul pînă nu vom vedea că trec léşii Dunărea".

Şi acel cuvînt au întrat îndată în gîndul lui Vasilie vodă şi repezind după aga l-au oprit la Galaţi pînă au gătit haraciul şi l-au încărcat de l-au pornit.

f. 10v Aşa feresc pre domni şi ţările de primejdii voroavele/ cu sfat.Că pentru acéia au dat Dumnezeu să aibă împăraţii, craii, domnii îndreptători ţărîlor să aibă sfétnici pre lîngă sine, cu carii vorovind o treabă, să frămînte cu voroava lucrul care iaste mai spre îndemînă. Iar céle ce fac domnii singuri, din gîndurile sale, sau din şo<a>pte, rar es lucrurile la folos. Că încă om în lume n-au născut pînă acum ca acela, să nu-i trebuiască voroavă cu sfat. Că deşi nemeréşte cîrmuitoriul cîte o treabă încă tot să nu să încrează c-au gîcit, pînă nu se întăréşte voroava lui şi cu alte păreri. Deci ce ai gîndit că iaste bine, daca să mai tocmesc cu gîndul tău, ce ai gîndit că iaste cu cale, încă a doi sau trei socoteala, fără greşală pre acel lucru să stai, că nu te va înşela. Iar ce-ţ<i> pare singur că iaste bine şi alţii toţ<i> zic că iaste într-alt chip, să nu crezi acea socoteală, că te amăgeşti. Multe lucruri ne pare că le nemerim, iar apoi deaca mai laşi vréme socotelii, afli departe mai pre urmă într-alt chip. La mulţi domni mari sminténe am văzut din şo<a>pte sau nesfătuit amu, în vacul nostru. Fără sfat au făcut Vasilie vodă de au lovit tătarîi la Brătuleşti, pre Prut; şi mai apoi prada a toată ţara, nespusă de agiuns, cu cîtă robie şi plian dintr-acea faptă au venit asupra ţărîi. Aşa şi Duca vodă, sfătuindu-se numai cu unul pentru o carte/ (f. 11) la hanul, ş-au stricat domniia. Din care mazilie mari stricăciuni şi greutăţi au venit asupra ţărîi, care pre atunce era foarte la stare bună şi gata toate lucrurile ţărîi să le rădice numai cu o rînduială. Iar dintr-acea mazilie a Ducăi vodă, întîi, s-au întîmplat trei înoituri de domnii: una la Beligrad a Dabijei vodă, după care neîmplinind anul Dabija vodă au murit; altă domnie tot într-acelaş anu a Ducăi vodă dintîi, a

---

1-2 *lipsesc* M // 3 *ad. marginal* 7154 A // 12 *ad. marginal* Vasilie vodă socotéşte a nu da haraciu. A // 27 *explicaţie marginală pentru* gîcit = aflat A //

treia a lui Iliiaș vodă cu mare răsipă. Deci trei domnii cîte 500-600 de pungi la înoituri, tot într-un an, cum au putut fi bine? Așa și cu șo<a>ptele numai cu unii, nu cu sfat, au făcut și Petriceaico vodă de au lepădat fără nici o nevoe domniia țării și s-au dus în Țara Leșască, din care fapte s-au stins Țara Moldovei pînă astăzi.

Cniazul Ragivil, după ce au zăbovit cîteva săptămîni în Sucea vă la socrul său Vasilie vodă, au pornit pre doamna lui pre la Sneatin spre țara sa. Iar el singur au lovit pen Ardeal, pre la Racoț<i>, tot cu acéle trebi, pentru rădicarea lor asupra Împărăției Turcului.

Înțăles-am din boiari bătrîni cum că au vrut Vasilie vodă să-ș<i> despartă fata de cneazul Ragivil, ci n-au priimit doamna Maria, fata f. 11v sa, zicînd tătîne-său să fie socotit întîi lucrul, nu pre urmă./ Și cu vremile pînă aici săvîrșim o parte de domniia lui Vasilie vodă. Că pînă aicea pre cît au fost fericită domniia acéia, cu atîta mai cumplite vremi s-au început de atunce, din care au purces din scădére în scădére această țară, pînă astăzi.

A DOUA PARTE IAR DE DOMNIIA LUI VASILIE VODĂ.

De vréme ce scriitorii cei streini pre lîngă poveștile sale n-au trecut cu pomenirea și de lucrurile țării noastre, Moldovei, și cît știm de lucruri trecute în țara noastră mai mult dentru dînșii știm, cu cale iaste și noao a pomeni de vremile lor, mai ales povéstia lui Hmil, hatmanul căzăcesc, de la care vremi, ah, s-au început și răul nostru în care pînă astăzi ne aflăm cu acest pămînt la cumplite vremi și Dumnezeu știe de nu și peste vacul nostru vor fi trăitoare./

f. 12 Izvorul a tuturor răutăților și pustietatea acestor părți, începutul căderii și împuținării Crăiei Leșești, răsipirea și pustietatea și a cazacilor și a țării noastre stingere. Iar mai nainte de ce vom încépe a scrie de rădicarea cazacilor cu Hmil hatmanul lor asupra léșilor, stăpînilor săi, a pomeni de cazaci ce neam sînt și de cînd sînt supt acest nume, Cozac, cu cale va fi, am socotit, auzind pre mulți întrebînd de acest nume al lor de unde și de cînd ar fi. Deci mulți au zis că numele lor, Cozac, ar fi de la un neam ce iaste peste apa Volgăi, anume Casac. Ci acélia sînt povești deșarte.

Sînt cazacii de neamul său ruși, rămășițe de oșténii cnézilor rusești, pre carii cu îndelungate vremi supuindu-i craii leșești și căzînd și Chiovul, scaonul Rusiei, pre sama léșilor, ei pre Nipru în jos și pre ceia parte și pe dincoace trăia supt ascultarea crailor leșești, slobozi de vecinătate, în chipul oștenilor, cu hrana slobodă pe Nipru, ori cu vînătoriia la cîmpi, ori cu păscăriia pînă la pragurile Niprului, unde are Niprul în trei locuri praguri făcute din firea locului, de cade apa de pe stînci ce sînt în fundul apei mai jos, în care locuri nici un feliu de vas nu f. 12v poate tréce, fără numai vasele lor; și acélia încă cu mare grije trec/ și de multe ori pe uscat trag vasele, pînă trec acéle locuri. Și așa au trăit pînă în zilele lui Avgust craiu.

---

17 *lipsește* M / *ad. marginal* Vasilie, 7154 A // 33 *ad. marginal* Lucruri streine A //

PENTRU AŞEZĂMÎNTUL CAZACILOR.

Acel craiu leşesc, văzîndu-i oameni cu viaţă dreaptă de oşténi, i-au tras la léfe şi le-au făcut şi căpetenii cu tocmeală şi în rînduiala sa să fie volnici a să buluci şi a să oşti împotriva tătarălor; ca o pază să fie Crăiei Leşeşti, că bîntuia tătarîi marginile ţărîi lor şi pre atuncea. Şi de pe sprinteniia lor, fiind oameni şi sălbateci, le-au zis Cozac, adecă capră sălbatică; sau că umblînd ei la cîmpi după capre sălbatece şi în luncile Niprului, le-au venit acest nume. De atunce le-au zis cozaci, adecă căpraşi. Care nume şi la o samă de oaste leşască, ales steagurile ce sînt mai sprintene, le zic steaguri căzăceşti şi pînă astăzi.

Apoi Ştefan Bator, craiul leşesc, şi mai mare aşezare au făcut căzacilor, dîndu-le şi hatman să aibă, cu steag, cu tobe, cu trîmbiţe şi după voia lor să-şi aleagă hatmani. Şi le-au dat voe şi i-au întărit să facă şi vase de Marea Neagră şi să facă cazaci roestrovi, adecă de catastih pînă la 40.000 de oameni şi să aibă loc scaunul lor un ostrov la Nipru, în care f. 13 iaste o mănăstire mare, cu cîteva altele mai mici bisérici,/ anume Trăhtămirov. Şi aceasta iaste începătura oştilor lor, după ce căzuse cneziile ruseşti de o sută şi 50 de ani încoace.

De pe acéle vremi multă nevoe făcea cazacii Crîmului şi Ţărîi Turceşti; pînă şi Anadolul nu scapa. Sinopul, Trapezondul, cetăţi mari le-au luat în cîteva rînduri şi alte oraşă mai mici, şi dincolo de Marea Neagră şi dincoace: Varna, Misimvria, Ahilo, pînă la Aitos şi la Pravadia pururea prăda. Şi au lovit şi pînă aproape de Ţarigrad, la Enichioi pre Boazul ce curge din Marea Neagră în Marea Neagră,<sic> supt cetatea Ţarigradului. Şi pentru prăzile ce făcea cazacii în părţile lor, le veniia de la turci imputăciune. Acélia socotind léşii de la o vréme, pentru ca să nu strice pacea cu Împărăţiia Turcească, făcea cazacilor mare strînsoare, oprindu-i de pre mare, care hrană o deprinsése ei cu multă dobîndă şi avuţie ce agonisiia de acolo. Şi cu acea avuţie zidiia bisérici de piatră şi mănăstiri, cît o mănăstire la Chiev, ce-i zic Arhanghel, stă şi pînă astăzi, cu bolta cea din mijloc foarte mare şi toată bolta acoperită cu table de aramă galbenă şi poleite cu aur. Şi pentru ca să-i oprească de tot, să nu mai umble pre mare, au făcut léşii o cetate, anume Codacul, la pragul cel dintîi al Niprului şi ţinea acolo cîte doao mii de némţi pedestrime cu puşci pentru opreala lor, care era foarte cu mare silă cazacilor, ca unor oameni f. 13^{v} ce/ altă hrană nu ştiia, fără numai oşteniia. Şi dintr-acea opreală s-au rădicat în cîteva rînduri împotriva léşilor cu Nalivaico, hatmanul lor, apoi cu Sulima, mai pre urmă cu Cazima, hatmanii lor; ci tot îi bătea hatmanii leşeşti.

Iar neavînd odihnă cu dînşii, le-au rădicat şi hătmăniile, să nu mai fie şi le trimitea cîte doi domni comisari mai mari. Şi acei comisari le făcea judecăţi şi-i îndrepta şi cu vréme<a> toate volniciile le-au stricat, cît nu era cazacii cu nimica volnici. Într-acesta chip s-au tras asuprélele lor pînă la Vladislav craiu, dupre cum s-au pomenit mai sus, văzindu-se crăiia în

---

1 *lipseşte* M // 19 *ad. marginal* Lucruri streine A //

putére cu atîtea izbînde şi asupra Moscului. Că mai fericită Crăiia Leşască cu putére şi în tot binele îndestulată nici la un craiu n-au fost. Pentru acéia bine zice un dascal <„Si qui sunt in superiore valetudinis gradu, dum in eodem, permanere non possunt, cadunt in deterius>, adecă: ‚Ceia ce sînt în scara virtuţii, acea mai de sus, neputînd sta tot într-acéle stepene, cad foarte la mari slăbiciuni". Aşa toate împărăţiile, cînd prea să înalţă la mari tării, neavînd loc să se mai sue, cad şi dau îndărăt, precum vedem şi Crăiia Leşească.

Avînd acel craiu Vladislav şi praxim, adecă ştiinţă ce sînt turcii, cu f. 14 războiul de la Hotin cu sultan Osman, la care/ războiu fusése eí însuşi trimis de tată-său Jicmont, craiul leşesc, îndemnat de papa de Rîm şi de veneţeni, cu mare făgăduinţe şi cu bani gata de la papa den an în an pe doaosprezéce mii de oaste leafa de la el. Şi veneţiianii avînd cu turcii începute războae la Crit, au pus gînd craiului leşesc ca să înceapă bătălie cu turcii. Pentru care treabă şi împăratul nemţesc au mers de s-au adunat la Vratislav, în Ţara Sileziei, care ţară se hotăresc némţii cu léşii. Şi acolo, după ce au aşezat voroava cu împăratul, i-au orînduit 12.000 de oaste nemţască, făcînd ştire şi papa şi împăratul pre la toţi craii creştineşti, cum că craiul leşesc iaste ales să fie a toată creştinătatea gheneral, adecă purtătoriu de oaste împotriva turcului. Deci întîiu Hişpanul o sumă de bani i-au orînduit la crăiia lui de la Anapoli; că să rudiia Vladislav cu împăratul nemţesc şi cu craiul Spaniei, fiind fecior dintr-o nepoată a împăratului nemţesc. Şfeţul iarăş<i> făgăduise 6000 de oaste şi împăratul Moscului 20.000.

Acélia toate, văzîndu-le gata Vladislav, au trimis şi la cazaci de au chiemat la sine pre un cazac bătrîn, anume Barabaş şi pre Hmil, carele era pisar la oştile lor. Daca au venit Barabaş cu Hmil la craiul au tăinuit cu dînşii multe voroave pentru gătirea lor, pentru locurile de pre lîngă Marea f. 14v Neagră. Şi cu amîndoi au/ aşezat dintr-acolo toată gătirea, dînd cu hrisov lui Barabaş hătmăniia pre cazaci, cu stiag, după vechiul obiceaiu, şi lui Hmil pisariia de oaste, dîndu-le şi cîtăva sumă de bani pentru vase să facă şi altele cîte ar trebui de aceà cale.

Şi aşa gătind toate craiul, înşelat de domni, carii toţi îi făgăduia că vor priimii acel sfat, că şi oastea nemţască ajunsése pînă aproape de Liov. Iar tăinuită judecata lui Dumnezeu, toate gîndurile omeneşti le strămută. Lipsiia numai seimul, după obiceaiul crăiei, să fie cu sfatul tuturora şi pentru cheltuiale şi pentru încălecatul léşilor. Deci la seim au stătut léşii împotriva craiului, întrebînd pre craiul ce pricină ar avea începerea de războiu cu turcii, aducîndu-i aminte primejdiia strămoşului său la Varna, bănuind pre craiul că le-au băgat oşti streine în ţară fără ştirea lor şi cum că streinii numai de odată vor da ajutor, apoi iar cade sfada numai pre dînşii. Şi se întîmplase de murise şi hatmanul lor cel vestit, Coneţpolschii.

Şi aşa împiedicat craiul, cu lucruri gata, s-au poftit la léşi să le dea voe, cu chieltuiala lui, cu oaste streină, să margă asupra turcilor. Au strigat cu toţii în gura mare că cît vor tréce hotarul, vor rădica alt craiu./ f. 15 Deci numai ci i-au căutat a să surpa toate nevoinţele craiului şi a mérge în vînt.

S-au tras cuvîntul în Ţara Leşească pînă astăzi că deaca au văzut

craiul că stau împotrivă léşii la gîndul lui, în pizma lor au îndemnat pre cazaci să se rădice asupra léşilor, cum ş-ar putea a-şi cerca lucrul.

De faţă am fost la Bar, umblam la şcoală, la carte, cînd au trecut pre la Bar canţelariul cel mare, anume Osolinschii, om foarte de la inima craiului şi mare cap. Întorcîndu-se de la Chiov, unde s-au făcut a mérge la moaştele sfinţilor pentru boala lui de picioare şi de la Chiev au umblat pe la cîteva oraşe căzăceşti şi la întoarcere au venit pe la Bar, unde era scaunul hătmăniei.

Hatman mare pe urma lui Coneţpolschii, Nicolai Potoţschii. Au şezut acolo la ospăţ canţeliariul vreo 3 zile, la hatmanul. Şi să mira oamenii ce era mai căpetenii, că nu ţin minte să fie venit vreun canţeleariu să umble prin Ucraina. De va fi aşa, că cu umblat cu acea treabă, nu ştiu; iar la céle ce am fost de faţă, scriu.

Cazacii, măcar că alte oşti streine, după ce s-au răsipit lucrul şi găţirea craiului, de să întorsése fieştecarele la ţara sa, iară ei tot păziia
f. 15v treaba lor şi lucra bărbătéşte cu banii craiului şi să găţiia de/ mare. Iar hatmanul Potoţchi, aflînd că tot să gătesc cazacii, fiind supt mîna hatmanului toate părţile acélia, au scris la Barabaş să se lase de acel lucru şi să-ş<i> aducă aminte patimele lui Pavluc şi ale lui Sulim. Deci Barabaş ca un om bătrîn, văzînd cartea hatmanului au lăsat lucrul mai slab, socotind céle de pre urmă. Iar Hmil tot îndemna bărbătéşte şi pre Barabaş şi pre alţi polcovnici, pînă au trimis hatmanii leşeşti, Potoţschii şi Calinovschii, de li-au ars toate vasele ce gătise multe pre apă. Şi au început a veni de la starostii cei leşeşti de pe margini pîră la hatmani pe Hmil pisariul.

Avea Hmil danie de la craiul un loc de odae lîngă Cehrin, acolo făcîndu-şi şi biserică. Şi adăogîndu-se oameni din zi în zi, s-au făcut slobozie, numindu-se Subotov, loc de o milă de la Ceahrin în cîmpi, pe apa Tésmănului. Şi starostiia Ceahrinului fiind pe seama lui Coneţpolschii Horunjii, feciorului al lui Coneţpolschii hatmanul, ispravnicul lui anume Ceaplinschii totdeauna pîrîia pre Hmil pisariul zicînd: „Pentru ce să ţie un mojic tîrguri?“ Şi întîmplîndu-se lui Horunjii, stăpînul Ceahrinului, a tréce cu oşti asupra Orului, unde mult plian au
f. 16 luat de la tătari şi au prădat atunce nohaii ce era/ pre lîngă Or, şi întorcîndu-se iar la hatmăniia sa în Ceahrin, acolo şezînd cîteva zile, după pîra ispravnicului său, lui Ceaplinschi au închis pre Hmil şi i-au luat şi tîrgşorul care mai sus s-au pomenit, Subotov, de l-au dat pe seama lui Ceaplinschii. Şi de nu l-ar fi scos un liah bătrîn, din slugile lui Coneţpolschii, anume Zaţvilihovschii, îl pusése în proaşcă să-l omoară.

Ci scăpînd Hmil prin rugămintea lui Zaţvilihovschii den moarte, daca au purces Horunjii, feciorul lui Coneţpolschii, hatmanul de Ceahrin, în sus, n-au răbdat Hmil ci au zis: „Luatu-mii-au Ceaplinschii Subotovul şi tot ce am avut, iar sabia din mînă nu mi-au luat“. Şi peste puţine zile au lăsat Ceahrinul şi s-au dus peste Nipru, în ţinutul Periaslovului. Acolo aflîndu-l hatmanii leşeşti au scris la polcovnicul Periaslav să-l prinză. Ci fiindu-i polcovnicul priiaten i-au dat cale. Şi aşa, neavînd loc nici peste

3 *repetă* cînd au trecut A //

Nipru, au scăpat la cazacii de la praguri şi de acolo fără zăbavă s-au dus în Crîm. Şi la adunarea sa cu hanul i-au zis acéste cuvinte: „Crăiia Leşească cîte şi ce slujbe are de la noi, nimenea ca Crîmul nu iaste martor. Că cu noi ş-au lăţit léşii crăiia, cu noi nu bagă seamă nici o împărăţie, în nădéjdea noastră mai mult să rădică asupră Împărăţiei/ f. 16^v Turceşti şi Crîmul să-l ia de la turci cătră crăiia lor, acum sînt gata. Iar ce bine au cazacii şi ce voilnicie de la dînşii, robii în Crîm mai bună viaţă au. Ci-ţ<i> ado aminte, luminate hane, slujba noastră care o am făcut moşului tău, lui Cheri sultan. Nu lepăda de la tine mari izbînde şi în toată lumea vestite. Nu te lăsa de mari dobînde şi avuţii, care în scurtă vréme prin noi îţ<i> vor veni la mînă. Nu lăsa să se mai întărească nepriiatenul tău şi călcătoriul de volniciile noastre, leahul. Au nu vedeţi că au început a vă călca şi pre voi léşii? Cîmpii cît ţin între Nipru şi între Nistru ei stăpînesc, cu cételc lor. Bugeacul cu oamenii săi în toate zilele îl pradă, pentru că şi Conețpolschii mai în trecutele zile pînă în Or au prădat; şi acéstia toate sînt începuturi. Iată cărţile craiului; cetiţi-le, ce ne scriu. Să lovim Crîmul şi să cuprindem Marea. Iară de te vei îndoi, luminate hane, şi nu voiu avea la tine credinţă, feciorul mieu la curtea ta zălog voiu pune".

Mult au stătut hanul îndoit după acéle cuvinte ale lui Hmil şi căuta la ce ar eşi o solie ca acéia. Cărţile crăeşti era la Hmil, céle ce dedése cazacilor prin Barabaş şi la dînsul la Varşev, pe vrémea gătirei asupra f. 17 turcilor, precum s-au scris mai sus/ şi le furase Hmil de la Barabaş. Iar tot nu priimiia hanul. Ci Togan beiu, carele era la Or, au luat asupra sa acel lucru, zicînd hanului: „Zi că fără ştirea ta au fugit nişte nohai". Şi aşezînd Hmil cu hanul toate lucrurile, au purces dimpreună cu Togai beiu deodată ca la 7000 de tătari, tot aleşi.

Potoţchii, hatmanul leşesc, înţelegînd de scăparea lui Hmil la praguri şi de turburările care au început a face între cazaci şi pînă a nu să înmulţi cazacii să se lăţască în amestecături, au purces din Bar şi cu al doilea hatman, Calinovschii, zicînd acest cuvînt: „Şarpele pînă nu rădică capul din iarbă să-l loveşti", spre Cercas pre Nipru. Ci l-au apucat o iarnă foarte grea, cît n-au putut trage oştile nici într-o parte, ci i-au căutat a erna pre Nipru, prin olatele Cercazului şi Canuvului pînă în primăvară. Iar cît s-au dezvărat îndată din 8000 de oaste ce avea hatmanii leşeşti, au orînduit 3000 cu fiiu-său Ştefan Potoţchii pe uscat şi cu o mie de némţi şi 3000 de cazaci de prin oraşele Niprului cu Barabaş pre apa Niprului cu vase asupra pragurilor şi să-i strîngă pre cazaci de la praguri să dea pre Hmil, care atunce era bulucit cu 8000 de cazaci de prin ostroave şi 7000 de tătari cu Togan beiu.

f. 17^v Văzînd Hmil cu Togan bei că vine Ştefan Potoţchii cu puţină/ oaste asupra lo' s-au sfătuit să lovească întîi pre cei de pe uscat. Şi aşa au făcut. Că la un loc ce să chiamă Jolta Voda au dat léşilor războiu. Carii fiind la număr cu mult mai puţini şi în locuri depărtate în cîmpi de la temeiul său şi tătarii cu călăriia iar cazacii cu pedestriia, împresurîndu-i cu focul din flinte, au slăbit în loc léşii; şi pentru ca să se apere de năvala

21 *repetă* crăeşti M // 27 *ad. marginal* Lucruri streine A //

lor, s-au pedestrit toată oastea. Iar puțin loc au ținut de mulțimea care era cu 5 părți mai mult decît dînșii. Toată oastea cea leșască și însuș<i> Ștefan Potoțchii, Sapiha, Balaban, ce au fost capete, s-au topit acolo pre cîmpi. Ștefan Potoțchii, fiind rănit, au murit în războiu; iar Sapiha și Balaban au căzut la robiia tătarălor.

Hatmanii leșești auzînd de patima celor 3000 de oaste, mai ales Potoțchii, avînd grije de fecior, au purces într-ajutoriu cu céle 5000 ce mai rămăsése. Ci a doa zi, după ce au eșit la cîmpi, i-au întimpinat véste den oameni carii scăpase de la război de răsipa oștii sale și de perirea în războiu a lui Ștefan Potoțchii. Și înțelegînd și de putéria lui Hmil, la carele alerga cazacii de prin toate ostroavele, ca jidovii la Mesia și să adăogea și tătarîi, au făcut sfat să se întoarcă înapoi. Ci Hmil, știind putéria hatmanilor slabă și îndrăzneț după izbînda dintîiu, îndată au f. 18 purces pe urma oști leșești./ Și la un oraș, anume Corsun, ajungînd și pre hatmani, au sărit toate orașele căzăcești, unii adăogîndu-se la Hmil, alții țiind trecătorile și surpînd drumurile pe la strimtori, au venit și acea oaste a hatmanilor la primejdie, din care puțini léși au scăpat. Iar hatmanii amîndoi au căzut la robie. Sinavschii și alte capete toate și gloata cîtă n-au căzut pre mîna tătarălor, au perit de țărănime.

Iar oastea ce-au fost trimisă pre apa Niprului, deaca au auzit de perirea oștii cei de pre uscat, cu Ștefan Potoțchii, s-au rădicat asupra lui Barabaș, capul lor, vrînd să ție credința sa, că era cazac bătrîn Barabaș și vestit (și de mirat). Că némții și cu cazacii au făcut ficleșug. Însă némții era numai cu numele de némți, iar tot din cazaci era făcuți, au legat o piatră la gîtul lui Barabaș și l-au aruncat în Nipru și alte capete nemțești cîte mai era cu dînsul. Iar după acea faptă s-au dus cu toții și s-au închinat la Hmil.

Să scrie de acum léșii ce pîrjol au curs dintr-acea scîntée și în multe părți de lume vărsare de sînge. Ce pustietate țărîlor, ce surpare și f. 18v slăbiciune puterii Crăiei Leșești! Ce răsipire la mari și nedobîndite cetăți. Ce robie și plian de creștini în mîinile tătarălor și ales turcilor!/ Noi să ne întoarcem iar la ale noastre.

Și de aș avea de la cineva pentru acest lucru vreo hulă, că létopisețul acesta mai poméneşte de lucruri streine, decît de ale țărîi, făcut-am acest lucru pentru să se dezlége mai bine lucrurile țărîi, care la ce vréme s-au întîmplat și să se știe și acélia că această țară fiind mai mică nici un lucru singură de sine, fără adunare și améstec cu alte țări, n-au făcut. S-au cutremurat toate țărîle acéstia prin prejur de năprasnică turburarea Crăiei Leșești. Însă țara cu norocul cîrmuirei și vîlfa vestitei domniei lui Vasilie vodă, după ce s-au rădicat Hmil, cîț<i>va ani au stătut neclătită de nimé, pînă la anul. Iar dintr-acest an începîndu-se scădére mare țărîi, întorcîndu-se tătarîi din Țara Leșească cu mult plian, bugegiani și o samă și din Crîm, la întoarcerea lor au întrat prin țară și ca oaste trecătoare ce nu să poate să nu fie stricat ceva. Au venit prutenii și de printr-alte văi, jăluindu-se la Vasilie vodă că-i pradă tătarîi și le strică pîinile. Și într-o zi întîmplîndu-se de era Vasilie vodă la masă, vésel și viind véste iar de tătari că strică țara, cum au fost la masă, vésel, au chiemat îndată căpitanii, dîndu-le poruncă să purcează de grab cu f. 19 toț<i> slujitorii și din slugile boerești și din tîrg cine ar vrea în dobîndă/ să

lovască pre tătari. Au făcut îndată porunca căpitanii, şi moldovénii fiind din fire lacomi la dobîndă, care cum au putut şi din oraş a dobîndi cal, fiind oraşul plin de tot féliul de oameni şi mulţime de slugi boereşti au mers dinpreună cu slujitorii de au lovit pre tătari făr-de véste, neavînd gînd tătarii de una ca acéia.

Oarda tătărască cu temeiul au fost tăbărîtă la sat la Brătuléni, la Răzine, încărcaţ<i> de robi şi de plean din Ţara Leşească. Şi nefiind gata au întrat ai noştri îndată într-înşii cu sabiile, de au perit mulţi tătari şi le-au luat şi pleanul şi robii. Carii numai cu fuga abia au putut de au scăpat dintr-acel feredeu spre Buceag. Ci ai noştri pe multe locuri le-au ţinut calea, pînă la Lăpuşna.

Mult au stătut boiarii carii să întîmplase la acea masă, mai vîrtos Catargiul, să nu să facă cu grabă acel lucru, şi din socoteala de la masă. Iar céia ce iaste să nu treacă, cu anevoe să mută cu sfatul. Tătarîi, deaca au scăpat la Buceag, îndată prîn căpeteniile lor au făcut ştire la hanul, cu mare jalbă, cum că trecînd ei spre locurile lor, făr-de nici o stricăciune ţărîi, i-au lovit moldovénii făr-de véste şi le-au luat mult plian şi atîţia robi. S-au umplut îndată şi hanul şi toate capetele Crîmului de vrăjmăşie, fiind şi semeţi cu izbîndele ce făcuse într-acea vréme asupra léşilor. f. 19v Îndată au trimis la Împărăţie cu pîră, făcînd ştire pentru Vasilie vodă/ şi pentru toată ţara că iaste haină. Şi turcilor la mare socoteală era domniile acestor ţări, fiind aşa de tari şi temeinice. Ci îndată au dat poruncă hanului să fie volnic a prăda Ţara Moldovei, pentru acea faptă.

Vasilie vodă după acea faptă să păziia foarte cu grijă şi la Împărăţie şi la curtea hanului. Şi dintr-amîndoao părţile i-au venit înşălăciune, ales de la Sefer Gazi aga, veziriul hanului. Aşa îl aşezase pre Vasilie vodă prin cărţi cu cuvinte blînde, cît să părea că nici în gînd n-are hanul, nici alte capete ale lor pentru acea patimă a lor ce petrecusă tătarîi aici în ţară. Iară vrăjmăşiia acoperită mai mult rău aduce.

CÎND AU PRĂDĂT TĂTARÎI ŢARA MOLDOVII.

Că la anul 7158 <=1650> sfătuindu-se Crîmul să răscumpere paguba ce au făcut Vasilie vodă oardelor lor la Brătuléni şi să curméze şi semeţiia pînă încît era a lui Vasilie vodă, au pornit pre calga soltan cu oşti, cu glas ca acela că mérge să lovască Ţara Moschicească. Şi hanul dedéşe ştire şi la Hmil să fie gata să purcează asupra lui Vasilie vodă. Şi cît au sosit soltanul, fiind mai nainte Hmil gata cu oştile, anume că merg spre părţile Moscului, au purces cu mare taină spre Nistru. Şi îndată au împărţit oştile, o samă de la Soroca drept spre părţile Sucévei; altă samă spre Orheiu şi Lăpuşna, pînă în Prut, oastea tătărască amestecată cu cazacii.

Nespusă au fost acea pradă ţărîi, mai mult decît acéia ce au fost la f. 20 Ioan vodă./ Nu ştiia nimica Vasilie vodă. Şezînd la divan, venind veşti

---

12 *ad. marginal* Vasilie, 7154 A // 24 *ad. marginal* Vasilie, 1659 <sic> A // 30 *lipseşte* M // 31 *ad. marginal* 1659 A // 41 *ad. marginal* decît A // 42 *ad. marginal* Vasilie, 1659 A / *după* vodă *ad.* alegînd de acéste cumplite vremi de acmu, cu care toate primejdiile acestui pămînt covîrşite sînt M //

una după alta cum că pradă tătarîi ţara, atunce au văzut la ce au eşit sfatul de la masă şi în deşert procitind cărţile lui Sefer Gazi aga, întru care cărţi nădéjdia îş<i> lăsase Vasilie vodă.

Tabăra de oşti ce au fost orînduită spre Suceavă au cuprins cît ţine Soroca şi ţinutul Iaşilor, pînă în tîrg; iar aripile ajunsése pînă la munte. În cetatea Suceavei apucase Gavrilaş logofătul şi cîţ<i>va boiari de ţară de să închisése acolo, dînd cazacilor şi tătarălor o sumă de bani. Iar pre den afară au aflat ţara toată pre acasă, cu dobitoace, cu herghelii, de care era plină ţara. Plian, robi, au luat mult, fără număr; şi case de boiari au robit. Atuncea au luat şi pre jupîneasa lui Miron Ciogolii stolnicul şi o cocoană a lui care n-au mai eşit din robie, în véci. Şi au perît şi Murguleţ Ştefan la Cernăuţ<i>, vestit pămîntean între curte. Şi fiind cu atîta vrăjmăşie asupra ţărîi, toate satele şi oraşele au prădat. Iară altă samă de oşti au lovit Orheiul, Lăpuşna şi Fălciiul, pînă în Prut. Atunce au robit şi casa Sturzii jicnicériul, carele mai pre urmă au căzut şi vistiiar mare. Şi multe case întemeiate s-au luat la robie. Iar Codrului Chighiaciului, la Fălciiu, f. 20v foarte puţină/ pagubă au făcut tătarîi atunce. Că îndată au năzuit la codrişorul lor ce au ei acolo, anume Chighiaciul, pădure nu aşa cu copaci înalţi, că copaci sînt foarte puţini, cum iaste deasă şi rîpoasă şi mai mult de spini decît de alt lemn. Şi s-au apărat chighecénii de nu i-au putut strica nimica tătarîi.

Calga sultan cu coşurile şi Hmil hatmanul de la Soroca au tras cu oştile drept la Ţuţora, unde sultanul cu coşurile tătărăşti au descălecat. Iar Hmil cu tabăra căzăcească au stătut pre Vlabnic.

Vasilie vodă văzîndu-se la grije şi spaimă ca acéia, că luase tătarîi pînă supt tîrg hergheliile şi caii slujitorilor apucînd, au pornit pre doamna dinpreună cu casele boiarilor prin frînturile codrilor, pe la Căpoteşti, spre Cetatea Neamţului. Iar şi el n-au stătut multe zile în scaun, ci s-au mutat din Iaşi în nişte poeni ale codrului Căpoşeştilor şi s-au aşezat acolo în codri cu curtea, lăsînd puţintei dorobanţi de paza curţii. Carii deaca au văzut mulţime de tătari şi cu cazaci amestecaţi, într-o noapte au lăsat curtea pustie. Şi au ars atunce tot oraşul rămîind unde şi unde cîte o dugheniţă. Curţile domneşti, casele boiarilor şi tot oraşul într-o mică de f. 21 ceas cenuşă au stătut. Iar mănăstirile au scăpat, că n-au vrut cazacii/ să le bîntuiască, din porunca lui Hmil hatmanul şi tătarîi n-au putut, fiind oameni cu puşci. Numai la Mănăstirea Trisfetitelia oamenii ce au fost închişi acolo au avut primejdie. Că aprinzîndu-se tîrgul, din para focului s-au aprins şi mănăstirea. Deci au căutat la o samă de oameni, de arşiţă şi de groaza focului de au eşit pre o portiţă ce iaste spre heleşteul oraşului. Şi de acolo au luat tătarîi pre mulţi oameni în robie. Alţii de frică s-au şi înecat în heleşteu.

Daca au aflat sultanul şi Hmil hatmanul de fuga lui Vasilie vodă şi au trimis sultanul un mîrzac la dînsul, întrebîndu-l pentru ce au fugit din scaun (de glumă lucru iaste întrebare ca aceasta, pe o vréme ca acéia).

---

4 Tabăra]Drîmba acéia M // 5 *după* tîrg *ad.* în Iaşi; Hotinul, Dorohoiul, Hîrlăul, Cernăuţii, pînă în cetatea Sucevei, temeiul M // 23 *ad. marginal* Vasilie, 1659 A // 39 *după* iaste spre, *anulat* o portiţă A // 43 *ad marginal* Vasilie, 7158 A //

Deci şi Vasilie vodă dăruind bine pre tătar au trimis de la sine boiari la sultanul pre Ghica vornicul de Ţara de Jos, iar la Hmil pre Ciogolia spătariul şi au aşezat lucrul cu soltanul cu daruri şi cu multă cheltuială. Şi de atunce au legat Vasilie vodă banii ce să dau pe ani sultanilor şi cabaniţă. Iar lui Hmil hatmanul, mai nainte de această vréme, întrase în gînd cuscriia cu Vasilie vodă şi pomenind şi mai nainte prin Cigoleşti cu soliile pentru domniţa Roxanda, fata lui Vasilie vodă. Numai ci au căutat lui Vasilie vodă a aşeza şi logodna fétii sale după Timuş, feciorul lui f. 21v Hmil hatmanul şi cu cîteva/ daruri şi la dînsul. Iară la <loc gol> zile au purces sultanul cu Hmil de la Ţuţora spre locurile lor. Iar ţara au rămas prădată şi prin multe locuri pustie, schimbată din fericiia cea dintîi.

Au eşit şi Vasilie vodă din codri la scaun. Atunce în bejenii au murit şi Tuderaşco logogătul. Făcut-au Vasilie vodă cîtăva jalobă la Împărăţie pentru stricăciunea ce au făcut tătarîi ţărîi. Ci nici un folos n-au făcut. Dorobanţii la eşirea lui Vasilie vodă din Iaşi au fost gata să jăfuiască carăle domneşti. Ci după ce s-au aşezat Vasilie vodă în scaun, s-au făcut a le face căutare încins cu sabia şi némţii ce avea din poruncă fiind gata cu puşcile pline. Întîi au luat dorobanţilor armele, apoi pre toţi dinpreună cu căpitanii lor i-au închis, pre unii prin temniţă, pre alţii i-au trimis la ocnă şi cu alte pedepse i-au certat. Şi de atunce au purces ţara tot spre rău, pînă astăzi.

Nu numai cu o certare pedepséşte dreptă mîniia lui Dumnezeu, deaca să porнéşte pe vreo ţară. Că după eşirea tătarălor au lovit mare moarte în oameni, şi la oraş şi în toată ţara.

f. 22 Iar la anul Hmil hatmanul cu mulţime de oşti căzăceşti/ şi însuşi hanul cu 70.000 de tătară şi cu oştile ce strînséste de pe la cerchezi şi de la toată Dobrogea au purces asupra léşilor. Cărora oşti Cazimir, craiul leşesc, le-au eşit înainte la un tîrgşor, ce să chiamă Berestecico, cale de trei zile de la Cameniţă în sus, cu 40.000 de oaste leşască, întru care oaste m-am aflat şi eu. Nu era toate voevoziile sosite, nici Litva; că Litva avea mare bîntuială de cazacii de peste Nipru. Şi au eşit craiul leşesc cu acel războiu biruitoriu şi asupra tătarălor şi asupra cazacilor, cît au căutat a da fuga şi Hmil a-ş<i> lăsa tabăra, cu toată oastea.

De care izbîndă a léşilor înţelegînd Vasilie vodă de la Ionăşcuţă, pîrcălabul de Hotin, l-au îmbrăcat cu haină de samur, avînd nădéjde că cu acea izbîndă a léşilor va scăpa de cuscriia lui Hmil. Iar nu s-au curmat cu atîta răotăţile Ţărîi Leşeşti. Că apoi la anul, după izbînda de la Berestecico, aşa au perit de rău oastea leşască de cazaci şi de tătari, lăsîndu-se léşii în nădéjdia păcii ce să făcuse la Biserica Albă, cît nici hatman, nici un cap şi nici un suflet, voi zice, din 50.000 din oastea f. 22v pedestră ce au fost/ n-au scăpat. Şi din oastea călăreaţă ce-au fost pînă la 12.000 foarte puţini, încă de cei de jos, de vor fi scăpat cineva, fiind încungiuraţi de toate părţile de tătari. Iar ce au fost fruntea, tot supt sabie au rămas. Că aşa să aşezase Hmil cu sultanii, cum că la acel războiu să nu ia tătarîi nici un rob, ci tot supt sabie să-i puie, ca să se mai împuţinéze oamenii de oaste din ţara leşască. Şi au perit acolo şi hatmanul

4 *ad. marginal* ce se dau A // 30 *ad. marginal* Lucruri streine A // 40 50.000]8000 M //

Calinovschii şi un fecior al lui, carele numai pre acela avea.

PENTRU NUNTA CE AU FĂCUT VASILIE VODĂ FIICEI SALE.

Şi într-acest an au căutat lui Vasilie vodă a face şi nunta fétii sale Roxandei, după Timuş hatmanul căzăcesc. Mare netocmire între potriva caselor şi a firilor. Această parte era o domnie de 18 ani şi cu multa bogăţie şi cinste, asémene împărăţiei. Iar céialaltă parte de doi ani eşită din ţărănie. Ruşcele cu: lado, lado, pen toate unghiurile. Ginerile numai f. 23 la faţă era chip de om, iar cu toată firea de fiară./ Însă cîte au trebuit la o nuntă domnească, nimica n-au lipsit. Şi după cîteva săptămîni ce au şezut Timuş aicea, în Iaşi, cu asaulei, polcovnicii şi atamanii săi şi nepoţii lui Vasilie vodă, feciorii lui Gavriil hatmanul şi din feciorii de boiari de ţară, Nicolai Buhuş şi Ioann Prăjescul, fiind zălog acolo în Ceahrin pentru Timuş, au purces cu doamna lui la Ceahrin.

Iar Vasilie vodă au rămas îndată la prepusuri de la turci, pentru urît numele cazacior la dînşii şi la megiiaş<i> îndată la zarve, ales la Matei vodă, nepriiatenul vechiu, carele sfiindu-se de unirea lui Vasilie vodă cu cazacii şi la turci amesteca domniia lui Vasilie vodă. Şi cu Racoţ<i> au stătut îndată la sfaturi, că cu amîndoi era învrăjbit Vasilie vodă şi amîndoi să sfiia de unirea lui. Ales cînd auziia Racoţ<i> solii ca acélia de la Vasilie vodă, cînd i-au trimis pre Ştefan Gheorghie logofătul, într-un rînd, poruncindu-i să şază cu linişte Racoţ<i>, că-l va face de va vărsa mulţi galbeni tătarălor şi la ce va veni, el va vedea, şi să întîmplase şi un sol ca acela carele, neavînd coconi, de atunce pusése gînd spre domnie şi mai multe adăogea spre vrajbă. Şi în locul trebilor stăpînu-său, cu acéle f. 23ᵛ solii au aşezat/ treaba sa spre domnie şi la Racoţ<i> şi la Matei vodă.

Precum munţii cei înalţi şi malurile céle mari, cînd să nomolesc de vreo parte cu cît sînt mai înalţi, atîta şi sunet mai mare fac cînd să pornesc, aşijderea şi copacii cei înalţi mai mare sunet fac cînd să doboară, aşa şi casele céle înalte şi întemeiate cu îndelungate vremi, cu mare răsipă vin la scădére cînd cad. Într-acesta chip şi casa lui Vasilie vodă, de atîţea ani întemeiată, cu mare cădére şi răsipă şi mai pre urmă la stingere desăvîrşit au venit de atuncea.

Ştefan Gheorghe logofătul, după moartea lui Tuderaşco logofătul, ştiind Vasilie vodă pre tată-său Dumitraşco logofătul la atîtea domnii boiariu vestit cu casă întemeiată, cu moşii şi sate, cu curţi care nimenea în ţară n-au avut, după ce ş-au gătit lucrurile pre domnie, precum s-au pomenit mai sus, la Racoţ<i> şi la Matei vodă, au legat vorba şi cu o samă de boiari în ţară, cu Cogoleştii şi cu Ştefan serdariul, cuprinzîndu-i cu jurămînt să ţie taina. Şi au ales cu sfatul lor numai să aducă oşti f. 24 ungureşti şi munteneşti asupra lui Vasilie vodă/. Sunase acéstia de la cîţ<i>va la urechile lui Vasilie vodă şi întîi de la un turc la Focşani. Şi de la munténi încă i-au scris; ci n-au crezut Vasilie vodă.

Spun istoriile de Pir, împăratul epiroţilor, că fiind într-un războiu la Ţara Italiei, împotriva rîmlénilor, umblînd Pir împăratul în fruntea oştilor sale, tocmindu-ş<i> oastea şi mutîndu-se şi într-o aripă şi într-alta, unul din copiii lui ce-l păziia s-au apropiiat şi i-au zis: „Să iai aminte

împărate, cel rîmlean cu cal negru; din toţ<i> alţi oşténi alta nimica nu păzéşte, numai ş-au pus ochii pre împărăţiia ta. Ori încătro te întorci, el tot acéia păzéşte şi cearcă cînd şi cînd să vie asupră-ţ<i> cu suliţa gata". Au răspuns Pir copilului: „Cu anevoie iaste fieştecăruia a să feri de céia ce iaste să fie".

Aşa să poate zice şi de Vasilie vodă. Domnu cu pază în toate părţile şi pe la toate porţile, nu s-au putut feri de céiace era să-i vie asupră; şi mai vîrtos de la priimejdiia din casă, foarte cu anevoie iaste fieştecăruia a să feri. Măcar că întrase la un sfat ca acela şi Ciogoleştii şi Ştefan serdariul, iar ca o glumă le părea a sfătui nişte lucruri ca acélia, ci şedea uitaţi, gîndind că nu va naşte nimica dintr-acéle sfaturi.

f. 24v Iar Ştefan Gheorghie logofătul văzind ce soţii au dobîndit/ la acel sfat, aştepta din zi în zi să se vedească sfatul lor despre Ciogolea spătariul la beţie, că la cîteva mése, beat, mai vădiia lucrul. Ci nimenea nu lua aminte un lucru care în gînd nu încape. Deci au păzit singur Ştefan Gheorghie logofătul treaba care o luase şi însemnase zioa oştilor ungureşti şi munteneşti să iasă în ţară tocma în sărbătorile Paştilor. Îşi trimisése Ştefan Gheoreghie logofătul jupîneasa la ţară, în pildă că o trimite pentru trebile casei. Iar el tocma în zioa cînd să cîntă Canonul Sfîntului Andrei de la Crit, la 8 ceasuri din noapte, gătindu-se Vasilie vodă de biserică, încă nimenea din boiari nu venise la curte, au mînecat să-şi ia zioa bună, dîndu-i ştire de acasă că-i iaste jupîneasa bolnavă spre moarte. Şi întrebînd Vasilie vodă cine din boiari iaste afară, au spus postélnicii că iaste logofătul cel mare, dvoréşte să-şi ia zioa bună, că i-au venit véste de boală foarte grea a jupînései. Să fie zis Vasilie vodă: „Ce om fără cale logofătul, ştiindu-ş<i> jupîneasa bolnavă, şi nu o ţine aicea, lîngă sine". Şi i-au zis să între să-şi <ia> zioa bună. Au întrat Ştefan Gheorghie logofătul cu faţa posomorîtă şi cu mare întristare de ş-au luat voe să margă la casa sa. Spun să fie zis Vasilie vodă, să afle lucrul pe voia sa. Neştiutoriu gîndul spre ce.

f. 25 Îndată, făr-de nici o zăbavă, ca cel cu grija - şi nu fie/ ce grije - , au purces îndată de olac şi într-acea zi au ajuns la satul său, la Bogdana, supt munte, fiind şi oastea ungurească toată cu Chimini Ianoş pe poteci şi oştile munteneşti la Rîbna, cu Diicul spătariul.

Spun de Vasilie vodă că din biserică l-au lovit gînduri de purcéderea logofătului, aşa făr-de nădéjde. Şi aşa, de a doa zi după purcesul lui, au început aiavea a suna glas de unguri şi de munténi. La care sunet văzîndu-se Ciogoleştii cuprinşi şi lăsaţi de logofătul, cu care îş<i> ştiia vorba, au rămas la grije ca acéia, cît pre mersul lor şi pre căutătură, cine le-ar fi luat seama, ar fi cunoscut îndată vina. Ci mirîndu-se cum vor face, să fugă, să-şi lase casele, carii au fost cu totul în Iaşi, a dooa moarte iaste şi zisele lor sfîrşite, poate fi cum să zice, s-au apucat de altă îndreptătură, scriind un răvaş Ciogolea spătariul la Vasilie vodă într-acesta chip: „Milostive doamne, eu unul din slujitorii cei streini, mîncînd pîinea şi sarea măriei tale de atîţia

23 *după* moarte *ad.* cu hîrtie scornită M // 30 *între paranteze*: să afle lucrul pe voia sa A // 38 *ad. marginal* Vasilie, 1659 A //

ani, ferindu-mă de osîndă să nu-mi vie asupră, fac știre măriei tale pentru Ștefan logofătul cel mare, că-ț<i> iaste adevărat ficlean și s-au ajuns cu Racoț<i> și cu domnul muntenesc și sînt gata oștile lor să vie asupra măriei tale. De care lucru să crezi măriia ta cu adevărat că nu iaste într-alt chip“./ f. 25v Și deaca au scris răvașul într-acesta chip, Ciogolea spătariul au chiemat la sine pre egumenul de la Aron vodă, anume Iosaf, carele era pe acea vréme duhovnic pre la toț<i> boiarii și cu ispovedanie jurînd pre egumen să nu-l vădească cine iaste, și întîi să arate răvașul la Iordache vistiiarul, apoi la domnie, l-au legat cu mare jurămînt așa să facă. Și mirîndu-se călugărul de un lucru ca acela, au mers cu răvașul acela la Iordache vistiiariul care l-au înțeles. Și știind că s-au sunat acéstia și dintr-alte părți, îndată au stătut la mare voe rea, ca un om întreg la minte. S-au lepădat îndată de răvaș și au zis egumenului numai el să meargă să dea răvașul la domnie. Au mers călugărul cu acel răvaș și l-au dat la Vasilie vodă. Și îndată ce l-au cetit s-au simțit cuprins de mare primejdie. Și au stătut cu mare strînsoare asupra călugărului să spue de la cine au eșit acel răvaș. Au stătut dintîi călugărul foarte tare, priimind și noarte, iar a vădi nu poate fiind dat răvașul cu taină de ispovedanie. Iar deaca s-au strîns boiarii la sfat și arătînd călugărului și munca Vasilie vodă, ca pentru un lucru ca acela ce să atinge de domnie și de multe case, deci luund egumenul dezlegare de la Varlaam mitropolitul au spus călugărul anume pre cel ce i-au dat răvașul. Și degrab chiemînd Vasilie vodă pre Ciogolea spătariul i-au / f. 26 spus toate cu amăruntul și cum că iaste și Ștefan serdariul tot într-acel sfat.

Cu puține cuvinte i-au mustrat Vasilie vodă pre amîndoi Ciogoleștii. Ci ei să apăra tare, că i-au fost tot cu credință și n-au priimit acéstia, și de ar trimite măcar pe unul dintre dînșii să aducă de grumazi pre Ștefan Gheorghie logofătul. Să fie zis Vasilie vodă: „În zadar această slujbă acmu; să-mi fie spus acéstia pînă era logofătul în Iași“. Deci pre Ciogolești i-au pus la închisoare. Iar în urma logofătului au răpezit întîi pre Sculi, apoi pre Iacomi, ce era vătaf de aprozi și pre Alexandru Costin cu carte la dînsul să vie cum mai de grab la curte pentru mari trebi ce au nemerit de la Împărăție. Însă la mai mare grije au stătut Vasilie vodă de sărdariul, fiind atîtea oști pre acea vréme și toată marginea pre sama lui. Ci îndată au scris la serdariul cărți să vie, cum mai degrab, la curte.

Să întîmplase mai nainte de acéste începături o treabă de caré învățase Vasilie vodă pre sărdariul să gătească niște slujitori să fie gata și cînd ar da știre, să purcează cu o samă de oameni la cîmpi, peste Nistru, că-și deșchisése calea neguțătorii greci, carii umbla la Mosc pentru soboli, pre la Tighina pentru greul vămii și făcea scădére vămii aicea în țară. / f. 26v Ci pusése gînd Vasilie vodă să-i spară de pe acel drum peste cîmp. Cu prilejul acei trebi, scriind Vasilie vodă la serdariul să vie cum mai de serg la curte și pornind cărțile, déderă știre că iată și serdariul au sosit la curte. (Spun că după ce s-au apropiat de oraș Ștefan serdariul l-au întimpinat o slugă a lui și i-au spus de toate

15 *ad marginal* Vasilie, 1659 A //

ce să sună în tîrg şi la curte şi cum au pornit logofătul cel mare din Iaşi şi multe amestecături sînt şi cuvinte de unguri.) Au stătut mult la gînduri serdariul, întra-va în tîrg, au întoarce-să-va înapoi? Şi-i zicea o slugă a lui: „Întoarce-te, jupîne, înapoi, că la nici un bine nu mergi". Iar osînda trage la plată. L-au biruit gîndul să între în tîrg. Şi îndată, cum au sosit la gazdă, nimica zăbovind, au mers la curte.

Vasilie vodă cum au înţeles de serdariul că au venit la curte, nu s-au încrezut de odată, ci în doao, trei rînduri au trimis să vază, adevărat, au sosit? Ci daca s-au înştiinţat că iaste adevărat, în divan, îndată au eşit în spătărie de l-au chiemat la adunare. Şi i-au spus Vasilie vodă că au fost scris şi cărţi pentru treaba acéia care s-au pomenit mai sus, ci mai bine iaste că au venit singur. L-au întrebat după acéia şi de lucruri ce să vădesc despre unguri, cu amestecăturile lui Ştefan Gheorghie, logofătul, ştie ceva, au ba? Tare s-au apucat
f. 27 serdariul cu jurăminturi mari că nu ştie nimica,/ şi cum să fie el amestecat la unele ca acélia, spre răul stăpînului său, zicînd cu glas: „Cine au fost, doamne, mai crezut la măriia ta şi cinstit ca mine, că mai scos din obiiale şi din sărac m-ai îmbogăţit?" I-au zis Vasilie vodă: „Aşa ştiu şi eu". Şi i-au zis să margă să grăiască cu Ciogolea, să auză ce spune Ciogolea spătariul.

Cum au întrat serdariul în vistierie şi au văzut paza de seiméni, s-au spăimîntat, ştiindu-şi vina sa. Şi îndată au început a-i spune toate de faţă Ciogolia spătariul. Să apăra de toate acélia serdariul; ci ca un vinovat într-acéle sfaturi, să apăra slab. Decii au cunoscut Vasilie vodă tot lucrul, iar n-au vrut să-i omoară indată, aşteptînd ce s-ar mai înoi despre Trotuş, unde mersése logofătul. Ci neapestită vréme au sosit din fugă şi Alexandru Costin dînd ştire de perirea lui Iacomi, vătaful de aprozi, de strejile ungureşti şi de oştile ungureşti ce trecuse în ţară.

Atunce au văzut Vasilie vodă toată cumpăna caré veniia asupra sa şi nefiind gata de nimica la o primejdie degrab ca acéia.

Iacomachie vătaful de aprozi, daca au sosit la Roman, n-au mers pre caii săi care avea şi buni şi de ajuns, ci ş-au lăsat caii în Roman la
f. 27v hrană şi au luat caii de olac, ca un om deşteptat tot în bine,/ şi ce poate primejdiia neştiutoriu. Şi i-au zis Alexandru Costin să nu-ş<i> lasă caii de lîngă sine. Ci n-au vrut să asculte sfatul prietenesc, ci au purces pre cai proşti. Şi la Bacău îndată s-au timpinat cu strejile ungureşti, care străj<i> cît i-au văzut, i-au luat în goană şi îndată l-au ajuns; şi acolo, în goană, l-au omorît din pistoale. Iar Alexandru Costin, şi cine au fost pe cai mai buni, au scăpat de moarte.

Într-acea dată ajunsése fruntea oştilor ungureşti la Roman. Şi de la Focşani au dat ştire de Diicul spătariul cum că au trecut şi el cu oştile munteneşti Focşanii. Şi atunce au dat pre amîndoi Ciogoleştii şi pre Ştefan serdariul pre sama siiménilor, de i-au omorît noaptea, înaintea jicniţii ce iaste în lăuntru, în curte. Adusése şi pre Mogîldea, fiind unchiu lui Ştefan vodă, dar nu l-au omorît, ci l-au luat cu sine la

---

7 *ad. marginal* Vasilie, 1638 A // 29 *ad. marginal* Vasilie, 1638 A // 34 neştiutoare A //

puşci, pînă la Hotin. Mult au stătut boiarii, mai vîrtos Iordache vistiiariul, să nu piară Ciogoleştii şi Ştefan serdariul. Ci temîndu-se Vasilie vodă, după apropiiarea oştilor ungureşti, să nu facă şi ei vreo zarvă în curte, i-au omorît. Eram eu pururea în casă la Iordache vistiiarnicul. Şi de mare mîhnire şi scîrbă adormise foarte greu cînd,
f. 28 pre la miezul nopţii, i-au dat ştire de la curte de perirea / Ciogoleştilor şi a serdariului. Şi daca l-am deşteptat, îndată au zis: „Au perit-au cei boiari ?" Şi daca i-au spus că au perit, au suspinat greu, zicînd: „Ah, ce s-au făcut!"

Să mira Vasilie vodă, încătro va năzui; la turci să temea de pîra ţării şi de lunecoasă firea turcilor şi cu grije. La cazaci să feriia să nu-ş<i> mai strice numele de la turci. Iar a sta împotriva oştilor ce-i veniia asupră nu era cum, neavînd nici oaste gata şi ţara toată cu ură şi gata la lucrul nou. Că Orheiul, ce era capete, era tot de ai lui Ştefan vodă. Ci au ales cu sfatul să meargă la cetatea Hotinului, răpezind îndată la cuscrul său Hmil hatmanul, dîndu-i ştire de toate începăturile acéstia, pre Stamatie Hadîmbul, postélnicul cel mare. La Cetatea Neamţului era toată inima avuţiei lui Vasilie vodă. Deci acolo au răpezit pre Ştefăniţă paharnicul, nepotu-său, să apuce avuţiia. Şi, ori că n-au ştiut Ştefan Gheorghie logofătul de avuţiia acéia în Cetatea Neamţului, ori au stătut după lucrurile care începuse şi n-au socotit acei bani, iar era mai aproape de dînsul acea avuţie, decît de Vasilie vodă.

Era oştile ungureşti cu Chimini Ianoş, hatmanul lui Racoţ<i> şi cu
f. 28v Ştefan Gheorghie logofătul la Roman, cînd/ şi Vasilie vodă sculîndu-se cu toată casa lui şi cu boiarii curţii au purces din Iaşi spre Hotin. Atunce ce slujbă am făcut lui Iordache vistiiarnicul prin multe cuvinte nu lungesc. Iar inima agonisitei lui am trecut-o la Cameniţa şi o am dat la un priiaten al tătîne-mieu, anume Mihai stegariul. Şi deplin acélia toate au venit apoi la mîna lui Iordache vistiiariul.

Solul pre carele trimisése Vasilie vodă la Hmil hatmanul, precum s-au pomenit, pre Hadîmbul postélnicul, ori că l-au împiedicat logofătul Ştefan, pîrcălabul de Soroca pe acea vréme, ori din blestemată şi lipsită hiria Hadîmbului, s-au întors înapoi. Şi aflînd pre Vasilie vodă în calea Hotinului au pîrît la Vasilie vodă pre pîrcălabul Ştefan de viclian. Deci i-au căutat a trimite de iznoavă pre alţii de la Hotin iară la hatmanul Hmil. Şi au trimis cu al doilea rînd pre Grigorie comisul şi pre Ştefăniţă paharnicul şi pre Nicolai Buhuş jitnicériul şi le-au dat învăţătură şi pentru Ştefan, pîrcălabul de Soroca, să-l prinză şi să-l trimaţă legat la Hotin. Şi aşa au făcut. Ei singuri au trecut Nistrul la Hmil hatmanul, iar pre pîrcălabul Ştefan l-au dat pre seama a unora din Hînţeşti, carii să ţinea pe lîngă Ştefăniţă păharnicul, să-l ducă la Vasilie vodă. Ci pentru lăcomiia sa, aducătorii, să fie ale lor ce luase şi ce mai era pe lîngă dînsul, l-au omorît pre cale./
f. 29 Om de mirat la întregirea lui de sfaturi şi de înţelepciune, cît pre acea vréme de abiia de era pămîntean de potriva lui, cu carele şi

8 i-au] i-am M // 10 *ad. marginal* Vasilie, 1635 A // 33 *după* s-au *anulat* pornit A //

Vasiliie vodă, deosebi de boiari, făcea sfaturi şi cu multe ceasuri voroavă, aşa era deplin la hire. Iar la statul trupului său era gîrbov, ghebos, şi la cap cucuiat, cît putiai zice că iaste adevărat Esop la chip.

Daca sosi Vasilie vodă la Hotin, s-au aşezat cu tabăra sa aproape de cetate, deasupra. Iar Ştefan Gheorghie logofătul cu Chimini Ianoş şi cu Diicul, spătariul muntenesc, cuprinzind scaunul ţării la Iaşi, îndată au alergat mulţi, din toate părţile de la ţară la Iaşi şi înglotîndu-se au mers la Chimini Ianoş, strigînd: „Să ne fie domnu Ştefan Gheorghie logofătul". Le-au răspuns Chimini Ianoş pre voe să le fie, precum poftesc.

Spun de Diicul spătariul muntenesc că să ispitiia, şi cu acea nădéjde era, să fie el la domnie. Décii, după obiceaiu, au mers Ştefan Gheorghie logofătul cu cîtevă gloate de ţară la Bisérica lui Sveatîi Nicolae şi i-au cetit molitva de domnie Ghedeon, episcopul de Huşi, fiind şi mitropolitul Varlaam eşit la munte. Au stătut domnu
f. 29[v] Gheorghie Ştefan vodă în anul <7161 = 1653>./ Făcut-au Vasilie vodă şi doao mănăstiri în Iaşi: Golîia şi Trisfetiteli, aducînd şi moaştele sfintei, preacuvioasei Paraschevei; şi au domnit ani19/.

f. 30

VALAHIA.

VI<ea>to 7162, 1654. DOMN 40. DOMNII 46.Cap 40. COSTANDIN VODĂ BASARAB, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, FECIORUL LUI ŞERBAN VODĂ.

După moartea lui Matei vodă l-au rădicat boiarii şi ţara la domnie şi plecîndu-şi capul la Împărăţie, pentru aşezămîntul domniei, au trimis de olac pre hagi Dumitru cu cărţi la vezirul şi la alţi priiateni, pentru întîmplarea ce scrie mai sus. Deci veziriul au priimit şi le-au părut bine tuturor pentru Costandin vodă, că aflase că iaste om bun şi înţelept. Şi netrecînd zile multe, au ales Costandin vodă o samă de boiari mari: pre Stroe biv vel vistiiar Leurdeanul şi Pană Filipescul vel stolnic, i Gheorghie cluce<rul>, i Drăghiciu Cantacuzino logofătul, i Danciul logofătul Păroianul, i Goran logofătul Oltănescul şi Ghinea log<ofătul>, i Negoiţă Tătarul şi Preda comisul Bucşanul şi Tănasie cap<i> t<anul>, şi cu o samă de roşii, popi, şi din toate cétele, de i-au trimis la Poartă, căzînd la poala Împăratului sultan Mehmet şi la Derviş Mehmet paşa, veziriul, cu lacrămi şi cu rugăciune ca să hărăzească a fi domnu ţării pre Costandin vodă. Şi numaidecît, fără zăbavă, au scos buiurdum împărătesc ca să le fie domnu Costandin vodă, cum l-au pohtit şi ţara. Şi i-au dat steag cu alem împărătesc şi
f. 30[v] altele toate/ cîte au trebuit de domnie noao, trimiţîndu-l cu Terzi Mustafa aga tulhaci, împreună cu boiarii. Iară Costandin vodă,

---

5 *ad. marginal* Vasilie, 1654 A // 16 *după* munte *ad.* la Mănăstirea Săcul M // 17-19 *lipseşte* Făcut-au ... ani 19 M // 20 *ad. marginal* Valahia A // 20-23 *lipseşte* C // 35 *ad. marginal* sultan Mehmet A // 35-37 la Poartă, făcînd mare rugăciune la toţi ca să le hărăzească C //

înțelegînd că vine steagul, au purces de la Tîrgoviște cu doamna Balașa, cu toți boiarii și slujitorimea, de au venit la București. Iară la iunie întîia zi au eșit Costandin vodă cu toț<i> boiarii și cu toate oștile înaintea steagului la Podul Hrizii, din jos de Plumbuita și acolo s-au împreunat cu aga turcul și cu mare cinste au întrat în scaun în București.

Iar peste puțină vréme au gătit Costandin vodă haraciul și poclonul de domnie, trimițindu-l cu aga turcul la Împărăție și cu mulți boiari, anume Gherghie vel cluce<r> Băleanul i Nicola slugériul Glogovanul și Drăghici Cantacozino logofătul Mărgineanul, i Radul logofătul Crețulescul, i Ghinea log<o>f<ă>t din Mănești și Goran logofătul. Și într-acesta chip ș-au așezat domnia cu bună pace despre turci și despre hanul și cu Racoț<i> Gheorghie, craiul Ardealului și cu Ștefan vodă, domnul Moldovei și cu toată vecinătatea, despre toate părțile. Și au început a face milă țării, plătind pre slujitori de un haraciu din cămara lui și pre țărani le-au ertat birul în trei luni. Iar dorobanților și călărașilor le-au ertat vinăriciul, dijma, oeritul și i-au îmbrăcat pre toț<i> cu postave bune și pre căpeteniile lor cu urșinice, cu adămășci și cu atlaze./ f. 31 Leafe încă le da din destul; la masă cu dînsul deapururea ședea și-i dăruia.

Și gîndise Costandin vodă să facă mult bine țării și slujitorilor și țăranilor. Judecăț<i> drépte făcea și tuturor milă din destul celor ce veniia la dînsul. Nu obidiia pre nimenea, ci cu blîndéțe și cu cuvinte dulci pre toți mîngîia, de care toți să bucura și cei de loc și streini, mulțemind lui Dumnezeu că le-au hărăzit domnu bun și milostiv.

În ceas ce-au stătut Costandin vodă a fi domnu au gîndit cătră Dumnezeu și au început de au făcut mănăstirea din movila Bucureștilor, unde iaste movila sfinților și întocma cu apostolii împărați Costantin și maică-sa Elena, fiind ispravnici Radul logofătul Dudescul și Gheorghie Șufariul din Tîrgoviște. Iară doamna lui Balașa au făcut o mănăstire ce să chiamă Jitiianul, din jos de Craiova, lîngă Jiiu. Mai făcut-au doamna Balașa și un sicriu mare de argint, poleit foarte iscusit, în carele au pus sfîntul trup al sfîntului Grigorie Decapolitul, de la Mănăstirea Bistrița. Și alte bunătăți și odoară scumpe au făcut și le-au împărțit pre la Sfetagora și pre aiurea. Tocmitu-ș-au țara foarte bine și s-au împăcat/ f. 31v cu toată vecinătatea. Făcut-au frăție și legătură cu Racoț<i> Gheorghie craiul Ardealului și cu Ștefan vodă al Moldovei, cu toți bine și frumos.

Gîndit-au Costandin vodă să facă și alt bine Țării Muntenești, ca să-i mulțemească și să-l pomenească. Care bine vrăjmașul neamului omenesc, diavolul, n-au lăsat să-l plinească; ci pentru bine, mult rău i-au dat. Ca și izrailténii jidovi cu Domnul nostru Isus Hristos, cînd

1-2 iar Costandin vodă, înțelegînd de aceasta, pogorît-au la București C // 10 *ad. marginal* Costandin, 7162, 1654 A // 9-11 *lipsește* anume ... Goran logofătul C // 17 *lipsește* vinăriciul C / 18 urșinice] frînghii C / adămășci] coftirii C // 27 *ad. marginal* Costandin, 1654 // 29 *ad. marginal* iar acum iaste Mitropoliia țării a // 31 jos] sus C // 39 *ad. marginal* Costandin, 7163, 1654 A //

i-au scos din robie, din mîna lui faraon și i-au hrănit în pustie cu mană din ceriu și le-au dăruit cu țări întregi, iar apoi, în loc de mulțemită, ei l-au ucis și l-au adepat cu oțet și l-au batjocorit în tot chipul, așa și neamul rumânesc, mai ales dorobanții. Că au chiemat Costandin vodă pre toț<i> căpitanii de dorobanți și iuzbașii, ceaușii, vătașii și cetașii de s-au sfătuit cu dînșii, zicîndu-le: „Feții miei, tuturor le-am făcut bine, ce s-au căzut, și roșiilor și tuturor cételor și voao încă una mai trebuiaște. Să facem, să scoatem pre seiménii sîrbi din mijlocul nostru, că nu iaste țării de nici un folos. Răposatul Matei vodă i-au strîns pentru vrăjmașul lui, Vasilie vodă, iar eu acum au dat Dumnezeu de n-am nici un vrăjmaș și m-am împăcat cu toate țările, ca să putem face
f. 32 bine și țăranilor,/ că sînt săraci și împresurați de bir și de năpăști. Iar cînd vom avea vreun păs, de undeva, ne vom apăra cum va fi voia lui Dumnezeu. Și mai bine le voiu da acéle lefi siimenești voao și feciorilor voștri și fraților voștri".

Deci ei, cu un cuvînt, toți au fost bucuroși și ziseră: „Așa să fie ". Și într-acéiaș<i> zi au făcut Costandin vodă masă mare, de i-au ospătat și i-au dăruit cu adămășci, cu atlaze și cu postave bune. Iară cînd au fost a doao zi, sîmbătă la fev<ruarie> 17 zile, 7163 <=1655>, fiind acestaș neam dorobănțesc încușcrați cu siiménii și sîngerați și covăsiți de diavolul încă din zilele lui Matei vodă, fără nici o chibzuială, de dimineață împreună cu siiménii s-au sculat turburați și fără véste au început a sudui pre domnu său, Constandin vodă, fără nici o milă și abătură în neamul omenesc, în boiari, de-i ucidea ca pre niște dobitoace, prepuindu-le că sînt vicléni și au sfătuit pre Constandin vodă să scoață pre siiméni. Și ei, ticăloșii, nimica de acéia n-au știut, ci cu voia lor s-au sfătuit Costandin vodă și iar ei au stricat. Numai ei, ca niște oameni răi și făr-de Dumnezeu i-au ucis, nefiind vinovați nimica. Și pre carii au ucis au fost acéștea anume: Gheorma vel ban, Drăghiciu Popescul, vistiiariul din Greci, Gherghie Caridi vistiiariul, Papa
f. 32v feciorul Predei vornicul Brîncoveanul/, Cîrstea sin Socol cluce<rul> Cornățeanul, Udrea slugériul Doicescul, Preda Beca din Maia, Sava șufariul Cuștureanul, Dumitrașco Frujireanul, Dumitru comisul al Mitrei pitariul din Stănești, Mihai ciohodariul, Gîdea căpitanul, Bănçiul cap<itanul>, Ivan cap<itanul>, Iancul cap<itanul> din Călinești. Iar alți boiari cît<i> au scăpat, prinzînd de véste au fugit carei încotro au putut; unii preste Dunăre, alții muntele și alții în Moldova.

Iară dorobanții și siiménii, fiind covîrșiți de nebunie și plini de diavolul nici cît nu să curmară, ci în loc de căință mai vîrtos sporiia spre fapte réle. Că întîi ucisără pre acei săraci de boiari: a dooa, batjocoriră pre domnul lor, suduindu-l în tot chipul, cum era mai rău și-i da cu lémne la ochi și-l purta val, cum are mai rău. Nu avea putére din domniia lui cît ar fi o cirtă, numai ci căuta cu ochii, ca un dobitoc, și la unele și la altele. Ei singuri întra în cămări de-și lua lefile. Cînd

---

4 rumînesc] omenesc A // 19 *ad. marginal* Cînd s-au rădicat dorobanții și siimenii asupra domnului și a boiarilor A // 26 *ad. marginal* Costandin, 7163 A // 29-30 Drăghici sin Popei vistierul C // 35 Băncilă C //

veniia niscareva soli de undeva să punea în poartă de-i opriia și de frică îș<i> da soliia la dînșii și le lua cărțile de le cetiia întîi ei; și alte multe batjocuri făcea domnului. A treia, călcară sfintele bisérici, fiind preoții f. 33 și slujind/ Sfînta Liturghie. Iar ei întra în bisérici de-i scotea de păr afară și-i dezbrăca de veșminte și de toate cîte era pe dînșii; numai cu pieile îi lăsa. Și au dat jaf în toate odoarăle sfintelor bisérici, vărsînd sfîntul sînge și trupul Domnului nostru Iisus Hristos din potir, jos. Și sfintele moaște de călca cu picioarele și zicea ca sînt farmace. Tot ce au aflat în sfintele bisérici au luat de au lăsat numai pietrile goale. Din veșminte făcut-au muerilor chinteșe; din pocrovéțe făcut-au căițe și altițe și vindea cărțile pre le tîrguri. Și unii au vîndut un potir în carele lucra sîngele și trupul Domnului nostru Iisus Hristos drept treizeci de bani.

Făcut-au Dumnezeu o minune mare, că unii au băgat o icoană cu chipul sfinției sale în foc, să o arză, ca să scoată aurul, adecă poleiala. Iar casa s-au aprins de au arsu cu tot ce au fost într-însa, pînă în pămînt; d-abiia au scăpat ei.

A patra, au dat jaf caselor boerești și neguțătorilor și tuturor cîț<i> știia că să biruesc și au bucate. Și au jefuit toată țara din cap pînă în cap și cruciș și curmeziș. Mai pre scurt să zicem, vecin pre vecin, fin pre naș, slugă pre stăpîn. O, mare ciudă! Multe răotăți au făcut f. 33^{v} diavolul/ neamului omenesc, încă de la începutul lumii, de la moșul nostru Adam. Iar domnul nostru Iisus Hristos nu s-au îndurat de făptura sfinției sale, adecă de neamul omenesc, ci ca un milostiv s-au pogorît din ceriu pre pămînt, de s-au întrupat și s-au răstignit și a treia zi au înviiat, lăsîndu-ne noao învățătură folositoare trupului și sufletului. Întîi liubovul, să iubim unul pre altul. Că dragostea iaste rădăcina tuturor bunătăților, zicînd însuși Dumnezeu că: „Cine va avea dragoste cu vecinul său, acela va lăcui în mine și eu întru el". Deci și acestaș neam dorobănțesc, pînă au fost dragostea în mijlocul lor, Dumnezeu încă au fost cu dînșii și nu i-au călcat alte limbe streine, făcînd multe vitejii, și au trăit cu pace bună. Iar acum, iată, cum îi prelesti așa lesne diavolul și-ș<i> făcu lăcaș în inimile lor. Din case bune și din lăcașuri multe și din bucate și din mila domnilor și a boiarilor să făcură tîlhari, iar ei cu mintea lor îș<i> surpară viața și ș-au pustiit casele. Văzînd înțelepciunea lui Dumnezeu atîta nebunie ce au făcut acești oameni casii lui Dumnezeu, adecă bisércii lui Dumnezeu și domnului lor și vecinilor lor și sîngele cel nevinovat striga la ceriu, ca să le facă f. 34 judecată. „Cunoscut-au că s-au îngroșat inimile lor și s-au împăenjenat ochii lor, ca văzind să nu vază și spuindu-le/ să nu înțeleagă. Păcatul prea s-au înmulțit și s-au asemănat călcătorilor de lége".

Trimis-au Dumnezeu asupra lor caznă, adecă judecată, ca și odinioară eghipténilor. Că întîi sultan Mehmet împăratul, făcut-au sfat pentru atîta nebunie ce au făcut acești oameni în Țara Muntenească, socotind că astăzi va fi acolo, iar mîine, poimîine, va fi la dînșii. Și îndată au poruncit la Racoț<i> Gheorghie, craiul Ardealului, și la

---

14 minune] ciudă C //

Ștefan vodă al Moldovei de au venit cu ungurii și cu moldovénii în Țara Muntenească și au avut mare război la Șoplea, în Teleajin, cu dorobanții, cu siiménii și cu alte céte. Prinzind și Costandin vodă de veste au fugit din mijlocul lor la Dunăre, împreunîndu-se cu Siiaș pașa, în vadul Dîrstorului, la Strîmba. Iar lor încă nu le ajunsése cîte nebunii făcuse. Mai adaoseră. Aflară pre unii asémene lor, anume Hriza, feciorul lui Dumitrașco din Bogdănei, din județul Ialomiții, nebun, ticălosul, și fără de minte, de-l făcură să le fie domnu, din mijlocul mărăcinilor. Pre acest Hriza foarte iubiia Costandin vodă și de taină credincios, făcîndu-l boiar, spătar mare, preste toate oștile lui. Iar el s-au asemănat Iudii, carele era lui Dumnezeu mai credincios decît toț<i>, și întingea dintr-un blid cu dînsul; apoi l-au vîndut jidovilor. Așa și Hriza, să aräta domnu-său credincios, iară în taină f. 34v umbla mozavirindu-l și îndemnînd gloatele/ ca să-l surpe și să șază în locul lui. O, ticăloșii și nebunii, cum umblară toț<i> rătăciț<i>!

RĂZBOIUL UNGURILOR CU DOROBANȚII ȘI CU SIIMÉNII LA ȘOPLEA.

Cînd au fost la iunie în 17 zile, fiind cursul anilor 7163 <=1655>, sîmbătă, s-au lovit toț<i> la Șoplea. Și cît clipeala au fost biruiți de unguri, cîț<i> nu mai era cu dînșii într-ajutoriu. Ci umbla ca niște oi fără păstoriu, de toț<i> huliți și goniți. Foarte mulți din dorobanți și din siiméni au căzut acolo. Zăcea trupurile lor grămadă, unul preste altul, cîte 5o, cîte 100, la alte locuri și mai mulți. Cîț<i> au scăpat au fugit: unii preste munți, alții preste Dunăre; prin toate gaurile să ascunseră. Și de frică mare, știindu-ș<i> vina, și de umbra lor să înfricoșa și-ș<i> lepăda hainele céle dorobănțești și să îmbrăca în félege caliceșt<i> și să jura că n-au fost dorobanți. De sîmbătă fev<ruarie> 17 zile au început diavolul a împărți și iară de sîmbătă iul<ie> 17 zile au început a slăbi, precum iaste scris, că nu iaste nimenea care să stea împotriva lui Dumnezeu.

După acéia sultan Mehmet împăratul iar au dat domniia lui Costandin vodă și s-au întors de la Dunăre cu mare cinste la scaunul f. 35 său. Împreunîndu-se cu Racoț<i> Gheorghie, craiul Ardealului, și/ cu Ștefan vodă la podul Praovei, la Gherghița, șezînd la podul Dridovului 3 zile, de s-au ospătat cîteș<i> trei domnii, făcînd legătură și frăție cu jurăminturi mari. Și s-au dus fieștecarele la țara sa. Iar Costandin vodă au mers la Tîrgoviște și iară au arătat mare milă aupra tuturor greșiților, de i-au ertat de toate vinele lor, numai să se așaze și să margă fieștecarele la moșia sa, să-ș<i> dea birul împăratului. Numai ei, ca niște îndrăciți, nu să mai așeza, ci umbla ca niște turbați. Și s-au strîns care de pre unde-ș<i> era, odată la București, altă dată la Brăila, ca să vie cu arme asupra domnului.

Iară Costandin vodă, prinzind de véste, au trimis oștile sale céle

---

12 blid] solniță C // 16-17 *lipsește* C // 18 iulie A // 20 cîți] căci Dumnezeu C // 27 félege] fărfenețe C //

credincioase de i-au lovit de toate părțile, pre unii omorîndu-i, pre alții prinzindu-i vii. Au pățit ca vai de ei, și încă tot nu să mai stîmpăra, ci carele de pre unde era tot să lăuda și zicea că va veni și altă vréme ca să-ș<i> poată izbîndi. Fu și Hriza spătariul prins la Brăila și l-au adus la mîna lui Costandin vodă. Poftindu-l craiul, datu-l-au, și jupîneasa lui, cu coconi cu tot. Și așa poftise și el. Datu-i-s-au gazdă bună în Beligrad, făcîndu-i și obroc bun, ca să-i prisosească de toate. Și avea cinste și socotință din destul.

f. 35v După acéstia toate Racoț<i> Gheorghie, craiul Ardealului/ n-au șezut să-ș<i> ție crăiia și țara cu pace, ci s-au sculat cu oști gréle ungurești asupra lui Cazimir, craiul leșesc, ca să-l scoață din scaunul său și să se așeze el craiu. Venitu-i-au craiul sfețesc cu 20.000 de oaste. Trimisu-i-au și Hmelnischii, hatmanul căzăcesc, ajutor 15.000 de cazaci și Ștefan vodă 2.000. Iară Cazimir, craiul leșesc și cu toț<i> domnii, prinzînd de véste, numaidecît au trimis cărți la hanul tătărăsc, de grab să-i vie ajutor. Și Costandin vodă avea 2.000 de oameni. Și îndată s-au rădicat însuș<i> hanul cu mulțime de tătari, de au întrat în Țara Leșască. Iar pre Racoț<i> l-au părăsit și șvezii și cazacii și moldovénii și munténii.

Atunce léșii și tătarîi aflară vréme și ocoliră tabăra ungurească. D-abia au scăpat Racoț<i> cu puțini oameni în țara lui. Iar tabăra lui s-au prăpădit de tătar<i>, care de sabie, care de viu, de la mare pînă la mic, pînă la 30.000 de suflete. Atuncea au prins și pre cine era <ghenera>leașul lor, Chimin Ianoș și pre Corniș Gașpar și pre Beldea Pal și pre mulți domni de Ardeal.

Iară Hriza spătariul, pe vrémia ce era Racoț<i> în Țara Leșască, s- f. 36 au rădicat cu 500 de siiméni/ carii era rumîni de neamul dorobănțesc, strînși de Racoț<i> și lăsați de paza scaunului. Și războinicéște au eșit de acolo, trecînd muntele în Țara Rumânească pre la Mănăstirea de Bistrița. Iar Costandin vodă, prinzînd de véste, trimis-au pe Preda vornicul Brîncovanul și pre Radul stolnicul Fărcășanul și Ivașco armașul Cepariul cu oști alése, de au făcut mare războiu la tîrgul Bengăi. Și au biruit pre siiméni. Cîț<i> n-au perit de sabie, i-au prins vii. Prins-au și pre Hrizea spătariul viu. Închinîndu-se boiarii la domnu-său cu slujbă curată, priimindu-i cu cinste, dăruitu-i-au foarte bine. Iar pre Hrizea spătariul l-au spînzurat la roată cu toate soțiile sale. Au luat și ei plata după fapte, făcînd și o movilă mare de trupuri la tîrgul Bengăi, în siliștea Cincului.

Iar dorobanții și siiménii nu să mai așezară. Ci văzînd slăbiciunea Ardealului și neputința lui Costandin vodă, fiind îndemnaț<i> de diavolul, s-au sfătuit că cu alt nimica nu vor putea surpa pre Costandin vodă, numai cu puterea turcilor. Și mérseră preste Dunăre de să închinară lor și-l pîrîră că iaste hain Împărăției și iaste tot una cu Racoț<i> și cu Ștefan vodă. Pîrîră pre domnu lor; și unde? La turci, carii niciodată nu poftesc binele creștinilor. Iuda pîrîia pre domnul

9 *ad. marginal* Lucruri streine A // 14 *ad. marginal* Lucruri streine A // 34 *ad. marginal* Au prins pre Hrizea spătariul și l-au spînzurat A //

f. 36v nostru Iisus Hristos la păgînii/ ovrei, cum să laudă că iaste Fiiul lui Dumnezeu, iar dorobanţii pîrîia pre domnul lor la turci. Iuda vîndu pre Domnul Hristos în treizeci de arginţi, iar ei să vîndură robi turcilor în toată viaţa. Ovréii déderă acei arginţi pre o ţarină pentru îngroparea streinilor. Iar ei singuri să déderă mîncara cîinilor. Iuda se déde singur spînzurării, duprecum şi ei, asémene să déderă spînzurării şi înecării; că s-au înecat cu totul.

O, nebunie nespusă, cum ei singuri îş<i> stricară ţara. Că nu s-au suferit cu case bune, cu bucate multe, cu pace, cu cinste de la domnii lor şi cu slavă de la toate ţărîle! Că pînă era toţi la un gînd şi avea dragoste unul cătră altul şi pînă asculta de mai marii lor nimenea nu i-au călcat. Ci încă bogate izbînde au făcut; că, adevărat, era Dumnezeu cu dînşii. Iar de cînd au început a lipsi acéstia din mijlocul lor şi au făcut acea nespusă nebunie, Dumnezeu încă ş-au luat mila şi le-au dat urgiia. Căci că nu i-au cunoscut binele, ci au rădicat coarne să spargă ceriul şi au stătut împrotiva poruncii lui Dumnezeu. Iar încă de s-ar fi întors şi să-ş<i> fie plîns păcatele, nici Dumnezeu nu i-ar fi părăsit. Ci să lepădară de dînsul şi se făcură slugi dracului şi să asemănară cu f. 37 Cain, carele au ucis pre frate-său/ pentru lăcomiia, şi Sapfirii şi lui Dathan şi Aviron şi tocmai Iudii, carii au fost greşiţ<i> lui Dumnezeu şi n-au vrut să se pocăiască, ci i-au înghiţit pămîntul de vii. Că şi acest neam dorobănţesc, cînd au fost la sfîntul post, care ne-au dat noao Dumnezeu să-l cinstim cu post curat, cu închinăciune pre la sfintele bisérici, iară au început de au ucis boiarii şi au jefuit biséricile şi au prădat casele vecinilor şi au batjocorit pre domnu său. Şi în loc de post ei făcea tot danţuri şi în loc de metanii ei îngenunchea tot prin pivniţe şi da cu puşcile. Şi să lăuda tot cu răutăţi. Nici zioa nici noaptea nu să mai dezbăta; cu muieri, cu copii tot la cîrciume. Din case bune şi din bucate multe ei le părăsiră şi să făcură tîlhari. Pentru acéia au umblat cum au umblat gonind pre dracul pînă l-au şi aflat, cu spînzurarea, cu înţăparea, cu tot feliul de morţi. Carele încătro să ducea, Dumnezeu nu mai sporiia, ci acolo să prăpădiia. Prin toate ţărîle zăcea oasele lor, ca unor călcători de jurămînt şi de toate poruncile lui Dumnezeu. Ci de dînşii n-ar fi atîta minune mare, că pentru nebuniile lor au căzut nevoe mare asupra aceştii sărace de ţară, precum să va înţelége înainte. Că daca au văzut 37v turcii una ca aceasta, cum iaste/ pizmă şi împărechiiare întru rumîni, au socotit că iaste vréme să între într-înşii, ca nişte lupi într-o turmă de oi, să-i risipască şi să-i slăbască din rădăcină; nu doară că avea turcii pizmă pre domnu, ci mai vîrtos pre dînşii, ca să le tae rădăcina, să nu mai fie şi să umble călcînd şi mîncînd ţara şi luund toată agonisita ei, ca de la o grădină fără grădinariu. Ci iată că le-au fost în voe şi cu adevărat nu iaste vina lor, ci a rumînilor, că ei singuri i-au poftit. Şi iată că i-au şi dobîndit, precum zice Dumnezeu, că cine va căuta, va şi afla.

Găsit-au rumînii foarte bine. Că au trimis împăratul sultan Mehmet de au mazilit pre Costandin vodă. Şi înţelegînd că au pus pre Mihnea vodă şi vine cu mulţime de oşti turceşti şi tătărăşti spre ţară, au trecut muntele în Ardeal, cu toată casa lui întreagă şi cu toţi boiarii ţării. Şi au domnit Costandin vodă ani 4./

f. 38 *MOLDAVIA.*

Vl<ea>to 7162. 1654. DOMN 45. DOMNIE 52. Cap 45. ŞTEFAN GHEORGHIE VODĂ AL ZÉCELEA, CARELE AU FOST FECIOR DE BOIARIU DE ŢARĂ, AL LUI DUMITRAŞCO LOGOFĂTUL.

Îndată ce au şezut Gheorghie Ştefan vodă în scaunul domniei, cu sfatul lui Chimini Ianoş, hatmanul lui Racoţ<i> şi al Diicului spătariul domnului muntenesc, au ales din oastea ungurească şi din munténi o samă de oameni şi dintr-ai noştri, de i-au trimis cu Pătraşco Moreanul spre Hotin, în urma lui Vasilie Vodă.

ÎNVĂŢĂTURA.

Din cinci simţiri ce are omul: véderia, auzirea, mirosirea, gustul, pipăitul, mai adevărată de toate simţirile iaste véderia. Că prin auz, cîte aude omul, nu să poate aşeza deplin gîndul: iaste aşa ce să aude, au nu iaste aşa? Căci nu toate sînt adevărate cîte vin prin auzul nostru. Aşa şi mirosul, de multe ori înşală; fiind multe mirodenii, dintîi gréle, iar apoi mare şi iscusit miros fac. Gustul încă iaste aşa; că ne pare multe a fi dulci, apoi simţim amărăciune şi împotrivă: multe amară că sînt, ne pare, şi sînt dulci. Pipăitul iarăşi; multe pipăim în chip de
f. 38v unele, şi sînt/ altele şi nu le putem cunoaşte cu singur pipăitul, fără vedéria. Iar vedéria singură de toate aşază, în adevăr, gîndul nostru. Şi ce să véde cu ochii nu încape să fie îndoială în cunoştinţă.

Aşa şi noao, iubite cetitoriule, cu mult mai pre lesne a scrie de acéste vremi, în care mai la toate ne-am prilejit. Şi pentru lungimea capetelor ce s-au prilejit de îndelungată domnia lui Vasilie vodă mai îndărăt. Din eşirea dintîi a lui Vasilie vodă din scaunul ţării încépem a scrie de domniia lui Ştefan Gheorghie vodă, carele ori cu dreaptă cale, ori cu nedrépte mijloace (rădicîndu-se asupra domnului său au luat domniia), tot unele ca acéstia din orînduiala lui Dumnezeu să cred că sînt.

Ştiia şi Vasilie vodă de toate ce să lucra în Iaşi pre urma lui şi au trimis şi al doilea rînd de la Hotin soli la cuscru-său, Hmil, hatmanul căzăcesc şi la ginere-său Timuş, cerînd ajutoriu cum mai degrab. La léşi încă m-au trimis pre mine, la starostele de Cameniţă, la Pătru

---

1-2 Cînd au fost la ghenar 5 dni, 7166, trimis-au împăratul, sultan Mehmet şi vezirazemul Chiupriuliul Mehmet paşa de au mazilit pre Costandin vodă şi au trimis pre alt domn, ce-i zicea Mihnea, încă cu oşti turceşti, cu 30.000 C // 5 *după* ani 4 *ad.* fără 3 luni, leatul 7166 C // 6 *ad. marginal* Moldova A // 6-9 *lipseşte* M // r. 10-14 *după* r. 26 M // 15 *lipseşte* Învăţătură M // 34 *ad. marginal* Vasilie, 7162 A //

Potoţchii, feciorul hatmanului Potoţchii, la a căruia eşire din robiia Crîmului mare ajutoriu îi didése Vasilie vodă, cu banii săi. Acéstia aducîndu-i aminte, îl poftiia să se afle la primejdiia lui. Şi cu acea solie aflînd pre starostea cale de trei zile mai sus de Cameniţă, la nişte moşii ale lui, îndată au lăsat toate trebile lui şi au purces spre f. 39 Cameniţă./ Iară pînă a mérge starostea la Cameniţă, într-o zi la Hotin dau ştire lui Vasilie vodă că sosesc oştile lui Ştefan vodă asupră-i. Ci dintîi au stătut la gînduri să dea război cu cîţ<i> oameni avea cu sine. Că era toţ<i> boiarii ţării cu gloatele sale cu Vasilie vodă şi Boj căpitanul cu lefeciii şi Carà căpitanul cu dărăbanii, avînd şi siiméni vreo 60 şi 100 de némţi foarte buni. Iar daca au văzut răceala tuturor, şi slujitorilor şi căpitanilor spre carii avea mare nădéjde pentru mila ce le făcuse cu multe vremi înainte, s-au apucat de trecătoarea Nistrului, suspinînd pre Boj căpitanul şi pe Carà, căp<itanul> de dărăbani.

Aicea s-au căzut a pomeni mai sus pentru avuţiia ce era la Cetatea Neamţului, la care trimisése pe nepotu-său Ştefăniţă paharnicul şi pînă a să clăti de la Hotin au sosit toate deplin la Vasilie vodă. De care s-au bucurat Vasilie vodă zicînd că de acum înainte pînă în cămaşă voiu da şi nu vor rîde nepriiatenii de mine. Şi trecînd Vasilie vodă Nistrul cu o samă de boiari, anume: Toma Cantacuzino, Gheorghie hatmanul, Iordache vistiernicul şi cu alţi boiari ce era de casa lui, iar ceialalţi boiari cu toţii şi slujitorii cu puşcile s-au întors spre Iaşi la domn tînăr. Şi întimpinîndu-se cu oştile lui Ştefan vodă în dumbrăvi, aproape de f. 39v Hotin, pînă a să încréde unii în alţii au/ trecut cîteva ceasuri, supt care zăbavă au trecut Vasilie vodă Nistrul cu toate casele boiarilor. Însă cu mare pagubă în carăle boiarilor la trecătoare şi mai mult de tîrgoveţii de Hotin, carii văzînd spaima şi graba la trecătoaré, precum face vréme ca acéia, au dat jaf în rămăşiţa carălor şi multe haine scumpe şi arginturi au apucat, cît de atuncea ştiu îmbogăţiţ<i> pre cîţ<i>va hotinéni.

Apucase oştile lui Ştefan vodă pre o samă de némţi, încă netrecuţ<i> şi dînd şi din cetate Mogîldea paharnicul (de care s-au pomenit mai sus că au fost legat la tunuri pînă la Hotin) din ţacaluşe şi, năvălind şi slujitorii lui Ştefan vodă, au perit puţinei némţi la trecătoarea podului. Iar da şi siiménii lui Vasilie vodă de peste Nistru din sinéţe, cît nu să putea pogorî nimenea la vad.

N-am fost într-acea dată acolea, la trecătoarea Nistrului, că trecusem mai nainte, precum am pomenit. Iar am înţeles din cei ce au fost de faţă acolo că şezînd Vasilie vodă pre un scăunaş de céia parte de Nistru au slobozit tîrgoveţii (şi spun că au fost cu învăţătura Mogîldei paharnicul) un sacaluş, din carele glonţul foarte aproape de Vasilie vodă au trecut. Spurcată şi nebunească faptă şi nu fără de osîndă, cît de tîrziu.

f. 40 Nu poci tăcea aicea pentru cetatea Hotinului, ce/ nesocoteală a o lăsa îndată pre mîna altuia; de nu de altă nădéjde, pentru trecătoare, în care să fie fără grijă. S-au cuvenit să supue oameni sineţaş<i>. Şi ce

19 *ad. marginal* Vasilie, 7162 A // 31 *ad. marginal* Ştefan, 7162 A //

oameni? Să fie pus 30 de némţi să o ţie despre oastea Moldovei şi despre unguri, cu anii. Au n-au fost hrană? Pîinea a unui sat de la Hotin ar fi putut ţine un an, sau numai cu cît era în tîrg. Şi acea cetate oricine va vrea să socotească va afla că au fost a răsipei casei lui Vasilie vodă pricina. Şi de mă vei întreba cum, (îţi răspunz). Că de ar fi fost doamna lui Vasilie vodă în cetatea Hotinului, iar nu la Suceava, n-au fost în putérea lui Ştefan vodă a bate cetatea Hotinului, cum au bătut fără grije cetatea Sucevei. Că şi aşa venise Vasilie vodă cu sultanii pînă în Prut cu oşti tătărăşti. Ci i-au întors hanul, că sosiia craiul leşesc. Sau cum ar fi bătut Ştefan vodă cetatea Hotinului şi Hmil era la Husiatin, cale de o zi de la Hotin? Ci multe ar fi putut lucra Vasilie vodă, multe. Şi domniia la Poartă tot neclătită îi sta pînă tîrziu, după luatul cetăţii Sucevei.

Nimeni dar să nu vinuiască sfaturile de acum. Vezi ce greşeală s-au făcut la cei vestiţ<i> sfétnici. Şi acel lucru era în putére a-l face. Iar vremile de acum nu sînt în putére şi nici un sfat nu încape la un greu ca
f. 40v acesta, făr-de mărturie că iaste sosită perirea./ Zicem că de ar fi cutare şi cutare, ar fi într-alt chip. Iară nu sînt vremile supt cîrma omului, ci bietul om supt vremi. Multe şi mari smintéle am apucat şi în zilele celor mai bătrîni. Iară îţ<i> ajungă aceasta una, cu lăsarea fără oşténi cetăţii Hotinului, din care lăsare iaste toată răsipa avuţiei casei lui Vasilie vodă.

Pentru cetate, întimpinîndu-mă în cale cu Cotnarschii, pisariul lui Vasilie vodă cel credincios (că el veniia de la crai trimis pînă la răscoale de Vasilie vodă şi eu mergeam în sus la starostea de Cameniţă) şi m-au întrebat, ca un om deplin ce era: „Grijit-au bine cetatea Hotinului, Vasilie vodă? Pus-au oamenii săi şi puşcile, au ba?“ Am răspuns că nici un semn, la purcéderea mea să se grijască cetatea, n-am văzut. Au suspinat Cotnarschii, cum ar fi ştiut că să va lăsa nesocotită cetatea acéia. Iară poate fi că judeţul lui Dumnezeu, spre ce trage, cu anevoe să mută spre sfatul omenesc.

Întra Vasilie vodă în Cameniţă, cînd am sosit şi eu cu véste, că iată vine şi starostele de Cameniţă cu mare făgăduinţă şi cu căldură să se afle la acea vréme, precum au şi fost aşa. N-au plinit nici o lună
f. 41 Vasilie vodă cu pribegiia sa în Cameniţă şi veni ştire cum că Timuş,/ feciorul lui Hmil, cu 8.000 de oaste căzăcească tréce Nistrul la Soroca. Acum caută firea de priiaten leşască, măcar că cazacii pînă la inima léşilor întrase cu sabiia şi Vasilie vodă o casă cu capul lor şi în nădéjdea de a-şi răscumpăraré domniia, nici o opreală, sau vreun bănat despre cineva, n-au avut. Ci cum au venit, fără grijă, aşa cînd i-au fost voia au eşit. Fără numai de un polcovnic, anume Condraţchii, ce era cu o mie de léşi de paza marginii avea témere Vasilie vodă, ce prepunea ca nişte oameni streini de sfiială ai noştri. Iar nici acela, nici un gînd rău, nici putéria acéia să strice lui Vasilie vodă ceva, n-au avut.

Timuş, cum au trecut cu oastea Nistrul, n-au mai aşteptat să se

7 *ad. marginal* Ştefan, 7162 A // 25 *ad. marginal* Ştefan, 7162 A // 41 *ad. marginal* Ştefan, 7162 A /

adune cu socru-său, Vasilie vodă. Ci de la Soroca, întins la Coicéni au tras oastea și acolo au trecut Prutul.

Luînd véste Ștefan vodă de Timuș că vine întins asupra Iașilor, Diicul spătariul, dupe porunca domnu-său, să nu se sune de tot lucrul că au întrat cu oștile lui în raiaoa împăratului, să întorsése cu cîteva zile înainte. Și Chimini Ianoș, ori temîndu-se de vreo sminteală a oștilor și de vreun vicleșug de țară, ori știind soliile stăpînului său, lui Racoț<i> la Hmil, pentru crăiia leșască de atunce, ș-au pornit și el toată pedestrimea de némți ce avea și cu tunurile pe la codrul f. 41v Copoteștilor, pre Cobolia, dirept/ la poteca Oituzului. Numai el singur cu călărimea rămăsése prin rugămintea lui Ștefan vodă în Iași. Și au strîns și Ștefan vodă oaste de țară, ca la 12.000 de oameni de au eșit deasupra Popricanilor, împotriva cazacilor.

Timuș, daca au trecut Prutul, au purces spre Popricani cu tabără legată.Eșise o seamă de oșténi ai lui Ștefan vodă înainte, peste Jijia, în chip de harț. Și au pogorît și Ștefan vodă dărăbanii la Vadul Jijiei. Iară puțin au trecut harțul oșténii lui Ștefan vodă, că i-au împins îndată călăreții lui Timuș. Și era și ai noștri, carii ținea cu Vasilie vodă pe lîngă Ștefăniță păharnicul den Hăncești. Și din Hănțești o samă și cîț<i> cerchezi de ai lui Vasilie vodă, carii toți aceștea mersése cu boiarii cei trimiși de Vasilie vodă la Hmil hatmanul.

Cazacii, cum au înfrînt pre călăreții ce le eșise înainte, au purces orbi la vad, cu toată tabăra și unii pe pod, mai mulți pe lîngă pod, fiind Jijia mică, au dat cu tabăra. Care năvală văzînd dărăbanii, au plecat fuga de la vad la deal, spre réde. Și oastea céialaltă, ce sta deasupra pre culme, nedîndu-le nici un ajutoriu, i-au ajuns pre coasta Popricanilor călăreții lui Timuș și el singur. Și acolea au căzut multe trupuri din bieții dărăbani. Alții, carii au scăpat pînă în réde, ș-au scutit viața cu pădurea.

Văzînd Ștefan vodă acea primejdie a dărăbanilor și Chimini Ianoș f. 42 au tras oastea mai spre Iaș<i> și au tocmit/ călărimea de amîndoao părțile de drum. Și acea oaste ce era de țară și cu ai lui Chimini Ianoș, cît să putea la 24.000 fără greșală să se socotească, de ar fi fost la un gînd, ce era? Nedînd război cazacilor să le închiză hrana și drumurile den toate părțile, ce ar fi făcut cu tabăra, Timuș?

La suirea taberei căzăcești pre coastă, la deal, sărise o samă de oșténi de țară, și înfrînsése pre călăreții lui Timuș, de i-au băgat pînă în tabără. Și acolo în deal, daca s-au suit toată tabăra, că era în de sară, s-au așezat pre mas într-acea noapte. Iar din oastea lui Ștefan vodă, mulți lăsînd oșteniia, s-au dus pe la casele lor.

Timuș a doao zi, au purces, cu tabăra legată drept asupra oștilor lui Ștefan vodă, către oraș, fără nici o sfială, bîntuindu-i moldovénii cîte oarece pe de laturi. Ci văzînd Ștefan vodă și Chimini Ianoș că scade oastea și într-acea noapte s-au scurs pe jumătate pînă între vii, au ținut drumul orașului. Iar dintre vii au luat Bahluiul în sus și cîț<i>va boiari

---

1 *ad. marginal* Soroca, întins la A // 10 pre Cobîle M // 16 *ad. marginal*, 7162 A // 40 *ad marginal* Ștefan, 7162 A //

de casa lui Şefan vodă, cu totul.

Timuş, într-acea zi, după ce au împins oştile lui Ştefăn vodă, au întrat în tîrg şi au descălecat în curţile céle domneşti şi tabăra poezise toată înaintea curţii şi prin prejur. Şi au şezut aşa tabăra pînă la venirea f. 42v lui Vasilie vodă/ de la Cameniţă. Iar pînă a sosi Vasilie vodă au prădat cazacii codrii Iaşilor de la drumul Copoteştilor pînă aproape de Huşi. Şi scosése vită fără număr, care apoi, daca au sosit Vasilie vodă, pre cîtă au aflat nemîncată, tot cîte un zlot au dat cazacilor de vită şi au dat ştire la oameni de ş-au luat vitele, care le-au cunoscut.

Mulţi au perît atunci de cazaci, neştiutori ce sînt cazacii, oploşiţi în tîrg. Alţii mergea să se închine la Ştefăniţă paharnicul, carele era cu Timuş, ci nu ajungea pînă la Ştefăniţă, că-i întimpina cazacii şi-i omorîia. Între carii şi Tăutul armaşul şi alţii mulţi ş-au pus capetele de cazaci.

Pre Vasilie vodă véste<a> de izbînda lui Timuş l-au tîmpinat la Zvancea, cu care véste mersése Grigorie comisul. Şi l-au îmbrăcat în haină cu sobolii. Şi îndată au trecut Nistrul la Zvancea, că cetatea Hotinului nici într-un chip n-au vrut să o dea tîrgoveţii lui Hăjdău pîrcălabul lor. Ori că au vrut să fie aşa de credincioş<i> lui Ştefan vodă, care lucru n-aş da să fie într-ai noştri pînă într-atîta nevoinţă pentru singură credinţa, ori că s-au temut pentru jafurile ce făcuse tîrgoveţii în carăle boiarilor, precum s-au pomenit şi slobozise cîteva sacaluşe în singur Vasilie vodă. Şi aceasta iaste pricina, nu alta. Şi în cîteva rînduri au trimis Vasilie vodă la Hăjdău, carele era pîrcălab pus de Ştefan vodă, şi la tîrgoveţi, cu mari jurămînturi. Ci nici într-un chip n-au vrut să dea cetatea. Şi a ţinut-o vreo doao luni, pînă la a doоa f. 43 venire a lui Ştefan vodă/ din Ţara Muntenească. Îi încungiurase Vasilie vodă şi cu nişte némţi ai săi de-i bătea; şi tot au ţinut cetatea închisă toată vara. Aşa cu anevoie să cîştigă ce să piiarde îndată.

Vasilie vodă daca au sosit la Iaşi, după sfat ce au făcut cu ginere-său Timuş, s-au mutat Timuş cu tabăra la Galata. Iar Vasilie vodă au rămas în curte, gătindu-se asupra lui Matei vodă, cu mare gătire, dînd ştire ţării să încalece tot omul, ertînd pre toţ<i> de toate vinele, de ar fi şi greşit cineva împrotiva domniei.

Aici caută cum nu să poate tréce ce iaste să fie. Că după acea izbîndă Vasilie vodă de ar fi întors pre ginere-său înapoi şi să se fie aşezat iar cu paza trebilor la Împărăţie, întărindu-se cu slujitori streini, cum avea avuţie, nimenea n-ar fi mai venit asupră-i. Şi aşa îl sfătuia o samă de boiari. Ci în nădéjdia neîndoită pre oşti căzăceşti ce avea Vasilie vodă să-şi răscumpere strîmbătatea întîi despre Matei vodă şi mai pre urmă şi despre Racoţ<i>, după cum zicea Timuş, că din Ţara Muntenească prin Ardeal să va întoarce, au biruit sfatul numai să margă asupra lui Matei vodă. Iar nu omul, ci Dumnezeu sfărâmă războaele, precum zice Scriptura.

---

15 *ad. marginal* Vasilie, 7161 A // 30 *ad. marginal* Vasilie vodă să gătéşte să margă asupra lui Matei vodă, 7161 A //

Nu să cade să trécem poticala némților de șavgăii țării noastre la munți, pre Oituz, de care némți s-au pomenit că-i pornise Chimini Ianoș din Iași înainte prin strîmtori deadireptul. Și apoi în munți s-au îndemnat șavgăii de f. 43^{v} la Ocnă și au ținut calea pedestrimei aceiia. Și cu/ sfatul a unuia din șavgăi, daca să vor apropiia de némți, să cază toț<i> la pămînt, pînă a trece focul pușcilor, cum dau némții toț<i>, odată, așa au făcut, căzind toț<i> la pămînt. După ce s-au stîmpărat sinéțele, pînă a să găti de al doilea rînd némții, au întrat șavgăii într-înșii cu coasă și cu topoară lungi în coadă. Și au perit acolo cîț<i>va némți de dînșii, cît au căutat acei pedestrime a lăsa și tunurile în munți și d-abiia s-au dezbărat de șavgăi bulucurile célialalte de némți. Pentru care fapte apoi Alexandru Costin, fiind povață dată din Iași acelor némți, au șezut în temniță la Fagaraș un an în obez<i>.

Ștefan vodă pînă în Trotuș, au mers cu Chimini Ianoș, iar apoi avînd nădéjde de Matei vodă mai de grab de ajutor, trăgea și boiarii în Țara Muntenească. Și poate să fie și patima némților de șavgăi, făcea oarece sfială, s-au despărțit de Chimini Ianoș și au luat Trotușul în jos, prin Focșani, în Țara Muntenească.

Aicea în Iași, pînă la purcesul lui Vasilie vodă în Țara Muntenească, au perit Cotnarschii, pisariul leșesc, credincios al lui Vasilie vodă, om deplin de toate trebile, de Timuș, ginerile lui Vasilie vodă, din firea cea de tiran ce era de om sălbatec și făr<ă> nici o frică de Dumnezeu, scornind pricină că iaste liah și el opriia pre Vasilie vodă să nu-și dea fata sa după Timuș. Deci într-o zi au trimis poftind de la Vasilie vodă să-l trimiță că-i iaste de treabă. Neavînd gînd Vasilie vodă de una ca acéia, l-au trimis f. 44 la dînsul la Mănăstirea Galata. Și acolo daca/ au mers, au învățat pre cazaci să stea cu sabiile gata. Și după ce au eșit de la voroava lui au abătut cazacii ce era pregătiț<i> de acea faptă cu sabiile într-însul și l-au omorît cu mare tirănie, fără nici o frînă. De care faptă a lui Timuș, daca au auzit Vasilie vodă, numai nu să otrăviia de voe rea. Și umbla Timuș cu gînd ca acela și pre Toma vornicul și pre Iordache vistiernicul, tot dintr-acea pricină, zicînd că acești doi, cu Cotnarschii, opriia pre Vasilie vodă să nu dea pre doamna Roxanda după dînsul. Deci și ei umbla cu zilele a mîna și s-au cerșut de la Vasilie vodă să-i lase să margă la țară. Ci Vasilie vodă nu-i lăsa și au poruncit la ginere-său că mai bine să moară decît să fie boiarii cari-i are la inima sa cu toată credința, la grije ca acéia. Sau, cu ce inimă vor/ veni ceialalți boiari de la țară, la dînsul? Deci l-au mai mutat din gîndul lui. Însă acei doi boiari tot ce fereală umbla și tot pre ascuns, noaptea, pre la poarta despre casele doamnei veniia la Vasilie vodă. De care toate suspina greu Vasilie vodă și-și frîngea mîinile de ginere ca acela.

---

1 *ad. marginal* Perirea némților de șavgăi A // 13 ad. marginal Ștefan, 7161 A// 18 *ad. marginal* Perirea lui Cotnarschii, pisariul, de Timuș A // 29 frînă] milă M //

AL TREILEA RĂZBOI. CÎND AU MERS VASILIE VODĂ ÎN ȚARA MUNTENEASCĂ ASUPRA LUI MATEI VODĂ.

Au purces Vasilie vodă din Iaşi în Ţara Muntenească cu al treilea rînd asupra lui Matei vodă. Şi întîi Timuş cu tabăra căzăcească şi cu al doilea conac au stătut la Podul Înalt pe Bîrlad. Şi acolo au făcut Timuş
f. 44v oştilor căzăceşti căutare şi le-au împărţit lefi de la Vasilie vodă/ şi căpeteniilor şi tuturor ostaşilor. Era capete căzăceşti polcovnicii Bohun anume şi altul Nosaci, vestiţi şi vechi cazaci. Şi tot acolea, fără nici o vină, Timuş, pentru un cuvînt ce au zis în sfat Bohun, au scos sabia şi au lovit pre Bohun într-un umăr, de care rană în toată calea acéia Bohun au umblat tot cu mîna legată. Acela om, cu firea sălbatecă de hiară era Timuş. Nu cuteza nimeni din polcovnici un cuvînt să zică, să îndreptéze lucrurile oştii lor. Ce dindată, de purtatul trebilor ce era din Timuş om tînăr şi fără nici o socoteală să cunoştea că nici la un folos nu vor eşi lucrurile.

De acolo au purces oştile în jos, fiind Vasilie vodă în frunte, cu oaste de ţară. Şi din zi în zi să adăogea oaste de ţară de pretutindenea. Şi pînă la margine s-au strîns de toată oastea de ţară ca la 8.000 de oameni.

Matei vodă, domnul muntenesc, luund véste de scoaterea lui Ştefan vodă den Moldova de oşti căzăceşti, trimisése pre Diicul spătariul să strîngă toate oştile de la marginile ţării sale, să fie la hotar între ţări, de strajă; şi cu el şi Ştefan vodă, ciracul lui, avînd şi Ştefan vodă ca 300 de oameni într-ales călăreţ<i> şi cîţ<i>va feciori de boiari tineri cu sine. Şi întîi straja lor pentru limbă, ce trimisése, s-au ivit în gura Berhéciului, în sus de Tecuci, pe care o au gonit oamenii lui Vasilie vodă cîtva loc. Ci sărind tîrziu, le-au pierdut urma./

f. 45 Venise apele Siretului mari, pentru care au căutat oştilor cîteva zile a făce zăbavă, pînă a să face pod peste vase. Şi a dooa zi au întrat pre la Focşani în Ţara Muntenească. Şi îndată, fără nici o milă, au dat foc oraşului şi ori pe unde ajungea cazacii, afuma lăcaşurile, odăile şi hrana a bieţilor lăcuitori, fiind nevinovaţ<i>. Sta în tocmală cu oştile sale şi Diicul, spătariul lui Matei vodă, aproape de Focşani, la o vale ce să zice Milcovul cel Mare, iar cu alt nume Cucata. Rîpele acelui pîrîu pusése despre oştile lui Vasilie vodă şi oastea sa de céialaltă parte, stol tocmită într-un şireag, ca 9.000 de oameni. Că şi lefeciii lui Matei vodă o samă era cu dînsul şi toată oastea cîtă are Ţara Muntenească de la Bucureşti încoace, pînă la margine, era adunată acolo, fiind acolo şi Gheoghie Ştefan vodă cu vreo 300 de moldovéni. Şi aşa în rînd tocmită oastea muntenească, aştepta pre Vasilie vodă şi pre Timuş.

Întîi li s-au arătat Vasilie vodă cu oştile sale şi au stătut frunte şi moldovénii. Iar cazacii îş<i> tocmiia tabăra pre urmă. Şi atîta au stătut munténii la război, cît au făcut oarece harţuri cu moldovénii, trecînd

---

1 *ad. marginal* Vasilie, 7161 A // 1-2 *lipsesc* M // 16 *ad. marginal* Vasilie, 7161 A // 20 *ad. marginal* Matei vodă trimite strajă înainte A // 42 *ad. marginal* Vasilie, 7161 A //

moldovénii preste pîrîu şi apoi trecîndu-i munténii iară dincoace. Aşa în doao, trei, rînduri, pînă au trimis Vasilie vodă némţi<i> ce avea şi s-au
f. 45v supus pe supt maluri. Deci au luat călărimea/ moldovénilor şi malul dincolo. Iară cît au văzut munténii apropiindu-se tabăra căzăcească de pîrîu, au purces în răsipă cine, încătro i-au părut. Gonit-au molodovénii şi o samă de călăreţ<i> şi din cazaci pînă la Rîmnic, iar n-au perit oşténi aşa mulţi din munténi, că au luat devréme fuga.

După acea răsipă a oştilor munteneşti, care s-au făcut, mai mult din prostiia Diicului spătariului au fost. Că nici-şi trebuia să aştepte el pînă într-atîta pe oastea ce era cu foc şi el numai cu călărimea. Au purces Vasilie vodă şi cu Timuş spre Tîrgovişte, stricînd şi arzînd ce le sta înainte.

Iar Matei vodă, domnul muntenesc, luund véste şi de răsipa oştilor sale de la margine şi de venirea întins a lui Vasilie vodă cu Timuş asupra lui, nimica cu acea sminteală a oştilor lui dintîi nu s-au spăimîntat. Ci strîngîndu-ş<i> oaste de ţară şi lefeciii ce avea, au purces şi el din Tîrgovişte şi ş-au ales loc foarte bun de dînsul la o poiană între Ialomiţa şi între un pîrîu foarte tinos şi de trecătoare rău, la sat la Finta. Şi acolo au stătut cu mare inimă, nu aşa oştilor sale, cum el singur, aşteptînd pre Vasilie vodă. Trimisése Matei vodă şi altă samă de oameni, siiméni şi lefecii, Diicului spătariul într-ajutor, la margine. Ci daca s-au timpinat cu véste că s-au răsipit oastea, au
f. 46 purces înapoi şi i-au ajuns la/ Teleajin fruntea oştii lui Vasilie vodă, stînd munténii în vad pentru ca să se mai depărtéze pedestrimea. Gîndit-au Vasilie vodă şi Timuş că va fi acolo Matei vodă cu toată oastea. Apoi văzind că iaste puţină au dat pe trei locuri peste apă. Şi n-au stătut munténii, ci s-au dat înapoi. Iar gonaşii îndată au ajuns pe siiméni, carii dîndu-se înapoi, s-au apărat pen nişte dumbrăvi. Şi dînd ştire lui Vasilie vodă de acei siiméni, au purces Timuş cu o samă de cazaci şi, ajungînd pre siiméni, au dat năvală asupra lor. Ci s-au apărat foarte tare, pînă ce au intrat în lunca Praovei şi nu le-au stricat nimica cazacii. Atunce au picat şi doi căpitani căzăceşti.

A dooa zi, fiind oastea trudită de cale şi obosită, necercînd ce loc iaste înainte, unde şi cum stă şi în ce loc stă nepriiatenul de departe, au şi zis trîmbiţele de purcesul oştilor. Mult au stătut Vasilie vodă să rămîe acea zi, să odihnească oştile şi să cérce locurile. Ci cui să zică acéstia, sau cu cine să sfătuia? Cu un om cu fire de fiară? Şi Bohun polcovnicul, cu mîna legată, rănită de sabia lui, umbla făr-de inimă.

---

14 *ad. marginal* Vasilie, 7161 A // 27 *ad. marginal* Vasilie, 7161 A // 32 *după* căzăceşti *ad.* Vésel Matei vodă că i-au hălăduit siiménii şi c-au putut răspunde focului căzacilor, luînd mare inemă şi nedéjde dentr-acéia tîmpinare siiménilor cu căzacii. Iară Timuş, după acéia goană, n-au vrut să să întoarcă la oaste, pre care au apucatu-o noaptea, cît au trecut apa Teleajinii, ce au rămas cu masul la un sat, anume Cocoreştii, la nişte case boiereşti. Aflînd casele pline de toate bucatele, singur au pus de au dat foc caselor, dacă s-au sculat de la masă, ameţit de vin. M // 38 *după* inimă *ad.* Aicea caotă aceasta izbîndă den ce şi cum s-au prilejit lui Matei vodă şi ca acéia izbîndă, care nu să va hi prilejit alta ca acéia în toată viaţa lui, cîte au avut den războaie în dzilele sale. Că cine ari putea să creadză în socoteală, să să înfrîngă oastea căzăcească cu tabără, de oaste cum ieste oastea muntenească? Nu să defăim, ce, ori pedestraşul,

Ci daca au văzut Vasilie vodă că cu sfatul nu foloséşte nimica au suspinat şi , lăsînd în voia lui Timuş toate, au purces iar cu oastea sa în frunte şi pe urmă Timuş cu tabăra, scrîşnind în dinţi cum că să laudă moldovénii că ei au făcut izbînda de la Focşani şi de la Teleajin.

Mergea oastea căzăcească cu greu pen locuri strimte şi tinoase. Şi
f. 46v daca au trecut oastea lui Vasilie vodă/ podul peste apa Fintei, în poiană, au luat aripa în stînga şi s-au pus împotriva aripei lui Matei vodă cei drépte. Iar în direapta şi singur mijlocul au lăsat Vasilie vodă taberei căzăceşti împotriva mijlocului şi a aripei cei din stînga a lui Matei vodă. Ci Timuş n-au vrut să margă ca să stea alăturea cu oastea moldovenească, ci au stătut pe loc zicînd: „Lasă, vitéjii moldovénii că vor bate pe munténi şi făr-de noi".

Iar Matei vodă sta în tocmală într-acesta chip: făcuse şanţ împrejurul taberei sale din apa Ialomiţii den sus pînă în apa din jos. Şi au scos oastea den afară de şanţ şi den dreapta au pus roşii şi altă oaste, puind şi o samă de pedestrime, siiméni. Şi acea aripă era împotriva moldovénilor. Iar el au stătut în mijloc cu levenţii, cu dorobanţii şi cu o samă de siiméni, cu tunuri tocmite pentre pedestrime. Iar în stînga au pus léşii lefecii şi unguri. Şi aşa au stătut aşteptînd pe moldovéni.

Cîteva ceasuri au stătut oastia moldovenească aşteptînd să se apropie tabăra căzăcească, trimiţind rînd după rînd la Timuş ca să se apropie, şi n-au vrut, ci au răspuns să înceapă întîi dumnealor războiul, că va veni şi el. N-au avut ce face Vasilie vodă. Au mai clătit oastea şi au început moldovénii harţul cu munténii. Da siiménii lui Matei vodă în moldovéni cu foc. Ci şi Vasilie vodă trimisése 100 de némţi ca să apere călărimea Moldovei. Şi după obiceaiul său, cum
f. 47 slobozescu focul odată/ s-au îndemnat mai mai mult de jumătate oastea Moldovei şi au făcut năvală asupra munténilor, de au mersu pînă în corturi. Ci Matei vodă, mutîndu-se în aripa dreaptă, în fruntea moldovénilor şi întorcînd toate tunurile şi toată pedestrimea, dînd cu focul mai des, s-au tras moldovénii înapoi. Şi într-acea năvală au perit

---

ori călăréţul vei socoti, nu vei afla să hie de potrivă sinetaşul căzăcesc. Ce vei dzice: „Fost-au acolea sîrbi, unguri, léşi, nu numai munteni". Aşea ieste, léşi au fost puţini. Ce ari hi făcut ei numai, de ar hi fost tocmeală în oastea căzăcească pre obicéiul lor? Iară pre unguri şi pre sîrbi nu-i aleg den munténi, nice sînt siiménii, sîrbii sau ungurii atocma cu focul căzacilor, cum nice dărăbanţul munténesc. Eu, ce iaste partea mea, toată izbînda aceasta a lui Matei vodă de la Hinta (alegînd deosebi voia şi orînduiala lui Dumnedzău, numai pre socoteala oamenească grăind) ieste den nebuniia lui Timuş întîi şi den bărbăţiia şi a lui Matei vodă, al doilea. Însă den nebuniia lui Timuş cu cîtva mai mult, că socotind vitejiia lui Matei vodă de atuncea, cum îmbla pe denaintea oştilor sale, îmbărbătînd în frunte, să să hie apropiiat toată oastea căzăcească cu tabăra legată, nu rumtă, cum au rumtu-o Timuş în trei părţi, să să hie lipit, să înceapă a da la ţéchiu, nice ar hi scăpat Matei vodă fără primejdiia sau morţii, sau ranei mai grelei, de cum i s-au prilejit tot atuncea, nice săiménii ar hi ţinut mult împotriva focului lor. Ce toată pricina au fost izbîndii aceia nebuniia lui Timuş, care nice voroviia cu nime, nici întreba de polcovnicii săi sau de cineva. Oastea obosîtă cu atîta cale tot într-acéia dzi, cu tabăra rumtă în trei părţi, precum ieste mărsul şi tocmala în război, socotéşte. M //20 Şi au aşteptat pre căzaci şi oastea Moldovei M// 24 *ad. marginal* Vasilie. 7161 A //

şi căpitanul de némţi al lui Vasilie vodă, om ales, liah.

Şi aşa Matei vodă puind războiul iară la loc la aripa sa din dreapta, Timuş, cu nebuniia sa, au rupt numai o samă de cazaci pedestri cu puşci, fără tabără, fără tarie, şi i-au apropiiat de mijlocul oştii munteneşti, unde şi Matei vodă sta, îndemnînd oastea asupra cazacilor. Însă atîta loc era cît ajungea glonţurile unii pe alţii. Cazacii pre <î>ncet tot să apropiia de oastea muntenească. Şi cînd da de puşcile lui Matei vodă într-înşii, ei cădea la pămînt. Iar aripa din stînga a lui Matei vodă, unde era şi léşii, carii ştiia firea căzăcească, văzînd pedestrimea singură în cîmpu, aştepta să se mai apropie cazacii.

Timuş sta cu tabăra înapoi, despărţindu-o în doao părţi, fără nici o socoteală, pînă s-au scornit chiotul în cazacii cei din frunte şi au slobozit focul. Din care au nemerit un glonţu şi pe Matei vodă, într-un f. 47v picior. Şi l-au priceput/ îndată un paic şi au năvălit la scară, să nu cumva cază. Iar Matei vodă l-au gonit cu suldamă îndemnînd oastea sa ca un deplin oştean. Şi atunce un năvălit léşii drept asupra oştii pedestrimei căzăceşti, intrînd cu sabiile într-înşii şi-i călcără pînă aproape de tabără, căzînd multe trupuri. Şi după aceasta a doa îndreptătură oştilor lui Vasilie vodă, ales a cazacilor, la carii era nădéjdea şi ochii tuturor, au căzut inimile tuturor jos şi toţ<i> s-au mîhnit şi s-au înfricoşat.

Nebunul Timuş nu ştiia ce face, fiind făr-de nici o rînduială şi tocmală. Striga cazacii: „Ziceţi-ne în vreo parte, ori să mérgem, ori să ne facem şanţuri, după obiceaiul nostru". Şi tot odată cu acéstia să scornise de sus un vifor cu ploae asupra oştii lui Vasilie vodă, şi ca acéia furtună cu sunetul copacilor şi cu ploaie répede, ca o urgie dumnezeiască asupra oştii. Şi Matei vodă cu tunuri adăogea groaza oştii şi să semeţise oşténii lui. Deci întîi aripa moldovénilor au purces în răsipă. Iar Vasilie vodă s-au mutat către tabăra căzăcească la Timuş, carele căzniia cu tabăra, ce o rupsése întîi, să o împreune la loc; pe o ploae şi furtună ca acéia nici de un spor nu era. Ci Vasilie vodă şi Timuş şi cu cîţ<i> au putut încăleca au plecat fuga, lăsînd tabăra şi bieţii pedestraşi la perire.

Şi într-acesta chip fiind nenorocit Vasilie vodă la acest război au luat cîmpii de la Gradişte cu Timuş, trecînd Siretul pe la Vădeni, au venit în Iaşi cu mare mîhniciune. Aici în Iaşi, Timuş, odihnind după

---

2 *ad. marginal* Matei, 7161 A // 6 cît de-abiia M // 26 *ad. marginal* Vasilie, 7161 A // 33 *după* perire *ad.* perit-au în cést război oameni însemnaţi den boiérii Muldovei, Bucium stolnicul den tun lovit şi Hristodul cămănariul şi den slujitori puţini, den pedestrimea căzăcească cîţva den céia ce au fost în frunte, précum s-au scris, den némţii a lui Vasilie vodă în giumătate. Vii mulţi şi den oşténi de ţară şi den căzaci au cădzut pre mîna lui Matei vodă. Iară şi den munténi nu fără scădére în oameni au fost şi mai vîrtos primejdiia lui Matei vodă, cu rana ce i s-au prilejit, den care, cu adevărat şi bătrîn au fost, iară cît ar hi mai putut trăi, rana acéia i-au scurtat rămăşiţa dzilelor, că pînă la anul, netămăduit de acéia rană, au murit. Că să nu hie fost rănit, de-abiia cineva de ar hi putut scăpa, den moldovéni şi căzaci, unde intrasă şi cu ce tocmală. M // 36 *după* mîhniciune *ad.* tuturor lucrurilor sale. Nime nu s-au gîndit pentru pedestrimea căzăcească să iasă cineva viu den cîţi rămăsese după fuga oştii ceii călări. De mirat hirea căzacilor la nevoie! După ce li-au fugit toate capetele şi hatmanul lor, ei în de sine în loc au rădicat cap şi au legat tabăra şi s-au apărat pînă în noapte şi apoi noaptea în tabără au făcut focuri de carăle lor şi de spini, iară sînguri au purces cu tocmală, fără tabără, numai pedestri şi au ieşit toţi pînă într-unul, fără nici o dodeială, aicea în ţară. M //

f. 48 ospăţul lui Matei vodă 10 zile/ au purces spre ţara lui, iară Vasilie vodă s-au aşezat în scaun, că la Poartă îi sta domnia nestricată. Însă nu îndelung pace. Că cerşind Ştefan vodă ajutoriu de la Matei vodă să margă în ţară i-au dat 400 de siiméni şi dorobanţi şi o samă de levenţi şi au întrat în ţară pe la Focşani, de s-au aşezat la satul lui la Răcăcin, aşteptînd şi de la Racoţ<i> ajutoriu.

Cu anevoe să tocmesc doi domni într-o ţară. Aşa Vasilie vodă, pînă a nu să întări partea lui Ştefan vodă, au trimis 800 de orheiani şi lăpuşnéni asupra lui Ştefan vodă, cu nepotu-său Ştefan paharnicul şi din sate boereşti cîtăva samă de oameni, carii ţinuse calea lui Ştefan vodă la fuga de la Popricani şi omorîse pre ţăranii aceia şi pe Moreanul, hatmanul lui Ştefan vodă. Straja lui Ştefan vodă era la Bacău. Şi daca au simţit venirea lui Ştefăniţă paharnicul s-au dat la o rîpă, aproape de Faraoni şi s-au tocmit acolo stol. Şi venind orheianii întins la dînşii au sărit călăreţii lui Ştefan vodă şi îndată i-au înfrînt şi i-au gonit pînă i-au trecut apa Bistriţii, prinzind şi pe ţărănimea acéia, pre carii i-au omorît Ştefan vodă.

Vasilie vodă, văzînd ţara îndoită şi cu urîciune spre dînsul, fiind doamna cu toată avérea la Suceava, cetatea Hotinului era închisă cu oamenii lui Ştefan vodă, n-avea unde mai năzui; Timuş cu cazacii f. 48v bătuţ<i> şi ruşinaţi/ din Ţara Muntenească şi doi nepriiateni tari, pre Racoţ<i> şi pe Matei vodă, să mira ce va face. Iar tot nelăsîndu-se scriia slujitori, avînd şi de la Timuş 200 de cazaci cu Hlui polcovnicul, au făcut şi el de toată oastea vreo 4.000 şi au purces, unde la Tîrgul Frumos s-au întimpinat cu straja lui Ştefan vodă; deci Vasilie vodă fiind în fruntea oştilor, mutînd steagurile şi învăţîndu-i ca să se îmbărbătéze. Iar la Ştefan vodă era 1.000 de unguri călări şi moldovéni pre atîţea şi 500 de pedestraş<i> munteneşti. Iar la Vasilie vodă 3.000 de călăréţ<i>, 400 de cazaci, 200 de siiméni cu dărăbani. Şi tocmindu-ş<i> oastea Vasilie vodă, cuprinzind drumul ce vine de la Tîrgul Frumos preste Sirca. Însă Boris Ianoş, oblicind că pe la pod iaste loc rîpos, au lăsat drumul şi au purces în sus pre costişe, alăturea cu pîrîul. Vasilie vodă încă au purces în sus pe culme, împotriva lor şi au stătut aşteptînd războiul, din oastea lui eşind harţul. Iar Boris Ianoş din oastea sa n-au lăsat, ci s-au arătat mai îndrăzneţ cu oastea lui Ştefan vodă, decît Vasilie vodă, că au trecut pîrîul. Şi deprinşi cu izbînde în cîteva rînduri au sărit întîi moldovénii în frunte şi ungurii după dînşii. De acea săritură a oştenilor lui Ştefan vodă, cum s-au dat harţul lui Vasilie vodă înapoi au plecat steagurile a fugit, făr<ă> nici o nevoe,

---

7 *ad. marginal* Vasilie, 7161 A // 13 *după* Bacău *ad.* 400 de oameni călări şi vro <loc gol> săiméni şi amu era cîţva den boieri şi feciori de boieri adunaţi la Ştefan vodă: Andronic sărdariul, Darie spătariul, Antiohie aga şi alţi boieri de mainte cu dînsul. Şi cu strajea lui Ştefan vodă din boieri au fost Mogîlde păharnicul şi Sturdzea visternicul. M // 18 *după* vodă *ad.* iară altora le-au tăiat urechile.Dupa acéia izbîndă, strajea lui Ştefan vodă s-au mutat la Săboani, mai sus de Roman, iară Ştefan vodă de la Răcăciuni s-au mutat la Bacău, adăogîndu-i den dzi în dzi oameni de Ţară de Sus toată şi den gioséni mulţi. Şi acolea i-au venit şi agiutoriul şi de la Racoţii cneadzul Ardealului, 1.000 de oameni cu Boroş Ianoş M // 25 *ad. marginal* Vasilie, 7161 A //

care încătro au putut; oilor, nu oşténilor, asemînătoare oaste. Bieţii pedestraş<i> n-au apucat nici focul să-l sloboază deplin şi într-o clipeală de ochi s-au răsipit toată oastea./

f. 49 Gonit-au pre Vasilie vodă pînă aproape de Prut, căzînd multe trupuri de oameni şi din cei mai aleşi Nichita vameşul şi pe Isar clucériul l-au prins viu şi pe Gheorghie hat<manul>, fratele lui Vasilie vodă căzut cu calul la coborîş. Iar Vasilie vodă au fugit la Raşcov, la un oraş căzăcesc.

Deci Ştefan vodă, lăsînd Iaşul, au venit pînă la pod şi de acolea au orînduit caimacani la scaun, iar el au purces cu oştile la Suceava, unde era toată casa şi inima lui Vasilie vodă închisă în cetate şi cu Toma vornicul 80 de siiméni şi puşcaşii de loc şi 60 de némţi şi din lefecii. Ştefan vodă, sosind la Suceava, au pus de au îngropat siiménii şi cîţ<i>va unguri împrejurul cetăţii şi au adus tunurile de la Hotin şi de la Iaşi şi au început a bate cetatea. Ci nu-i strica nimica. Şi să adăogea ţara de petutindenea la domnu nou.

Iar Vasilie vodă nu dormiia. Că peste puţine zile sosi véste că Timuş cu 9.000 de cazaci iar au întrat pe la Soroca în ţară. Ci şi Ştefan vodă ştiia că nu să va lăsa cu atîta Vasilie vodă. Să ajunsése cu domnul Ardealului şi cu Cazimir, craiul leşescu, că amîndurora era urît Vasilie vodă, pentru legătura ce făcuse cu cazacii. Deci Racoţ<i> îndată i-au orînduit pe Petchi Iştioan ca 4.000 de oameni, iar craiul leşescu pe Condraţchii polcovnicul cu 1.000 de léşi călărime i-au trimis ajutor.

Daca au simţit Ştefan vodă oastea căzăcească apropiată, au purces
f. 49v spre Cotnari, unde şi ungurii au venit, aşteptînd/ şi pe léşi, neîndrăznind ungurii a să întimpina cu cazacii.

Timuş, cum au sosit la Suceava, de a doa zi au început a jăfui toate mănăstirile de odoară şi de veşminte şi pe alţi boiari şi neguţători ce era într-însele, rîzîndu-ş<i> cazacii de fămei şi de féte.

Ştefan vodă, după ce s-au strîns la un loc, îndată au mers léşii în frunte. Şi daca au trecut toate oştile codrul, au stătut pe Siret la satul Grigoreştii, de s-au sfătuit cu polcovnicii. Întîi Ştefan vodă au poftit pe Condraschii să priimască această cinste de către dînşii, ca să fie toate pe socoteala şi pe sfatul lui, ca un vestit slujitoriu şi ştiutoriu de firea cazacilor. Au mulţumit Condraschii de acea cinste şi au zis: „De vréme ce mă aleg să fac pre sfatul şi socoteala mea, poftescu, dară, pe dumnealor să înţeleagă firea acestor feliu de oşti. Oastea căzăcească daca apucă de să îngroapă în şanţuri, nu la cetate ca aceasta, ci fieşte unde, nedobîndită iaste. Acum vedem că şanţuri n-au, nici bine cred de numele nostru; că sînt şi léşi aici, pînă mîine de vor şi oblici, tot nu vor créde. Cine le iaste cap, iaste tînăr şi nebun. Trebuiaşte de vom să ne mîntuim într-un ceas de acest nepriaten, însă cu voia lui Dumnezeu,
f. 50 să facem aşa: Oastea, cît va tréce pîrîul, să se tocmască stoluri, să-ş<i> ţie fieştecare rîndul, care după care va mérge. Noi léşii/ vom ţinea fruntea; după oştile măriei sale cneazului de Ardeal, măria sa Ştefan

13 *ad. marginal* Ştefan, 7161 A // 30 *ad. marginal* Ştefan, 7162 A //

vodă mai pe urmă să cade să fie. Deci pînă vom tréce dumbrava, va mérge încet oastea. Iar cum vom tréce, nimica stînd, să purcează rînd după rînd, în treapădul calului. Şi ei, cum ne vor vedea, de alta nu să vor apuca, ci îndată de şanţuri să facă. Să facem dară năvală cu toţii, pînă n-au şanţuri; şi la pripă ca aceasta nici sinéţele nu le slobod toate. Iar din cetate căci va da cu tunuri şi cu saculuşe, acélia puţină pagubă fac. La noi iaste o povéste, că cine piiare de glonţu de tun, tot era de fulger, să moară."

Acéştia sfătuia Condraţchii, care toate priimind Ştefan vodă şi Petchi Iştioan, a dooa zi au trecut Siretul şi léşii îndată au purces în bici spre cetate, pre la Iucşani. Iar ungurii cum au eşit din dumbravă şi au zărit harţul cazacilor cu léşii, au stătut pe loc Petchi Iştuioan şi Ştefan vodă. Léşii cum s-au timpinat cu tătarii şi cu cazacii (că avea Timuş 200 de tătari), îndată i-au împinsu şi au stătut în tocmală pe culme, aşteptînd pe unguri şi pe Ştefan vodă, trimiţind rînd, după rînd, să vie mai curînd, ci n-avea cui zice. Au aşteptat Condraţchii ca la 2 ceasuri ca să vie ungurii. Ci daca au văzut că nu foloséşte, au suduit în gura mare pe Petchi şi pe Ştefan vodă. Şi au poruncit să zică trîmbiţele de război şi au purces asupra cazacilor drept supt cetate.
f. 50v Cazacii îndată au început a săpa şanţuri împrejurul taberei;/ unii să apăra şi într-o mică de ceas au făcut şanţuri.

Léşii, cu năvală dîntîi, au mers pînă în tabără. Ci daca au văzut că nu vin, célialalte oşti, s-au tras înapoi şi au stătut pînă în de sară, apoi ş-au mutat în preajma cetăţii, unde au venit şi Petchi Iştuoan şi Ştefan vodă cu oştile, de au tăbărît. Preste noapte au făcut cazacii şanţuri şi ş-au întărit tabăra, de nu era putinţă a-i mai dobîndi. Şi aşa s-au plinit toate cuvintele ce zisése Condraţchii. Nici mai năvăliia nimenea la tabăra lor, ci umbla numai cu harţuri.

Ştefan vodă, după ce au aşezat oştile împrejurul cetăţii şi a cazacilor au pus tunurile de bătea în tabără, cu puţină pagubă cazacilor, că-ş<i> făcuse şi ei gauri în pămînt şi-ş<i> ţinea şanţurile sale şi fura hrană de cai şi apă din vale, pînă au mutăt Condraţschii 4 steaguri de léş<i> şi o samă de unguri, de i-au închis şi dintr-acolo. Şi aşa au rămas cazacii strînşi de toate părţile. După aceasta Ştefan vodă au mai trimis la craiul leşesc de i-au dat 600 de liaş<i> cu 4 tunuri şi de

---

9 *ad. marginal* Ştefan, 7162 A // 28 *după* harţuri ad. Iară tătarîi au stătut pînă a triia dzi şi fiind preste hirea lor a hi închişi, s-au cerşut mîrzacul carele era cu dînşii, să fie cu voia lui Timuş, să-i sloboadze, pînă nu-şi pierd caii. Ce trăgîndu-să mîrzacul să margă, Timuş den mîniie dobitocească i-au tăiat capul mîrzacului. Iară tătarîi totuşi într-acéia noapte au plecat den tabără şi au luat dentîi în sus pe la Cernăuţi, apoi pre la Hotin spre Movileu. Acolo, la ţinutul Hotinului, le-au ieşit pîrcălabul de Hotin, Jora, să le ţiie calea cu o samă de oameni. Ce, s-au supus tătarîi într-o vale şi s-au întors asupra pîrcălabului cu toţii şi îndată au plecat fuga pîrcălabul cu oamenii săi. Şi la goană, că i-au gonit tătarîi cîtva loc, au perit cîţva de ai noştri la acél războiaş, fără ispravă. S-au pomenit la sosirea lui Timuş la Suceavă, cum au sosit el singur şi au mărs la Dragomirna mănăstirea. Iară alte céte pre la toate mănăstirile au purces în jac. Ce Timuş au apucat cu o dzi înainte, de au întrat în tabără, iară celélalte céte de sirgu le-au plătit Dumnedzău plata pentru jacul caselor sale, că au mărs oastea lui Ştefan vodă de le-au ieşit înainte, de le-au ţinut calea şi s-au topit cîteva céte cu totul M // 29 *ad. marginal* Ştefan, 7161 A //

la Racoţ<i> i-au trimis pe Chimini Ianoş hatmanul cu 6.000 de oameni. Şi cum s-au pogorît, întîi s-au pus în deal asupra cetăţii, tocmind tunurile şi pioa asupra taberei şi-i bătea foarte tare. Şi acéle tunuri f. 51 curînd/ au scurtat zilele lui Timuş, pentru prada ce făcuse sfintelor mănăstiri.

Cazacii, fiind închişi de toate de hrană, fierbea pieile cailor morţi şi opincile, de la mînca. Timuş, lovit de glonţu, carele a treia zi au stătut mort. Şi după moartea lui rădicînd hatman pe un Theodorovici, care n-avea nici o putére, numai ci era de peire înspăimîntaţ<i>. Şi într-o noapte, făcîndu-se spaimă în tabăra lor, au năvălit toţ<i> ca oile de la şanţuri la podurile cetăţii. Şi acolo împingînd cei denapoi pre cei denainte, au căzut dupe pod în şanţuri şi să prăpădiia. Ci într-acéle zile neputînd a mai trăi cazacii de supt cetate, flămînziţ<i> şi străbătuţ<i> au legat tocmală cu Ştefan vodă şi cu Chimini Ianoş (că Condraţchii purcésese bolnav la Cameniţă, din care au şi murit) şi au dat cazacii cetatea pre seama lui Ştefan vodă cu doamna şi cu toată avéria lui Vasilie vodă şi ei au purces cu puţină tabără, cumpărînd cai de la unguri şi de la léşi. S-au tras pen tîrg, apoi pe Suceava în jos spre Siret, cu oameni rînduiţ<i> de la Ştefan vodă să margă cu pace. Şi într-acesta chip au luat sfîrşit războiul cazacilor de supt cetatea Suceavei./

f. 51v Iar Vasilie vodă, sosind cu oardele tătărăşti pe Prut, la Ştefăneşti l-au întimpinat véste că au căzut cetatea pre sama lui Ştefan vodă şi cum au perit şi Timuş şi cazacii au rămas pe jumătate morţi şi hămnisiţ<i>. Şi aflînd şi Şerem bei ce era cu Vasilie vodă, s-au sfătuit ce vor face cu un lucru ca acesta, fiind supt cetate cîteva oşti ungureşti şi leşeşti au ales cu sfatul mîrzacilor, o samă de tătar<i> să lovască la Roman, iar alţii să lovască supt cetate. Că umbla Vasilie cu lacrămi căzînd la picioarele lui Şerem bei şi cu multe daruri. Ci cînd era gata să purcează sosescu olăcari de la hanul la Şerem bei să lase toate şi să se întoarcă îndărăt, făcîndu-i ştire că a treia zi are război cu craiul leşescu. Şi aşa au lăsat treaba lui Vasilie vodă şi s-au dus la hanul.

Iar Ştefan vodă, luund pre doamna lui Vasilie vodă cu toată avérea şi cu feciorii lui Ştefan vodă au purces spre Roman cu mare frică de tătar<i>. Iar luund véste de întorsul tătarălor, s-au aşezat la Roman. Iar pe doamna lui Vasilie vodă şi cu fiiu-său o au trimis la un sat al său, la Buciuleşti, pe Bistriţă, cu pază.

Vasilie vodă în Ţara Căzăcească văzindu-se căzut din domnie şi despărţit de doamna lui şi de coconi şi de avére (caută la ce aduce roata lumii case mari, că ce poate fi mai greu decît aceasta, zic că nici/ f. 52 moartea) şi nemai avînd nădéjde la prieteşugul cazacilor, s-au tras cu hanul la Crîm. Şi şezînd în cetatea Ghiuzleului cîteva luni, cu mertice, apoi de acolo, după porunca Împărăţiei, l-au trimis hanul la Ţarigrad.

Iar Ştefan vodă au şezut tot la Roman, pînă i-au venit steagul de domnie de la Împărăţie, cu care treabă trimisése boiari şi pe Stamatie post<elnicul> încă de la Suceava. Au venit şi un agă mare cu caftan de

---

10 *ad. marginal* Ştefan, 7162 A //

domnie şi cu steagul în Roman (Caută aicea la ce voe au fost domniile ţării). La Roman petrecînd Ştefan vodă, cerca în toate părţile unele, altele, pitulate de ale lui Vasilie vodă: odoară, bani, între care s-au aflat şi la sluga lui, Gătoe, cea credincioasă, un surguci a lui Vasilie vodă de mult preţ, trimiţindu-l pe dînsul la toate ce să lua din casa lui Vasilie vodă. Şi pre sama lui era odoarăle. Mult au stătut în gînd Ştefan vodă de acel furtişag ce au făcut sluga lui. Şi din fapta surguciului i-au tăiat capul, zicînd că: „De ar fi oprit un lucru ce i s-ar fi cuvenit, eu l-aş fi ertat; el au furat lucru ce să cuvine unui domn".

A privi era şi aiavea pede<a>psa şi stingerea casei lui Vasilie vodă şi pe nepoţii lui. Că întîi pe Ştefăniţă paharnicul, feciorul lui Gheorghie hatmanul, la Suceava i-au tăiat capul. Apoi pre Alexandru f. 52v păharnicul/ şi pre Ianache comisul, feciorul lui Gavriil hatmanul, nepotul lui Vasilie vodă, cu mari munci i-au omorît în Buciuleşti.

După ce au luat steag şi caftan de domnie Ştefan vodă în Roman, au pornit birul şi pocloanele împărăteşti cu aga ce venise şi el au venit la scaun în Iaşi şi s-au aşezat la domnie făr-de grije. Că împăratul era copil tînăr, vezirii poftiia pacea de toate părţile. Ci domniia Ştefan vodă fără grijă. Numai Mihalcea Hîncul, fugind la turci, au ajuns Ştefan vodă la paşa de Silistra cu bani de l-au prins şi l-au trimis la Ştefan vodă în obezi. Apoi l-au ertat şi l-au pus armaş al doilea.

Într-acest an, 7162<=1654>, au răposat şi Matei vodă, domnul muntenescu. Iar după moartea lui ţara au rădicat pre Costandin Şerban vodă domnu. Şi acea domnie au dat zile Tomei vornicul şi lui Iordache vistiiarnicul, fiind închişi amîndoi fraţii în Buciuleşti şi porunca era să-i omoară. Iar fiind Costandin postélnicul, fratele lor, în Ţara Muntenească, au căzut la Costandin vodă cu rugăminte, fiind cumnat cu el, de au trimis la Ştefan vodă şi i-au ertat de moarte.

Costandin vodă, domnul muntenescu, cu Ştefan vodă nu era în viaţa acéia cum era cu Matei vodă, însă era bucuroş<i> amîndoi de f. 53 aşezarea sa, ca nişte domnii noao. / Aicea în ţară era linişte şi pace. Numai la margine umbla oşti căzăceşti şi tătărăşti, dodeindu-se cu léşii. După acéia s-au lăsat cazacii de tătari şi s-au legat cu Împărăţiia Moscului. Ci era mai greu cu dările pentru mulţimea lefeciilor ce ţinea Ştefan vodă, pe pilda lui Matei vodă, carii fără zăbavă au făcut slujitorii mare zarvă între dînşii.

Era siiméni de toţ<i> şi cu cei din Ţara Muntenească 1.000, şi némţi cu Lonceţchii polcovnicul 400, léşi călăreţ<i> 200, moldovéni amestecaţi<i> cu liaş<i> şi cu Ruşcit căpitanul 300 şi lefecii 400. Atîta samă de slujitori ţiind Ştefan vodă, nici de la unii zarva nu s-au început, numai de la siiménii munténi şi căpitanii lor. Şi luasă în voroavă şi pre siiménii ceşti de loc asupra némţilor. Némţii era pe jumătate aici în Iaşi, iar 200 de némţi cu polcovnicul lor îi ţinea Ştefan vodă la Suceavă. În postul cel mare era cînd siiménii din nebuniia căpitanilor săi şi de semeţia de care să umpluse încă din Ţara

22 ad. *marginal* Ştefan, 7159. A // 35 ad. *marginal* Ştefan vodă, 7162 A //

Muntenească ş-au dat cuvînt între sine şi au plecat bulucuri pen tîrg şi pre cîţ<i> némţi au aflat pre uliţe i-au omorît. Şi îndată s-au făcut o spaimă foarte mare. Iar cîţ<i> némţi au scăpat cu căpitanul lor în curte, în cerdacul cel de piatră, au stătut la apărare, cît şi pe domnu îl cuprinsése frică mare.

Iar Ştefan vodă au chiemat cu blîndéţe pe căpitanii lor şi baş f. 53v bulucbaşii. Şi cum au venit au poroncit de li-au/ tăiat capetele. Şi cu aceasta s-au potolit zarva. Iar ceialalţi au plecat fuga, de acoperise iazul spre Socola, eşind toată oaste şi curtea asupra lor şi slujitorii şi némţii, peste porunca lui Ştefan vodă, cu steaguri, cu tobe, ca să-ş<i> răscumpere sîngele ce făcuse siiménii lor. Ci au trimis poruncă tare Ştefan vodă pe la căpitani să nu facă vreun război, că cu capul vor plăti. Numai să zică siiménilor munteneşti să se ducă la ţara lor; şi aşa au purces, can cu fuga. Iar cei de loc au rămas şi i-au ertat. Tot pe acea vréme s-au rădicat dărăbanţii şi siiménii asupra lui Costandin Şerban vodă, de au omorît mulţi boiari şi multe jafuri şi răutăţ<i> au făcut. Ci mergînd Racoţ<i> şi Ştefan vodă în Ţara Muntenească, ajutor lui Costandin vodă, i-au bătut foarte rău şi i-au spart, dupe cum mai pe larg scrie la istoriia munténilor.

După acéstia toate ce s-au lucrat în Ţara Muntenească, aicea domnia lui Ştefan vodă au fost în pace, de să poate zice că are casa acéia pace, lîngă caré alta iaste lipită de păréte <şi> arde. Aşa şi ţara noastră, nu să poate zice că au fost cu pace temeinică, cînd răotăţile din Ţara Leşască şi din cazaci nu eşiia.

Să rădicase pe acea vréme un tîlhar, anume Ditinca, carele la vedére umbla pen ţinutul Cernăuţilor şi porunciia satelor. Ci au trimis f. 54 Ştefan vodă pe Bucioc stolnicul/ cu o samă de slujitori şi l-au spart şi toţ<i> oamenii lui i-au răsipit.

Într-acest anu craiul sfeţesc cu cneazul de Prus, domnul de Brandiburc, coprinsése toată Crăiia Leşască şi amîndoao scaunele: Varşevul şi Cracăul, înfrîngînd cu război de faţă pe craiul leşescu şi i să închinase şi hatmanii leşeşti, neavînd încătro lua. Că dintr-acolo şvedul, dincoace Hmil hatmanul căzăcesc şi cu cîţ<i>va voevozi moschiceşti au eşit craiul în Ţara Nemţască. Daca au văzut pe craiul sfeţescu lăţindu-se la Crăiia Leşască şi osebit den lége şi din obiceaiuri, îndată l-au părăsit hatmanii leşeşti şi s-au dat spre némţi, îndemnînd pe Racoţ<i> să vie asupra Crăiei Leşeşti. Şi cu acea solie au trimis şi la Hmil hatmanul, sfeţul. Deci Racoţ<i> au stătut spre gătire cu oşti, trimiţind şi la domni în Ţara Muntenească şi aicea la noi. Deci Hmil hatmanul i-au trimis 20.000 de cazaci şi de la Costandin vodă 2000 de oameni. Aşijderea şi de la noi iar 2000 de oameni. Şi s-au împreunat cu cazacii la Cernăuţ<i> şi au întrat în Ţara Leşască.

Racoţ<i>, trecînd oastea peste munţi, au pogorît în Ţara Leşască şi împreunîndu-le cu céstialalte oşti au mers la Cracău, care era cuprins de şvezi. Şi luund Cracăul Racoţ<i> pe sama sa, au purces spre Varşav f. 54v şi acolo/ s-au împreunat cu craiul şvezescu. Spun de craiul sfeţesc să

11 *ad. marginal* Ştefan, 7163 A // 15 *ad. marginal* Lucruri streine, 7163 A //

fie zis, după ce au bătut oastea ungurească: „Nu vei stăpîni tu pre léşi cu această oaste".

Împăratul nemţescu, văzînd nevoia léşilor, ca să nu-i cuprinză sfeţul, s-au vorovit cu craiul de Dania şi îndată craiul au întrat cu oşti în Ţara Sfeţului şi împăratul nemţescu au dat ajutoriu craiului leşescu. Decii numai ci i-au căutat şfeţului a lăsa pre Racoţ<i> şi a mérge la apărarea ţării sale. Apoi şi Racoţ<i> ce au pătimit în Ţara Leşască nu vom lungi mai mult. Că zice Talpentin istoricul, pe scurt, aşa: „Ce au petrecut léşii de Racoţ<i>, să scrie léşii. Iar la ce au venit Ardealul dintr-acéle umblete ale lui, noi 1000 de ani să plîngem cu lacrămi."

Léşii, cum au lipsit craiul sfeţescu de lîngă Racoţ<i>, îndată s-au îmbărbătat hatmanii lor şi Ciarneţchii voevodul şi s-au făcut a fugi de Racoţ<i> pînă aproape de Litva. Deci au sărit şi i-au luat dosul. Şi aşa Racoţ<i>, văzîndu-se înşelat, au lăsat pre Gavdi, căpitanul său, cu o samă de oaste la Briscea Litovsca şi el s-au întors înapoi cu léşii în spinare la toate conacele.

Făcuse ştire léşii şi la hanul Crîmului şi purcesése şi el cu oaste asupra lui Racoţ<i>. Au pierdut sărita Racoţ<i> curînd, însă nădăjduia
f. 55 cazacilor, carii deaca l-au dus pînă la Meji Boje în Podolia, au stricat/ toate podurile pe urma lui. Şi de acolo au plecat fuga şi ai noştri şi munténii. Şi aşa au căzut Racoţ<i> în mîna léşilor, cerşindu-ş<i> viaţa cu răscumpărare cu 2 milioane de bani, pentru care bani au pus zălog pre Apafi, fratele cneazului de Ardeal.

Ştefan vodă, văzînd patimile şi răsipa lui Racoţ<i> şi temîndu-se de hanul că era în sus, au purces la Suceava şi de atunce aştepta, din vréme în vréme, aştepta şi asupra sa primejdie. Iar hanul după ce au luat toată oastea lui Racoţ<i> în robie şi toate capetele Ardealului şi pre Chimini Ianoş, hatmanul lui Racoţ<i> şi pe Apafi Mihai, carele mai pe urmă au ajuns craiu. Şi au trimis hanul doi agi<i> mari, unul la Împărăţie să facă ştire pentru izbînda ce au făcut, şi altul la Ştefan vodă cu poruncă să-i iasă înainte la Ţuţora. Şi cu acea spaimă au luat cîteva pungi şi au trecut pe la Orhei şi pe la Lăpuşna la Crîm. Iar Ştefan vodă s-au întors la Iaşi.

Toată povéstia să ştiia la Împărăţie de Ştefan vodă şi de Costandin vodă că sînt la un sfat cu Racoţ<i> şi i-au dat ajutor oaste asupra léşilor. Iară şi léşii cu laudă mare asupra ţării, cazacii aşijderea pentru
f. 55v moartea lui Timuş. Veziriul însuşi să gătiia asupra lui Racoţ<i>/ şi la amîndoi domnii trimisése porunca pe un agă mare, anume Uzun Ali bei, întrebînd pre domni, apuca-să-vor ei amîndoi să margă asupra lui Racoţ<i> cu oşti, să facă această slujbă Împărăţiei, să se curăţască şi de faptele sale cu amestecăturile ce avusése cu Racoţ<i>.

Spun că pusése gînd Chipruliul să scoaţă pe Vasilie vodă din Edicula şi să-l pue craiu la Ardeal în locul lui Racoţ<i>, care lucru nu ştiu cum ar fi putut fi, pentru lége. Iară putérea ce nu lucrează? Care poruncă daca au venit la Ştefan vodă, fiind purces spre munte să aleagă

---

3 *ad. marginal* Tot streine, 7163 A // 24 *ad. marginal* Ştefan, 7164 A // 45 *ad. marginal* Ştefan, 7163 A //

loc de o mănăstire care să chiamă Caşinul, de la Răcăciuni m-au trimis pe mine în Ţara Muntenească, sfătuindu-se cu Costandin vodă, ce răspuns vor da, viindu-le amîndurora poruncă şi la un prepus fiind amîndoi la Împărăţie şi amîndoi tocma într-un chip aproape de primejdie.

Iar nestătătoare şi lunecoase firile omeneşti! La nevoie şi la greu, cineş de sine să stea şi apoi şi unul şi altul mai lesne pier. Şi nici era altă putére. Siliia care de care să iasă mai bun, cu primejdiia altuia la Împărăţie. Nu s-au apucat de acel sfat Costandin vodă cu Ştefan vodă. Ci încă să temea să nu iasă ceva de la dînsul să vădească la Împărăţie Ştefan vodă. Ci au răspuns: „Cum ar şti şi ar socoti dumnealui fratele
f. 56 nostru mai bine, / aşa să răspunză [a] lui Uzun Ali bei şi să ne facă ştire pre acea cale să răspundem şi noi".

Au priceput Ştefan vodă îndată îndoită inima lui Costandin vodă şi meşterşugul; şi au scris la Uzun Ali bei cum că el iaste gata spre toată porunca împărătească şi unde va fi porunca măriei sale veziriului, acolo va mérge cu toată oastea. Însă acest răspunsu nu era din toată inima. Costandin vodă s-au apucat îndată de pungi, să-ş<i> tocmască domnia cu bani, că toată avuţiia lui Matei vodă era în mîna lui, spuind multe pricini la Împărăţie, zicînd că el n-au luat domnia cu sabia, sau cu niscare oşti streine, ci l-au ales ţara, după moartea lui Matei vodă. Şi el de mare silă a lui Racoţ<i> şi a lui Ştefan vodă, temîndu-se de dînşii, au dat puţină oaste, carii nici era munténi, ci mărginéni de Moldova, cît să hălăduiască de scîrba lor. Şi cu de acéstia siliia să-şi tocmască domnia.

Veziriul daca au văzut că nu să apucă să se sfădească cu Racoţ<i> şi nu va face nimica cu aceasta, au stătut asupra domnilor numai să vie să sărute poala împărăţiei, de domnie, şi să margă iarăş<i> la domnii. Atunce s-au apucat Ştefan vodă la Uzun Ali bei deodată că va mérge; pe de altă parte giuruia toată avuţiia sa, numai să-l iarte veziriul de venit la Ţarigrad. Şi acéia apoi au mîncat capul al lui Uzun Ali bei./ Că
f. 56v domnilor le-au răspuns veziriul că de-ar umplea unul cîte o casă de galbeni de aur, nu poate acest lucru, să nu vie aicea; şi de vor veni, iar domni vor fi. Iar de nu va veni Ştefan vodă, într-un ceas voiu pune pre acesta, arătînd pre Ghica vornicul, care era capichehaia la Poartă. Spun de Ghica vornicul, cum au zis veziriul acest cuvînt, el au şi alergat de i-au sărutat poala. Iar cît putem înţelége din mulţi şi din multe lucruri pe urmă, adevărat, de ar fi mers Ştefan vodă la Poartă, ar fi ieşit iară domnu. Că era Chiupruliului cu mai mare véste să aducă pre domni la poala împărăţiei, pre carii îi ţinea Împărăţia la prepus de hainie. Şi spun de Vasilie vodă că avea mare grijă că va veni Ştefan vodă la Poartă şi să fie zis în taină: „Să nu-l mai aducă dracul aicea."

Iară cu anevoe iaste a mérge de bună voe la grije şi cumpăna vieţii ştiindu-se la atîtea amestecături şi avînd acolo la Poartă atîţea pîrîşi greci, cărora să luase toate ce au avut la începutul domniei lui şi mulţi

---

11 *repetă* Ci au răspuns M // 22 *ad. marginal* Ştefan, 7163 A // 36 *ad. marginal* Ştefan, 7164 A //

au şi perit.

Începuse Ştefan vodă şi să lucra tare Mănăstirea Caşinului. Iar la
f. 57 anul, după urzitul ei, i-a venit maziliia./ Însă întîi lui Costandin vodă, cu cîteva luni, cu Mihnea vodă.

Domnia lui Ştefan vodă au fost cu mare bivşug ţării în toţ<i> anii domnei sale, în pîine, în vin, în stupi, în toate rod mult. Om deplin, cap întreg, hire adîncă, cît poţi zice că nasc şi în Moldova oameni. La învăţăturile solielor şi la răspunsurile cărţilor am auzit pe mulţi mărturisind să fie fost covîrşind pre Vasile vodă. Mésele şi petrecaniile aceştii domnii d-abia la vreo domnie să se fie prilejit, nu fără mare desfrînare la lucruri peste măsura curviei. Slujitorii, mila şi cinstea care au avut la această domnie, n-au avut la alta niciodată în ţară. Iară cum i-au plătit slujitorii la mazilie, vei ceti mai jos la domnia Ghicăi vodă.

Fost-au eşirea lui Ştefan vodă din ţară tot pe acea vréme, pre cînd au scos şi el pre Vasilie vodă din scaun. Şi s-au dus în Ţara Ungurească cu toată casa lui. Domnit-au ani 4./ Fila 57v albă.

f. 58

VALAHIA.

Vl<ea>to 7166, 1658. DOMN 41. DOMNII 47. Cap 41. MIHNEA VODĂ AL TREILEA, FECIORUL LUI IANE SURDUL, LĂCĂTUŞUL DE LA RUMELI.

După maziliia lui Costandin vodă Basarab, trimis-au Împărăţiia domnu Ţării Munteneşti pre Mihnea vodă, cu oşti turceşti ca 30.000 şi galga sultan ca 20.000 tătari de au întrat în ţară, robind mulţime de oameni şi au prădat toată ţara, povăţuindu-i dorobanţii şi siiménii pre unde nu ştiia turcii şi tătarii şi pre unde nu întrase niciodată răotăţile. Iar ei, ca nişte draci îi ducea de robiia şi prăda. O, mare ciudă, care nu s-au auzit din véci! Că cine va să-ş<i> voiască rău neamului său? Iar ei singuri îş<i> da muerile lor şi copiii lor şi rudele lor în mîinile vrăjmaşilor.

Iară Mihnea vodă au fost, de neamul lui, grec de la Rumeli, lăcătuş, feciorul lui Iane Surdul. Şi l-au chiemat din botez Franţa. Deci, izvodindu-se de mic a urma lui Ismail, feciorul Agarei, fugit-au de la părinţii lui de s-au dus la Ţarigrad şi s-au curtenit la Chinan paşa, zicînd că iaste fecior Radului vodă, nepot Mihnii vodă.

f. 58v Priimitu-l-au pentru acel neam şi-l ţinea lîngă dînsul foarte/ bine. Şi aşa au petrecut acolo ca la 40 de ani, arătîndu-se turcilor foarte credincios, şi ca de la inima lor l-au ales şi l-au făcut domnu Ţării Rumâneşti, înşelîndu-i că să va turci şi el şi va meşterşugui de va face şi Ţara Rumânească turci. Cu gura făgăduia lor acéstia, iar din inimă gîndiia, deaca va apuca domniia, să se scoale cu arme asupra turcilor să-i bată şi să fie el împărat.

---

2 *ad. marginal* Ştefan, 7163 A // 18-21 *lipsesc* C // 24 *lipseşte* şi galga sultan ca 20.000 tătari C // 32 lăcătuş] cămătar C //

Deci cum s-au aşezat în scaun în Bucureşti, trimis-au la boiari preste munte cărţi cu jurămînt şi au venit toţi cu jupînésele şi cu coconii lor de i s-au închinat lui. Aşijderea şi toată ţara şi toţ<i> să bucura de dînsul şi le părea bine, gîndind că iaste credincios turcilor şi va purta de grija ţării de o va aşeza, ca să-ş<i> dea haraciul şi să trăiască cu pace. Iar el, fiind în gîndul cel dintîi, nu s-au apucat de aşezămîntul ţării, ci îndată au început a-ş<i> face steaguri multe, tunuri şi erbării şi palangă împrejurul Mănăstirii Radului vodă, strîngînd tot neamul dorobănţesc de-i tocmiia şi-i aşeza, cineş la steagul lui şi la ceată-ş<i>, începînd a-l lăuda ei toţi, zicînd că domn ca acesta n-au mai venit în Ţara Rumânească, înţelept şi vrédnic şi iaste ca un sfînt.

f. 59 Mazilit-au şi pre Gheorghie Ştefan vodă din Ţara Moldovei/ şi au pus domn în locul lui pre Gheorghie Ghica vodă. Iară Ştefan vodă au trecut cu toată casa lui întreagă. Şi netrecînd vréme multă, iară s-au întors Ştefan vodă înapoi cu ungurii şi cu lefeciii, ca să scoaţă pre Ghica vodă din scaun şi să fie el domnu. Iară Ghica vodă, daca au prins de véste, au strîns toate oştile sale cîte s-au prilejit şi lefeciii, trimiţînd cu dînşii pre fiiu-său Grigoraşco vodă, de au eşit înaintea lor la Tîrgul Frumos şi s-au lovit la Strungă de au făcut război foarte tare. Şi cu voia lui Dumnezeu au fost izbînda lui Grigoraşco vodă, căzind mulţi din unguri, făcîndu-se de<n> trupurile lor o movilă mare la Strungă. Iar Ştefan vodă d-abiia au scăpat în Ţara Ungurească cu puţintei oameni.

După aceasta poruncit-au împăratul vezir azemului Chiupriulolu de au purces cu oşti gréle asupra lui Racoţ<i> în Ardeal şi au poruncit şi hanului de au mers cu mulţime de tătari, şi Ghica vodă cu moldovénii. Venit-au şi Cadîr paşa de Silistra cu o samă de oşti turceşti şi s-au tăbărît la Podul Dridovului ca să se împreune cu hanul şi cu moldovénii şi cu munténii, ca să treacă toţ<i> împreună la Ardeal.

f. 59v Atuncea Mihnea vodă spusése boiarilor de taină cum va/ să tae pre turci. Iar ei, ticăloşii, numai ce-au încremenit şi să mira cum va să fie aceasta: „Iar noi ne témem că nu vom fi desăvîrşit, ci numai vom zădărî şarpele şi ne va înghiţi cu totul. Căci noi sîntem o ţară mică şi neputincioasă şi făr-de nici un ajutoriu de nici o parte. Iar turcii sînt putérnici, mari şi biruiesc toată lumea, de la răsărit, pînă la apus".

Atuncea Mihnea vodă s-au turburat în firea lui şi cu mînie mare le-au răspuns zicînd că sînt fricoşi şi: „ Cu voi nu voiu face nimica. Numai să mérgeţi cu mine pînă la Teleajen. Şi de acolo vă voiu lăsa de veţ<i> mérge la casele voastre. Iar eu am cu cine tăia pre turci". Atuncea boiarii să mai bucurară. Şi au purces Mihnea vodă cu boiarii şi cu toate oştile. Şi după ce au ajuns la Şoplea, în Teleajin, au chiemat pre toţ<i> căpitanii lui şi pre toată oastea, de-i jura şi le porunciia să meargă să tae pre turci. Iar ei cît să depărta de dînsul îl suduia şi zicea că nu să vor învrăjbi cu turcii, că sabiia împăratului iaste lungă şi hanul cu tătarîi încă soséşte.

---

15 *după* trecut *ad.* în Ţara Ungurească C // 27 *lipseşte* Venit-au... oşti turceşti C //

Deci Mihnea vodă, văzînd, că nu face nimica, au făcut meșterșug de au purces cu toate oștile pre Teleajin în sus, ca să amăgească oștile
f. 60 să treacă muntele și să se împreune cu ungurii./ Iar daca au ajuns în munți la Ceraș, boiarii și oștile pricepură de merșteșugul Mihnii vodă ce va să facă. Ci îndată-l părăsiră toți și s-au întors înapoi cu tunuri cu tot, pînă s-au apropiat de tabăra turcească. Iar boiarii au mers la pașa, alții s-au răsipit într-altă parte.

Mihnea vodă rămîind cu puțini oameni cugeta ce va face: fugi-va preste munte? Tătarîi și turcii l-au luat pre denainte; tot iaste perit. Ci ș-au luat capul a mînă și s-au întors și el de au mers la Cadîr pașa. Făgăduindu-i bani mulți ș-au tocmit lucrul și ș-au făcut pace. Și cu hanul așijderea. Iar bănuindu-și pre o samă de boiari cum ei să fie făcut acea zminteală, îndată au omorît pre Pîrvul vel vistiiaru și pre Istratie vel postélnic și pre Radul Bîrsescul vel agă și pre Vintilă căpitanul de roșii și pre Badea vătaful de pușcărie. Și au trimis pre Dinga sîrbul, vel armaș, de olac, de au omorît pe Preda vel ban Brîncovanul, în casele domnești, în Tîrgoviște, nefiind vinovați nimica.

Atunce, pre acea vréme era și Costandin Cantacuzino, post<elnicul> cel bătrîn, cu toată casa lui și cu ginere-său, Pană Filipescul biv v<e>l spătar, iar cu casa lui, la satele lor la munte, pre apa Praovei, din porunca Mihnii vodă, lăsați cu voia lui și cu carte iscălită cu mîna lui, ca să șază ei acolo, să se odihnească cu bună pace/
f. 60v nebîntuiți de nimenea. Numai au pohtit pre doi coconi ai lui Costandin post<elnicul>, pre Drăghici log<o>f<ă>t și pre Șerban post<elnicul> ca să se afle lîngă dînsul cu slujbă credincioasă, precum s-au și aflat. Că pre Drăghici logofătul l-au trimis cu solie la Ardeal, iar Șerban postélnicul nicidecum de lîngă dînsul nu s-au despărțit.

Deci Mihnea vodă fiind scîrbit pre o samă de boiari au gîndit să nu fie fost acest lucru și au știrea lui Costandin post<elnicul> și a ginere-său, Pană spatariul. Ci cu mare taină au poruncit la Odor căpitanul de au mers cu toț<i> tîrgoviștenii și cu toț<i> plăiașii Ialomiții să prinză pre acești boiari ce s-au scris mai sus. Și neștiind ei nimica de acéia, i-au lovit armașii făr-de véste într-o dimineață, la avgust 16 zile, l<ea>t 7166<=1658>, de i-au gonit prin toț<i> munții Praovei doao zile și doao nopți, pînă le-au deșchis Dumnezeu cale și au scăpat în cetatea Brașovului cu jupînésele și cu coconii, și nici pre unii n-au prins.

Văzind acești boiari atîta mînie a Mihnii vodă pornită asupra lor, au socotit că nu vor putea trăi în zilele lui, ci au trecut cu totul în Țara Moldovei, dînd véste și fiiu-său Șerban de au fugit de la Mihnea vodă, cînd au fost cu tabăra la Sibiiu, și s-au curtenit la Ghica vodă. Iar Mihnea vodă, deaca au înțeles că au scăpat acești boiari, foarte s-au
f. 61 întristat. Atunce au luat turcii cetatea/ Enăului și Caravan Sebeș și Logojul, făcînd multă robie și pradă în Ardeal.

Iară după ce s-au isprăvit acolo, la Ardeal, venit-au și Mihnea vodă în țară, în scaunul Bucureștilor. Și céle ce gîndise asupra turcilor nu mai părăsise, ci mai vîrtos să întăriia să strîngă oști de iznoavă. Și

2 *lipsește* pre Teleajen ... amăgească oștile C //

cu meşterşug mare făcea doao lucruri de taină. Către Racoţ<i> Gheorghie, craiul Ardealului, scriia cărţi să vie ungurii ajutor, iar către turci plecăciune mare făcea. Şi lua bani împrumut de la turci mari din Ţarigrad şi de pre marginea Dunării. Şi încă i-au chiemat cu rugăciune de au venit la dînsul în Ţara Muntenească. Şi au strîns mulţi turci de i-au făcut saragéle, pre alţii delii şi beşlii şi siiméni. Şi aşa-i socotiia şi-i cinstiia, cît credea într-însul ca în Mehmet. Atuncea Mihnea vodă foarte să înălţa şi să trufiia. Şi au trimis cu pîră foarte grea asupra lui Costandin post<elnicul> şi a ginere-său Pană spătariul cum că sînt vicléni Împărăţiei şi umblă amestecînd ţările şi toţ<i> boiarii au venit de s-au închinat lui, iar numai ei n-au vrut să vie.

DE AICEA ÎNAINTE AM SCRIS EU AVXENTIE URICARIUL DUPRE CUM MI-AU SPUS IŞTOC COMISUL, CARELE AU FOST SLUGĂ LA GRIGORIE VODĂ.

După pîra Mihnii vodă trimisése vezirul Chiupriul pre un agă mare
f. 61v împărătesc la Ghica vodă, domnul Moldovei, ca să dea pre acei/ boiari pribégi ce scriu mai sus. Ci nu i-au dat şi au pornit pre acel agă cu răspunsul zicînd că sînt toţi robi ai împăratului. Cum iaste în Ţara Rumânească, aşa iaste şi la Moldova şi vor mérge la poala Împăratului, cum au şi fost. Că fără zăbavă l-au trimis pe Costandin postélnicul împreună cu fiiu-său Grigoraşco vodă la Ţarigrad.

Iară Mihnea vodă ce-au gîndit făr-de sfiială au şi dat cu sabiia în turci, făcînd multă moarte într-înşii. Că pre o samă i-au aruncat de sus de pre zebrélele cetăţii la Tîrgovişte. Deci prinzînd de veste Împărăţiia, au dat poruncă vezirului de au trimis la tătar<i> şi cu o samă de turci, ca să meargă asupra Mihnii vodă, să-l scoaţă din domnie şi să puie pre Ghica vodă să fie domn în Ţara Muntenească. Deci la anul <loc gol> au purces Ghica vodă cu tătarîi şi cu turcii asupre Mihnii vodă şi l-au aşezat de l-au pus domnu în Ţara Rumânească. Iar în locul lui la Moldova au făcut domnu pre Ştefăniţă vodă, feciorul lui Vasilie vodă. Iar Mihnea vodă au trecut cu toată oastea lui şi cu toată marha peste munte, în Ţara Ungurească. Iar turcii şi tătarîi multă stricăciune şi
f. 62 pradă/ au făcut în Ţara Rumânească.

Acest bine au aflat turcii de la Mihnea vodă ce li s-au făgăduit. Şi după ce au trecut în Ţara Ungurească au mai trăit doi ani şi acolo au murit. Domnit-au ani 2./

f. 62v

MOLDAVIA.

Vl<ea>to 7166, 1658. DOMN 47.DOMNII 53. Cap. 47. GHIORGHIE GHICA VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, CARELE AU FOST DE NEAMUL LUI ARBĂNAŞ.

Iară pentru domniia Ghicăi vodă, cum s-au întîmplat, am pomenit

12-36 *lipsesc* C //

la domniile trecutre, că fiind capichehaia la Poartă au eşit la domnie. Era aici în ţară din zilele altor domni, ţiind neguţătoriia pînă la domniia lui Vasilie vodă. Fiind de un neam cu dînsul, arbănaş, l-au tras Vasilie vodă la dînsul şi deodată la boerii mai mici, apoi au ajuns şi la vorniciia cea mare de Ţara de Jos. Şi ţiindu-l Vasilie vodă de credinţă l-au trimis la Poartă capichehaia, văzîndu-l şi om contenit la toate şi scump, precum să cade să fie fieştecînd capichehaiaoa. Şi aşa au stătut de tare cu Vasilie vodă, cît pînă la vrémia ce s-au luat cetatea Suceavei cu doamna lui Vasilie vodă, la toate răscoalele pribegiei cîte să întîmplase lui Vasilie vodă, de au eşit în doao rînduri din scaun, şi după zminteala sa cu cazacii în Ţara Muntenească, tot au ţinut domniia lui Vasilie vodă nestricată la Poartă, pînă ce au sosit Ştefan vodă la Roman, după izbînda de la cetatea Suceavei.

f. 63 Atunce trimiţind Ştefan vodă pre Stamatie postélnicul cu/ cîţ<i>va boiari de ţară să-i scoaţă steag de domnie şi aicea pre fiiu-său Grigoraşco vodă, care apoi au fost domnu în Ţara Muntenească, îl trimisése în Ţara Ungurească la închisoare. Deci n-au avut ce mai face împotriva unii ţări şi auzind şi de fiiu-său că l-au trimis la închisoare, au stătut şi el cu boiarii pentru trebile lui Ştefan vodă şi au venit şi el însuş<i> cu aga carele veniia cu steagul şi cu alţi boiari în ţară.

Ştefan vodă socotind iar acéia care socotise şi Vasilie vodă în Ghica vornicul, că iaste om de credinţă să fie capichehaia, neavînd gînd ca să poată eşi unul ca acela la domnie, l-au făcut de casa sa, dînd pre nepoată-sa, fata Sturzii vistiiarnicul, după fiiu-său Grigoraşco postélnicul. Şi după ce l-au făcut cuscru de casa sa, pre fiiu-său l-au făcut agă mare şi pre Ghica bătrînul l-au trimis iar capichehaia la Poartă, fiind pentru trebile lui Ştefan vodă pînă ce i-au venit maziliia. Chiemîndu-l veziriul Chiupriliul la sărutarea poalei împărăteşti şi necutezînd Ştefan vodă a mérge la Poartă, au dat Ghicăi vornicul domniia ţării.

Purces-au Ghica vodă spre ţară cu doi agi mari, din carii era unul musaip la Împărăţie. Şi întîi pre Izmail aga, carele apoi au căzut agă spahiilor, schimni ceauş.

Ştefan vodă să mira încătro va lua. Că unii îl sfătuia să margă la cazaci. Ci acel sfat era fără temei. Că Vasilie vodă era cuscru cu Hmil f. 63v hatmanul şi n-au cutezat a mérge acolo./ Ci au purces spre Racoţ<i>, de la care avea cărţi cu jurămînt să nu lasă unul pre altul; pînă vor avea o pîine, să o <îm>parţă.

Aicea caută ce mulţemită au avut Ştefan vodă de slujitorii săi cei miluiţi. Cînd era Ştefan vodă la Podul Leloaei s-au rădicat toţ<i> slujitorii să-i jăfuiască carăle. Şi să nu fie fost Grigoraşco vodă, feciorul Ghicăi vodă, arătîndu-le mare certare, n-ar fi fost fără acéia. Că striga: „Léfe, léfe să ne dea!" Acea mulţemită au făcut atuncea lu<i> Ştefan vodă slujitorii, pentru mila caré n-au avut nici la o domnie. De la Tîrgul Frumos Ştefan vodă au dăruit cu un surguci

1-2 *lipsesc* M// 31 *ad. marginal* Ghica, 1658 A //

domnesc pre Grigoraşco vodă şi s-au întors cu slujitorii la Iaşi. Iar el lovind pre la Buciuleşti, la Cămăneşti, au întrat în munţi în Ţara Ungurească. Şi Ghica vodă peste puţine zile au întrat în Iaşi, tot într-acel an 7165 <=1657>, mai naintea Paştilor cu o săptămînă.

Într-acestaş an veziriul Chipruliul purcegînd asupra Ardealului, mersése poruncă şi la hanul să încalece, fiind hanul în Buceac. Şi încă Ghica vodă neaşezat bine, stînd îndată după gătire la oaste, că-i venise şi lui poruncă să încalece cu toată ţara, i-au venit véste cum că Ştefan vodă tréce munţii cu oaste în ţară şi viind întins au stătut cu tabăra f. 64 dincoace de Roman, la Soboani./ Iar pre Tălmaci paharnicul îl trimisése cu străji spre Tîrgul Frumos. Cu puţine zile mai nainte de această véste, de Ştefan vodă, au perit Grumaza căpitanul de Ghica vodă.

Precum era Ghica vodă plecat spre sînge, cu mare contenire l-au cunoscut aicea, că era cîteva cărţi a o samă de boiari prinse la mîna lui, cu care chiema pre Ştefan vodă să vie. Pentrucă Ştefan vodă avînd mare prieteşug cu Sefer Gazi aga, veziriul hanului, carele îi scriia de multe ori: „Ce porţi grije de mazilie? Au aşa de neputérnici ţii tu prin hanii de Crîm, că de ar vrea să ţie un domn de Moldova supt aripa sa, nu l-ar putea să-l ţie, şi preste voia altora?“ Şi aşa atuncea prin Stamatie postélnicul au poruncit la Ştefan vodă, cum va tréce hanul spre Ţara Muntenească, el să vie în scaun. Iar ce le iaste lor a batjocori pre creştini?

Şi aşa, viind Ştefan vodă în nădéjdea lui Sefer Cazi aga şi Racoţ<i> văzind greul ce veniia asupra sa, era bucuros să se turbure ţărîle acéstia în vreun chip.

Ghica vodă îndată au repezit pre Stamatie postélnicul la hanul, măcar că era cartea lui Ştefan vodă scrisă, prinsă de Ghica vodă, că venise Stamatie de curînd de la Crîm; i-au giurat că n-are nici un bănat, ci iară pre dînsul îş<i> lasă nădéjdia să tocmască acest lucru. Au mers Stamatie postélnicul şi au stătut la Sefer Ghazi, veziriul hanului/ f. 64v şi au scos pre singur Şerem bei aicea, împotriva lui Ştefan vodă. Nu vrea Sefer Cazi aga. Ci i-au arătat Stamatie postélnicul mare stricăciunea ţării, de să va face într-alt chip. Ci şi ajutoriul era foarte ciudat. Că venise Şerem bei numai cu vreo 300 de tătar<i> şi nici la puţin războiu ce au fost la Strungă n-au fost, nici s-au apropiiat.

Ghica vodă, după ce au răpezit pre Stamatie post<elnicul> la hanul în Buceac, şi văzînd apropiiarea lui Ştefan vodă, au purces spre Ţuţora. Şi peste puţine zile s-au împreunat şi cu Şerem bei, făgăduind şi hanului şi lui daruri pentru osteneala lui. Au purces în frunte Şerem bei şi fiiu-său, Ggrigoraşco vodă, şi mergînd toată noaptea acéia a dooa zi pre amiaz au sosit la Tîrgul Frumos. De la Podul Leloae strejile care le trimisése înainte Grigoraşco vodă au dat de straja lui Ştefan vodă în Criveşti, cu care era Tălmaci paharnicul. Simţind Tălmaciu oastea că vine au silit să nu se arate cu oastea sa, ci de după nişte

---

4 *ad. marginal* 7165 A // 14 *ad marginal* Ghica, 7165 A // 32 *ad. marginal* Ghica, 7165 A //

piscuri au puces spre Strungă. Oameni mai printeni numai ce au fost venit la podeţ, pre drumul carele mergea de la Tîrgul Frumos spre Roman. Şi acolo pînă a sosi şi ai noştri cu oastea, dintîi voroavă, apoi au început ai noştri şi sfada. Iar dintr-acea voroavă dintîi sosise la urechile lui Şerem bei că iaste ficleşug; pentru acéia nu s-au apropiat de oaste. Să
f. 65 îngroşase amu şaga, cînd au/ venit steagurile oştii noastre şi ca vreo 100 de tătari, că mai mulţi nu lăsa Şerem bei. Şi la acel harţ au căzut de ai noştri, cu calul, Gavriliţă aga de dorobanţi şi-l apucase harţul lui Ştefan vodă. Ci au sărit nişte tătari şi de ai noştri o samă şi l-au scos. Iară rănit în cap foarte cu grea rană şi la o mînă, cu scădére de dégete. De ai lor încă s-au rănit cîţ<i>va, din care rane unii au şi murit.

Ci daca s-au apropiat steagurile din partea Ghicăi vodă şi cu tătarîi n-au mai stătut nici harţul lor, nici Tălmaciu paharnicul, ci au plecat fuga spre Şchei. Şi acolo aproape de Şchei, s-au întors o samă de oşténi ai lui Ştefan vodă şi nişte unguri ce fusése cu Tălmaci păharnicul. Şi la acel întors au perit vreo 30 de oameni de ai noştri, gonaşi, ce era mai în frunte. Şi au apucat şi vii, de i-au dus la Ştefan vodă, unde era cu tabăra la Săboani.

Cum au aflat Ştefan vodă din limbi că iaste adevărat, Şerem bei cu capul său, n-au stătut, ci nişte némţi ce avea, vreo 80 pedestri, i-au trimis la vad la Siretiu să apere vadul. Iar el însuşi cu oastea călăreaţă au plecat fuga. Şi de atunce Ştefan vodă, în toată viaţa sa n-au mai văzut Moldova.

Au sosit la Siretiu şi Grigoraşco vodă cu toată oastea, ci nu avea cum tréce Siretul curînd, fiind mare. Şi să vedea acéia parte şi pedestrimea, care daca au auzit că au fugit Ştefan vodă, ei s-au
f. 65v apropiiat de Siretiu şi s-au/ închinat la Grigoraşco vodă. Pre carii apoi Ghica vodă bătrînul pre toţi i-au dat în robiia tătarălor lui Şerem bei. Care faptă necreştinească nimeni nu o lăuda. Şi mult au stătut fiiu-său, Grigoraşco vodă, să nu să facă un lucru ca acela, nişte oameni închinaţi fără război, şi creştini; ci n-au avut ce face. Şi daca au venit în Iaşi Ghica vodă au mai omorît pre nişte vornicei ai lui Ştefan vodă, fără nici o vină, numai căci au fost slugi. Şi cu acéste fapte au eşit Ghica vodă vărsătoriu de sînge la vîrsta bătrîneţelor.

Şi într-acesta chip, mîntuindu-se de Ştefan vodă, au stătut după gătirea de oaste şi de împreunaré cu hanul, purcegînd cu oaste ca la şapte mii de oameni în Ţara Muntenească. Şi acolo în Ţara Muntenească, împreunîndu-se cu hanul, avînd hanul şi 2.000 de cazaci cu Hanenco polcovnicul, au întrat în Ţara Braşovului. Acolo eşind din Braşov o strajă, i-au lovit tătarîi făr-de véste, cît pînă la Braşov d-abia de au scăpat cineva dintr-acea straje.

LUCRURI STREINE.

Pre unde am întrat la Ardeal, îm mijlocul munţilor era o palangă de zid şi tras zidul din rîpa unui munte pînă într-alt munte. Acolo de ar fi

---

40 *ad. marginal* Lucruri streine A, *lipseşte* C //

pus ungurii niscare pedestrime, n-ar fi fost întratul nostru fără vărsare f. 66 de sînge. Ci cînd am sosit noi am aflat palaga/ şi locul acela pustiiu de oameni, zicînd Hanenco, polcovnicul căzăcesc: „O, Doamne, cum n-ai dat toate unor neamuri! La noi, la cazaci, de ai fi dat acéste locuri, cine ar putea să între în ţara noastră?"

Iară despre Timişvar întrase veziriul Chipriliul şi dintr-acoace hanul cu domnul nostru de Moldova şi cu Mihnea vodă, domnul muntenesc. Cine poate deplin să scrie prada, stricăciunea, robiia Ardealului dintr-acea vréme şi părţilor aproape de Ardeal? Ci oastea Ghicăi vodă au luat atunce, în Ţara Braşovului, care să chiamă cu alt nume Bîrsa, 3 palange, în care bieţii oameni era închişi, de au mers toţi în robie vécinică tătarălor. Într-una dintr-acéle pălăngi, gîndind Ghica vodă că va fi multă avuţie în cetăţue, cînd era tecsită oastea, plină palanga de tătari, au întrat şi el cu mare nevoinţă în lăuntru, unde nu era locul unui domnu să între; puţin au lipsit de nu s-au năbuşit de desime acolo şi cu puţin suflet d-abia au eşit şi lovit de un tătar în cap.

Nimenea să nu bănuiască căci să pomenesc acéstia. Că létopiseţele nu sînt numai să le citească omul, să ştie ce au fost în vremi trecute, ci mai mult să fie de învăţătură, ce iaste bine şi ce iaste rău şi de ce să se ferească şi ce va urma fieştecine: domnul din faptele domnilor, carele f. 66ᵛ cum au fost şi cu ce véste/ şi pomană să ia cale de viaţă, boiarii urmînd pre boiarii cei de cinste şi înţelepţi, slujitoriul a slujitoriu, cineşi după breasla sa. Şi cine urmează pre cel cinstit, iaste cinstit, cine urmează pre cel rău, rău iaste şi rău să va săvîrşi.

Din Ţara Bîrsei au pornit oştile prin mijlocul Ardealului, spre scaunul acei ţări, unde era de paza curţii crăeşti nişte haiduci. Deci şi curtea şi oraşul Belgradul într-o mică de ceas au stătut cenuşe. De acolo Şerem bei s-au despărţit de hanul, cu carele s-au poftit şi Grigoraşco vodă. Şi au ajuns cu prada pînă în olatele ungurimei de sus. Şi la Sibiiu iar adunîndu-se oştile, au lovit pre la Oradia şi au trecut la Inău, care oraş îl luase veziriul. Şi văzînd că nici o oaste nu iaste nicăiri, au lăsat pre Sinan, paşa de Buda, să tocmască cetatea şi să o aşaze cu oaste. Şi au orînduit pre Ghica vodă şi împreună cu Mihnea vodă. Iar veziriul Chipruliul, înţelegînd şi de nişte amestecături la Împărăţie, că şi împăratul încă era tînăr, s-au întors cu mare sîrguială la Ţarigrad. Iar noi, cu acel paşă, am şezut pînă la Simedru, de s-au tocmit Inăul. Şi au mai luat paşa nişte pălăngi, mai aproape. Şi cu Şerem bei, despărţit Grigoraşco vodă, au luat o cetăţue, anume Almaşul. Şi de la acel paşă au luat Borcia Ianoş domnia de Ardeal./

f. 67 De la iulie purcegînd Ghica vodă au sosit la dechemvrie pre la S<vea>ti Nicolae în Suceavă şi acolo au ernat, pentru mare moarte ce era aici în Iaşi. Iar hanul, după ce au sosit la Crîm, din porunca veziriului, au omorît pre Sefer aga, veziriul său, că oblicise Chipruliul de umbletele lui dintr-acéste ţări. Şi zicea el totdeauna hanului: „Nu te lăsa de toate să umbli în voia turcilor şi să-i asculţi.

---

6 *ad. marginal* Lucruri streine A // 12 *ad. marginal* Ghica vodă, 7165 A // 17 *ad. marginal* Învăţătură A //

Că lor pre cît le vei umbla în voe, pre atîta să sue în cap."

Borcea Ianoş, unul din slugile lui Racoţ<i> au luat domniia ca să se potolească turcii. Şi pentru să vază turcii că iaste adevărat împotriva lui Racoţ<i>, cît au purces oştile, îndată s-au făcut a cére de la turci ajutoriu. Şi îndată au venit porunca şi la Mihnea vodă în Ţara Muntenească şi la Ghica vodă ca să dea ajutoriu Borcei Ianoş. Deci îndată i-au trimis şi Ghica vodă o mie de oameni. Ci n-au făcut zăbavă multă acolo.

PENTRU MULTE AMESTECĂTURI CE-AU FĂCUT RACOŢ<I> ÎN ŢARA MUNTENEASCĂ ŞI ÎN MOLDOVA.

În anul 7166 <=1658> Racoţ<i> ca acela ce să îneacă, de sabie goală s-au apucat. Iar au coborît cu oşti în Ardeal, fiind încă cetăţile Făgăraşul, Oradia, Sibiiul, cu oamenii lui. Iar Borci Ianoş cu turcii s-au închis în Cluşvar, spre partea turcească. Şi avînd şi Costandin f. 67v vodă prilej bun ca patru mii de oameni lefecii şi Ştefan vodă,/ mai slab, cu 500 de oameni, au pus gînd iară să facă amestecături la amîndoao părţile. Şi aşa au orînduit pre Costandin vodă iar în Ţara Muntenească şi pre Ştefan vodă aicea în ţară. Şi stînd aşa sfatul, trimisése Ştefan vodă pre Tălmaciu păharnicul cu bani în părţile căzăceşti să facă oaste, poftind pre hatmanii leşeşti să nu apere acest lucru. Ci Tălmaci strîngînd oameni în Movileu, iar acolo la Racoţ<i> s-au schimbat sfatul într-alt chip.

CÎND S-AU HAINIT MIHNEA VODĂ DE CĂTRĂ TURCI ŞI AU OMORÎT 30 DE BOIARI.

Mihnea vodă, domnul muntenesc, om făr-de nici o frică de Dumnezeu şi fără nici un temeiu, tiran, drept fantastic, adecă uimit în gînduri, au pus gînd să se hainească de cătră turci. Şi mirîndu-se cum va face să n-aibă témere de boiarii ce era capete Ţării Munteneşti, cu mare şi nespusă tirănie 30 de boiari, tot fruntea acei ţări, au omorît şi au pus boiari pre voia sa. Şi după această faptă au răpezit la Racoţ<i> dîndu-i ştire că ori la ce-l va scoate norocul şi vrémia, iaste tovaroş împotriva turcilor cu dînsul. Care lucru înţelegînd Racoţ<i>, dintîi n-au crezut pre Mihnea vodă. Apoi daca i-au trimis jurămînturi şi au văzut adevărată voia lui, că iaste împotriva turcilor, au schimbat sfatul şi au lăsat pre Mihnea vodă să cîrmuiască Ţara Muntenească despre acea parte, fiind pre lor cu f. 68 domniia şi cu prilej de oaste./ Iar pre Costandin vodă l-au orînduit asupra Moldovei, avînd oaste mai gloată şi prilej a ţinea oaste. Pre Ştefan vodă l-au oprit, făgăduindu-i că de va da Dumnezeu lucrurile spre folosul lui, iarăşi el va fi la domnie. Şi aşa au rămas Ştefan vodă înapoi. Nicolai Cîrnul încă, văzînd pogorîrea lui Racoţ<i> şi

---

2 *ad. marginal* Lucruri streine A // 9-10 *lipsesc* M // 11 *ad. marginal* 7166 A // 23-24 *lipsesc* M //

lucruri amestecate, au venit cu oastea ce să trimisése.

Auzind Ghica vodă că să lucrează acéstia la Ardeal și iară să gătesc amestecături asupră țării, au trimis la hatmanii leșești pre Grigorie păharnicul să nu priimească lucruri carele sînt împotriva Împărăției, de face Ștefan vodă lefecii în țara lor, asupra țării. Ci hatmanii leșești pre lesne s-au apărat, zicînd că în partea cazacilor să fac acélia, nu la dînșii. Și era Ghica vodă într-acea vară cu tabăra la Cîrnicéni. Ci daca au văzut de sfatul într-alt chip schimbat la Racoț<i> și au aflat că și Mihnea vodă, adevărat, iaste hain împotriva Împărăției și Costandin vodă gata să vie asupra țării drept preste munți să pogoare, s-au mutat cu tabăra la Capul Stîncii despre Țuțora, în preajma Buceacului.

Înțelegînd Împărăția de acéste turburări la Ardeal, stînd veziriul după paza mării despre oști cu galionuri, Veneției, trimițind la hanul numai ori singur, ori pre un sultan să-l trimiță cu oștile Crîmului într-
f. 68v acéste/ țări, împotriva Ardealului. Ci încă nu sosise sultanul în Buceac, cînd dincoace întrase cu oști Costandin vodă în țară, pre Oituz. Și în Țara Muntenească Mihnea vodă au întrat în turci; pre unii i-au omorît, pre alții mulți au și botezat, cîț<i> turci s-au aflat în țara lui, ori slujitori de ai lui, ori agi<i>, ori neguțători. Și așa s-au început, ca de iznoavă, amestecăturile într-acéste părți.

Mihnea vodă, după această faptă, singur, sprinten, au mersu de s-au adunat cu Racoț<i> de față, în munți, la straja ungurească, unde venise și Racoț<i> și ș-au dat credința unul, altuia. Apoi s-au întors Mihnea vodă în Tîrgoviște, unde era toate oștile lui strînse, dîndu-i și Racoț<i> o samă de némți și catane. Și au purces Mihnea vodă singur în olatele turcești, asupra Giurgiovului și altă samă de oști asupra Brăilei. Iar pre Coruia despre Mehedii și preste Dunăre arzind și prădînd. Și el însuș au luat Giurgiovul și l-au arsu. Și Brăila iară au ars-o oștile lui, arzînd și Galații. Atunce tot acei căpitani ai lui au trecut cu oaste și la Dobrogea, asupra Hîrsovei. Ci acea oaste din loc n-au umblat, că d-abia au scăpat de turci.

Acéstea începîndu-se în Țara Muntenească, iar aicea Costandin vodă cu 5.000 de oameni au venit asupra Ghicăi vodă. Ghica vodă avea limbi prinse de la Roman și de la Podul Leloae. Și văzînd apropiiată
f. 69 oastea, au scos și/ Ghica vodă toată călărimea împotriva lui, cu Hăbășescul hatmanul și cu Grigorie paharnicul. Iară Ghica vodă, cu toată pedestrimea și cu tunurile au trecut la Țuțora, în céia parte Prutul. Fiiu-său, Grigorașco vodă, purcesése la Țarigrad pentru credință.

Oaste Ghicăi vodă, de care am zis, călărimea, daca au trecut Iașii noaptea, au mas în rîpele Tăuteștilor și acolo au făcut sfat capetele cum să se dea război numai cu călăreții, fără foc, fără pedestrime. Și Costandin vodă să știia din limbi că avea și némți călări cu foc și siiméni pedestri și oaste ungurească; nu iaste cu cale și fără sminteală. Ci au ales cu sfatul numai să se intoarcă toată oastea la céialaltă, și numai 200 de oameni, ca în chip de strajă, să se arate oștii lui

2 *ad. marginal* Ghica, 7166 A // 33 *ad. marginal* Ghica, 7166 A // 39 *ad. marginal* Ghica, 7166 A //

Costandin vodă. Şi aşa au purces oastea îndărăt. Iar 200 de oameni cu Voicihovschii capitanul au purces pre Bahluiu în sus. Şi mai sus de Movile îndată s-au întimpinat cu oastea lui Costandin vodă, viind în tocmală.

Oastea noastră caré să întorsése cu Hăbăşescul hatmanul, n-au păzit calea spre Ţuţora, ci hatmanul descălecase la Mănăstirea lui Aron vodă şi cu alţi boiari. Iar oastea de pe supt steaguri au umplut tîrgul
f. 69v prin pimniţe slobode cu vinuri, prin case, prin poduri, morţi béţi/ pre uliţe, prin toate pimniţele. Îi bătea capitanii să-şi margă la steaguri. (Ci care beat asculta la o pripă ca acéia?). Capitanul Voicehovschii, dacă au văzut mai toată oastea în tîrg beată, au stătut de laturea tîrgului cu oamenii ce era cu dînsul. Iar Costandin vodă, daca au sosit la văiuga Copoului, au stătut socotind că iaste oastea supusă în tîrg. Iar daca au văzut că nu iaste oaste ci iaste o învăluială deşartă, au luat cu oastea pe deasupra Copoului şi pre vii şi acolo, la capul viilor, ş-au aşezat în tocmală oastea şi au stătut.

Era léşii lui Ştefan vodă, carii fugise cu dînsul, lefecii, cu Costandin vodă în frunte şi o samă de catane. Cu aceia ai noştri béţi, fără porunca nimănui şi fără nici o tocmală au început harţul, întrînd béţi, cu sabiile smulte, pînă în steagurile ungureşti.Au căutat şi noao a sta cu Voicehovschii căpitanul să nu piară atîţea oameni. Şi au stătut harţul acela mai bine de un ceas, neputînd a dezbăra nici într-un chip pre oameni<i> béţi dintr-acel loc; şi perise din ei vreo patru oameni. Şi să apropiia pe încet toată oastea. Am purces drept prin tîrg şi gonaşii au dat după noi, însă numai pînă la marginea tîrgului. Şi au stătut Costandin vodă pre loc pînă au cercat tîrgul bine şi curtea şi aflînd de Ghica vodă că iaste la Ţuţora n-au băgat oastea prin tîrg, precum au
f. 70 făcut/ ai noştri, ci alăturea cu tîrgul peste vale, ce să chiamă la noi Cucata. Trecînd cu oastea, au purces întins în urma noastră cu oaste tocmită, apucînd pre mulţi de ai noştri în tîrg, carii au plătit scump vinul ce-l băuse, îndată, cu capetele sale.

Oastea noastră, cum era răsipită din purtatul prost, aşa şi cu mai mare proastă poruncă au venit, numai să li să dea războiu. Fiind aproape de capul Stîncii, drept pre culme, au stătut toate steagurile noastre în tocmală, aşteptînd pre oastea lui Costandin vodă. Într-acea dată nu léşii, ci dragania nemţască era în frunte, tocmită la Costandin vodă cu foc şi un stol toată céilaltă oaste, căriia a noastră nu era de potrivă, fiind mai puţini cu mult şi fără foc, oaste călăreaţă numai. Iar preste poruncă, neavînd cum face într-alt chip, întîi steagurile noastre au sărit la dînşii şi mai ales căpitanul Voicehovschii, ca un mare vitiaz şi acmu, aicea, şi la toate trebile, fieştecînd, slujitoriu deplin. În loc au luat pre catane ce era în frunte la harţ în sabii şi pînă la némţi au căzut aceia mai toţ<i>, fiind la ai noştri şi caii mai odihniţi. Şi au dat steagurile lui Voicehovschii dirept în focul némţilor, din care foc în loc au picat cîţ<i>va slujitori de ai noştri şi cu stegariul lui Voicehovschii. Iar nimica spăimîndu-se de cădéria acelor slujitori, au întrat/ cu
f. 70v sabiile în némţi, cît n-au mai putut a mai da foc în loc al doilea rînd, aşa să amestecase. Însă îndată au năvălit toată oastea şi aripile oştii lui

Costandin vodă. Deci numai ci au căutat steagurilor noastre a să da îndărăt.

S-au întîmplat la întorsul oştii noastre de au trecut peste trupurile de unguri care căzuse la război întîi. Un ungur căzut de rană, în loc, de mort, şi apucînd suliţa caré căzuse lîngă dînsul şi văzînd că fug ai noştri, au sărit şi au apucat suliţa şi au lovit pre un slujitoriu de ai noştri drept prin vintre şi pre loc au căzut bietul slujitoriu de pre cal jos.

Încătro era a năzui oştii noastre era locul foarte rău şi îndată pogorîşul Jijiei şi de trecut rea şi tinoasă: nici de vad, nici de înotat. La pod nu încăpea şi, îmbulzindu-se, cădea dintr-amîndoao părţile acei de pe de lături în apă. Că pe de laturea podului cuprinsă era Jijiia de cai şi de oameni. Şi acolo multă oaste de a noastră au perit şi mai mulţi de apă. Au căzut mulţi şi vii pre mîna lui Costandin vodă şi mai ales din boiari: Bucioc, Buhuş slugériul şi Gavriliţă Costache jicniceariul. Ci pre boiari, daca i-au dus la Costandin vodă, îndată i-au pus iar la boerii şi slobozi fără nici o pază.

f. 71 Preste podul Jijiei n-au mai gonit oastea lui Costandin vodă/ ci au stătut pre deal la mas cu toată oastea. Iar Ghica vodă cu oastea, fiind înspăimîntat, s-au sfătuit şi cu noapte au purces spre Lăpuşna cu pedestrimea şi cu puşci, răpezind îndată de olac la el agasi de Buceac, făcîndu-i ştire de toate acéstia. Mers-au dorobanţii bine pînă în Lăpuşna, acolo răsuflînd o zi oastia. A doao zi, ajunşi dorobanţii de Costandin vodă cu făgăduinţă de milă şi de leafă, s-au sculat dimineaţa de au apucat puşcile cîte era, şi, dinpreună cu siiménii, au purces înapoi, făcînd mare gîlceavă căpeteniile lor, cine va rămînea cu moarte lăudîndu-se. Care gîlceavă văzînd boiarii, pre cît<i> era să nu-i apuce cu deasila, s-au dat în laturi. Iară Ghica vodă au eşit singur la dînşii, cu işlicul a mînă, rugîndu-se să fie îngăduitori nu mai mult de 5,6 zile, spuindu-le adevărat venirea sultanului. Ci n-au avut cui zice.

Nebunite gîndurile prostimei, şi turburate. Şi s-au aflat ca aceia carii nu s-au ruşinat de chip de domn, ci l-au împins de la puşci pre Ghica vodă şi au purces cu puşcile spre Iaşi. Iar curînd au luat plată deplin pentru faptele lor, precum vei ceti mai jos.

Rămîind Ghica vodă numai cu boiarii, n-au mai cutezat să
f. 71v zăbovască la Lăpuşna, ci au purces spre Tighina, pre Bîc/pînă la Luţéni şi acolo au aşteptat pre el agasi. Iar dorobanii şi cu siiménii au venit aicea în Iaşi şi s-au închinat la Costandin vodă, cu toţii. Şi de la Movileu într-acéliaş<i> zile au venit şi Tîlmaci paharnicul cu cîţ<i>va de ai lui Ştefan vodă. S-au mirat Costandin vodă de siiméni şi de dorobani, carii era pînă la 700 de oameni cu foc şi cu tunuri.

Şi aşa Costandin vodă, aşezîndu-se în scaunul ţării, au trimis şi la Ţarigrad, cercînd cu făgăduinţe să-ş<i> tocmască domniia. Ci n-au apucat să-i vie răspunsul, nici era cu putinţă, ce om era Chipruliul vezir pre atuncea, că într-acéliaş<i> zile au sosit pre Botna şi el agasi

---

35 *ad. marginal* Ghica, 7165 A //

cu o samă de oşti şi s-au mutat şi Ghica vodă de pre Bîc la Botna şi împreunîndu-se cu el agasi au stătut la Căşuténi, pînă au sosit şi sultanul.

Turburarea lui Racoţ<i> şi hainiia Mihnii vodă era la ştirea Împărăţiei. Deci asupra lui Racoţ<i> era orînduit Ali paşa, veziriul de Buda, iar asupra Mihnii vodă galga sultan din Crîm. Şi atunce şi venise véste şi de schimbarea Ghicăi vodă din domnia Moldovei la Ţara Muntenească, să fie domn în locul Mihnii vodă. Iar aicea în ţară au dat domniia lui Ştefăniţă vodă, feciorul lui Vasilie vodă. Pentru care lucru, ca să nu se răsipească boiarii de pre lîngă Ghica vodă f. 72 asupra/vremii aceiia s-au tăinuit multe zile acest lucru, apucîndu-se Ghica vodă că va premeni acéstia într-alt chip. Şi tot pentru trebile sale au stătut împotriva lui Costandin vodă cu sultanul.

Lui galga sultan, măcar că-i venise poruncă de la Împărăţie să rădice pre Ghica vodă de la Moldova şi să-l ducă să-l pue domn în Ţara Muntenească, aflînd lucrurile în Moldova iar aşa amestecate ca să nu lasă pre Costandin vodă, hainul Împărăţiei, în scaunul ţării, au purces în sus pre Prut şi au stătut cu coşurile la Bolota, mai jos de Ţuţora. Şi acolo, făcînd sfat, însuşi au rămas cu coşurile, oprind pre Ghica vodă lîngă sine. Iar toată oastea tătărască sprintenă de război şi pre toţ<i> boiarii cu cîtă gloată avea, i-au dat pre mîna lui Mehmet aga el agasi de Bugeac şi au purces el serdar asupra lui Costandin vodă la Iaşi.

Prinzind de véste Costandin vodă de sultanul că iaste aproape ş-au rădicat oastea din tîrg şi s-au mutat la Galata de Sus şi acolo au pus dorobanii şi siiménii şi cîţ<i> pedestri au avut şi el, de au săpat un şanţ pe deasupra pîrîului, carele să desparte din pîrîul Bîrnovei şi vine pre supt Galata de Sus. Şi acolo dupe şanţ au descălecat toată oastea pedéstră, iar călăreţii în deal şi toată tabăra au stătut acolo./

f. 72ᵛ Oastea tătărască, cum au purces bulucuri după bulucuri şi deaca s-au strîns toată la Ciric au început a năvăli întîi cu harţuri, mergînd tătarîi pînă la pîrîu. Vărsa focul dărăbanii, fără ispravă, în harţ; cum ar vedea mare năvală, aşa strica iarba, fără nici o ispravă şi pre nimé nu răniia. Care lucru era îndată semn de mare frica lor. Toate acéstiia socotiia el agasi, om d-abiia în toate oardele Crîmului altul al doilea de sprintenie şi la lucrurile războaelor. Iar în de sară o samă de siiméni de ai noştri, ce să închinasă la Costandin vodă, s-au îndemnat şi au eşit din şanţuri, viind pre iaz pe lîngă pîrîu, pînă la podul Bahluiului. Şi trecînd podul peste Bahlui, ce era pre atuncea mai jos de iaz şi aşa să semeţise cîtă pedestrime era, eşind dincoace de pod în şes cîte 5,6 la un loc, apucînd şi cîteva case în Broşténi şi da în tătari cu puşcile. Iar şi atunce era de mirat că pre nime nu răniia, fără cît au rănit doi cai supt tătari la acea eşire a lor.

Acea semeţie a lor văzînd el agasi, au încălecat şi au pogorît pre Bahluiu şi fiind şi doao steaguri de unguri. Iar el însuşi au îndemnat pre nişte tătari sprinteni asupra siiménilor ce era în şes. Şi au sărit tătarîi drept asupra lor, fiind siiménii cu sinéţele la obraz/şi cum n-ar f. 73 créde nimeni să margă tătarul la foc, aşa îndrăzneţ au mers, ales cum au văzut pre un tătar bugegean drept asupra a doi siiméni, cu sinéţele

în cracane şi de aproape au slobozit amîndoi puşcile în tătari. Iar nici pre unul n-au nemerit. Ci tătarul fiind cu sabiia zmultă, pre unul l-au rănit, iar pre altul l-au dus viu la el agasi. Aşa să cunoştea de atuncea pede<a>psa oştii lui Costandin vodă.

Iar în céia parte de Bahluiu, în ceiriu, fugiia céle doao steaguri de unguri, de la o vréme numai de un tătar, cu mare ocară şi rîs între toţ<i>, că fugiia atîţea oameni de unul; şi fugind da înapoi cu pistoalele în sus, nevăzînd unde dă. Fiind acel harţ în de sară iar preste noapte au eşit tătarîi din tîrg la mas preste ceiriu. Ci dorobanii şi siiménii un ceas n-au stătut; toată noaptea au dat cu puşcile şi nu unul, ci toţ<i> odată, ca în chip nemţesc. Strica iarba fără treabă, în vînt. Ne-am gîndit dintîi că vor fi dodeind tătarîi. Ci n-avea nici o dodeială de nimenea, numai că cunoştea bine lucrurile blestemate şi înspăimate.

A dooa zi s-au întîmplat de era vineri. Deci tătarîi n-au vrut să facă război, ferind vinerea, care zi la dînşii să ţine cum ţinem noi dumineca. Ci am şezut cu caii a mînă gata, pînă la amiazăzi. Chiemînd
f. 73v el agasi/pre boiari la sine şi le-au spus că într-acea zi nu-i sloboază légea lor să meargă asupra nimărui; iar de vor veni ei, atunce vom face război. Şi au întrebat pre boiari ce le-ar părea şi lor, în ce chip a doa zi ar mérge asupra lor şi din ce parte s-ar lovi şi ce loc iaste unde stă oastea lor.

Acéstia vorovind cu boiarii — că era om în faptele sale afară din firea tătărască, aşa de blînd, lin şi la treaba oştii deplin — acéstia vorovind, numai ce să auziră tobele şi trîmbiţele în oastea lui Costandin vodă. Şi fără zăbavă s-au văzut şi clătirea oştilor la vale, spre Bahlui. Şi aşa au eşit toată oastea la şes şi pedestrimea cu tunurile cuprinzind oastea lor de la pîrîul ce vine alăturea cu iazul, pînă la Galata de Jos. Şi aşa, cu acea tocmală au purces Costandin vodă cu oastea spre pod. Au încălecat şi tătarîi, carii era de toţ<i> ca 3000 de oameni şi vreo 300 de moldovéni şi au tocmit el agasi pre tătari şi pre ai noştri dincoace de Ciric, pre podiş, asupra Tătăraşilor, aşteptînd pre Costandin vodă în tocmală.

La Costandin vodă de toată oastea va fi fost la 8000 de oameni. În
74 şes, la eşitul harţului tătărăsc, înainte,/peste Bahluiu, n-au eşit nimenea de la dînşii la harţu. Sloboziia tunurile cîte odată, fiind tunurile foarte bune şi mari, care le făcuse Ştefan vodă Gheorghie la Liov. Dar aşa da de bine dintr-însele cît, nu să lovască pre cineva, ci sunetul glonţului nu să auziia pre nicăirea. Acea tocmală era. Şi gîndiia că vor înspăiminta pe tătari numai cu sunetul. Ci nepriiatenul nu să spar<i>e cu sunet în dar, făr-de moarte.

Deaca au sosit oastea lui Costandin vodă la Bahlui, s-au apucat de trecătoarea Bahluiului. Şi daca au văzut el agasi că are gînd să treacă oastea Bahluiul, au pus un tătar bătrîn la o movilă, care iaste de acolo de unde sta oastea tătărască mai spre Aron vodă asupra Ciricului, învăţîndu-l cît va vedea că va începe a să sui oastea lui Costandin vodă spre mal, pre marginile Tătăraşilor, la deal, să se învîrtească pre

27 alaturea A//

movilă de trei ori. Şi aşa au făcut tătarul. Deci cum au văzut semnul de
la movilă, de unde era tătarul, întîi el agasi ca un leu şi după dînsul
toată oastea strigînd: „Halla, Halla, Halla", au purces. Au slobozit
dărăbanii şi siiménii toţ<i> focul şi tunurile, de care duret a sinéţelor
s-au oprit tătarîi cîtva. Iar daca au văzut că nu cad nimenea au răbdat
pînă au început a să mai rări focul. O samă de dorobani, cum au văzut
f. 74v că să stîmpără/focul şi tătarîi tot stau, de la coadă unii au plecat fuga
înapoi. Pre carii cum i-au zărit tătarîi că fug, îndată orbi au năvălit şi
au întrat în pedestrime cu sabiile zmulte. Să priveşti moarte, să vezi
osînda! Şi aşa degrab vărsare de sînge de oameni.

Era trei iazuri de trupuri, cum sta trei rînduri de pedestrime unul
preste altul, de pe supt mal pînă în Bahluiu. Costandin vodă au luat pe
drumul cel mare, spre Scîntée, călăreţii carii încătro au putut: unii pre
Bahlui, alţii pre Cîrligătură, şi mulţi unguri şi din călărime s-au topit şi
mulţi au dat şi de pe iaz în heleşteu; mulţi ş-au pus capetele şi prin
codri. Iar carăle lui Costandin vodă toate au rămas la Mănăstirea Galata
de Sus. Şi aşa mult tătarîi n-au gonit, ferindu-se de păduri. Atuncea au
căzut la robie şi Băleanul, banul de Craiova, din Ţara Muntenească. Iar
în oraş era mănăstirile pline de bieţii oameni tîrgoveţ<i> şi toată
sărăcimea au dat bani de s-au răscumpărat, ca din robie.

Soltanul, după această izbîndă, luund pre Ghica vodă cu sine,
după porunca Împărăţiei, au purces pre la Huşi în Ţara Muntenească.
f. 75 Şi acolo fără nici un războiu, l-au aşezat/la scaun. Iar Mihnea vodă,
ştiindu-ş<i> faptele sale céle tirăneşti au fugit din Tîrgovişte pre furiş
la Racoţ<i> în Ardeal, unde curînd ş-au borît şi sufletul în prăpăstiile
iadului. Şi precum zice Sfînta Scriptură: „Perit-au pomenirea lui cu
sunet". Aşa spun că l-au otrăvit Racoţ<i>. Făcuse el o zarvă pre la
Giurgeov şi pe la Dîrstor şi la Brăila cu turcii, pînă a-i veni véste de
răsipa lui Costandin vodă de aicea. Care, daca au făcut vreo vitejie
acolo, să o scrie munténii. Şi au domnit Gheorghe Ghica vodă ani 2/.

f. 75v

VALAHIA.

Vl<ea>to 7168, 1660. DOMN 42. DOMNII 48. Cap 42.
GHEORGHIE GHICA VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, CARELE AU FOST ARBĂNAŞ.

Domnind Ghica vodă la Moldova şi înţelegînd Împărăţiia de hainiia
Mihnii vodă şi de răsipa Ţărîi Munteneşti au poruncit împăratul
sultanului de Bugeac de au luat pre Ghica vodă şi l-au dus cu domniia
în Ţara Rumânească. După ce s-au aşezat Ghica vodă la domnie în
scaun la Bucureşti şi netrecînd multă vréme la mijloc iar s-au rădicat
Costandin vodă cu lefeciii săi şi cu oastea ungurească de au întrat fără

---

21 *ad. marginal* Ghica, 7166 A // 30 *lipseşte* Şi au domnit... ani 2 M // 31-34 *lipsesc* C // 37 *ad. marginal* Pe Gheorghe Ghica vodă îl pune domnu A // 38 *ad. marginal* Costandin vodă vine cu lefecii şi cu oaste din Ardeal asupra Ghicăi vodă şi-l loveşte la Giurgiov A //

véste în Ţara Rumânească asupra Ghicăi vodă. Ci Ghica vodă, prinzind de véste, au fugit din Bucureşti cu doamna fiiu-său, Grigoraşco vodă şi cu toţ<i> boiarii, cu jupînésele lor cu tot la cetatea Giurgiovului. Iar Costandin vodă au grăbit de l-au lovit şi acolo la Giurgiov, fără véste, în răvărsatul zorilor, într-o dimineaţă. Ci Ghica vodă văzînd acea pripă, numai cu trupul, pe jos, cu doamna lui Grigoraşco vodă şi cu o samă de boiari cu jupînésele lor, de grab dînd pe pod, au scăpat în cetate. Şi fiind podul rădicătoriu, îmbulzindu-i şi grăbindu-i ungurii
f. 76 de-napoi, mulţi s-au înecat în Dunăre. Pre/alţii i-au tăiat şi multă moarte au făcut. Şi după acéia au dat jac în carăle Ghicăi vodă şi ale boiarilor, fiind tăbărîţ<i> supt cetatea Giurgiovului, luund şi corturile şi toată marfa ce au aflat. Şi cu multă dobîndă s-au întors Costandin vodă în scaun la Bucureşti.

Iară Ghica vodă îndată au făcut ştire la Împărăţie, de i-au trimis oşti şi au mers cu Ghica vodă la Bucureşti. Ci Costandin vodă n-au mai aşteptat oastea, ci au fugit peste munţi iar în Ţara Ungurească, cu multă dobîndă. Şi Ghica vodă s-au aşezat la scaon în Bucureşti, domnind cu pace.

După aceasta Împărăţiia au trimis poruncă la Ghica vodă de au surpat cetatea din Tîrgovişte, ca să n-aibă duşmanii împăratului sprijineală acolo. Lucrîndu-se acéstia în Ţara Muntenească, iară Grigoraşco vodă fiind zălog la Ţarigrad împreună cu Costandin postélnicul Cantacuzino, precum s-au pomenit mai sus, s-au sfătuit de au făcut vicleşug asupra tătîne-său, Ghicăi vodă. Care într-o zi întrebînd pre Grigoraşco vodă Chipruliul veziriul: „Ce ştii de tată-tău, cum trăiaşte?“ Că era Ghica vodă foarte drag veziriului, fiind amîndoi arbănaşi. Iar Grigorie vodă au dat sama că pînă acum, cum au fost,
f. 76v ştie. „Iar de acum înainte, ce gînd are, nu sînt chiezaş pre tată-mieu/, că nu ştiu încătro va lua.“

Deci Chipruliul îndată s-au turburat, cu mare mînie şi de grab au trimis de olac la beiul de Ruşciuc, de au mers cu vreo 200 de spahii şi într-o zi de dimineaţă au lovit făr-de véste într-aşternut pre Ghica vodă, de l-au pus în obezi şi l-au jefuit de toată avuţiia lui. Şi au trecut şi despre doamna lui Grigoraşco vodă de au prădat-o de toate ce au avut, rămîind numai cu cămaşa după o uşă, pitulată. Atunce o slugă bătrînă ce avea Ghica vodă, Ştefan vel armaş, au luat o epîngea a lui şi au aruncat-o în capul doamnei, pînă s-au potolit turcii cu jaful.

Deci pe Ghica vodă, puindu-l în obezi, l-au şi pornit de l-au trimis la Poartă. Iar pînă a treia zi au şi venit véste bună, cum iaste domniia dată lui Grigoraşco vodă. Deci şi doamna lui s-au bucurat, rămîind în Bucureşti. Iată, acest bine au făcut fiiul la bătrînéţele tătîne-său, căci l-

---

14 *ad marginal* Ghica Vodă cére oaste de la turci A// 15 *ad. marginal* Ghica, 1660 A// 16 *ad. marginal* Costandin vodă fuge peste munte A// 17 *ad. marginal* Ghica vodă şade în scaun în Bucureşti A// 20 *ad. marginal* Ghica vodă strică cetatea ot Tîrgovişte, din poruncă A// 21 *ad. marginal* Fiiul Ghicăi vodă, Gligoraşco, pîraşte pe tată-său A// 30 *ad. marginal* Chipruliul veziriul scoate pe Ghica vodă din domnie A// 32 *ad. marginal* Ghica, 7168 A// 39 *ad. marginal* Gligoraşco Ghica să pune domnu în locul tătîne-său A//

au născut şi l-au crescut. Va da sama înaintea lui Dumnezeu. Domnit-au Ghica vodă an 1./.

f. 77

MOLDAVIA.

Vl<ea>to 7168, 1660. DOMN 48. DOMNII 54. Cap 48. ŞTEFAN VODĂ, AL UNSPRĂZECELEA NUMIT CU ACEST NUME, FECIORUL LUI VASILIE VODĂ.

În toată domnia lui Ghiorghie Ştefan vodă, fiind cu mumă sa aicea la oprеală, de care temîndu-se boiarii să nu iasă la domnie în viaţa lor, mai vîrtos boiarii carii era de casa lui Ştefan vodă îl îndemna să-l însemnéze la nas. Ci n-au priimit Ştefan vodă, zicînd: „Vom muri noi pînă va fi unul ca acesta domnu". Că era copilaş mic, pre acea vréme, Ştefăniţă vodă.

Iară daca au eşit din domnie Gheorghie Ştefan vodă şi au venit în scaun Ghica vodă, aducîndu-şi aminte binele, mila şi cinstea care au avut de la Vasilie vodă, pre doamna şi cu fiiu-său i-au trimis cu cinste la Ţarigrad, încă fiind viu Vasilie vodă şi închis la Ediculé. Şi daca au mers în Ţarigrad doamna, era slobodă a mérge la domnu-său Vasilie vodă. Iar pre Ştefaniţă vodă l-au dat la nişte priiateni ca să-l învéţe carte. Şi ajungînd la vîrstă de ani <loc gol>, mergea cîte cu un răvaş şi f. 77v la veziriul Chiupruliul cel bătrîn la nevoile/sale. Spun, daca l-au văzut veziriul voinic, au zis: „Voinic fecior are Vasil bei". Şi aşa, fără zăbavă au eşit la domnie Ştefăniţă vodă, după ce au mutat veziriul pre Ghica vodă în Ţara Muntenească, ca pre un om bătrîn, pentru aşezarea acei ţări, după mare răsipă ce făcuse Mihnea vodă acolo.

Bine nu s-au aşezat aicea în scaun Ştefăniţă vodă şi acolo Ghica vodă, în Ţara Muntenească, în anul cel dintîi al domniei lor, Costandin vodă iar au lovit fără véste pre Ghica vodă şi aşa de grab cît cu noaptea au plecat fuga din Bucureşti şi iar au apucat Costandin vodă scaunul Ţării Munteneşti. Sultanul fiind în Bugeac, îndată i-au venit poruncă de la Împărăţie ca să margă asupra lui Costandin vodă. Şi degrab au purces. Iar Costandin vodă au strîns oaste foarte bună, că şi ţara venise toată la dînsul, şi s-au tăbărît în munţi la loc aşa de tare, cît sultanul, daca au înţeles ce oaste are şi în ce loc iaste, nu gîndiia că aşa pre lesne îl va lua. Că avea léşi, némţi, unguri şi sîrbi lefecii; că încă nu sfîrşise banii lui Matei vodă. Ci într-o zi au ales sultanul 300 de tătari şi le-au dat poruncă, oricum, numai să străbată la locul f. 78 acela/unde era tabăra lui Costandin vodă. Şi purcezînd tătarîi, s-au întimpinat cu o straje a lui Costandin vodă, care straje, văzînd că vin tătarîi, s-au dat înapoi. Şi luîndu-i tătarîi în goană, céialaltă tabără, nu să se apuce de război, la ce loc era, ci acea spaimă le-au căzut asupră, că care încătro au putut, au plecat fuga şi au lăsat toată tabăra pustie. Ci Costandin vodă văzind spaimă ca acéia, ş-au strîns lefeciii ce avea

---

3-6 *lipsesc* M // 25 *ad. marginal* Ştefan, 7168 A //

şi au trecut peste munţi în Ardeal.

Ficleşugul munténilor au fost, că n-au vrut să se pue împotriva Împărăţiei, au ce urgiia lui Dumnezeu au fost la acea spaimă? Că numai 7 tătari spun că au fost aceia ce i-au gonit şi au răzbit pînă la tabără, cît s-au mirat şi sultanul. Deci după această izbîndă au aşezat sultanul iară pre Ghica vodă, carele era fugar la paşa de Dîrstor.

Costandin vodă, după ce au fugit din Ţara Muntenească n-au mers la Racoţ<i>, ci ca la 800 de oameni tot lefecii aleşi s-au suit cu munţii alăturea, în sus. Şi aproape de Maramoreş, pre la Bistriţă, au luat poteca preste munţi, pre la Dorna şi au eşit pre la Cîmpulungul ţărîi noastre. Şi trecînd mai pe din sus de Suceava, au lovit pre la Hotin ş-au trecut Nistrul la cazaci pre la Movileu, ispitîndu-se şi despre acea parte./

f. 78v Ştefăniţă vodă aicea ca un om tînăr, nevrînd ca să vie soru-sa, doamna Roxanda, pre scrisorile tătîne-său şi ale lui de la Raşcov în ţară, care tîrg i l-au fost dat Hmil hatmanul, după moartea fiiu-său lui Timuş, au trimis oaste asupra Raşcovului să-l bată şi să o ia cu deasila. Ci n-au putut face nimica ai noştri Raşcovului. Numai ci au făcut zarvă cu cazacii; cînd şi cînd aştepta prilej ca acela cazacii să lovască aicea în ţară. Şi întîmplîndu-se şi Costandin vodă de au nemerit la dînşii, îndată au făgăduit oaste.

În Ţara Muntenească, după fuga acéia ce făcuse Ghica vodă de Costandin vodă, veziriul scîrbindu-se pre dînsul, nu preste multă vréme au trimis pre paşa de Dîrstor de l-au luat din scaon şi au dat domniia fiiu-său, lui Grigorie vodă.

CÎND AU VENIT COSTANDIN VODĂ CU OASTE CĂZĂCEASCĂ ASUPRA LUI ŞTEFĂNIŢĂ VODĂ.

Şi aşa, tot la anul cel dintîi al domniei lui Ştefăniţă vodă, toamna, au venit Costandin vodă cu oaste căzăcească şi asupra lui Ştefăniţă vodă, ispitindu-se în divuri, în chipuri, să încape la domnie, nu fără ajutoriul şi îndemnarea lui Racoţ<i>. Că şi Racoţ<i> încă era neaşezat.
f. 79 Că în Ardeal o cetate/ anume Oradia, întru caré era aşezaţ<i> oamenii lui Racoţ<i>, o bătea Ali paşa de Buda, caré au şi luat-o. Eşind o fămée din cetate şi arătînd turcilor de unde veniia apa de încungiura cetatea, turcii, abătînd acea apă de la cetate în laturi, au luat-o; vestită cetate între cetăţile Ardealului.

Înţelegînd Ştefăniţă vodă că tréce Costandin vodă Nistrul la Soroca, au eşit cu oastea sa la Coicéni şi au pus tabăra acolo. Însă oaste era prea puţină, că ţara într-acea foamete era într-acel an, cît mînca oamenii paporă uscată, în loc de pîine, măcinîndu-o uscată. Şi de pe acea foamete porecliia şi pre Ştefăniţă vodă de-i zicea Paporă vodă. Ci vremile şi voia lui Dumnezeu nu sînt în voia domnilor.

Iară şi pre cîtă oaste era, o trimisése toată inainte, în frunte, la

---

14 *ad. marginal* Ştefan, 1660 A // 26-27 *lipsesc* M // 40 *ad. marginal* Ştefan, 7168 A // 39 *ad. marginal* De o foamete mare A //

Răut, cu Catargiul şi cu Grigorie paharnicul şi cu Mihalcea Hîncul serdariul şi călăraşii de ţară şi toţi mazilii cei mai sprinteni, aproape de 2.000 de oameni. Şi acea oaste foarte prost să purta, din orînduiala sărdarilor ce era fără creeri. Că i-au lovit Chiaşca cazacul noaptea, numai cu 300 de oameni şi au răsipit toată oastea acéia cu mare ocară; f. 79v oaste numai din sunet răsipită,/ nici gonind-o cineva. Iar tot mai strîngîndu-se la un loc, pre jumătate de cît era întîi, au stătut de straje pînă au sosit şi Costandin vodă cu tabăra la dînşii. Carele daca au luat véste din limbi că iaste Ştefăniţă vodă la Coicéni, au plecat în jos, trăgînd oastea la Prut la Zagarancea. Şi să nu fie dat această véste un căpitan leah, anume Voicehovschii, că Costandin vodă iaste cu oaste mai jos de strejarii noştri, atunce l-am fi ştiut cînd ar fi trecut Prutul.

Deci au purces şi Ştefăniţă vodă în jos, pre la Posadnici şi trecînd tîrgul pre de<a>supra Mănăstirii lui Aron vodă, au trecut pre Bahluiu la Tomeşti. Şi acolo au stătut cu oastea. Iar Costandin vodă într-acea noapte au mas la Prut, în céia parte.

A dooa zi Costandin vodă s-au apucat cu cazacii de trecătoare, iar Ştefan vodă au luat Prutul în jos, în preajma Buceacului. Şi îndată au trimis la el agasi de Buceac, fiind la Ştefan vodă şi balgi başa al hanului cu vreo 100 de tătară, din care tătari şi dintr-ai noştri au ales Ştefan vodă de au mers supt tabăra căzăcească, fiind Prutul trecut, de f. 80 au prins din oastea lui Costandin vodă limbă./ Au spus limba că sînt cu Costandin vodă 5.000 de cazaci, din toate polcurile aleşi şi o mie de lefecii ai lui şi cum că mérge Costandin vodă drept la Iaşi. Acélia înţelegînd Ştefăniţă vodă cu sfatul lui balgi başa, au luat cu tot danadinsul pe Prut în jos şi s-au întîmpinat cu el agasi de Buceac la codrul Chiaghiaciului. Trimisése Costandin vodă în urma lui Ştefan vodă 500 de oameni cu Durac, cărora şi Ştefan vodă trimiţind pre Hăbăşescul să cérce înainte şi pre Voicehovschii căpitanul de la Obiléni numai cu 100 de oameni, s-au supus oamenii lui Costandin vodă şi cei ce să arătase s-au făcut a fugi; pre carii gonindu-i ai noştri, au eşit toată straja lor. Deci numai ci au căutat cestora ai noştri fuga. Fiind şi puţintei tătari, între carii era şi un comis al sultanului, ce venise pentru poclonul lui Ştefăniţă vodă, au perit acel om al sultanului acolo şi cu alţi doi tătari cu dînsul, năvălind preste Jijia dupe cei ce să arătase întîi. Apoi la trecutul Jijiei înapoi, li s-au înoroit caii. Îl apucase alt tătar pre comisul acela, puindu-l după sine pre cal. Ci apoi ş-au pus capul el şi comisul acela.

Daca s-au întimpinat Ştefan vodă cu Şah Bulat aga, el agasi de f. 80v Buceac ca 2.000 de oameni cu dînsul şi/ cu Ştefan vodă 1.000 de oameni, au purces drept asupra lui Costandin vodă la Iaşi. Iar Costandin vodă adunase la sine pre vlădici şi cîţ<i>va boiari suséni. El agasi îndată au ales o samă de tătari sprinteni şi l-au trimis să lovască Iaşii fără véste. Şi aşa degrab au lovit, cît au luat oraşul în lung, de au apucat mulţi oameni din tîrg la robie. Costandin vodă, văzînd că-i vin

---

28 *ad. marginal* Ştefan, 7168 A // 38 *repetă* capul A // 39 *ad. marginal* 7168 A //

tătarîi asupră, au eşit cu tabăra şi au stătut de laturea tîrgului, pîrîul Căcainei, mai jos de Ştefan vodă. Iar Ştefăniţă vodă, c agasi, au coprins Tătăraşii. Mergea ai noştri o samă mai b departe asupra taberii, decît tătarîi; şi siiménii îi bătea din puşc după case.

Într-acea zi au eşit o samă de capete căzăceşti la el agasi la vorc şi cerea de la dînşii să dea pre Costandin vodă şi ei să margă slob Pre un păr au stătut atunce viaţa lui Costandin vodă. Că solii pozvo ales Stamaitenco, carele era mai mare pre cazaci. Numai caz singuri, din sine, pen făgăduinţa lui Costandin vodă că pe tot omu da, la Movilău, cîte t<a>l<eri> 20, dînd o sumă de bani la sotnic mai mult lui Chiaşco stolnicul, au strigat cazacii pînă la unul chiu
. 81 „Nehai/ slava naşa ne ghibneţ" <=Să nu piară cinstea noastră>, vo şi acest lucru nu vor face. Spun să fie luat bani de la Costandin vod el agasi.

A dooa zi pre la namiaz au purces din loc cu tabără legată ş suitul malului, pre de laturea Tătăraşilor, să fie fost o tocmal nevoinţa lui el agasi era să se rumpe de ai noştri de la acel loc. A năvală au făcut ai noştri pre deal spre Aron vodă şi înfrînsése pedestrimea căzăcească pîna la cară, picînd acolo şi cazacii. Iar şi ai noştri s-au aflat cîţ<i>va cai răniţi şi morţi.

Şi aşa scăpînd Costandin vodă şi într-acea dată de supt cump mare a vieţii, n-au mai cercat a face zarve de atunce, ci s-au aşeza Ţara Leşască. Mers-au Ştefăniţă vodă cu el agasi în urma cazaci pînă peste Prut, iar petrecătorilor, nu oşténilor şi gonaşilor sămînă Şi s-au întors el agasi la Buceac, iară Ştefăniţă vodă în Iaşi. Costar vodă au trecut cu cazacii Nistrul la Movileu şi acolo mare nevoe avut de cazaci pentru lefi.

Bine nu s-au mîntuit Ştefăniţă vodă de el agasi de Buceac, au s şi Mustafa paşa de Silistra, descălecînd drept la curtea domnescă. Ş strîns pre toţ<i> boiarii la sine întrebîndu-i de acéle oşti căzăceşti
81ᵛ de au venit/ asupra ţărîi împăratului. Făcînd pre boiari haini, au pre toţi boiarii cîţ<i> au fost de i-au închis, ţiind de rău şi pre Ştefă vodă şi făcîndu-l om de nimica. Au şezut aicea trei zile cu m cheltuială şi sile de oşténii lui în oraş. Şi la purces au ales din toţ boiarii pre Toma vornicul şi pre Şeptelici hatmanul şi pre Prăje vornicul de pază. Şi pînă nu i-au dat <60 pungi> de bani nu slobozit de la marginea ţărîi.

Ştefăniţă vodă de toate faptele paşei dînd ştire la vezi Chiupruliul, că atunce eşise şi Vasilie vodă din Ediculé slobod, în au răpezit la paşa de l-au dus la Ţarigrad şi cu puţin de n-au perit paşă; iar chehaiaoa lui au plătit faptele acélia cu capul.

---

29 *ad. marginal* Ştefan, 7168 A // 39 *ad. marginal* Ştefan, 7168 A //

DE PRESTĂVIREA LUI VASILIE VODĂ.

Într-acest an <1661> ş-au sfîrşit zilele vieţii sale şi Vasilie vodă, domn vestit între domnii ţării şi cu fericită domnie. Iar lui Ştefăniţă vodă despre primăvară i-au venit poruncă ca să trimiţă oaste în Ţara Ungurească, şi la munténi iar aşa, asupra lui Racoţ<i>. Şi au trimis Ştefan vodă pre Voicehovschii, căpitanul de lefecii, cu o mie de oameni şi pre Mihalcea Hîncul serdariul. Serascheriu era de la
f. 82 Împărăţie asupra lui Racoţ<i> Seidi paşa/, pre carele nu-l pot uita turcii pînă astăzi. Că acel om de războinic, era şi tare, cît, precum spunea şi ai noştri de dînsul, cu hatmanii cei vestiţ<i> în lume poate să se pue firea lui. Cu acela împreunîndu-se şi oastea muntenescă şi a noastră au purces asupra lui Racoţ<i>. Şi la Clujvar le-au eşit Racoţ<i> înainte cu oştile sale.

Paşa mai mult decît 6.000 de oameni n-avea, fără oastea acestor doao ţări. Însă cum spun, neînfrînt om la războae. Iar Racoţ<i> avea 8.000 de oameni, de multă scumpéte ce avea acel om. Că de ar fi avut oaste mai multă, cum era oastea turcească puţină atuncea asupra lui, la dînsul ar fi fost dată acea izbîndă. Şi cum au fost acel război, n-am vrut să-l trécem cu pomenirea.

Tocmise Racoţ<i> toată pedestrimea sa şi tunurile den a dreapta, împotriva moldovénilor şi a munténilor, ştiind că acéste neamuri împotriva focului nu stau. Iar el însuşi, cu toată călărimea (că avea aleasă călărime) au stătut împotriva oştilor turceşti. Iară Seidi paşa tocmise 2.000 de munténi şi 1.000 de moldovéni din stînga sa. Iară călărimea turcească, o samă în frunte înaintea sa, iar o samă de
f. 82v călăreţ<i> şi de odată cu pedestrimea cîtă avea/ şi cu tunurile au stătut pe după călărimea cei dintîi. Şi deaca au tocmit oastea aşa, au chiemat pre toate căpeteniile, şi ale noastre şi munteneşti, şi le-au dat poruncă aşa: „Cîinilor, iată că eu voi pleca drept asupra ghiaurului şi nu cu altă armă, numai cu sabiia. Din voi carele să va apuca ori de arc, ori de altă armă, aceluia capul îi voi tăia; şi întîi voao, căpeteniilor. Deci cum voiu purcéde şi voiu începe războiul, voi să tréceţ<i> peste pedestrime şi să loviţ<i> oastea nepriiatenului din dos. Daca îi voiu înfrînge, că ştiu ei că-i voi înfrînge, nici unul din voi să nu cumva să se apuce de jac, sau să descalece cineva la vreo bo<a>rfă, sau să alérge după cai slobozi să-i prinză, ci să goniţi strînşi pre nepriatenul, că de goană voi sînteţ<i> mai buni decît oastea mea ceastălaltă. Şi această învăţătură să ţineţ<i> cum vă dau poruncă. Iar că nu voi bate pre nepriiatenul, nimeni din voi să nu gîndească, că eu ştiu că voi bate".

Şi după această poruncă, cum au sosit capetele oştilor noastre la bulucurile sale, au şi purces paşa cu oastea, întîi aşa tocmită cum s-au zis, şi ai noştri alăturea. Daca s-au apropiat turcii de oastea lui Racoţ<i>, au sărit Racoţ<i> cu toată oastea odată, singur în frunte, cu aleşi căpitani ce avea, şi îndată au înfrînt toată călărimea turcească cîtă

---

1 *lipseşte* M // 9 *ad. marginal* Lucruri streine A // 17 *ad. marginal* Lucruri streine A // 25 *ad. marginal* Lucruri streine A //

f. 83 era în frunte. Şi aşa au îmbulzit-o,/ cît începuse a da preste paşa, carele veniia cu temeiul pre urmă. Ci au stătut însuşi paşa cu sabiia zmultă, oprind oastea care o înfrînsése din frunte ungurii şi păşind singur cu sine şi cu bulucul său înainte, s-au amestecat oştile turceşti în sabii cu ungurii. Ci turcii, pre carii îi îmbulziia singur cu chipul său paşa, au lovit şi aripa cea de munténi şi de moldovéni asupra pedestrimei lui Racoţ<i>, fiind din dosul lui Racoţ<i>, că trecuse Racoţ<i> înainte şi rămăsése şi munténii şi moldovénii can înapoia lui. Au slobozit focul némţii lui Racoţ<i> şi tunurile într-ai noştri, carii, nesuferind focul, s-au dat în loc înapoi, ca-n chip de fugă. Acolo mare greşală au făcut Racoţ<i> de n-au pus lîngă pedestrime şi cîţ<i>va călăreţi, să fie încălecat pre munténi şi pre moldovéni, atunce cînd i-au înfrînt focul; nu s-ar fi mai îndreptat în véci ai noştri. Ci daca au văzut ai noştri că altă grijă n-au, fără numai focul, cum s-au deşertat focul, cum s-au întors o samă de căpetenii, mai ales Voicehovschii căpitanul şi Cantemir, ce au fost pre atunce ceauş la munténi, care apoi au fost şi serdar aicea în ţară şi alţii, şi îndată după dînşii toată oastea. Şi pînă a umplea némţii sinéţele, fiind deşertate, au întrat ceştealalţi cu sabiile zmulte în pedestrime. Şi îndată s-au amestecat toată pedestrimea şi s-au pornit în răsipă, rămîind şi tunurile şi armele pedestrimei în deşert. Şi
f. 83v aşa văzînd ungurii perirea pedestrimei sale şi/ amu în dosul său, au început a slăbi.Şi mai vîrtos, luptînd Racoţ<i> singur în război, l-au rănit un turc drept în cap, cu rană foarte rea, din care rană i s-au prilejit şi moarte.

Văzînd ungurii pre Racoţ<i>, domnul lor, aşa cu grea rană, l-au şi apucat capetele între sine şi s-au abătut în laturi, cum au purces toată oastea ungurească în răsipă. Goana aşa grea n-au fost că turcii, după obiceaiul său, nu i-au gonit. Ai noştri încă, fiind aproape de păduri, nu s-au lăţit cu goana. Şi aşa au fost sfîrşitul lui Racoţ<i>, domn în mare fericire născut, între cei fericiţi cniazi mare fericit. Dară la ce nu aduce nesăţioasa firea oamenească, la ˏmăriri? După această izbîndă a lui Racoţ<i>, Seidi paşa au aşezat tot Ardealul în partea Împărăţiei şi toate oştile le-au slobozit pre la locurile lor.

Într-acel an aici în ţară Ştefăniţă vodă au domnit cu pace preste toată vara. Iară bine n-au sosit oastea ce au trimis-o la Ardeal, au şi venit altă poruncă de la Împărăţie: să purcează însuşi Ştefăniţă vodă la Nistru, să fie de ajutoriu acolo paşii de Silistra şi hanului la lucrul unor
f. 84 cetăţi ce le-au făcut Împărăţiia/din pajişte pentru apărarea cazacilor, să nu poată umbla pre mare. Numai ci i-au căutat a purcéde Ştefăniţă vodă. Şi mergînd pre cale, fiind aproape de Tighina, pre Bîc, la un sat anume Luţénii, au căzut în boală foarte grea, lungoare, care boală au priceput îndată doftorul că trebuie să-i ia sînge. Ci n-au ascultat. Şi adăogîndu-se boala, fiind şi toamnă, l-au cuprins fierbinţeala, cît pînă la Tighina i s-au schimbat firea, fiind boala ca în chipul ciumei, că

---

16 *ad. marginal* Acest Cantemir serdariul pentru slujbele sale au stătut şi domn aicea în ţară, în anii 7193, 1685 A // 34 *ad. marginal* Ştefăniţă, 1660 A // 35 trimisă A // 42 *ad. marginal*. Pentru moartea lui Ştefăniţă vodă, 7169 A //

i-au eşit şi bolfa la o mînă. Însă nu era ciuma, ci dreaptă lungoare, cării boale îi zic doftorii maligna. Şi cît au trecut Nistrul la Tighina, a treia zi au şi murit.

De acea boală, tot acolo, au murit şi Dumitraşco Drăguţescul de la Suceava, om cunoscut şi ales la toată curtea.

Hirea aceştii domnii a judeca nu putem, că încă nu era copt în vîrsta sa. Multe să cunoştea într-însul din firea tătîne-său, iar la mînie răpitoriu.

Turcii, agalarii din Tighina, cum au auzit de moartea lui Ştefan vodă, încă nefiindu-i sufletul eşit, s-au înglotit şi au venit să ia ce vor găsi domnesc, tot, pre sama Împărăţiei. Puţin lucru au lipsit de nu s-au f. 84v făcut mare zarvă între noi şi între turci. Că întrase ca în chip de jaf/în tabără o samă de dînşii. Ci dacă au stătut cu boiarii la socoteală nu le-au oprit boiarii ci le-au răspuns: „Luaţi, ci apoi să nu daţi samă de mai mult." Şi luundu-şi seama agii<i>, s-au lăsat.

Boiarii, după moartea lui Ştefăniţă vodă, îndată au ales pre Chiriţa Dracon Ruset, carele apoi au căzut şi domnu şi cu dînsul şi pre Alexandru Costin postélnicul, de i-au trimis la Împărăţie, dînd ştire de moartea lui Ştefăniţă vodă şi să arate mare rugămintea ţării pentru domn de ţară şi să pomenească îndată de Dabija vornicul. Alţii trăgea cu alte chipuri, pre carii să-i treacă condeiul nostru, pentru urîtă pomenirea lor.

Iară oasele lui Ştefăniţă vodă, rădicîndu-le boiarii cu sine au purces deodată pe Nistru în jos, pe de céia parte şi trecînd la Bilacău Nistrul au venit în Iaşi şi l-au astrucat în Mănăstirea tătîne-său, care să pomenéşte, Trisfetitelea. Şi au domnit ani 2./

f. 85

VALAHIA.

Vl<ea>to 7169, 1661. DOMN 43. DOMNII 49. Cap 43. GRIGORE VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, FECIORUL GHICĂI VODĂ DINTÎI.

După ce au luat domniia, Grigorie vodă au purces cu steag de la Poartă spre Ţara Rumânească şi au venit la Caracal şi acolo au eşit întru întimpinare doamna lui şi cu toţi boiarii, de s-au împreunat cu domnu-său, Grigorie vodă şi de i s-au închinat toţ<i> boiarii. Şi într-acea iarnă acolo, la Caracal, au ernat, căci curţile domneşti din Bucureşti le-au fost stricat turcii, pre tată-său, Ghica vodă, cum şi la Tîrgovişte le-au surpat. Iar cînd au fost de spre primăvară, venit-au Grigorie vodă în Bucureşti şi s-au aşezat în scaun la Mănăstirea lui Mihai vodă. Şi domnind ca la doi ani, au venit poruncă de la sultan Mehmet împăratul, de au mers cu turcii la oaste în Ţara Nemţască. Şi au fost şi Dabija vodă, domnul Moldovei, de au bătut cetatea Uivarul,

---

16 *ad. marginal* Ştefăniţă, 7169 A // 26 *lipseşte* Şi au domnit ani 2 M // 27 *ad. marginal* Valahia A // 27-30 *lipsesc* C // 31 *ad. marginal* Grigorie sin Ghica vodă să pune domn A // 35 *ad. marginal* Iernează la Caracal A // 38 Vine la Bucureşti A // 40 *ad. marginal* Merge la oaste în Ţara Nemţească cu domnul Moldovei A //

zile 13 şi o au dobîndit. Şi de acolo, învîrtejindu-se, au venit cineş la scaonul său.

După al treilea an al domniei lui, fiind cursul anilor
f. 85v 7171<=1663>, în luna lui mai, iar au mers Grigorie vodă cu/muntėnii şi Dabija vodă cu moldovénii şi cu turcii iar în Ţara Nemţască, la cetatea Uivarul. De acolo au orînduit pre amîndoi domnii şi cu Husein paşa serascheriul, cu alţi paş<i> şi cu o samă de tătari, ca să bată cetatea Leva. Iar veziriul Chipruliul au mers cu alte <oşti> turceşti, la altă cetate, anume Zrinov. Deci Grigore vodă şi Dabija vodă şi cu turcii, bătînd cetatea Leva vreo 15 zile, au venit véste cum că vine oaste nemţască ca vreo 5000, pedestrime, cu gheneral anume Zuza întru ajutor cetăţii. Iar turcii îndată au lăsat cetatea şi cu toate oştile sale au pornit întru întimpinarea némţilor, dîndu-le război foarte tare. Şi cu putéria lui Dumnezeu au biruit creştinii, iară turcii au dat dosul a fugiré. Aşijderea şi munténii şi moldovénii şi tătarîi, lăsînd toate céle ce au avut şi foarte sprinteni călări au scăpat. Atunce la fuga Dabijei vodă, fiind bătrîn şi neputincios, au fost dat într-un glod şi mare cumpănă au avut de gonaşi. Ci s-au întîmplat Grigorie vodă de l-au apărat şi au scăpat de némţi. Şi de aciia au fugit cu toate oştile pînă la cetatea Buda. Ci şi acolo au dat o spaimă mare în oştile turceşti, cum că vin némţii după dînşii. Ci de grabă şi de frică nu să ştiia unul cu altul ce să vor face. Că mulţi dintre dînşii, unii încăleca pre cai împiedecaţi şi da peste pod să treacă la Buda. Care văzînd turcii cei din cetate, au tăiat podul despre dînşii şi îmbulzindu-i cei din dărăt, mulţimea de turci s-au înecat în Dunăre, negonindu-i nimenea de pre urmă. Iar şi pre veziriul Chipriliul l-au bătut némţii ca mai rău la cetatea Zrinov, unde au fost şi el cu oştile. Şi Grigorie vodă, temîndu-se să se mai împreune cu veziriul, au fugit în Ţara Nemţască, domnind ani 4./

f. 86 *MOLDAVIA.*

Vl<ea>to 7170, 1662. DOMNU 49. DOMNII 55. Cap 49. EVSTRATIE DABIJA VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, CARELE AU FOST BOIAR DE ŢARĂ, VORNIC MARE.

După moartea lui Ştefan vodă, feciorul lui Vasilie vodă, sosind boiarii la Ţarigrad, Chiriţă Dracon Ruset şi Alexandru Costin postélnicul, cu véste de moartea lui Ştefan vodă, trimişi cu mare rugămintea ţării pentru domn de ţară să le dea Împărăţiia, la care îndată au pomenit de Dabija vornicul. Ci aflînd pre acea vréme pe Chipruliul cel bătrîn cu vezeriia, foarte slab de boală şi aproape de

---

1 *Au luat cetatea Uivar A // 3 ad. marginal* Grigorie, unul, 7171 A // 4 *ad. marginal* Iar mérge la războiu în Ţara Nemţească A // 6 *ad. marginal* Au mersu la cetatea Leva A // 7 *ad. marginal* Lucruri steine A // 12 *ad. marginal* la iul<ie> 9 A // 14 *ad. marginal* au bătut pre turci A // 16 *după* avut *ad. marginal* ca la 3000-4<000> cară luară némţii A // 17 *ad. marginal* Întîmplarea Dabijii vodă A// 20 *ad. marginal* Spaima de la Buda A// 30 *ad. marginal* Moldavia A //30-33 *lipsesc* D //

moarte, chemînd bătrînul Chipruliul pre fiiu-său Ahmet paşa, carele pre urma tătîne-său au stătut vezir, i-au zis să facă nevoia ţării domn. Şi aşa, purcegînd toată boerimea ţării la Poartă, au lăsat aicea în Iaşi caimacam mai ales pre Thoma Cantacuzino, vornicul.

După ce au sosit boiarii la Poartă au şi pomenit înaintea veziriului Ahmet paşa veziriul de Dabija vornicul, priimindu-l toată ţara domn. f. 86v Şi veziriul ştiind şi cuvîntul tătîne-său, Chipruliului/ şi văzînd şi voia ţării au dat domnia Dabijei vornicul, îmbrăcîndu-l cu caftan după obiceiau. Carele, nefăcînd zăbavă, au purces de la Poartă cu domniia spre scaunul său.

Iară la al doilea an al Dabijei vodă i-au venit poruncă să margă cu oştile ţării la Uivar, la care au orînduit Împărăţiia pre Sară Husein paşa, sărascheriu pre toate oştile turceşti. Această poruncă au mers şi lui Grigorie vodă, domnul muntenesc.

Purces-au de aicea Dabija vodă şi Grigorie vodă din Ţara Muntenească, împreunîndu-se cu paşa serascheriul şi cu oştile turceşti la Rava. Şi aşa au purces asupra Uivarului, în care era puţină oaste nemţască, caré, luptîndu-se şapte săptămîni, de la o vréme s-au închinat cu tocmală, de au eşit oastea nemţască ce au fost în cetate, cu petrecători pînă aproape de Pojun. Iar după ce s-au deşertat cetatea Uivarului de némţi au şezut cîteva zile paşa şi cu domnii amîndoi de au tocmit cetatea, aşezîndu-o cu oaste împărătească. Şi după acéia Dabija vodă s-au întors la scaunul său, neavînd peste iarnă nici o supărare despre Împărăţie.

Iară la anul, dezvărîndu-se, de iznoavă i-au venit poruncă de la f. 87 Împărăţie de au mers la cetate la Leva, fiind/şi Ahmet paşa Chipruliul, veziriul, purces spre Bosna. Iar la Leva au orînduit serascheriu pre Sară Husein paşa, împreună şi pre domnii amîndoi şi pre Tapangeală, Ahmet aga el agasi cu tătarîi. Şi aşa, bătînd cîteva zile la Leva, iată şi oaste nemţască au pogorît împotriva oştilor orînduite la Leva, pe care gheneral au fost Zuza, om vestit de războae pe acea vréme la Împărăţiia Neamţului.

Eşit-au turcii întru întimpinarea oştilor nemţeşti, cu tătarîi şi oştile ţărîlor amînduror, la care război mare vitejie au arătat Grigorie vodă, luund cu sine toată boerimea Ţării Munteneşti, vrînd să arate şi mai multă slujbă către Împărăţie. Picat-au mulţi boiari la acea năvală, fără socoteală a lui Grigore vodă, anume Costandin Vărzariul, vel comis, Ivaşco serdariul, Pavel Bucium comisul şi alţii mulţi. Nici iaste şagă a năvăli la focul nemţesc, oastea ce iáste deprinsă mai la larg şi la arme mai uşoară.

Ci puţin au stătut războiul acela şi biruind némţii, au plecat oastea turcească în răsipă, cu care şi ai noştri cu amîndoi domnii. Fost-au la

---

5 *ad. marginal* Ahmet paşa A // 10 *după* său *ad.* Şi aceasta s-au tîmplat în anul 7170; la luna lui dechemvrie au sosit în Bucureşti D // 11 *ad. marginal* Dabija, 1662 A // 26 *ad. marginal* Ahmet A // 27 *ad. marginal* Lucruri streine A // 36 *ad. marginal* Mulţi boiari au picat la război A //

acea oaste turci cu tătari ca la şase mii şi oaste de ţară şi muntenească (f. 87v) la amîndoi domnii/9 mii; de toţi ca la 15000. Iar Zuza gheneral cu oaste nemţască, precum am înţeles din oamenii ce s-au întîmplat cu Dabija vodă la oaste, puţin de vor fi trecut de şapte mii.

Şi aşa amîndoi domnii, neaşteptînd să se împreune cu veziriul, s-au întors fieştecarele la ţara sa. După acéia, înţelegînd veziriul, au şi repezit de i-au chemat la sine să vie fără zăbavă. Deci Dabija vodă, văzînd porunca, îndată s-au întors de au mers la veziriul la Beligrad, sfătuit şi de doamna sa Dafina. Iar Grigorie vodă, domnul muntenesc, nevrînd mai mult adunarea cu veziriul, poate fi că socotise să nu arunce asupra lor pierzarea acei oşti împărăteşti, după prepuitoarea şi neodihnita firea turcească şi el să-ş<i> tocmască lucrul său despre Împărăţie, luundu-ş<i> pre doamna sa cu tot ce-au avut, au lovit prin Moldova, pre la Suceava şi au trecut în Ţara Leşască, de unde au tras la Beciu, la împăratul nemţesc.

Iar pre Dadija vodă, îmbrăcîndu-l veziriul cu caftan şi pe 12 boiari ai lui, fără zăbavă s-au întors domnu la scaunul său din Iaşi. Şi această norocire a Dabijei vodă au fost fuga lui Grigorie vodă. Iar în Ţara Muntenească în locul lui Grigorie vodă au pus domnu pe Radul Leon (f. 88) vodă./Au fost ispitit şi Dabija vodă să nu meargă la adunare cu veziriul, ci să urméze calea lui Grigorie vodă. Ci sfaturile céle întregi aduc norocire domnilor, precum şi aicea să véde cu sfaturile boiarilor de ţară, trăind pre acea vréme şi Thoma Cantacuzino vornicul (căci Iordache Cantacuzino spătariul ş-au fost dat datoriia cea obştească a firii) de s-au întors Dabija vodă iar în scaun cu domniia ţării. Şi aşa, domnind Dabija vodă cu norocire au isprăvit şi Mănăstirea Bîrnova, caré au fost din temeile zidită de Barnovschii vodă. Făcut-au Dabija vodă şi bănărie de bani de aramă, la Suceava.

În zilele acestui domnu s-au scornit şi pogonăritul de vii, însă numai în doao rînduri s-au luat pogonărit, iar pe urmă cu mare blestem s-au legat şi au lăsat să nu mai fie pogonărit. Acest Dabija vodă au fost om de ţară, om bun, iară beţiv. De doao ori făcea divan în zi. Deci la divanul cel de dimineaţa dvoriia toţ<i> la divan, iar la cel de la chindie umbla fustaşii prin tîrg, chemînd oamenii la divan. La beţiia lui pre (f. 88v) mulţi închidea, pre alţii îi da la armaşi/să-i spînzure. Iată dacă să treziia, nimica nu mai ştiia, nici întreba. Ci îi luase firea şi rînduiala toţi, că deşi orînduia ori pre cine la armaşi, ori la închisoare îi sloboziia, că ştiia că a dooa zi nu era nimica.

Iară cînd au fost la cursul anilor 7174<=1665>, în luna lui septemvrie ş-au plătit datoriia sa şi Dabija vodă. Şi l-au îngropat cu cinste în Mănăstirea sa Bîrnova, domnind ani 4 p<o>l./

---

13 *ad. marginal* Grigorie vodă lasă domnia şi fuge în Ţara Leşască A // 21 Radul vodă D // 28 *ad. marginal* Dabija, 1662 A // 41 *ad. marginal* Dabija, 7174 A //

f. 89 *VALAHIA.*

Vl<ea>to 7173, 1665. DOMN 44. DOMNII 50. Cap 44. RADUL VODĂ AL ZÉCELE, FIIUL LUI LEON VODĂ, NEPOT LUI ŞTEFAN TOMŞA VODĂ.

Puind pre Radul vodă domnu şi viind aicea în ţară cu toţ<i> boiarii ce-i eşise înainte, boiari slujitori, după obiceaiu şi cu pompă mare l-au adus în scaun. Şi i s-au închinat lui toţ<i>, cei mari şi cei mici, arătîndu-se cu blîndéţe şi cu milă către toţ<i>. Şi avînd pace, nefiind oştile nici într-o parte, petrecea bine în primblări pre baltă, la vînători, în oaspéte pe <la> unii, alţii. Şi era toţ<i> véseli, că dedése Dumnezeu pace şi bişug în toate bucatele. Şi nu avea altă grijă, fără cît veniia vrémia haraciului să-l strîngă şi să-l dea la Împăraţie la vréme. Şi această pace a ţării nu veniia dintr-alt ceva fără cît împăratul avea treabă de bătea Critul. Şi fiind departe de noi nu aveam bîntuială, ci pace, fiind Radul bun şi cu boiarii şi cu ţara.

Într-aceată vréme în Ţara Moldovei, murind Dabija vodă, boiarii
f. 89v ţării s-au dus cu toţii la Poartă, împreună cu/ Duca visternicul, pre carele îl socotise să-l pue domnu. Şi au trimis mai nainte pre Stamatie postélnicul cu dar, să prinză Porţile, ştiind şi turcéşte, să nu cumva să umble alţii să dea bani să ia domniia şi să fie boiarilor ţării peste voe.

Deci mergînd toată boerimea acolo şi rugîndu-se veziriului ca să le dea domnu dintre dînşii, le-au dat veziriul voe să-ş<i> aleagă care le va fi voia lor. Şi fiind mai nainte socotit Duca visternicul, l-au dus împodobit bine şi l-au îmbrăcat cu caftan, dîndu-i domniia. Décii, dînd poclonul domniei, ş-au luat zioa bună şi s-au dus în ţara lor. Dară de acel rînd puţin au domnit, numai o jumătate de an, ci l-au mazilit. Din ce pricină, noi nu ştim. Şi au pus domnu pre Iliiaş vodă, feciorul lui Alexandru vodă, carele fiind sărac beizade la Poartă şi dator, aşa spun, cînd au venit de la Poartă, de-l chemasă să-l facă domnu şi neştiind el de aceasta, părîndu-i-se că sînt niscareva datornici, s-au ascuns în podul casii; şi pînă nu s-au dovedit bine că-l chiema să-l facă domnu la Moldova, nu s-au pogorît din pod. Deci, făcîndu-l domnu şi mergînd în ţară, multe milostenii făcea săracilor şi mult bine ţării. Atîta au fost de milostiv, cît şezînd la divan, ducea şi punga cu bani lîngă dînsul; şi de să întîmpla să tragă datornicii pre vreun sărac, de nu avea cu ce să
f. 90 se plătească/ scotea bani de la el şi plătiia. Ca acest fel de om au fost Iliiaş vodă.

Dară cei buni nu trăesc mult cu norocire. Din ce pricină, numai

---

1 *ad. marginal* Valahia A // 1-4 *lipsesc* P // 4 *ad. marginal* Să pune Radul vodă domn şi să arată cu blîndéţă A // 10 *ad. marginal* Ospéţele şi vînătorile domnului A // 11 *ad. marginal* Fuse îndestulare la toate bucatele A // 13 *ad. marginal* Au fost bun cu boerii i cu ţara A // 15 *ad. marginal* Dabija vodă, domn Moldovii, moare A // 22 aleagă domn P // 23 *ad. marginal* să pune Duca vodă domn Mold<o>v<ei> A // 25 *ad. marginal* L-au mazilit peste pol an A // 27 *ad. marginal* Pune pe Iliiaş vodă domn A //31 *ad. marginal* S-au ascuns în podul casei A // 34 *ad. marginal* Milostenii şi bunătăţi făcea A //

Dumnezeu ştie. Iară noi oamenii nu putem da nici o socoteală. Precum şi pre acesta, iară curînd l-au mazilit şi s-au dus la Ţarigrad sărac iară, cum au fost, şi în sărăcie au murit, rămîindu-i un făt şi o fată, carii trăia din mila creştinilor. Şi în locul lui iară Duca vodă s-au dus domn de la Împărăţie, umblîndu-i umbletele cu mare meşterşug cupariul cel bătrîn, Rusetul, de i-au scos domniia Ducăi vodă cu bani mulţi şi au făcut nevoe bietului Iliiaş vodă.

Într-acea vréme Radul vodă avînd un cocon, anume, Ştefan, şi Duca vodă avînd o cocoană, anume Catrina, s-au ajuns în cuvinte şi au logodit pre coconi. La care logodnă, aicea în ţară, au fost mare veselie. Au făcut multe ospéţe, multe jocuri, care să potriviia cu o nuntă domnească, nu logodnă. Strîns-au toată boerimea ţării, cu toate jupînésele şi au întins corturile în deal, despre Mihai vodă, în drumul Cotrocianilor. Acolo făcea ospéţe în toate zilele. Adus-au pehlivani de cei ce joacă pe funie şi de alte lucruri. Adusése şi un pehlivan harap, hindiu, care făcea jocuri minunate şi nevăzute pe locurile noastre. Iute om era şi vîrtos. Lîngă altele, de nu le putem lungi, făcea acéste mai ciudate jocuri: 8 bivoli punea de rînd şi să răpeziia iute şi sărind să da
f. 90v peste cap în văzduh/ peste ei şi cădea în picioare de céia parte. Alta: un cal domnesc gras, mare, îş<i> lega chica de coadă-i şi-l bătea comişeii cît putea, şi nu putea să-l mişce de loc. Alta: un copaci mare din pădure adusése, néted şi înfipt; s-au suit pre dînsul ca o maimuţă. Deci dupe multe jocuri ce au făcut sus în vîrf, s-au slobozit de acolo cu capul în jos şi au dat în picioare. Alta: un tulpan lung de mulţi coţ<i> îl ţinea oamenii în mîini cît era şi să răpeziia iute şi mergea călcînd pe tuplan şi nu să afunda. Alta: să punea de mulţi oameni prinşi cîte doi oameni în mîini şi făcea chip ca de o bute cu mîinile, şi mai lung, şi să răpeziia iute şi întra cu capul prin gaura acéia şi nu-l simţea oamenii şi de céia parte cădea în picioare. Ca acéstia multe făcea, care nu le putem ţinea minte. În scurt, mare veselie s-au făcut la această logodnă a coconului Radului vodă aicea, la noi; în Moldova nu ştim ce va fi făcut Duca vodă.

Într-acéste vremi văzînd turcii că domnii ţării noastre să hainesc de cătră Împărăţie au poruncit de al treilea an să meargă domnul la Poartă, să sărute mîna împăratului, să-ş<i> înoiască domniia. Şi acest obiceaiu multă vréme s-au ţinut. Ci dară fiind poruncă la Radul vodă să meargă la al treilea an la Poartă, s-au rugat boiarilor ţării să mai
f. 91 priimească/ să le fie domn. Şi au priimit boiarii să fie aşa şi au purces cu toţii împreună cu domnu-său la Odriiu. Şi au trimis mai nainte pe Drăghiciu spătariul să gătească bani de poclonul domniei du pe la priiateni şi să dea în ştire că vine domnul cu toată boierimea şi-l

---

2 *ad. marginal* Să mazilii şi mérge sărac, cum au şi venit A // 4 *ad. marginal* Iar Duca vodă vine domn A // 8 *ad. marginal* Pentru logodna coconului Radului vodă, 1665 A // 14 *ad. marginal* Pehlivani minunaţi ce au fost la logodnă A // 33 *ad. marginal* Inoirea domnilor de al treilea an A // 35 *ad. marginal* Radu vodă să roagă la boiari pentru domnie A // 39 *ad. marginal* Mérge domnul cu boiari la Odriiu A //

priimesc cu toții iară să le fie domnu, lăudîndu-l că iaste bun cu țara și cu boiarii.

Și mergînd domnul acolo, n-au făcut zăbavă multă, ci i-au dat domniia. Și, dînd și poclonul domniei, s-au rugat să-l lase să meargă pe la Țarigrad, să-ș<i> vază casa. Iară nu-i era pentru vedérea casii, ci pentru mîndréția să se plimbe pen Țarigrad cu pompă domnească, să-l vază priiatenii. Și, slobozindu-l, s-au dus, pe la Țarigrad și de acolo au venit în țară.

Într-acea vréme fiind Drăghici spătariul la Țarigrad cu Radul vodă s-au războlit și au murit. Și l-au dus la Mănăstirea Comana de l-au îngropat. Zic unii că l-au otrăvit grecii; iar alții zic că au murit de ciumă, precum au și fost, după cum în urmă s-au dovedit.

Și viind Radul vodă în țară, precum s-au zis mai sus, iară au petrecut bine cu toți pînă la o vréme. Iară după acéia iar au început Cantacuzinii a amesteca lucrurile, precum au fost învățați, și a turbura pe unii din boiari, zicîndu-le că au auzit sfătuindu-se oamenii Radului
f. 91v vodă:/ Sofiianul clucеariul și cu Balasache paharnicul și cu alții, ca să-i omoară. Și-i îndemna ca să se scoale asupra Radului vodă și a oamenilor lui, să-i scoață afară din țară. Care aceasta nu o făcea de alt<a>, fără cît să fie ei totdeuna mai mari. Și boiarii, alunecîndu-se cu firea că vor fi acéle ce zic Cantacuzinii, au scris pe la căpitani și pre la iuzbași, fiind Șerban Cantacuzino spătar mare, să se strîngă toț<i> la București. Și Radul vodă nimica de aceasta nu știia. Și strîngîndu-se într-o zi, numai din curtea domnească, au făcut rădicare mare și au început a striga că va să-i omoare Radul vodă. Și au eșit boiarii și gloata și s-au strîns la Mitropolie la vlădica Theodosie, spuindu-i jalba cum au vrut să-i omoară grecii. Ci, trecînd vréme multă, veni și Radul vodă și multă pricină avu cu boiarii și să duse la curte. Iar boiarii să duseră de masără noaptea cu pază bună, de frica Radului vodă și s-au gătit noaptea de cale. Și a dooa zi diisu de dimineață au purces la Enișeri, unde era Împărațiia, să pîrască pe Radul vodă și pe greci.

Radul vodă încă au trimis pre Alexandru armașul și pe Dumitrașco portariul Caramanlîul de olac să ajungă la caimacamul, să-i spue jalba
f. 92 și cum fără nici o vină s-au sculat boiarii asupra lui cu pîră/. Și fiindu-i caimacamul priiaten s-au și mîniiat pre boiari și mergînd boiarii la dînsul i-au mustrat rău. Și de n-ar fi făcut boiarii un meșteșug supțire, n-ar fi putut să-l biruiască. Ci necrezînd turcii nici pe boiarii țării, nici pe Radul vodă, au trimis un agă la București să cérce lucrul din ce le-au venit gîlceava și precum va afla, să se întoarcă înapoi să spue.

---

3 *ad marginal* I s-au înnoit domniia A // 10 *ad. marginal* Moarte<a> lui Drăghici spat<arul> A // 13 *ad. marginal* Radul vodă au venit în țeară, 1688 A // 20 *ad. marginal* Mestecăturile Cantacozineștilor între boiari A // 24 *ad. marginal* Strigare<a> boiarilor, zicînd că va să-i omoare Radul vodă A // 25 *ad. marginal* S-au strîns boiarii la Mitropolie pentru aceasta A// 28 *ad. marginal* Pricinile Radului vodă ce au avut între boiari A / *ad. marginal* Să duseră boiarii să pîrască pe Radul vodă A// 29 *ad. marginal* Radul, 7174 A // 33 *ad. marginal* Trimite și Radul vodă pă boiari la caimacani A // 34 *ad. marginal* S-au mîniiat caimacamul pă boiari<i> țării A // 38 *ad. marginal* Trimis-au agă să cérce lucrul A //

Décii boiarii să îngrijară, temîndu-se că mergînd la Radul vodă îl va apuca cu vorbe, cu daruri şi să va întoarce lucrul spre răul lor. Ci căuta om ca acela, care să aibă prieteşug cu aga, să-l apuce mai nainte ei cu daruri, să nu li să facă vreo peire. Şi găsiră pre un Pavel, grec, carele de multe ori cerca la turci să ia domniia ţării. Pre acesta aflîndu-l că iaste priiaten cu acel agă, s-au rugat lui să grăiască cu aga, mergînd acolo să nu să asculte cuvintele Radului vodă, ci să grăiască de bine pentru boiarii ţării, şi-i făgăduiră mulţi bani. Iar lui Pavel îi făgăduiră să-l ceară pre el domn.

Acéstia auzind Pavel, cu toată putéria lui au împăcat pe aga turcul ce mergea în ţară. Şi acii pre loc între turcu mare ajutorinţă au făcut boiarilor, nădăjduind domniia. Deci boiarii trimiseră de olac la boiarii ce rămăsése în ţară, dîndu-le ştire pentru turcul ce vine, zicîndu-le să scoaţă ţară multă înaintea turcului, să se jăluiască de Radul vodă şi de f. 92v greci. Şi aşa au făcut. Au scos de/ tot feliul: mueri, féte, carii zicea că le-au ruşinat copiii şi că le-au făcut acel lucru grozav. Fétele zicea că ş-au bătut joc de iale, oamenii care zicea că i-au prădat, i-au căznit, şi altele.

Décii întorcîndu-se turcul îndărăt şi spuind celor mari jalbele ce făcea ţara, au dat vina Radului vodă şi l-au mazilit, iar boiarii s-au îndreptat şi le-au dat voe să-ş<i> aleagă domnu care vor vrea şi să-l ducă să-l îmbrace cu caftan. Ci ei, dupe cale mergînd, socotise pe Antonie vodă de Popeştii de Praova. Ci-l gătiră şi-l duseră de-l îmbrăcară cu caftan domnesc. Iar Pavel cel ce aştepta, după cum vorbise boiarii cu el, rămasă în deşert şi-i déderă boiarii o tiflă.

Acéstia făcîndu-se au trimis turc de au rădicat pre Radul vodă şi au prins pre doi boiari greci, cărora le zicea că sînt mai zorbale: pe Sofialăul şi pe Balasache. Ci pe Sofialăul, ţiindu-l închis spre ocnă cîtăva vréme, l-au spînzurat la ocnă. Iar pre Balasache l-au dat în mîinile unor dorobanţi de l-au trecut Dunărea şi i-au dat drumul Ţarigradului. Iar pre ceialalţi greci mai mici, cum Pascale gramaticul şi alţii, atîta bătaie le da slujitorii, cît mă mir cum mai trăia. Mai ales pe Pascale; că l-am văzut cu ochii miei cînd îl scotea din cămară şi-l ducea cu palme, care palme dedése şi de multe nu mai avea număr./ f. 93 Altul, care i-am uitat numele, de multă bătaie şi palme gîndiia că va să moară. Ci striga popa să-l cuminece.

Ca acéstia şi mai multe de acéstea au pătimit grecii la sfîrşitul Radului vodă, din pricina şi îndemnarea Cantacuzinilor.

Într-acéste vremi au luat şi turcii Candia, cetatea cea mare a Critului, care pen multe vremi o au bătut şi nu putea să o ia. Iar acum au luat şi ia săvîrşit şi au supus turcii tot ostrovul Critului, domnind Radul vodă ani 4./

---

1 *ad. marginal* Radul, 7174 A // 4 *ad. marginal* pe Pavel, grec A // 8 *ad. marginal* Făgăduiala lui Pavel grec, să-l fac<ă> domn A // 13 *ad. marginal* Înştiinţarea boiarilor pentru venirea turcului A // 15 *ad. marginal* Eşiră muerile, fétele, să pîrască pe domnu A // 19 *ad. marginal* Mazîliia Radului vodă A // 25 *ad. marginal* Pavel, grec, rămas jos A // 26 *ad. marginal* Radul, 7174 A // 29 *ad. marginal* Au spînzurat pă Sofiliul la ocnă, pă Balasache surgun A // 32 *ad. marginal* Bătae grecilor A // 37 *ad. marginal* Patima grecilor A // 41 *lipseşte* domnind ... 4 P //

MOLDAVIA.

f. 93v

Vl<ea>to 7174, 1666. DOMN 50. DOMNII 56. Cap/ 50 DUCA VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, CARELE AU FOST DE NEAMUL SĂU ARBĂNAŞ ŞI DE COPIL MIC CRESCUT ÎN CASA LUI VASILIE VODĂ.

După moartea Dabijei vodă, Duca, ginerele doamnei Dabijoae, fiind visternic mare, s-au sfătuit boiarii cei mari ai Ţării Moldovei şi îndată au purces la Ţarigrad de ş-au cerşut domnu de la Poartă după obiceaiul lor, fiind supt stăpînirea Împărăţiei Turceşti. Şi de acolo după pohta lor, le-au dat domn sultan Mehmet împăratul pe Duca visternicul, carele au venit în Iaşi la scaun la ghenarie <loc gol> zile.

Acest Duca vodă au fost grec de la Rumeli şi crescut în casa lui Vasilie vodă, aicea în Ţara Moldovei. Apoi, pe urma lui Vasilie vodă, rămîind el în ţară pînă ce s-au făcut boiariu mare, precum s-au zis mai sus, deci mai pre urmă s-au şi domnit. Ci n-au avut noroc să domnească mult şi s-au mazilit. Şi pricina la această sminteală au fost aşa: Despre veziriul Ahmet paşa, feciorul Chipruliului celui bătrîn, carele au întemeiat mai cu deadinsul Împărăţia Turcească,/ căzînd şi el
f. 94 pre urma tătîne-său vezir Azem şi daca au făcut pre Duca vodă domn Moldovei, cît s-au aşezat cu domniia în scaon, au şi scris veziriul o carte la Duca vodă, poruncindu-i ca să scrie Duca vodă despre sine cu iscudire la Mehmet Cheri sultan, hanul de Crîm, carele atunce umbla să se hainească de cătră Împărăţia Turcească.

Duca vodă scriind pe porunca veziriului, scriind la hanul aşa: că de are gînd să se rădice asupra Împărăţiei, el încă va fi una cu dînsul. Şi aşa, trimiţind Duca vodă cărţile sale la Crîm, s-au tîmplat de le-au prins pre cale un Cara Mustafa paşa, ce era la Silistra, carele mai pre urmă, tîrziu, au stătut şi vezir. Şi paşa, neştiind că au fost porunca veziriului la Duca vodă, i-au părut că sînt cărţile viclene întru adevăr, care îndată le-au trimis la împăratul. Aşijderea şi împăratul, neştiind că iaste socoteala cu sfatul veziriului său, ca să cérce de acel lucru la Crîm şi să iscodească, şi veziriul, iarăşi, nefiind pe acea vréme lîngă Împărăţie, că atunce bătea cetatea cea vestită a frîncilor, Critul, adec<ă> Candia, pre care apoi o au şi luat-o acel vezir, feciorul Chipruliului. Şi aşa, văzînd împăratul cărţile Ducăi vodă, într-acel ceas s-au mîniat şi îndată au şi zis să se mazilească Duca vodă, domnul Moldovei. Şi l-au şi mazilit, dînd domnia lui Iliiaş Alexandru vodă. Şi au domnit Duca vodă an p<o>1./

MOLDAVIA.

2-5 *lipsesc* D // 5 *după* vodă *ad.* fiind cursul anilor 7174, iară de la Hristos 1666 septemvrie 11 D //6 Dafinii doamnei Dabijoaie D // 7 *după* mare *ad.* într-acéia vréme deacă au murit Dabijea vodă, rămîind ţara fără domn D // 13 *ad. marginal* Duca, 1666 A // 16 *după* mult *ad.* la această domnie, fără numai 5 luni au domnit D // 25 *ad. marginal* Duca, 7174 A// 38 *lipseşte* Şi ... p<o> 1 D //

f. 94v

Vl<ea>to 7174 p<o>l, 1666 p<o>l. DOMN 51. DOMNII 57. Cap 51.
ILIIAŞ VODĂ, FIIUL LUI ALEXANDRU VODĂ, AL TREILEA NUMIT CU ACEST NUME.

După ce au mazilit sultan Mehmet împăratul pe Duca vodă, tot într-acest an au şi răpezit făr-de véste de la Odriiu la Ţarigrad de au adus pre Iliiaş Alexandru vodă la Poartă, carele era crescut între grecii Ţarigradului şi cunoscut Porţii după maziliia tătîne-său, lui Alexandru vodă. Şi îndată ce au sosit la Odriiu i-au şi dat steag de domniia Ţării Moldovei, în locul Ducăi vodă, la mai 2 dni. Şi au venit la scaun în Iaşi la iulie 20 de zile. Iar pe Duca vodă l-au dus cu toată casa lui la Ţarigrad şi au aşteptat acolo pînă cînd au luat veziriul Critul. Şi isprăvind trebile Împărăţiei dintr-acolo bine au venit la Enişeriu despre Rumeli, unde era dus şi împăratul, în preajma Critului, pre carele l-au bătut turcii 25 de ani şi atuncea l-au luat.

Deci venind veziriul lîngă împăratul, atunce au înţeles din veziriul f. 95 său toată dreptatea Ducăi vodă şi cum au fost lucrul cu/ porunca lui să scrie la hanul de Crîm. Şi tocmind lucrul Ducăi vodă i-au dat de iznoavă domniia Moldovei, mazilind pre Iliiaş vodă, carele s-au dus la Ţarigrad şi acolo au murit. Iar alţii zic cum moartea lui n-au fost curată, ci să-l fie otrăvit doftorii, cu învăţătura Ducăi vodă.

Acest Iliiaş vodă era în domnia lui om bun şi prea milostiv, cît nu iaste lesne a scrie milostivirea lui; ca şi el şi doamna lui. Că să pîrîia doi oameni la divan şi rămîind la giudeţ unul pre altul, daca-i răspundea vodă celui rămas, zicîndu-i: „Pas de plătéşte celuilalt că i-a luat cu strîmbul“, deci zicea omul: „Plăti-voiu Doamne, numai să mă mai păsuiască pînă la o zi că sînt sărac, şi n-am cu ce-i plăti acum“; iară şi pîrîtul de iznoavă zicea: „Mie încă-mi trebue, că şi eu sînt sărac şi-mi mor copiii de foame, că n-am cu ce-i hrăni, ci mă rog, Doamne, să se pue acest om la închisoare, sau să-mi plătească acum, că nu-l poci aştepta“, atunce Iliiaş vodă scotea bani din buzunar de la sine şi plătiia la datornic. A mulţi făcea aşa. Dacă cîte milostenii făcea fără număr, de nu le poate povesti nimenea, fără numai Dumnezeu; care domn aşa de milostiv şi îndurător ca acesta altul n-au mai venit la Moldova. Şi în zilele lui au fost mare bivşug şi linişte în toată Ţara Moldovei. Şi au domnit ani 2 p<o>l/.

1-4 *lipseşte* D // 6 *după* an *ad.* fiind cursul anilor 7174 D // 9 *după* dat *ad.* sultan Mehmet împăratul D // 22 *ad. marginal* Iliiaş, 1666 p<o>l A // 35-36 *lipseşte* în toată ... 2 pol D //

f. 95v *VALAHIA.*

Vl<ea>to 7177, 1669. DOMN 45. DOMNII 51. Cap 45. ANTONIE VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, CE AU FOST BOIARIU MARE, DIN SAT DIN POPEŞTI.

Luund domnia Antonie vodă de la Enişeri, cum s-au zis mai înapoi, au venit în țară cu toț<i> boiarii. Şi i-au făcut alai după cum să cade domnilor. Şi să bucura toț<i> de domn bătrîn de țară, nădăjduind de bine şi de dreptate. Au şezut în scaun ap<rilie> 9 în vinerea Paştilor. Şi au boierit boiarii carii după cum le-au venit rînduiala. Că să aşezase lucrurile țării bine şi gîlcevile despre toț<i>. Iară feciorii lui Costandin postélnicul Cantacuzino: Şerban spătariul, Costandin post<elnicul>, Mihai post<elnicul>, Matei cupariul şi Iordache găsiră vréme să caute moartea tătîne-său, din cine au fost. Şi închiseră pre Stroe vornicul Leurdeanul, vinuindu-l că el au fost pricina de l-au omorît. Şi l-au scos la divan.El tăgăduia că nu ştie de acélia nimica. Iară feciorii lui Costandin post<elnicul> scoaseră nişte răvăşale zicînd că sînt ale lui, care scriia la Grigorie vodă. Şi fiind Costandin post<elnicul> în părțile apusului, spre némți şi la Veneția şi pentr-alte locuri, zicea să se fie împreunat cu Grigorie vodă şi avînd vorbă pentru moartea tătîne-său să-i fie arătat acéle răvaşe. Ci unii zicea că le-au dat Grigorie vodă, f. 96 alții zicea că izvod au luat dupe acélia/ alții într-alt chip zicea. Iară noi am văzut nişte răvăşale. Care după ce l-au închis iar pe Stroe vornicul în puşcărie şi i-au făcut judecată de moarte, l-au pus într-un car cu doi boi, numai cu antereul şi cu nădragii, puind nişte priviți la car şi i-au spînzurat răvăşalele acélia (ale cui vor fi fost, Dumnezeu ştie), şi aşa, cu acea pompă l-au trecut pen tîrg şi l-au dus la Mănăstirea Snagovului, dară nu l-au omorît, ci l-au călugărit făr-de voe. Că au şi strigat: „Doamne, Doamne, făr-de voe îmi iaste". Şi cînd vrea să-i pue numele Silvestru, iar el zicea: „Nu Silvestru, ci Mahmet". Într-acest chip fu călugăriia lui Stroe vornicul.

Mai închis-au într-acea vréme şi pe Neagoe Săcuianul postélnicul şi i-au tăiat nasul. Din ce pricină, noi nu ştim; cei ce l-au pîrît vor fi ştiind din ce şi cum. Închis-au şi pe Badea Bălăceanul şi l-au scos să-i tae capul; apoi l-au ertat. Din ce pricină, iară ei vor şti.

Însă într-acea vréme venit-au şi lui Antonie vodă poruncă să meargă la oaste la Buceac, să scoață pe nohai din Buceac şi din hotarăle Moldovei. Că să înmulțise şi făcea multe réle şi bugegénilor şi moldovénilor. De-aciia mergînd serascheriul cu mulți turci şi tătari şi Duca vodă cu moldovénii, cu nevoe mare i-au scos; mai mult cu cuvinte bune i-au scos şi cu pace, decît cu războiul. Că să temea de ei/, f. 96v fiind mulți şi vitéji. Şi de multe ori s-au strîns să dea război cu turcii şi

---

1 *ad. marginal* Valahia A // 1-4 *lipsesc* P // 5 *ad. marginal* Antonie vodă să pune domnu A // 8 *lipsesc* Au şăzut ... Paştilor P // 10 *ad. marginal* Feciorii lui Costandin post<elnicul> Cantacuzino caută moartea tătîne-său A // 14 *ad. marginal* Închid pe Stroe vornicul A // 27 *ad. marginal* Călugăresc pe Stroe vornicul făr-de voe A // 36 Mérge Antonie vodă cu oaste să scoață nohai din Bugeacu A //

cu ai noştri, de au fost toţ<i> în mare grijă. În cea dupe urmă s-au lăsat ei şi au trecut Nistrul de céia parte. Iar oştile s-au întors cineş pe la casele lor şi Antonie vodă încă au venit în scaunu-ş<i>, în ţară.

Întru linişte veni şi furtună. În pace ce era în ţară între boiari, iată şi vrajbă între dînşii. Mareş banul, Radul Creţulescul, Şerban spătariul şi fraţii lui să mărise şi să imputernicise, cît trecea peste măsură, nebăgînd samă pre ceilalţi şi întru nimica socotindu-i. Şi după aceasta să ia sama cinevaş că să mărise, că în vrémia ce s-au dus Mareş banul la Craiova, nu s-au dus ca alţi bani de mai naintea lui, smeriţi, ci cu mare pompă s-au gătit din Bucureşti, cu slujitori mulţi, cu grapă, adecă cu steagul bănesc, aşa să zice grapă, cu trîmbiţe, tobe, surle şi dupe dînsul gloată şi cîţ<i>va copii din casă cu suliţe. Iar înainte cîţ<i>va povodnici împodobiţi şi altele ca acéstia. Care mergînd la Craiova, la judecăţile lui, de era vreun boiar sau vreun fecior de boiar şi vinovat, nu le veghiia voe nimic, ci jos la scară cu toiage îi bătea. Şi aici în Bucureşti aşijderea făcea.

Ca acéstia văzînd boiarii, mai vîrtos Meh<e>dinţii, că era
f. 97 boierime/ multă, întru oarece chip le părea rău şi de necaz zicea cîte un cuvînt împotrivă, cu toţii. Care cuvinte auzindu-le Mareş banul la Craiova şi Creţulescul şi Şerban cu fraţii lui, postelniceştii, li s-au nălucit precum banul Gheorghie şi cu ai lui şi cu altă boierime a ţării, făcură sfat între dînşii ca să omoară pre banul Mareş, pe Creţulescul, pe Şerban spătariul şi pe ai lor. Şi să scoală banul Mareş de la Craiova de au fugit în Lovişte, la mănăstirea lui, la Cornet şi scrie cărţi la domnu şi la ceialalţi boiari ai lor că de frică au fugit el acolo, să nu-l omoară boiarii, pîrîndu-l mult.

Antonie vodă i-au scris să vie şi cu cine va avea judecată, îş<i> va căuta. Şi de acolo au venit în Bucureşti şi împreunînu-se cu ceialalţi ai lor, vorbitu-s-au mult. Ce au găsit cu socoteala lor, ei vor fi ştiut; iar acéia ce am văzut, ştim. Că au făcut Antonie vodă divan şi au eşit acei boiari jăluindu-se de banul Gherghie Băleanul şi de ai lui, precum s-ar fi vorbit în taină cu altă boierime a ţării să-i ucigă pre acei boiari carii s-au scris mai sus. Iar banul Gherghie şi Hriza vistiiariul, ginere-său, şi fiiu-său Ivaşco Băleanul şi Staico vistiiariul Bucşanul şi Radul Ştirbéi vistiiariul şi alţii, tăgăduind că nu le iaste în ştire, nici au avut ei gînd ca acela să facă, ci le iaste năpaste. Şi cu acéste vorbe s-au spart divanul. După divan au eşit poruncă să se ducă o samă de boiari
f. 97v la ţară şi au mazilit şi pe Hriza vistiiariul din/ visteriia cea mare. Şi pe Ivaşco, feciorul banului Gherghie l-au mazilit din agie, zicînd că nu trebue să fie slujitorii pe mîna lor. Ci au făcut pre Matei Cantacuzino, fratele lui Şerban spătariul, agă mare şi pe Ivaşco Băleanul l-au făcut comis mare, zicînd că, fiind tată-său mazil, să nu fie şi fiiu-său.

Această turburare ce s-au făcut între boiari, zicea unii că n-au fost din altcevaş, că nici vreun sfat să fie făcut asupra Postelniceştilor şi a

---

4 *ad. marginal* Vrajba între boiarii ţării A // 9 *ad. marginal* Mareş banul să duce cu pompă mare la Craiova A // 30 *ad. marginal* Antonie vodă judecă pe boiari, 7177 A // 38 *ad. marginal* Boiari oarecare să surgunesc A //

lui Mareş şi a Creţulescului n-au făcut, numai au găsit ei această socoteală să o zică şi să o facă, pentru ca să depărtéze pe toţ<i> boiarii de lîngă curte şi să le ia boieriile şi să le dea la ai lor, ca să fie numai ei şi carii să vor supune lor boiari la curte, pentru ca să facă ce le va fi voia, cum şi făcea, nu numai boiarilor, ci tocma şi ticăitului domn Antonie vodă. Că atîta îi scurtase toate veniturile, cît nici de mîncare nu era sătul şi de băutură. Că-i da cît vrea: în zi de dulce carne de vacă cu apă şi cu sare; în zi de sec linte, fasole, cu apă şi cu sare. Vin îi da împuţit. Ci trimitea cu urcioarele în tîrg Antonie vodă şi fiiu-său Neagul vodă cu bani refenea de cumpăra vin de bea. Ci da la refenea mai mult fiiu-său, că-i zicea tată-său că el are doamnă şi coconi, ci să dea mai mult. Şi aşa vieţuia bietul Antonie vodă.

Într-acea vréme s-au sculat Ţara Moldova asupra Ducăi vodă,/ f. 98 domnul lor, fiindu-le Hîncul serdariul cap. Carele strîngînd Josénii au venit la Iaşi şi mare gîlceavă au făcut Ducăi vodă. Măcar că şi Duca vodă ş-au strîns oaste, cît au putut şi hatmanul Sandul Buhuş, cumnatul Ducăi vodă, au eşit cu oşti înaintea lor de s-au bătut cu dînşii, dară nimic n-au isprăvit, ci i-au căutat să lasă ţara şi s-au dus la turci peste Dunăre. Şi au scris la Împărăţie cum s-au nebunit o samă de oameni şi fac gîlceavă fără nici o vină, scoţind pe boiarii ţării mărturie, că era toţ<i> cu Duca vodă. Într-acéia Împărăţiia au trimis agă să se întoarcă la scaun. Şi au scris şi paşii de margini să-i dea turci, să gonească pre cei răi şi nebuni.

Décii întimpinîndu-l véste pe Duca vodă la Hagioglu Pazargic în Dobrogea şi viind şi o samă de Hînculeşti de mergea după dînsul la Ţarigrad, să-l pîrască, avînd Duca vodă pe aga turcul cu putére şi avînd şi ale lui oşti, cîteva, au abătut în Hînculeşti şi i-au spart de i-au trecut Dunărea. Şi pre alţii carii mai găsise în ţară strînşi i-au spart. Şi s-au dus Duca vodă iar la scaun şi pre zorbale i-au prins de i-au omorît. Doamna Ducăi vodă fiind în Ţara Rumânescă la Drăgăneşti, pînă a fi alése turburări în Moldova, daca s-au aşezat domnu-său în scaun s-au dus şi ia la Iaşi.

f. 98v Întru acéste zile ale lui Antonie vodă în Ţara Ungurească/ de sus au trimis împăratul Neamţului pe gheneralul cîmpului, anume Şporc, cu oşti de au băgat oşti prin multe cetăţ<i> ale domnilor celor mari, unguri, vinuindu-i că să sfătuesc să arădice cap, să se dezlipească de lîngă Împărăţiia Neamţului. Şi pentru aceasta mare ghiuluş s-au strîns în Pujun şi pe mulţi domni mari ungureşti i-au închis. Şi unora le-au tăiat şi capetele la Pojun şi la Beciu, anume aceştea: Nadajdi Ferenţi, Zrine Petre, Franghi Pal, Greţine Tatănbac, Băleş Ferenţi. Şi au poruncit împăratul de au luat multe biserici luterăneşti şi calvineşti din Ţara Ungurească de sus de le-au făcut papistăşeşti; şi alte multe réle le-au făcut.

Ale Ţării Rumâneşti lucruri, precum am scris îndărăt, boiarii între

---

5 *ad. marginal* Cinstea ce făcea boiarii lui Antonie vodă, 7177 A // 7 cît vrea ei P // 15 *ad. marginal* Moldovénii să scoală asupra Ducăi vodă A // 29 *ad. marginal* Duca vodă să întoarce iar la Iaşi A // 33 *ad. marginal* Lucruri streine A //

dînşii tot era can învrăjbiţi. Şi cîtăva vréme aşa trecînd, venit-au poruncă de la Împărăţie să meargă Antonie vodă la Poartă la al treilea an, dupe cum făcuse turcii obiceaiu, să sărute mîna împăratului şi să-şi înoiască domniia.

La Ţarigrad încă au fost sosit Grigorie vodă din pribegiia lui de la Veneţia, ertîndu-l Împărăţiia pen mijlocul lui Panaghiotache, dragomanul împărătesc. Acéstia auzind domnul şi boiarii, măcar că mergea la Poartă, că nu avea cum face într-alt chip, iară era îngrijaţ<i>. Ci trimiseră mai nainte pe Costandin postélnicul f. 99 Cantacuzino/ şi pe Gheorghie vornicul să cérce Porţile să vază ce vor afla.

Iar domnul şi boiarii să gătiră de purcéseră şi lăsară caimacami aici la scaun pe Creţulescul. Iar pre banul Gherghie, fiind boiariu bătrîn nu vrea să-l facă caimacam, nici îl socotiră întru ceva, de care foarte s-au scîrbit, unde nu-i déderă nici o cinste.

Deci, dentru boiarii cei obidiţi Neagoe Săcuianul cu nasul tăiat, şi alţii au fugit de aici den ţară şi s-au dus la Poartă şi lipindu-se lîngă Panaghiotache pîrîia tare pe Postelniceşti că fac multe nedreptăţi între boiari şi între săraci şi altele. După ce au ajuns domnul la Dunăre, să întoarse Costandin postélnicul de la Poartă şi-i întimpină la Dunăre şi întrebîndu-l ce au auzit la Poartă au zis: „Rău, că nu ne va fi pe voe ce gîndim", spuind şi de Grigorie vodă toată povéstia. Iar Şerban, frate-său, au zis că va face pod de pungi de la saraiul rumânesc pînă la al veziriului şi tot îi va fi pe voe. Au zis: „Ci mergeţ<i> dară şi veţ<i> vedea".

Acolo la Dunăre nu ştim ce socoteală făcură de ziseră că au făcut greşală de au obidit pe banul Gherghe Băleanul şi nu l-au pus caimacam. Ci scrise de acolea o carte Antonie vodă şi-i rîndui să fie purtător de grije cu Radul logofătul Creţulescul, în ce vor fi trebile f. 99v ţării. Şi purcése domnul cu boiarii la Odriiu/. Acolo ajungînd, cerca Mareş banul şi şi Şerban spat<ariul>, cu ai lor, să pue pe Gherghie vornicul domnu şi să lipsească Antonie vodă, zicînd că iaste bătrîn, slab şi trebuie să fie mai tare, să poată sluji Împărăţiei la oaste; că făcea turcii gătire de oaste către léşi. Veziriul, daca au auzit au zis: „Daca le trebue om mai tare, le voiu da eu domn cu mînă de hier".

Înţelegînd boiarii aceasta, să lăsară de socoteala cea dintîi şi cerea iar pe Antohie vodă. Şi le făgăduiră turcii în faţă să fie: „Şi să vă gătiţi în cutare zi să veniţi să îmbrace caftanul". Dupe altă parte trimiseră la Grigorie vodă de-l aducea de la Ţarigrad; şi ei nu ştiia nimic. Daca s-au apropiiat Grigorie vodă de Odriiu, şi, aflînd turcii, trimiseră de chiemară pe Antonie vodă să meargă cu toţ<i> boiarii să-i îmbrace cu caftan. Şi mérseră toţ<i>. Iar Şerban spătariul fiind conăcit la Cara Agaci s-au făcut că-i iaste rău şi zăcea lîngă foc. Şi trimisése pe Ghinea comisul să vază ce vor să facă la Poartă domnul şi boiarii.

Deci, mergînd domnul cu boiarii la veziriul, aşteptînd caftane,

16 *ad. marginal* Boiari mulţi să duc să-l pîrască la turci A // 20 *ad. marginal* Antonie, 7177 A // 35 *ad. marginal* Ficleşugul turcilor ce au făcut cu Antonie vodă A // 44 *ad. marginal* Maziliia lui Antonie vodă şi închiderea boiarilor A //

începu a întreba: „Care iaste Mareş?" Zise: „Eu sînt". „Ia-l!" Ci-l luară. „Care iaste Şerban?" Nu iaste ziseră. „Care iaste Mihai post<elnicul>?" f. 100 „Cesta iaste." „Ia-l!" Ci-l / luară. „Care iaste cutare, cutare?" Îi luară pre toţ<i> şi rămasă domnul singur cu ceialalţi boiari. Şi zise domnului: „Împăratul te-au mazilit". Şi întorcîndu-se către ceilalţi boiari: Ivaşco stolnicul, Hriza vistiariul, Radu Ştirbéi şi altora carii era acii le zise: „Voao v-au dat împăratul domnu pre Grigorie vodă; păsaţ<i> la dînsul". Deci eşind boiarii de acii încălecară şi eşiră înainte, lîngă Odriiu, că era aproape. Şi veniră cu dînsul în Odriiu.

Iar Şerban spătariul, fiind mai ficlean decît alţii, au scăpat; măcar că au trimis să-l prinză, dară n-au putut. Că îndată ce auzi Ghinea comisul: „Ia-l pe cutare, ia-l pe cutare", şi-i lua, îndată s-au dus de i-au dat ştire şi au încălecat de s-au dus încătro au putut scăpa.

Grigore vodă îndată scrise cărţi la Gherghie banul Băleanul să ştie că iaste domnu şi să prinză pre Radul logofătul Creţulescul şi pre fraţii lui Şerban spătariul ce era la Bucureşti. Care viind noaptea, trimise de strînse pe iuzbaşi, pre căpeteniile de slujitori şi pe boiarii carii să întîmplase acii: Radul Năsturel şi alţii. Şi strîngîndu-se, au trimis pe Năsturel cu slujitori la Costandin post<elnicul> şi la aga Matei şi la f. 100ᵛ Iordache, de au ocolit casele şi i-au chiemat la curte. Pe alţii/ au trimis la Creţulescul de l-au chiemat la curte. Carii întreba: „Dară ce, ce?" ei zicea: „Nu ştim alt nimic, fără cît poruncă domnească au venit; veţ<i> vedea". Şi merseră la curte. Acolo era banul Gherghie şi slujitori mulţi, lumînări aprinse. Daca veniră, şezură. Şi se sculă banul şi zise: „Boiari, fraţilor, sănătate de la măria sa Grigorie Ghica, că l-au miluit Dumnezeu şi împăratul cu domniia; iată cartea". Şi o cetiră. Mulţămiia şi ei lui Dumnezeu.

Însă acii dintre gloate fugi Iordache. Şi vru să fugă şi Matei aga, dar prinseră véste şi-i întoarseră. Şi le zise banul Gherghie: „Matei, căci faci copilăréşte de nu şezi. Dară domnul căci porunceşte să fiţ<i> la opreală nu că doară va să vă omoară, ci numai pînă va veni măriia sa. Decii bun iaste Dumnezeu, vă va erta, nu vă témeţ<i>; ci şedeţi, nu ne mai faceţ<i> noao ruşine".

Acii, în cămările domneşti, era 24 de boiari închişi şi Creţulescul şi în obezi, pentru năpăştile ce le făcea, că sînt ficléni şi răi, precum şi mai îndărăt au scris. Ci îndată porunci banul Gherghie de aduseră ţigani şi le tăiară obezile şi-i slobozi. Ci fieştecarele îş<i> lua obezile şi le ducea înaintea Creţulescului şi-i zicea să şi le pue în gît; şi le lepăda jos. Decii, făcîndu-se zio, îi trimiseră pe boiari pre la casele lor f. 101 cu slujitori de pază, pînă ce au venit a dooa/ poruncă de la Grigorie vodă, de i-au închis în turn.

Boiarii ţării, necăjiţii, care cum auziia încăleca îndată şi să ducea la Grigorie vodă la Odriiu. Iară bietul Ilie armaşul, înţelegînd mai nainte că va să-l închiză Creţulescul, ca şi pe ceialalţi, au fugit către

---

1 *după* luară *ad.* „Care iaste Ghiorghie vornic?". Zise: „Eu sînt". „Ia-l". Şi-l luară P // 10 *ad. marginal* Şerban spat<arul> fuge A // 14 *ad. marginal* Grigorie vodă, luund domnia, scrie lui Gherghie banul de prind boiarii A // 38 *ad. marginal* Închiderea boiarilor A //

Ţara Ungurească, să scape. Ci întîi au prins pe o slugă a lui ce-i stătuse calul şi-l aduseră la Creţulescul; şi îndată puse de-i tăiară capul, săracul. Mai pre urmă au prins plăiaşii la munte şi pre Ilie armaşul. Şi aducîndu-l pînă la o cîrciumă lîngă Bucureşti, legat, iată şi véste mergea în toată ţara că iaste Grigorie vodă domnu. Care auzind Ilie armaşul au început a-i înjura pe plăiaşi, de l-au dezlegat şi au legat el pre dînşii şi le-au dat bătae pînă la moarte şi i-au dus legaţi la Bucureşti.

Stroe vornicul care să călugărise la Sneagov, precum aţ<i> auzit că am scris mai îndărăt, mai nainte, pînă a nu veni véste de Grigorie vodă numai prin turburările ce făcea în ţară Postelniceştii cu ai lor, Matei fiiu-său au gătit oameni, rumâni de ai lor şi pe meşteşug au luat pe Stroe vornicul şi l-au trecut în Ţara Ungurească. Acolo, auzind de Gligorie vodă că s-au pus domnu, îndată au purces de s-au dus la dînsul la Odriiu, spuindu-şi patimile şi nevoile ce au tras. Şi nu numai Stroe vornicul să jăluise de patime, ci toţ<i> boiarii, cît să umpluse urechile lui Grigorie vodă de jalbele lor şi să mira de nebunii, ce au făcut./

f. 101v Cîteva pricini au fost de au căzut Postelniceştii în mîna lui Grigorie vodă. Una, că Grigorie vodă cînd au scris la Chiprulioglu şi la Panaghiotachi de au cerut ertăciune, foarte rău i-au părut, precum ei l-au înşelat de au fugit într-alte ţări, de supt mila împăratului. A dooa, să învrăjbise cu Panaghiotache dragomanul, căruia i să trecea cuvîntul la veziriul. A treia, îmboldise şi pe boiarii ţărîi cu multe féliuri de rele, cu închisori, cu batjocuri, dentru carii fugind la Poartă, jalbe mari făcea la turci, prin mijlocul lui Panaghiotache, carele era vrăjmaş mare. Că şi cînd era Antonie vodă la Odriiu, nemazilit, unii din căpitani şi din slujitori umbla pre uliţe strigînd şi înjurînd pre Panaghiotache de muiare şi de copii.Şi aceasta auzind Panaghiotache să mai atiţa în mînie. Ca acéstea pricini au fost de au căzut Cantacuzinii în mîna lui Grigorie vodă. Iar în cea dupe urmă şi mai adevărat putem zice că din păcatele lor i-au dat Dumnezeu în pedeapsă ca acéia. Şi au domnit Antonie vodă ani 3./

f. 102

MOLDAVIA.

Vl<ea>to 7177, 1669. DOMN 52. DOMNII 58. Cap 52. DUCA VODĂ CU A DOOA DOMNIE.

Fiind sultan Mehmet la Enişeri, precum s-au pomenit la domnia lui Iliiaş vodă, de acolo i-au dat domnia Moldovei şi venind la scaun au domnit cu bună pace. Iară cînd au fost la anul 7180 <=1672> au zidit din temelie şi sfînta mănăstire ce să chiamă Cetăţuia, lîngă Iaşi, despre

1 *ad. marginal* Sluga lui Ilie armaşul îl tae Creţulescul A // 9 *ad. marginal* Stroe vornicul fuge la Odriiu A // 19 *ad. marginal* Pentru ce au căzut Cantacuzinii la nevoe A // 33 *lipseşte* Şi au domnit ... ani 3 P // 35 *ad. marginal* Moldova A // 36-37 De a doa domnie a Ducăi vodă earăşi la Moldova D // 39 *ad. marginal* 1672 A //

amiazăzi, la care iaste hramul sfinților apostoli, Petru și Pavel, cu multă nevoință și cheltuială, cu multe odoară și veșminte scumpe și cu moșii bune înzestrîndu-o. Décii o au închinat la Sfîntul Mormînt al Domnului nostru Iisus Hristos la Ierusalim, îndreptînd pe acea vréme scaunul Patrierșiei Preafericitul părinte chir Dositheu, patriarhul de Ierusalim și a toată Palestina.

Întru această domnie au început Duca vodă a scoate multe și gréle dăjdi pe țară și pre boiari. Iară pe o samă de boiari lăpușnéni și orheiani nelipindu-i de curte ca să-i boerească, iară cu dările și cu asuprélele niciodată nu-i uita. Iară la anul 7181 <=1673> noem<vrie>
f. 102v 29, sculatu-s-au Mihalcea/ Hîncul ce-au fost stolnic mare și cu Durac serdariul și Costandin ce-au fost cluciar și alți boiari și multe capete și alții mai de gios dintr-acéle doao ținuturi, strîngîndu-se la un loc multă țară, s-au învitat asupra Ducăi vodă. Și au venit cu oaste la Iași de au închis pe Duca vodă în curtea cea domnească și multe răutăț<i> și jafuri au făcut pen tîrg. Și ținndu-l doao, trei zile închis, apoi fiind norocul lui, că într-acea dată au fost un agă în curte purcegătoriu cu birul țării și n-au cutezat a-i face rău.

După acéia l-au slobozit, gonindu-l cu mare rușine din scaun din Iași și fără știrea Împărăției. El, daca s-au văzut slobod de la dînșii s-au dus în Țara Muntenească și de acolo au scris cu jalobă la Împărăție, dînd știre la Poartă, tocmindu-ș<i> lucrurile sale de la Împărăție, ca să fie iară domnu Moldovei, să-ș<i> facă izbîndă inimii sale. Și de cîte au grăit l-au crezut Împărăția și i-au dat tătari ajutoriu și pe Caplan pașa, carele era sarascheriu la Margine cu o samă de turci. Iar peste tătari au fost mai mare Imir Ali. Și au venit Duca vodă de iznoavă în țară să fie domnu.

Însă acéle capete, ce s-au fost rocoșit asupra lui, nevrînd să i să închine, Duca vodă le-au dat război la Chișinău. Și înfrîngîndu-i pre acei moldovéni cu tătarîi și cu turcii, multă mulțime de oameni au perit
f. 103 de sabie. Pre alții i-au robit și mulți au murit de frig, fiind/ vréme de iarnă foarte geroasă și mare. Mulți din prostime, bărbați, femei și copii au perit de frig, fiind bejeniți. Iară Hîncul și Durac și alte capete au fugit în Țara Căzăcească. Și Duca vodă, după izbîndă, s-au întors la Iași, la ghenarie, tot într-acelaș an. Și din pizmă pe mulți au omorît și el. Și pre unii i-au certat cu pedépse în multe chipuri réle.

Iară cînd au fost primăvara, tot într-acest an 7181, 1673, s-au rădicat sultan Mehmet, împăratul turcesc, cu toate puterile sale și hanul cu tătarîi și au purces cu toată greimea în Țara Leșască, trecînd prin Moldova, asupra Cameniței. Și la iunie 2 zile au venit la Țuțora

---

10 *ad. marginal* 1673 A // 11 *ad. marginal* Cînd s-au sculat Gioséníi cu război asupra Ducăi vodă A // 28 *ad. marginal* Duca vodă bate pe zorbale A // 37 *ad. marginal* Sultan Mehmet au luat Camenița. Iar mai înainte, pînă a nu se porni oștile din Țarigrad, au venit poroncă Ducăi vodă să trimită la Împărăție chipul și starea cetății. Și trimițînd Duca vodă pe un mazil, anume Grigorie Cornescul, om ispitit la scrisori și la săpături de pietri, au făcut chipul cetății de ceară, cu toate tocmelile ei și au trimis-o la Împărăție. Carea dacă au văzut, multu s-au mierat de tărie ei. Și ș-acesta au îndemnat pe Împărăție a veni la Camenița A //

enicear aga cu enicérii. Iar Împăratul au sosit a dooa zi. Şi atunce s-au cutremurat şi pămîntul. Gioi au şezut pe loc Împăraţiia, iar vineri s-au primblat prin Iaşi cu alai şi Duca vodă pe gios mergînd cu boerii, pe lîngă împăratul.

După acéia au purces la Cameniţă. Şi bătînd cetatea numai 9 zile, au dobîndit-o, la avgust, 16 zile. Că nici era într-însa oameni de oaste, nici bucate de hrană; cu nimica nu grijise léşii cetatea. Şi luundu-o turcii, îndată au pus într-însa un paşă de oşti de au întărit-o cu arme şi
f. 103v cu pîine şi cu de toate cîte trebuesc cetăţilor./ Iară pre tătar<i> şi pre o samă de turci i-au trimis în ceambur în Ţara Leşască, de au prădat-o şi au robit în sus pînă unde au putut ajunge.Atunce au bătut şi tîrgul Liovului, caplan paşa, fiind trimis de împăratul de la Cameniţă.Ci nu l-au putut lua; că apoi liovénii văzînd nevoia, s-au împăcat cu bani.

Deci, isprăvind împăratul toate acéstia, s-au mîniiat de la Cameniţă pre Duca vodă, căci au pîrît mai nainte pe Ţara Moldovei în deşert şi de pizmă. Tocma acolo l-au adeverit şi l-au aflat că au pîrît pre strîmbătate. Alţii spun să-l fie pîrît şi ţara, pe taină. Şi l-au mazilit împăratul, vrînd încă să-l şi omoară, văzîndu-l om cu inimă rea. Ci apoi Duca vodă ş-au scos capul cu darea, de moarte ce i se gătiia. Şi s-au dus cu toată casa lui de iznoavă la Ţarigrad. Domnit-au ani 3./

f. 104 *VALAHIA.*

Vl<ea>to 7180, 1672. DOMN 46. DOMNII 52. Cap 46. GRIGORIE GHICA VODĂ CU A DOOA DOMNIE.

Purcezînd Grigorie vodă de la Odriiu cu toţ<i> boiarii, au venit în ţară la scaun în Bucureşti, mart<ie> 20, avînd cu dînsul şi [şi] pe boiarii cei închişi de turci, carii i-au dat în mîna lui, băgaţi în obezi: Mareş banul, Radul Creţulescul logofătul, Gheorghie vornicul, Gheţea cluce<rul>, Mihai post<elnicul>, Stoian comisul, Vasilie căpitanul şi alt căpitan. Şi după ce i-au adus, i-au închis în turnul de pe poarta domnescă. Ci, netrecînd multă vréme, au tăiat de naintea porţii pe acei doi căpitani, pentrucă înjurase pe Panaghiotache de muiare şi de copii. Deci el au îndemnat pe Grigorie vodă de i-au omorît. Iar pe Gheorghie vornicul l-au trimis la ocnă; şi pe Gheţea clucériul. Şi mai era şi Stoica logofătul Ludescul cu dînsul. Ceialalţi toţi în Bucureşti era închişi. Şi în cîteva rînduri i-au scos la divan de-i judeca şi-i pedepsiia de

---

3 *ad. ulterior, de altă mînă:* şi Duca vodă ... pe lîngă împăratul A // 14 *ad. marginal* Duca, 1663 A // 20 *lipseşte* D. *după* ani 3 *ad. ulterior.* Aici mai însămnăm nişte cuvinte ce s-au găsît lipsă. Că împăratul în 2 rînduri au vinit de la Ţiţora în primblaré la Eş<i>. Întîi au descălecat în dial, din sus de oraş, supt saevan, unde şi Duca vodă aştirnusă cîteva bucăţi de atlaz şi de o parte de drum şi de alta, înainte<a> împăratului.Apoi au închinat cîteva daruri scumpe gătite de cu vreme, de cinste împăratului. Al doile<a> rînd, mai viind împăratul, s-au suit în dial la Cetăţue, prăvind locul. Acest împărat era bun călăreţ. Pe toată dzua cu puţini oameni merge<a> tot călaré pe cîmpu, osăbit di calabalîcu A // 21 *ad. marginal* Valahia A // 22-23 Domnia a doao a lui Grigorie vodă, leat 7180 P // 29 *ad. marginal* Doi căpitani tae Grigorie vodă A // 32 *ad. marginal* Pe Ghiorghie vornicul îl trimite la ocnă A //

stricarea ţărîi şi cum că au făcut datorii multe la turci, la o mie de 104v pungi. Şi le zicea: „Cînd s-au dus domnul din ţară, în Ţara Nemţască, numai/ 50 de pungi au lăsat ţara datoare, iar acum găséşte 1.000 de pungi"; şi dăjdi au scos multe, care anume le spunea şi le zicea: „Ce au făcut banii, de n-au plătit datoriile?" Ca acéstia zicîndu-le, iară îi băga la închisoare. Şi au poruncit să o plătescă de la casele lor acea datorie ce o au făcut-o ei. Şi dintr-însa au şi dat, cu bătae pe talpe şi cu legături.

Ci dară în zilele acestui domn, măcar că era strein numai aceşti boiari era întristaţ<i> pentru închisoarea lor şi căci le cerea bani. Iar boiarii şi slujitorii şi birnicii, toţ<i> era véseli de venirea lui Grigorie vodă, că era om bun cu toţii şi dăjdile ţărîi uşoare, cît avea toţ<i> bucurie, lăudînd pre Dumnezeu de binele ce le-au dat.

Şerban spătariul Cantacuzino, după ce scăpase de la Odriiu s-au dus la Moldova la Duca vodă. Care Grigorie vodă, auzind, au trimis sol la Duca vodă, de-l cerea. Iară Duca vodă au zis că adevărat, au venit, dară nu l-au priimit, pentru vrajba, ci s-au dus din Moldova şi nu-l ştie încătro să va fi dus. Dară n-au fost aşa, ci-l ascunsése la mănăstire, la Hangul. Ci pe urmă au înţeles Grigorie vodă că l-au ascuns Duca vodă în ţara lui, pentru care multă părére rea au avut pe Duca vodă.

Viind dară vara au făcut împăratul mare gătire şi s-au dus în Ţara Leşască cu oaste la Cameniţă şi au poruncit lui Grigorie vodă de au f. 105 mers şi el cu oştile lui./ Care strîngînd din toate bréslele călăraş<i>, dorobanţi, roşii, vistiernicei, spătărei, postelnicei, stolnicei, vornicei, păhărnicei, le-au făcut steaguri şi le-au dat tuturor suliţe văruite şi cu prapore, feliuri de feliuri, fieştecare după breasla lor. Şi au făcut oaste frumoasă, atît cît mergînd şi făcînd halai înaintea împăratului s-au mirat şi împăratul şi toţ<i> turcii de oşti frumoase ce avea Grigorie vodă.

Acolo viind şi Duca vodă, domnul Moldovei, dupe cum îi poruncise împăratul şi avînd Grigorie vodă pizmă pre dînsul pentru Şerban spătariul, căci nu i l-au dat, au îndemnat pe boiarii moldovéni de l-au pîrît la împăratul de om rău şi mîncător şi spărgătoriu de ţară. Măcar că şi moldovénii au fost supăraţ<i> pe Duca vodă şi să îndemna singuri, dară şi Grigorie vodă i-au îndemnat şi le-au ajutat, pînă l-au surpat pre Duca vodă. Şi au vrut să-i tae capul împăratul, dară au avut noroc cu 2 blane de vulpe de Mosc foarte négre şi frumoase. Amîndoao făcea 40 de pungi de bani. Ci au dat una împăratului, alta veziriului şi au scăpat din moarte. Iară din domnie l-au scos şi au pus domn pe Ştefan Petriceaico vodă.

De acii împăratul mergînd la Cameniţă, în puţine zile o au bătut şi o au luat, nefiind oaste multă într-însa, fără puţintei némţi drăgani, carii văzînd putére mare turcească şi temîndu-se şi de craiul lor, s-au f. 105v dus ofiţiiarii/ cu slujitorii lor în turnul unde era iarba de puşcă şi au dat erbii foc, de s-au prăpădit cu toţii şi s-au spart şi cetatea. Deci au intrat

---

1 *ad marginal* judecata boiarilor la Grigorie vodă A // 13 *ad. marginal* Şărban spat<arul> Cant<acuzi:o>, fugînd de la Odriiu, mérge la Moldova A 20 *ad. marginal* Sultan Mehmet să duce la Cameniţă A //23 postolnicei A, P // 28 *ad. marginal* Grigorie vodă îndeamnă pe moldovéni de pîrăsc pe Duca vodă A // 39 *ad. marginal* Turcii iau Cameniţa de la léşi A //

turcii cum au vrut, băgînd oaste şi alte orînduiale ce au trebuit şi au dres bine pe unde să stricase. Şi de acolo împăratul s-au întors îndărăt. Iară cîţ<i>va paşi şi cu domnul Grigorie vodă şi hanul cu tătarîi i-au trimis în Ţara Leşască de au ars şi au prăpădit pe din sus de Liov. Décii viind toamna şi răcindu-se vrémia, cu multe ploi reci fiind, nu le-au dat îndemînă să bată Leovul pînă îi vor lua, ci l-au lăsat şi s-au întors. Şi căci şi pe tătari la un loc mai sus de Liov îi găsise o samă de oşti leşéşti şi foarte rău i-au tăiat şi le-au luat toate pleanurile şi caii lor de veniia pedestri şi despuiaţ<i>, ca vai de dînşii. Flămînzie încă să făcuse în tabără. Ci acéstia toate réle întîmplîndu-se, le-au căutat a veni înapoi. Carii viind pînă la Hotin i-au împresurat şi iarna. Decii s-au dus fieştecine pe la locurile lor.

Grigorie vodă încă au venit în scaun, pe la s<vea>ti Nicolae, eşindu-i înainte Gheorghie banul, Stroe vornicul, Sturzea spatariul, fratele doamnei lui Grigorie vodă, fiind aceşti boiari caimacami. Cu mare pompă au întrat în Bucureşti; numai atîta, era can slab domnul, că să bolnăvise la Hotin de au zăcut multă vréme în cetate, cît să spărése
f. 106 că va muri./ Însă daca au venit în scaun s-au bucurat că au găsit pe doamna sa venită de la Veneţia. Că după ce au luat domniia la Odriiu, au trimis pe Sturzea spătariul, cumnatu-său, de au adus pe doamna de la Veneţia. Şi fiind şi Grigorie vodă la oaste au fost sosit doamna. Căriia i-au eşit înainte multe jupînése la Dunăre şi cu cinste o au adus la Bucureşti. Doamna era îmbrăcată în haine frînceşti, foarte frumoase şi într-acela chip au fost pînă au întrat în Bucureşti. Decii au lepădat hainele acélia şi au luat rumâneşti. Ci dară, cum am zis, găsind domnul pe doamna şi coconii, s-au bucurat şi aşa domniia cu pace şi cu linişte.

Iară Şerban spătariul, de unde era la Hang, temîndu-se de Ştefan vodă Petriceaico să nu-l dea în mîinile lui Grigorie vodă, mazilindu-se Duca vodă din Moldova, au trecut în Ţara Ungurească la Ghiurghiov, la un Lazar Iştvan, boiar mare al locului aceluia. Şi fiind priiaten cu Cantacuzinii din Ţara Moldovei, verii lui, prin mijlocul lor l-au ţinut la casa lui în bună socoteală, pînă despre primăvară. Decii s-au dus la Betlen Ianăş, canţelariul Ţării Ardealului şi au cerşut voe să-l lasă să treacă în Ţara Turcească. Şi i-au dat voe. Şi s-au dus pen Haţeg, pe la Cavaransebeş, pe la Ruşava, de acii la Odriiu la Cara Mustafa paşa, caimacamul, fiindu-i priiaten din ceput, din zilele Ghicăi vodă, cum
f. 106v am scris acolo. Caimacamul au chiemat pe Chipruliul/ veziriul de l-au ospătat şi l-au şi dăruit, după obiceaiurile lor. Lîngă acélia l-au rugat să facă bine să-i sloboază, că le ajunge pede<a>psa cît au avut într-un an şi altele au zis.

Deci veziriul au făgăduit că va face. Caimacamul încă ficlean, ca să nu să zăbovească lucrul, să se afle cumva, îndată au chiemat iazagiu de au scris ferman la Grigorie vodă să-i dea în mîna turcului, să nu

---

2 *ad. marginal* Grigorie, 1672 A // 3 *ad. marginal* Turcii i tătarii pradă Ţara Leşască A // 13 *ad. marginal* Grigorie vodă vine de la oaste bolnav, 1672 A // 22 *ad. marginal* Doamna lui Grigorie vodă au venit de la Veneţia A // 26 *ad. marginal* Şerban spat<arul> fuge din Moldova de frica lui Petriceaico vodă A// 35 *ad. marginal* Caimacamul scoate postelniceştii de la Grigorie vodă A//

facă într-alt chip, rînduind şi agă ca să meargă. Şi cum s-au dus veziriul de la ospăţ, îndată trimise caimacamul pe aga cu fermanul, învăţîndu-l să meargă drept la domnu la curte şi să lasă slugi la uşa turnului, unde era fraţii lui închişi (pentru ca să nu-i mute altundeva). Şi aşa au făcut. Daca au sosit aga, el au mers drept la domn şi au lăsat doao slugi la uşa turnului. Şi dîndu-i fermanul, n-avea cum face într-alt chip. Ci i-au scos şi i-au adus înaintea lui Grigorie vodă de i-au dat în mîna turcului şi i-au dus la Ţarigrad. Ci Mareş banul n-au vrut să meargă den voia lui, ci au rămas în ţară la casa lui. Şi Gheţea, socrul lui Şerban spat<arul>, fiind la ocnă, au poruncit de l-au slobozit şi s-au dus la Nicopoe. Iar pe Gherghie vornicul l-au luat de la ocnă şi l-au dus la Tismana, la închisoare. Acolo şezind cîtăva vréme (sau pentru că i să rădicase nume de domnu, sau pentru alte pricini, care, Dumnezeu ştie) au trimis Grigorie vodă pe Iacşa căpitanul cu slujitori şi cu Preda armaşul al
f. 107 doilea şi,/ scoţindu-l din mănăstire peste rîu, i-au tăiat capul.

Grigorie vodă, văzind acéste întîmplări ce făr-de nădéjde i-au venit, s-au turburat foarte. Însă viindu-i poruncă să meargă cu oaste la Hotin cu Husein paşa Oglu Seidi pentru paza Cameniţii, să gătiia de oaste. Ci într-acéste întîmplări boiarii carii îi luase turcii de-i dusése la Ţarigrad, pîrîia pre domnul că va să se hainească şi nu iaste într-alt chip. Decii turcii, temîndu-se de o primejdie ca aceasta, au poruncit domnului să-şi trimiţă doamna cu coconii la Ţarigrad, măcarî că cu necaz o au trimis. Întîi au purces domnul de s-au dus la oaste; după acéia şi doamna s-au dus la Ţarigrad cu Toader Sturzea spătariul, frate-său. Iară domnul, mergînd la Hotin, s-au împreunat cu paşa şi multă vréme au şezut acolo. Într-acéia socotind că nu să va odihni de Postelniceşti, fiind în Ţarigrad în toată vrémia lîngă Poartă au trimis jalbă de la ţară pentru dînşii; şi lîngă jalbă şi bani, cîţ<i> au socotit că vor trebui. Şi s-au rugat veziriului, să-i gonească de lîngă Poartă, să nu mai facă amestecături ţării. Deci veziriul, văzînd jalba şi banii, au
f. 107ᵛ făcut surgun/ pre Şerban spătariul, pe Radul Creţulescul pe Costandin post<elnicul>, fratele lui Şerban spat<arul> la Crit.

Iară la Hotin fiind oştile pînă despre toamnă au venit véste că vine Subeţchii hatmanul cu multe oşti leşeşti. Turcii, îngrijindu-se, au chiemat pe Grigorie vodă, paşa, să ceară sfat de la dînsul, ce va să facă? (Măcar că bine l-au sfătuit, dară paşa n-au ascultat). I-au zis să iasă înaintea lor să se bată în cîmpu. Deci de vor birui, bine; de nu, să vor da înapoi şi să vor împreuna cu hanul cu tătarîi (că veniia şi el, dară n-au ajuns la vréme) şi al doilea rînd să vor mai bate. Paşa zicea să facă şanţuri să se îngroape şi de acolo să se bată. Grigorie vodă zicea că turcilor nu le iaste obiceaiul a să bate den şanţuri, fără numai némţilor; ci să iasă la cîmpu şi ... ce va vrea Dumnezeu. Paşa nici cum n-au vrut (era şi acest paşă hursuz; ca şi la Leva, în Ţara Ungurească şi

---

14 *ad. marginal* Tae capul lui Gheorghie vornicul în Tismana A// 17 *ad. marginal* Grigorie vodă să gătéşte de oaste la Hotin, 7180 A// 22 *ad. marginal* Grigorie vodă trimite pe doamna credinţă la Ţarigrad, 7180 A// 30 *ad. marginal* Turcii surgunesc pe Postelniceşti la Crit A// 33 *ad. marginal* Grigorie, 7180 A//

într-alte locuri unde au fost trimis cu oşti, tot au pierdut războiul). Ci n-au avut ce mai face nici Grigorie vodă. L-au lăsat de ş-au făcut şanţuri şi s-au îngropat; care pe urmă i-au fost de peirea oştilor.

Ştefan vodă Petriceaico den Moldova, fiind la Hotin cu oastea lui, neputînd plini o poruncă a paşii şi mîniindu-se paşa pe dînsul, ca un om slab de inimă şi avînd sfétnici răi lîngă el şi văzînd că vin oştile f. 108 leşeşti, părîndu-i-se că daca vor bate léşii pre turci (ca unui/ om prost de minte), piiare toată Împărăţiia Turcului, acest gînd avînd, s-au sculat cu o samă de boiari şi au fugit la léşi. Iară Grigorie vodă au şezut lîngă turci. Numai fiind căit de acéia ce au făcut la Leva în domnia dintîi de au <dat> războiu tare cu némţii, că au perit mulţi boiari şi multă oaste au pierdut, socotind să nu facă şi acum aşa, s-au vorbit cu boiarii să trimiţă la léşi pre ascuns să-ş<i> aşaze cu dînţii şi să-ş<i> spue şi semnul care vor avea în şanţu, unde vor fi închişi cu turcii, rugîndu-se să poruncească Subeţchii hatmanul, oştii ce va fi spre acea parte să nu dea să-i strice oastea. Şi au aşezat cuvînt să fie aşa. Şi au zis domnul că, după ce va face scrisoarea, va chiema pe boiari de le va arăta. Dar s-au din uitare, sau din nebăgare de seamă, făcînd cartea, o au trimis domnul şi boiarilor nu le-au mai arătat, socotind poate fi că nu iaste lucru mare a arăta şi a nu arăta. Iar boiarii înţelegînd că au trimis domnul cartea şi lor nu le-au arătat ce scrie întrînsa, au luat (ca nişte oameni fără minte) lucru că iaste mare şi va să-i ficlenească domnul, să-i piarză, ca şi pe boiarii de la războiul Levii. Dar au greşit, ticăiţii, că cu sfaturile lor ş-au pierdut pre urmă şi domnia şi casele lor, precum să va arăta mai jos. Badea Bălăceanul Radului, el au fost pricina de fuga boiarilor.

Acéste gînduri de nimic avînd boiarii, l-au ficlenit pe Grigorie f. 108ᵛ vodă şi s-au sculat cu toţii din tabără şi pen/ Nistru au dat de au eşit afară şi au fugit la léşi (că era taberele gata de către uscat, de nu putea să iasă fieştecine). Badea Bălăceanul fiind hoţ rău, fiind la un sfat cu toţ<i> boiarii, încălecînd ceialalţi şi dînd ştire şi lui, el s-au lăsat de acel sfat şi s-au dus de au spus lui Grigorie vodă că fug boiarii. Şi îndată porunci slujitorilor să meargă să-i împuşce. Dară n-au făcut nimic, că apucase de eşise din tabără şi, noapté fiind, au scăpat.

Această întîmplare mai mult au întristat pe Grigorie vodă decît nebuniia siiménilor ce făcuse mai în trecutele zile, iar, acolea la Hotin, carii(dintru a cui îndemnare nu să poate şti) să rădicase cu gîlceavă asupra domnului. Ci domnul, cu céialaltă slujitorime a ţării, gătindu-se şi cu tunuri, au mers asupra lor. Ei, văzînd oastea gata şi mai vîrtos că să temea de tunuri, au lepădat armele şi i-au prins pre toţ<i>. Ci pre cei mai răi, mai zorbale, i-au băgat în butuci, ca la 80 de oameni, şi cu cară i-au trimis de i-au băgat în ocnă. Iar pre ceialalţi i-au slobozit iar la steagurile lor, puindu-le alte căpetenii. Ci cum am

4 *ad. marginal* Petriceaico vodă fuge la léşi A// 10 *ad. marginal* Grigorie, 7180 A// 20 *ad. marginal* Boiarii să tem că va să-i ficlenească Grigorie vodă A// 25-26 *lipseşte* Badea ... boiarilor P// 27 *ad. marginal* Boiarii fug la léşi A// 35 *ad. marginal* Grigorie, 7180 A// 36 *ad. marginal* Siiménii rădică cap la Hotin A//

zis, nu atîta au turburat pre domnu nebuniia acestor siiméni, cît au turburat a boiarilor nebunie, de au fugit de la domnu său la léşi, care, f. 109 turcii de s-ar fi potrivit, ar fi dat ţara, în robie pe faptele lor./ Dară iar domnul chivernisind (măcar că domniia au pierdut), iar din oastea lui nici unul n-au perit, nici ţara nu s-au robit.

Lîngă această fugă a boiarilor ce auzim, léşii încă să apropiiase de turci. Turcii auzind au întrat în şanţuri şi au băgat şi pe Grigorie vodă cu oastea lui. Şi gătiră tunuri şi altă gătire. Subeţchii viind cu oştile, cu bună rînduială, au început a să bate din tunuri, din puşci. Dară turcii nu făcea nimic, pentru că era şi turci puţini şi léşi mulţi. Carii văzînd că într-alt chip nu-i va putea să-i robască, au rînduit husarii, carii sînt cu her îmbrăcaţ<i> şi după dînşii panţirnii, carii sînt cu zale şi au dat năvală în şanţuri de-i junghiia ca pe nişte rîmători pe turci. Vărsare multă de sînge s-au făcut, cît carii scăpa din oaste, de Nistru nu scăpa, că să îneca; iară carii scăpa din Nistru, de oştile de peste Nistru nu scăpa, că era mulţi şi de ai noştri amestecaţ<i> cu léşii. Din boiari şi Badea Bălăceanul Contoş de-i omorîia, mai nici unul n-au scăpat, fără numai paşa cu oarecîţiva avînd cai buni, au scăpat în Cameniţă. Iară pe domnu şi pe oastea lui i-au prins léşii şi i-au dus la Sobeţchii hatmanul. Şi în cinste l-au priimit, zicînd să rămîe în protecţia crăii<i> lor. Dară el i-au răspuns că nici cum nu va fi aceasta, de vréme ce domna sa şi coconii f. 109v sînt în mîna turcului./ Ci s-au rugat să facă bine să sloboază oştile să se ducă pe la casele lor şi pe dînsul să-l lase să se ducă la veziriul; că de nu va mérge curînd, pot să-i zică că iaste hain de către Împărăţie şi vor trimite tătari de vor robi ţara şi va fi un păcat prea mare.

Ca acéstia zicînd le-au dat voe şi s-au dus Grigorie vodă la veziriul, unde era la Baba. Pre carele văzindu-l veziriul i-au părut bine şi l-au întrebat cum au fost povéstia de s-au pierdut atîtea oşti? El au zis că sarascheriul au greşit. N-au ascultat precum l-am învăţat. Şi fiind nişte paşi scăpaţi din războiu acolo la veziriul i-au scos mărturie că au auzit cum au zis Grigorie vodă să nu să închiză în şanţuri şi paşa n-au vrut. Viind de faţă au mărturisit că de ar fi ascultat serascheriul de Grigorie vodă nu s-ar fi prăpădit atîta bunătate de oaste. Şi încredinţindu-se veziriul într-aceast, pe sarascheriul l-au făcut surgun şi lui Grigorie vodă i-au dat iară domniia. Şi îndată ce mérse la conac, trimise de olac în ţară la caimacami, la Gheorghie banul Băleanul, la Stroe vornicul, la Hrizea vistiiariul, să ştie că i-au dat domniia iarăş<i>/

N-au trecut vréme multă, ci veniră olaci la veziriul de la împăratul şi lîngă alte trebi ale lor, ce vor fi avut, i-au dat ştire şi de aceasta că au pus împăratul domnu Ţării Rumâneşti pe Duca vodă (Această treabă degrab, de au pus pe Duca vodă, au fost faptele 110 caimacamului lui Cara Mustafa, pentru Şerban spătariul şi pentru/ voia

6 *ad. marginal* Sobeţchii vine cu léşii asupra turcilor şi-i bate A// 19 *ad. marginal* Léşii cuprind pe Grigorie vodă şi oastea A// 26 *ad. marginal* Grigorie vodă de la léşi să duce la turci A// 28 *ad. marginal* Grigorie vodă pîraşte pe paşa la veziriul A // 34 *ad. marginal* Veziriul surgunéşte pe sarascheriu A//

banilor ce au luat de la Duca vodă), după ce, zice, au auzit că au robit léşii pe Grigorie vodă. Deci veziriul chemă pe Grigorie vodă şi-i spuse întîmplarea cum au fost şi cum că n-are să facă într-alt chip, de vréme ce iaste poruncă împărătească. Iară el să meargă la Ţarigrad să-ş<i> vază făméia şi copiii şi curînd îi va da domniia iarăş<i> (precum ar fi fost, de ar fi trăit).

Aşa dară fiind ş-au luat zioa bună şi s-au dus la Ţarigrad şi i-au făcut ferman să-i sloboază pe doamna şi coconii din închisoare, că-i închisése. Iară în ţară la boiarii caimacami, cum s-au zis mai sus că trimisése Grigorie vodă carte că vine domnu, nu peste multă vréme, veni Costandin căpitanul, feciorul Stoicăi Ludescul, cu cărţi de la Duca vodă că vine domnu de la Poartă şi scoate tunurile de dă cu iale după obiceaiu şi vestéşte în ţară domnie noao. Iar boiarii caimacami văzînd cărţi despre o parte, cărţi despre alta, de domnie noao şi neştiind adevărul, pun nişte slujitori de bagă pe Costandin căpitanul în hiară şi-l pun într-o cuhnie cu 6 cai şi-l purced cu boiarii în sus spre Mănăstirea Argeşului. Acolo mai viindu-le adevărate veşti că vine Duca vodă domnu, fără îndoială, l-au slobozit din închisoare şi din hiară şi s-au dus la Bucureşti. Iară boiarii au trecut în Ţara Ungurească
f. 110v la Sibiiu,/ anume aceştea: Gherghie banul Băleanul, Stroe vornicul, Hriza vistiiariul, Neagoe banul Săcuianul, Ivaşco log<ofătul>, Ilie armaşul, Pîrvul Fărcăşanul, Hrisoscul vătaful şi mulţi boiari mehedinţi au fugit în Haţeg. Domnit-au Grigorie vodă ani 2./

f. 111

MOLDAVIA.

Vl<ea>to 7180, 1672. DOMN 53. DOMNII 59. Cap <loc gol>.
ŞTEFAN VODĂ AL DOISRPĂZÉCE<LEA>, CE I-AU ZIS PETRICEAICO, BOIAR DE ŢARĂ.

Întorcîndu-se împăratul de la Camenită şi cît au sosit la Hotin au chiemat pe boiarii Ţării Moldovei cu ceauş împăratesc la poarta veziriului, dîndu-le poruncă pre carele vor pofti ei dintre dînţii să-l arate şi să-l pue domnu. Ci boiarii s-au sfătuit şi cu toţii au arătat pre Ilie Sturzea; şi aşa l-au apucat ceauşul numai să-l ducă la veziriul. Ci Ilie Sturzea măcar că n-au avut feciori, n-au priimit nici domnia. Numai boiarii poftindu-l şi văzînd că-l trăgea ceauşul, îndată s-au jurat că de va fi el domnu, să ştie bine că pre toş<i> boiarii va pune supt sabie. Ci boiarii auzind aşa îndată s-au contenit, că au fost de a-l créde, fiind om iute. Şi îndată au arătat pe Ştefan Petriceaico, ce au fost medelnicear mare, fecior de boiar de ţară, moldovan drept, şi l-au îmbrăcat cu caftan de domniia ţării.

Numai fiind el om blînd şi slab la domnie, că cine cum grăia îndată
f. 111v credea şi toţ<i> era făr-de frică de cătră/ dînsul, pentru aceasta

---

4 *ad. marginal* Grigorie vodă să duce mazil la Ţarigrad, 7180 A// 19 *ad. marginal* Boiarii fug în Ţara Unguresca A// 24 *lipseşte* Domnit-au ... ani 2 P// 24 *ad. marginal* Moldavia A// 24-27 De domnia lui Ştefan vodă Petriceico D//

neputînd birui poruncile împărăției, fiind multe trebi și țara slabă, că o mîncase peste tot locul oștile, au domnit și el numai un an, tot de călare, fiind țara tot bejenită.

Într-acest an 7181 <=1673> au trimis sultan Mehmet împăratul pre un Husein pașa, harap, cu oaste turcească în pradă la Țara Leșască. De care lucru prinzînd léșii de véste s-au gătit și ei cu oaste împotriva turcilor. Deci turcii văzînd așa, s-au tras la cetatea Hotinului de au făcut șanț în tîrg și s-au îngropat, ca să scape de primejdie. Ci nimica nu ș-au putut folosi, că dînd léșii războiu au intrat în ocop, scoțind pe turci, tăindu-i și omorîndu-i acolo. Și într-acesta chip, răsipindu-le temeiul, numai pașa ce au scăpat cu puțintei oameni la Camenița, dînd înot pin Nistru.

Într-acea oaste turcească zic să fie fost ca la 20.000 și zic că s-au prăpădit la acel războiu. Atunce strîngîndu-se oastea împărătească la caré au fost și Ștefan vodă Petriceaico cu moldovénii și Grigorie vodă, domnul muntenesc și caplan pașa și Sară Husein pașa și Seidiolu pașa
f. 112 cu sîrbimea, deci într-acea vară oblicind și craiul leșescu de/ venirea acestor pași s-au gătit cu putérea sa și ajungîndu-se și cu Petriceaico vodă și cu Grigorie vodă în solii au fost trimițind craiul iscoade de umbla cu mijlocul domnilor pentre turci, în toate zilele. Iar Husein pașa simțind și nu prea bine umbletele domnilor au făcut știre cu taină la veziriul, fiind într-acea vară la Oblucița și înțelegînd de coborîtul craiului aștepta să vază cum să va alége. Și înțelegînd de la Sară Husein pașa serascheriul dentru Petriceaico vodă au trimis de au cerșut zălog boiari, trimițind Petriceaico vodă pe Nicolae Racoviță logofătul și pe Ionașco Balșa vornicul de Țara de Sus, pe Aldea vel medelnicear și pre Caraiman căpitanul. Iar Husein pașa în multe chipuri supăra pe Petriceaico vodă, și pe bieții boiari cei mari îi bătea la talpe. Iar pe Grigorie vodă mai puțin îl supăra, că avea foarte priiaten pe veziriul și mai știa și rîndul turcilor.Deci zic unii să fie chemat pașa și pe Grigorie vodă la sfat. Și întrebîndu-l, să le fie zis să nu se îngroape la șanțuri, ci să iasă la cîmpu. Ci nu l-au ascultat și au făcut șanțuri în tîrg în Hotin, unde au băgat oaste, așteptînd pe craiul leșesc. Iar Grigorie vodă, fiind și el ajuns în cărți cu craiul, să fie tot una, după ce au ajuns craiul la
f. 112^{v} Hotin, au/ tocmit oastea. Și dincătro au fost Grigorie vodă au slobozit toate pușcile céle mari, cît l-au acoperit negreața fumului. Și atunce au găsit vréme și el de s-au închinat. De care și turcii n-au putut să zică că doar au făcut ficleșug. Și apoi și el împreună cu léșii și cu Petriceaico vodă au bătut în turci; și răzbindu-i de prin șanțuri, cît d-abiia au scăpat pașa cu puțini oameni de au dat înot pin Nistru.

Deci Grigorie vodă, după izbîndă, văzind că cu léșii nu va putea <scoate> lucrul la cap, ca să-l poată duce la scaunul Țării Muntenești au amăgit și pe craiul, zicînd cum că va să-ș<i> facă căutare oștilor. Și într-o noapte au fugit din oaste și lovind pe la Cotnari, apoi pe la Bîrlăzel și au trecut la Oblucița, la Împărăție. Iar Petriceaico vodă mai

4 *ad. marginal* 1673 A//

vîrtos cu îndemnarea hatmanului său Hăbăşescul s-au hainit de multe necazuri ce-i făcea turcii. Făcut-au şi o mănăstire lîngă tîrgul Siretului, hramul sfîntului Onofrei, pre caré o au sfinţit părintele Dositheu, mitropolitul ţărîi. Şi de acolo au fugit şi el în Ţara Leşască, de au rămas scaunul făr-de mitropolit. Şi au domnit Petriceaico vodă an 1./

f. 113 *VALAHIA.*

Vl<ea>to 7182, 1674. DOMN 47. DOMNII 53. Cap 47. DUCA VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME.

După ce s-au mazilit Grigorie vodă, precum am scris îndărăt, au venit Duca vodă cu Cantacuzinii de la Ţarigrad (că unii era surgun la Crit). Carii viind la scaun găsiră ţara can turburată; o samă de boiari fugiţi în Ţara Ungurească, altă samă de boiari fugiţi pen munţi, iară oamenii cei proşti, iară fugiţi pen păduri, pen munţi (pentru o véste ce venise că vor să robească ţara tătarîi). Ci Duca vodă au făcut cărţi de pace şi au trimis în toate laturile ţărîi, chiemîndu-i pre toţ<i> să vie la casele lor, făr<ă> nici o frică. Trimis-au şi la boiarii pribégi să vie. Ci de acea dat n-au venit. Iar boiarii carii era în ţară, pen munţi, şi alalţi toţ<i> s-au pogorît la casele lor şi au mers de s-au închinat domnului.

Cheltuit-au Duca vodă la Poartă de au adus şi pe boiarii cei surguniţi de Grigorie vodă la Crit, pe la casele lor. Dar tot nu să odihniia pentru boiarii cei pribégi, văzind că nu vin. Ci aşa s-au sfătuit
f. 113v cu boiarii lui, ca să trimiţă soli/ la craiul Ardealului, ca să-i dea să-i aducă făr-de voia lui în ţară. Şi aléseră pe Pîrvul logofătul, feciorul lui Drăghici spătariul, de-l trimiseră sol. Carele trecînd pe la Braşov şi găsind pe Neagoe banul şi pe Ilie armaşul cu prieteşugul saşilor, ce era mai marii cetăţii Braşovului, le-au făcut mult val şi i-au şi închis (dară fiind făr-de ştirea craiului le-au venit sasilor necinste şi i-au slobozit). Şi trecînd Pîrvul log<ofătul> la craiul şi multe amestecînd au trimis craiul de au chiemat pe boiari la dînsul de le-au spus că-i poftéşte domnul să meargă în ţară.Iar banul Gherghie Băleanul, fiind mai bătrîn decît alţii <a zis> că: „De iaste voia măriei sale să-i dea legaţ<i>, aşa vor mérge, iară de voe, nu. Şi iarăşi, de socotéşte măriia sa că fac vreo pagubă ţărîi Ardealului, să facă bine să le dea carte de cale şi să vor duce într-alte ţări."

Acéstia şi ca acéştia auzind craiul (fiind şi om bun) le-au zis că de voe de vor vrea, iară nu siliţ<i>; că nice vom strica noi (zice) obiceaiul

---

5 *lipseşte* D// 6 *ad. marginal* Valahia A// 6-7 Domniea Ducăi vodă, leat 7182 P// 9 *ad. marginal* Duca vodă vine domnu A// 12 *ad. marginal* Găséşte ţara turburată A// 14 *ad. marginal* Chiiamă Duca vodă ţara să vie la casele lor A// 16 *ad. marginal* Duca vodă scrie să-şi vie şi boiarii la casele lor A// 19 *ad. marginal* Duca, 7182 A// 20 *ad. marginal* Aduce pre boiarii cei surguniţi, cu cheltuială A// 21 Duca vodă să sfătuiaşte ca să trimiţă soli la craiul Ardealului să dea boiarii A// 23 *ad. marginal* Pîrvul log<ofă>t mérge sol în Ardeal să aducă boiarii A// 27 *ad. marginal* Pîrvul log<ofă>t mérge la craiul A// 30 *ad. marginal* Boiarii pribégi zic că de iaste voia craiului, să-i dea legaţi, iar slo<bozi> nu vor mérgre A// 35 *ad. marginal* Craiul le dă voe zicînd, de vor vrea să meargă de voe, de nu, el nu va strîca obiceaiul A//

cel bătrîn al țărilor, să vă dăm făr-de voe să mérgeț<i>. Décii i-au slobozit pe fieștecarele pe la gazdele lor. Iară Pîrvul logofătul, luund răspunsul că nu-i va da pe boiari să meargă făr-de voia lor, s-au întors îndărăt la domnu, în deșert.

Trecînd iarna acéia așa și viind primăvara, i-au venit poruncă f. 114 Ducăi vodă să se gătească să margă la oaste cu împăratul la/ Țara Căzăcească; și s-au dus. Atuncea au luat împăratul Ledijna, Humanii și alte cetăț<i> și au robit țara foarte rău, cît zicea toț<i> că va rămînea de acum înainte acel pămînt pustiiu. Și de către toamnă s-au întors cineș la țara lui, nestîndu-le nimenea împotrivă.

După acéia au venit Duca vodă la scaun și iară nu să odihniia pentru boiarii pribégi. Ci au făcut cărți de izvoană cu jurămînt și au trimis de-i chiema, zicîndu-le să nu să teamă de nimica, nici de Cantacuzinii, căci era vrăjmașii lor de carii să temea boiarii pribégi, că ascultîndu-i Duca vodă întru vorbele céle réle, le va face vreun rău, pizmuindu-i și vinuindu-i că patima ce au luat ei de la Grigorie vodă să fie fost de la acei boiari; dară greșiia, că n-au fost acéia, ci avea pizmă Grigorie vodă pe dînșii de multe unele, altele, ce-i zisése și-i făcuse în domniia dintîi. Și el, ca un om, de necaz, apucînd iară putére la mînă au făcut cu dînșii ce au făcut: i-au închis, i-au bătut, i-au prădat, i-au pedepsit, iară nu i-au omorît.

De aceasta luund în știință bine Duca vodă și văzind și pe Cantacuzini că iarăș<i> să înălța și să măresc și poftesc pe domnu să facă céle necuvioase peste voia și peste putința lui, în oarece chip nu-i vedea cu ochi curați și vrea cu toată inima să aducă pe pribégi. Și, cum am zis mai sus, de izvoană au scris domnul cu jurămînt despre partea lui. Și Cantacuzinilor încă le-au zis de au scris despre partea lor cum f. 114ᵛ de acélia ce le-au făcut/ Grigorie vodă nu vor bănui pre dînșii, nici vreo judecată nu vor cerca, cunoscîndu-ș<i> și ei cu a lor cunoștință pricinile pentru care i-au pedepsit Grigorie vodă, iară nu din îndemnarea boiarilor. Și așa ducîndu-se cărțile la boiari, în multă socoteală au fost să vie, au să nu vie.

Însă Hrizea vistiiariul, ginerile Băleanului, s-au încredințat și au venit cu toată casa lui, pentrucă și Stroe vornicul venise mai nainte și să afla în cinste și în pace. Și Hriza vistiiariul, viind, cu cinste l-au priimit și au avut pace. Iară Băleanul cu fiiu-său și cu alți boiari mai rămăsése pînă la anul; decii au venit.

Într-acea vréme au omorît Duca vodă pe trei boiari: Papa vistiiariul, Negoiță vistiiariul, Voico postélnicul, pîrînd acest Voico post<elnicul> că fac sfat să fugă la turci și să pîrască pe domnu de rău și de altele. Și scoțindu-i la divan li s-au răspuns să piară. Și într-o

---

2 *ad. marginal* Pîrvul log<ofătul> să întoarce în deșărt A// 4 *ad. marginal* Duca vodă să duce cu împăratul la cazaci A// 11 *ad. marginal* Duca vodă trimite cu jurămînt la pribégi să vie. 7182 A// 22 *ad. marginal* Duca vodă scrie să vie pribégii A// 27 *ad. marginal* Duca vodă îndemnează și pe Cantacozini de scrie la boiarii pribégi să vie A// 35 *ad, marginal* Hriza vist<erul> créde pe Duca vodă și vine în țară A // 38 *ad. marginal* Duca vodă omoară 3 boiari. 7182 A //

noapte au eşit Duca vodă la Mănăstirea lui Sveati Gheorghie de s-au dus cu slujitori de i-au scos din temniţă şi denaintea porţii i-au sugrumat şi pe pîrîţi şi pe pîrîşi (zic unii - care şi eu am auzit din gura unor oameni foarte de credinţă - că pe Papa vistiiariul frate-său Mihai l-au pîrît că va să fugă). Ci oricum au fost, ei au luat moarte cumplită./

f. 115 Întru anul dintîi al Ducăi vodă, fiind încă neveniţ<i> din pribegie boiarii: banul Gheorghie, fiiu-său Ivaşco logofătul, ginere-său Hriza vistiiariul şi alţii, să întîmplase de venise Stroe vornicul mai nainte în ţară la domnu şi-l priimise bine. Dară Postelniceştii ce era atunci lîngă domnu, credincioşi, au vrut să facă nevoe lui Stroe vornicul şi Radului Dudescul, ce era ginere lui Gherghe banul Băleanul. Şi aşa scoaseră o mărturie mincinoasă, mărturisind cum că l-ar fi trimis boiarii pribégi cu cărţi la Stroe vornicul şi la Radul Dudescul la Duca vodă şi sfredelise un ciomag zicînd că acolo au fost cărţile. Pre carele ducîndu-l la Duca vodă şi auzind că acéstia au închis pre acei boiari năpăstuiţi, şi scoţindu-i la divan şi eşind mărturii mincinoase s-au mîniiat domnul şi multe pedépse le-au făcut boiarilor acestora, mai vîrtos că pe Dudescul l-au muncit cu hiară arse pe piept, pînă lîngă moarte. Decii pe-ncet dovedindu-se tocma şi la domnu că au fost minciuni şi îndemnăturile altora, ce le-au fost vrăjmaşi, i-au slobozit. Şi trecînd cîtăva vréme i-au şi cinstit şi nu mai asculta minciunile lesne. La acéste cazne şi la altele era Nica de la Grădişte, armaş mare.

Întru al doilea an al domniei Ducăi vodă iară au făcut turcii gătire de oaste spre Ţara Leşască, la Bar, la Zbaraş, la Trîmbovlea
f. 115^{v} şi la alte cetăţi./ Şi au mers şi Duca vodă la oaste. Ci puţin folos au făcut turcii de a lua cetăţ<i>; numai robie pe den afară au făcut şi au luat mulţi.

Întru această călătorie a Ducăi vodă, la un conac în Ţara Moldovei, grăbindu-se să treacă zahareaoa codrii şi neputînd de ploi şi de noroae şi de frîntul carălor, viind un căpitan de la margine, care era isprăvnic pa cară şi spuind Ducăi vodă că s-au frînt carăle şi nu pot tréce codrul, atîta s-au mîniiat de tare, cît au poruncit de i-au tăiat capul îndată. Acel fel de mînie iute avea Duca vodă.

Deci vrînd Duca vodă să se întoarcă de la oaste şi viind vrémia haraciului au trimis pe Hriza vistiiariul mai nainte, în ţară, să facă rînduiala haraciului, să se strîngă. Aicea în ţară era lăsaţi caimacami Stroe vornicul, Radul Creţulescul, Vîlcul vistiiariul, carii fugind din loc în loc de frica ciumei, ce într-acea vară era în toată ţară, i-au găsit Hriza vist<ierul> pe caimacami la Fîntînéle şi acolo au făcut aşezămînt de haraci. Iar despre toamnă, viind şi Duca vodă de la oaste, necutezind să meargă la Bucureşti, pentru ciumă, s-au dus la Cocorăşti. Acolo pînă la Bobotează au şezut. De-acii s-au dus la

---

10 *ad. marginal* Stroe vor<nicul> şi Radul Dudescul pătimesc rău de Duca vodă A // 14 *ad. marginal* Duca, 7182 A // 23 *ad. marginal* Duca vodă mérge la oaste A // 28 *ad. marginal* Duca vodă pe cale tae pe un căpitan la Codrii Iaşilor, 7182 A // 34 *ad. marginal* Hriza vist<ernicul> vine de la oaste în ţară să scoaţă haraciul A // 40 *ad. marginal* Ciumă cumplită au fost într-acest an A //

f. 116 Bucureşti, că să potolise ciuma./ Deci dară la Cocorăşti încă fiind, nu ştiu ce au auzit Duca vodă că umblă Cantacuzinii împotriva domniei. Ci pe cîţ<i> s-au întîmplat acii lîngă el, i-au închis. Iar Şerban spătariul era la Drăgăneşti. Ci au trimis pe Drosul armaşul şi pe Gheorghiţă căpitanul Ciudin de l-au luat în zioa de Sfeti Nicolae şi l-au dus la Cocorăşti. Iar la Mihai spătariul, la Filipeşti, au trimis pe Socol logofătul şi l-au prins; dară l-au scăpat şi au fugit în Ţara Ungurească. Ele aşa să auziia că va să-i omoară. Dară Dabijoae, soacra Ducăi vodă şi doamna sa au stătut tare pentru dînşii şi i-au slobozit. Dară să rănise inima lor şi să răcise de către domnu, cît în cea dupe urmă au făcut rău Ducăi vodă, precum istoriia va arăta mai nainte.

După ce au venit Duca vodă în Bucureşti de la Cocorăşti au pribegit din Ardeal Beldi Pal şi Ceachi groful şi alţi boiari unguri, de au trecut la turci să pîrască pe Apafi Mihai, craiul Ardealului, de multe ce zicea ei că le-au făcut nedreptate, carii împreunîndu-se cu Duca vodă şi întrebîndu-l de sfat, le-au zis să nu meargă la turci că sînt răi şi mitarnici şi nu vor folosi cu dînşii şi mai mult va putea o ţară cu craiul lor, decît ei singuri. Ci să rămîe lîngă dînsul. Îi 'îndemna: au să fac
f. 116v pace cu craiul şi să se/ întoarcă la casele lor, sau de aicea să cére pre turci cu scrisori, să vază ce răspuns vor lua şi pe acela să urméze. Dară n-au vrut nicicum, ci au purces de s-au dus la Ţarigrad. Iar Apafi Mihai craiul, cu ceilalţi boiari au gătit pîră mare despre toată ţara şi au trimis boiari mari la turci împotriva Beldii şi a lui Ceachi. Carii şi cheltuind şi pîrîndu-i de răi şi de ficléni ţării, i-au băgat turcii la Edicule. Acolo Beldea ş-au sfîrşit viaţa, iară Ceachi Iştfan s-au dus în Ţara Ungurească de sus, după ce au scăpat de acolo, tîrziu. Şi pe aici au trecut, că avea şi acolo moşii. Iar pe Beldoae o au închis într-o cetate, în temniţă şi acolo ş-au sfîrşit viaţa.

Pricina aceasta au fost că fiind un boiar mare, anume Banfi Dineş, carele era cumnat cu Apafi Mihai, ţinea amîndoi doao surori. Şi întîmplîndu-se de să făcuse nociagoş de curînd, decii se trufise, să mărise şi făcea şi zulumuri ţării. Iar Beldi Pal, fiind şi el boiariu mare şi văzind mîndriia lui Banfi Dineş, îl pizmuia. Şi pe-ncet, pe-ncet i-au găsit cîteva vini, care era împotriva pravililor ţării. Şi cu voia craiului, strîngînd ghiuluş de toată ţara, i-au arătat toate vinele înaintea ţării şi
f. 117 ţara/ l-au găsit că trebuie să moară, după pravila lor. Şi îndată au luat Beldea carte de la craiul şi de la ţară, ca să-l omoară. Şi l-au trimis de grab pe nişte catane la cetatea unde era Banfi Dineş, să-i tae capul. Şi de ar şi veni cineva pre urmă să-l sloboază, să nu deşchiză cetatea, pînă îl vor tăia. Şi aşa au făcut: i-au tăiat capul.

Ci crăiasa neştiind de acest sfat nimica, în urmă prinzînd véste,

---

1 *ad. marginal* Duca vodă închide pe Cantacuzini la Cocorăşti şi iar îi lasă A // 2 *ad. marginal* 7182 A // 6 *ad. marginal* Mihai, spătariul fuge în Ţara Ungurească A // 9 *repetă* rănise A / *ad. marginal* Cantacuzinii să răcescu de către Duca vodă A // 12 *ad. marginal* Beldi Pal, Ceachi Iştfan grof şi alţi némiş<i> pribegesc la turci A // 21 *ad. marginal* Apafi Mihai trimite némiş<i> împotriva Beldii la turci A // 25 *ad. marginal* Beldi Pal în Edicule moare A // 29 *ad. marginal* Pricina pentru ce s-au învrăjbit Beldi cu craiul A //

s-au dus la craiul plîngînd şi ucigîndu-se l-au făcut de au făcut carte să nu-l omoare şi degrab au trimis la cetatea acéia. Dară nu i-au lăsat să între în cetate, cum s-au zis mai sus, pînă au omorît pe Banfi; că încă era viu cînd au sosit olacii de la crăiasă. Dară Beldea învăţind într-alt chip, n-au folosit nimic. Deci dintr-acéstia s-au aţiţat mîniia crăiasei asupra lui Beldi Pal şi pe-ncet plecase pe craiul să omoară pe Beldea şi pe Ceachi, carii făcuse îndemnătură de moartea lui Banfi, cumnatu-său.

Acéstia văzînd Beldea cu ai lui au fugit la turci, ca să găsească folos, dar n-au găsit. Ci, cum am scris mai sus, ş-au pierdut viaţa în streinetate şi jupîneasa lui la închisoare şi casa lui în jaf. Că au făcut (după obiceaiul lor): tot ce-au avut el, sate, cetăţi, avuţie, în trei părţi le-au făcut; în doao părţi le-au dat feciorilor, că avea doi, iară a treia
f. 117v parte,/ care au fost a Beldii Pal o au luat ţara şi le-au dat cui au vrut.

Întru al doilea an al domniei Ducăi vodă au mazilit turcii pe Dumitraşco vodă, domnul Moldovei şi au luat domniia Antonie vodă Rusetul, ce-i zicea Chiriţa Dracon, carele avea un fecior aicea, în ţară la noi. Şi auzind de tată-său că s-au domnit, mult au plîns, prorocind cu plînsul rélele ce vor să paţă pe urmă, precum au şi fost, care la rînduiala lor să vor scrie. Ci, dară, grec fiind, nu şi-au lăsat firea ce au toţi grecii. Că daca au încetat Iordache beizadea de plîns, atîta să mărise, cît nu mai puteam vorbi nici noi cu el; şi mai nainte eram la un conac cu el, fugind cu caimacamii den loc în loc, pentru ciumă, cu glume, cu rîsuri. Iar atuncea, aşa cum au auzit.

După ce veni cătră al treilea an Duca vodă, primăvara, i-au venit véste să meargă la oaste în Ţara Leşască, cu turci şi cu tătari. Carele mergînd la Iaşi au pus conacul despre Mănăstirea Galata; acolo au şezut cîtăva vréme. Au chiemat Antonie vodă pe Duca vodă de l-au ospătat în casele domneşti, în Iaş<i>. Aşijderea au ospătat şi Duca vodă pe Antonie vodă la Cetăţue, în zioa de Simpietru, fiind şi hramul mănăstirii. De acolo au purces la Ţuţora. Acolo au făcut halai înaintea
f. 118 seraschieriului. Deci cu toţii au purces şi/ au trecut Nistrul, de s-au dus în Ţara Leşască. Luat-au cîteva cetăţi: Ioholniţa, Iazloveţul, Buciaciul, Haliciul şi altele. Iară robii ce-i lua dintr-însele nu-i robiia, ci-i da Ducăi vodă de-i ţinea.

Iară într-o zi, scoţindu-se robii din cetatea Haliciu, veni véste de la tătari la turci (că ei mergea înainte), precum pen vărsatul zorilor au lovit craiul Sobieţchii cu oaste multă leşască pe tătari şi puţin au fost să prinză pre sultanul, feciorul hanului celui bătrîn, ce era atuncea, şi mulţi tătari au perit, pînă s-au îndreptat.

Acéastă veste auzind turcii au lăsat toate şi s-au dus de s-au împreunat cu tătarîi şi cu toţii au început <a lovi> în léşi şi pe-ncet îi îmbulziia, pînă i-au înghesuit la Juravna cetaté, unde era Nistrul şi

---

15 *ad. marginal* De maziliia lui Dumitraşco vodă şi de punerea lui Antonie vodă Ruset A // 25 *ad. marginal* Duca vodă mérge în oaste la Juravna, la léşi A // 28 *ad. marginal* Ospéţele Ducăi vodă şi ale lui Antonie vodă la Iaşi A // 37 *ad. marginal* Sobeţchii, craiul leşesc, lovéşte făr<ă> véste pre tătari A //

peste Nistru un deal mare, pietros, de nu să putea sui nici pedestru. Şi încungiurînd pe léşi de toate părţile, pînă în sară sta rînduiţi ca de războiu şi cu tunurile să apăra. Deci pînă a aduce tunurile turceşti şi altă gătire de bătae, au înserat. Peste noapte s-au îngropat léşii în şanţuri. Dimineaţa îţ<i> părea că sînt băgaţ<i> în cetate. De-acii trei săptămîni s-au bătut din tunuri şi de multe ori eşiia léşii de să bătea cu turcii şi cu tătarîi, de la obraz, unii cu alţii. Dară îi înfrîngea grozav pe f. 118v léşi. D-abiia apuca să între în şanţ/ şi încă tunurile le ajuta; că împrăştiia pe tătari, pînă întra. Iară ar fi păţit rău léşii.

Acolo, cum spunea, era craiul Sobeţchii cu hatmanul de Litva, hatman coroni, hatman polni şi multă boirime cu oaste, ca la 30.000, sau şi 40.000 vor fi fost. Însă trecînd 3 săptămîni şi ei au flămînzit şi caii lor; şi au făcut pace cu turcii. Au legat să le dea Podolia Cameniţei, semnînd în scrisori şi hotarăle pe unde să fie. Şi le-au dat léşilor şi robii ce luase dupe-n cetăţi. Şi s-au întors turcii îndărăt şi léşii pe la casele lor.

Ci dară Ducă vodă <nevoindu-se> în tot chipul să facă slujbă turcilor, să le placă şi aceastea au făcut. Că îndată, ce s-au isprăvit pacea au gătit pe Matei căpitanul Cărămidă şi l-au trimis la împăratul să-i dea ştire de pace. Şi l-au învăţat în tot chipul să ajungă mai nainte decît oamenii paşii serascheriului şi de ai hanului. Şi aceasta i-au zis, mergînd pen Moldova, de-l chiema Antonie vodă la Iaşi să-l întrébe pentru oşti, cum să află (că nu să mai ştiia nimic de oştile turceşti mai mult de o lună de zile), să-i spue altele, iar nu adevărul. Şi i-au dat bani, unde-i vor sta caii să cumpere alţii. Şi aşa au făcut; că mergînd la Iaşi l-au chiemat Antonie vodă de l-au întrebat. Ei au spus că au încunjurat léşii pe turci, de nu să ştie mai scăpa-va vreunul.

De-acii iară s-au dus înainte şi au ajuns la Odriiu, unde era/ f. 119 împăratul. Ci mergînd cu cărţile la veziriul Chiprilioglu, cum putea, fiind idropicos, au cetit cărţile şi de bucurie că s-au făcut pace l-au dăruit cu 200 de galbeni de aur. Şi îndată l-au trimis la împăratul cu cărţile şi aşijderea l-au dăruit. După cîteva ceasuri dar i-au venit cărţi de la Antonie vodă în care scriia poveştile ce auzise de la Mihai <sic> căpitanul Cărămidă. Deci iar chiemă pe Cărămidă de-l întrebă. El décii au spus adevărul şi cum că el au spus acéle vorbe lui Antonie vodă. Decii aciiaş vin cărţi de la serescheriul şi de la hanul, scriind tot de pace, ca şi ale Ducăi vodă. Şi au rămas de ocară Antonie vodă, făcîndu-l şiheroglan mincinos. Iar Duca vodă au rămas lăudat şi în scurtă vréme s-au întors la scaunul lui.

Întru această oştire, pentru nişte lémne de pod ce rînduise şi pe Tudoran clucériul să aducă şi nu le-au putut aduce curînd la vréme, l-au îngenunchiiat Duca vodă să-i tae capul, dar l-au ertat. Iar el viind în ţară s-au călugărit, n-au vrut să mai fie mirean.

Caimacami aici în ţară lăsase pe banul Gherghie Băleanul, pe ginere-său Hriza vistiiariul, pe Staico păh<arnicul>, carii au eşit

---

3 Turcii, tătarîi, încungiură pe léşi A // 13 *ad. marginal* Léşii fac pace cu turcii A // 37 *ad. marginal* Duca vodă cu cinste să întoarce în scaun A //

f. 119v înaintea domnului cu slujitorime şi cu/ cinste au întrat în Bucureşti.

Întru acest an ş-au înoit Duca vodă domnia de al treilea an, dupe cum era obiceaiul, aducîndu-i Laţcarache Rusetul caftan şi cu un agă mare, căruia i-au eşit înainte domnul cu boiarii, cu slujitorimea şi l-au adus cu cinste în Bucureşti. Şi îmbrăcînd caftanul, după ce au cetit baratul de domnie, au dat cu 12 tunuri şi <cu> puşcile slujitorimea. Décii anul aşa trecînd, cu pace, primăvara veni poruncă domnului să meargă la oaste cu turcii la Cehrin, ce era cetate supt mîna moscalilor. La care, ducîndu-se, puţin o au bătut; ci au venit cazaci şi moscali ca năsipul, cărora neputînd să le stea împotrivă, au lăsat cetatea şi noaptea au fugit cum au putut şi au venit cineş pe la locurile lor.

Décii trecînd al patrulea an, aşa primăvara, iar fac gătire turcii mai mare de Cehrin şi mérge însuşi veziriul Cara Mustafa paşa. Şi poruncéşte şi Ducăi vodă să meargă şi Antonie vodă de la Moldova. Iară aicea în ţară lasă caimacami pe Şerban logofătul Cantacuzinul şi pe Hriza vistiiariul, pe Iordache Ruset postélnicul şi pe Staico păh<arnicul> să poarte grija ţării şi de poruncile împărăteşti. Că împăratul turcesc, Sultan Mehmet, venise în vara acéia la Dîrstor pînă/ f. 120 s-au isprăvit cu Cehrinul. Decii mergînd Duca vodă la Tighinea au găsit pe veziriul dincolo de Nistru. Şi l-au îmbrăcat veziriul cu caftan şi pe boiari. Şi de acolo au purces peste cîmpii, făr-de lémne, făr-de apă, pînă au ajuns la Buh, la Coiunghecet. Acolo s-au găsit apă. De acolo iar n-au găsit apă pînă la Cehrin. Deaca au sosit acolo, au început a bate cetatea cu tunuri, cu cumbarele. Dară şi din cetate vitejaşte să bătea, cît 63 zile au ţinut. Ci iată că simţiră oştile moschiceşti, venite la Nipru: să auziia tunurile; că din Cehrin pînă în Nipru iaste cale de 3 ceasuri. Ci făcuse rumânii doao poduri; moldovénii iar doao, peste apa Tismenul ce era lîngă Cehrin, băltoasă şi noroiosă. Pe acélia au trecut oştile turceşti şi tătărăşti, ca să oprească pe moscali, pînă vor lua cetatea. Dar n-au putut, că-i împuşca, îi omorîia, şi nici cum nu putea sta înaintea lor. Ci au dat dosul să treacă la pod. Dară veziriul pusése pază la pod: inicéri, paşi, domnii amîndoi, să nu-i lasă. Dară strîngîndu-se oştile toate, au dat f. 120v năvală peste ceialalţi turci şi au trecut podul dincoace. Tătarii/ ca diavolii da pen Tesmen; şi unii trecea, alţii să îneca. Şi au venit moscalii lîngă Cehrin, fiindu-le cap Ramadanoschii. Şi o săptămînă au şezut moscalii dincolo de apă şi turcii dincoace, despre cetate, bătînd-o. Şi la săptămîna, duminecă în amiazăzi, au luat cetatea turcii. Zic cei mai mulţi că au luat Ramadanoschi bani mulţi de la veziriul şi au lăsat de s-au luat cetatea. Care înţelegînd ţariul Moscului, au topit aur şi i-au vărsat pe gît; şi acel sfîrşit au dat <lui> Ramadanoschi.

Iar veziriul s-au întors bucurîndu-se, trimiţindu-i împăratul călăci, caftan. Ci la întoarcere turburase Cantacuzinii oamenii ţării, îndemnîndu-i să pîrască pre Duca vodă şi pe greci la veziriul că

---

2 *ad. marginal* Duca vodă înoiaşte domniia A // 6 *ad. marginal* Duca vodă mérge cu turcii la Ceahrin A // 18 *ad. marginal* Sultan Mehmet A // 19 *ad. marginal* Sultan Mehmet au venit la Dîrstor A // 24 *ad. marginal* Turcii bat Cehrinul A // 35-36 Moscalii au venit la Cehrin vitejaşte A // 36 *ad. marginal* Ramadanoschii lasă de iau turcii Cehrinul A //

mîníncă țara și altele. Și avea pre unii pribégi de-și înțelegea cu ei: banul Milescul, Dumitrașco Corbeanul, Paraschiva Bolișteanul, carii venise cu Cuciuc imbrohorul înaintea veziriului la Ledijna, lîngă Buh. Ci alalți s-au păzit mai bine. Iară Boliștanul umblînd can blăstemățéște l-au prin Duca vodă și l-au băgat în obezi și l-au mustrat; apoi l-au slobozit, după ce au venit în țară.

f. 121 Însă daca au trecut Nistrul pe la Soroca, pe o cîmpie,/ să ceru Duca vodă să-l lasă să meargă la scaun; și l-au slobozit. Pre carele îmbrăcîndu-l cu caftan, și pe boiari, le-au dat cale în țară. Iar pe Lascarache spătariul l-au închis veziriul de multe jalbe ce auzise veziriul de la Cantacuzini și de la alții ce era cu Cantacuzinii la o vorbă. Și cu chieltuială l-au scos Duca vodă de au venit în țară.

Duca vodă, mergînd pînă la Iași, au venit véste din țară că Radul Crețulescul cu toată casa lui au fugit în Ardeal. De acolo, din tabără fugi și Vintilă paharnicul Corbeanul și Pîrvul postélnicul, feciorul Crețulescului în Ardeal, trecînd pre la Trotuș. Acéste turburări văzînd Duca vodă, gătéște pe Costandin Brîncovanul, ce fusése mai nainte al doilea logofăt și-l trimite cu cărți la Crețulescul să se întoarcă; carele viind pînă la Sărata, îl întimpină un pîrcălab al lui Șerban logofătul de-i spune că au fugit Șerban log<o>f<ătul> cu toată casa lui la Rușciuc. Ci lasă Brîncoveanul calea Ardealului și să duce dupe unchiu-său, Șerban log<ofătul>.

Duca vodă, viind pînă la Bîrlad, iată alți olăcari vin de spun că au fugit Șerban logofătul cu toată cemetiia lor. Decii viind mîhnit pînă la Focșani, trimite pe Costandin stolnicul cu cărți să muncească, să f. 121v întoarcă pre frate-său Șerban log<ofătul>. Și i-au dat și pe Iane/Roșca, om al Ducăi vodă, cu multe făgăduiale, carele mergînd acolo și împreunîndu-se frații au dat răspunsul că nici unii nu să vor mai întoarce, ci să vor duce la veziriul. Căci că acéste umblete de demult le umbla Cantacuzinii, de turbura oamenii țării, de pîrîia pre domn. Și ei încă făcuse jalbă la Cara Mustafa veziriul, prin mijlocul unui turc ce-i zicea fetfagiul, carele și răspuns i-au dat lui Șerban logofătul ca să se ducă să-l facă domnu, pentrucă-i era priiatean, precum au scris apoi. Deci îndată ce au mers i-au făgăduit să-l pue domnu, să mute pe Duca vodă în Moldova, că mazilise turcii pe Antonie vodă Ruset, căci nu vrusése să dea bani unui agă al veziriului, cînd i-au cerut, carele ajungînd chehaia veziriului i-au făcut aceasta de l-au mazilit.

Duca vodă încă neștiind că va să-l pue domnu pe Șerban vodă, au trimis boiari cu pîră asupra lui Șerban log<ofătul>, dară nimic n-au folosit. Că îndată ce au sosit la Odriiu, veziriul i-au dat domniia și pe Duca vodă, l-au mutat la Moldova. Boiarii, dară, ce era trimiș<i> de Duca vodă, cei mai mulți s-au închinat lui Șerban vodă, neștiind céle ce vor să pață pe urmă. Iar Ivașco clucériul Băleanul și cu Staico păh<arnicul> au fugit la Moldova. Iar Șerban vodă au venit în scaun pe

---

6 *ad marginal* Paraschiva Boliștanul fu prins de Duca vodă A // 10 *ad marginal* Lascarache spat<arul> închis de veziriul A// 13-14 *ad. marginal* Radul log<ofătul> Crețulescul fuge în Ardea. A// 20 *ad. marginal* Șerban log<ofătul> Cantacuzinul fuge la turci A//

la Bobotează. Domnit-au Duca vodă ani 5./

f. 122 *MOLDAVIA.*

Vl<ea>to 7182, 1674. DOMN 54. DOMNII 60. Cap 54.
DUMITRAŞCO VODĂ CANTACUZINO, ÎNTÎIUL NUMIT CU ACEST NUME, CARELE AU FOST GREC ŢARIGRĂDEAN, CAPICHEHAIA LUI PETRICEAICO VODĂ.

După ce au fugit Ştefan vodă Petriceaico în Ţara Leşască, iar boiarii ţării dînd ştire la Poartă de fuga lui, au trimis sultan Mehmet împăratul turcesc domn Ţării Moldovei pe Dumitraşco vodă Cantacuzino, hireş din grecii cei de cinste ai Ţarigradului, carele destul era cumplit şi vrăjmaş, după cum sînt faptele oamenilor într-această lume, au réle, au bune.

Deci cîte răotăţi au fost şi era mai nainte de dînsul şi pre vrémea lui pre pămînt, toate cîte era, el le făcea bune. Numai era foarte fricos, că-i pusése Dumnezeu acea zăbală în gură şi într-însul frica, de era fricos. Şi din zilele lui au slăbit ţara rău, venind la mare cumpănă de perire. Că îndată ce au luat domniia şi s-au aşezat la scaon, avînd turcii vrajbă cu
f. 122ᵛ léşii, că atunce de curînd luase turcii Cameniţa de la léşi,/ deci Dumitraşco vodă fiind fricos, cum s-au zis şi de răotăţile lui necrezînd pre nimenea, adus-au pre Hangeri sultan cu tătarîi de au ernat în Ţara Moldovei. Carii ca nişte păgîni multe răutăţi au făcut oamenilor, muncindu-i şi pe cărbuni puindu-i şi la cap cetluindu-i şi de fămei şi de féte rîzîndu-şi aiavea. Şi istovind acélia încă şi mai căzniia de izvoană, numai ca să le mai afle ori de unde. Şi pe<n> multe locuri pe mulţi oameni au şi omorît. Încă şi din boiari mazili, pre carii i-au apucat la ţară de cu toamnă pe la casele lor, cînd au mers tătarîi la ernatec, nu i-au mai lăsat să iasă în laturi şi-i munciia în tot chipul, silindu-i să le dea ce le veniia în cuget. Iar primăvara, cînd s-au rădicat de pre ţară, au luat tot de la cine ce au fost rămas neluat şi nemîncat de dînşii: iape, cai, boi, vaci, oameni de i-au robit; de aciia s-au rădicat şi au eşit din ţară. Iară la izvodul lui Miron logofătul scrie pentru această domnie a lui Dumitraşco vodă aşa: „Fugind Ştefan vodă Petriceaico de la Hotin în
f. 123 Ţara Leşască/, iar boiarii carii trimisése zălog la Împărăţie, ce li s-au pomenit numele mai sus, după ce au sosit la Galaţi Ionaşco Balşa vornicul şi Caraiman căpitanul, pînă a nu să auzi de fuga lui Petriceaico vodă, au mers boiarii la Oblucijă, că acolo era Împărăţiia la ernatec."

Iar Nicolai Racoviţă şi medelnicériul al doilea rămîind la Galaţi şi viind véste de fuga lui Petriceico vodă, boiarii ce s-au întîmplat la Galaţ<i> au fugit, temîndu-se de Împărăţie. Atunce Suleiman

---

1 *lipseşte* Domnit-au ... 5 P // 2 *ad. marginal* Moldavia A // 3-6 De domnia lui Dumitraşco vodă Cantacuzino, fiind cursul anilor 7182 D // 8 *după* lui *ad.* şi fiind veletul cel vechiu 7182, ear de la Hristos 1674 D // 20 *ad. marginal* Dumitraşco, 7182 A // 23 *după* aiavea *ad.* cerînd bani de pe la oameni, odoară, haine, ce şi avea. Pînile scotea de prin gropi şi le vărsa înaintea cailor lor D //

chehaiaoa veziriului, care mai pre urmă au stătut şi vezir Azem, îndată au chiemat, avînd prieteşug cu Dumitraşco Cantacuzino, ce au fost mai nainte visternic în Ţara Muntenească, carele au fost capichehaia lui Petriceaico vodă şi fiind în cunoştinţa turcilor şi ştiindu-l că-i iaste casa în Ţarigrad, boiarii ce era acolo bucuroşi era să-ş<i> scutească viaţa. Ci au dat domniia lui Dumitraşco vodă, fără nici o cheltuială; şi încă i-au dat şi bani de cheltuială, care n-au mai fost altă dată duşeş ca aceasta domniei. Şi îndată au plecat cu domniia în ţară; eşind pe la Reni, au trecut Prutul pe la Giurgiuleşti, au venit la Galaţ<i>, unde acolo i-au eşit toţ<i> boiarii înainte, de i s-au închinat. Deci de acolo f. 123v au tras drept pe Prut, la Iaşi. Şi aflînd/ scaunul Mitropoliei fără stăpîn, pus-au mitropolit pre Theodosie, ce era episcop la Roman. Ci în Iaşi mult n-au zăbovit, că şi Petriceaico vodă cu cîtăva oaste leşască au fost coborînd în jos.

Caplan paşa era la Ţuţora, pus de Împărăţie, să fie pentru strajă. Dumitraşco vodă, auzind de venirea lui Petriceaico vodă cu léşii, n-au zăbovit în Iaşi nici doao săptămîni, ci au eşit la Ţuţora, în preajma paşei. Şi au lăsat în Iaşi puţinei slujitori de strajă, pe Buhuş hatmanul şi pe Conteş slugériul, carii au aşteptat pînă au venit strejile lui Petriceaico vodă pentre vii; şi atunce au purces din Iaşi. Care după ce l-au văzut pre Buhuş, straja lui Petriceaico vodă, l-au gonit. Şi văzînd Buhuş că va să-l ajungă şi avînd cuhnii, după Socola îndată ş-au luat caii şi au lăsat cuhniia cu ce au avut. Ci văzind şi léşii că nu-l vor mai ajunge, s-au întors îndărăt la Iaşi.

Dumitraşco vodă au trecut Prutul la Ţuţora şi împreună cu caplan paşa au luat Prutul în jos şi s-au pogorît la Zărneşti. Şi acolo zăbovind cîteva zile, au tras iar la Împărăţie, la Obluciţă. Şi fără zăbavă au orînduit Împărăţiia pe Chiur Husein paşa cu o samă de serdengheştii./

f. 124 Şi într-acea vréme poruncise Împărăţiia de veniia calga sultan cu tătarîi de la Crîm şi cu Hagi Gherei sultan, precum vei afla la rîndul său însemnat, carele la vrémia Beciului au ajuns şi han. Şi eşind iarăşi a doa oară Dumitraşco vodă la Galaţi, au purces pe Prut în sus. Şi venind împreună cu Chior Husein paşa pînă la Fălciiu, au mers de s-au împreunat cu galga sultan, la codrul Chighiaciului. De la Fălciiu au purces pe Prut în sus, de au tras la Huşi. De acolo au ales doao mii de tătari ce avea cai mai buni, cu Hagi Cherei sultan şi cu Buhuş hatmanul, de s-au întimpinat cu Petriceaico vodă şi cu léşi la gura Bohotinului. Ci cum s-au timpinat au dat puţintel război într-acea zi. Iar prinzind limbă din tătari, peste noapte au şi fugit léşii pe Prut în sus. Ci tătarîi n-au avut cu ce-i goni, fiindu-le caii slabi. Iar Petriceaico vodă au lovit pe la Iaşi, pe la Suceava şi pe la Tîrgul Siretului, de au trecut în Ţara Leşască.

Ci Dumitraşco vodă împreună cu Chior Husein paşa au mers în Iaşi de s-au aşezat în scaun. Şi au ţinut şi pe paşa o lună, cu atîta

---

2 *ad. marginal* Dumitraşco, 1674 A // 10 *după* închinat *ad.* cînd au fost veleatul 7183, dechemvrie D // 25 *ad. marginal* Dumitraşco, 1674 A // 33 *ad. marginal* Dumitraşco, 1674 A //

chieltuială, jefuind pe la ţară vaci, oi, pîine, ce putea găsi, ca un om fără milă şi fără frica lui Dumnezeu. Iar pre Hagi Cherei sultan, f. 124v împreună cu tătarîi, i-au împărţit/ pen ţară la ernatec, la Orheiu, la Lăpuşna, la ţinutul Iaşilor, la Hîrlău, iar la Fălciiu mai puţini.

Pre acéste ţinuturi au fost mîniia lui Dumnezeu. Atunce să vezi cazne în bieţii oameni, precum s-au scris mai sus. Muncindu-i în tot feliul, pe cărbuni îi punea, le cetluia capetele, bătăi în tot chipul, care nu iaste putinţă a le spune. Îş<i> rîdea de fétele şi de fămeile oamenilor, de faţă; ce avea oamenii lua tot. Pîinea o scotea de prin gropi şi o vărsa pe denaintea cailor. Şi aşa au chinuit bieţii oameni 2 luni. Iar la rădicarea lor au robit şi oameni pe une locuri; pre alţii i-au şi omorît. Încă şi din boiarii mazili, pre carii i-au apucat la ţară pe la casele lor, nu i-au mai lăsat să iasă în laturi şi-i munciia în tot chipul, năslindu-le să le dea céle ce le veniia lor la gînd. Iar la rădicarea lor nici au rămas iapă, nici vaci, nici oi, nici boi. Şi de atunce au rămas ţara la mare slăbiciune, care s-au adaos tot din rău în rău, pînă la acastă vréme. Şi aşa au fost traiul ţărîi într-acea iarnă, cu acel domnu atheista.

f. 125 Iară léşii apucase de pusése oaste de a lor prin cetăţi,/ la Neamţu şi la Suceava, socotind că după ce vor lua cetăţile, pre lesne vor lua şi ţara; ci lăsase nişte némţi prin cetăţi. Iar de primăvară au şi trimis Dumitraşco vodă pe Buhuş hatmanul şi pe Velicico Costin vtorii spătar şi cu oaste ce avea spre cetăţi, închizîndu-i de la hrană. Deci némţii să flămînzise; ci le-au căutat a eşi din Neamţu. Şi mergînd şi spre ceia ce era în Suceava i-au lovit pe şesul Băii, dîndu-le războiu cu modovénii. Ci au stătut şi némţii tare; ci de tot nu i-au putut sparge, iar cîteva capete au adus la Iaşi la Dumitraşco vodă, ca vreo 50 de capete şi vreo 20 de némţi vii. Iar alţii au scăpat, apărîndu-se, pînă au întrat în cetatea Sucevei; carii totdeauna eşiia în tîrg de-ş<i> apuca cîte ceva de mîncare, iar nu de ajuns.

Deci stînd Buhuş împrejurul Suceavei totdeauna, văzind şi némţii că flămînzesc, numai ci le-au căutat a să închina. După ce s-au închinat, i-au dus şi pre aceia la Dumitraşco vodă, pre carii i-au scris slujitori şi-i ţinea în f. 125v curte. Iar pentru cetăţi au îndemnat Dumitraşco vodă pe/ turci de au stricat cetăţile céle vestite ale Moldovei: Hotinul, Suceava, Neamţul. Însă pricina întîi de stricarea acestor cetăţ<i> au fost şi Petriceaico vodă; iar pricina a dooa iaste Dumitraşco vodă, aceasta; care lucru cine va vrea să ştie, din ce au fost pricina de s-au stricat, iată, o scriem.

Domnind Ştefan vodă Petru în ţară înaintea lui Dumitraşco vodă Răul şi apoi daca s-au dus la Iaşi, lăsînd scaunul ţărîi, cum am zis mai sus, iar léşii au trimis némţi slujitori de ai lor, ca să păzească cetăţile, socotind că cu acéstia vor cuprinde mai pre lesne ţara supt mîna lor. Iar după ce au venit Dumitraşco vodă la domnie şi încă neaşezat bine în scaun la Iaşi, îndată au şi scris la turci de au trimis oaste. Şi puind lagum pre supt zidurile cetăţilor, le-au aruncat din temelie. Numai

---

21 *ad. marginal* Dumutraşco, 1674 A // 34 Stricarea cetăţilor Moldovei A // 43 mîna lor, *explicat marginal*: ascultarea lor A // 45 *ad. marginal* Dumitraşco, 1675 A //

cetatea Suceavei, neputînd-o strica cu lagum, au umplut-o de lémne şi de pae, apoi i-au dat foc de au ars-o şi s-au răsipit, precum să véde acum. Însă mai întîi neputîndu-i scoate cu război pre némţi din f. 126 cetăţ<i>, s-au făgăduit Dumitraşco vodă că de să vor/ închina de bună voia lor şi să dea cetăţile, îi va erta de moarte şi-i va dărui. Şi aşa au eşit némţii din cetăţ<i>, apoi le-au răsipit, cum s-au scris mai sus.

Într-acest an au venit şi Dosoftei mitropolitul din pribegie, la Dumitraşco vodă şi l-au închis în mănăstire la Sveatîi Savva, de au şezut cîtva.

Într-acest an au început a umbla şi tractate de pace cu léşii, care au fost trimis Miron Costin vornicul de doao ori. Iară cînd au fost vara 7183 <=1675> sultan Mehmet s-au rădicat cu toată putérea sa de au mers la Umani, în Ţara Căzăcească, trecînd Nistrul pe la Soroca. Atunce au mers şi Dumitraşco vodă de au făcut pod mereu peste Nistru; şi de acolo s-au întors înapoi la scaun. Atuncea au mers şi Duca vodă cu munténii. Şi mergînd Împărăţiia au luat Umanii şi alte cetăţ<i> şi au făcut multă pradă şi robie şi mult sînge de creştin s-au vărsat. Iar cetăţile ce le-au luat le-au stricat pînă în pămînt. Ci de acolo bolnăvindu-se împăratul s-au întors fără véste, de n-au ştiut nimenea pe unde s-au întors. Iar veziriul s-au învîrtejit pe la Hotin şi, luund f. 126v Prutul în jos,/ s-au întors la Odriiu.

DUMITRAŞCO VODĂ SCOATE HÎRTII ÎN ŢARĂ.

Iară cînd au fost iama 7184 <=1676> au scos Dumitraşco vodă hîrtii, eşind acea pomană în ţară de atuncea, de umbla oamenii toţ<i> cu peceţile lui Dumitraşco vodă, precum dau turcii iuva haraci în Ţara Turcească. Şi acéstia tot pentru lăcomiia banilor le făcea, ca să nu scape nici bogat, nici sărac. Şi cîţ<i> bani veniia din ţară nu-i da la vistierie să-i strîngă, după obiceaiul ţării, ce-i număra el singur şi-i strîngea în casă la dînsul.

Şi tot într-această iarnă la Bogoiavlenie <=Bobotează> s-au strîns călugării la Iaşi, după obiceaiu. Ci în loc de ospăţ ce au domnii de-i ospetează a dooa zi, i-au băgat pe toţ<i> în temniţa Iaşilor, dîndu-le pricină că au venit tîrziu.

Scos-au din închisoare pre Dosoftei mitropolitul şi l-au pus iar la scaunul lui. Iar pre Theodosie, ce-l făcuse el mitropolit, l-au închis iar la Mănăstirea Sfîntului Savva. Alţii zic că l-au băgat în temniţă supt oltariu.

Într-acestaş an, primăvara, au trimis Împărăţiia pe Şişman Ibraim paşa, făcîndu-l sarascheriu la Juravna şi Duca vodă cu f. 127 munténii. Unde acolo s-au pogorît/ şi Ioan Sobeţchii, craiul leşesc. Şi acolo s-au aşezat pacea cu léşii care s-au ţinut pînă la vrémia Beciului.

---

12 *ad. marginal* Sultan Mehmet au luat cetatea Umanii, 7183 A // 22 *lipseşte* D/ *ad. marginal* Dumitraşco, 7184 A // 34 *ad. marginal* Dumitraşco vodă pune mitropolit pe Dosithei şi pe Theodosie închide A // 39 *după* Juravna *ad.* şi împreună cu Selim Gherei han D //

Într-acest an, la avgust, fost-au mare moarte de ciumă în Iaşi, de au eşit şi Dumitraşco vodă la Galata şi au şezut cu corturile. Iar la septe<m>vrie 7184 <=1676> au sosit Şişman Ibraim paşa, viind de la Juravna la Ţuţora. Şi avînd poruncă de la Împărăţie ca să mazilească pe Dumitraşco vodă, l-au chiemat la Ţuţora şi după trei zile l-au mazilit, dîndu-l la închisoare la Deli başa. Iar pe Duca vodă, domnul muntenesc, încă de la Hotin l-au slobozit paşa şi, lovind pe Siret, s-au dus la scaunul său în Bucureşti. Iar pe Dumitraşco vodă Cantacuzino l-au dus mazil la Ţarigrad, domnind ani 2./

f. 127v

MOLDAVIA.

Vl<ea>to 7184, 1676. DOMN 55. DOMNII 61. Cap 55. ANTONIE RUSET VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, CARELE MAI NAINTE S-AU CHIEMAT CHIRIŢA DRACON.

După ce au mazilit Împărăţiia pe Dumitraşco vodă, au dat steag de domnie lui Chiriţa Dracon Ruset, carele ş-au pus numele de domnie Antonie vodă. Şi purcegînd de la Odriiu au venit la Galaţ<i>, unde i-au eşit înainte toată ţara şi boiarii, împreună cu fiiu-său Alexandru, ce fusése la zilele lui Petriceaico vodă slugear mare. De la Galaţi au mers pînă la Tîmpeşti, din jos de Tecuci, pe Bîrlad. De acolo au luat Siretul şi pe la Tîrgul-Frumos au întrat în Iaşi dechem<vrie>, <loc gol> zile. Şi domnind peste iarnă cu pace, iar despre prîmăvară s-au apucat să lucréze la Bisérica lui Sfetii Nicolae, cea de lîngă curtea domnească, fiind biserica descoperită şi clopotniţa stricată. Deci cu toată userdia s-au apucat şi au tocmit clopotniţa şi au săvîrşit şi zidul împrejurul bisércii, la văleat 7185 <=1677>. Făcut-au şi o fîntînă în zidul f. 128 bisércii despre poarta/ cea mare a curţii cei domneşti, aducînd apă pe urloae de departe, la care au fost ispravnic Abaza clucériul. Şi au zugrăvit peste tot pridvorul lui Sfetii Nicolae, apoi au zugrăvit şi bisérica pe din lăuntru.

Trimis-au în Ţara Leşască de au adus sfétnice de aramă de céle mari şi alte vase de argint au făcut, care sînt şi acum în S<fe>tii Nicolae. Aşijderea au făcut şi ceardacurile céle înalte despre casa cea mică domnească, cu multă cheltuială, ca la Ţarigrad. Şi ş-au făcut şi grobniţă în S<fe>tii Nicolae, în lăuntru, dară n-au avut parte ca acéia, în care grobniţă s-au îngropit mai pe urmă Cantemir vodă, cum va arăta la rîndul său. Apoi s-au apucat de au făcut şi zid împrejurul Mănăstirii Sfetii Savvei, dară n-au ajuns nici pre jumătate să-l facă. Şi ar fi şi mai făcut multe lucruri bune în ţară, că era un domn milostiv şi îndurătoriu; numai ţara n-au avut noroc să domnească mult. Că pizmaşul diavolul pururea iaste neiubitoriu de binele creştinesc.

Deci cînd au fost văleatul 7185 <=1677>, primăvara, s-au scornit

---

3 *ad.marginal* Moldavia A // 10-13 De domnia lui Antonie Ruset vodă, carele mai nainte se numea Chiriţe Draco D // 28 *ad. marginal* pridvodul A // 41primăvara vara D / *ad. marginal* Antonie, 7185 A //

f. 128v oaste asupra Cehrinului şi au orînduit Împărăţiia iarăş<i> pe/ Şişman Ibraim paşa, cu mulţi paşi şi cu multă putére turcească şi Gherei han cu tătarîi, orînduind şi pe Antonie vodă cu moldovénii, fiind hatman Gavriil Costache, mergînd şi Duca vodă cu muntenii. Şi trecînd Nistrul pe la Tighina au mers la Cehrin. Şi au bătut Cehrinul <loc gol> zile şi neputîndu-l lua, l-au lăsat.

Spun că au fost eşind cazacii de au fost scoţind pe turci din meteréze şi le-au fost dînd cu stupi vii din cetate în cap. Ci neputînd dobîndi cetatea într-acea vară s-au întors oştile iar înapoi pe la Tighina şi slobozind pre domni au venit fieştecarele la scaunul lui.

Iar la anul 7186 <=1678> au chiemat împăratul la Poartă pe Alexandru beizadea, feciorul lui Antonie vodă, carele era călăreţ bun şi curvariu foarte. Pe multe locuri lua fétele oamenilor cu sila. La băuturi era liubovnic şi la alergături de cai. Însă nu pîrîia pre nimeni la tată-său; de nu grăia de bine pre om, iar de rău nu grăia.

Duca vodă, domnind în Ţara Muntenească era muntenii sătui de dînsul. Că începuse a să certa, mai vîrtos Şerban vel log<ofătul> cu fraţii lui. Duca f. 129 vodă prepunea, iar nu putea prinde nimica. Ci la/ această oaste de la Cehrin au cercat Duca vodă pre boiarii de Moldova. Ci unii îl priimiia. Iar cercînd pe Gavriliţă hatmanul, zicîndu-i aşa: „Antonie vodă iaste mazil, ci pe cine vor pofti, ca să-l silească el să-l scoaţă la domnie", i-au răspuns Gavriliţă hatmanul: „De ştii, măriia ta, că iaste adevărat mazil, siléşte măriia ta să ne fii domnu; iar de nu, să nu-l améstеci măriia ta, că iaste un domn bun." Soliia aceasta o purta Antiohie Jora, ce era postélnic la Duca vodă, nepot de sor<ă> lui Gavriliţă hatmanul.

Antonie vodă, întorcîndu-se de la oaste, au ernat cu pace pînă despre primăvară. Iar cum s-au dezvărat, fiind văleatul 7186 <=1678>, s-au rădicat însuşi veziriul Cara Mustafa paşa de au purces la Ceahrin. Şi într-acea vréme iar au mers Antonie vodă cu moldovénii şi Duca vodă cu muntenii. Şi trecînd Nistrul pe la Tighina au mers la Cehrin la iulie 11 zile şi au bătut cetatea 37 de zile şi au luat-o duminecă av<gust> 18. Ci bătîndu-se turcii la cetate, după cîteva zile, iată, le vine véste la veziriul cum că vine de peste Nistru Popovici Samuil, hatmanul căzăcesc, cu oaste într-ajutor cetăţii. Dar mai bine de n-ar fi venit, că mai multă stricăciune s-au făcut. Deci caplan paşa şi cu tătarîi f. 129v au trecut apa Chesmenului / pe podurile ce făcuse unul Antonie vodă şi altul Duca vodă, mergînd ca să ţie calea lui Popovici hatmanul să nu treacă Niprul. Ci nimic n-au putut să-l sprijinească, că îndată au înfrînt pe turci şi pe tătari. La acel război s-au rănit şi caplan paşa, luundu-i cazacii şi corturile şi l-au gonit pînă la apa Chesmenului.

Veziriul, văzind că vin bătuţ<i>, au stricat podurile ca să nu treacă. Ci cazacii, cum au sosit, îndată le-au tocmit la loc şi ş-au pus tabăra împotriva cetăţii, peste Chesmen, despre răsărit. Şi aşa au şezut vreo săptămînă. Ci unii zic să fie ajuns veziriul cu bani la Popovici; că

---

13 *după* sila *ad.* însă a oameni proşti D // 16 *ad. marginal* Duca, 7185 A // 19 *ad. marginal* Duca vodă cearcă pre boiari ca să-l priimească domn la Moldova A // 30 *ad. marginal* Turcii au luat Cehrinul A // 34 Nistru] Nipru D //

turcilor le perise nădéjdea de a luaré cetatea. Numai poate fi că au fost voia lui Dumnezeul; că într-o noapte au legat cazacii tabără şi au fugit şi îndată au trecut tătarîi după dînşii de i-au petrecut cale de o zi. Iară alţii zic că au fost sminteala cetăţii într-acesta chip: Cum au sosit Popovici cu cazacii s-au schimbat polcurile de au întrat oaste proaspătă în cetate şi cei vechi să iasă afară. Şi aşa, de bucurie, au început a să cinsti cu băuturi, după obiceaiul lor, nebăgînd seamă şi văzînd ajutoriul, neavînd f. 130 grije s-au dat după beţii./ Ci turcii, prinzînd limbă şi înţelegînd de beţiia cazacilor, îndată au dat mare năvală şi luînd cetatea. Şi mai fiind un şanţ în lăuntru, în cetate, încă au mai ţinut într-o zi şi într-o noapte. Ci l-au luat a dooa zi în vărsatul zorilor. Însă zic unii că au fost eşit într-acea noapte cazacii şi moscalii, ce au fost într-acel şanţ, can cu fuga. Şi deaciia au întrat turcii la zio. Ci au mai şezut veziriul de au spart cetatea pînă în pămînt, care nu s-au mai făcut pînă astăz<i>.

De acolo s-au întors veziriul pe unde fusése Umanii şi venind pe la Soroca au întrat în Ţara Moldovei.

Atunce, la întoarcerea veziriului, au început unii din boiari a amesteca şi a pîrî pe Antonie vodă. Din care era Buhuş hatmanul şi altul încă, pre carele treacă-l condeiul mieu. Ce i-am văzut osînda, perind nevinovat, de alţi domni. Însă tot prin mijlocirea Ducăi vodă şi cu îndemnarea lui. Ci după obiceaiul turcilor, ce au făcut un Mihnea vodă din Ţara Muntenească, carele au scos ochii turcilor să facă al treilea an mucaremea, adecă înoire domniei, pentruca să ia bani. Deci venind veziriul la sat la Chişinău au mazilit pe Antonie vodă şi au pus f. 130ᵛ caimacami pe Ghinghea vornicul şi pe Sandul Buhuş hatmanul./ Iar pe Antonie vodă puindu-l veziriul în hiară l-au luat cu sine. Şi mergînd boiarii după dînsul, Miron logofătul, Dubău visternicul, Costandin postélnicul, Ghioca vtorii log<ofăt> şi alţii mai sprinteni, unii trăgea să fie Duca vodă domnu la Moldova, alţii zicea pe un Ieremia, ce era boiari de ţară; Ghioca log<ofătul> umbla şi pentru sine, dar foarte pre ascuns, iar la arătare umbla pentru Duca vodă.

Mînat-au şi Duca vodă pe nişte boiari moldovéni ce era pribégi în Ţara Muntenească, ca de să va scăpa de domnia Ţărîi Munteneşti să fie la Moldova, precum să va arăta la rîndul său.

Acest Antonie vodă era om creştin, bun, blînd şi milostiv, cu puţin nu ca vrédnicul de pomenire Iliiaş vodă Alexandru, ce am scris mai sus, nelacom, bun la judecăţ<i>, liubovnic. Boiarii era foarte desfătaţ<i>, cu primblări şi cu veselii.

Iar după ce s-au aşezat Duca vodă la scaun, au şi trimis boiari şi pe altă ţară la Poartă de au pîrît pe Antonie vodă, făcînd Duca vodă şi acest obiceaiu, să pîrască pe domnu daca să maziléşte, şi l-au băgat la mare nevoe cu pîra la turci. Că l-au muncit cu multe féliuri de munci. Trestii pe supt unghii i-au băgat. Datu-i-au de au înghiţit un nemeteţ f. 131 uns şi trăgîndu-l afară i-au adus maţele la gură şi alte munci/ ca să dea

---

13 *ad. marginal* Turcii răsipesc Cehrinul A // 20 nevinovat, *marginal între paranteze:* Miron log<ofătul> A // 24 *ad. marginal* Vezirul maziléşte pe Antonie vodă A // 24 *ad. marginal* Antonie, 7185 A // 42 *ad. marginal* Turcii căznesc pe Antonie vodă A //

bani. Ci el bani nu strînsése. Una, că lacom nu era, alta că găsise ţara stricată de la domnia lui Dumitraşco vodă Cant<acuzino> Răul, de cînd ernase tătarîi în ţară. Şi după ce l-au muncit, ce au găsit i-au luat totul. Aşa i-au fost mulţemita ticălosului Antonie vodă de la moldovéni, care vedem că de atunce pînă acum tot osînda lui tragem, că din zi în zi tot la rău păşim şi cîţ<i> au fost la acea pîră, mai cu toţ<i> osîndiţ<i> i-am văzut.

Iar Antonie vodă, după ce au scăpat din muncile şi închisorile turcilor au şezut la casa sa în Ţarigrad, fiind şi el din ţărigrădéni, om de frunte. Şi trăind pînă la a dooa domnie a lui Dumitraşco vodă, i s-au săvîrşit viaţa acolo, trăind cu multă lipsă în casa sa.

Poate să fie tras osînda şi Antonie vodă pentru fiiu-său Alexandru beizadea, de care am pomenit şi mai sus, pentru desfrînate faptele curviei, ce lua fétele oamenilor cu sila, neavînd nici de către tată-său <nici o frică>. Şi au domnia ani 2./

f. 131v

VALAHIA.

Vl<ea>to 7187, 1679. DOMN 48. DOMNII 54. Cap 48. ŞERBAN VODĂ CANTACUZINO, AL DOILEA CU ACEST NUME, FECIORUL LUI COSTANDIN POST <ELNICUL>, CE ERA BOIARI DE ŢARĂ.

Mare şi întunecat nor şi plin de fulgere şi de trăsnete au căzut pe Ţara Românească, Şerban vodă, carele ca cu nişte trăsnete cu răutatea lui au spart şi au dezrădăcinat multe case de boiari şi de slujitori şi de săraci. Şi pe mulţi au omorît, cu multe féliuri de cazne şi pedépse i-au sărăcit, precum istoriia în jos va arăta. Ci dară pentru păcatele oamenilor, sau pentru alte judecăţ<i>, care ştie singur Dumnezeu, au luat Şerban vodă domnia Ţărîi Rumâneşti.

Şi mai nainte au trimis pre nepotu-său Costandin Brîncoveanul cu schimni aga, ca să apuce scaunul şi să rădice pre Duca vodă să-l ducă la Moldova. Şi poruncise să fie caimacami cu Badea vornicul şi cu Hriza vistiiariul şi să îmblînzească norodul, atîta pe cei mari, cît şi pe cei mici, să se bucure şi să se veselească toţ<i> de venirea domnului.

f. 132 Şi aşa au făcut, că cu toţii să bucura şi mulţi/ (cum auziiam), carii nu avea vin, bea apă, pentru sănătatea lui Şerban vodă şi juca, chiuia, atîta îi amăgise pre toţi în boeriia lui, cît îi orbise, de nu ştiia ce fac. Ci bucuriia lor s-au întors în deşert şi la mare întristare.

Însă viind Brîncoveanul, cum s-au zis, şi ducîndu-se Duca vodă din scaun au trimis boiarii caimacamii de au venit doamna lui Şerban vodă şi mumă-sa, doamna Ilinca, de la Ruşciuc, eşindu-i boiari,

---

8 *ad. marginal* Antonie, 7185 A // 15 *lipseşte* Şi au domnit ani 2 D// 16 *ad. marginal* Valahia A// 16-20 Domniea lui Şărban vodă, leat 7187 P// 21 *ad. marginal* Şărban vodă să punc domnu A// 28 *ad. marginal* Trimite pre Costandin Brîncoveanu cu schimni aga, turcul, să-l rădice la Moldova A// 30 *ad. marginal* caimacamii A// 39 *ad. marginal* Doamna lui Şerban vodă vine de la Ruşi la Bucureşti, 7187 A//

jupînése, înainte. După acéia şi domnul au venit pe la Bobotează, de au întrat în scaun, pe la Bobotează, cu pompă, precum iaste obiceaiul domnilor. Décii cu blîndéţe dentîi s-au arătat tuturor, boerind şi pre cei ce nu-i iubiia, pentru pricina aceasta ca doar ar aduce şi pe Ivaşco clucériul Băleanul şi pe Staico păharnicul, pribégii, ce era în Moldova.

Şi aşa trecînd cîtăva vréme. Décii primăvara i-au venit poruncă să meargă la oaste, să facă o cetate, Dogancale, şi, gătindu-se, s-au dus cu turcii şi, făcîndu-se cetatea, s-au întors îndărăt la scaon. Deacum înainte să încep durerile. Că la întoarcere au zis Drosului serdariul să se gătească să meargă în ţară mai nainte, cu trebi. Şi s-au gătit, dîndu-i f. 132v cărţi/ şi slujitori şi pe Alivérde tătarul cu cîţ<i>va tătari, tot tîlhari, şi-l învaţă în taină să-l ducă pînă la Bîrlad şi să-l dea în lături de drum, să-i taie capul şi să ia capul pentru credinţa şi să se facă că au pribegit în Buceac şi pînă nu-l va chiema cu cărţi, să nu vie. Şi, viind, să zică către boiari cu<m> au fugit Drosul serdariul. Acest meşteşug făcea Şerban vodă, ca să nu se spară boiarii, să fugă.

După ce au sosit Şerban vodă la Iaşi, l-au poftit Duca vodă să-l ospătéze. Încă dupe cale, la întoarcere, să făgăduise Şerban vodă că va mérge la ospăţ. Şi s-au gătit Duca vodă cum s-au căzut de ospăţ. Iar cînd au fost în zioa acéia s-au rădicat Şerban vodă şi au purces spre ţară şi n-au priimit ospăţul. Pricina aceasta era că avea nădéjde să ia pe pribégi ori cu voe, ori în putére. Dară Duca vodă nevrînd să facă obiceaiu rău ca să-i dea, le-au dat cale de s-au dus şi s-au ascuns. Aceasta auzind Şerban vodă, că nu sînt în Iaşi, ci s-au ascuns la ţară n-au priimit nici ospăţul, ci au venit în ţară.

Duca vodă încă ş-au strîns boiarii lui de s-au ospătat toată zioa acéia, cu zicături şi cu tunuri. Iar Şerban vodă, viind la Focşani, au poruncit de au închis pe Vîlcul vornicul la Bucureşti. Şi după ce au f. 133 venit în scaun au trimis pe Ghinea căpitanul cu 30 de slujitori/ de au luat pe Pătraşco căpit<anul> Urzicianul de l-au dus la Sneagov Mănăstirea. Acolo cu munci groaznice muncindu-l, pe urmă l-au spînzurat. Iar pe Vîlcul vornicul l-au judecat în multe rînduri; dară fără de nici o cuviinţă era judecăţile, că vină nu-i afla nimica, precum nici altora. Şi după cîteva judecăţi ce i-au făcut, l-au mutat la Sneagov şi acolo cu multe cazne l-au omorît.

Întru acéste vremi şi Duca vodă la Moldova au avut gîlceavă despre boiarii lui, care cu îndemnăturile lui Şerban vodă (precum pre urmă s-au dovedit) s-au sfătuit boerimea să se scoale asupra domnului, să-l omoare pe dînsul şi pe toată casa lui. Şi făcînd pecétia lui Dumitraşco vodă, care era mazil în Ţarigrad au pecetluit cărţi şi scriia

---

2 *ad. marginal* Şărban vodă vine în scaun, 1680, <sic> ghe<arie> 6 A// 6 *ad. marginal* Şerban vodă mérge la oaste, 1680 A// 13 *ad. marginal* Drosului tae capul Şerban vodă A // 17 *ad. marginal* Duca vodă poftéşte pe Şerban vodă la ospăţ şi făgăduiaşte A // 19 *ad. marginal* Duca vodă să gătéşte A // 21 *ad. marginal* Şărban vodă nu mérge A // 20 *ad. marginal* Şerban vodă închide pe Vîlcul vornicul A // 30 *ad. marginal* Şerban spînzură pe Pătraşco Urziceanul A // 35 *ad. marginal* Şerban vodă omoară pe Vîlcul vor<nicul> la Sneagov A // 36 *ad. marginal* Moldovénii sfătuesc să omoară pe Duca vodă A //

călărașilor și altor slujituori ca despre partea lui Dumitrașco vodă cum i-au dat împăratul domniia; ci să prinză pre Duca vodă să-l închiză la Suceava. Și au mers cu cărțile un Bogdan, cu alt boiariu și le-au dat lăpușnénilor și orheianilor. Și s-au rădicat cu toții de au venit pînă la Țuțora. Acolo, tăbărînd, s-au dus căpitanii să întrébe pe hatmanul Buhuș ce învățătură va să le dea. Și fiind hatmanul cumnat cu Duca vodă și neștiind de nimica de lucrul acesta, îndată s-au dus la domnu și i-au spus povéstea./

f. 133v Și auzind Duca vodă de la hatmanul pricepură că iaste ficleșug. Și întrebînd, cine i-au rădicat, ei au spus: cutare și cutare boiariu. Décii au gătit Duca vodă pe Gheorghiță Ciudin stolnicul și l-au trimis cu mulți slujitori și au prins pe acei boiari. Și înțelegînd de la dînșii că Ghioca, visternicul cel mare, au fost capul sfatului îl închide și pe dînsul. Măcar că toț<i> era amesteca<i>, afară din Buhuș hatmanul și Miron logofătul, dară pentru ca să nu să facă zarvă mare i-au tăcut pe aceia. Numai pe aceşti 3 boiari care am scris mai sus că i-au închis, pe aceștea i-au judecat și i-au scos înaintea porții de le-au tăiat capetele. Acolo, cînd vrea să-i tae, au zis cei doi să tae întîi pe Ghioca, că el au făcut aceasta și el vrea să fie domnu. Și așa au făcut. Că întîi pe dînsul l-au tăiat, apoi pe cei doi boiari. Décii toț<i> ceialalți s-au așezat.

Iar aicea în țară Șerban vodă, pe la Sfetii Theodor, în săptămîna cea dintîi a postului celui mare, au închis și pe Hriza vistiiariul puind pricina ca să-i ia seama de vistierie și nădăjduind că va găsi bani mîncaț<i> ai țărîi. Carii luîndu-i boiarii lui Șerban vodă seama, în cîtăva vréme s-au aflat bani ai Hrizii vistiiariul chieltuiț<i> pentru
f. 134 țară,/ t<a>l<eri> 30.000. Care văzînd Șerban vodă că nici cu aceasta nu-l poate dovedi să-i facă rău, au început alta. Au zis dă zahareaoa ce s-au dus la Camenița precum ar fi fost rea. Ori bună, ori rea de au fost, o didése boiarii și rudele lui, iar el numai Hrizii vistiiariul îi găsiia vină. Și i-au dat poruncă să împlinească acei t<a>l<eri>, 41.000, de la casa lui; și-l îngroziia cu munci groaznice. Décii ce să facă, ticăitul, de nevoe s-au îndatorit și au dat al lui ce avea și ș-au vîndut satele și moșiile și țiganii și au plinit banii.

După ce au dat Hriza vistiiariul această sumă de bani ce s-au zis mai sus, l-au scos den chisoare; cu ce socoteală, Șerban vodă va ști și sufletul lui. Și numai 11 zile l-au lăsat slobod, dară cu pază de departe, să nu să priceapă, și iară l-au închis. Și la a dooa închisoare mai multe cazne i-au făcut și multe otrăvi i-au dat să-l omoară. Dară nu-l putea omorî cu otrăvile, precum într-o scrisoare a Hrizii vistiiariul s-au văzut scrise, cu mîna lui, cîte otrăvi i-au dat și nu-l putea omorî. Care văzînd că cu de acéstia nu-l poate omorî, să facă voia lui, cu altă moarte groaznică l-au omorît, de ș-au plinit voia tirăniei lui.

f. 134v Jupîneasa, dară și copiii, rămîind în sărăcie, iară nu i-au/ lăsat în odihnă, ci totdeauna în pază de slujitori să afla zioa și noaptea și le

---

7 *ad. marginal* Duca vodă prinde pe 3 boiari carei au fost mai vinovaț<i> și-i tae A// 14 *ad. marginal* Șerban vodă închide pe Hriza vist<ernic> și-l pradă. 7189 A// 31 *ad. marginal* Șerban vodă căznéște și omoară pe Hriza vistiiariul, 1679 A//

cerea bani pe-ntreg. Ei văzînd că nu vor putea trăi şi încă aflînd de unii, alţii, că vor să piară, au luat pre Dumnezeu într-ajutoriu şi pentre paznicii ce era împrejurul casei lor au eşit şi nu i-au priceput, orbindu-i Dumnezeu. Şi au încălecat de cu seară şi la miezul nopţii au trecut pe ghiaţă în Ţara Turcească.

A dooa zi înţelegînd Şerban vodă de fuga lor s-au turburat foarte, ca un lup turbat. Şi în toate părţile au trimis căpitani cu slujitori ca să-i prinză, sau să-i omoară unde-i vor ajunge. Dară trecuse, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi nu i-au găsit, măcar ca şi în Ţara Turcească au trimis gonaci şi făgăduiale la paşi, la muselimi, la cadii, ca de-i vor prinde să le dea mari daruri. Dară unde va Dumnezeu să păzească, omul nu poate să-i strice. Ci au scăpat şi s-au dus la Odriiu şi la Ţarigrad şi de acolo în Moldova, la Duca vodă şi la ceilalţi boiari pribégi ce era acolo fugiţ<i> de frica lui Şerban vodă.

Aceasta aşa trecînd, Şerban vodă nu înceta de a face rău cu morţi. Că într-al doilea an acesta au trimis şi pe Radul vistiiariul ocnariul de l-au spînzurat în Tîrgul Ocnii, de poarta casei lui. Şi au trimis şi pe f. 135 feciorul Drosului serdariul, tînăr,/ săracul, la ocnă şi legat l-au slobozit într-o ocnă pustie. Acel sfîrşit au luat, ticăitul, fiind gîde Cobza Dumitraşco căpitanul. Mai avea o fată, Drosul. Şi pentru ca să-i stingă neamul lui, şi pe acéia au omorît-o, trimiţind nişte siiméni, hoţ<i> de ai lui.

De acéstia multe făcea Şerban vodă, care de s-ar fi scris cîte una pare-mi-se că n-am avea hîrtie să le rînduim toate. Că de om nici cum nu-i era milă, ca de o pasăre; îndată îl omorîia, ori de au avut vreo pizmă pe dînsul din boeriia lui, ori de i s-au părut ceva bănuială pe cineva, ori l-au pîrît cineva, precum mulţi oameni răi sînt în Ţara Rumânească, îndată fără întrebare, fără judecată, îi omorîia tirănéşte. Pentru dăjdi ce să zic, care mai nainte [mai nainte], făr<ă> cît ştiu foarte bine că în anul dintîi au luat din ţară 2.000 de pungi de bani, iar al doilea 3.000, al treilea şi mai mult, cît răsuflau boiarii, slujitorimea, birnicii, nu avea. Ci bătuţi, căzniţi în toată vrémia îş<i> vindea moşiile, ţiganii, viile şi tot ce avea, de le cumpăra Şerban vodă şi ai lui. Iar săracii plîngea şi pliniia tot ce le cerea. Că era legaţ<i> de stîlpii ce era înfipţi la puşcărie, în lăuntru şi afară, de-i bătea cumplit pe boiari, pe căpitani, pe slujitori, pînă i-au sărăcit pe toţ<i>. Şi carii f. 135^{v} cum scăpa, umplea ţărîle, carii nu muriia de bătăi şi de cazne./ Însă cei ce era fugiţi la Moldova, boiari, slujitori, căpitani, s-au rugat Ducăi vodă să le fie într-ajutor şi ei să meargă la turci, să facă jalbă de jafurile ce face Şerban vodă ţării. Şi le-au dat ajutoriu, bani şi oameni să-i poarte şi s-au dus la Ţarigrad. Dară n-au folosit nimica, că într-alt chip au curs lucrurile, precum mai jos istoria va arăta.

Întru acéste vremi au venit poruncă Ducăi vodă din Moldova să

---

2 *ad. marginal* Vist<sic> Hrizii vist<ierul> cu copiii fuge la Moldova A // 15 *ad. marginal* Şerban vodă spînzură pe Radul vist<ierul>, ocnariul, 1680 A // 19 *ad. marginal* Şerban vodă aruncă într-o ocnă pustie pe feciorul Drosului A // 23 *ad. marginal* Şerban, 7188 A // 43 *ad. marginal* Duca vodă să duce la Ţarigrad, înoiaşte domnia şi ia hătmăniia cazacilor A //

meargă la Poartă, să-ş<i> înoiască domniia şi să-i dea şi hătmăniia Ţărîi Căzăceşti ca să strîngă pe cazaci de pe unde vor fi răsipiţi şi să-i aşaze pe la locurile lor; că uneori să închina alteori rădica cap, şi odihnă nu mai avea. Ci au socotit de i-au dat pe seama domnului de Moldova. Carele mergînd la Ţarigrad, şi domniia Moldovei i-au înoit şi hătmăniia cazacilor i-au dat şi cu multă cinste s-au întors la ţara lui.

Numai avea mîhnire pentru fie-sa Ecaterina, care fusése mai nainte logodită după Ştefan, feciorul Radului vodă Leon. Că trecînd vréme multă logodiţ<i> şi murind Radul vodă, auziia Duca vodă că Ştefan logodnicul fétei, are politie proastă, ci vrea să strice logodna şi să dea pe fie-sa altuia. Şi încă adusése pe un Iordache Muselim, grec de la Ţarigrad, bogat, să facă nunta. Ci aceasta înţelegînd Ştefan beizadea,
f. 136 că va să-i mărite logodnica,/ au dat jalbă la împăratul şi au făcut ferman la Duca vodă să-i dea pe fie-sa lui, daca s-au logodit şi să o ducă la Ţarigrad. Şi cînd au mers Duca vodă la Ţarigrad i-au căutat să ducă şi pe fie-sa, cu moaşe-sa Dabijoae. Şi au nevoit Duca vodă în tot chipul să o mîntuiască de Ştefan beizadea, dară n-au putut. Ci la întoarcere, cînd au venit la Moldova, l-au luat şi pe dînsul. Deci, mergînd în ţară, au făcut nuntă domnească, precum s-au căzut, cu toată ţara, fiind soli de la léşi, de la unguri, de la munténi şi i-au împreunat după lége, precum era şi logodiţ<i>.

Întru această ducere a Ducăi vodă la Ţarigrad şi boiarii munténi, slujitorii, căpitani, făcîndu-se ca la 300 de oameni, cu ajutoriul Ducăi vodă, dîndu-le bani şi călăuz<ă> pe Alexandru armaşul Burnaz, au purces de s-au dus la Ţarigrad, să facă jalbă, pentru răotatea ce făcea Şerban vodă ţărîi. Iar Şerban vodă, înţelegînd de aceasta, au trimis boiari de ai lui cu cărţi, de pîrîia pe Duca vodă că nu-l lasă în pace, ci strînge marghioli şi-i trimite cu banii lui să-l pîrască; şi altele ca acéstia. Decii veziriul, fiind priiaten mai bun lui Şerban vodă, decît Ducăi vodă, au poruncit prin caimacamul Ducăi vodă, să întoarcă oamenii înapoi, să nu iasă să pîrască pe Şerban vodă, că pe urmă nu va
f. 136^{v} fi bine./ De aceasta înfricoşîndu-se Duca vodă au poruncit tuturor de s-au întors iar la Moldova. Şi Şerban vodă, înoindu-ş<i> domniia, au rămas iară domnu. Duca vodă, după ce au făcut nunta fie-sa, Ecaterinei, s-au dus în Ţara Căzăcească La Nemirova, unde iaste scaunul hatmanilor. Acolo au pus polcovnici, judecători, logofeţ<i>, după obiceaiurile lor şi peste toţ<i> mai mare (adecă în locul lor) au pus pe un Ianc, grec, carele ştiia limba lor căzăcească prea bine şi l-au numit hatman. De care lucru s-au bucurat foarte cazacii şi s-au strîns pînă la un an de au umplut satele, tîrgurile, de oameni. Duca vodă, după aşezămîntul ce l-au făcut, s-au întors iar la Iaşi.

Întru acéste vremi şi Emericul Tucheli grof s-au rădicat cu o samă de unguri împotriva némţilor. Care cerşind ajutoriu de la turci (cu făgăduială că va închina ţara ce va dobîndi), i-au dat turci<i> ajutor şi din Ţara Muntenească oşti, cu Ianoş serdariul Coţofeanul şi din

---

26*ad. marginal* Şerban, 7188 A // 42 *ad. marginal* Lucruri streine A //

moldovei oşti cu Gheorghiţă Ciudin serdariul, care multe cetăţi ale lui au luat şi mai multe ale lui Racoţ<i>, ţiind aceste Tucheli muiarea lui Racoţ<i> Ferenţi şi le-au supus supt ascultarea lui. Décii, viind toamna, s-au întors fieştecare pe la locurile lor.

După acéia cînd întra al cincilea an al domniei lui Şerban vodă au f. 137 rădicat sultan Mehmet turcul mare oaste împotriva némţilor,/ fiind Leopold împărat nemţesc, poruncind hanului să rădice toată tătărîmea, de petutindeni. Aşijderea turci<i> de la răsărit, de la apus s-au rădicat. Décii amîndoi domnii rumâni, craiul unguresc şi Tucheli grof cu oastea lui şi toţ<i> s-au împreunat la Beligradul turcesc. Acolo au rămas împăratul, turcul. Iar Cara Mustafa veziriul, luund toate oştile s-au dus drept la Beciu, unde iaste scaunul chesariului Leopold şi de toate părţile bătea cetatea. Iar tătarîi i-au slobozit în pradă cît au ajuns cale de 3, 4 zile mai sus de Beciu şi mulţime de oameni au tăiat şi au robit, fiind némţii neînvăţaţ<i> de a vedea robii, ci şedea toţ<i> pen casele lor; pre carii găsindu-i, tăia-i, robiia-i cumplit.

Leopold chesariul văzînd această nevoe ce căzuse pe ţara lui, neîncrezindu-se numai în oştile lui, au trimis de grab la Sobeţchii, craiul leşesc şi la toţ<i> léşii cu rugăciune să facă bine să-l ajute la această primejdie ce i-au venit. Şi îndată s-au rădicat craiul cu 30.000 de léşi, oaste aleasă, şi au venit de s-au împreunat cu oştile nemţeşti, fiind cap tuturor oştilor craiul.

S-au pornit cătră turci, pre carii găsindu-i supt Beci, prinzind şi turcii véste s-au gătit de război şi le-au eşit înainte să nu-i lasă la f. 137v cetate, pînă vor lua cetatea;/ că-i slăbise rău cu tunuri, cu lagumuri ce dedése în 63 de zile, dară nu i-au putut opri. Ci dînd război tare, în 5, 6 ceasuri au biruit creştinii pe turci; şi au început a fugi, lăsînd toate cîte au avut, corturi, avuţii, zaharéle, dobitoace şi altele. Acolo au rămas şi inicerii în şanţuri, pre carii găsindu-i oştile pre toţ<i> i-au omorît, ca pre nişte dobitoace.

Décii după izbîndă au întrat craiul în cetate şi mare cinste i-au făcut oştile. Şi împreunîndu-se cu craiul s-au sărutat şi îndoită mulţămită i-au făcut, de ajutor ce i-au dat; şi dăruindu-l împărăteşte s-au dus la ţara lui. Iară turci d-abia au aflat odihnă la Beligrad. Creştinii n-au mai încetat, ci au luat de la turci atuncea şi Ostrogonul, Hatvarul, Seghetul.

Împăratul turcesc fiind la Odriiu şi înţelegînd de această nenorocire ce au avut oştile lui la Beciu, puind vina veziriului, care şi oastea aceasta cu îndemnarea lui s-au făcut şi ispravă după pofta lui n-au făcut, au trimis ferman de l-au sugrumat şi i-au belit capul, ducîndu-l pentru credinţa să-l vază cu ochii împăratul. Iar în locul lui au pus vezir pe Cara Ibraim paşa caimacamul şi oştile s-au răsipit în ernatec./

f. 138 Mai nainte dară de perirea veziriului, Şerban vodă şi Duca vodă, pacea şi dragostea cea mincinoasă ce o ţinea într-ascuns, atunce au eşit la ivală. Că Şerban vodă au tras la judecata veziriului pe Duca vodă,

---

6 *ad. marginal* 7192, cînd au mers sultan Mehmet cu oaste la Beciu A // 18 *ad. marginal* Duca vodă să judecă la veziriul şi închide pe Şerban vodă ca să dea bani A //

aruncîndu-i prihăni că au luat din ţară multe pungi. Duca vodă încă au muncit de s-au îndreptat. Şi au rămas Şerban vodă în deşert şi l-au şi închis veziriul pentru o samă de bani; şi, neavînd să-i dea, au făcut zapis la mîna veziriului cum, mergînd în ţară, să-i trimiţă. Şi aşa l-au slobozit din închisoare.

Iar Duca vodă s-au dus pen Ardeal la ţara lui. Ci şi ţara nu o au găsit precum o au lăsat. Că moldovénii ş-au adus domn din Ţara Leşască pe Petriceaico vodă şi s-au nebunit cu toţii. Adus-au şi cazaci de s-au făcut mare grămadă şi s-au dus în Bugeac (fiind hanul cu tătarîi la Beci) de au făcut multe réle. Pe doamnă-sa o au găsit fugită la Brăila de nevoia răzmeriţelor ce să aţiţase în ţară. Duca vodă încă nu cuteza să meargă la scaun, fiind Petriceaico vodă cu oştile acolo, ci şedea la Domneşti, satul soacră-sa, doamnei Dabijoaei, pre carele fără veste au venit oştile de la Petriceaico vodă de l-au lovit în zioa de Crăciun, cînd şedea la masă. Şi fiind oştile lui risipite în sat, pe la gazde, negata,/
f. 138v l-au luat de l-au dus în sus, spre Ţara Leşască. Cap oştilor era Dimidinschii, reghimentariul de la Sneatin şi Banschi, nepot lui Petriceaico vodă. Într-o sanie cu pae l-au pus, avînd numai un covor şi o perină şi doi cai răi, unul negru, altul alb, cu hamurile de trei. Din toată avérea lui cu atîta l-au dus în Ţara Leşască.

Doamnă-sa venise la Focşani. Ci auzind de luarea domnu-său, s-au dus în Ţara Muntenească. Acest sfîrşit au dat şi Duca vodă.

Iară hanul, viind din oastea Beciului la Bugeac şi văzînd nebuniile moldovénilor şi ale cazacilor ce făcuse în Bugeac, au trimis pe fiiu-său cu tătari şi au îmbulzit pre moldovéni şi pe cazaci lîngă Prut. Acolo i-au tăiat, i-au robit, i-au înecat în Prut. Cei puţini, ce au scăpat cum au putut, s-au dus la Iaşi la Petriceaico vodă; carii cu toţii, de frică, au luat calea Suceavei, fără zăbavă, şi s-au dus în Ţara leşască.

Această ispravă au făcut moldovénii cu Petriceaico vodă, care şi mai nainte au fost domnu la Moldova. Dară rea chivernisală făcea ţărîi. Era om fără frica lui Dumnezeu, jecaş, curvariu, mincinos şi alte réle avea într-însul. Că oştile îmblînd prin ţară au adus mare foamete ţărîi, cît şi om pe om mînca. Ci cei ce au văzut ne-au spus că au văzut carne
f. 139 de om friptă în cuptoriu şi vrea să o mănînce nişte oameni de cei ce/ n-avea ce mînca. Şi au fost adus înaintea domnului şi pe oamenii ce vrea să o mănînce şi carnea de om friptă.

Şi nici o umilinţă n-avea înaintea norodului, ci mai cumplit s-au făcut. Că într-acea mare foamete trimitea slujitori şi unde găsiia pîine, ori de ce fel, o lua de o băga în curtea domnească şi de acolo o vindea cu mare preţ. Ci cei săraci, neputînd ajunge preţul cu bani muriia de foame (cum am văzut şi noi cu ochii noştri acéste ce scriem) şi nu să temea nimic de păcat. De ar fi luat pîine de la acei ce au din destul şi să dea celora ce n-au, acéia ar fi fost dumnezeiască iconomie şi i-ar fi ertat Dumnezeu păcatele cîte ar fi avut. Dară nu făcea aşa, ci munciia

11 *ad. marginal* răzmireţelor A // 15 *ad. marginal* Léşii, viind hoţéşte, au luat pe Duca vodă A // 29 *după* vodă *ad.* că au făcut nevoe ţărîi, iar nici un folos n-au făcut. Turcii, auzind că s-au robit Duca vodă, au pus domn Moldovii pă Dumitraşco vodă P //

să facă avuţie cu nedreptate şi lăsa săracii de muriia de foame.

DUCA VODĂ SĂ TOCMÉŞTE CU LÉŞII SĂ SE RĂSCUMPERE DIN ROBIE.

Duca vodă, fiind rob în Ţara Leşască, s-au tocmit cu craiul într-o sută de pungi de bani, cu scule ce-i va da şi să-l sloboază. Şi au trimis la Ţarigrad la doamnă-sa pe Anastasie vistiiariul şi pe Cîrstea vătaful, nepotul Ducăi vodă, ca să facă acei bani cu sculele şi să-i aducă de grab şi să-l scoaţă din robie. Doamnă-sa au umblat can încet (din ce
f. 139v pricină, ia va şti)./ Şerban vodă încă i-au zăticnit de i-au zăbovit multă vréme la Bucureşti (că trimisése pe Ghinea căpitanul la léşi să pue nevoinţă să omoară pe Duca vodă). Tîrziu i-au slobozit de s-au dus la Ardeal, la Bistriţă. Acolo au rămas Năstasie vistiiariul cu banii, iar Cîrstea vătaful s-au dus cu cărţile şi cu véstia banilor să spue că au adus banii (că vrea să dea banii la hotar şi să-l ia pe Duca vodă iar la hotar, să nu să facă înşelăciune). Însă cum au sosit Cîrstea la Liov, unde era Duca vodă şi i-au dat cărţile şi au început a ceti pînă la a triia carte, numai ci au căzut pe laviţă şi au început a să văeta, dară limba-i perise şi mîinile nu le putea să le mişce. Décii l-au rădicat şi l-au pus în pat. Acolea trei zile au zăcut şi au murit.

Cei mai mulţi zic că Şerban vodă, prin mijlocul unor léşi, să-l fie otrăvit. Cu această moarte s-au sfîrşit şi acest domnu. Iar banii şi sculele ce era la Bistriţa ungurească i-au luat ungurii de i-au mîncat toţ<i> şi n-au mai căutat nimeni, că n-au mai putut. Ghinea căpitanul lui Şerban vodă, ce era timis la léşi, ispravă ca aceasta făcînd, au purces să vie în ţară. Dară în Ardeal l-au lovit boală fără, leac şi la Făgăraş, zăcînd, în cîtăva vréme negrindu-i şi picioarele şi tot trupul de viu, au dat sufletul dracului. Pre acest Ghinea îl avea Şerban vodă
f. 140 ucigătoriu de boiari,/ carele cînd muriia, văzîndu-şi trupul negru, au fost zicînd că-ş<i> véde păcatele cu ochii.

Întru acéste vremi şi Papa paharnicul Buicescul, unindu-se cu cîţ<i>va boiarinaşi de faţă, s-au dus să pîrască pe Şerban vodă de hain şi de răotăţi ce face ţării. Iar Şerban vodă, avînd pe Cîrstea postélnicul Scordoc capichehaia, i-au scris să cheltuiască cît va putea şi să-l ia. Şi mergînd Papa paharnicul la veziriul, cîte au ştiut le-au zis. Dară au biruit banii şi l-au dat legat şi pe el şi pe ceialalţi, de i-au adus la Şerban vodă. Ci pe Papa l-au ertat, au din porunca veziriului (au din rugăciunea surori-sa Maricăi Filipeasca) şi l-au lăsat viu; iară pe ceilalţi i-au omorît.

Întru acest an au venit poruncă lui Şerban vodă să margă cu Suleiman paşa serascheriul la Cameniţă, că venise léşii. Decii cu mare grije mergea, cît s-au şi bolnăvit, eşindu-i numele la turci de ficlean. Iară slujindu-i norocul şi banii, nici un rău n-au păţit, ci încă priiaten

---

2 *lipseşte* P // 3 *ad. marginal* Duca, 7192 A // 19 *ad. marginal* Moare Duca vodă la închisoare în Liov A // 30 *ad. marginal* Papa pah<arnicul> şi cu alţi boerenaşi să duc la Poartă să pîrască pe Şerban vodă A // 39 *ad. marginal* Şerban vodă mérge la Cameniţă, 7192 A //

prea bun l-au făcut, cît în multe trebi i-au fost ajutoriu, şi cît au fost serascheriu, şi cît au fost vezir. Şi cu bună samă au adeverit că au fost poruncă la serascheriul, întîlnindu-se cu Şerban vodă, să-l ia şi să-l trimiţă la Poartă. Dară apoi, împrietenindu-se cu Şerban vodă, i-au dres lucrurile despre Poartă, cu scrisorile lui şi au venit iară la scaun, vésel./

f. 140v Într-acest an, avînd turcii război cu némţii, iară îi bat némţii şi le i-au multe cetăţ<i>, mai numite acéstia Visegrad, Vacinul, Peştea.

Iară întru acest an Apafi Mihai, craiul Ardealului, au cerut de la Turc de au înoit crăiia fiiu-său, carele îl chiema iară, pe numele tătîne-său, Apafi Mihai. Şi strîngîndu-se toată ţara de Ardeal în Beligrad şi viind turcul cu caftan şi cu carte împărătească şi cu daruri, mare cinste i-au făcut. Şi pentru bucurie ce avea au poruncit în totă ţara să dea cu tunurile la 12 ceasuri, vréme de namiazi, cînd au îmbrăcat caftanul; şi aşa au fost. După acéia, dîndu-i daruri ce s-au căzut, l-au trimis iară îndărăt.

Iar într-acest an în Ţara Ungurească de Sus multe cetăţ<i> au luat némţii de la turci: Solnocul, Aradul şi altele ce nu s-au numit aicea.

Pe acéste învrăjbindu-se Şerban vodă cu Dumitraşco vodă, văru-său din Moldova, au fost îndemnat Şerban vodă pe o samă de boiari moldovéni de au fugit aicea în ţară: Gavriliţeştii şi Cantemir serdariul şi alţii. Décii Şerban vodă, prin mijlocul lui Suleiman paşa serascheriul, au mazilit pe Dumitraşco vodă şi au pus domnu Moldovei pe Cantemir serdariul. Au îmbrăcat caftan de domnie la Baba, de la serascheriul şi au fost domnu 7 ani şi au murit în domnie./

f. 141 Întru acéste vremi au încunjurat némţii cetatea Buda şi de trei părţi o bătea. Şi făcînd multe meşteşuguri şi cu multă vărsare de sînge, în scurtă vréme o au luat-o de la turci, stăpînind-o turcii 145 de ani, pînă acum ce o au luat-o némţii. Această cetate au fost scaunul crailor ungureşti. După acéia Turcul iară au făcut gătire de oaste împotriva némţilor şi au trimis pe Suleiman Paşa veziriul cu mulţime de turci şi găsindu-se cu némţii în cîmpii Mohaciului, atîta l-au bătut pe veziriul, cît n-au ştiut cum s-au întors. Carele mergînd la Ţarigrad, împăratul i-au tăiat capul. Iar némţii au luat cetatea Osecul. Şi mergînd gheneraliul Dunevald la slovéni, toată slovenimea o au luat de la turci şi cetăţi Petrevaradis, Valpod, Oracoviţ, Poşega. Şi Lotaringul herţegul cu mare oaste au venit în Ardeal şi pen toate cetăţile au pus oşti împărăteşti. Şi într-acéste vremi Iosif, fiiul lui Leopold împăratul nemţesc, la Pojun strîngîndu-se ghiuluş de toată ţara s-au coronat craiu unguresc şi au luat oştile lui Egherul şi Muncaciul. Iar în al doilea an dupe coronaţie au luat creştinii Secheşfeirvar, carii zic sîrbéşte
f. 141v Beligrad. Tot într-acest an Carafa gheneral au luat cu bătaie Lipova/ şi bavarul herţeg cu bătaie şi cu multă vărsăre de sînge au luat Beligradul turcesc. Tot într-această vară Badensis herţeg, la Bosna mare tabără turcească au bătut, au spart, şi partea cea mai multă de Bosna o au

---

16 *după* îndărăt *ad.* Nemţii creştini iar bat pă turci la Ostrogon şi au luat cetatea pînă a doao zi, cu mare vărsare dă sînge şi au mai luat şi Uivarul P //

supus creştinılor.

PENTRU NUNTA CE AU FĂCUT ŞERBAN VODĂ FIICEI SALE, DOMNIŢEI ZMARAGDEI.

Întru acest an <7193 = 1685> Şerban vodă au făcut nuntă mare şi cinstită, măritînd pe fie-sa Smaragda dupe Grigorie post<elnicul> Băleanul, aducînd sol din Ardeal pe Betlen Elec, despre partea craiului, şi de la Cantemir vodă, domnul Moldovei, Velicico hatmanul, fratele lui Miron logofătul, cu care-i mare veselie au avut. Pentru că această fiică a lui Şerban vodă fiind şi frumoasă şi înţeleaptă foarte şi tată-său o iubea. Şi s-au nevoit multă vréme ca să-i găsească soţ asémene cu ia, de bun neam, frumos, înţelept. Şi negăsind aicea în ţară, fiind acest cocon de boiariu de ţară pribag în Ardeal, iar pentru frica lui Şerban vodă şi fiind în casa lui Apafi Mihai postélnic, auzindu-i-se politiile şi frumoséţea şi înţelepciunea, au pus în gînd să-l aducă să-l facă ginere. Şi trimiţind pe Costandin căpitanul Filipescul/ f. 142 (fiind văr cu muma lui Grigorie Băleanul), acolo unde era lîngă craiul, l-au pornit şi l-au adus în ţară şi i-au dat pe fie-sa nevastă; carei atîta să potrivise în toate amîndoi, cît gură nu poate să spue frumoseţile lor şi înţelepciunile lor şi toţi îi fericiia. Dară scurtă bucurie au avut, săracii. Că cinci luni numai au fost amîndoi. Decii viindu-i Zmaragdei boală grea şi fără leac, au murit. Şi o au îngropat cu cinste mare la Mănăstirea Cotroceanii. Iară Grigorie postélnicul Băleanul au rămas întristat şi în cerneală cu tot neamul lui.

După ce au trecut cîtăva vréme după moartea Smaragdei, fétii lui, au eşit în primblare la Fîntîna Réce. Şi trimiţind păharnicii cu ogari şi cu copoi să vinéze crîngurile de prin prejur şi el şedea de priviia de la cort, au prins cîţ<i>va epuri. Şi, aducîndu-i înaintea lui, au împărţit boiarilor cîţ<i>va şi cîţ<i>va i-au dat la cuhnie. Şi în cei de la cuhnia domnească s-au nemerit o*epuroaică cu pui în pîntece. Caré spintecîndu-o, au găsit un puiu gata să-l féte şi cu doao capete şi cu 4 picioare denainte. Unul trăgea într-o parte, altul într-alta, îmbinate trupurile la mijloc şi îmbinătura nu să cunoştea. Care aducîndu-l la domnu, fiind şi patriarhul Dionisie Şeroglan şi Ianache logofătul f. 142ᵛ Cariofil să miră de ciudă ca acéia ce să fie. Şi tîlcuind unii într-un fel, alţii într-alt/ fel, nimeni n-au putut nemeri, fără numai Cacavela dascalul. Céle ce au zis, acélia s-au şi izbîndit mai cu vréme.

Aceasta au zis, că din neamul lui Şerban vodă vor să se rădice doao capete, să stea împotivă unul, altuia. Unul să tragă într-o parte, şi altul într-alta. Şi va fi mare stricăciune pămîntului acestuia, de vréme ce acest semn ciudat s-au găsit în ţara aceasta. Şi aşa s-au întîmplat. Că după moartea lui Şerban vodă s-au rădicat acéste 2 capete: Costandin vodă despre turci şi Bălăceanul, ginerile lui Şerban vodă despre némţi.

---

2 *lipseşte* P / *ad. marginal* Şerban, 7193 A // 24 *ad. marginal* Şerban, 1681 A// 28 *ad. marginal* O epuroaică cu un puiu cu 2 capete şi cu 4 picioare A // 31 Unul] Un cap P // 37 *ad. marginal* Şerban, 7187 A //

Şi încuncişaţ<i> fiind unul altuia, au cursu multe réle şi stingere pămîntului, precum la domniia lui Costandin vodă mai pre larg scrie. Cine va vrea să citească, va vedea şi faptele ce au făcut şi prorociia Cacavelii, cum s-au izbîndit.

Întorcîndu-se domnul la Bucureşti de la Fîntîna Réce şi trecînd cîtăva vreme, iată véste vine de la banul Vintilă de la Craiova, că Veterane gheneraliul tréce pe la Cerneţi cu oştile nemţeşti, cu gînd ca acela ca să ernéze în Ţara Rumânească. Care véste auzind Şerban vodă, îndată au gătit pe Costandin Brîncoveanul log<ofătul> şi alţi boiari cu daruri şi cu rugăciune să facă bine să treacă în Ardeal. Carele
f. 143 luund darurile şi priimind şi rugăciunea, au trecut/ în Ardeal, petrecîndu-l cu cinste pînă la hotar.

După aceasta Şerban vodă văzînd că némţilor le merg lucrurile înainte, de biruesc pre turci şi le iau cetăţile, ţările, au socotit, cu ai lui fraţi şi unde să trimiţă, la Beciu, la chesariul, soli cu cărţi despre toată ţara, să se închine chesariului şi să ceară oşti ajutoriu împotriva turcilor, ca să dezlipească ţara de către turci şi să o lipească lîngă chesariul. De care pe turci îi amăgiia (ca un ficlean) cu cărţile lui, scriindu-le că va să trimiţă soli la némţi ca să îndemnéze şi să se roage ca să se facă pace între împăraţi, să nu mai fie vărsare de sînge. Şi altele ca acéstia, cu care adormiia pe turci. Turcii încă fiind supăraţi de atît<e>a războae ce au făcut, fără noroc, şi gîndind că le voiaşte binele, i-au dat voe să trimiţă soli. Şi au trimis patru boiari: pe Iordache spătariul, fratele lui, pe Şerban comisul, pe Costandin aga Bălăceanul, ginerile lui, pe Şerban căpitanul, nepotu-său. Şi purcegînd şi ducîndu-se pe cale, Şerban vodă aicea să bolnăvéşte, în luna lui octo<m>vrie. Şi dintr-acea boală au şi murit, la oct<omvrie> 30 de zile. Şi l-au îngropat la Cotroceani.

Eşit-au cuvînt atunce şi zicea cei mai mulţi den oameni că l-au otrăvit Costandin stolnicul, frate-său, şi Costandin Brîncovanul, logofătul,
f. 143v nepotu-său. De care vreun adevăr/ nu să poate găsi, ci era îndoire: sau va fi, sau nu va fi. Iară tîrziu, prin multă vréme trecută, s-au dovedit acest lucru. Că însuşi Costandin stolnicul au mărturisit că el au omorît pre frate-său Şerban vodă, precum vom scrie înainte, mai pre largu.

Însă după Şerban vodă au pus domn pe Costandin vodă Brîncovanul, domnind Şerban vodă ani 10./

f. 144 *MOLDAVIA.*

Vl<ea>to 7187, 1679. DOMN 55. DOMNII 62. DUCA VODĂ, CU A TREIA DOMNIE, CÎND S-AU MUTAT DIN ŢARA MUNTENEASCĂ LA MOLDOVA.

După ce s-au fost mazilit Duca vodă de la Cameniţă, cum s-au scris

---

13 *ad. marginal* Şerban, 7180 A // 37 *ad. marginal* Moldavia A // 37—40 De a tria domnie a Ducăi vodă, cînd s-au mutat din Ţara Muntenească la Moldova, veleatul 7187, dechemvrie 6 zile D //

mai sus, şi ducîndu-se la Ţarigrad cu toată casa lui, au şezut acolo un an, mazil. Decii i-au dat domniia la Ţara Muntenească. Domnit-au şi acolo ca la 5 ani şi au sugrumat pe trei boiari: pe Papa vel vistiiar, pe Goiţă vel căpitan de margine şi pe Voico, boiar mai de jos; însă cu divanul judecaţ<i>.

Ci nepărăsită locomia Ducăi vodă, cum zice un cuvînt, că lupul părul îş<i> schimbă, iară firea ba. De care văzîndu-l muntěnii la atîta lăcomie, că Duca vodă trăsěse pre unii din muntěni de-i făcuse ai săi: pe Băleanul cel bătrîn şi pe Staico păharnicul. Avea şi cîţ<i>va din greci, iar mai vîrtos pe Cupăreşti, că să îngrădise cu dînşii.

Era Cupariul cel bătrîn unul din ţarigrăděnii cei de frunte, capichehaia şi Lascarache, feciorul lui era spătariu mare, fiind om mîndru şi trufaş, pre carele nu putea să-l sufere unii din muntěni nici într-un chip. Era şi un fecior al lui, anume Iordache, postělnic mare, carele <ţinea> pe Maria, fata Dabijoaei, sor<ă> doamnei Ducăi vodă.
f. 144v Ci/ acesta n-au fost supărătoriu, ci pizma frăţîne-său îl acoperiia şi pre dînsul. Mai era şi altul, Scarlatache, ce era gramatic.

Deci văzînd muntěnii, ales un neam ce le zicea Şeităneştii, cum că Duca vodă ş-au lărgit mîinile spre lăcomie, carii nu mai putea să mai rabde, au început a să cerca. Ci can simţind şi Duca vodă, iar Cantacuzinii ş-au cerşut voe la un Sfetii Nicolae, avînd praznic Şerban log<ofătul>, la satul său de la Drăgăneşti. Ci pizmaşii lui au îndemnat pe Duca vodă de au trimis ca să-i prinză pre toţ<i>. Ci unora le-au făcut Dumnezeu cale, de au scăpat în Ţara Ungurească. Mihai biv spătariu scăpase din rădvan, ducîndu-l la Cocorăşti, ţiindu-i jupîneasa lui poala tîmbariului de spre partea ce era paznici (fiind domnia acolo fugiţ<i> pentru mare ciumă ce era în Bucureşti). Iar Matei aga, de la Ruşi, au prins věste şi au fugit în Ţara Ungurească, iar Iordache biv post<elnic> la Moldova şi cu Matei Filipescul biv vt<ori> post<elnic>. Iar pe Şerban logofătul şi pre Costandin stolnicul, carele ţinea pre nepoata Ducăi vodă, i-au prins. Ci scăpînd ceialalţi fraţi ai lor, i-au căutat Ducăi vodă a slobozi pre acei doi, lăsîndu-i iarăşi la locul boeriei lor. Ci puindu-se încă mai mare cuţet la inima lor, acesta cerca şi zioa şi noaptea.

Duca vodă mergînd cu porunca Împărăţiei la Cehrin al doilea rînd,/
f. 145 iar pe Şerban logofătul s-au temut a-l lua cu sine la oaste, că-i era veziriul mare priaten, cît şi la a dooa domnie a lui Grigorie vodă acest vezir Cara Mustafa paşa, fiind caimacam îl ascunsěse.

Ci într-acea vrěme făcea Duca vodă casele cěle domneşti din Bucureşti şi pusěse ispravnic pe Şerban log<ofătul> ca să le isprăvească; care fără zăbavă, pînă la întoarcerea de la oaste, le-au gătit (Zic să fie zis atunce Şerban log<ofătul>: bune case de un domnu tînăr). Ci gîndul lui nepotolindu-se, fiind sufletul lui amărît de binele Ducăi vodă, deci tot au cercat vrěme.

Iar cînd au fost la septe<m>vrie în 10 zile 7187<=1678>, făcîndu-şi Şerban logofătul din Bucureşti calě că měrge la o moşie a sa la

---

6 *ad. marginal* Duca, 7187 A // 22 pizmaşii] mizmaşii A // 44 *ad. marginal* 7187 A //

Cotroceani (unde apoi la domnia sa au făcut o mănăstire foarte frumoasă) şi de acolo au fugit cu toată casa lui la Giurgiov. Şi scăpînd peste Dunăre, îndată au început a ajunge la veziriul cu pîră asupra Ducăi vodă şi asupra lui Lascarache spătariul. De care veziriul aruncînd vina lui Lascarache, au trimis de l-au luat de lîngă Duca vodă şi l-au băgat în hiară; şi cu multă cheltuială au eşit.

Deci Duca vodă înţelegînd de fuga lui Şerban vodă şi văzind şi închisoarea lui Lascarache, socotind că nu va mai putea să domnească în Ţara Muntenească, îndată s-au ajuns cu o samă de boiari moldovani şi au
f. 145v început a umbla pentru domnia Moldovei,/ precum s-au pomenit mai sus. Că atunce mazilise Cara Mustafa veziriul şi pe Antonie vodă. Deci tot într-acest an, la noem<vrie, loc gol> zile, i-au sosit caftan Ducăi vodă de l-au mutat domn la Moldova. Iar în locul lui au pus domnu munténilor pe Şerban log<ofătul> Cantacuzino, de carele destul scriu létopiseţele munteneşti cît au fost de bătrîn şi lacom la sînge. Că pre mulţi boiari mari şi mici i-au omorît, fără vină, cu multe feliuri de cazne.

Iară Duca vodă, mutîndu-se din Bucureşti, au sosit la Iaşi dechem<vire> 6. Ci, cum s-au aşezat la domnie, au lăsat ţara în odihnă pînă la vrémia sécerii. Şi au plătit şi mucaremeoa cu bani din casa lui (adecă înoirea domniei). Cu divanurile făcuse mare volnicie ţăranilor. Şi aşa au domnit peste iarnă, cu pace. Iară în primăvară au săvîrşit de zugrăvit şi bisérica lui S<vea>tii Nicolae, de zugrăvit pe din lăuntru, cîtă rămăsése neisprăvită de Antonie vodă de la ferestri în jos.

Deaciia i-au venit poruncă de au trimis oaste la Doghet, cu Jora hatmanul; că atuncea să făcea nişte cetăţi aproape de Nipru, Doan Ghecet, pe Nipru.

În al treilea an din domnia Ducăi vodă să înmulţiră nevoile ţării cu carea ce veniia de la turci, avînd Împărăţiia multe şi dése războae în
f. 146 toţ<i> anii, cu toţi megiiaşii de prin prejurul împărăţiei sale./ Şi fiind şi Moldova supusă de tot otomanilor, Duca vodă încă mazilindu-se de toate ori de la Împărăţie, iară într-u<n> rînd scoţindu-l şi ţara cu ruşine, precum scrie mai sus, el iarăşi avînd mare credinţă la Poartă pentru slujbă dreaptă ce făcea agarénilor, că nu să hainiia să se ducă printr-alte ţări, la alţi domni, deci pentru acéstia, dîndu-i domniia ţării, încă i-au mai dat turcii şi Ucraena, Ţara Căzăcească, supt ascultarea lui, precum mai înainte vom scrie. Deci domnind el deodată amîndoao ţările, Moldova şi Ucraena, avînd el pe Moldova mare mînie şi pizmă véche, una pentru ruşinea ce-i făcuse, de-l scosése din domnie, a dooa că şi din firea lui era şi pizmătariu, îndelungareţ la mînie şi lacom la avuţie, şi el şi doamna sa, şi îndată au aflat pricină, că era meşter şi isteţ la fire, zicînd că are Împărăţiia multe trebi şi-i cére de la ţară mulţi bani; şi aşa îndată au scos dări multe, fără seamă, pe boiari şi pe ţară, nelăsîndu-se nimic mai jos de cum au fost tovaroşul lui (Dumitraşco vodă Cantacuzino atheista), că au scornit şi Duca vodă mortasipiia în ţară şi au făcut obiceaiu de au dat şi boiarii

---

7 *ad. marginal* Duca, 187 <sic> A // 17 *ad. marginal* Duca, 7188 A // 25 hatmanul, *corectat* sărdariul A // 27 al trailea A // 35 *ad. marginal* Duca, 7188 A //

cei mari şi mănăstirile gorştină de oi. Că de lăcomie mare ce avea, ca să f. 146v tot mai strîngă bani mai mulţi,/ şi domn era, şi visternic mare, şi neguţătoriu, şi vameş. Că toată hrana tuturor luase el şi doamna sa, de precupiia toate cîte era şi de la sine din casă unde, ce trebuia, ţării. Apoi rînduia de plătiia vistieriia de la ţară pentru bani şi altele. Doamna-sa de altă parte cîrciumăriia bucatele din casă, pîinea ori pe unde avea şi băutura şi pocloanele ce le veniia, la Beci. Încă făcea boi de negoţ şi mînca iarna fînéţele săracilor, cu boii lor, pînă să vindea aceia; apoi să apuca de alţii. Numai o bunătate avea amîndoi între dînşii, că era foarte curaţ<i>; cum, să zice, în casa lor vrea putea cînta sfînta Liturghie. Însă numai pentru curăţiia grăim aceasta.

Iar la noem<vrie> 2, 7188<=1679> au tăiat Duca vodă pe trei boiari: pe Vasilie Ghioca, vistiernicul cel mare, pe Gheorghiţă Bogdan, vel jicnicear şi pe Lupul ce fusése sluger al doilea la domniia lui Dumitraşco vodă. Iar povéstia acestor boiari au fost aşa: văzind mare lăcomia Ducăi vodă s-au vorovit cu Ghioca visternicul şi cu Răcoviţeştii, că unul din Răcoviţeşti, Ion paharnicul, îi era cumnat, şi cu Ion spătariul, feciorul lui Postolache Milescul spătariul şi făcînd cărţi cu iscălitura lui Dumitraşco vodă într-acesta chip, să se scoale asupra Ducăi vodă ca să-l f. 147 prinză,/ gîndind că vor priimi ei, ca şi dîntîi, cînd Hînceştii într-a doa domnie s-au rădicat asupra Ducăi vodă. Ci îndată au făcut ştire lui Buhuş hatmanul şi lui Nicolai Racoviţă vel logofăt. Că zisése Lupul slugériul că iaste şi cu ştirea lui Racoviţă log<ofătul>. Ci atunce, îndată i-au căutat <a> face ştire Ducăi vodă; că deşi îndemnase, iar ca să-şi scutească viaţa au dat ştire, precum s-au şi întîmplat. Iar mai mult din înţelepciunea Ducăi vodă, decît din meşterşugul lui. Că îndată au răpezit Duca vodă pe Gheorghiţă Ciudin, serd<ar> la Orheiu, de au prins pe Lupul slugériul şi l-au adus la Iaşi. Şi într-acea zi au închis şi pe Ghioca visternicul şi pe Bogdan jicniceariul.

Şi decii au trimis de l-au întrebat, dîndu-i strînsoare, înfricoşîndu-l că-l vor muncii; şi atunce au vădit pre toţ<i>. Atunce au închis şi pe Ion Milescul. Iar pe Racoviţă n-au lăsat să-l ivască, precum au fost şi el la acéle amestecături, ţiindu-i trei zile închişi. Iar la noem<vrie> 3 i-au scos pe cîte trei şi după judecata divanului le-au tăiat capetele la fîntînă. Iar pe Ion Milescul mai pe urmă l-au ertat.

Fost-au la acea faptă a Ghiocăi la prepus şi Gavriliţă vornicul ţiindu-i Gheoca o nepoată de sor<ă>. Ci Duca vodă l-au aflat drept, neatins nimica. Şi fiind în acea dată la ţară, i-au scris carte ca să vie. Şi după trei zile, sosind Gavriliţă vornicul la Iaşi, l-au îmbrăcat cu contăş cu soboli./

f. 147v Şi tot într-acest an au trimis Duca vodă la Donie, fiastrul Hîncului,

---

12 *ad. marginal* Duca, 7188 A // 19 *după* vodă[1] *ad.* ales iscălitura o au făcut-o Ioan Milescul. Şi aşa trimeţînd Gheuca visternicul pe Lupul sulgerul la orheeni şi la lăpuşneni cu acea carte, zicînd că-i de la Dumitraşco vodă D // 28 *ad. marginal* Duca vodă închide pe 3 boiari, 7188 A // 33 *ad. marginal* Tae pe trei boiari A // 35 *după* ertat *ad.* Şi au şezut trupurile cele tăiate pînă în sară la fîntînă; de aciia i-au dat de i-au strîns şi i-au îngropat: pe Gheuca visternicul la biserica lui Danco, eară pre Bogdan jicniceriul l-au dus la casa lui, la Iveşti, de l-au îngropat D // 39 contoş A // 40 *după* an *ad.* în luna lui dechemvrie 11 zile D //

ce era staroste la Putna. Şi de la Focşani, aducîndu-l pînă la Tîrgul Frumos, Roşca aga l-au sugrumat în curţile domeşti, dupe obiceaiul muntenesc ce au luat de la turci, fără nici o vină, ci tocma în pizma ce să rădicase ţara pe dînsul.

DE COMETA, STEAOA CEA MARE, CE S-AU ARĂTAT PE CERIU ÎN ZILELE DUCĂI VODĂ.

La anul 7188<= 1680>, dechem<vrie> 10 zile s-au arătat pre ceriu o stea cu coadă, căriia îi zic latinii cometa, adeca mătură. Şi cu lungimea ei cuprindea jumătate de ceriu. Începîndu-se întîi de gios, dintr-o stea, despre partea Ţării Ungureşti, între amiazi şi între apus, apoi pe zi ce trecea tot să urca pe ceriu, suindu-se în sus cătră amiazănoapte şi de napoi să scurta, mergînd spre amiazănoapte, precum iaste umbletul ceriului, învîrtindu-se cu stélele ceriului cătră apus. Şi aşa au trăit 7 săptămîni şi 4 zile, pînă la fev<ruarie> într-o zi; de aciia s-au stins şi au perit. De care mulţi astronomi strîngîndu-se printr-alte ţări au făcut prognitic ce să va lucra în lume dupe acea urmare. Care apoi curînd dupe acea cometa s-au scornit vrajbă mare de oşti mai la toate împărăţiile şi ţările ce să hotărăsc cu turcii. Iar mai f. 148 vîrtos turcii şi cu némţii,/ precum scrie mai jos.

Tot într-acest an, fiind biserica de lîngă feredeu bătrînă şi véche, de demult, şi răsipită au stricat-o Duca vodă de tot şi au zidit-o din pajişte, cum iaste acum. Însă mai vîrtos o au făcut doamna Anastasia, puindu-i hramul Stretenia Domnului nostru Iisus Hristos, la care au fost mai nainte s<vea>tii Ioan Botezătoriul. Şi au fost ispravnic Pătraşco jicnicériul.

Într-acest an început-au Duca vodă a umbla să ia şi Ucraina de peste Nistru, fiind o samă de cazaci supt ascultarea Turcului. Că după ce <au> luat turcii Cehrinul, precum s-au pomenit la domnia lui Antonie Ruset vodă, au fost cuprins turcii toată Ucraina, pînă la Nipru şi au fost <pus> şi hatman la Nemirova, pre Iuraşco, feciorul lui Hmil cel mai mic decît Timuş, carele fiind hatman vreo doi ani, multe răotăţi au făcut oamenilor, băgîndu-i prin puţuri şi alte pedépse, tot ca să dea bani; şi pre un Stamatenco, ce era grec, însuşi cu sabiia, din picioare, l-au făcut bucăţi.

După ce ş-au isprăvit Duca vodă pentru Ucraina, la iunie, au purces la Ţarigrad cu toţi boiarii cei mari, pe porunca ce-i venise de la f. 148^{v} Împărăţie, la sărutarea poalei Împăratului, pentru Ucraina./ Şi au dus şi pe fie-sa, domniţa Ecaterina, la Ţarigrad, că avea mare pîră de feciorul Radului vodă, fiind logodită cu dînsul; şi apoi, dintr-o boală, eşise şi din minte, iar mai pe urmă să îndreptase. Că ori de feliu era aşa, ori dintr-acea boală; că umbletul lui nu-l arăta a fi deplin înţelept. Şi în tot chipul au silit Duca vodă şi n-au putut; ci numai i-au căutat a-l face ginere.

---

7 *ad. marginal* 1680 A // 24 *ad. marginal* Duca, 7188, 1679 A // 27 *ad. marginal* Duca, 1679 A // 28 *ad. marginal* Lucruri streine A //

Într-acest an, av<gust> 9, au fost mare cutremur de pămînt, cît au căzut şi icoanele jos din biserici şi vasele din poliţa de pin casele oamenilor. Şi huetul veniia despre amiazănoapte. Iar după acéia să vezi răutăţi în ţară despre domnie şi prăzi şi robii de oşti păgîne şi leşeşti, şi vărsare de sînge în toate ţările, precum mai nainte vei ceti, la rîndul său.

Iar Duca vodă, fiind la Ţarigrad, i-au dat Împărăţiia şi hătmăniia Ucrainei. Îmbrăcîndu-l cu caftan, dînsu-i şi buzdugan acei ţări, s-au întors la scaun cu mare bucurie, fiind stăpîn a doao ţări. Iar la Ucraina au trimis hatman pe Ianache, ce era vt<ori> postélnic, la Nemirova. Şi de atunce au început a să înălţa şi a să scrie la tituluş „gospodariu Zemli Moldavscoi i Zemli Ucrainscoi".

f. 149 După acéstia toate făcînd Duca vodă atîta cheltuială cu calea Ţarigradului şi cu hătmăniia Ucrainei şi cu ce au avut cu feciorul Radului vodă, la care pîră eşise de faţă şi fata Ducăi vodă, Ecaterina, cu feciorul Radului vodă, pentru această cheltuială s-au apucat Duca vodă să o scoaţă tot din spinarea ţării.

Iar la luna lui noem<vrie> 4 zile, 7189 <=1680>, au făcut Duca vodă nunta fie-sa, domniţei Ecaterinei, cu Ştefan feciorul Radului vodă, la care nuntă mulţi soli venise. Din Ţara Muntenească au fost Matei Cantacuzino, biv vel agă, cu alţi feciori de boiari, şi din Ţara Leşască şi din Ardeal, cu mari veselii, pînă la doao săptămîni au nuntit. Numai celor de ţară nu le era foarte veselie; că acea cheltuială era tot din spinarea biiatei ţări. Atunce, mergînd vornicii de tîrg Nicolai Ciocîrlan şi Ponici la Duca vodă de i-au cerşut de cheltuială, ca să cumpere céle ce ar trebui ca să facă nişte cuhnii, i-au bătut cu buzduganul pînă la moarte; şi ales pe Nicolai Ciocîrlan, <care> cît l-au dus oamenii lui la gazdă au şi murit; nici un ceas după bătae n-au trăit. Iară Ponici s-au rădicat; ci de tot sănătos n-au mai fost cît au trăit.

Şi tot într-acest an au mers Duca vodă la Nemirova, cu doamna sa şi f. 149v cu ginere-său şi cu multe gloate./ Şi apoi întorcîndu-se pe la Soroca au făcut case domneşti, cu beciuri de piatră, la Ţicănău, împotriva Sorocii, peste Nistru, şi alte case lîngă Peştere, la Buh, aproape de Nemirova. Iar la Nemirova au început a-ş<i> face stupi, vaci, oi, pluguri de boi pe la toate tîrgurile pe de céia parte de Nistru. Dară velniţă de horilcă, de bére şi de altele! Cumpăra miiare şi cea domnească ce era şi o ducea la Ucraina de făcea mieduri şi-l vindea. Şi ori că avea gînd să se mute acolo, cum şi cuvînt între oamenii lui era ca să părăsească Moldova şi să se mute cu toată casa lui la Ucraina şi de acolo să tragă la Moscu. Ci voia lui Dumnezeu nu să potrivéşte cu a oamenilor. Şi precum zice evanghelistul: „Adună, adună şi nu ştie cui".

Duca vodă socotiia că mare agonisită face casei sale cu Ucraina. Iar în loc de agonisită i-au venit mare răsipă, precum vei ceti la rîndul peirei lui.

---

1 *ad. marginal* Duca, 7187 A // 6 *ad. marginal* Duca vodă ia şi hătmănia Ucrainei A // 10 Iane D // 18 *ad. marginal* Duca vodă face nunta fiicei sale, 7189 A // 22 Ardeal, Ţara Ungurească D // 32 Ţicănăuca D //

Tot într-acest an, după ce s-au întors de la Ucraina, aflînd și el obiceaiul făcut de la Dumitrașco vodă au scos și el hîrtii pe țară, foarte mari și cumplite. Carele întîi, cînd le-au dat pe chipul oamenilor, să părea a fi ușoare. Iar mai apoi, pe cisla lor, au scos alte orînduiale/ f. 150 multe, de au venit argaților carii luase hîrtie de 2 lei, pe urmă au dat cîte 10 ug<hi>, și mai bine. Iară la orînduială au dat cîte 16 ug<hi> și mai bine. Iar carii luase hîrtii de 4 ug<hi> au dat cîte 32 ug<hi>, alții au ajuns și la 60 ug<hi>. Iar cu năpăștile ce au plătit pentru cei fugiț<i> și călătorii și multe necazuri ce au tras bieții pămînténi, de la un făcătoriu de réle, Duca vodă.

Strînsoare mare pentru bani tuturor făcea, și boiarilor și neguțătorilor și a toată țara, muncindu-i și căznindu-i pre toți, în toate chipurile. Pre unii cu închisori pedepsindu-i, pre alții cu munca și bătăi cu buzduganul, pînă la moarte, ucigîndu-i. Nu cruța nici boiariu, nici sărac, nici țăran, nici femei, dintre carii și anume să-i pomenim: pe Toader Paladie, vel vornic de Țara de Sus, Tudosie Dubău, vel spătariu, Chiriac Sturzea, vel spat<ariu> și alți mazili. Era toți închiși și puși la siiméni în hiară.

Pre Ursachie, ce au fost visternic mare, cel vestit de bogat și de bani în toate părțile, l-au dezbrăcat în piiale și l-a legat la stîlp, fiind ger și iarnă. De carele țiindu-l un an în temniță și bătîndu-l la talpe i-au luat 250 de pungi de bani. Pe Ion Isar, visternicul și pe Andrei Săpoteanul, vornicul de poartă, dezbrăcîndu-i cu piialea goală și f. 150v ungîndu-i/cu miiare vara i-au legat la stîlp de-i mînca muștele și albinele. Dară pre jupîneasa lui Ștefan Brăescul și pe a lui Bucium, ce au fost medelnicériu și a lui Stamatie comisul, aceasta fiind a doa vară doamnei, murindu-le boiarii de curînd, <de> la acéle hîrtii, le-au legat și pre dînsele la pușci, de sta zioa legate, iar noaptea ie închidea la odăile siiménilor. Așa țiindu-le închise cîtăva vréme, ca să istovească iale rămășița boiarilor săi din hîrtii, și iale n-avea de unde, că rămăsése satele tot pustii. Ci de la o vréme întrat-au la Duca vodă un hadîm, carele au făcut mănăstirea la Dealul Mare, de au grăit și în tot feliul i-au adus aminte.

GRAIUL LUI IANE HADÎMUL CE AU ZIS DUCĂI VODĂ PENTRU JUPÎNÉSELE CÉLE ÎNCHISE.

„Doamne, mă rog să aib de la măria ta îngăduială să grăesc doao, trei, cuvinte. Eu, doamne, coae n-am, nici muiare, nici copii, să mă tem de osînda lor. În trecutele zile te-ai mîniiat măriia ta pe mine, ai trimis un armaș să mă înéce în Bahlui. El, bată-l Dumnezeu, armașul (și să mă erți iubite cetitoriule) n-au păzit să mă înéce, ci m-au îngădu- f. 151 it pînă te-ai dezmîniiat măriia ta și m-ai ertat./ Ci acum îndrăznesc de grăesc măriei tale pentru céle trei jupînése sărace ce șed legate la pușci.

---

4 *ad. marginal* Pentru multe dăjdi cumplite ce au scos Duca vodă, 7189 A // 11 *ad. marginal* Caznele și bătăile ce făcea Duca vodă boiarilor și altora, 7189 A // 19 Ursachie] Uréche A // 23 dezbrăcîndu-l A //

Că văz că nu îndrăznéşte nimenea a grăi măriei tale; ci eu am îndrăznit, una, că-s bucuros cu un ceas mai nainte să moriu, a doa, ce nu s-au auzit nici într-o ţară, nici în istorii scris aceasta nu aflu, să se închidă şi să se lége la puşci jupînésele boiarilor, deaca mor."

De care văzînd boiarii că nu mai pot sătura lăcomia Ducă vodă, că i să lărgise mîinile spre luat, precum zice la psalm 5 „Groapă deşchisă gîtlejul lor". Ci le-au căutat a să răsipi. Fugit-au atuncea Dubău, vel spătar şi Gavriil Neniul, vel stolnic, Ilie Moţoc, vel med<e>l<nicer>, Ilie Drăguţescul, vel armaş, Nicolai Murguleţ vt<ori> log<ofăt>; mai pe urmă şi Savin, biv vel med<e>l<nicer> şi frate-său Gheorghiţă postélnicul, Vîrlan log<ofătul>, cu frate-său Zbiera şi alţii mulţi. Aceştea toţi, deodată, în Ţara Leşască. Că pe atuncea ţinea léşii pacea cu turcii, de cînd să făcuse la Juravna. Ci au căutat boiarilor a aştepta vréme, care peste nădéjdea lor le o déde Dumnezeu, precum vei citi mai jos. Iar alţi boiari ce mai rămăsése, Chiriac Sturzea, vel spătar, Conteş stolnicul, Iorga Caracaş, al doilea spăt<ar>, aceştea au murit de o boală ce-i zicea „Duca vodă", adecă de supărarea lui. Iar alţii carii au
f. 151v fost mai rămas în mari nevoi şi supărări/ şi strînsoare de bani să afla.

Blestemat era boiariul ce avea supt ascultarea lor brésle, cum iaste la vel log<ofăt> curténii, la vel vornic hînsarii, la hatmanul călăraşii; că şi ţinuturile istoviia şi rînduiala bréslelor. Care de atunci mai toate casele boereşti s-au stins şi au încăput la mari datorii, de au rămas feciorii lor vînduţi şi pînă astăzi.

Dară pe tîrgoveţii din Iaşi şi de aiurea îi punea pen grosuri, de sta închişi cîte un an, tot pentru acéle hîrtii. Ei, săracii, de mare sărăcie şi lipsă ce avea asupră, mulţi ş-au lăsat fămeile şi copiii de groază şi fugiia în lume. El prindea pre vecin, sau pre fămeile lor, de le ţinea pin grosuri, dintru care multe au murit şi de foame, altele de prunc, fiind năvarnice de-şi făcea copiii pen grosuri şi tot nu le sloboziia, cît la multe au crescut copiii acolo, în grosuri, de au început a grăi, alţii au umblat în picioare.

Aşijderea şi pe preoţ<i> încă-i închidea deavaloma cu mirénii, la grosuri, şi biséricile stau închise cîte 2, 3 luni şi mai mult. Nimăruia, nimica, nu vrea să iarte sau să rădice, măcar un ban. Şi mulţi oameni, cine ce avea, haine, odoară, bucate şi moşii le lepăda în ce putea şi cu acei bani, plătindu-ş<i> capetele. Şi cum scăpa de la închisoare să
f. 152 ducea încătro putea să scape, printr-alte ţări./ Carei mulţi feciori de boiari de ţară şi mazili şi curténi şi slujitori şi din ţărani ş-au părăsit părinţii şi fraţii, de acéle necazuri, de s-au dus printr-alte ţări streine. Şi unii s-au făcut oameni răi şi tîlhari, de mare nevoie ce le venise asupră, că n-avea de ce să mai apuca. Aşijderea şi pentru ale sale porunci ce avea, fiind om foarte greu la mînie şi aprig, el singur bătea, tot cu

---

4 *după* mor *ad.* Atuncea să fi zis Duca vodă: „Să-i bată Dumnezeu păgîni" şi îndată au învăţat de le-au slobozit. Că acum şi boierii sta încremeniţi şi-şi căuta loc cine, încotro va lua D // 6 *citatul între paranteze* A/mîinile] maţele D // 7 *ad. marginal* Fug boiarii Moldovei în Ţara Leşască pe peirea Ducăi vodă A // 24 *ad. marginal* Caznele şi tirăniile ce făcea Duca vodă A// 29 năvarnice] grele D //

buzduganul, pre cine să mîniia, carii mulți din bătaia lui au murit.

Dintr-acéste nemiloserdii, multe și de tot feliul ce avea, réle, au început țara a scădea și a sărăci foarte tare, lipsind și împuținîndu-se de oameni; că din cîț<i> și era, sărăcise de tot, necăjindu-i în tot chipul.

De care lucru mulți din cetitorii acestui létopiseț, poate vreunii să nu crează, văzînd atît<e>a tirănii cumplite ce au făcut, socotind cineva că doară au fost vreun pizmaș acestui domnu, acela ce au scris, izvodind viața domnielor Ducăi vodă, de cîte ori au domnit el Țara Moldovei și céle ce s-au lucrat în toate domniile lui, cum și într-a lui Dumitrașco vodă atheista. Însă eu, acela scriitoriu, puiu martor pre Dumnezeu și mă las pe mărturiia a toată Moldova de la mare pînă la mic, că ei toț<i> mărturisesc de nu iaste așa. (Dară iaste cu greu a nu f. 152v să scrie acéste lucruri), precum/ zice Scriptura: „De vor tăcea oamenii, pietrile vor striga". Însă necum oamenii ceşti pătimași, pămînténi, ci și streinii de prin prejur: turci, tătari, greci, sîrbi, arbănaș<i>, latini și alții toț<i> cîț<i> s-au întîmplat într-acéste vremi, de au văzut toate necazurile moldovénilor, carii pe Duca vodă blestema și pre toț<i> oamenii Moldovei îi căia toț<i>. Ci împietrita de pizmă a lui inimă (ca și oarecînd a împietritului faraon, de pizmă și de lăcomie). Că în ce chip acela, într-acela chip acesta, făcînd împotriva lui Dumnezeu, aiave, nici cum nu să umiliia să se părăsească cîndva și să sloboază pre creștini să fie volnici a jărtvi lui Dumnezeu cu inimă curată. Ci așa, pedepsindu-i cu închisori, cu bătăi, precum am pomenit mai sus, pînă i-au venit și lui osîndă, precum vei ceti la rîndul său.

Într-acest an 7190 <= 1682> au zidit Duca vodă Mănăstirea lui S<vea>tii Ioann din Iași, pre care loc au fost o bisérică mică, pe temelie înaltă de piatră, care era făcută de Ștefan vodă Tomșa. Și înzestrînd-o cu moșii, au închinat-o la o mănăstire de la Rumeli, la Adriano, de la Arghiro Castro. Că întîi era Mănăstirea Hlincea a lor. Ci f. 153 au luat-o Duca vodă/ și au dat-o Duca vodă la mănăstirea sa de la Cetățuie, mai mult pentru moșii ce are pen prejur.

Într-acea vréme fiind cursul anilor 7191 și de la Hristos 1683, sultan Mehmet, împăratul turcesc au început gînduri înalte asupra creștinilor. Că pe atunce turcii era mari și tari, cît lumea să cutremura. Că încătro să porniia, nu era să nu biruiască. Fiind veziriu Ahmet pașa, mai nainte, și în locul lui stătuse vezir Chiupruliul Cara Mustafa pașa, om mîndru, lacom foarte. Gîndul lui să pusése la mare lucru, într-acesta chip, ca luund Beciul și supuind Împărățiia Nemțască, să se pogoare pin Țara Leșască; și întorcîndu-se pin Moldova să pue pașă și în Țara Muntenească.

Ci, precum zice Sfînta Scriptură: „Groapă au săpat, și cel ce o au făcut au căzut într-însa". Așa și acest Cara Mustafa pașa; chibzuind acésta, iar apoi cum au fost voia lui Dumnezeu, așa au fost. Precum zice psalmista: „Întoarce-să-va duréria lui la capul lui și pre

---

26 Sfîntul Ioan Zlataust D // 36 Ahmet] Azem D // 42-45 *citatele între paranteze* A //

créştetul lui nedreptatea lui să va pogorî". Deci, începînd turcii această vrajbă mare în lume, gătindu-se într-acest an cu oşti, iar despre
f. 153v primăvară au pornit toate puterile sale asupra împăratului nemţesc./ Şi aşa, mergînd la Beciu cu mari puteri de l-au ocolit, venit-au poruncă şi la Duca vodă şi la Şerban vodă, domnul muntenesc, să se gătească de oaste.

Ci pînă a nu să porni oştile turceşti la Beciu, venit-au sol nemţesc cu mare rugăminte, ca să nu strice vécinica pace ce o au aşezat-o strămoşii voştri. Şi aşa împăratul dînd solului răspuns să margă la veziriul să-ş<i> ia răspuns, de 'a veziriul l-au rînduit să ia răspuns de la inicear aga. Mergînd acolo, inicér aga au strîns ciorbagiii şi i-au dat inicérii răspuns că de ar şi vrea împăratul şi veziriul să aşaze pace cu némţii, noi avem a cére hacul sîngelui nostru, că acolo s-au vărsat sîngele fraţilor noştri şi al părinţilor; ci noi cérem oaste.

Şi acest răspuns luund solul, au fost şi oprit. Iar la 15 zile ale lui martie au şi început a scoate ordiile şi apoi şi oastea, cineşi după rînduiala sa, cu alaiuri mari, Avînd şi solul nemţesc gazdă dată în cale pe unde era eşirea oştii, de era tot în priveală, atunce să fie zis solul: „Pre aceştea numai Dumnezeu îi va bate, cînd va fi voia sfinţiei sale."

f. 154 Duca vodă au eşit din Iaşi la april 24, lăsînd în urmă/ pe ţară 32 de orînduiale mari. Luatu-ş-au şi pe doamna cu sine pînă la Focşani. Că de acolo, despărţindu-se de doamna, nu s-au mai adunat, nici să vor mai aduna, pînă la a dooa venire a lui Hristos.

Atuncea Duca vodă au luat şi pe Pleşca jicnicériul, legat la puşci, de l-au dus pînă la Focşani pentru banii ce rămăsése din ţinut, care nu-i găsise, că fugise oamenii, Iar pe boiari, cîţ<i> nu era la ţinuturi, îi luase la oaste cu sine. Numai ci lăsase caimacami pe Nicolai, biv vel log<ofăt> şi pe Toader Paladie, vel spatar şi pe Toader Iordache, vel visternic. Lăsasă şi pe Gheorghiţă Ciudin, vel stolnic, să păzască pre cine ar vrea să fugă, iar şi can în preajma caimacamilor.

Pe acea vréme, cînd purcedea Duca vodă la oaste, i-au venit véste cum şi Murat Cherei, hanul, cu toată putéria Crîmului şi a Bugeacului mérge la Beciu şi, trecînd Prutul pe la Pagul, au luat Bîrladul şi au trecut Siretul pe la Furceni. Deci nedîndu-i Duca vodă pocloanele, pre unde au ajuns, pen Tutova, tot au prădat, numai căci n-au robit; iar ce au găsit pe la oameni: vaci, boi, iape şi bo<a>rfe, tot au luat.

f. 154v După purcederea Ducăi vodă au mai fugit cîţ<i>va boiari/ din Gioséni: Costandin, biv vel comis, Cantemir, vel clucer, Ştefan Scarlat, biv post<elnic>, Nicolai Antiohie vt<ori> clucer şi alţii mulţi tot în Ţara Muntenească. Iar cîţ<i> mai rămăsése, aştepta din ceas în ceas să ia care încotro vor putea, cum s-au şi tîmplat.

Împărăţia, mergînd pînă la Beligrad, au rămas acolo cu curtea sa. Iar veziriul, cu toate puterile Împărăţiei, cu hanul Crîmului, cu

3 *după* asupra *ad.* străluminatului şi adevărat nebiruitului D // 15 *ad. marginal* Închid pe solul nemţésc A // 20 april 24 zile, luni D /*ad. marginal* Duca vodă purcéde la Beciu cu oaste A // 27 Nicolai Racoviţă D // 34 nedîndu-i] dîndu-i A // 38 *după* Gioseni *ad.* carii era rînduiţi pe la ţinuturi D // 43 cu Murat Gherei hanul D //

amîndoi domnii şi cu Apafi Mihai, domnul Ardealului, pre carele l-au lăsat de straje înapoi. Au mers supt cetatea beciului, slobozind pe tătari în pradă şi pe turci prin Ţara Nemţască. Carii multă robie, pradă şi vărsare de sînge au făcut, pînă unde au putut ajunge cu ceamburul lor, fiind némţilor fără de véste; care moarte şi stricăciune şi robie ca acéia nu să mai povésteşte că au mai fost altă dată, de cîndu-i Ţara Nemţască.

Şi au bătut Beciul 63 de zile; iar apoi şi némţii, deşteptîndu-se ca din somnu, s-au gătit de grab şi sosindu-le ajutoriu însuş<i> Ioan Sobeţchii, craiul leşesc, cu oşti şi aşa, aflînd pe turci, cari încungiurase de bătea Beciul şi cu ajutoriul lui Dumnezeu dînd creştinii război turcilor şi tătarilor i-au biruit şi i-au bătut peste putére, f. 155 cît au scăpat viziriul de acolo cu fuga şi cu cîtăva călărime./ Iară pedestrimea cîtă au avut, toată au topit-o némţii şi léşii, acolo, pe loc. Şi corturile cum era întinse şi toată haznaoa împărătească, cu tunuri, cu erbării şi toate céle ce au fost, le-au luat némţii. Această ruşine păţind Împărăţia Otomanilor şi hăniia tătărască au fugit şi tocma la Beligrad s-au oprit.

Iar daca au sosit veziriul la Beligrad pentru ca să-ş<i> tocmască lucrul despre Împărăţie, văzînd că au greşit, fiind el pricina de au rădicat acea oaste asupra némţilor şi neavînd ce face, au început a omorî paşii şi a le lua avuţiia.

Însă venind veziriul pe la Buda, cu cîtă oaste scăpase, mai făcut-au un război turcii şi cu léşii la Ostrogon. La care război aflînd turcii pre craiul leşesc că umblă la vînat şi lovindu-i fără de véste, puţin nu l-au prins. Şi aşa au gonit turcii pe léşi pînă în tabăra lor, aducînd şi cîteva capete la veziriul. Atunce veziriul îndată au mai răpezit cîţ<i>va paşi cu oaste. Ci întîmpinîndu-se cu léşii, iară au înfrînt pe turci şi i-au bătut foarte rău, căzînd şi doi paşi la robie, carii apoi, mai tîrziu, s-au răscumpărat cu mulţi bani, la domnia lui Cantemir vodă./

f. 155v Împăratul auzind de cinstea şi de ospăţul ce au avut veziriul său la Beciu au şi purces din Beligrad, de s-au dus la Odriiu. Iar veziriul sosind la Beligrad, cum am pomenit mai sus, de au omorît paşii, unde, acolo s-au pîrît de faţă Şerban vodă cu Duca vodă pentru nişte bani ce avea din birul muntenesc, pentru care bani au rămas ca să-i plătească Duca vodă. Şi aşa, puindu-şi soroc 100 de zile să dea banii au pus şi zălog doi boiari mari: pe Catargiul, vel comis şi pe Tănasie de la Soroca, vel şetrar. Şi aşa l-au slobozit pe Duca vodă de la Beligrad.

Iar veziriul, fiind acolo, au mazilit pe Murat Cherei, hanul tătărăsc şi au pus han pe Ahgean Cherei sultan. Ci nici cu schimbarea hăniei nu ş-au putut folosi nimica. Pentrucă înţelegînd împăratul de tot lucrul, de i-au perit oastea şi haznaoa, au trimis la Beligrad de au sugrumat pe Cara Mustafa paşa, veziriul său şi i-au dus capul la Odriiu.

---

8 63] patruzeci D // 10 *ad. marginal* Bat némţii cu léşii pe turci A // 43 *după* Odriiu *ad.* De aciia au pus pre altul vezir, ce-l chema Cara Chihae; apoi şi pre acesta l-au mazilit curînd şi au pus în locul lui pre Suleiman paşa, ce era sarascher despre Moldova. Ci de aceste destulu-i; să venim eară la ale noastre D //

Cazacli de la Ucraina, carii era supt ascultarea Ducăi vodă, auzind de biruinţa ce făcuse creştinii la Beciu îndată au gonit pe Iane Drăghinici, hatmanul, ce era pus de Duca vodă la Nemirova. Şi văzînd şi Buceacul pustiiu, fiind tătarii duş<i> la Beci, îndată ş-au rădicat hatman dintre dînşii pe Cuneţchii, ce era înductar, pus de Iane f. 156 hatmanul la Bohoslav,/ despre Nistru, la margine. Şi, închinîndu-se la léşi la caştelanul Cracovschii şi hatman Polnii, ce era la hraniţa leşască şi aşa viind şi cîţ<i>va din moldovéni<i> pribégi, acolo era şi Petriceaico vodă, în Ţara Leşască; şi aşa, cu toţii îndemnîndu-se, au început a coborî.

Deci Cuneţchii hatmanul, cu cazacii, trecînd Nistrul pe la Soroca, în ţară, ridicatu-s-au şi sorocénii şi orheianii şi lăpuşnénii împreună cu Cuneţchii, auzind şi cărţile crăeşti vestindu-se pe margine, ca să meargă toţ<i> asupra Buceacului. Iar plugurile cu boii şi stogurile cu pîinea de pe la toate tîrgurile, ce avea Duca vodă pe de céia parte de Nistru, toate în răsipă au rămas, de n-au avut nici o parte dintr-acéle bucate.

Doamna Ducăi vodă, auzind acéste veşti de cazaci, şi boiarii caimacami ce era în Iaşi era bucuroşi de o turburare ca aceasta, ca să poată şi ei scăpa, să nu le [fie] mai fie a da mîna cu Duca vodă, mai tare au început a purta veştile. Şi aşa numai ci au căutat doamnei a să rădica din Iaşi cu tot ce-au avut, viind şi boiarii caimacami cu doamna f. 156ᵛ pînă la Vasluiu. Acolo, rămîind, boiarii/ încă părăsind-o, luund drumul să treacă spre Ţara Ungurească, cum s-au şi tîmplat, numai din toţ<i> boiarii de ţară s-au ţinut de doamna Toader Paladie, vel spătariu. Iar în Iaşi au lăsat de strajă pe Ioan Costin vt<ori> post<elnic> şi socotise doamna să se aşeze acolo. Ci viind Ion Costin de la Iaşi, îndată şi doamna au purces din Bîrlad în jos, mirîndu-se încătro va lua: spre Galaţi, au la Focşani; ci ş-au ales cale de au mers la Focşani, trecînd Siretul pe la Mărceşti. Şi nici acolo n-au făcut zăbavă, că au început a striga cărţile lui Petriceaico vodă, ci i-au căutat a tréce pin Ţara Muntenească la Brăila şi acolo s-au aşezat. Iar bucatele céle domneşti: iapele, boii cei de negoţ, oile, carăle céle cu boi au rămas tot în urmă, de le-au jefuit oamenii de ţară şi alţii, cine au putut. Această dobîndă au făcut Duca vodă cu neguţătoriile lui.

Petriceaico vodă, coborînd la marginea Ţării Leşeşti, îndată au trimis pe Savin Zmucicîine, biv med<e>l<nicer> şi pe Ilie Moţoc, med<e>l<nicer> şi pe Gheorghiţă post<elnicul>, fratele lui Savin med<e>l<nicer>, înainte la Iaşi, iar Petriceaico vodă au coborît la Suceava de au şezut 10 zile şi de acolo au venit la Botoşani, apoi în f. 157 Iaşi./ Iară boiarii cei trimişi înainte, strîngînd oaste de ţară, au pogorît pe Prut de s-au aşezat la Epuréni. Şi aşa, strîngîndu-se întîi cu sila, iar apoi alerga de bună voe.

Cuniţchii hatmanul, împreunîndu-se cu oastea de ţară, au tras de odată la Chişinău şi de acolo spre Tighina, unde beiul de Tighina le-au eşit înainte cu oaste turcească şi tătărască. Şi lovindu-se faţă cu cazacii

---

44 *ad. marginal* Cuniţchii hat<manul> şi cu moldovénii pradă Buceacul A //

şi cu moldovénii au înfrînt pe turci şi i-au gonit pînă i-au băgat la Tighina, în cetate. De acolo, învîrtejindu-se, au plecat pe Cogîlnic prin tătari, tot arzind şi tăind copiii şi muerile tătarălor. Şi de acolo au tras asupra codrului, ca să se împreune cu boiarii ce era trimiş<i> de Petriceaico vodă, unde trecînd şi boiarii Prutul pe la Fălcii şi adăogîndu-se şi codrénii, s-au împreunat în Ialpuh amîndoao oştile, şi de acolo, purcegînd în jos, tot arzind şi prădînd, tăind şi tătari şi muieri şi copiii tot supt sabie puind, pogorîndu-se pînă împotriva Cîşlei cei Mari.

Iar Duca vodă, purcegînd de la Beligrad, au venit pin Ţara Ungurească, unde s-au adunat cu Apafi Mihai. Şi l-au chiemat de l-au ospătat, la care ospăţ să fie zis Apafi Mihai, precum au umblat Duca f. 157v vodă să fie craiu. Şi după acéia, sosind acolo/ o slugă a vornicului Gavriliţă, de i-au spus de toate cîte era în ţară, atunce Duca vodă sfătuindu-se cu boiarii lui pe unde să meargă în ţară, ci unii au zis pe Oituz, iar Gavriliţă vornicul să fie zis: „Eu, doamne, sfătuiesc aşa, să eşim pin Ţara Muntenească; hanul vine, doamna mării tale iaste la Brăila şi de <la> Brăila, de vor sta cineva împotriva mării tale, atunce vei lua oaste de la turci şi de la tătari şi vei mérge la scaun.“

Şi dintîi aşa au plecat Duca vodă, pre acest sfat (ci unde va Dumnezeu, omul nu poate). De care văzind Gavriliţă vornicul că s-au întors Duca vodă să margă pe Oituz şi ştiind şi pe al cui sfat mergea, sosind la Vaşarhei atunce au luat pe postélnicul cel mare Costandin, ce-l porecliia Ciobanul, de piept şi pre Cîrstea, nepot de văr primare al Ducăi vodă, fiind vătaf de aprozi şi au zis: „Fătul mieu, Cîrstio, eu sînt bătrîn, iar tu eşti tînăr; voiu să ştiu cine duce pre măria sa vodă pre Oituz, să-l dea în mîna nepriiatenilor?“ Atunce Costandin postélnicul răspunse: „Eu îl duc şi pre sfatul mieu mérge.“ iară bătrînul Gavriliţă vornicul zise: „Să-mi fii mărturie că eu nu-l sfătuesc. Duca vodă are f. 158 feciori, că eu poci muri şi vor rămînea/ feciorii miei cu feciorii Ducăi vodă. Şi margă măria sa sănătos, că eu nu voiu mérge.“ Şi de acolo au părăsit pe Duca vodă, Gavriliţă vor<nicul> şi Ioan Racoviţă, vel paharnic cu Gheorghiţă, tretii log<ofăt> şi mergînd pe la un priiaten ce-l chiema Işti Ioan Ghervaş, le-au dat povaţă, lăsîndu-şi carelă acolo, de i-au scos pe poteca Buzăului, în Ţara Muntenească.

Duca vodă, de la Vaşarhei au tras la Briţco şi, trecînd muntele pre Oituz, au eşit la Trotuş, însă trimiţind pe Sandul Buhuş, hatmanul, strajă înainte. Că la Ocnă era Ilie Pleşa, cam cămăraş, pus de Petriceaico vodă şi, prinzind de véste, au fugit de acolo. Nicolae Racoviţă, biv vel log<ofăt> şi Toader Iordache, vel viste<rnic>, cu Gheorghiţă Ciudin, vel stol<nic>, trecuse iarăşi în Ţara Ungurească, de frica Ducăi vodă.

Duca vodă de la Trotuş au tras la casele de la Domneşti ale soacre-sei, doamnei Dabijoaei, de s-au aşezat acolo. Şi aştepta din zi în zi să margă la Iaşi, să se apuce de ale lui. Scrîşniia cu dinţii şi-şi lărgiia

---

17 *ad. marginal* Sfatul lui Gavriliţă vornicul A // 36*ad. marginal* Duca, 7191 A //

maţele (cum zice la psalom 9: „Pîndéşte într-ascuns ca leul în culcuşul său să apuce pre săracul, să apuce pre cel sărac, ca să-l înghiţă pre dînsul"). Ci Dumnezeu nu i-au sporit, că i-au venit şi lui peirea la cap.

f. 158v Cuniţchii hatmanul cu oastea căzăcească şi moldovenească/ şi cu Savin med<e>l<nicerul> Zmucicîine şi cu Ilie Moţoc, fiind acolo la cîşlă, precum s-au pomenit mai sus, unde de acolo au tras la Tobac; venindu-le véste că vin nişte tătari de la oaste, au orînduit pe o samă de moldovéni cu Ştefan Cerchez şi ajungînd pe acei tătari la Vîlcăneşti, fiind caii tătarălor slabi, unii şi pe boi călări, iar era cu bani şi cu de altele multe lucruri bune la dînşii, aducînd din Ţara Nemţască. După ce au purces Ştefan pah<arnicul> de s-au tras la Vălcăneşti, moldovénii s-au împrăştiiat pe la jafuri; nu căuta întîi de izbîndă, ci unii ajunsése aproape de Réni.

Iar sultanul au trimis de i-au lovit întîi la tabără, ca în chip de ispită, iar moldovénii şi cazacii au dar puţintel înapoi. Deci tătarîi, văzînd aşa, s-au mai adaos. Iar pe dealuri toate hergheliile, can pe departe au fost aducînd între ochii cazacilor şi ai moldovénilor, ca să vază mulţimea de tătari. Şi viind şi oastea de la Vîlcăneşti, tot nimica nu s-au mai adaos, ci şi aceia au început a să spăimînta. Că turcii carii eşiia la harţ pînă în tabără veniia cu suliţele; ci dînd cazacii foc, îndată-i depărta. Deci de la cîşlă au purces cu tabăra spre Prut, apărîndu-se pînă la sat la Troiani, luund Prutul în sus, cu tabără legată. Acolo au ajuns şi motefelul de Smil f. 159 cu oaste turcească şi cu/doao puşci şi cu nişte sacaluşe, de au început a-i bate şi mai tare pre cazaci. Ci ţiind cazacii tabăra, nu le putea strica nimica. Iar văzind cazacii pe moldovéni îndoiţi, socotind să nu-i ficlenească cu fuga, cum s-au şi întîmplat, i-au pedepsit şi caii i-au băgat în tabără. Şi aşa au mers pînă la Gura Frumoasei, unde acolo tătarîi le-au dat mare năvală, cît aşa spun că nu s-au văzut soarele un ceas bun de mulţimea săgeţilor. Ci tot au ţinut tabăra. Şi văzînd că nu-i pot sparge, le-au mai dat răsuflu, văzind că nu i-au putut sparge. Şi aşa, trăgîndu-se pînă la Gura Lărgii, de acolo au început întîi moldovénii a fugi spre codru, alţii peste Prut şi dînd unii cu caii înot, alţii cu luntri, carii cum putea, ca să-şi scutească viaţa de robie.

Într-acea vréme în zioa ajunului de Crăciun, lovise ninsoare şi un ger mare şi îndată au început a veni sloi; şi aşa prinzindu-i pre unii sloii, aşa rămînea. Iar capetele oştilor peste noapte au fugit şi au trecut Prutul, lovind pin bejenii pe la ţară, s-au dus la Iaşi. Căzut-au o iarnă foarte mare. Tătarîi n-au ştiut că au fugit oastea. Şi aşa mai rămîind vreo 5000, 6000 de cazaci, văzind că i-au viclenit şi Cuniţchii hatmanul de i-au lăsat şi au fugit, îndată ş-au rădicat alt hatman dintre f. 159v dînşii, pe Movila/ polcovnicul, mai ţiind tabăra pînă în seară. Iar întracea noapte s-au tras unii pe pîntece, cine cum au putut, şi au trecut peste apa Prutului. Iar cîţ<i> au fugit prin stuh, i-au robit tătarîi; iar cîţ<i> au trecut Prutul, au hălăduit. Şi aşa s-au isprăvit acea oaste. Norocul ţărîi că s-au întîmplat de au căzut iarnă foarte mare, cît să

---

1 *corectat* într-ascuns A // 22 *corectat* de Smil A // 34 *după* Crăciun *ad.* în luna lui dechemvrie 24 D //

pomenéşte Iarna lui Cuniţchii. Şi mulţi din oşteni s-au înecat în Prut, fugind să scape de tătari; unde sosiia la Prut, acolo săriia de pe mal şi da cu cal cu tot şi aşa să prăpădiia.

7192 <=1683>. *PETRICEAICO VODĂ ERA CAP OŞTILOR LEŞEŞTI ŞI CĂZĂCEŞTI CÎND AU VENIT A DOOA <OA>RĂ ÎN IAŞI CA SĂ FIE DOMN ŞI AU ROBIT ŞI PE DUCA VODĂ.*

Petriceaico vodă, după ce au venit la Suceava apoi s-au pogorît la Iaşi, precum s-au scris mai sus. Ci pînă au fost oştile la Bugeac în pradă începuse a să cerca la turci cu cărţi prin mijlocirea lui Alexandru
f. 160 Grecul Burnaz, ce era pîrcălab/ la Galaţi, scriindu-i să margă la serascheriul, ca doară iar putea face pace cu turcii, ca să-i dea iarăş<i> domniia. Ci n-au apucat a mérge, că au fost trimis Petriceaico vodă oaste sprintenă, léşi şi moldovéni şi cazaci, puindu-le cap pe un Demideţchii, reimentariu liah, iar peste moldovéni pe Varlaam armaşul, pe Vasile Baenschii, nepotu-său, pe Ilie Pleşa şi pe Nechiţeli vornicul, pentru strajă împotriva Ducăi vodă.

Şi aşa, încet, trăgîndu-se în jos şi înţelegînd de Duca vodă că iaste în Domneşti, la Putna, fiind şi Vasilie Hăbăşescul pe la Moviléni cu nişte adunătură de oameni de ţară, trimis-au Duca vodă pe Sandul Buhuş hatmanul de i-au lovit; şi ei de război nu s-au apucat şi îndată i-au împrăştiiat. Baenschii şi cu alţi boiari ce era trimiş<i> cu dînsul prinzind de véste cum că cu Duca vodă oaste nu iaste şi cine şi era, îl urîse, şi slujitorii toţi era îndoiţ<i>, numai ci era puţintei siiméni şi aşa au grăbit de l-au lovit fără véste pe Duca vodă în zioa de Crăciun, marţi, dechem<vrie> 25 dni, în vrémia prînzului, cînd şădea la masă,
f. 160v fiind boiarii pin sat afară./ Prins-au pe Miron Costin vel log<ofăt>. Ci au avut noroc de un priiaten liah ce s-au întîmplat acolo că au stătut şi aşa de tot nu l-au jefuit. Iar pe Costandin vel post<elnic> Ciobanul l-au lăsat numai cu piialea şi pre jupînésele boiarilor de toate hainele şi odoarăle; numai cu pieile le-au lăsat. Iar Sandul Buhuş hatmanul, fiindu-i gazda mai departe, au scăpat cu jupîneasa şi cu trei coconi, apărîndu-se pînă la Focşani.

Şi într-acea zi ţiind pe Duca vodă închis în ograda curţii, slujitorii curţii nu le dedése mai de timpuriu leafa, îl urîse şi praf n-avea; iar din cît şi avea nu-i trăgea inima. Doamna Ducăi vodă venise la Focşani ca să margă şi ia la Domneşti. Ci n-au apucat, venind acea peire, a tréce.

Buhuş hatmanul, după ce au scăpat la Focşani, au zis doamnei: „Dă măria ta bani să facem slujitori, să mérgem să scoatem pe măria sa vodă din mîna nepriiatenilor." Şi n-au vrut să dea, ci au zis: „Margă întîi să-l scoaţă şi apoi va da." Oamenii era bucuroşi să-l ia, că toţ<i> îl urîse. Şi aşa, a dooa zi făcînd năvală cei de afară, iar slujitorii cei din lăuntru le-au deşchis porţile; şi, întrînd, au prins pe Duca vodă viu, nevătămat. Iar pe oamenii lui, pe uni dezbrăcîndu-i, le-au luat tot/

---

4 *ad. marginal* 7192, 1600 <sic> A // 4-6 De domnia a doa a lui Ştefan vodă Petriceico. Veleatul 7192, dechemvrie D // 14 Varlan D // 25 *ad. marginal* Léşii robesc pe Duca vodă A // 34 *ad. marginal* Duca, 7193 A //

f. 161 ce au avut. Alții, carii au avut cunoscuți, au scăpat. Și într-acesta chip au fost plata Ducăi vodă de la Dumnezeu.

Iar lui Petriceaico vodă, mergînd véstia de bătaia cazacilor și a moldovénilor din Bugeac, după ce au șezut în Iași 15 zile, i-au căutat a eși. Și luund calea spre Suceava, unde aducînd și nepotu-său, Vasilie Baenschii, pre Duca vodă s-au împreunat amîndoi la Dragomirna. Și de acolo l-au trimis în Țara Leșască, în tîrg la Liov.

Cunițchii hatmanul cu cîț<i> cazaci au scăpat el înainte din tabără, mergînd prin țară s-au dus la Ucraina și s-au oprit de céia parte, la Movileu, așteptînd ca să se mai strîngă din oaste ce ar fi scăpat mai pe urmă. Iar după cîteva zile au sosit și cazacii ce scăpase cu Movila, hatmanul lor cel nou. Carii viind la Movileu și eșind Cunițchii hatmanul într-o duminecă din bisérică, s-au rădicat cazacii cu toții de l-au omorît cu măciucile, căci i-au viclenit și au fugit din tabără. Această plată au luat de cazaci și Cunețchii hatmanul; și în locul lui au rămas Movila.

Așijderea și Petriceaico vodă, au mai șezut pînă la martie. Décii s-au dus și el în Țara Leșască. Iar moldovénii carii jăfuise și prădase la Bugiac în urma lui, au plătit îndoite și și întreite pagubele și toate f. 161v bucatele tătarălor de la casele lor. Și mulți/ și cu copii au plătit. Că ș-au plătit ei singuri, cît le-au fost voia, și cu judecăț<i> și fără judecăț<i>, cu sila, avînd moldovénii nume de haini și de vicléni Împărăției.

PENTRU MOARTEA DUCĂI VODĂ, FIIND ROB ÎN ȚARA LEȘASCĂ.

Șezînd Duca vodă la robie un an și trei luni, ar fi scăpat din robie, că să așezase cu craiul cu răscumpărarea, ca să dea 180 pungi de bani și să iasă. Însă această sumă de bani au fost să dea cu toată cheltuiala. Ci precum zice un cuvînt prostéște că sufletul iaste bucuros să între în raiu, numai păcatele nu-l lasă, așa și Duca vodă, trimițînd la doamna cărți pre Anastasie vistiernicul ca să le ducă la Țarigrad, deci trecînd prin Țara Muntenească s-au întîmplat Șerban vodă la Buzău, mergînd la Camenița. Și aflînd de Anastasie vist<ernicul> îndată au trimis slujitori pe la toate drumurile și l-au găsit. Ci ducîndu-l saragélele prin lunca Buzăului, el s-au făcut a mérge din drumuri în laturi, pentru treaba lui, făcînd semn lui Spandoni cămărașul de rafturi și au aninat cărțile cu traista într-un copaci și îndată au plecat după saragéle.

Spandoni cămărașul, după învățătura lui Anastasie vist<ernicul>,/ f. 162 au luat cărțile și s-au dus pe alte drumuri, de au trecut Dunărea pe la Giurgiov, iar de la Rușciuc au luat în jos. Și mergînd la Odriiu s-au dus la Țarigrad și au scăpat cu cărțile de le-au dat la doamna Ducăi vodă.

Pre Anastasie vist<ernicul> ducîndu-l la Șerban vodă și cercînd pentru cărți n-au aflat nimica. Pentru care dîndu-i strînsoare și îngrozindu-l că-l vor munci, au spus drept că cărțile au fost la Spandoni cămărașul. Deci Șerban vodă îndată au repezit cîteva

23 *ad. marginal* 7192 A // 28 *între paranteze* că sufletul... păcatele nu-l lasă A //

saragéle în urma lui pe toate drumurile şi peste Dunăre, de l-au gonit pînă la Odriiu şi nu l-au aflat. Deci întorcîndu-se înapoi saragélele şi spuind că au dat în urma lui Spandoni, de la Odriiu purces la Ţarigrad, au slobozit şi pe Anastasie vist<ernicul>. Şi ducîndu-se în Ţarigrad, la doamna, ş-au dat soliia.

Au grijit doamna toţ<i> banii, tot galbeni de aur, cusuţi<i> prin antereée, îmbrăcaţ<i> pe oameni, dîndu-i pe sama lui Anastasie vist<ernicul>. Carele, după ce au luat banii au sosit în Ţara Ungurească la Işti Ioan, vameşul de Bistriţă. De acolo au socotit cu alţi domni de s-au oprit banii şi s-au trimis nişte boiari ungureşti ca să rămîie în locul Ducăi vodă, pînă vor da banii. Ci, sosind acolo, iată şi
f. 162v moartea au pripit pe Duca vodă./ Că la martie în 24, la al treilea ceas din noaptea l-au lovit dipaliz, adecă cataroi; şi mai trăind o săptămînă iar la martie în 31 au răposat Duca vodă în oraş la Liov. Şi spintecîndu-l doftorii, după ce au murit, spun că au găsit în fiiarea lui 27 de pietri roşii, aşa de late şi de groase, în chipul aceştii figuri ce însemnăm aicea: ◇ Iar osebi de acéstia s-au mai aflat şi la ficaţii lui de către stînga alte doao pietri încă mai mari decît acéle din fiiare, cumu-s acéste doao figuri:ℒℒ Iar plumînii cei albi au fost arşi de séte. Maiul cel negru şi inima să<nă>toase, însă foarte mare, ca juncul timpuriu.

Şi aşa petrecîndu-se Duca vodă, l-au astrucat în bisérica lui Balaban, neguţătoriul cel mare, carele au luat şi această istorie pentru moartea Ducăi vodă. Că Blaban au avut şi cîteva bude în Ţara Moldovei cu Ursache cel vestit de bani mulţi, puind trupul Ducăi vodă aşa în schliplul gropniţii lui Balaban, de la carele am luat şi această istorie pentru moartea Ducăi vodă.Că Balaban s-a întîmplat la toată viaţa lui şi la moartea lui fiind rînduit de craiul leşesc să fie lîngă el, pentrucă era şi Balaban grec de la Rumeli, hiamşar cu Duca vodă de la un loc. Şi ba-
f. 163 nii încă s-au prăpădit la unguri, că nu i-au mai dat/ să-i aducă înapoi la doamna.

Iar la moartea Ducăi vodă, din trei feciori ai lui: Costandin, întîiul născut, Matei vodă, Ştefan vodă şi din 6 féte ale sale: doamna Ecaterina, Elena, Sanda, Maria, Safta şi Anastasia, nu s-au tîmplat să fie, încă nici doamna lui. Deci aşa plătéşte această lume celora ce vor să o cuprinză cu toate desfătările şi cu averile şi cu stăpînirile ei. Iară blestemul rămîne în urmă, rămîne în véci netrecuţ<i>, cum să véde că scrie şi de acest domnu de astăzi şi şi ale altora după fapte şi plate. Şi au domnit Duca vodă ani 4./

f. 163v *MOLDAVIA.*

Vl<ea>to 7192, 1684. DOMN 55. DOMNII 63. DUMITRAŞCO VODĂ CANTACUZINO 1, CU A DOA DOMNIE.

După robia Ducăi vodă aflîndu-se într-acea vréme Dumitraşco vodă Cantacuzino la Poartă, cunoscut tuturor, şi ştiindu-l că au mai domnit Ţara Moldovei, iată, de al doilea rînd i-au dat Împărăţiia steag de

---

17 ficaţii] rărunchii D // 36 *lipseşte* Şi au domnit... ani 4 D // 37 *ad. marginal* Moldavia A // 37-39 De a doa domnie a lui Dumitraşco vodă Cantacuzino D //

domnie. Şi au venit la scaun în Iaşi la martie în <loc, gol> zile. Ci acea foamete era în Iaşi şi în ţară, cît mînca un om pe om şi să vindea. Şi mulţi de bună voe s-au dus robi la tătari. Carii aducînd pîinea aici în Iaşi de vînzare, şi întorcîndu-se, strîngea copii, féte şi oameni căsaşi, sărăcime şi mergînd la Bugeac, acolo să istoviia la robime.

Dumitraşco vodă daca s-au aşezat la domnie, iar nu s-au părăsit de răotăţile lui céle dintîi. Că şi la această domnie n-au avut strişte să domnească mult, pentru multe asupréle şi greutăţi ce făcea boiarilor şi ţării, fiind cumplit tuturor. Nimica bun nu era într-însul, numai lăcomie şi luoturi
f. 164 nespuse. Ci mirîndu-se şi socotind unii din boiarii de Ţara de Jos ce vor face să nu-ş<i> piarză pămîntul, au pribegit/ la Şerban vodă şi cu dragoste i-au priimit. De acolo s-au dus la Suleiman paşa, serascheriul de Oblucită şi le-au dat domn dintre dînşii pe Cantemir clucériul, ce-i zic Costandin vodă.

Iar Dumitraşco vodă Cantacuzino, pînă a nu-l mazili, cum luase putéria monarhiei al doilea rînd la mîna sa, avînd inimă nesăţioasă — că pentru lăcomia banilor şi de alte răotăţi nepărăsindu-se, frica lui Dumnezeu înaintea ochilor n-avea —, îndată au scos hîrtii meşterşugului izvodului său ce-l scornise de la domniia cea dintîi, mai dobîndind încă şi alt obiceaiu de la tovaroşul său Duca vodă, tiranul, în ce chip să împrumutase şi Duca vodă cu răotate de la dînsul, cîtă nu avusése el. Acest tiran fricos, pentru ca să scoaţă bani mulţi, au spînzurat de mîini pe Gavriil Brăescul, biv vel jicnicear, şi pe Toader al Nascului şi pre alţii mulţi. Pline era odăile siiménilor şi ale avgielor — nişte slujitori ai lui, ce le pusése el acest nume, avîndu-i mai de credinţă — şi beciurile şi divanul cel mare, tot de oameni, pre carii îi pedepsiia în toate chipurile, mai ca şi în zilele răului Duca vodă,
f. 164ᵛ tovăroşindu-se amîndoi cu răotăţi asupra Moldovei, săraca,/ ca şi cînd au fost frăţie şi tovărăşie oarecînd. (Raasim, împăratul lui Israil şi cu Fachei, împăratul lui Izramîl, au mers să oştească amîndoi asupra Ierusalimului şi asupra lui Ahaz, împăratul Iudii<i>. Ci precum au numit Dumnezeu atunce pre Raasim şi pre Fachei, doi tăciuni afumători, zicînd: „Nu te téme şi să nu slăbească sufletul tău de doao lémne măciunoasă, afumîndu-se“), aşa şi acum zice Dumnezeu către Ţara Moldova: „Nu te téme şi ca să nu slăbască sufletul tău de doi tăciuni ce să afumă cu focul iadului“.

Că şi Dumitraşco vodă, mazilindu-se, s-au dus la turci şi ţiindu-l turcii în temniţă, că au fost înţeles de toate jafurile ce luase din ţară făr-de ispravă, luund pîinea şi bucatele oamenilor şi toate dobitoacele fără de socoteală, mergînd şi din boiarii cei mari la Poartă, trăgînd pîră asupra lui şi rămîind asupra lui din banii ţării mîncaţ<i loc gol> pungi de bani, şi fiind la opreală, au murit acolo, la închisoare, murindu-i şi un copil al lui, voinic mare. Deci au scăpat Moldova de amîndoi vrăjmaşii săi.

f. 165 În zilele acestui Dumitraşco vodă, jefuind pîinile de/ pe la oameni, din cîtă şi era în ţară, că de 4,5 ani tot oşti şi prăzi era într-însa şi ara oamenii foarte puţin, pentru neputinţa, deci luundu-le pîinea şi din cîtă

14 *ad. marginal* Dumitraşco, 1684 A // 36 *ad. marginal* Dumitraşco, 7192 A //

avea, s-au făcut foarte mare foamete. Că au ajuns mirţa tîrgului, cea de 16 ocă de grîu, 3 lei bătuţ<i>, iară sacul de săcară ca de 2 mirţe şi jumătate era 5,6 lei. Pentru aceasta s-au făcut foamete mare, de mînca om pe om. Că în Iaşi au mîncat un ţigan pe o fată săracă, băgîndu-o într-o pimniţă pustie de au ucis-o şi, tăind dintr-însa, au fript şi au mîncat. Pre carele aducîndu-l la Dumitraşco vodă şi spuind drept nu i-au făcut nimica; şi pre multe locuri s-au înţeles aşa. Apoi, murind mulţi oameni de foame, zăcînd pre uliţă ca de ciumă, să învăţase lupii de mînca acéle trupuri moarte, neputînd birui cu îngroaprea pre toţ<i> morţii, dîntre carii mai pe urmă să învăţase lupii de apuca şi oameni vii, în multă vréme, fămei şi copii mici de-i mînca din mijlocul tîrgului şi de pe la ţară, dînd năvală şi asupra oamenilor de-i smintiia. f. 165v Aşa au ţinut mîniia lui Dumnezeu cîtăva vréme. / Spun că fiind mai vreo doi ani la închisoare în Ţarigrad şi făcîndu-i-se o bolfă la grumazi, în chip de tragăn, dintr-acéia i s-au întîmplat şi moarte.

Domnit-au Dumitraşco vodă Cantacuzino ani unul./

f. 166 *VALAHIA.*

VL<EA>TO 7197, 1689. DOMN 49. DOMNII 55. COSTANDIN B<RÎNCOVEANU> BASARAB VOEVOD, AL DOILEA NUMIT CU ACEST NUME, CARELE AU FOST BOIARIU DE ŢARĂ.

După ce au murit Şerban vodă, Costandin stolnicul Cantacuzino şi cu o samă de boiari ce să întîmplase în Bucureşti, s-au strîns toţ<i> la Mitropolie, fiind şi Dionisie patriarhul Şeheroglanul şi întîmplîndu-se şi un capigi baş împărătesc cu alte trebi venit la Bucureşti, l-au chiemat şi pe el acolo, la Mitropolie şi au făcut alégere pre care vor pune domnu. Şi au găsit cu sfatul lor să pue pe Costandin Brîncovanul. Şi îndată aducînd caftan, capigi başa au îmbrăcat pe Costandin vodă Brîncoveanul. Décii au întrat în bisércă şi i-au cîntat: Mnoga lita<=Mulţi ani>, după obiceaiu. Décii cal aducînd de la curte şi toată slujitorimea şi mehterhanea şi toată rînduiala ce să cade domniei, au eşit din bisérică şi încălecînd au venit în curtea domnească cu alai. Şi iară în bisérica domnească întrînd, era tetrapodul gătit cu Evanghelia deasupra. Şi şezînd în scaon au pus pre toţ<i> boiarii de au jurat pe Evanghelie că-i vor fi cu dreptate şi vor sta cu dînsul măcar la ce f. 166v primejdie i-ar veni. Care jurămînt mai/ pe urmă şi cu zapis l-au întărit. După acéia s-au suit în case şi au început a scrie cărţi la Poartă şi la Mustafa paşa serascheriul, ce era la Baba şi au trimis boiari spre amîndoao părţile.

---

6 *ad. marginal* Dumitraşco, 1684 A // 16 *lipseşte* D // 17 *ad. marginal* Valahia A // 17-20 Domnia lui Costandin vodă Brîncoveanu, leat 7197 P // 21 *ad. marginal* Boiarii fac alégere de domnu A // 25 *ad. marginal* Au ales pre Costandin Brîncoveanul A // 27 *ad. marginal* Costandin, 1697, 1689. Îmbracă caftan de la capigibaşa A // 28 *ad. marginal* Intră în bisérică şi boiarii fac jurămînt A // 35 *ad. marginal* Scriu cărţi la Poartă şi la Mustafa paşa, serascheriul, la Baba A //

Dar Poarta, auzind, foarte s-au mîniiat căci au făcut rumânii domn făr-de ştirea stăpînilor. Şi sta lucrul în cumpănă, ca să nu-l lase pe el domnu, ci să pue altul, care vor vrea ei. Numai norocul lui şi banii şi cărţile serascheriului i-au ajutat de l-au lăsat să fie domnu. Căruia şi caftan i-au trimis şi cucă cu agă turc. La care, eşind înainte cu pompă domnească, au venit în Bucureşti, dînd cu tunurile şi altele făcînd, după obiceaiu.

Iarna dară, toată, cu bucurie o au trecut, dobîndind în mîna lui acéia ce de mulţi ani mai nainte o vîna, arătînd tuturor dragoste, blîndéţe, milostivire din boeriia lui şi în domnie aşijderea să arate.

Cînd au fost despre primăvară i-au venit poruncă de la Împărăţie să meargă la Cerneţi. Şi, gătindu-se, s-au dus cu toate oştile lui. Boşneag Ali paşa, căpitanul de Dunăre, încă au mers cu dunaimaoa, ca să scoaţă némţii din Ruşava, că o luase în anul trecut.

f. 167 Haizler, gheneraríul nemţesc, fiind la Braşov şi auzind că/ merg turcii la Ruşava s-au dus şi el acolo cu oaste ce avea, ca să stea împotrivă. Dară mergînd paşa pe Dunăre cu caicele, avînd multe tunuri în vase şi sobozindu-le toate asupra némţilor i-au depărtat de la margine. Turcii levenţii, eşind afară cu sabiile, i-au gonit ca pe nişte blestemaţi<i> şi Haizler gheneraliul cu ruşine s-au întors în Braşov.

Costandin aga Bălăceanul, ginerile lui Şerban vodă, fiind lîngă Haizler, multe zavistii punea împotriva domnului şi a ţării, îndemnîndu-l totdeauna ca să se pogoare cu oşti să ia ţara. Domnul şi boiarii ţării nepriimind, într-acéia vréme trimitea boiari cu daruri şi cu rugăciuni ca să-i stimpere sétia şi mîniia ce o aţiţa Bălăceanul. Dară nici cum nu putea. Ci cu de acéstia au trecut acea vară.

Iar despre toamnă prinţul de Baden cu toată armada nemţască, luund Nişul, Diiul Cladova, au trecut Dunărea în Ţara Rumânească la Cerneţ şi au trimis la domnu, dînd ştire că vor să ernéze oştile chesariului în ţara lui şi i-au scris să gătească zaharea ca de 700 de pungi.

Domnul şi boiarii, auzînd de aceasta nenădăjduite lucruri, de o parte gătiia zaharéle şi să mira cum vor să facă de atîţea bani şi zaharéle céle ce cerea ca să/ iasă din ticăita ţară. Şi neputînd cu alte
167v dăjdi obicinuite să rădice această sumă mare au scos un bir pe dobitoace şi l-au numit văcărit, să dea tot dobitocul un ort. Şi au trimis boiari în toată ţara cu această slujbă noao (Că atunce întîi au eşit această dajde care să ţine şi pînă acum). Iar despre altă parte să gătiia să fugă den naintea lor.

Însă trecînd prinţepul pen ţară, făcînd conace cît s-au putut, au tras la Ardeal şi s-au dus la Braşov. Iar de la Cîmpulung au rînduit pe Haizler gheneraliul, cu o samă de oşti, cît au socotit, să vie la

---

5 *ad. marginal* Să trimite şi caftan de domnie de la Poartă A // 11 *ad. marginal* Costandin mérge cu oştile la Cerneţi A // 13 *ad. marginal* Boşneag Ali paşa mérge cu dunaimao pe Dunăre, să scoaţă némţii din Ruşava A // 15 *ad. marginal* Haizer gheneralul mérge şi el acolo A // 17 *ad. marginal* Depărtează paşa pe turci de la Dunăre A // 20 *ad. marginal* Bat turcii pe nemţi A // 23 *ad. marginal* Lucruri streine A // 27 *ad. marginal* Iar streine A // 36 *ad. marginal* Costandin vodă scoate văcăritul întîi A // 41 *ad. marginal* Haizler gheneraliul vine cu némţii în Bucureşti A //

Bucureşti să ernéze. Şi cu dînsul au luat pe Costandin aga Bălăceanul, vrăjmaşul cel de obşte al domnului şi al ţărîi. Domnul şi boiarii fiind la Cotrocéni şi viind un căpitan de némţi şi Preda Proroceanul şi spuindu-i că vine gheneraliul cu némţii la Bucureşti, s-au rădicat de acolea de s-au dus la mănăstire la Plătăreşti, apoi s-au dus la Ruşii lui Şerban vodă; acolo au aşezat tabăra. La Bucureşti încă au lăsat purtătoriu de grijă pe Cîrstea vistiiariul, Luca vistiiariul şi alţii, ca să dea zaharea némţilor.

Ci dară iată şi némţii vin la Bucureşti. Însă răotăţi ce s-au făcut într-o lună ce au şezut, limbă nu poate să spue: bătăi, cazne, legături; egumenii şi unii boiari legaţ<i> cu ştreanguri de gît pentru făină şi f. 168 orzu/ şi carne şi altele ca acéstia, nenumărate.

Costandin vodă de la Ruşi au trimis pe doamna cu toate jupînésele boiarilor la mănăstire la Brad, în sud <Buzău> şi el au rămas saltu cu oştile. Şi scriia lui Haizler totdeuana, rugîndu-l şi făgăduindu-i daruri, ca să iasă din ţară. Dară nici cum nu putea folosi.

Aceasta văzînd că într-alt chip nu vor eşi némţii, de nu va veni putére împărătească, au trimis la tătari de s-au rugat să vie să scoaţă pe némţi. Şi fiind şi poruncă împărătească să vie, s-au pornit multă tătărîme cu Calga sultan, cu mîrzaci şi nohai, de au venit pe margine şi au poftit domnul să meargă să se împreune cu dînsul. Atunce domnul au poftit pe Haizler gheneraliul să vie de la Bucureşti, să se împreune la Drăgăneşti, fără nici o oaste; şi au făcut aşa, că au mers şi s-au împreunat. Vorbele ce vor fi fost ei le vor şti. Dar noi, ce-am văzut, scriem. Despărţindu-se ei de la Drăgăneşti, gheneraliul au mers la Bucureşti, domnul s-au dus la Episcopia de Buzău. Şi viind sultanul cu tătarîi pînă la oraş la Floci au mersu domnul de s-au împreunat cu dînsul. Şi tătarîi au purces către Bucureşti, răschirîndu-se pen ţară dupe obiceaiul lor. Domnul încă au purces către Bucureşti. Şi dînd ştire f. 168ᵛ lui Haizler că vin tătarîi, şi nu iaste într-alt chip, s-au/ sculat cu toate oştile lui din Bucureşti şi s-au dus în Ardeal; tătarîi îi goniia, dară nimica nu le strica.

Domnul, mergînd în Bucureşti, de toate părţile veniia de-i spunea, unii că i-au tăiat tătarîi, alţii că le-au luat muerile şi fétele, alţii scăpase despuiaţ<i> şi alte multe răutăţi<i> ca acéstia. Dară toată le răbda, ştiind că el au adus tătarîi, de s-au făcut atît<e>a réle pentru ca să-şi dobîndească iarăşi domnia şi binele lui.

Întru acéste vremi turburate au trimis Costandin vodă slujitori şi au luat dupe la casele lor pe Cîrstea Scordoc, ce fusése postélnic mare la Şerban vodă şi pe Oprea căpitanul şi pe Vlaicul armaşul şi i-au închis la Căldăroşani pe unii, iar pe alţii la Snagov. Ci pe Cîrstea post<elnicul> au trimis, fără zăbavă, de l-au omorît, iară cei doi au şezut multă vremé la

---

13 *ad. marginal* Costandin, 7197, 1689 A // 15 *ad. marginal* Scrie la Haizer să iasă din ţară A // 17 *ad. marginal* Costandin vodă trimite să vie tătarii să scoaţă némţii din ţ<ar>ă A // 23 *ad. marginal* Costandin vodă să împreună cu Haizer gheneralul A // 29 *ad. marginal* Costandin vodă să împreună cu sultanul la Floci A // 31 *ad. marginal* Haizar gheneralul să duce în Ardeal A // 34 *ad. marginal* Tătarîi robescu, jăfuiesc ţara şi tae pre mulţi A// 41 *ad. marginal* Omoară pe Cîrstea post<elnicul> Scordoc la Snagov A //

închisoare şi i-au slobozit. Pricina morţii Cîrstii alt n-au fost fără numai căci s-au certat cu Brîncovanul în boeriile lor, pentru lucru mai de nimic. Decii Brîncovanul ţiind pizmă ascunsă şi viind la domnie ş-au vărsat mîniia cu moartea ce l-au omorît.

Iarăş<i> într-acéste vremi au trimis Costandin vodă pe Văcărescul, vătaful de copii, la Craiova, de au prins pe Ştefan Cioranul, ce au fost sluger şi l-au adus la Bucureşti, vinuindu-l precum s-ar fi unit cu aga
f. 169 Costandin Bălăceanul./ Şi închizîndu-l la Mănăstirea lui Mihai vodă, au trimis într-o noapte armaşul şi l-au sugrumat.

După acéstia, văzînd Costandin vodă răotatea ce au făcut Haizler şi Bălăceanul în ţară cu oştile nemţeşti şi vrînd ca să le răsplătească cu rău pentru rău, s-au unit cu Tuchili groful, care avea cîtăva seamă de oaste de unguri de ţara de sus şi amîndoi aceşti domni au cerut de la împăratul turcescu oşti turceşti şi tătărăşti, ca să meargă în Ardeal să bată pe némţi, făgăduind Costandin vodă că el le va găsi drum şi plaiuri de vor întra toate oştile în Ardeal fără primejdie. Şi li s-au ascultat ruga lor şi le-au dat serascheriu mare, cu oaste multă, serhatlăi mai mulţi şi Cuciuc sultan cu oşti tătărăşti. Şi strîngîndu-se în ţară toate oştile au purces către Rucăr şi găsindu-se plaiu aproape de Bran, au întrat toate oştile în cîmpu, spre Tohani şi Zărneşti.

Prinzînd de véste şi Haizler gheneraliul că vin turcii şi tătarii şi cu Tuchili, le-au eşit înainte cu némţi, cu secui, ce-au avut. Şi dînd războiu iute, ca la un ceas, au întrat turcii şi tătarii şi ungurii tuchiléni şi rumânii noştri pen némţi şi au început a-i tăia, de au fost zăcînd
f. 169v trupurile ca buşténii./ Şi au fost izbînda turcilor. Într-acest războiu au perit Bălăceanul, vrăjmaşul lui Costandin vodă; şi i-au trimis capul la Bucureşti, puindu-l într-o suliţă în curtea lui, în zioa de Sîntă Mărie. Prins-au şi pe Haizler gheneralul, pre carele Tucheli l-au luat rob şi mai trecînd cîtăva vréme, l-au slobozit pentru doamna lui Tuchili, ce era la némţi, făcîndu-se schimbu. Perit-au atuncea şi Telechi gheneralul Ardealului şi mulţi domni unguri.

Tuchili groful au trimis cărţi la toată boerimea ungurească ca să vie la dînsul, vestindu-se craiu Ardealului despre turci. Şi au venit cei mai mulţi. Şi ducîndu-se către Sibiiu cu toate oştile, la un sat ce să chiamă Cîrstianul, acolo i-au făcut coronaţie, să fie craiu Ardeal<ul>ui.

N-au trecut vréme multă la mijloc, ci au venit de la Turc un capigiu cu caftane de izbînde, îmbrăcînd pe paşa şi pe sultanul şi pe Turchili şi pe Costandin vodă. Dară norocul ce pururea nu slujia lui Tuchili dupe voia lui, şi acum iarăşi vine véste că Badinsis cu toată armada cea mare întră în Ardeal. La carii neputînd sta împotrivă, au început a fugi cu caftanele în vine. Turcii, tătarii, tuchilénii şi rumânii,
f. 170 trăgîndu-se/ către Braşov, pe la Tel, unde iaste vama de vine la Ceraş,

5 *ad. marginal* Costandin 7197, 1689 A // 6 *ad. marginal* Omoară pe Ştefan Cioranul A // 10 Costandin, 7200 A // 13 *ad. marginal* Cu Tucheli cére oaste într-ajutoriu de la turci asupra némţilor A // 20 *ad. marginal* Vin oştile turceşti şi tătari pin ţară. Intră în Ardeal A // 21 *ad. marginal* Să lovescu oştile A // 25 *ad. marginal* Costandin 7199, 1692. Bălăceanul piiare în război A // 28 *ad. marginal* Prind şi pré Haizler ghen<eral> A // 32 *ad. marginal* Să încorunează Tuchel craiu Ardealului A // 36 *ad. marginal* Caftane de izbîndă vin de la Poarta turcească A //

în Ţara Rumânească, au eşit din Ardeal şi s-au răsipit oştile, o samă, care pe unde era rînduite şi altele pe la locurile lor, iară cu multă pagubă ţării.

Cu acéste trebi ale némţilor, [ce] Costandin vodă au fost indemnătoriu de au întrat în Ardeal de au bătut pe némţi. Şi cînd s-au pogorît némţii în ţară, nu s-au alcătuit cu ei, ci tot lîngă turci s-au lipit, cerînd ajutor şi făcînd izbînde asupra vrăjmaşilor Împărăţiei. Mare credinţă au dobîndit de la împăratul şi de la toţi cei mari ai Porţii; şi aceasta l-au ţinut cu îndelungare în domnie. Şi văzînd că-l au toţi în credinţă, creştea, să măriia, să lăţiia şi să bucura întru darurile ce-i aducea norocul.

După ce trecură acéste furtuni ce au fost în ţară, precum s-au zis mai sus, Dumnezeu iar au dat bătae ţării cu lăcuste. Că atît au venit de multe, de au umplut toată ţara, de mînca toate bucatele. Şi au clocit şi au puiat în cîţ<i>va ani, cît primejdiia ţara să piară de foame. Însă aducîndu-se nişte moaşte de la Sfetagora şi făcîndu-se osfeştanii în toată ţara, s-au milostivit Dumnezeu şi le-au rădicat de nu s-au mai văzut.

PENTRU NUNTA DOAMNEI STANCĂI.

Întru anul lumii 7200<=1692>, avînd odihnă domnul, avînd o fiică
f. 170v întîi născută, anume Stanca, de vîrstă, vrînd să o căsătorească/ şi aflînd de feciorul lui Iliaş vodă că iaste om frumos, de treabă, au trimis de l-au adus în ţară de la Ţarigrad, anume Radul. Şi făcînd nuntă cum să cade, domnească, o au dat pe fie-sa după acest beizadea. Sărac era, foarte, dară domnul l-au îmbogăţit. Blînd să arăta dintîi şi vin nu bea; să părea tuturor că va fi înţelept. Dară pe urmă, îmbogăţindu-se şi învăţîndu-se a bea şi vin s-au făcut foarte rău şi vrăjmaş şi crud, atît cît cu mîna lui mulţi oameni au omorît. Pentru care Dumnezeu i-au scurtat viaţa şi s-au mîntuit mulţi de nevoi.

În mijlocul vremilor acestora, fiind la Moldova Costandin vodă, ce-l porecliia Cantemir, vrajbă au întrat între domnii amîndoi şi muncind unul pe altul să surpe, venind din Moldova cîţ<i>va boiari pribégi: Antiohie hatmanul, Lupul vornicul şi alţii, i-au îndemnat Brîncoveanul să meargă la Poartă să pîrască pe Cantemir că iaste rău şi altele, ajutîndu-i cu banii lui şi cu priiatenii lui de la Poartă i-au trimis. Dară Cantemir vodă avînd pe Laţcarache spătariul Ruset capichehaia şi aflînd că au trimis Costandin vodă boiari moldovéni să pîrască pe domnu-său, au făcut cum au ştiut şi au luat ispravă de la Poartă şi unde era ascunşi, acolo s-au dus de i-au luat legaţ<i> şi i-au trimis la Moldova, neapucînd să dea vreo jalbă la Împărăţie. Dară domnul
f. 171 Moldovei i-au ertat; nu s-au potrivit/ umbletelor lor. Iară Costandin

---

4 *ad. marginal* Costandin, 7198, 1690 A // 8 *ad. marginal* Să înălţase A // 12 *ad. marginal* Urgie dumnezeiască au căzut pe ţară A // 18 *ad. marginal* Nunta doamnei Stancă<i>, fiica lui Costandin vodă A / *lipseşte* P // 30 *ad. marginal* Vrajba ce întrase între Cantemir vodă şi între Costandin vodă A //

vodă Brîncovanul au rămas ruşinat, fiind el mijlocitor, şi n-au putut isprăvi după cum au vrut.

ZAVISTIA LUI CANTEMIR VODĂ CE AVEA ASUPRA LUI COSTANDIN VODĂ B<RÎNCOVEANUL>.

Costandin vodă Cantemir vrînd ca să răsplătească lui Costandin vodă Brîncoveanul pentru céle ce-i făcuse, fiind nişte boiari rumâni pribégi în Ardeal, anume Stanco păharnicul Bucşanu, Preda Milcoveanul, Preda Proroceanul, Radul Haţaghi şi Iacşa căpitanul, au trimis Cantemir de i-au adus din Ardeal la Iaşi. Şi socotindu-se el că va putea mai mult decît Brîncovanul, i-au trimis la Poartă să pîrască pre domnu-său de rău, de hain i proci. Dară s-au înşelat Cantemir. Că îndată ce au prins véste Brîncovanul, au trimis boiari şi cărţi şi bani şi cum au putut au făcut şi i-au luat de la Poartă legaţ<i> în hiară şi în cătuşi de i-au dus la Bucureşti cu mare pompă. Pre carii în cîteva rînduri judecîndu-i, pe Staico paharnicul l-au spînzurat în Tîrgul de Afară, pe Proroceanul la Ruşii de Véde, iară pe cei trei i-au trimis la ocnă; şezînd cîtăva vréme acolo, i-au slobozit.

Întru acéste vremi veziriul Mustafa paşa au trimis poruncă în taină
f. 171v la domnul Costandin vodă ca să gătească/ conace din Olténiţă pînă în munte şi să găsească drumuri pin plaiuri, ca să treacă oştile împărăteşti în Ardeal, să se bată cu némţii. Care neputînd face într-alt chip, au făcut toată gătirea, dupe poruncă. Şi au venit şi veziriul cu toată putéria şi au trecut Dunărea pe la Olténiţă.

Hanul încă au venit cu putéria lui de s-au împreunat acolea. Dară nu au putut face céia ce au gîndit, ci au venit lucrurile într-alt chip. Că le-au venit véste de la Beligrad că l-au încunjurat némţii şi-l bat tare. Décii lăsînd drumul Ardealului au purces pen ţară în sus pînă la Diiu. Şi trecînd Dunărea au tras la Beligrad. Dară nimica n-au folosit; că pînă a sosi ei, némţii l-au luat.

Dupe aceasta nu multă vréme au trăit Costandin vodă Cantemir, ci au murit. Şi boiarii Ţării Moldovei au rădicat domn în locul lui pe fiiu-său Dumitraşco vodă beizadi. Dară înţelegînd Costandin vodă Brîncoveanul, îndată au trimis la Poartă de s-au rugat ca să pue domnu pe Costandin, feciorul Ducăi vodă, vrînd ca să-l facă ginere. Şi i s-au ascultat rugăciunea lui de l-au făcut domn Moldovei; iar Dumitraşco
f. 172 beizadea de ocară şi toţ<i> boiarii lui/ carii făcuse sfat de l-au rădicat pe el domnu, fără ştirea stăpînilor.

Luund, dară, domnia Moldovei Costandin vodă Duca, n-au zăbovit multă vréme, ci au gătit Costandin vodă céle ce trebuia ale nunţii şi zestrile ce-i rînduise fétii şi o au trimis la Moldova cu maica măriei

---

3-4 *lipsesc* P // 5 *ad. marginal* 7198 A // 15 *ad. marginal* Costandin vodă spînzură 2 boiari, anume. Pre alţii la ocnă îi pune A // 18 *ad. marginal* Mustafa. Costandin, 7194 A // 22 *ad. marginal* Gătirea conacilor oştilor tuceşti A // 29 *ad. marginal* Némţii iau Belgradul A // 30 *ad. marginal* Costandin, 7208 A // 31 *ad. marginal* Moartea lui Cantimir A // 38 *ad. marginal* Costandin vodă mărită pe fie-sa A //

sale, jupîneasa Stanca, cu multe jupînése, cu boiarii Costandin stolnicul, Diicul logofătul şi alţii, cu pompă frumoasă, şi o au dus la Iaşi. Şi acolo făcîndu-se céle ce să cuvin nuntelor domneşti, o au dat pe Maria doamna lui Costandin vodă Duca; şi toată gloata s-au întors în ţara lor.

Şi şezînd doamna Maria în cîtăva vréme la Moldova, au poftit şi ia şi părinţii ca să vie de acolo să se vază; şi au venit, eşindu-i înainte la Colintina mumă-sa, doamna Marica, cu multe jupînése şi slujitorime de o au dus cu frumos alai. Era şi doamna Anastasia a Ducăi vodă, adecă soacră-sa, carii viind în Bucureşti au şezut doao săptămîni ospătîndu-se şi veselindu-se unii cu alţii. Deacii iar s-au dus la ţara lor./

f. 172v Acolo la Moldova mergînd, fiind doamna Maria mîndră, şi semeaţă, avînd pe tată-său domn mare Ţării Rumâneşti, au început a necinsti jupînésele boiarilor cu multe cuvinte réle. Şi mai vîrtos aceasta. Că într-o zi dupe Paşti venind jupîneasa cu işlic, dupe cum le iaste obiceaiul de poartă jupînésele işlice în toată vrémia, i-au luat işlicul din cap şi l-au băgat în foc şi au lăsat-o cu capul gol, zicînd că numai doamnelor să cade să poarte işlice, iară nu şi jupînéselor. Acéstia văzînd boiarii s-au scîrbit foarte tare şi au umblat cu mijloc ca acela şi l-au scos din domnie şi au pus domnu pe Antiohie vodă Cantemir.

Mai nainte de mazilia lui Costandin vodă Duca s-au dus domnul la Cerneţ şi hanul Selim Gherei au trecut pen ţară, mergînd asupra némţilor, împreună cu calga sultan. Carii mergînd pînă la Jiiu, le-au venit véste că moscalii merg asupra Crîmului să-l bată. Ci de la Jiiu s-au întors calga sultan cu oastea lui îndărăt, iar hanul s-au dus unde i-au fost porunca.

Într-această vară sultan Mustafa mergînd asupra némţilor cu Selim Gherei han, găsind pe Veterani gheneraliul cu puţintéle oşti la Logoş,
f. 173 osebit de célialalte oşti/ mari ale némţilor, dînd războiu tare, abiia şi cu mare peire a turcilor au biruit pe Veterani, perind şi el în războiu şi au fost izbînda turcilor. Împăratul turcul, văzînd acea fărîmă de izbîndă şi auzind că vin oştile céle mari nemţeşti n-au vrut să le aştépte, ci au plecat de au venit pen ţară, întrînd la Cerneţ, eşindu-i domnul înainte de l-au petrecut pînă la Nicopoe. Acolo, îmbrăcîndu-l cu caftan, s-au întors la scaun cu bucurie.

Al doilea an iar au mers sultan Mustafa la némţi şi au mers şi tătari cu şah Paz-Gherei sultan şi cu Ial agasi. Şi trecînd împăratul Dunărea s-au întîlnit cu némţii într-un cîmpu. Însă norocul i-au slujit, de-au făcut meterez de cară împrejurul taberii turceşti şi aşa au hălăduit împăratul şi s-au întors ruşinat. Că atîta au dat un războí de tare, cît au întrat un gheneral în tabără şi mare peire au făcut în turci, pînă încît

---

14 *ad. marginal* Doamna Marica necinstéşte jupînésele A // 21 *ad. marginal* Boiarii scot pe Costandin Duca vodă şi pun pe Antiohie Cantimir. A // 23 *ad. marginal* Costandin vodă Brîncoveanu mérge cu hanul şi cu calga sultan asupra némţilor A // 26 *ad. marginal* Calga sultan să întoarce înapoi pe Jiiu A // 29 *ad. marginal* Să lovescu turcii cu Viterani şi bat pe némţi şi piiare şi el. Au izbîndit turcii A // 32 *ad. marginal* Împăratul turcul să întoarce înapoi. Tréci prin ţară A // 35 *ad. marginal* Domnul îi iase înainte şi-l îmbracă cu caftan A // 38 *ad. marginal* Mérge împăratul la oaste şi-l bate A // 40 *ad. marginal* Împăratul turcescu scapă şi să duce la Ţarigrad A //

s-au fost spereat şi împăratul că va peri. Însă atunce au scăpat şi s-au dus la Ţarigrad.

Întru acest an moscalii, mergînd la Azac cetatea şi neputînd turcii şi tătarii ce era acolo să le stea împotrivă, au luat cetatea.

Al treilea an iar mérge sultan Mustafa la oaste asupra némţilor. Şi trecînd Dunărea pe la Beligrad s-au dus la Tisa, la locul ce să chiamă f. 173v Senta. Şi au făcut pod să treacă turcii. Deci trecînd veziriul/ şi toată putérea oştilor turceşti peste Tisa, iată şi Evghenie prinţepul cu oştile nemţeşti încungiură toate oştile turceşti. Văzînd împăratul că némţii au venit şi temîndu-se că nu vor da turcii lui războiu, ci de frică vor fugi, au poruncit de le-au stricat podul. Déci némţii cu tunuri, cu puşci, dînd război vitejaşte, i-au omorît pe toţ<i>, de n-au scăpat suflet dintr-înşii. Împăratul văzînd ciudă ca aceasta au fugit la Beligrad, puindu-ş<i> alt vezir, alt iniciar aga şi alţi paşi, în locul celor morţi .

Costandin vodă, fiind la Cerneţ, i-au venit poruncă să păzască plaiurile. Priviia acéle lucruri ce să făcea şi rîdea. Însă dupe rîs vine şi plîns. Că iată vine véste de la Ţarigrad că au murit fie-sa, doamna Maria a lui Costandin vodă Duca, fiind acolo mazil, de care mare jale şi întristare au avut. Dupe acéia viind Costandin vodă de la Cerneţ la Bucureşti şi întorcîndu-se şi împăratul cu veziriul la Odriiu, au trimis veziriul caftan de vezir nou.

Trecînd după acéstia cîtăva vréme, avînd Costandin vodă o fată de vîrstă, anume Ilinca, o au logodit cu Scarlat, fiiul preaslăvitului f. 174 Alexandru, marele dragoman al Împărăţiei turceşti./ Şi viind Scarlat aicea în ţară au făcut Costandin vodă nuntă foarte frumoasă şi cu cinste mare, domnească.

Cînd au fost cursul anilor 7206 <=1698> au mai făcut turcii oaste împotriva némţilor, fiind vezir Husein paşa. Şi au mers la Beligrad, trecînd pe aicea, prin ţară şi Selim Gherei hanul, cu trei feciori ai lui şi cu tătarîi. Dară nici un război n-au făcut într-acest an, umblînd între dînşii vorbe de pace. Numai ci au băgat zaharea şi hazna în Cameniţă, cîtă au trebuit.

Iar la leat 7207 <=1699> au gătit împăratul pe reiz efendi şi pe preaslăvitul Alexandru mare dragoman, de i-au trimis ca să facă pace cu némţii, carii strîngîndu-se şi despre partea némţilor şi despre partea turcilor la Carlovici, şezînd în cîtăva vréme au aşezat pace în 25 de ani.

Costandin vodă nu avea bucurie de pacea ce să făcuse între împăraţi, pentru căci cînd era oştire nu gîndiia turcii de niscareva mazilii să facă, ci tot gîndul lor era spre oştire. Iar după ce au făcut pace, să temea de mazilie. Ci au făcut socoteală ca să-ş<i> facă un dres

4 *ad. marginal* Moscalii iau cetatea Azacului A // 5 *ad. marginal* Mustafa împăratul mérge asupra némţilor A // 7 *ad. marginal* Evghenie prinţipul încungiură oştile turceşti A // 15 *ad. marginal* Costandin, 7199, 1691 păzéşte plaiurile A // 17 *ad. marginal* Moare doamna Mariia a Ducăi vodă A // 22 *ad. marginal* Costandin vodă mărită pre o cocoană <a> lui, anume Ilinca, după Alixandru, dragoman împărătescu A // 33 *ad. marginal* să face pace A // 38 *ad. marginal* Costandin, 7207, 1700 A // 41 *ad. marginal.* Face socoteală ca să-şi facă dres bun de la Împărăţie, să aibă domniia în viaţa lui A //

bun de la Împăraţie, să-i făgăduiască domniia în viaţa lui, cît va trăi/ f. 175v să nu mai aibă témere de mazilie. Şi au trimis boiari şi mulţi bani de au trimis la Poartă şi cu cărţi despre ţară, lăudîndu-l şi cerşindu-l să li-l dea domnu cît va trăi el. Şi cu multe cheltuiale ce au făcut şi cu cîteva pungi ce au mai adaos haraciul cel vechiu, care era 250 pungi - iar el cu această pricină l-au făcut 280 pungi -, i-au dat hatişerif împărătesc, făgăduindu-i să-l lase să fie domnu în viaţa lui, cît va trăi el. Care aducîndu-l cu cinste mare, strîngîndu-se toată boerimea şi ţară multă s-au cetit în divanul cel mare. Şi aşa s-au odihnit inima lui Costandin vodă, nemaitemîndu-se de mazilie.

Într-acea vréme şi muma lui Costandin vodă, jupîneasa Stanca, au murit. Şi cu cinste i-au făcu pogrebania în Bucureşti. Decii rădicîndu-o de aicea într-o carîtă, rînduind boiari, jupînése şi slujitori o au adus la mănăstirea de la Brincovéni de o au îngropat.

Scarlat paharnicul, ginerile lui Costandin vodă, fiiul preaslăvitului Alexandru dragomanul, carele ţinea pe domniţa Ilinca, războlindu-se rău, au murit la Tîrgovişte. Şi l-au îngropat cu cinste domnească în Mitropoliia din Tîrgovişte. Mulţi zicea să-l fie otrăvit f. 175 Costandin/ vodă pentru nişte pricini ce avea socrul cu ginerile, între dînşii. Ci aceasta Dumnezeu va şti mai bine şi va şi plăti fieştecăruia după faptele lui.

Trecînd şi aceste întristări ce venise lui Costandin vodă, văzîndu-se că ş-au dres lucrurile despre Poartă, să nu mai aibe grijă de mazilie, să bucura şi să veseliia şi să lăţiia în domnie, în avuţii ce-i strîngea de la ţară (care alt domn n-au strîns nici s-au îmbogăşit ca el, de cînd iaste începutul ţării) şi altă grijă nu avea, numai să se primble pe la sate, pe la vînaturi, pe la vii pe vrémia culesului. Cîţ<i>va ani dară trecînd cu această odihnă a lui Costandin vodă, iată vine un imbrohor al împăratului cu poruncă să-l ridice să-l ducă la Odriiu, unde era împăratul. Şi pricina pentruce nime nu ştiia. Decii el de multă inimă rea s-au bolnăvit. Dară imbrohorul tot acii au şezut, pînă s-au mai îndreptat din boală. Apoi l-au rădicat şi l-au dus unde i-au fost porunca. Şi mergînd la Odriiu au şezut în 30 de zile şi nu i-au dat nimeni voe să se împreune cu cineva. Şi avea mare întristare, temîndu-se că-l vor mazili. Pentru care umblînd capichehaialele pe la unii, pe la f. 175v alţii/ făgăduind bani, nici un răspuns nu putea să ia. În cea dupe urmă, temîndu-se de vreo primejdie să nu-i vie cumva, au făcut alt adaos de haraci 240 pungi peste céle 280 ce era mai nainte, numai să-i dea domniia şi să vie în ţară. Şi cu aceasta ş-au dobîndit domniia şi binele casii lui. Iar pe săraca ţară o au îngreuiat cu atîta haraci, care nu putea să-l rădice, ci era totdeauna în cazne şi vaete şi în lacrăme pentru greul

---

2 *ad. marginal* Trimite boiari la Ţarigrad A // 5 *ad. marginal* Adaoge haraciul ca să fie domnu în viaţa lui A // 11 *ad. marginal* Costandin, 7207. Moare jupîneasa Stanca, mama lui Costandin vodă A // 15 *ad. marginal* Moare Scarlat pah<arnicul>, ginerile lui Costandin vodă A // 22 *ad. marginal* Costandin, 7198, 1690 A // 24 *ad. marginal* Bine trăind, fără de griji A // 28 *ad. marginal* Costandin, 7198 A // 28 *ad. marginal* Vine imbrihor să-l ducă la Odriiu. S-au bolnăvit A // 31 *ad. marginal* Şade imbrihorul să să însănătoşaze şi-l duce la Odriiu A // 38 *ad. marginal* Costandin vodă adaoge haraciul 7208 A //

ce le venise.

Însă după ce l-au slobozit de la Odriiu şi au venit în ţară ş-au schimbat firea, s-au făcut mai rău, mai cumplit. Împrumutări mari au pus pe boiari, pe mănăstiri, biruri mari pe săraci la ţară, cît n-avea putére să le plinească, ci să văeta şi-l blestema.

După aceasta iar linişte au venit domniei lui, făcîndu-şi şi alt hatişerif împărătesc, ca să fie domn în viaţa lui, dupe cum făcuse şi celalalt, care s-au zis mai sus. Şi cîţ<i>va ani au trăit fără grijă, dară tot nu să odihnea Costandin vodă, văzînd pe turci că sînt nestatornici, nu stau la vorbele lor, ci unele zic şi altele fac. Şi văzînd şi pe némţi că s-au împăcat cu turcii de nu are nici un ajutoriu, nici un razim despre
f. 176 dînşii au început/ a să ajunge cu moscalii în vorbe, totdeauna trimiţînd oameni cu scrisori, îndemnîndu-i ca să vie cu oşti asupra turcilor, ca să ia acéste ţări, Ţara Rumânească, Ţara Moldovei, ca să fie supt stăpînirea lor. Şi ş-au cerşut şi hrisoave, făcîndu-se pe dînsul şi pe feciorii lui cnezi de Moscovia, şi i le-au dat. Şi cu aceste făgăduiale să lega către ţariul că viind spre părţile acéstia îl va ajuta cu toate céle ce vor trebui oştilor: zaharéle, lefi şi oştile lui şi streine, cît va putea.

Şi aşa, prin multe rugăciuni şi îndemnări ce făcea Costandin vodă s-au pornit ţariul cu oşti de au venit asupra turcilor. Şi viind în Moldova, la Iaşi, Dumitraşco vodă Cantemir încă s-au închinat ţariului, cu toată ţara lui.

Turcii încă, auzind de aceasta, au făcut gătire mare despre toate părţile, făcînd pod peste Dunăre; şi trecînd turcii Dunărea în mare frică era, neştiind slăbiciunea moscalilor, gîndind că vor fi oşti multe moschiceşti şi cu de toate gătirile avînd.

Pe Costandin vodă încă l-au chiemat turcii să margă la oaste; dară el nici cum n-au vrut să margă, ci s-au gătit cu oastea lui şi s-au dus în
f. 176v Gura Urlaţilor şi acolo au şezut/ de priviia şi la o parte şi la alta, să vază ce vor să facă. Şi au muncit în tot chipul să dea bani turcilor, un uzmet, şi să-l lasă în ţara lui. Turcii însă văzînd că nu-l pot aduce cu voe, l-au lăsat şi i-au luat vreo 300 de pungi.

Acolo la Urlaţi fiind vlădica Anthim şi toţ<i> boiarii şi văzînd pe Costandin vodă că iaste cu îndoială despre moscali, au făcut sfat întrascuns vlădica Anthim cu o samă de boiari, Toma spătariul Cantacuzinul şi cîţ<i>va de ceilalţi, nenumiţ<i>, ca să se unească cu moscalii şi să pîrască pe Costandin vodă, socotindu-l că-i iaste gîndul ca să înşale pe moscali, văzînd că nici den céle ce le făgăduise să le dea ajutor, zaharéle, bani, oaste, nu le dă. Dentru care sfat ce făcuse s-au ales Toma spătariul Cant<acuzino> şi s-au dus la ţariul cu

---

2 *ad. marginal* Greutate mare pe ţară A // 13 *ad. marginal* Costandin vodă îndeamnă pre moscali să vie asupra turcilor A // 19 *ad. marginal* Costandin, 7208 A // 21 *ad. marginal* Moscalii vin în Moldova A // 22 *ad. marginal* Dumitraşco vodă Cantimir să închină la moscali A // 23 *ad. marginal* Turcii fac gătire asupra moscalilor A // 27 *ad. marginal* Turcii chiiamă pe Costandin vodă la oaste şi nu mérge A // 31 *ad. marginal* Costandin vodă dă bani să nu-l ducă la oaste A// 33 *ad. marginal* Anthim vlădica cu boiarii fac sfat ca să pîrască pe Costandin vodă la moscali, văzînd că nu le dă céle făgăduite A // 40 *ad. marginal* Thoma spat<arul> mérge la moscali, la ţariu. I-au dat oaste şi bate Brăila A //

cîț<i>va ai săi. Și împreunîndu-se la Iași cu țariul i-au cerut oaste să margă la Brăila să o ia. Și i-au dat oaste cît i-au trebuit, cu un gheneral, anume Ren. Și viind la Brăila o au bătut în trei zile și o au luat.

Iar țariul cu oștile ce avea s-au pogorît pe Prut în jos, pînă la un loc foarte mlăcos și înghesuit. Acolo eșindu-le turcii și tătarii înainte i-au f. 177 ocolit de toate părțile și le da război tare./ Dară moscalii fiind flămînzi, neavînd zaharea gătită, nădăjduindu-se în za<ha>reaoa ce le făgăduise Costandin vodă să le trimiță și nu le-au trimis, era pocălțiț<i> de foame de nu avea nici o putére a da război, ci venisă în cumpănă să piară, și oștile și țariul.

Carii văzînd nevoia, au strigat pace. Veziriul încă au poftit pace. Și așa s-au mîntuit țariul și oștile lui de primejdie. Că de n-ar fi priimit turcii pacea și să fie ma<i> șezut încă 3, 4 zile împrejurul lor vrea lua pre toți robi și pe țariul și pe țarița, că era cu dînsul acii, și pe toț<i> ostașii. Dară norocul le-au ajutat de au scăpat, priimind și turcii pacea.

Decii așezîndu-se ei între dînșii, le-au dat turcii și zaharea, de au avut de mîncare acolea și la întoarcere.

Toma spătariul și cu Ren gheneralul, auzind véste ca aceasta, au lăsat și ei Brăila iar turcilor și s-au dus către țariul.

Costandin vodă la acéste lucruri avea doao socotéle: una că îndemnase pe țariul ca să vie asupra turcilor, carei de va bate pe turci, să fie izbînda moscalilor, să se arate cu față curată că din îndemnarea f. 177ᵛ lui s-au/ făcut biruință asupra vrăjmașilor creștinești; altă socoteală avea că scriia totdeauna la turci, îndemnîndu-i să margă fără grijă, că le sînt oștile puține și flămînde și altele. Și cu acéste socotéle ce făcea, socotiia ca să nu să scape de bine, ori o parte va birui, ori alta. Dară, săracul, s-au scăpat de amîndoao. Că moscalii l-au cunoscut de ficlean și înșelătoriu de creștini, turcii încă l-au numit hain împăratului, văzînd că Toma spătariul, fiind credincios al lui și boiariu mare și din neamul lui s-au dus la țariul de au cerșut oști și au venit la Brăila de au făcut atîta pagubă și o au și luat de la mîna turcilor. Iară mai vîrtos s-au încredințat turcii din spunerea solilor moschicești, carii, mergînd la turci, au spus cum Costandin vodă i-au chiemat pe moscali de au venit cu oștire împotriva turcilor, rugîndu-i cu cîț<i>va ani mai nainte, cu cărțile și cu oamenii ce trimitea totdeauna la dînșii.

Dintr-aceasta mai mult s-au adeverit că au ficlenit pe stăpînu-său Turcul, care l-au miluit cu domnie prin mulți ani. Și vrea turcii să-l f. 178 mazilească de atunce, numai să temea/ că va fugi și nu-l va putea prinde, neavînd pe cineva de ai țării mijlocitori; și așa au trecut vréme cîtăva, fiind în necredință de către turci. Că precum gîndise el să placă vreunii părți, în cea dupe urmă nici uniia au plăcut, nici alțiia. Că nu

---

4 *ad. marginal* Țariul să pogoară pe Prut în jos și-l ocolescu turcii, tătarii A // 6 *ad. marginal* Oștile țariului flămînzăscu în nădéjdea zaharelei Brîncoveanului A // 11 *ad. marginal* Strîgă pace și să mîntuiaște țariul de primejdie A // 16 *ad. marginal* Turcii dau zaharea țariului și să întoarce înapoi A // 18 *ad. marginal* Toma spat<ariul> lasă Brăila și mérge la țariul A // 20 *ad. marginal* Costandin 7219, 1711 A // 25 *ad. marginal* Costandin, 1711 A // 31 *ad. marginal* Turcii să adeverează de ficleniia lui Costandin vodă A //

minte Hristos unde zice că nu poate sluji neştine la doi domni.

În mijlocul vremurilor acestora Ca<n>tacuzinii, carii pururea au fost ficléni domnilor, şi n-au fost odihniţi de nici un domnu, şi acum, la Costandin vodă, au început să-l ficlenească şi să-l dezrădăcinéze din faţa pămîntului, neavînd altă pricină fără numai răotatea lor, acéia ce din fire o au avut şi mai de nainte. Că nu le-au lipsit din zilele lui Costandin vodă nici un fel de bine, ca să nu-l aibă: voe veghiată, sfétnici ai domnului, plini de bani, de sate, de vii, fără bir, fără împrumutări, precum alţii ai ţărîi da; iară ei nicicum. Să zic adevărul, iar nu minciună, mai bine trăiia ei decît şi Costandin vodă; că el avea grijile domniei, iară ei avea primblările şi desfătările şi cîştigurile şi
f. 178v tot binele./ Dară tot nu era mulţemiţ<i> de binele acela, ci poftiia şi mai mult, adecă domniia.

De care văzînd pre domnu că s-au stricat de toate părţile, mai vîrtos despre turci cu numele ce ş-au cîştigat că iaste hain, cu aceasta au socotit că-l vor surpa. Şi au început a scrie cărţi la Împărăţie şi le-au pecetluit cu peceţi făcute la Braşov ale tuturor boiarilor ţărîi, în taină luund izvod de toate peceţile; şi o samă de boiari nu ştiia de aceasta nici cum. Şi cu acele arzumagzaruri l-au pîrît la Împărăţie în multe rînduri; dară tot nu să încredea turcii să trimiţă să-l mazilească, temîndu-se că nu vor putea pune mîna pe dînsul.

Iar cînd au fost mai pe urmă, aflînd ei organ ca acela pe un Costandin Diichiti, care era vătaf de aprozi la Costandin vodă şi vrînd să se ducă la Ţarigrad, cu voia domnului, pe acesta l-au găsit şi i-au dat cărţi ca să le dea în mîna Împăratului, întru care făgăduia ca să nu fie grijă că va scăpa Costandin vodă, că ei îl vor prinde şi-l vor da în mîna împăratului. Pre care Diichiti şi din gură l-au învăţat aşa să să spue că nu va scăpa dinaintea lor Costandin vodă./

f. 179 Deci mergînd la Ţarigrad şi dînd cărţile şi zicînd din gură céle ce-l învăţase, s-au încrezut turcii şi avînd şi mai denainte ahtu ca să-l prinză, dobîndind mijlocitori pe aceşti Şaitanioglulari, adecă pe Cantacuzini, feciorii Dracului, în taină foarte mare au gătit pe imbrohorul cel mare, împărătesc şi pe Mustafa aga capigiul şi i-au trimis de n-au ştiut nimeni ca să strîngă oşti după margini şi să vie să prinză pe Costandin vodă. Carii viind pînă la Ruşciuc amîndoi, de acolea au trimis înainte pe Mustafa aga cu fermanuri de mazilie şi cu ferman să pue alt domn, dînd poruncă imbrohorul ca de va sta împotrivă domnul să-i facă ştire să vie şi el cu oştile turceşti să-l cuprinză.

Însă la 24 de zile ale lui martie, sosind Mustafa aga, miercuri, în săptămîna cea mare de lîngă Paşti şi împreunîndu-se cu domnul i-au spus mazilie. Decii ce să facă Costandin vodă nu ştiia, fără numai

---

2 *ad. marginal* găsiră vréme Cantacozinii asupra lui Costandin vodă A // 4 *ad. marginal* Costandin, 1720 <sic> A // 22 *ad. marginal* Cantacozinii trimit cărţi la Împărăţie pe Costandin Diechiti, văt<af> de aprozi A // 28 *ad. marginal* Costandin, 7222, 1714 A // 29 *ad. marginal* Împărăţiia trimite imbrihor împărătescu să prinză pe Costandin vodă A // 40 *ad. marginal* Mustafa aga soséşte cu maziliia lui Costandin vodă A //

lacrămi şi răbdare. Mustafa aga au început a-i pecetlui cămările cu averile lui şi l-au dat pe domnu în chezăşiia boiarilor, ca să nu fugă şi s-au dus la gazdă.

Dară, ticăitul, cum vrea să fugă, că rudele lui Ca<n>tacuzinii era mai mare peste oştile ţării şi era ficlénii şi pîrîşii, carii să bucura că f. 179v văzuse acéia ce au pohtit./ În noaptea acéia, miercuri spre joi, au mers Mihai spătariul Cantacuzinul şi Ştefan spătariul Cantacuzinul la Mustafa aga, avînd dragoman pe Caramanlîul portariul şi i-au făgăduit bani mulţi ca să stea la imbrohorul să pue pe Ştefan spătariul domnu. Şi plecîndu-se Mustafa aga, îndată au scris la imbrohorul cu multe făgăduiale şi i-au făcut ispravă să-l facă domnu pe Ştefan spătariul. Şi a dooa zi, joi, viind imbrohorul în Bucureşti, au grăbit de l-au făcut domnu. Iar vineri dimineaţa l-au rădicat pe Costandin vodă cu toată casa lui şi pe toţ<i> ginerii lui de i-au dus la Ţarigrad şi i-au închis la Edicula. Decii nevoinţa ce au făcut Ştefan vodă de au stins pe Costandin vodă, mai nainte vom scrie la domnia lui Ştefan vodă.

Costandin vodă Brîncoveanul în domniia lui au fost fericit de toţ<i> oamenii ţării şi încă şi de oamenii altor ţări, cît i s-au auzit numele; iar nu lăudat. Pentrucă alta iaste fericirea, alta iaste lauda; iaste osebire între laudă şi între fericire. Că să fericesc mulţi împăraţi, crai, domni, boiari, pentru noroc ce au în viaţa lor, dupe pofta şi voia celor trupeşti lucruri: cum avuţii multe să aibă, cum cinste, cum f. 180 îndelungări de/stăpîniri şi altele ca acéstia, carele sînt darurile norocului, care şi alţi păgîni şi tirani le-au avut şi s-au fericit de norocirile ce au avut. Iară nu s-au lăudat de niscareva fapte bune. Că lauda iaste numai a faptelor celor bune, ce face cineva în viaţa lui şi pe urma lui rămîne acea bunătate de o laudă oamenii.

Într-acesta chip poate să se fericească şi Costandin vodă , că l-au dăruit norocul cu de tot feliul de bine: sănătos, întreg, casă întreagă, fii şi féte mulţi, avuţii prea multe, case, palaturi, sate, heleştée, domnie îndelungată şi altele ca acéstia, care nu i-au lipsit nimica de carii ochii lui au poftit. Dară toate acéstia au fost darurile norocului, iar nu cîştigate de dînsul. Că acéia ce cîştigă cineva în lume iaste partea sufletului, adecă bunătatea, *areti*, şi pentru acéia să şi laudă. Iară Costandin vodă nici o bunătate sufletului n-au arătat în viaţa şi în domnia lui, pentru ca să se laude. Ci mai vîrtos iaste a să huli pentru multe fapte réle ce au făcut în domnia lui, care au rămas la cei dupe urmă greutate şi blestem.

f. 180v Avea o lăcomie mare, peste măsură şi obiceaiurile céle/ bune ale ţării, care cu multă socoteală şi osteneală le-au făcut acei bătrîni, toate le-au stricat şi cum i-au plăcut lui le-au făcut. Slujitorimea care era, de

---

1 *ad. marginal* Lacrămi şi răbdare A // 2 *ad. marginal* Pecetluiaşte cămărîle lui Cost<andin> vodă A // 4 *ad. marginal* Cantacozinii să bucură A // 7 *ad. marginal* Mihai spat<arul> mérge la Mustafa aga şi dă dar să facă pe Ştefan spat<arul> domnu A // 10 *ad. marginal* Scrie Mustafa aga la imbrihorul A // 12 *ad. marginal* Vine imbrihorul în Bucureşti. Îmbracă pe Ştefan spat<arul> cu caftan de domnie. Rădică pe Cost<andin> vodă A // 17 *ad. marginal* Costandin, 1714 A // 34 *cu caractere greceşti;* areti A // 35 *ad. marginal* Costandin, 1714 A //

rădica numai el haraciul împărătesc, pe toţ<i> i-au stins de i-au făcut podani pen satele lui şi ale rudelor lui, Canta<cu>zinii şi altele, nenumărate. După acéia, cea mai rea de toate, adaosele haraciului care l-au făcut la turci, pentru binele casei lui. Care din 250 pungi ce au fost cînd s-au pus el domnu, iară el l-au făcut 520 pungi, de au rămas un blestem, de bleastemă săracii de acesta greu şi vor să blésteme în véci.

Şi într-acesta chip au luat sfîrşit domnia lui Costandin vodă. Şi au domnit ani 25, pol./

f. 181 *MOLDAVIA.*

Vl<ea>to 7193, 1685. DOMN 56. DOMNII 64. COSTANDIN CANTEMIR VODĂ BĂTRÎNUL, AL DOILEA NUMIT CU ACEST NUME, CE AU FOST DE LA TOBAC, DIN OAMENI DE JOS, FĂLCIAN.

După ce au îmbrăcat caftan de domnie Cantemir vodă la Obliciţă, îndată au trimis pe fiiu-său Antiohie beizade la Ţarigrad pentru credinţa, ca să se afle în chip de zălog. Însă şi boiarii cei mari de ţară ş-au trimis toţ<i> cîte un fecior cu beizade de au şezut trei ani la Ţarigrad în Bogdan sarai, tot cu cheltuiala ţării. Iar la scaun în Iaşi au venit la iulie 5 zile; carele la domnia Ducăi vodă au fost clucér mare, om de ţară, moldovan drept şi foarte viteaz bun. Iară la fire blînd şi cu inima milostivă, răbdătoriu, cu puţină mînie întîi, apoi ertătoriu, nelacom la avére şi îndurătoriu, necărturariu, iară slujit şi la toate priceput. Biséricile cu ruga păziia şi cu sfat bun întemeiat, împodobit la cuvinte, dulce era vorba lui. Limba turcească ştiia bine. La
f. 181v răspunsuri era gata./ Voinicii vitéji, slujitorii îi era dragi şi-i miluia din cît era prilejul ţării. Că despre léşi din sus rămăsése tîrgul Iaşii hraniţă şi hotar, în loc de margine, precum vei înţelége mai pe larg înainte. Că mulţi feciori de oameni buni, şi de boiari şi de alţi slujitori, cum s-au scris la a treia domnie a Ducăi vodă; că au fost fugit mulţi pin Ţara Leşască şi la Ardeal şi de acolo, făcînd céte de tîlhari, veniia în ţară de prăda şi jefuia. Carii au putut întîi la toate mănăstirile şi lavrele céle mari, domneşti, cîte sînt pe supt munte, începînd de la Putna din sus şi de la Soveja, pînă la Focşani; nu alţi oameni streini, ci tot moldovéni, oameni de ţară, carii pribegise din zilele Ducăi vodă şi ale lui Dumitraşco vodă. Şi neputînd domnia a ţinea slujitori ca să se poată apăra de tîlhari, pre mulţi oameni au fript şi au arsu, de i-au omorît. Şi să pustiise ţara de tot, cît n-au fost aşa mai de cînd iaste ia.

Osebit de acéstia, cum s-au aşezat Cantemir vodă la domnie într-acestaş an la sept<emvrie> au şi pogorît Ioann Stanislav Iablunovschii, hatmanul cel mare al corunii leşeşti cu oaste şi au întrat în ţară de au venit pînă la Boian, pe Prut, vrînd ca să oprească zahareao<a>

7-8 *lipsesc* P // 9 *ad. marginal* Moldavia A // 10-13 De domnia lui Cantemir bei, ce-i zic Costandin vodă Bătrînul D // 38 *ad. marginal* Cantemir, 1685 A //

f. 182 turcească care o ducea să o bage în/Cameniţă, fiind a lor, luată de la léşi cu sabia. Ci eşind împotriva léşilor Suleiman paşa serascheriul şi cu Selim Gherei, hanul tătărăsc, au dat léşilor război din toate părţile. Ci nu le putea strica nimica. Şi aşa, bătîndu-se, spun cum şi Cantemir vodă au eşit singur cu capul lui şi cu boerenaşii de curtea lui şi cu slujitori ce avea mai de treabă la harţu şi mare vitejie au arătat la acea aripă dincătro au dat năvală asupra léşilor, cît spun că îndată au legat léşii tabără şi au clătit înapoi dintr-acel ceas. Care văzînd Suleiman paşa cu cîţ<i>va galbeni de aur l-au dăruit atunce pe Cantemir vodă.

CÎND AU ÎNTRAT IOANN SOBEŢCHII, CRAIUL LEŞESC, CU TOATE OŞTILE ÎN ŢARĂ.

Iar cînd au fost la anul 7195<=1683>, la avgust, pogorît-au şi Ioan Sobeţchii, craiul leşesc, cu toate puterile sale în jos, de au întrat în ţară, trăgîndu-se cuvîntul precum mérge asupra Bugeacului, luund Prutul în jos. Şi au venit şi în tîrg în Iaşi, de au făcut bencheturi. Cantemir vodă, prinzînd de véste, au eşit din Iaşi mai de timpuriu şi au luat drept în jos la Fălciiu, spre tătari. Unii din boiari sfătuia pe f. 182v Cantemir vodă ca să margă la Focşani./ Ci el au ţinut sfatul său de au mers drept la tătari, ca să nu cadă ţara la vreo primejdie de robie şi de pradă.

Craiul Sobeţchii, întorcîndu-se îndărăt şi trecînd cu oştile pe lîngă Iaşi, au dat foc Mănăstirii Goliei şi Trisfetitelei, Mitropoliia cea véche, de le-au arsu. Dumnezeu să nu iarte, că ş-au luat şi ei plată! Spun să-i fie spînzurat craiul.

Şi aşa, mergînd pe Prut în jos pînă la Fălciiu, făcînd mare pagubă şi jaf ţărîi şi de acolo învîrtejindu-se iarăşi pe la Iaşi s-au dus în Ţara Leşască. Şi de atunce au rămas în Ţara Moldovei la mare sărăcie şi pustiietate, că mai n-au scăpat nimeni, cu nimica.

CRAIUL SOBEŢCHI AU LUAT PE SFETII IOAN NOVII.

Atunce, la întorsul craiului, Dositheu, mitropolitul, au închinat moaştele sfîntului mucenic Ioan Novii la craiul Sobeţchii, care l-au fost adus în ţară cu multă cheltuială răposatul şi bătrînul domnu Alexandru vodă, feciorul lui Roman vodă, de la Cetatea Albă, la văleatul 6923 <=1415>, de au stătut în ţară ca la 300 de ani. Şi s-au dus şi Dositheu mitropolitul împreună cu sfîntul în Ţara Leşască, cu toate odarăle de mult preţ ale Mitropoliei şi ale sfîntului, de-l ţin léşii f. 183 pînă astăz<i>./ Aşijderea, tot atunce, răschirîndu-se léşii, cazacii şi moldovénii cei pribégi pen ţară pentru jafuri şi ajungînd pe supt munte, au aflat pe doamna Roxanda, fata lui Vasilie vodă, ce o au fost ţinut Timuş, hatmanul căzăcescu, în Cetatea Neamţului. Şi cu multe munci o au muncit, pentru avuţie. Pe urmă i-au tăiat capul pe prag cu toporul.

10-11 *lipsesc* D // 12 *ad. marginal* Lucruri streine, 7195 A // 30 *lipseşte* D//

Spun că ar fi găsit la dînsa 19.000 de galbeni.

Şi de atunce nu mai avea Cantemir vodă odihnă de podghiazuri, că să umpluse ţara de tîlhari. Numai şi el avea strişte, de-i prindea lesne şi cu munci gréle îi munciia. Că pre unii de vii cu foc îi ardea, pre alţii în patru bucăţi îi tăia, altora le tăia mîinile şi picioarele şi aşa să pedepsiia, pînă muriia.

Pus-au staroste la Focşani pe Miron Costin, dîndu-i volnicie pentru oameni răi de-i înţepa acolo, la margine, pre cîţ<i> prindea, făcînd movile de dînşii. Carii de la o vréme o samă de tîlhari singuri veniia de bună voe de să închina şi să făcea slujitori, oameni buni. Şi apoi ei mergea de prindea pe soţiile lor şi-i ducea de-i înţepa Cantemir vodă şi Miron log<ofătul> şi tot nu-i putea sterpi. Iară încăşi mulţi s-au lăsat de acea hrană şi s-au făcut oameni buni, văzînd acéle cazne şi munci straşnice ce le făcea Cantemir vodă, fără nici o milă./

f. 183v Într-acest an 7169 <=1688> au mazilit turcii pe sultan Mehmet, cel vestit de războae, carele au împărăţit 47 de ani. Iar în locul lui au stătut împărat frate-său, sultan Suleiman, carele au şezut la popreală 47 de ani, precît au şezut la împărăţie soltan Mehmet.

Într-acest an s-au prestăvit şi Şerban vodă, domnul muntenescu. Scrie la izvodul lui Theodosie Dubău, logofătul, că pînă la al patrulea an al lui Cantemir vodă, domnind bine, ţiind prietenie cu Şerban vodă, care pentru megieşie ce avea cu Moldova, au silit cu multă nevoinţă Şerban vodă de i-au scos domniia. Iar lipindu-se Cupăreştii pe lîngă Cantemir vodă şi stînd la sfaturile lui, multe amestecături între domnii şi între ţări au făcut Cupăreştii şi la multă cheltuială au adus ţara. De care lucru pizma şi zavistiia nici un lucru bun nu aduce, fără numai pierzare de suflet şi unora răsipă de casă, cum s-au văzut pe urmă. Că acei priiateni ai lui, Cupăreştii, adusése pe Cantemir vodă pînă la atîta, cît de nu i s-ar fi prilejit moarte în domnie, prin temniţele turcilor ar fi putrezit (Ci la acea dupe urmă nimeni nu poate şti sfîrşitul său la ce va veni). Numai cum iaste voia lui Dumnezeu./

f. 184 *CÎND AU ALES CANTEMIR VODĂ PE PREOŢ<I> DIN ŢĂRANI ŞI LE-AU FĂCUT RUPTOARE DE NUME CÎTE UG<HI> 2.*

Făcut-au Cantemir vodă şi obiceaiu bun preoţilor din toată ţara, pentru care obiceaiu de-l vor uita de la poménic vor avea plată de la Dumnezeu. Că pînă atuncea era şi preoţii de da bir cu ţara, de-i cisluia ţăranii cu satul la toate orînduialele. Şi de mare ocară era preoţii cînd să cisluia cu ţăranii, că-i suduia de plete şi-i bătea, de rămăsése biséricile pustii mai prin toate satele, de muriia oamenii nepricestuiţi şi neprohodiţ<i>.

---

19 *după* muntenescu *ad.* în luna lui noemvrie 8 zile, şi cu mare cinste l-au îngropat în mănăstirea sa, la Cotroceni, carele au domnit în Ţara Românească 10 ani. Eară în locul lui rădicat-au ţara şi boiarii domn şie pre un nepot de soră a lui, anume Costantin Brîncoveanul, ce au fost logofăt mare, carele şi-au pus nume de domnie Constantin Basarab vodă D // 28 *ad. marginal* Cantemir, 7196 A // 32-33 *lipsesc* D // 34 *ad. marginal* Cantemir, 7201 A //

Ci într-acéa vréme tîmplîndu-se de au fost venit la Iaşi şi preafericitul Dositheu, patriarhul de Ierusalim, cu îndemnarea sfinţiei sale s-au umilit domnul şi au făcut preoţilor testament de aşezare şi cu mare blestem legat, ca să fie preoţii aleşi de ţărani. Şi, ori bogat, ori sărac, le-au făcut ruptoare ca să dea pe an de nume cîte ug<hi> 2, iar alt nimica să nu mai dea. Şi din bucate să aibă a scuti cu sumă şi preoţii şi diaconii, precum ştiu toţ<i>, aiavea. Şi s-au dar acest testament în vistierie. Şi de atunce au scăpat preoţii din cisla ţăranilor şi de supărările lor./

f. 184^{v} *AL DOILEA RÎND IARĂŞ<I> AU VENIT IOAN SOBEŢCHII, CRAIUL LEŞESC AL <LOC GOL> CU OŞTILE ÎN ŢARĂ.*

La această domnie a lui Cantemir vodă, la luna lui avgust 7199 <=1691>, iarăş<i> s-au rădicat Ioann Sobeţchii, craiul leşesc, cu oştile sale de au pogorît în ţară al doilea rînd, de au venit pînă la Tîrgul Frumos, făcînd multă pagubă şi jaf ţărîi. Şi de la Tîrgul Frumos învîrtejindu-se atunce au luat Cetatea Neamţului şi Cetatea Suceavei, Cîmpulungul cu totul şi au pus oastea sa prin cetăţi. Însă în Suceava au făcut ocop împrejurul capiştii armeneşti despre Areni. Şi acolo ş-au aşezat oastea de au ţinut tîrgul Suceavei. Iar în cetatea Sorocii au întrat oastea căzăcească. Şi aşa, craiul leşesc, dupe ce au luat acéste cetăţ<i> iarăş<i> s-au întors în Ţara Leşască.

Dupa acéia văzindu-se cîmpulungénii la altă stăpînire, trimiţind la dînşii Cantemir vodă cu poftă ca să dea agiutor ţărîi cu o samă de berbeci, iară ei n-au băgat seamă, ci încă cu ruşine au scos pe acei trimiş<i>. Pentru acéia, văzînd Cantemir vodă neascultarea lor, au trimis de au adus tătari de ai lui Bec mîrza şi au trimis şi pe Iuruc Dima, buluc başa, cu siiménii şi lefeciii, de au mers împreună cu tătarîi de au întrat făr-de véste pe la vamă în Cîmpulung şi multă
f. 185 stricăciune şi/ pradă şi robie au făut şi multe dobitoace de vite şi de oi au scos; care apoi, văzind Cantemir vodă robie ca acéia, mult s-au căit ce-au făcut.

Într-acea vréme rămăsése lucrul de să domniia Ţara Moldovei în trei părţi. Că cetatea Neamţului, Suceava, Cîmpulung şi Soroca, cu ţinuturile lor, le ţinea léşii. Aşijderea la ţinutul Orheiului şi al Lăpuşnii încă le cuprinsése hanul tătărăsc şi făcuse hatman căzăcesc, de ţinea pe locul Ţărîi Ucraina, cu tîrguri şi cu sate, numindu-se cazaci şi mai mulţi moldovéni era. Deci să făcuse şi sate tătărăşti a lui Giaun mîrza şi ale altor mîrzaci, de coprinsése locul ţărîi din Chişinău pînă în Nistru. Rămăsése şi Cantemir vodă de domniia numai în Iaşii, cu Ţara de Gios. Ci mai mult şedea la Cetăţue, decît în Iaşi. Că nu avea odihnă de podghiazurile leşeşti şi de moldovéni<i> ce era fugiţi în Ţara Leşască. Ci fiind ţara împărţită şi puţină şi stricată de nepriiatenii Împărăţiei, fost-au cu greu şi domnul şi ţărîi, mai vîrtos cu chilele

---

10-11 *lipsesc* D // 12 *ad. marginal* Cantemir, 7199 A // 18 ocop, *explicat marginal*: şanţ A //

f. 185v Cameniţii, de cît/ cu dările. Ci neavînd putinţă într-alt chip, cercat-au de au aflat izvodul Dabijii vodă, pogonăritul de vii, de au scos şi Cantemir vodă în ţară, de au dat pe vii şi dau toţ<i> cîte un taler de pogon. Care şi pînă acum tot umblă acest obiceaiu; însă Cantemir vodă într-un an îl lua, iar într-alt an îl lăsa, pînă ce s-au săvîrşit.

La văleatul 7200 <=1691> Cantemir vodă au tăiat pe Miron Costin, ce au fost logofăt mare şi pe frate-său Velicico, vel vornic, dîndu-le vină că s-au rădicat pe domnie asupra lui. Însă Miron log<ofătul> nefiind în Iaşi, ci la un sat al lui la ţară şi i s-au fost întîmplat de i-au fost murit jupîneasa. Ci vrînd să o astruce, iată au sosit şi Răcoviţă, armaşul al doilea, cu un steag de lefecii, ca să-l ducă la Iaşi. Ci el s-au rugat să aibă păsuială pînă-ş<i> va îngropa jupîneasa şi să purcegă. Şi fiind aşa, iată de grab au sosit şi Macri, vătaful de aprozi cu a doa poruncă, ca în ce loc îl va afla, acolo să-i tae capul; şi dupe poruncă, într-acel ceas i-au tăiat capul.

Şi aşa, întorcîndu-se trimişii înapoi cu isprava poruncii, atunce, noaptea, ca la 5 ceasuri au scos şi pe Velicico vornicul din beciu, de supt casa cea mică şi ducîndu-l la fîntînă i-au tăiat capul. Şi au stătut acolo de faţă fiiu-său, beizadea, pentru credinţa, pînă ce i-au tăiat capul./

f. 186

DE MOARTEA LUI CANTEMIR VODĂ.

Iar la văleatul 7201 <=1693>, la martie în 17 zile au murit şi Cantemir vodă; şi l-au astrucat cu mare cinste în bisérica cea domnească a lui Ştefan vodă cel Bun, unde iaste hramul S<fe>tii Nicolae, în gropniţa ce ş-au fost făcut Antonie vodă. Şi la moarté s-au întîmplat doi sfinţi patriarşi: chir Gherasim de la Alexandria şi Iacov de la Ţarigrad. Iar daca au venit la domnie fiiu-său Antiohie vodă i-au mutat oasele la a lor sfîntă mănăstire, ce se chiamă Mira, ce iaste făcută de Cantemir vodă la ţinutul Putnii, pe apa Milcovului.

Acest Cantemir vodă fost-au om cinsteş la cuvînt şi cunoscătoriu la judecăţi, făcînd dreptate tuturor. Numai ţară fiind puţină şi stricată de nepriiatenii Împărăţiei fost-au cu greu şi ţării. Iară cîrmuitoriu şi purtător de grijă au fost ţării, în toată vrémia. Şi s-au săvîrşit în domnie. Domnit-au ani 8./

f. 186v

CÎND AU RĂDICAT BOIARII ŞI ŢARA PE DUMUTRAŞCO BEIZADE LA DOMNIE, DUPĂ MOARTEA TĂTÎNE-SĂU, CANTEMIR VODĂ.

După moartea lui Cantemir vodă, cu sfatul boiarilor ce era de casa lor

---

6 *ad. marginal* Cantemir, 7200 A / *după* 7200 *ad.* în luna lui dechemvrie, în domnia sa D // 13 *ad. marginal* Cantemir vodă tae pe Miron Costin log<ofătul> şi pe frate-său Velicico vor<nicul> A // 15 *după* capul *ad.* şi l-au astrucat împreună cu jupîneasa lui D // 19 Dumitraşco beizade D // 21 *ad. marginal* Cantemir, 7201 A // 35-37 De domnia lui Dumitraşco vodă, feciorul lui Cantemir vodă. Mart<ie> 19 D // 38 *ad. marginal* 7201 A //

au rădicat pe fiiu-său cel mai mic, pe Dumitrașco beizade la domnie, ducîndu-l dupe obiceaiu la Sfetii Nicolae de i-au cetit molitva de domnie părintele chir Gherasim, patriarhul Alexandriei. Și eșind din bisérică au mers cu alai domnesc la curte. Acolo la curte, în divanul cel mare, au mers toț<i> boiarii și slujitorii și țara, din cîtă s-au întîmplat, de i-au sărutat poala, de domnie noao; căci frate-său, cel mai mare Antiohie beizade nu s-au întîmplat la moartea tătîne-său fiind zălog la Poartă. Și așa Dumitrașco vodă, după ce l-au domnit boiarii și țara, au astrucat pe tată-său cu mare cinse, precum am scris mai sus. Ci în puțină vréme au fost bucuriia domniei lui, că nu s-au plinit bine nici trei săptămîni și au venit véste de la Țarigrad și cărți la boiari, la april 8, precum domnia iaste dată lui Costandin, feciorul Ducăi vodă. Și într-acea noapte au fugit Bogdan hatmanul, ginerile lui Cantemir vodă și Iordache Ruset, visternicul, în Țara Leșască. Iar la april 13 au rădicat pe Dumitrașco vodă turcul aga, ce venise de la Poartă și l-au dus cu totul la Țarigrad./

f. 187 *MOLDAVIA.*

Vl<ea>to 7201, 1693. DOMN 57. DOMNII 65. COSTANDIN VODĂ AL TREILEA, FIIUL DUCĂI VODĂ

După moartea lui Cantemir vodă au îmbrăcat caftan de domnie de la Poartă Costandin Duca vodă. Și au zăbovit trei luni acolo; și purcegînd, au sosit la Iași în scaon la iunie 24 de zile. Într-această domnie au trimis Costandin vodă sol în Țara Leșască pe Ion Costin, ce-au fost serdariu, de au adus oasele tătîne-său, Ducăi vodă, de la Liov. Și mare cinste, cu săbor de arhierei și de preoț<i> și cu tot sfatul său l-au petrecut cu litie din Iași pînă la Mănăstirea Cetățuia, care iaste zidită din temelie de Duca vodă și i-au astrucat oasele.

Întru acel an, iarna, s-au rădicat un soltan cu tătarîi din Bugeac și au mers pen țară de au intrat pe Oituz în Țara Ungurească și multă pradă și robie au făcut. Și s-au întors făr-de nici o zminteală, făcînd multă pagubă, trecînd pin țară înapoi. Că într-acea vréme, fiind Cetatea Neamțului pre seama léșilor, să învățase tătarîi de umbla pe
f. 187v Bîrlăzel și să suia pînă/la Cetatea Neamțului pentru prada, de apuca oameni de acolo și de la mănăstirile de supt munte. Și întorcîndu-se înapoi multă stricăciune făcea și în țară.

În zilele acestui domnu fiind țara stricată de tîlhari, precum s-au scris mai sus și neavînd putință a plini poruncile împărătești, s-au scornit un obiceaiu pe vite, care să chiamă munteneaște văcăritul, de au dat toț<i>, cine au avut vite, cîte un zlot de bou și de vacă; de gonitor și de gonitoare cîte un tult, iar de cal și de iapă cîte un leu. Și așa s-au tras obiceaiu vreo zéce ani, pînă la a doa domnie a sa, precum vei ceti acolo, la rîndul său. Mai scornit-au și alt obiceaiu, cîte doi orți de

---

17 *ad. marginal* Moldavia A // 17-19 Pentru domnia lui Costandin Duca vodă D // 38 *ad. marginal* Costandin Duca vodă scoate văcăritul întîi, 1693 A //

pogonul de păpuşoi. Că să împuţinase boii şi sărăcimea să învăţase deş<i> făcea ogoară cu sapa prin păduri şi prin silişti de sămîna păpuşoi şi cu acea hrană să ţinea; iar la plugul nimănuia nu vrea să umble. Şi mai mult pentru această pricină cu tot sfatul au socotit de s-au scos pogonăritul pe p<ăp>uşoi.

În anul al treilea al lui Costandin Duca vodă venise în Iaşi un turc mare de la Împărăţie, nu ştim, cu înoirea domniei, au cu alte trebi, anume Cerchez aga, dîndu-i gazdă despre Bahlui, carele multe răotăţi făcea oamenilor din tîrg şi grăiia multe cuvinte proaste şi împotriva
f. 188 domniei/şi fără cale şi de faţă. Şi pe un ceauş turc ce era botezat l-au muncit cu munci groaznice, pînă la moarte. Ci apoi nici el n-au scăpat de osîndă că de grab i-au plătit Dumnezeu. Că într-acea vréme înţelegînd Moisi serdariul, carele era reimentariu la Cetatea Neamţului (carele lipsise din ţară din zilele lui Cantemir vodă), s-au rădicat de acolo cu 300 de voinici tot aleşi, mai mulţi moldovéni pribégi, cu îndemnarea domnului şi au venit în luna lui avgust de i-au lovit pînă în zio, unii la acel turc Cerchez aga şi mult s-au luptat cu dînsul pînă l-au omorît, nevrînd să se dea viu. Alţii au lovit chervăsăriia turcească, oborînd gardul din gios şi au jefuit toată chervăsăriia de bani şi de negoţ. Şi pînă în zio s-au bulucit şi au eşit din Iaşi.

Sărise după dînşii siiménii şi alţi cîţ<i> să întîmplase gata într-acel ceas, de i-au ajuns de laturea tîrgului şi s-au făcut a da războí. Ci cu greu iaste a sta cei puţini împotriva celor mulţi; şi i-au lăsat de s-au dus făr-nici o zminteală, cu multă dobîndă. Că mai mulţi din slujitori să mira, curtea vor păzi, au la mănăstiri să vor căra, ca şi i-am lăsat de s-au dus făr-nici o zminteală, cu multă dobîndă. Că mai alţi tîrgoveţ<i>. Că fiind noapte, nimeni nu putea şti, mulţi-s veniţ<i> din nepriiateni, au puţini.

f. 188v Şi aşa s-au mîntuit răotatea acelui turc./ Spun că după ce s-au mazilit Costantin vodă, să-l <fi> pîrît la Poartă cadîna acelui capigi baş<a> pentru moartea bărbatului său. Care el au eşit de faţă cu acea cadînă la divan şi nimica nu i-au stricat. Căci Costandin vodă au fost domnu prea învăţat la carte şi crescut la Ţarigrad între turci şi s-au chivernisit bine; au cheltuit, şi cu înţelepciunea lui s-au îndreptat şi s-au mîntuit.

Acest Costandin Duca vodă măcar că era om tînăr, iară foarte înţelept şi prea învăţat la cartea elinească, negrabnic la mînie, nerăsipitoriu. De avea a certa pre cineva, cu blîndéţe răspundea, zicîndu-i: „Ce ai făcut aşa?“ Ori celor mai de fire, ori celor mai proşti: „Luaţi-l pe dumnealui şi-l puneţ<i> la popreală.“ Sau de era de certat: „Daţi-i atît<e>a toiage.“ Aşijderea şi la divan făcea dreptate tuturor şi mai ales celor ce să pîrîia pentru vecinătate; nu-l da fieştecum la vecinătate şi fără jurămînt, ci mai cu deadinsul răspundea celuia ce avea nevoe de vecinătate zicîndu-i: „Pas deţ<i> caută 3, 4 oameni giurători, precum n-au fost nici tată-său, nici moşu-său vecin de moştenire aceluia ce-l trăgea.“ Şi aşa jurînd îi da volnicie să fie slobod în véci de vecinătate. Că boiarii făcuse obiceaiu nou de zicea că

1 păpuşoi, *explică marginal:* de porumbi A // 35 *ad. marginal* Costandin. 1697 A //

f. 189 cine au şezut/ în sat boeresc 12 ani, să rămîie vecin. Iar Costandin Duca vodă nu să uita acolo, ci zicea că „păcat iaste să robeşti pe fratele tău. Căci şi alte limbi cumpărîndu-ş<i> robi cu bani, în al şaptelea an îl iartă, iar alţii şi mai curînd le dau slobozenie. Iară tu eşti creştin ca şi dînsul, neluundu-l pe bani, şi tu în véci vei să-l vecineşti?"

Şi după ce l-au mazilit s-au dus la Ţarigrad. Şi au domnit ani 2./

f. 189ᵛ

MOLDAVIA.

Vl<ea>to 7204, 1697. DOMN 58. DOMNII 66. ANTIOHIE VODĂ, ÎNTÎIUL NUMIT CU ACEST NUME, FECIORUL CEL MAI MARE AL LUI CANTEMIR VODĂ

După ce au îmbrăcat caftan de domnie au sosit la Iaşi în scaon la ghenarie 1, carele mai de nainte să afla pe lîngă Poarta împărătească, la Ţarigrad, trimis de tată-său, Cantemir vodă. Fiind în cunoştinţă la toţi agalarii veziriului şi avînd credinţă şi nume bun de tată-său l-au miluit cu domnia Ţării Moldovei.

Iar dupe ce s-au aşezat la domnie, fost-au ţării cu uşurare în anul cel dintîi. Iar în al doilea an, neputînd ca să plătească poruncile împărăteşti, numai ci i-au căutat a scoate văcăritul pe vite, precum am pomenit la domnie lui Costandin Duca vodă. Însă mai pre sus l-au adaos, cîte ug<hi> 1 de vită, ori cai, ori iape, boi, vaci, de vită mare. Iar cea mai mică nu să punea la socoteală. Aşijderea într-acest an, iarna, s-au căsătorit Antioh vodă şi ş-au luat doamnă pe Ecaterina, fata lui Dumitraşco ceaurul din Valea Seacă, vel log<ofăt>. Şi cu mare f. 190 veselie/au nuntit o săptămînă. Şi i-au cununat sfinţia sa părintele patriarhul Iacov, carele să afla la Moldova din zilele părintelui său, lui Cantemir vodă, şi mai pe urmă iar la domnia lui Antioh vodă s-au prestăvit; şi l-au astrucat cu mare evlavie la sfînta Mănăstire Goliia şi au mers tot norodul de i-au sărutat mîna, luundu-ş<i> ertăciune.

Cercatu-s-au Antioh vodă, cînd au vrut să se căsă<torească> pentru o fată şi la Costandin vodă Brîncoveanul, ci nu i s-au trecut. Care spun, una, pentru neprieteniia ce avea cu tată-său şi alta pentru Staico păharnicul, carele atunce era pribeag aicea în Iaşi şi cu îndemnarea lui Cantemir vodă au mers la Poartă de au pîrît pe Costandin vodă Brîncoveanul, ca să-l scoaţă din domnie. A doa, pentru căci au scos Antiohie vodă din domnie pe ginere-său, Costandin Duca vodă. Că nu era lucru puţintel. Pentrucă Antiohie mai nainte, pînă a nu lua domniia, au fost logodit cu domniţa Maria, sora lui Costandin vodă, carii era ca nişte cumnaţi. Iar cînd au găsit vréme pen trécere şi îndemînă l-au scos din domnie pe Costandin Duca vodă. Ci cît au încăput Antioh vodă la domnie, dupe cum sînt gîndurile şi faptele 190ᵛ omeneşti au pus pizmă tare unul/asupra altuia. De vrea fi cum au fost

---

6 *lipseşte* D // 7 *ad. marginal* Moldova A // 7-10 De domnia lui Antioh vodă, feciorul lui Cantemir vodă D // 22 *ad. marginal* Antioh, 7204 A // 29 *ad. marginal* Antioh, 1697 A //

logodiți, amu să gătiia să facă nunta (ci unde va Dumnezeu, omul nu poate); că n-au trăit doamna Maria, cu caré era logodit, ci au rămas lucrul la vrajbă între dînșii, deplin. A treia pricină au pus că sînt de neam prost Cantimireștii. Ci neamurile le preface numai Unul Cel de sus precum zice înțeleptul Sirah la cap. 11, stih 5: „Mulți tirani au șezut pre țărînă, iar cel nepriceput au purtat stema și mulți putérnici s-au necinstit foarte și slăviți s-au dat la mîinile altora". Ci și Antioh vodă, văzînd că nu i s-au trecut la domnul muntenesc, n-au mai cercat pre alți monarhi, ci ș-au luat doamnă de țară.

Într-acest an, 7206 <=1698>, pe la ghenarie, s-au sculat Dovlet Gherei sultan, care au căzut și han și au mers cu tătarîi în Țara Leșască, la Liov și puțin de n-au luat cetatea, de nu s-ar fi întîmplat hatmanul corunii leșești cu oaste, de au apărat cetatea. Că dedése tătarîi navălă la părcane de întrase și le arsése. Ci apoi dînd din cetate cu tunuri s-au dat îndărăt și au șezut trei zile de acolo pin prejur și s-au invîrtejit înapoi, făr-de nici o zminteală. Ci cuprinzîndu-i omet mare, au stătut caii a mulți de au venit pedestri. Și la mulți le-au digerat picioarele, venind toată greimea pin Iași. Și de aicea au luat în gios, f. 191 făcînd/ multă stricăciune, cît aicea în Iași tîrgoveții toț<i> au întrat pe la mănăstiri, că au trecut tătarîi ca un pohoiu de grab pen Iași.

Într-acest an au început a umbla și tractate de pace între turci cu némții și cu léșii, care apoi s-au legat la Carloviță, în Țara Nemțască, fiind trimis sol despre împăratul, sultan Mustafa, un Rami Reiz, împreună cu Alexandru Mavrocordatu, marele terziman, carele știia 12 limbi (după pace s-au făcut exaporiton și fiiu-său Nicolae terziman mare, carele mai pe urmă s-au făcut și domnu), om ales și foarte învățat, iar din partea hanului au fost un agă, Șuban Gaza Oulu și au zăbovit cîtăva vréme acolo, pînă s-au legat pacea Beciului. Atunce era vezir.

Tot într-acest an, la martie, au sosit un sol leșesc în Iași, anume Lescinschii, tatăl craiului Stánisľăv, carele au trecut la Poartă pentru socoteala păcii. Și i-au eșit Antioh vodă înainte, loc de o milă. Că veniia cu vreo 500 de oameni cu mare trufășie, precum iaste firea lor, și multă cheltuială au făcut țărîi și pre mulți au omorît în Iași cu bețiile lor. Iar la întoarcere au fost mai domol./

f. 191v Dupe aceasta au venit poruncă de la Împărăție la Antioh vodă de au mers asupra Buceacului. Că umbla tătarîi rocoșindu-se asupra turcilor și nu vrea să dea cazan ahcesi. Și s-au cercat Muradin soltan și la moscali să se închine și nu i-au priimit. Că era solii moschinești la Țarigrad pentru pacé. Ci s-au pogorît Antioh vodă pînă la Fălciu și potolindu-se vrajba între tătari cu turcii, s-au întors la scaun cu pace.

La acest an 7207<=1699> mai <loc gol> zile, făcut-au Antioh vodă mare veselie cu nunta fratelui său Dumitrașco vodă cu Casandra, fata lui Șerban vodă, pre caré o au adus din Țara Ungurească. Așijderea, tot într-acest an, dupe ce au legat pacea Beciului turcii cu némții și cu

5-7 *Citatele în paranteze* A // 10 *ad. marginal* Antioh, 7206 A // 20 pohoiu, *explică marginal* roiu A // 21 *ad. marginal* 7196 A // 42 *ad. marginal* Antioh, 7208 A //

léşii la Carloviţa au venit poruncă de la Împărăţie la Antioh vodă pentru deşertarea Cameniţei, fiind paşă. Că de cînd o au luat-o turcii, de 27 de ani, tocma într-acest an au dat-o léşilor. Aşijderea şi léşii au dat cetăţile Ţării Moldovei: Neamţul, Suceava, Cîmpulung şi Soroca.

Şi aşa, dupe poruncă, au purces Antioh vodă la Cameniţă, iun<ie> 1. Şi au trimis şi domnul muntenesc, Costantin vodă Brîncoveanul o samă de slujitori şi au zăbovit trei luni acolo, de o au deşertat şi o au dat-o pe mîna léşilor, sept<emvrie> 12 zile./

f. 192 Iar la sept<emvrie> 13, 7208<=1699>, s-au întunecat soarele. Şi au ţinut mai bine de un şfert de zicea oamenii că au înserat de cătră noapte.

Şi dupe deşertarea Cameniţei s-au mutat şi hanul de Crîm de pe locul ţării de céia parte de Nistru, în olatul Tighinei. Şi tătarii carii s-au fost tins, Giaun mîrza şi cu alţi mîrzaci, de ş-au fost făcut sate la ţinutul Lăpuşnii, din jos de Chişinău, de amîndoao părţile de Bîc, încă au lăsat locul ţării şi au lipsit de acea stăpînire şi au fost hălăduit pămîntul Moldovei de supt cumpăna tătarălor puţină vréme ca o iarbă ce iaste năduşită de o iarnă grea, cum vedem că au căzut pămîntul Moldovei şi acum, supt acea nenorocire, care să o aflăm la mila lui Dumnezeu. Această îndemînă au adus ţării din nesocotita mintea şi graba sa Dumitraşco vodă, precum vei ceti la rîndul domniei lui.

Întru al cincilea an al lui Antioh vodă, scos-au o socoteală pe toată ţara şi pe boiari şi pe mazili şi pe toate bréslele şi pe ţărani ruptă, ca să se ştie tot omul ce va da într-un an, dînd la tot omul pecetluit domnesc pe faţa omului scris şi banii să-ş<i> dea omul în patru şferturi, dupe
f. 192v cum era aşezat la vistierie, dupe tocmala şi putinţa/omului, iar alta peste tot anul, întru nimica să nu fie supărat la casa lui. Şi cu această socoteală s-ar fi mai tocmit şi ţara. Numai nenorocirea ei nu o lasă, cu schimbările domnilor.

La această vréme s-au născut un viţel cu doao capete şi cu patru ochi, la Andrei stegariul, în Iaşi. Şi apoi curînd i-au venit şi mazilie, sept<emvrie> 14 zile, 7209<=1700>. Iar mai nainte cu o zi petrecuse pe un sol moschicesc, anume Emiliano Vozniţin, armisteţium, carele pe la Crîm au trecut, mergînd la Ţarigrad. Şi au zăbovit acolo doi ani pentru graiurile păcii, ce să aşezase întîi pe 25 de ani. Şi întorcîndu-se de la Ţarigrad au venit pen Iaşi şi au trecut pe la Soroca în céia parte. Iar în urma lui au fost mai rămas alt sol la Ţarigrad, anume gospodin Ucraineţ Ceredeev, pe porunca stăpînu-său, împăratului Mosoh, de au legat pace tocma pe 30 de ani, în anul 1700, fiind împărat sultan Mustafa, feciorul cel mai mare al lui sultan Mehmet, carele au luat Cameniţa.

Şi dupe mazilie s-au dus Antiohie vodă cu toată casa lui la Ţarigrad, domnind ani 5./

---

12 de Crîm] Ucraina A // 22 *ad. marginal* Antioh, 7208 A // 30 *ad. marginal* Antioh, 7209 A // 43-44 *lipsesc* D //

f. 193 MOLDAVIA.

Vl<ea>to 7209, 1701. DOMN 57. DOMNII 67. COSTANDIN DUCA VODĂ CU A DOA DOMNIE.

După ce au îmbrăcat caftan de domnie Costandin Duca vodă, îndată, dupe obiceaiu, au trimis de olac pe un turc şi pe Costea căpitanul, carii au sosit la Iaşi sept<emvrie> 14, dim<i>neaţa, după ce au eşit boiarii de la liturghie. Şi pre toţi i-au cuprins în vistierie, închizind toate porţile curţii. Şi mai vîrtos acel Costea căpitanul avea poruncă să prinză la mînă pe Iordache Ruset vel vistiiar şi pe Bogdan hatmanul. Şi aşa vreo săptămînă de zile i-au păzit cu slujitori, şi zioa şi noaptea, pen prejurul curţii domneşti, pînă ce au purces Antioh vodă cu maziliia în gios; şi tot nu i-au putut prinde. Că pe Iordache Ruset visternicul l-au scos cu meşteşug din curte Ilie Cantacuzino comisul, îmbrăcîndu-l în haine proaste, în loc de comişel, mergînd pe lîngă boiari pe gios, ducînd în spate şi o epîngea. Şi aşa au trecut pen strajă pe poarta cea mare şi nimenea nu l-au cunoscut. Iar pe Bogdan hatmanul l-au scos alt boiariu. Alţii zic că au dat Costin căpitanul cîţ<i>va bani de l-au scos./

f. 193v Bogdan hatmanul, după ce au scăpat din curte au fugit în Ţara Muntenească. Şi acolo încă au trimis Costandin vodă pe Dumitraşco Buhuş cu meşteşug, în chip de pribag, ca să-l împuşce. Ci apoi Dumitraşco, măcar că au fost văr primare cu Costandin Duca vodă, nu s-au bătut spre ucidere, să-ş<i> piarză credinţa de cătră moşiia sa, să se chiiame ucigaş, ci au făcut creştinéşte, dînd ştire lui Bogdan hatmanul. Care apoi şi el, făcînd meşterşug, prinzind pe Dumitraşco Buhuş şi cercîndu-l, au găsit pistol mic în mînecă, supus. Şi aşa, dînd ştire lui Basarabă vodă, l-au pus la opreală de au şezut cîteva zile la închisoare, apoi l-au slobozit. Şi cu această socoteală şi meşterşug au hălăduit şi Bogdan hatmanul de moarte.

Iar Iordache visternicul au fugit în Ţara Leşască. Ci pe urmă i-au adus în credinţă pre toţi boiarii carii au fost fugiţ<i> şi au venit şi Iordache Ruset visternicul şi l-au pus vornic mare de Ţara de Gios. Iar Bogdan hatmanul n-au vrut să vie din Ţara Muntenească, aşteptînd la ce va eşi lucrul la cea de apoi.

Şi aşa Costandin Duca vodă, domnind cu pace în anul dintîi, iar la al doilea an au zidit din temelie şi o mănăstire frumoasă şi foarte iscusită, la Galaţ<i>, unde iaste hramul Adormirea preasfintei Născătoarei de Dumezeu şi pururea Fecioarei Mariei, înzestrîndu-o cu
f. 194 moşii şi/ cu bucate şi cu veşminte multe. Şi au închinat-o la sfînta mănăstire de la Mavramol, aproape de Ţarigrad. Aşijderea şi mănăstirea lui Danco, care au fost mai nainte besérică de mir de 140 de ani, iar acum, într-acest an, o au făcut-o mănăstire, dîndu-i moşii din locul tîrgului Iaşilor şi bucate şi au închinat-o la Rumeli la o mănăstire

---

2-3 De a doa domnie a lui Costandin Duca vodă, veleat 7209 D // 4 *ad. marginal* Costandin, 7209, 1701 A // 30 *ad. marginal* Tîmplarea mései a lui Iordache vornicul A //

unde iaste hramul 40 de mucenici. Încă şi mănăstirea de la Copou, caré au fost zidită de Vasilie vodă şi fiind răzmiriţe s-au fost pustiit de cîţ<i>va ani, fiind arsă, numai piatra rămăsése, o au tocmit ca de iznoavă, cu de toate podoabele şi pe din lăuntru şi pe den afară, precum să véde pînă astăzi.

Făcut-au şi case domneşti la Mitropoliia din Iaşi, la Biserica Dalbă, care iaste zidită de maică-sa, domna Anastasia. Şi au tocmit şi feredeul cel mare al Trisfetitelor, aducînd meşteri din Ţara Turcească, care s-au fost pustiit din vrémia craiului leşesc, cînd au fost venit în doao rînduri în Moldova cu toate puterile sale, precum am scris înapoi, rumpînd o bucată din căldarea ce iaste zidită sub feredeu.

La această domnie a lui Costandin Duca vodă, măcar că să împăcase toate ţările, iară despre turci era mare asupreală. Că au
f. 194v început a cére toate obiceaiurile deplin/, cum iaste bairamlîcul, mucaremé, ceara, seul şi altele multe, care pe vrémea răscoalelor le lăsase turcii, fiind ţara stricată şi răsipită. Şi lîngă acéstia adăogîndu-se adése schimbările domnilor s-au socotit de s-au vîndut văcăritul la cochi vechi, ca gorştina de oi şi desétina de stupi. Ci poate fi, neputîndu-se plăti poruncile împărăteşti nici cu atîta, s-au mai scornit pe vin cîte doi bani de vadră, cine pe cîtă sumă de vin au avut. Însă numai la neguţători şi la tîrgoveţ<i>, iar boiarii n-au dat. Aşijderea şi la vrémia desétenei au mai adaos banii, desétinii pe ceară şi pe miiare. Ci mai mare ciudă era celora ce avea numai mascuri, că nu avea de unde da ceară, şi miiare.

Deci văzînd Costandin vodă acéste obiceaiuri réle, au socotit cu arhiereii ţării şi cu tot sfatul său şi au legat cu mare blestem văcăritul, ceara şi miarea să nu mai fie. Făcînd sobor în divanul cel mic, strîngîndu-se ţara şi boerimea şi s-au îmbrăcat toţ<i> arhiereii în veşmintele sale; şi întîi s-au sculat domnul Costandin vodă în picioare, luundu-ş<i> gugiumana din cap, plecîndu-şi capul cu chip smerit spre ţară de ş-au cerşut ertăciune, căci în domnia lui s-au izvodit acéste obiceaiuri de mare
f. 195 neputinţă ţării. Şi aşa ţara cu toţii cu dragoste au strigat pînă de/ trei ori: Dumnezeu să te iarte. Iar după ertăciune pus-au de au cetit testamentul carele era scris cu mare blestem, întru auzul tuturor, stînd în picioare şi domnul şi arhiereii. Şi cu toţii au zis: Amin. Şi au blestemat să nu mai fie în véci acéste obiceaiuri. Şi s-au făcut patru testamenturi cu mare blestem legate asupra celora ce s-ar ispiti să mai dezlége. Şi unul s-au dat în vistierie, iar célialalte pe la Episcopii. Şi aşa s-au rădicat ţara şi soborul, mulţemind ţara lui Dumnezeu şi domnului de bucurie ca aceasta. Că să lipsise amu mulţi pămînténi de vite pentru răul văcăritului.

Întru acest an au venit din Ţarigrad un sol moschicesc carele au legat pace cu turcii, pe urma altor soli moschiceşti, anume cnez Dumitrie Goliţin, pre carele daca l-au văzut Costandin vodă sosit în Iaşi l-au poftit ca să-i botéze un cocon, ca să-i fie cumătru; şi îndată au priimit şi i-au botezat, făcîndu-i Costandin vodă masă mare şi cu multă

---

17 *repetă* s-au socotit A // 25 *ad. marginal* Costandin, 1702 A // 45 *ad. marginal* Costandin, 1703 A //

veselie l-au cinstit, ca pre un voevod mare ce au fost al Chiovului. Şi după purcesul solului din Iaşi au şi început nepriiatenii a cuvînta de rău pe Costandin vodă, puind acea cumetrie la mare socoteală, care spun că dintr-această pricină i s-au întîmplat şi mazilie./

f. 195v După acéstia toate s-au fost rădicat hanul Crîmului, Dovlet Gherei cu nohaii si cu toţi tătarîi Bugeacului asupra Împărăţiei Turcului. Că după ce au făcut turcii pace cu némţii şi cu alţii au trimis la tătari ca să dea cazan ahcesi şi ei nu vrea să-l dea. Şi pentru această pricină au făcut zorbalîc de au făcut război cu turcii la Smil. Şi închisése în cetate şi pre Iusuf paşa serascheriul şi arsése tîrgul Rénii şi alte sate prin pregiur şi prăda peste tot locul acolo şi nimenea nu le putea sta înainte. Ci noroc au avut turcii că n-au îngheţat într-acea iarnă Dunărea; nu ştim la cea dupe urmă cum ar fi fost. Iar aşa spun că de ar fi îngheţat, să gătasă tătarii şi tocma la Ţarigrad ar fi ajuns cu prada.

Atunce, de grab, trimisése Devlet Gherei sultanul ferman cu un mîrzac la Costandin vodă, dîndu-i poruncă cum mai curînd să se scoale cu toată oastea sa şi să margă într-ajutoriu asupra turcilor; iar nemergînd, vor prăda Ţara Moldovei. Ci văzînd Costandin vodă un greu ca acela (care poruncă zic să fie mers şi la Basarabă vodă, domnul muntenesc) şi temîndu-se mai vîrtos de pradă, fiind tătarii buzurluiţi şi înhierbîntaţi, făcînd atîtea răotăţ<i> în olatul turcesc, numai ci i-au f. 196 căutat a mérge la oaste./ Şi după ce s-au gătit au pornit agarlîcul înainte, cu siiménii pedestrime, de ajunsése la Vaslui. Iar el au purces a treia zi din Iaşi, fev<ruarie> 8 şi au mas la Scîntee. Acolo i-au venit ispravă de au dat degrab 15 pungi sultanului şi s-au întors înapoi la scaun în Iaşi.

Iară tătarîi, văzînd că nu înghiaţă Dunărea, îndată au slăbit putérea lor. Că şi o samă de mîrzaci fugise, de au mers la Poartă, făcînd pîră asupra sultanului şi a altor mîrzaci, carii au fost pricina zorbalîcului den început. Şi aşa Împărăţiia au orînduit o samă de oaste turcească ca să margă asupra Bugeacului. Şi aşa s-au dat şi tătarîi înapoi: unii într-o parte, alţii într-altă parte, dosindu-se, aruncînd toată vina asupra lui Geaun mîrza. Ci daca au sosit şi Gazi Gherei hanul, din poruncă împărătească, au mers asupra lui Dovlet Gherei sultanul, că-i era frate. Şi aşa l-au luat, cu toţ<i> mîrzacii carii mai rămăsése cu dînsul, rocoşélnici; să pusése dintîi can împotrivă cu război, ci nu le-au sporit.

Atunce şi pe Geaun mîrza l-au luat cu tot ogeacul lui şi pre toţ<i> i-au gonit prin stuf fără drum, de i-au trecut peste Nistru şi i-au dus la ordie. Că înţelesése că au fost toată pricina zorbalîcului Geaun mîrza./ f. 196v Atunce au mers şi Costandin Duca vodă pînă la Chişinău cu oaste, că era la mai şi s-au împreunat cu hanul la locul ce să chiamă Geamîna. Şi acolo zăbovind o lună de zile s-au învîrtejit la scaun, în Iaşi.

După izgonirea sultanului cîtă stricăciune au făcut tătarîi în raiaoa turcească, pus-au turcii bumbaşiri asupra lor în Bugeac, de au plătit tot, şi la turci şi la creştini, pe tefter, cui ce au perit; şi pînă în buţi de

---

5 *ad. marginal* Să rădică tătarîi şi nohaii asupra turcilor A // 39 ordie] Or A //

lemn, vase deşarte, toate pagubele au plătit cu preţ. Şi deosebi de acéstia trimis-au Împărăţia enicéri asupra lor, de au ernat şi multă supărare le-au făcut într-acea iarnă, că-ş<i> rîdea aiave de fămei şi de fétele lor; şi aşa au păţit tătarîi pentru acea nebunie a lor.

Iar Costandin Duca vodă spun că au fost trimis cîteva cară de sare şi vin în Ţara Căzăcească, făcînd neguţătorie. Alţii zic că au trimis dintr-acéle bucate şi peşcheş cumătru-său, lui Dimitrie Goliţin, voevodul de Chiev. Şi au eşit cuvîntul de la nepriiateni cum iaste să fugă într-acea parte de loc. Deci Împărăţia <au răpezit> ferman cu Husan vezir aga la Iusuf paşa sarascheriu de la Baba de au trimis fără véste vreo 500 de spahii de l-au rădicat din Iaşi şi l-au pornit cu toată casa lui în jos, de l-au dus la Ţarigrad mazil./

f. 197 Şi în domniia lui au tăiat pe Goia căpitanul de la Cohurlui cu pravila, pentru că au răpit o fată, logodnica altuia. Şi l-au îngropat la Sfetii Nicolae şi bucatele lui încă le-au dat fétei. Iară Costandin vodă au mers domnéşte, precum vei ceti înainte. Şi au domnit ani 3./

f. 197v

MOLDAVIA.

Vl<ea>to 7212, 1704. DOMN 58. DOMNII 68. MIHAI RACOVIŢĂ VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, CARELE AU FOST BOIARIU DE ŢARĂ, SPĂTAR MARE, DE LOCUL SĂU DE LA RACOVA.

Făcîndu-se într-acesta chip, cu spahii, rădicătura lui Costandin Duca vodă, precum mai sus am zis, la ferman scriia ca să rămîe caimacam la Iaşi Iordache Ruset vornicul. Carele, după ce au înţeles, au venit la curte şi îndată, după obiceaiu, au poruncit să se ia seama ce bucate rămîn în curtea domnească. Aşijderea şi moldovénii, dupe cum le iaste firea, gata la gîlcevit, ales la mazilitul domnilor, poate fi că bogat fiind, necăjiţi şi ei şi asupriţi de acel domn, fac şi ei calabalîc, cît pot. Ci, de vom socoti la dreptate, domnii toţi sînt buni şi ar face tuturor dreptate, numai tot vina boiarilor carii sînt îndemnători spre stingerea unul altuia.

Costandin vodă, după ce văzu pe Iordache vornicul caimacam, nu-i păru bine, socotind céle dupe urmă. Ci fiind domn meşter şi isteţ la firea lui, într-acel ceas, pe taină au trimis de olac pe Paleolog la Iusuf paşa serascheriul de Baba, fiind într-acea vreme paşă la Chiliia,
f. 198 trimiţindu-i şi 600/ de galbeni roşii şi o blană şi un cal şi un şoimu. Şi a treia zi au şi venit un agă cu ferman, cum că Costandin Duca vodă nu iaste mazil, ci-l pohteşte Împărţia să margă cu toţ<i> boiarii la Poartă; fără cît Ion Buhuş logofătul să rămîe caimacam în scaon. Deci pe Iordache Ruset vornicul îndată popriră şi pe alţi boiari cîţ<i> s-au

---

5 *ad. marginal* Costandin, 1704 A // 16 Şi au domnit Costandin Duca vodă într-această a doa domnie a sa numai doi ani şi nouă luni; şi s-au mazilit la veleat 7211, iunie în 15 zile D // 17-21 De domniea Lui Mihai vodă Racoviţă, veleat 7212, septemvrie 23 D // 34 *ad. marginal* Costandin vodă face meşteşug supţire de la Iusuf paşa A //

întîmplat acolo. Că alţii din boiari era mai înainte fugiţi în Ţara Muntenească, anume: Vasilie Gavriliţescul vornicul, Mihalache Racoviţă spătariul, Ilie Cantacuzino paharnicul, Ilie Catargiul comisul şi alţii mulţi, de frica lui Costandin vodă. Şi trimisése Costandin vodă la Poartă cu pîră asupra lor. Şi aşa au venit un capigi baş cu ferman împărătesc ca să-i ia cu sila din Ţara Muntenească, de nu vor mérge de bună voia lor şi să-i ducă la Costandin vodă, carele multă cheltuială făcuse şi tot n-au putut face nimica. Atunce au mazilit Costandin vodă şi pe Savva mitropolitul, dîndu-i vină că n-au vrut să margă la marginea Ţării Munteneşti, la Focşani, să chiiame boiarii pribégi în credinţă, pe cuvîntul domniei. Alţii spun cum pentru căci n-au vrut să dezlége văcăritul, care au fost legat mai nainte, de Antioh vodă. Ci cum au fost, tot pentru o pricină l-au mazilit. Şi au pus mitropolit pe
f. 198v Misail, episcopul de la Roman, carele/ au mers apoi cu Donici vel log<ofătul> şi cu alţi boiari la Focşani, de au chiemat pe pribégi în credinţă. Şi unii amu trecuse în ţară. Purcesése şi Vasilie Costache vornicul; ci pripindu-l moartea, acolo s-au săvîrşit.

Iar Mihalache Racoviţă spătariul şi Ilie Cantacuzino pah<arnicul> şi alţii tot nu vrea să vie. Iară cuvînt trimitea că vor veni şi ei. Ci întorcîndu-se şi capigi başa în Iaşi, ş-au luat ciobotele ce au fost de la Costandin vodă şi s-au dus la Ţarigrad cu atîta ispravă.

Ci acum să venim la cuvîntul de mazilia lui Costandin vodă. După ce i-au venit alt ferman de la serascheriul de Chilia, precum am zis şi după ce au aşezat pe Ion Buhuş log<ogfătul> caimacam şi eşind cuvîntul precum Costandin vodă nu iaste mazil, ci-l poftéşte Împărăţiia să margă cu boiarii ţării la Poartă; şi aşa învăţă Costandin vodă pe turci, că-i umpluse pe toţ<i> de bani ca să prinză pe boiari. Şi aşa să răsti acel agă: tut şulnari. Ci boiarii, ticăloşii, neştiind în ce chip iaste meşterşugul acela, au început a fugi din divan. Turcii i-au luat în goană. Deci pe unii i-au luat în goană, pe alţii scotea din podul divanului, pre alţii din vistierie şi de la umblători. Că să umpluse toate gaurile de dînşii. Şi mulţi să lepăda, jurîndu-se turcilor că nu sînt
f. 199 boiari, ca şi sfîntul apostol Petru,/ cînd s-au lepădat de Domnul nostru Iisus Hristos înaintea evreilor. Deci frica aşa face. Ci aşa prinzind pre boiari, pre unii i-au pus la hiară, pre alţii la pază. Iară carii ţinea cu Costandin vodă era slobozi, pînă s-au gătit cu toţii de calea Ţarigradului. Şi aşa Costandin Duca vodă cu acest meşterşug au rădicat tot ce au avut din curte, de au încărcat şi bucate şi vinul şi grîul, pînă într-un cap de aţă, de au lăsat numai pietrile seci şi au pornit la Galaţi, unde acolo au încărcat în corabii şi au trimis la Ţarigrad. Iar Costandin vodă, cînd au purces din Iaşi, au eşit domnéşte cu tabulhanaoa, cu slujitorii şi pre toţ<i> boiarii i-au luat cu sine. Carii văzînd nevoia şi fiind supt paza turcilor, numai ci le-au căutat a mérge. Den carii era Iordache Ruset vornicul, frate-său Manolache Roset, biv vel

8 *ad. marginal* Costandin Duca vodă mazileşte pe Savva mitropolitul, 7212 A // 13 *ad. marginal* Pune mitropolit pe Misail, episcopul de Roman A // 18 *ad. marginal* Mihai, 7212 A // 28 *corectat* ticăloşii A //

post<elnic>, Ciocîrlan vel vornic, Savin vel ban, Lupul Costache, Pavel Rugină vel şetrar şi alţii, mulţi.

Iar cînd au fost la Galaţi, au început Costandin vodă pre unii din boiari a-i mazili şi pe alţii a-i boeri. Ci acolo, daca au trecut Dunărea, au sosit în urma lui şi alţi boiari la Galaţi, ce s-au zis mai sus că au fost pribégit în Ţara Muntenească. Deci cum au sosit în Galaţi au şi f. 199v început a prinde pre oamenii/ lui Costandin vodă şi pre unii i-au trimis la ocnă, pe alţii în butuci; că le făcuse ştire boiarii ce trecuse Dunărea că au slăbit putéria lui Costandin vodă. Că la Mecin să întîmplase de au născut prunc doamna lui Costandin vodă şi numai o zi după naştere au aşteptat turcii. Iar de cii nu l-au mai lăsat, ci cu mare grabă l-au pornit şi pe boiari încă i-au slăbit din pază. Carii daca s-au văzut slobozi, iscodind din turci, au priceput că iaste meşterşug; ci tot nu să încredea. Iară ştire au dat boiarilor la Galaţi ca să grăbească să vie pe urma lor la Odriiu, cît de mulţi şi să mai strîngă şi cîteva capete din oameni de ţară. Şi dupe porunca lor, aşa au făcut. Au strîns oameni de ţară şi au purces la Odriiu după ceilalţi boiari.

Iar Costandin Duca vodă au mers pînă la Odriiu tot domnéşte, din conac în conac, tot cu surle şi cu tobe şi cu trîmbicéri leşeşti. Iar au şi cheltuit cîtva cu turcii, socotind să-i înfricoşaze, ca să-i pléce dupe voia lui. Spun precum i-au fost cîrmuitoriu Panaghiotache Morunca, vel post<elnic> (Pre carele apoi l-au omorît Mihai vodă).

Trimisése Costandin vodă înainte, la Poartă, ca să facă ferman f. 200 pentru boiari, dupe ce vor sosi la Odriiu, să-i pue la popreală,/ care zic că au fost şi isprăvit. Ci boiarii încă nu dormiia. Că au fost trimis şi ei pe taină înainte, la priiatenii săi de le făcuse ferman gata şi le venise la mînă, scriind ca să le dea pace pînă la divan, cum s-au şi întîmplat. Că după ce au sosit Costandin vodă la Odriiu, îndată au trimis un ceauş ca să-i rădice de la conac, să-i ducă la opreală. Ci îndată boiarii le-au arătat fermanul; şi cum i-au văzut, îndată să ruşinară şi i-au lăsat

Într-acéa vréme, cînd au sosit Costandin vodă la Odriiu s-au aţiţat şi zorbalîc între Împărăţiia Turcească. Ci cum au fost lucrul, au biruit partea boiarilor, iar pe Costandin vodă l-au trimis turcii la surgun la Cavarna, de au şezut acolo cîteva luni, pînă au eşit de la închisoare. Şi într-acesta chip au fost mazilia lui Costandin Duca vodă.

Dupe ce s-au văzut boiarii mîntuiţi de Costandin vodă au şi ajuns la dînşii Antioh vodă, ce era mazil, poftindu-i ca să le fie domnu, precum au şi mai fost, zicîndu-le că nici unii din ei n-au avut strîmbătate de cătră el. Şi să apuca aşa, că va rădica toată cheltuiala de f. 200v la dînsul, iar nu de la ţară./ Şi dedése cuvînt şi boiarii că pe voia măriei sale va fi. Iar la inima lor altele cugeta; însă nu toţ<i> ci o samă, carii era mai frunte. Aşijderea şi Antiohie vodă nu să lăsa în nădéjdea acéia, ci ş-au fost aşezat lucrurile despre veziriul, prin mijlocul lui inicear agasi, cu făgăduială şi aştepta din ceas în ceas ca să margă să îmbrace caftan de domnie. Şi cu acea nădéjde s-au scăpat. Că într-acest an 7211 <=1703), făcîndu-se zorbalîc, au mazilit pe sultan Mustafa şi în

---

46 *ad. marginal* Mihai, 7211 A //

locul <său> au stătut împărat frate-său cel mai mic, sultan Ahmet. Şi au făcut boiarii zăbavă multă acolo, pînă s-au aşezat Împărăţiia.

Şi aşa, fiind pe voia lor, să sfătuiră boiarii şi aléseră dintre dînşii pe Mihalache Racoviţă, vel spătar, pre carele, arătîndu-l, l-au dus la veziriul de l-au îmbrăcat cu caftan. Pe urmă au mers de au sărutat şi poala împăratului, lui sultan Ahmet, carele atunce stătuse împărat. Şi acéstia au fost la sept<embrie> 23, leat 7212 <=1703>. Şi purcegînd de acolo domnul cu toţ<i> boiarii au sosit la Iaşi noem<brie> 19. Şi mergînd la Bisérica cea Domnească i-au cetit molitva de domnie Grigorie, proin arhiepiscopul de Ohrida, împreună cu Misail, mitropolitul ţării şi cu tot clirosul biséricii. Şi deaciia i-au pus nume de
f. 201 domnie Mihai vodă./ Întru această domnie au mai adaos Mihai vodă Bisérica cea Domnească dupe poartă, care iaste zidită întîi de Ştefan vodă Tomşa. Şi era bisérică mică. Ci apoi Mihai vodă au stricat clopotniţa supt caré era vistie<ria> întîi şi au lărgit bisérica cum să véde acum. Aşijderea şi camîna şi bezmenul cu cepărie ce au fost cîrciumene din toată ţara. Că pe lîngă tîrg au fost scutind boiarii cei mari cîrciumele şi arhiereii şi mănăstirile. Iar Mihai vodă au legat acest obiceaiu să nu mai fie cîrciumă scutită a nimăruia pen tîrg în toată ţara, ci să aibă a da venitul tot deplin la domnie. Iar la ţară de la cei mari, pînă la cei mici şi ţăranii pe a cui moşie va fi cîrciumă, aceluia să dea venitul şi de camînă ce să lua la domnie să n-aibă a mai da, care de atunce aşa stă, neclătită.

Iar după ce s-au mazilit s-au dus la Ţarigrad cu toată casa lui. Şi au domnit Mihai vodă an unul./

f. 201v *MOLDAVIA.*

VI<ea>to 7213, 1705. DOMN 58. DOMNII 69. ANTIOHIE VODĂ CANTEMIR CU A DOOA DOMNIE, UNUL NUMIT CU ACEST NUME.

După ce au îmbrăcat caftan de domnie Antiohie vodă de la Poartă şi purcegînd spre ţară cu alai împărătesc, dupe obiceaiu, şi sosind la Valea Ezerenilor, unde l-au aşteptat ţara şi boiarii. Şi, suindu-se în deal, acolea i s-au închinat toţ<i> boiarii şi i-au sărutat poala, de călare stînd. Şi cu toţii cu mare pofală au întrat în Iaşi. Iar după ce s-au cetit fermanul împărătesc au şezut domnul la masă cu toţ<i> boiarii şi s-au veselit într-acea zi, dînd laudă lui Dumnezeu de domnu bun ce le-au venit.

Întru acest an s-au născut un copil, la Toader din Branişte, fără mîini şi fără ceriul gurii. Trăit-au o săptămînă şi au murit. Povestesc, unde să fac acéste sémne, nici de un bine nu iaste.

Într-acesta an s-au apucat Antioh vodă de au zidit mănăstire de piatră din temelie la Milcov, ce să chiamă Mira, cu zid de piatră pen

---

12 *ad. marginal*, Mihai, 7211A // 26-29 De a doa domnie a lui Antioh vodă, feciorul lui Cantemir vodă, fiind cursul anilor 7213 D //

prejur, unde au fost mănăstire din lemnu, făcută de tată-său Cantemir vodă. Şi au fost ispravnic Cîrstea vornicul. Tot într-acest an au făcut f. 202 Antioh vodă tuturor mănăstirilor/ cîte sînt în ţară, de le-au aşezat cu ruptă şi le-au făcut şi testament, carele le-au legat cu mare blestem, împreună cu arhiereii ţării şi cu tot sfatul său, de la mare pînă la mic iscăliţi, ca să nu mai fie amestecate cu ţara la dări, ci să-şi plătească rupta pe ciferturi, precum au făcut şi Mihai vodă ruptoare mănăstirilor Ierusalimului, ce sînt închinate acolo.

După acéstia toate, într-acea toamnă s-au izvodit şi vedritul pe vii în toată ţara, de dau toţ<i> cîte doi bani de vădră. Care obiceaiu au purces de atunce ca un pojar viilor, precum vei ceti înainte la rîndul său. Osebit de aceasta au mai eşit şi alt obiceaiu nou, anume fumăritul: cîte doi orţi de casă şi de grajd, cine avea, sau de poiate iar cîte doi orţi, cine avea, în tîrg în Iaşi. Iară la ţară au dat oamenii fumărit cîte un zlot de casă. Acéste obiceaiuri bune s-au izvodit în zilele lui Antioh vodă, de i-au rămas pomană.

Iară la văleatul 7215, 1707, împăratul Moscului Petr<u> Alexievici au întrat cu oştile în Ţara Leşască de au ernat peste léşi. Şi au mers şi la cetatea Jolcfa, unde iaste aşezat şi sfîntul m<u>cenic f. 202v Ioann Novii, carele au fost/ odor al Moldovei şi l-au luat craiul Sobeţchii, dupe cum am scris mai sus. Deci aflîndu-se ţar Petr<u> la Jolfca au fost socotit Antiohie vodă să trimiţă sol pe Savin banul să i să roage pentru sfîntul ca să-l dea Ţării Moldovei înapoi, precum au fost; că ţara n-au fost cu nimica datoare craiului leşesc. Ci de ar fi trimis cu rugăminte, precum gîndise,poate că l-ar fi şi dat. Ci nu ş-au plinit cugetul şi aşa au rămas lucrul. Că i-au venit poruncă să meargă la cetatea Tighina.

Tot într-acest an au venit véste de la Ţarigrad că au răposat prea fericitul patriarh al Ierusalimului, chir Dositheu, carele au ţinut scaunul patrierşiei ca la 40 de ani; şi multă nevoinţă au pus pentru pravoslavnica credinţă şi au întemeiat Sfîntul Mormînt şi multe cărţi au scos în tipariu împotriva ereticilor cu filozofia dăscăliei lui, fiind om prea învăţat şi îndrăzneţ la cuvînt. Şi nu veghia voe din dreptate afară nici a domn, nici a boiariu, nici a bogat, nici a sărac, pînă încît şi împotriva agarénilor de multe ori cu cuvîntul s-au pus. Iar în locul său au lăsat diadoh pre nepotu-său Hrisanthu patriarh, carele nu iaste mai jos la învăţătură decît unchiu-său.

La april 20 au purces Antiohie vodă la cetatea Tighinei şi în zioa de f. 203 Sfetii Gheorghie au ajuns la Chişinău. De acolo/ au mers în jos, pe Bîc, pe marginea ţării pînă în ţărmurile Nistrului, la sat la Davida, la hotarul ţării şi au şezut o săptămînă acolo. Apoi Antioh vodă au mers sprinten numai cu curtea sa la Tighina, de s-au împreunat cu Iusuf paşa serascheriul la corturi, de laturea Tighinei. Iar pe urmă au venit a treia zi şi paşa la tabăra lui Antioh vodă, la sat la Davida. Şi au şezut ca la 3 ceasuri văzînd tabăra. Şi i-au dăruit Antioh vodă un cal turcesc cu toate

9 *ad. marginal* Antioh, 1715 <sic> A // 17 *ad. marginal* Moscalii ernează în Ţara Leşască A // 40 *ad. marginal* Antioh, 1706 A //

podoabele şi iar s-au întors paşa la Tighina. Şi după trei zile s-au rădicat Antiohie vodă cu oastea sa şi au mers la Tighina, fiind întins seivanul paşei din sus de Tighina, pe podiş, despre Nistru; unde acolo mergînd cu alai Antioh vodă la adunare, l-au îmbrăcat cu caftan şi pe boiarii cei mari cîţ<i> au fost. Décii paşa s-au rădicat de acolo, iar Antiohie vodă s-au aşezat acolo pe loc între Varniţă şi între Tighina, de ş-au făcut colibi şi bordée.

Muntenii venise înainte, de săpa unii la şanţul cetăţii, alţii căra lémne; că ei adusése salahori, iar modovénii ba. Că într-acest an au mai ados turcii cetatea Tighinei de au mărit-o cu şanţul zidit de piatră f. 203v şi cu tabii şi/ au făcut şi patru porţi mari de piatră. Şi ş-au mutat şi Iusuf paşa seraschieriul din poruncă împărătească scaunul sărdăriei din Baba la Tighina, de s-au aşezat. Care de atunce au căzut mai cu deadinsul tot greul asupra Ţării Moldovei, de căra în toţi anii piatră şi bolovani; dară fîn şi lemne! De le trebuia o doacă, o sită, la moldovéni alerga; care vedem că nici un bine nu va fi de Moldova, săraca.

Şi după ce s-au aşezat Antioh vodă la Tighina, văzînd pre munténi săpînd şi pre turci şi tătarii din Buceac i s-au făcut ruşine. Şi zicîndu-i şi paşa: „Aferim, bei, noi n-am venit aicea să facem zevchiuri, ci să lucrăm, să plinim porunca împăratului cu o zi înainte". Atunce ş-au cerşut cu măsură o bucată de loc să sape. Şi neavînd ce săpa, i-au dat de la paşa traiste şi hîrléţe tot cu samă. Şi nefiind salahori au pus slujitorii la săpat, siiménii de leafă şi călăraşii şi căpitanii şi bulucbaşii carii nu era de acea treabă. Ci văzînd că nu sporéşte lucrul nimica, fiind oameni puţini, de acii au pus zapcii de au scos toată curtea şi boiarii cei mari şi pe cei mici şi toate dregătoriile. Şi de ruşinea boiarilor săpat-au cîteva zile şi Antioh vodă, îndemnînd pe boiari şi alta să între în voia turcilor, care şi paşa trecînd pe acolo cu cercare şi f. 204 văzîndu-l/ săpînd, l-au lăudat zicîndu-i: „Aferim, bei." Iar de la inimă, nu ştim, părutu-i-au bine, au ba? (Că turcului să-i dai bani şi să-i scoţi ochii).

Aşa Antioh vodă săpînd la Tighina, iară alţii îl săpa pre dînsul la Poartă. Că el socotindu-se că iaste la treaba şi la porunca înpărătească, nu-şi aducea aminte de mazilie, că toată vara au lucrat. Iară cînd au fost la iulie în 20 de zile i-au venit şi mazilie. Şi nu i-au fost nici de un folos căci au săpat şi el însuşi, ci mai mare defăimare şi necinste de către munténi şi de cătră turci.

Mai nainte de mazilie cu vreo zéce zile, doao semne proaste i s-au arătat şi nimeni n-au socotit că va fi bine. Întîi, şezînd Antioh vodă pe un scaun den afară de corturi, bînd tutun, iară un turc au dat cu puşca, zic, într-un vînat — aşa au dat sama turcul daca l-au prins şi au început a-l bate —, iar glonţul au trecut aproape pe deasupra de capul lui Antioh vodă, vîjîind. Care îndată, spăimîntat, au sărit şi au strigat să-l prinză. Ci fiind turc l-au can bătut şi l-au dat la paşa. A doa, venindu-i véste bună de la frate-său, Dumitraşco vodă şi de la

15 doacă, *explică marginal* : o căpistére A // 28 *ad. marginal* Antioh vodă sapă cu mîinile lui la şanţ, 1706, A // 34 *ad. marginal* Mazilia lui Antioh vodă la Tighina, 7214 A //

f. 204v capichehaiale şi de bună voe făcînd/masă mare şi veselindu-se cu toţi boiarii şi zicînd surlarii şi trîmbicérii, iară un cîine de ogar au mers alăturea cu mehterii şi el, de urla; şi-l goniia, iar el pînă de trei ori tot au venit de au urlat. Şi după acéia, la săptămîna, i-au venit şi mazilie.

Atuncea trimisése Antiohie vodă pe Costandin Silion 3<-ti> spătar, zapciu la ţinutul Fălciiului. Ci dînd peste dînsul oamenii lui Mihai vodă carii mergea la Iaşi, au plecat fuga şi el şi au sosit ca la patru ceasuri noaptea, de au dat ştire lui Antiohie vodă de mazilie. A doa zi văzînd că de nicăieri nu vine nici o véste s-au sculat Antioh de au mers şi au dat ştire paşii. Paşa atunce nu i-au zis numica, neavînd poruncă. Iar cum au înserat au şi trimis 100 de spahii de l-au păzit într-acea noapte; şi a dooa zi dimineaţa s-au rădicat de acolo spahiii. Iar la vréme de chindie venind véste şi la Iusuf paşa, îndată au trimis turci de au rădicat cu totul pe Antioh vodă şi l-au băgat în cetate, într-un saraiu şi cu păzitori pe la toate porţile. Décii au trimis Antioh vodă oameni de casa sa şi au trimis şi paşa pre un agă al său cu turci de au adus şi pre doamna lui Antioh vodă cu toţ<i> coconii la Tighina. Şi de acolo l-au pornit la Ţarigrad. f. 205 Şi cu aceasta au scăpat bieţii/boiari şi slujitorii de săpătura şanţului, că i-au lăsat pre toţi Iusuf paşa de s-au dus la Moldova.

Acest Antioh vodă, cînd judeca la divan, groaznic era şi la toate sămînta tătîne-său, lui Cantemir vodă. Judecata lui era ca pe pravilă; numai era prea înfruntătoriu şi nu numai spre cei mici, ci şi spre cei mari. Că întîi la un divan au zis lui Varlaam, vlădicăi de Huş<i>, strigînd:«Popo, dece nu judeci drept cîndu-ţ<i>vin cărţile mele? Ţ-oi rade pletele!» Atunce episcopul Varlaam au eşit de la divan, cu lacrămi plîngînd şi rău blestemîndu-l (De care scrie la Sirah, cap. 11, zicînd: «Mai nainte de ce nu vei cerca, nu huli. Gîndéşte întîi şi atunce dojănéşte»). Aşijderea cine să pîrîia,ales pentru vecinătate cu boiari, lesne da pre om la vecinătate.

Ci pentru unele ca acéstia şi altele să aduc necruţările domnilor. Drept acéia zice şi David proroc la psalm 31: „Nu fireţi ca calul şi ca catîrul, la carii nu iaste înţelégere." Aşijderea şi la psalom 42 zice: „Judecă-mă, Dumnezeule, şi răsplătéşte judecata mea". Deci oricum judecătoriul nici odată să nu să pripască; că unde iaste putéria, acolo f. 205v iaste şi dreptatea./ Însă Antioh vodă foarte era milostiv şi ales la călugări şi la mănăstiri; liubovnic şi desfătătoriu la mése mari, cătră boiarii cei mari cu cinste era şi cătră toţi cîţ<i> se afla la masa cea domnească, cu glume şi cu cuvinte dulci le vorbiia. La primblări şi la vînaturi cu şoimi şi cu ogari pururea umbla de să desfăta şi cu mîncări şi băuturi; şi la arc încă trăgea bine.

Şi în domnia lui dintîi au fost aicea în Iaşi un slujitor bun şi de frunte, cu casă şi cu fămée, lefeciu. Ci apoi nu ştiu din ce pricină au fost că ş-au lăsat casa şi s-au curtenit la hanul. Şi după cîtăva vréme venind aicea cu nişte porunci ale hanului acel slujitor, anume Ştefan Boul şi din semeţia lui au suduit pe Bogdan hatmanul de faţă, lăudîndu-

---

5 *ad marginal* Antioh, 7214 A // 20 *ad. marginal* Antioh, 7214 A // 31 *citatele între paranteze* A // 36 *ad. marginal* Antioh, 7215 A //

se cu hanul că-i va face şi alta, mai cu asupră. Carele spuind lui Antiohie vodă că l-au suduit, ci apoi, a doa zi, cînd s-au deşteptat oamenii l-au văzut pe Boul spînzurat de laturea tîrgului; şi nu i-au folosit nimenea.

Şi într-această a doa domnie a sa domnit-au Antioh vodă ani 2, p<o>1./

f. 206

MOLDAVIA.

VI<ea>to 7216, 1708. DOMN 58. DOMNI 70. MIHAI RACOVIŢĂ VODĂ 1<-UL> CU A DOOA DOMNIE.

După mazilia lui Antiohie vodă venit-au cu steag împărătesc Mihai vodă cu a doa domnie la Moldova şi au sosit la scaun în Iaşi noem<vrie> 13. Într-acest an, vara, au venit şi lăcustele de au acoperit cu taberile lor pe multe locuri şi au mîncat roada de pîine la multe părţi. Ci atîta să scumpise pîinea, cît s-au adaos oamenilor mare cumpănă spre foamete. Şi aceasta au fost certare de la Dumnezeu pentru păcatele noastre. Că pentru acéstia încă au trimis sfinţia sa, Dumnezeu, şi oşti streine asupra ţărîi; şi adése schimbările domnilor şi cu obiceaiuri noao izvodite şi prăzi şi robii, precum vei ceti înainte, la rîndul său.

Tot la acest an au stricat Mihai vodă obiceaiul desétenii şi au scos pe toată ţara, de au dat desétină ţărănéşte şi mitropolitului cu episcopii şi boiarii cei mari şi al doilea şi mănăstirile şi preoţii şi toate bréslele carii au f. 206^{v} avut scuteală, carele au fost legat de domnii cei bătrîni./ Şi după ce s-au strîns banii desétinii au făcut testament cu mare blestem, şi cu groaznică afurisanie, ca să stea neclătit, în véci. Iar cine s-ar ispiti să mai dezlége, ori domnu ori arhiereu sau cine ar fi îndemnătoriu spre stricare, unii ca aceia cu toată casa lor şi cu feciorii lor să fie cu Antihrist şi cu toţ<i> diavolii. Să moştenească focul cel nestins şi viermii cei neadormiţi, i proci. La care testament s-au iscălit Mihai şi Ghedeon mitropolitul şi cu episcopii. Ci apoi nu s-au ţinut de cuvînt. Că de izvoadă l-au strigat la cochi vechi. Carii deaca au văzut, numai ci s-au mirat de o faptă necuvioasă ca aceasta, cu atîta blestem ce au fost legat şi apoi l-au dezlegat.

Osebit de aceasta au mai adaos şi pogonăritul de vii, cu un zlot mai mult peste leu. Şi bieţii oameni tare ohta şi să văeta; şi ei nu ştiia ce li să mai gătiia să le vie la cap. Iară cînd s-au trezit la vrémia culesului, le-au eşit şi vedritul, cîte 4 bani de vadră; şi uitase pogonăritul. Iară încă bine nu să plătise de vedrit, iată că au eşit peste toată ţara şi f. 207 fumărit, de tot hornul cîte ug<hi> 2. De care daca au înţeles ticăloşii pămînténi, mulţi ş-au/stricat căşcioarele şi le-au răsipit din temelie. Alţii spărgea hornurile de pin case. Şi măcar că era iarna, iar bieţii oameni şi babele şi altă sărăcime năpustiia casele şi fugiia în lume suspinînd şi cu lacrămi plîngînd. Că unele case nu plătiia nici doi orţi, iară încăşi şi aceia ce au cumpărat acel fumărit de la cochi vechi s-au stins casele la mulţi. Că au luat bani de la turci de au dat pentru slujbă

6-8 De a doa domnie a lui Mihai vodă Racoviţă, iulie D // 18 *ad. marginal* Mihai, 7216, 1708 A // 31 *ad. marginal* Mihai vodă adaoge pogonăritul A //

şi apoi n-au putut scoate slujba la cap. Ci acéste obiceaiuri poate fi că de nevoe le-au scos şi Mihai vodă, dupe cum scrie la un loc, adecă nevoia schimbă légia. Iară de le-au scos de vreo lăcomie, acolea îl lăsăm în judecata lui Dumnezeu, carele ştie inimile şi toate cugetele omeneşti.

CÎND AU INTRAT CRAIUL ŞFEŢESC DE AU ERNAT ÎN ŢARA CĂZĂCEASCĂ.

La al doilea an al domniei lui Mihai vodă, noem<vrîe> 30, 7217, 1709 iată că au întrat în Ţara Moscului Carolos, craiul şveţesc, cu toate puterile sale şi cu mare semeţie, însă la hraniţă, unde iaste Movileul. De acolo, viind în jos pre margine au trecu şi apa Desna şi au întrat în Ţara Căzăcească de au ernat. Şi această întrare a lui mai mult au fost din
f. 207v ficleşugul/Mazepei, hatmanul căzăcesc şi a polcovnicilor lui, carele din toţ<i> hatmanii căzăceşti cei trecuţ<i> n-au fost altul mai credincios şi mai cinstit decît dînsul, carele au fost şi giurat împăratului Moscului, lui Petru Alexievici, şi au ţinut hătmăniia 22 de ani. Şi apoi, daca s-au îngrăşat şi s-au îmbuibat cu polcovnicii, sfétnicii lui, au făcut ca şi Iuda Iscariotul, de au vîndut pre domnul nostru Iisus Hristos jidovilor. Aşa au vrut să facă şi Mazepa hatmanul, împăratului său, de l-au viclenit, vrînd să se dezlipască de supt mîna lui, cum s-au dezlipit Hmil hatmanul, odinioară, de supt léşi. Ci Dumnezeu nu i-au agiutat, nevrînd să se stingă de tot cornul creştinilor. Şi rău l-au osîndit, precum vei înţelége înainte, la rîndul său.

Dupe ce au întrat craiul şveţesc în Ţara Căzăcească, iară Mazepa hatmanul au fost grijit bine cetatea Baturna, unde era scaunul lui. Şi au lăsat în cetate oaste cu polcovnicul Ceceal şi un gheneral neamţ, anume Fridrich Kenixeca şi cu dînşii multe polcuri de cazaci, ce le zic serdenci, pre cari-i umpluse de bani. Şi nu numai la Baturna, ci şi printr-alte cetăţi, dîndu-le poruncă să nu cumva să lasă prin cetăţi oşténi moscali, ca să se afle această cetate cu toate oştile a
f. 208 Zaporohăi/cîte să afle înr-însa, cu toată gebhaneoa, cu puşci, cu prah, cu glonţuri cîte sînt trebuitoare, ca să fie de treaba craiului şfeţesc, să aibă den destul cînd va face război împotriva Moscului.

Iară Mazepa s-au sculat cu toţ<i> polcovnicii ca să se închine la craiul şfeţesc. Ci pentru neştiinţa oştenilor celor mulţi şi a lefeciilor, arătîndu-le mai nainte cuvînt pentru sine precum are poruncă de la ţariul să margă cu oşti împotriva nepriiatenului. Şi, purcegînd, cum au trecut apa Desna s-au făcut a să apropia spre oastea sfeţască, tocmindu-ş<i> oastea spre chip de război. Şi dupe aceasta ş-au descoperit tot ficleşugul tuturor, cum că n-au venit să se bată cu dînşii, ci supt sprijineala lui craiu să fie. Iar cînd au fost după graiul lui, iar oastea lui numaidect s-au văzut încungiurată de oaste, precum ş-au fost dat el şi mai nainte parola.

---

6 Istoria pentru craiul Şvedului Carol XII, cînd s-au sculat asupra imperator<ului> Petru Alecsevici, la anul 1709 D // 7 *ad. marginal* Lucruri streine, 7217, 1709 A// 24 *ad. marginal* Iar streine A // 34 *ad. marginal* Mazepa să hainéşte de către moscali A //

CÎND AU BĂTUT MOSCALII CETATEA BATURNA, UNDE ERA SCAUNUL MAZEPEI.

Deci ţar Petru prinzind véste de aceasta, îndată au trimis la cetatea Baturna, din călărime pe un gheneral al său, cneazul Menjic. Carele f. 208v daca au sosit cu o samă/ de oaste acolo, au trimis de cîteva ori de la sine cu poruncă împărătească la Ceceal polcovnicul şi la Fridrih şi cătră toţi de obşte de le-au grăit ca să nu să pue împotriva oştilor împărăteşti şi de bună voe să-i lasă, în cetate, arătîndu-le şi vicleşugul Mazepei. Şi n-au vrut să-i lasă, ci încă au început a da din tunuri într-înşii.

Văzînd cneazul Menjicul semeţiia lor au dat năvală cu moscalii supt cetate şi au luat-o. Şi decii pe nimenia n-au cruţat, ci pînă în copii de ţiţă tot supt sabie au pus, de cura sîngele pe uliţe ca rîurile. Şi au ars şi tîrgul cu biserici cu tot, de au rămas jerişte pînă astăz<i>. Ci aşa întîiaş dată s-au arătat bărbăţiia cazacilor împotriva moscalilor, de au perit cu toţii din cetate. Că Dumnezeu i-au osîndit că au vrut să se lépede de împăratul creştinesc, a căruia au mîncat pîinea şi sarea şi au vrut să se închine la şfedul, fratele lui Moameth, ci Dumnezeu nu le-au ajutat.

Gîndul craiului şfezesc era suit sus şi cu laudă mare, care, spun, că au fost scriind la împăratul Moscului să-i gătească conac la stoliţă. Care era de a şi créde, că acum călcase cîteva ţări şi anume: S<i>lezia, f. 209 Saxonia, Litva, Curliandia şi/ Jmudia, în Ţara Leşască, de să pogorîse pînă la Liov. Şi atîta avuţie fără număr strînsése, că unde mergea, pe la cetăţi, arunca melioane de bani, de să răscumpăra oamenii de pen cetăţi ca din robie, de da şveţilor şi nimenea nu putea sta împotriva lui. Care apoi acea strînsoare multă a lui, cu nedreptate, întru mulţi ani au grămădit-o, iară apoi într-un ceas au răpus-o, dupe cum scrie la un loc: „Înălţatu-s-au pînă la ceriu şi pînă la iad să va pogorî".

Deci făcîndu-se Mazepa tot una cu şfezii, iar o samă de polcovnici au şi fugit la împăratul Moscului, deci şfedul au şi pus păzitori la ceialalţi ce mai rămăsése şi aşa au întrat cu oştile căzăceşti la ernatec. Iară ţar Petru au trimis oştile sale în preajma lui de au tot rădicat oamenii de pin sate şi de pin tîrgurile céle mici din calea lui şi i-au mutat la cetăţile céle mari. Iar alţii veniia în urma lor de da foc şi caselor şi notréţelor, de nu rămînea nici fîn, nici pae; nici înainte, nici înapoi. Şi era iarnă foarte mare şi geroasă, cît şi lémnele plesniia de ger. Da moscalii noaptea năvală pe marginea tîrgului şi da foc caselor asupra f. 209v şvezilor unde era la ernatec. Şi pe/ mulţi i-au arsu pen casă, iară mai mulţi au perit de ger, carii să afla la străji dintr-amîndoao părţile. Ci moscalii mai mult lupta cu mînuşile; iar aşa spun că daca să făcea zio să afla mulţime ţapeni, cu puşca în mîini, cu cal cu tot. Şi apoi şi de lipsa pîinii, că-i strîmtorase moscalii despre hrană de toate părţile. Şi aşa, din zi în zi mulţi au căzut din oastea şfeţască, iar creştinii tot s-au fost mai adăogînd. Şi mai vîrtos că i-au închis din urmă; că avea gînd sfedul să ia

---

1 *lipseşte* D // 2 *ad. marginal* Lucruri streine A // 16 au[2]] n-au A // 34 *ad. marginal* Iar streine A //

calea într-altă parte, spre Chiov. Că-i venise o samă de oaste leşască, din cei ficléni, într-ajutor şi i-au fost viind din urmă un gheneral cu 16000 de oaste, anume Levengoupt şi obuzul său cu 8000 de cară de zaharea şi cu multă avére din Polşta şi din Litva şi din Curlendia, grămădită din destul. Ci prinzînd moscalii de véste au mers de le-au dat război. Şi cu ajutoriul lui Dumnezeu i-au biruit, den carii nici 3000 n-au scăpat. Iar carăle şi puşcile şi gebhanaoa şi steagurile toate pre mîna moscalilor au căzut. Aşa am aflat scris în izvodul cel tipărit dintr-Universal al lui ţar Petru pentru acest obuz. Ci iară să venim pentru povéstia şvezilor.

f. 210 Craiul şfeţesc, Carolos, daca s-au văzut cuprins din urmă,/ i-au căutat a erna în Ţara Căzăcească, unde apucase loc la cetatea Hadaci. Iară despre primăvară au socotit de s-au clătit spre cetate la Poltava, unde ş-au dat şi parola cu ţariul Moscului ca să se lovască de faţă unul cu altul, precum s-au şi întîmplat. Iar de altă parte meşterşuguia ca să lovască la Azac, să aprinză floturile céle de pe apă ce avea de treaba oştii acolo, adecă galioane. Că să făcuse şi cazacii zaporojani tot una cu şfeţii. Ci unde-i lovesc moscalii, dîndu-le război. Deci neputînd răbda focul moscalilor au dat dos a fugiré şi mulţi au perit dentr-înşii. Şi de atunce le-au spart cuibul zaporojanilor de la praguri, unde era lăcaşul lor din zile bătrîne. Iar carii au scăpat cu vase pre apă şi prin stuhuri şi la alte locuri şi după ce s-au strîns unii de o parte, alţii de altă parte, mai pe urmă s-au dus de s-au închinat la tătari./

f. 210v

RĂZBOIUL CE S-AU FĂCUT LA POLTAVA ŞVEDUL CU MOSCUL, FIIND CURSUL ANILOR 7217, IAR DE LA HRISTOS 1709, LA IUNIE ÎN 27.

Într-această lună în 20 de zile au trecut toată armea Moscului peste apa Vorscla şi pe de ceasta parte ca o milă mică de armea nepriiatenului au stătut. După acéia, în 24 de zile au mai clătit şi au stătut ca un cifert de milă de la nepriiatenul. Şi pentru ca să nu dea şvezii fără véste asupra lor au făcut şanţu împrejurul taberii. Iar călărimea au aşezat-o în dreapta, între păduri. Şi denaintea lor, făcînd cîteva meteréze cu oameni şi cu puşci aşezate (asupra cărora au comenduit bregadir Avgust). Iară la 25 şi la 26 de zile au dat poruncă ţariul ca să se grijească toţi, în tot chipul, să fie gata a da năvală asupra nepriiatenului.

Ci tot Şfedul, după a sa obicinuită cumpătare mai nainte i-au întrecut. Că în 27 de zile în răvărsatul zorilor, fiind întunérec, cu toată tocmala
f. 211 oştilor sale au dat năvală cu/ toată călărimea şi cu toată pedestrimea asupra călărimei Moscului. Şi cu atîta vrăjmăşie au năpădit, cît de istov au silit ca să surpe călărimea Moscului să o stăpînească cu meteréze cu tot. Iară şi moscalii pînă la moarte foarte au stătut împotriva şvezilor. Şi numai doao meteréze le-au luat, care au fost într-acea noapte începute şi neisprăvite. Iar altora nici cum vreo vătămare nu le-au putut face.

1 *ad. marginal* Că-i venise... într-ajutor A // 32 *ad. marginal* Lucruri streine 7217, 1709 A // 42 *ad. marginal* Tot streine A//

Şi pînă la atîta au sosit, cît şase batalioane de pedestrime a şvedului şi cîteva steaguri de călărime ce să chiamă şcvadroane den a dreapta din fruntea oştii s-au rupt şi de nevoe la pădure au dat. Iară fruntea oştii lui cu neputinţă pagubă s-au străbătut, unde 14 steaguri şi ştandarturi de la oastea lui moscalii au luat. Şi de multe ori pe călărimea nepriiatenului au înfrînt-o. Ci pururea acea călărime afla ajutor despre călărimea nepriiatenului (unde şi Ren gheneral al Moscului într-acel iute război s-au rănit). Iară pedestrimea Moscului la acel război nu era putinţă să iasă aşa degrab, ca să dea ajutor călărimei sale. Pentru acéia s-au dat poruncă lui f. 211v Bour gheneral ca să se dea/ cu călărimea în dreapta despre metéreze, ca să poată afla vréme să iasă şi pedestrimea.

Şi cum au început Bour gheneral cu călărimea a clăti şi a să roti, iar nepriiatenul au năpădit; ci fiindu-le moscalilor prea îndemînă au slobozit tunurile din meteréze şi multă moarte în oastea Şvedului au făcut. Şi aşa nepriiatenul văzînd că nu-i fu îndemînă a goni pre călărime, s-au lăsat şi s-au dat într-o luncă spre apărare, cît să nu-l ajungă din tunuri. După acéstia fu trimis cneazul Menjicul şi alţi gheneral, leitenantu Ghenşih şi Rensel cu 5 polcori de călărime şi cu 5 batalionuri de pedestrime, dupe pedestrimea şi călărimea şvezilor ce să rupsése şi să dedése la păduri. La carii mergînd i-au încungiurat şi de grab cu ajutoriul lui Dumnezeu pre capete i-au ucis. Iar pe gheneral maior Şlipenbah l-au luat. Iar gheneral maior Rozen s-au rotit apărîndu-se cătră ai săi supt deal, dupe care au mers leitenant Renţel, gheneraliul Moscului, de i-au ocolit şi au trimis la dînşii pe un solitoriu, cărora le zic barabangic, de le-au zis să se închine,/ f. 212 carii s-au cerşut soroc. Ci mai mult pas decît jumătate de ceas nu le-au dat. După acéia gheneral maior Rozen cu toţii, eşind din meteréze, au lepădat armele jos şi, pe credinţa împăratului, s-au închinat.

Într-acea vréme îndată au eşit din şanţu toată pedestrimea Moscului, pe de amîndoao părţile de şanţ. Şi s-au ales dintru dînşii 3 batalioane de s-au trimis cu polcovnicul Golovici în deal la mănăstire pentru comonicaţie cu cetatea şi cu hatmanul Scoropadschii. Gheneral maior Devolcon cu 6 polcuri de draguni şi cu 6 polcuri din cavalerie, luund din aripa dreaptă şi s-au dus pe din jos de pedestrime, de s-au aşezat la aripa cea stîngă. Şi aşa toată armea au stătut gata de război. Ci văzînd nepriiatenul aşa, într-acel ceas au eşit din luncă şi au stătut şi el cu fruntea denaintea moscalilor, gata de război. Ci moscalii întru numele Domnului pe nepriiatenul l-au aşezat ca să purcează cu război asupra lui, carele, neaşteptînd, pre loc însuşi aşijderea s-au pornit asupra moscalilor.

f. 212v Şi aşa de la 9 ceasuri s-au început batalie, cum să bat/ gheneralii foarte iute. Care de trăsnetele puşcilor şi de fum şi praf ce era, nu să cunoştea unul cu altul, fără cît pe sémnele lor ce avea: că şvezii purta şumoiug de pae, iar moscalii purta o floare de hîrtie în pălărie. Ci măcar cît le-au fost războiul de iute, iar mai de doao ceasuri nu s-au delungat bătaia; căci nebiruita domnie s-au stăpînie, adecă Şfedul, de grab dosul ş-au arătat. Pre carii îndată moscalii i-au luat cu mare îndrăzneală a-i goni şi a-i junghia cu şpagele şi cu baghineturi ce sînt în gura flintelor şi cu suliţe.

---

16 *ad. marginal* Lucuri streine A // 28 *ad. marginal* Iar streine, 7127, 1709 A //

Care de minune au fost; că după ce i-au înfrînt moscalii den loc, iar şvezii nicidecum nu s-au mai putut îndrepta, ci pînă la sfîrşit i-au gonit, omorîndu-i, pînă la o pădure ce să află colo. După acea goană acolo la pădure, gheneral maior Ştachelberhu, dupe acéia gheneral maior Gamelton, aşijderea pe urmă şi feltmarşal Renşentu şi prinţepul de Vinterburcu, împreună cu mulţi polcovnici şi cu alte capete din polcuri şi ofiţeri de roate şi cîteva mii de cei de rînd, mai multă parte cu arme şi cu cai s-au închinat şi la robie luaţ<i>./

f. 213 Iară craiul Şfeţul, după ce l-au înfrînt moscalii n-au mai căutat să mai dea război, ci îndată cu o samă de oaste ce era cu dînsul s-au dat de o parte şi s-au ocolit. Iară o samă, carii au eşit din temei, i-au gonit călărimea moscalilor o milă şi jumătate de loc, pînă unde au putut birui caii. Şi atîta cum s-ar socoti de la Poltava (ţirculferenţie) ca la trei mile şi mai mult, pre toţ<i> cîmpii şi pădurile să afla trupuri moarte ale nepriiatenilor şi s-au socotit pînă la 13.000 omorîţ<i>; căci s-au numărat pe locul războiului şi prin şanţuri 19.224. Aşijderea şi cîteva puşci şi steaguri şi litavre de la nepriiateni s-au luat. Iar din partea Moscului cîţ<i> oameni s-au omorît şi s-au rănit vei ceti înainte, precum va urma izvodul.

Şi aşa, cu mila acelui întru tot de sus s-au obîrşit victoria (de care asémene puţin s-au auzit), cu uşoară trudă şi cu puţin sînge împotriva trufaşului nepriiaten, prin socoteala şi chivernisala cea înţeleaptă a
f. 213v prealuminatului împărat/ Petru Alexievici şi prin bărbăţiia şi vitejiia capetelor şi a soldaţilor, biruinţă s-au făcut. Căci şi însuşi măria sa, cu chipul său, nu s-au cruţat. Ci acolo întîmplîndu-se cu a sa ispitire şi bărbăţia arătîndu-ş<i>, neavînd grijă spre înfricoşare, mai pre sus au nevoit. Şi pre lîngă acéstia şi prin pălăriia ce era în capul lui au trecut un glonţ; şi Dumnezeu de altă vătămare l-au ferit.

Aşijderea şi supt luminăţiia cnezului Menjicul, care iarăşi acolea bărbăţiia sa din destul ş-au arătat şi trei cai supt dînsul s-au rănit. Pe lîngă acéia şi aceasta să cade a şti că din pedestrimea Moscului tocma numai o linie, sau o grămadă, întru caré nici zéce mii nu să afla, care cu nepriiatenul război au arătat, iar alta la acea batalie n-au fost sosit, căci nepriiatenii de acea linie a moscalilor dintîi desăvîrşit au fost bătuţ<i> şi goniţ<i>.

Într-acea zi, după sfîrşitul norocitului război, în de sară, dupe nepriiatenul în urmă fură trimişi gheneral porutcic şi polcovnici de gvardie, cneazul Goliţin cu gvardia şi gheneral porutcic Bour cu polcurile drăgăneşti; iar a doa zi şi luminăţiia lui, cniaz Menjicul într-acolo au fost
f. 214 trimis./ Aşijderea în 30 de zile ale lui iunie însuşi şi ţar Petru într-acolo au purces. Şi măcar cîtă nevoinţă au făcut ca să poată ajunge pe nepriiatenul, ci tot nu l-au putut într-acea zi ajunge. Carele lăsînd mai mare parte din strînsura sa cu sîrguială cătră Nipru au fugit.

Iarăş<i> tot într-acestă zi nu pre departe de Perivolocica, într-un loc foarte tare, supt deal, lîngă Nipru aflat-au din oştile lui stînd şi dintru ai lor, din carii s-au luat în robie un cvartemistru (adecă vel conacciu) şi cîţ<i>va moldovéni s-au înştiinţat cum că craiul Şvedul pînă la acea vréme

19 *ad marginal* Tot streine A // 38 *ad. marginal* Tot streine A //

cu 3 ceasuri, cu cîteva sute de călăreţi peste Nipru au trecut cu mare trudă. Şi numai pe doi gheneral maeri, pe Şpar şi pe Laghercron cu el au luat. Iar pe gheneral Levengoupt, cu cei rămaşi din armea bătuţ<i> ai oştii de pe această parte de Nipru au lăsat despre Ţara Căzăcească; căc pentru lipsa vaselor a tréce n-au putut.

Deci după înştiinţarea acéia au socotit de au pornit luminăţiia lui, cnez Menjicul, fără pierzarea [vrémia] vremii celora ce să afla supt a lui comendia oştii, de care mai mult decît 9.000 nu era, ca să se apropie spre nepriiatenul. Şi de vréme că de la acei luaţi în robie s-au înştiinţat de la f. 214v dînşii cum nepriiatenii s-au sfătuit la graiul făcut/ cu tocmală să vor închina. Şi pentru acéia cneazul Menjicul au trimis de departe la dînşii ca să le zică şi pentru aceasta să le arate ca să-ş<i> socotească ei cum toată scăparea şi mîntuirea lor de la dînşii s-au curmat. Iar întîmplîndu-se împotrivire, ei să nu-ş<i> mai aştépte împărţire, sau cruţare, că toţ<i> vor fi omorîţ<i>. Şi după acéia nepriiatenii au socotit pe gheneral maior Creiţa şi pe polcovnicul Ducher şi podpolcovnic Traut Theter şi gheneral adutantu graf Ducla şi i-au trimis la cneazul Menjicul şi le-au poruncit pentru acorde a face tractate. Carele după graiurile oarecarele într-acel ceas s-au şi făcut şi de cneajul Menjicul şi de gheneal graf Levengoupt s-au iscălit. Dupe care nepriiatenul (stînd încă mai vîrtos cu toată aşteptarea, fiind de toţi 14.000 şi 30 de oameni într-armaţi, mai mare parte de cavaleri), armele sale ca nişte slujitori robiţi le-au pus jos şi s-au închinat. Şi într-aceeiaş<i> zi, cu tot ce-au fost împreună, cu toată artilerie şi cu altele ce au fost de ale puşcării şi haznaoa cu logofeţii şi cu toate steagurile şi ştandarta şi litavre şi tobe, trimisului gheneral leitenant Bour pre mînă i le-au dat./ f. 215 Iară ficleanul Mazepa, cu cîteva ceasuri mai nainte de craiul şvezesc, împreună cu ai săi într-un cuget ficléni, peste Nipru au trecut.

Şi aşa cu ajutoriul lui Dumnezeu toată neprieteneasca greime, cea în lume vestită (care cu înfiinţarea sa la Saxonia, nu puţină frică au făcut în Europa), în mîna lui ţar Petru au căzut. Din carii osebit nu multe sute carii cu craiul peste Nipru au trécut, de au scăpat în Ţara Turcească (Dentru carii, după acéia, vreo 200 s-au ucis şi mai mult decît 260 de oameni de cei trimişi s-au luat), adecă gonaşi, din carii gheneral auditor şi alţii, ştiuţ<i>, nimeni n-au scăpat. Ci toţ<i> la mîna măriei sale, împăratului, şi la biruitoarea lui armă de nevoe s-au închinat, aşa cît nici un om nu s-au putut întoarce la a sa moşie. Iar cîte de la nepriiatenul puşci şi ştandarte, steaguri şi de altele ş-au dobîndit moscalii şi cîţ<i> şvezi pre mîna lor au căzut. Aşijderea şi cîţ<i> din oastea Moscului s-au omorît şi cîţ<i> s-au rănit, cărora urmează pentru acéstia izvodul, precum scrie anume mai jos./

f. 215v *IZVOD CE ÎN VRÉMEA RĂZBOIULUI DE LA POLTAVA S-AU LUAT ÎN ROBIE: ŞVEZI, PUŞCI, ŞTANDARTE, STEAGURI ŞI DE ALTELE.*

Întîi. 1 graf, Piper, sfétnicul cel de frunte al craiului; 1 secretar, Ţederhelmu; 1 secretar, Diben; 2 canţeleri; 1 gheneral feltu-mareşal şi al

---

6 *ad. marginal* Lucruri streine, 7217, 1709 A // 27 *ad. marginal* Lucruri streine, 7217, 1709 A // 37 ş-au] s-au A // 42 *ad. marginal* Lucruri streine A //

lui craiu sfétnic, graf Renşeltu.

Gheneralii maiori: 1 Şlimbebah; 1 Ştachelbercu; 1 Roz; 1 Enşeltu.

Polcovnicii: 1 cneazul de Vinterburc; 1 Apelgrin; 1 Caprali; 1 Hornu; 1 Gamelton.

f. 216 *Pod polcovnicii:* 1 Sas; 1 Fridric;/ 1 Adolfu Pelmu; 1 Iuios Mode; 1 Speisu; 1 Ghendric Ribender; 1 Vranghel.

Maerii: 1 Iugan Veidenmser; 1 Reiper; 1 Stric; 1 Beer; 16 rohmistri; 18 căpitani, 5 drabanţii, 59 porucinici; 16 corneturi şi stegari; 5 adutanţi; 6 cvartemistru de al polcurilor; 186 acestora ce să zic la dînşii ştap şi ober ofiţerii, osebit de gheneralii; 27.787 diregători şi cei de rînd; 2.773 acestora ce le zic ştap şi ober ofiţerii diregători şi de rînd.

Din cei neslujiţi: 1 ober cris camisar; 4 cris comisarii; 1 crihsu thiscal/

f. 216ᵛ *Cei din roate neslujiţi:* 45 slujitori de jicniţă şi de alte rînduiale şi a celora ce le zic vulentirii; 2.821 acestora cu cei neslujiţ<i>.

Fără aceştea ce scrie mai sus, ce s-au luat din curtea craiului slujitori: 1 camargher, Carlu Ghinter; 1 stolnic; 1 doftor mediţin; 1 duhovnic al craiului; 1 ştap feltu medicus; 1 aptescar de curte şi de cîmpu; 1 feltu camarer (sau împărţitoriu); 2 cvartemistri crăeşti, adică conaccii; 1 camar ştreiber, adecă gramatic; 1 futer marşal; 19 trimbitaş<i> şi lachii şi cucerii şi de tot feliul de musica; 40 a lor ce sînt de ceată. Iară de toţi oamenii f. 217 robiţi 2871 fac; 14 ştandarturi de la cavalerie; 29 steaguri drăgăneşti;/ 93 steaguri de pedestrime şi într-acest număr şi 6 steaguri de la leibu gvardia. Şi de acéstia fac peste tot 137; 4 puşci, 4 litavre. Într-acest număr de la leibu reghiment unele-s de argint.

Aici scriem alt izvod: cîtă oaste căzăcească s-au închinat la mîna moscalilor, cînd i-au ajuns la Perivolocina, lîngă Nipru. Şi de pre lîngă dînşii s-au luat artelerie, adecă lucruri de gebhana. Aşijderea şi ştandarturi, steaguri şi de altele şi gheneralí.

General de Riga gubernator, graf Levengoupt.

Gheneralii maeori: Creiţe; Cruz; alţi gheneralí ai lui feltu marşalîc, adiutanţi, doi fraţi, grafii Duglesii; graf Bonde; gheneral auditor Şternu./

f. 217ᵛ *Numerile polcurilor a reitarilor.* Leibu reghimentu 1; de Smolensca 2; de Ostergoţca 3; de Corelsca 4; şvezesc Adal Sfan 5; liflendirilor Adol Sfan 6; de Obolensca 7; de Nordeşconsca 8; Ziderşonsca 9; Inliandsca 10; a Cruzului 11.

Polcuri drăgăneşti: de la gvardia drăgun; a Şreitelfeltului; a lui Tlubu; a Şlipembahului; a lui Alfendein; a Dicherului; a lui Meerelfeltu; a lui Ghildenşepertu; de Verner-Ştensca; a lui Ventemburcu; de Ghelmsca. Fac 11 şi de acéstia.

f. 218 *Polcuri de pedestrime:* Leibu gvardia; Iunche prinsca; de Zidermanliansca; a lui Ostergoţu; de Veţst-Scoţca; de Vester-Boţca; de Carmaliansca; de Vestmarliansca;/ de Unpliansca; de Dalcarsca; Ivermoliansca; de Enştetsca. Fac 12.

Numerile stat ofiţerilor. Polcovnicii: Fonghera feltu leşerzu; Andor Ramsfertu; Tlub; Dicher; Ghirldesternu; Verneştet; Ghelmu; Magnus

---

˜ *ad. marginal* Iar streine A // 25 *ad. marginal* Lucruri streine A //

Posse; Croiman; Foc. Fac 10.

Pod polcovnicii: Ihendurnu; Freiden Fentu; Enţecron; Platar; Eristetu; Cungarsu; Anton fon Freiman; Foc Şfabe; Clas Iunhu; Cristan; Sac; Brunşeltu. Fac 21 <sic>.

Maiorii: Iacov Blilistreiman; Brinhertu; Carol Prinţăşternu; Holdu; Cariagan Ganster; Anderstrem Şiltu; Gamelsternu; Thonfreimon; f. 218v Bonholţu; Coşchil; Rozencamfu; Lode; Foc Criger Iagan; Rotuzin;/ Idric Dicher; Iacov Idric. 17 fac. Graf Oxentenştel; Oxă; Ramze.

Numerul, oberofiţerii: Rohmistri, capitanii, porucinicii, corneturi, stegarii, adutanţii, cvartemistrii, obuznicii şi a cestora oberofiţerii, diregătorii sau zapciii şi cu cei de rînd şi de acestora oberofiţerii şi de cei de rînd.

A polcurilor auditor, adecă judecător şi comisarii cei de roate şi neslujiţi. De tot feliul de céte şi de rînduitori şi de valentirii, adecă cineşi dupe statul şi vredniciia sa, precum iaste socoteala oştilor şvezeşti, după limba lor, a cărora, iubite cetitoriule, vei afla suma cu număr legată peste tot mai jos de cetirea puşcării./

f. 219 *Artilerie, adecă puşcărie. Izvod de ofiţeri ale puşcării, ce le zic pre limba lor ober şi under şi de altfel de slujitori:* 1 polcovnic, Binous, carele de rană au murit; 2 podpolcovnici, Post şi Appelman; 1 maior, 4 căpitani, 1 căpitan porucinic, 6 porucinici, 1 adiutant, 6 stegari, ştic iuncari (adecă diregători de puşci), 11 serjanţi (adecă baş ciauşilor), 28 pisari şi furieri (adecă taingii) şi conacci şi gramatici, 13 bumbaragii şi ucenicii lor, 49 puşcari şi ucenicii, 62 pomoştnicov şi minirii (adecă lagumgii), 200 slugi de ai lor.

De cei neslujiţi: 1 feltu ţeihtu meister (adecă vînzători de bucate), 1 ober ştal meister (vel comis), 1 cvartemistru, 2 pastori (duhovnici),/ f. 219v avditoriu (judecătoriu de stiag), 1 ţehvater (ispravnic peste puşci), 1 doftor, 1 ober vahtumeister, 4 under ştal ivahtu meşterilor, adecă vel puşcariu, 1 notarius, 1 under adiutantu, 19 furieri, 301 tot feliul de meşteri şi de alte céte mai de jos, 335 şi a celor neslujiţi, 535 de toţi şi de cei de sus şi de cei de jos şi cu cei ce nu slujescu.

A puşcării. 18 puşci de alamă, 2 gaubieţă, 8 martirii, 4 şi altele ce s-au luat în vremia războiului, 32 fac; 124 ştandarte şi steaguri, 137 tot în f. 220 vrémia războiului s-au luat; 264 fac şi de acéstia./ Iară peste tot ce în vrémia bataliei la Poltava şi la Nipru, lîngă Perevolocina, oameni s-au luat: 59 ştaturi de călărimé ofiţeri; 16.980 ober, under ofiţeri şi de cei de rînd şi de a puşcării slujitori. Iar cu cei neslujiţi şi din curtea craiului slujitori fac 1874./

f. 220v *Aicea scriem cîtă oaste moschicească la acea batalie de la Poltava s-au ucis şi s-au rănit:* 1 polcovnic, Lov; 3 maiori: Vasilie Cropot şi Erstu şi Ghelstu; 12 capitani, 7 porucinici, 8 podporucinici şi stegari, under ofiţerii; 571 caprali şi de rînd; şi de aceştea cu ofiţerii fac 623.

Cei răniţi: 1 gheneral leitenantu, Ren; 2 polcovnici: Iacov <şi> Şamordin Leontie; 3 podpolcovnici: Mihail Naştochin şi Petru Pohvisnea şi cnez Petru Horceac; 4 maiori: Ivan Vidman, Matthei al lui Cuhnic şi

11 *ad. marginal* şi cu cei de rînd A //

Matthei al lui Neilov, Stepan Zahriasca; 26 capitani porucinici, 19
f. 221 podporucinici şi stegari, 59 under ofiţerii, 1322 caprali şi cei de rînd./ Şi
de aceştea cu ofiţerii 1454. Iară de toţi ucişi şi răniţi 2076.

Din infanteria ucişi: 1 bregadir, Felengheim, 1 polcovnic Neciai, 1
podpolcovnic, a lui Cozlo, 6 capitani, 6 porucinici; 2 podporucinici, 4
steaguri, 691 under ofiţeri şi cei de rînd. De aceştea cu ofiţerii fac 712.

Cei răniţi: 1 bregadir, de Polonsca, 3 polcovnici: Leslin, Ingais,
Voeico, 2 podpolcovnici: Corist, Coşelev. *Maiori* 4: Larionie, Cozlov,
Buholţu, Ceanbersu; 4 capitani, 7 capitani porucinici, 8 porucinici, 3
podporucinici, 3 adiutanţi, 6 stegari, 1784 de cei de rînd şi soldaţi. Şi de
aceştea cu ofiţerii peste tot fac 1827.

f. 221v *Din altileria ucişi:* 1 serjant, adecă baş ceauş, 3 canoniri, 6 fuzeleri/ şi
răniţi: 12 canoniri, 6 fuzeleri. Iară peste tot din cavaleri şi din infanteria
ucişi moscali suma 1344. Iară răniţi şi ucişi peste tot 4636/.

f. 222 Iară craiul şvezesc, după ce au răpus toată oastea şi au fugit, trecînd
Niprul împreună cu Mazepa hatmanul, au năzuit la cetatea Voziei. Ci pînă
acolo avut-au piiadecă apa Buhului. Că de pe urmă avea frică de gonaşi; ci
acolo, la vase, cine s-au întîmplat cu vase s-au umplut de galbeni şi turcii
şi cazacii. Că întîi întindea lopata de punea cîte 16 galbeni de om şi apoi
intra în caic şi aşa-i trecea de ceasta parte de Buh, la Voziia. Iar şi acolo
tot i-au lovit gonaşii Moscului, cazacii şi moldovénii şi pre mulţi au
omorît şi i-au prins vii şi multă dobîndă au luat de la dînşii, carii vor fi
buni pînă ce vor fi. Iară călărimea de cazaci zaporojani ce s-au fost
închinat supt protecţia craiului şvezesc, aşijderea şi o samă de moldovéni,
carii văzînd ca nu pot tréce Buhul şi avînd frică de gonaşi au luat cîmpii
cei sălbateci pentre Nipru şi între Buh, spre Crîm şi cu mare trudă,
flămînzi şi setoşi au scăpat şi de acolo au venit la craiul, stăpînul lor.

Aicea te poftesc, iubite cetitoriule, să nu bănuieşti căci am îndelungat
această povéste cu războiul de la Poltava. Căci dintr-această pricină şi fuga
f. 222v craiului, s-au mazilit/ acel paşă de Vozia şi Iusuf paşa serascheriul;
aşijderea şi vreo 3 veziri. Şi dintr-aceasta s-au întîmplat şi mazilia lui
Mihai vodă. Şi dintr-aceasta s-au pogorît multe răotăţi de s-au stricat pacea
între turci cu moscalii. Şi mai vîrtos toată peirea asupra Ţării Moldovei, cu
prade şi cu robii, precum vei citi mai jos toate, pre amăruntul.

Ci acum iar să ne întoarcem la rîndul istoriei ţării noastre. După ce
s-au aşezat craiul şvezesc la Tighina, împreună cu Mazepa hatmanul şi alţi
polcovnici, carii apoi pentru creştinătatea s-au pohtit la craiul şi la
Mazepa, de i-au lăsat cu fămei, cu copii şi de au venit aicea în tîrgu în
Iaşi, anume: Ioann Lamicovschii, gheneral obuznii, cu toţ<i> feciorii lui;
Filip Orlic, pisar gheneral, cu toţ<i> canţelerii ce au fost de treaba oştilor
căzăceşti; Dimitrie Horlenco, polcovnicul de Preluca şi alţi polcovnici mai
de jos. Şi le-au dat tot gazde bune în Iaşi, în curţile boiereşti şi cîte o
ialoviţă de boiariu, că venise la av<gust> 12.

f. 223 Mai venit-au, după acéia şi un gheneral şvezesc de la Tighina/ cu vreo
600 de şvezi, ca să ernéze în ţară. Ci Mihai vodă îi îndrepta spre ţinutul
Suceavei, arătîndu-le cuvînt să se ferească de margine pentru nepriiatenul

---

4 Polcovnici A // 5 podpolcovnici A // 15 *ad. marginal* Lucruri streine A //

lor, Moscul. Iar ei, ca nişte oameni semeţi, n-au băgat samă, ci au mers de s-au aşezat la Cernăuţ<i>, tocma împotriva moscalilor. Şi fiind acolo, pre marginea ţărîi, un brega<di>r cu oaste de strajă pe marginea Ţărîi Leşeşti, peste tot locul sta împănaţi pentru ciuca craiului şvezesc, să nu cumva să treacă pre furişi spre provenţie la partea sa. Ci cum au înţeles acel bregadir de venirea şvezilor la Cernăuţi s-au rădicat cu o samă de moscali, împreună şi cu Turcul rohmistrul şi au trecut pre hotarul ţărîi din sus de Cernăuţ<i>, de i-au lovit fără véste şi pre toţ<i> i-au luat de grumazi la robie. Făr<ă> cît au scăpat puţintei svezi, carii au fost răşchiraţi pe la sate pentru hrana. Iară cazacii s-au dat la o pădure, apărîndu-se, de ş-au scutit viaţa. Ci mulţi ş-au pus capetele; şi nici aceia n-ar fi scăpat, ci i-au lăsat, fiind creştini pravoslavnici. Şi pre şvezii cei robiţ<i> pre toţ<i> i-au trimis cu Costandin Turculeţ, rohmistru, la Chiev.

Şi după acea faptă au eşit cuvînt la nepriiateni precum şi cu ştirea lui f. 223v Mihai vodă să fie fost./ Şi, netrecînd vréme multă, au venit Iusuf paşa cu 600 de spahii şi cu un capigiu, fără véste, şi au rădicat pre Mihai vodă din scaon, fiind Mihai vodă la Mănăstirea Trisfetiteli, la praznicul preacuvioasei Paraschevi. Şi cum i-au dat ştire, n-au mai aşteptat sfînta liturghie, ci au mers degrab la curte. Iar doamna cu jupînésele au şezut pînă la sfîrşitul sfintei Liturghii. Şi după ce au mers doamna la curte, pe la prînz, au sosit şi spahii. Şi a treia zi l-au şi pornit cu mare pază pe Mihai vodă, cu toată casa, spre Tighina. Iar la scaun au lăsat caimacami pre Ion Buhuş, biv vel log<ofăt> şi pe Ciocîrlan, biv paharnic. Că boiarii carii era de casa lui Mihai vodă, toţ<i> fugise, negoniţi de nimenea, precum vei înţelége înainte.

Iar după ce au sosit la Tighina, acolo i-au scris toată avéria împărătească afară de ce ar fi putut pitula. De acolo l-au dus la Ţarigrad de l-au închis la Edicula, cu toată casa lui. Şi norocul lui au fost de s-au pus vezir Azem Numam paşa Chipruliul, de l-au scos din <în>chisoare, că acolo ar fi murit.

PENTRU MOARTÉA MAZEPEI HATMANUL.

Într-acest an <7218 = 1710>, la mart<ie> 18 zile au murit la Tighina şi/ f. 224 Mazepa, hatmanul căzăcesc şi l-au astrucat la sat la Varniţă, lîngă Tighina. Şi de acolo i-au mutat oasele la Galaţ<i> de le-au îngropat la Mănăstirea lui S<ve>tii Gheorghie. Şi nici acolo n-au avut odihnă, că l-au dezgopat turcii la vrémia domniei lui Dumitraşco vodă, cînd au robit oamenii din Galaţ<i>, de i-au ajuns oasele la malul Dunării; că după moartea lui nici pămîntul nu l-au răbdat. Spun că s-au găsit la moartea lui ug<hi> 160.000, făr-alţi bani de argint, fără poturi, fără copiice şi fără odoară de aur şi de agint şi fără haine scumpe. Ci din galbeni au mîncat vreo 40.000 şi craiul şveţescu, iar alţii au rămas la nepotu-său Voinarovschii.

Deci aşa plătéşte această lume celora ce nu să satură de lăcomia ei şi de mărirea ei; că avuţia au rămas la mîna cui n-au gîndit. Iar trupul lui nici

---

14 *ad. marginal* Pre Mihai din pricina şvezilor îl mazilescu A // 21 *ad. marginal* Mihai, 7218 A // 30 *lipseşte* D // 33 *ad. marginal* 7218 A //

parte de țărînă n-au avut, ci au rămas numai cu fapta, den care multă robie de creștini s-au făcut și multă vărsare de sînge. Iar după moartea craiului șvezesc au făcut hatman pre Filip Orlic, pisariul Mazepei.

Și au domnit Mihai vodă Racoviț<ă> cu a doa domnie numai 2 ani./ Fila 224^{v} albă.

f. 225

MOLDAVIA.

Vl<ea>to 7218, 1710. NICOLAE VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, FIIUL LUI ALEXANDRU MAVROCORDAT, MARELE TERZIMAN ȘI TAINIC AL ÎMPĂRĂȚIEI, CU DOMNIA ÎNTÎI.

După mazilia lui Mihai vodă 1, pribegit-au o samă de boiari, anume Lupul Costache vornicul de Țara de Gios, Manulache Ruset vornicul de Țara de Sus și cu Dédiul vel spătariul, socrul lui Mihai vodă și alții, în Țara Leșască, la Sneatin. Iar Dumitrașco Racoviță, fratele lui Mihai vodă au pribegit la socru-său, Mihai Cantacuzino spăt<ariul>, în Țara Muntenească. Iar Iordache Ruset biv vel vornic (matca tuturor răutăților) au fugit în Țara Leșască, precum am scris mai nainte.

Și cîtăva vréme nu s-au știut de domnia țării, cui s-ar fi dat de la Împărăție. Mai mult socotiia că va fi domnu Antiohie vodă, pentru care sta tare domnul muntenesc, Costandin vodă Brîncoveanul, împreună cu Iusuf pașa serascheriul de Tighina. Și domnul muntenesc mai mult să năvoia pentru cuscriia care făcuse, logodind un fecior al său, anume Răducanul, cu domniță Maria, fata cea mai mare a lui Antioh vodă. Pornise și pe f. 225^{v} boiarii pribégi de era fugiț<i> din zilele lui/ Mihai vodă: Ilie Cantacuzino, biv vel visternic și Ilie Catargiul, biv vel vist<ernic>, avînd nădéjde că va lua domnia țării Antioh vodă, căci și lucrurile lui prin priiateni și la Poartă și Iusuf pașa serascheriul și domnul muntenesc să parea a fi mai aproape el de domnia țării, decît alți domni ce să afla mazili în Țarigrad. Că și cărțile lui Antioh vodă era scrise la acei boiari și cu poruncă dată și mai vîrtos la Ilie Catargiu, carele fusése mai aproape în domnia lui, ca să prinză pre cîț<i>va greci ce au fost pe lîngă Mihai vodă, precum au și făcut; că au prins pre Mihalache Ralache vt<ori> post<elnic> și pe alții. Iar tot n-au cutezat Ilie Cantacuzino să vie la Iași, văzînd zăbava caftanului de domnia lui Antohie vodă. Ci au poruncit pe Ilie Catargiu, vistiiarnicul, ca să fie caimacam în Iași, cu Buhuș log<ofătul> și cu Ciocîrlan vor<nicul>. Iar el ședea la sat la Șerbești, de purta trebile și cerca în Țara Muntenească ce ar fi pricina de zăbava domniei.

Iar avînd grijă de Costandin vodă, Duculeț, să nu ia domniia, poftit-au pe Nicolae Costin vor<nicul>, fiindu-i cumnat și cumnat și lui Costandin Duca vodă, de au venit la Iași, ca de s-ar întîmpla domnia țării dată lui Costandin Duca vodă, să-i facă știre, să nu-l apuce oamenii lui aicea în țară și să aibă f. 226 și de grija lui Ilie Catargiul./ Mirarea și grija nu lăsa pre bieții boiari aicea în Iași să fie odihniți. Că întîi nu le veniia nimenea să le spue de domnie

---

6 *ad. marginal* Moldavia A, *lipsește* D // 6-9 Domniea lui Nicolai Alecsandru vodă, veleatul 7218 D //

noao. A doa, cea mai mare grijă, că le venise poruncă de la Tighina să ernéze cîtăva oaste turcească pe locul ţării. Ce să facă? Repezit-au de odată la Costandin B<rîncoveanul> în Ţara Muntenească să-i sfătuiască la grija lor, iar mai vîrtos să le facă ştire ce ar fi întîrziiarea domniei de la Poartă, de nu să aude nimica. Iar la Iusuf paşa serascheriul au trimis pe Iamandi, biv vel armaş, om strein, dară deprins la trebile ţării cu jalbă şi cu mare rugăminte pentru lipsa ţării, ca să rădice acel ernatec de oşti împărăteşti, trimiţîndu-i 2 pungi de bani şi o samă de oi, fără ce au dat şi la poarta lui. Şi le-au venit ipravă că li s-au rădicat acel ernatec de oşti. Osebit de aceasta au venit un agă de la Împărăţie şi cu alt agă de la serascheriul, cărora dîndu-li-să slujitori şi purtători de grija lor pe Ion jicnicériul şi cu Ion Abaza, fiind staroste la Cernăuţ<i>. Şi au mers aceşti agi de au văzut cît loc de ţară iaste din Prut, de unde să hotăraşte Ţara Moldovei cu Ţara Leşască,
f. 226ᵛ care au călcat moscalii cînd au lovit pre o samă/ de şvezi la Cernăuţ<i>. Care măsurînd şi locul ţării cîte ceasuri au călcat, s-au întors iarăş<i> prin Iaşi şi pe la Tighina s-au dus la Poartă. Şi Nicolai vornicul, văzînd că s-au isprăvit acéstia, au purces la casa lui, neştiind nimica de domnie noao, măcar că de la visternicul veniia scrisori precum altul nu, ci Antioh vodă va fi domnu, numai să aştépte sosirea maziliei lui Mihai vodă la Ţarigrad. Ci departate sînt lucrurile lui Dumnezeu de a bietului om. Că la noem<vrie> 6 zile au îmbrăcat caftan de domnia ţării Nicolae Alexandru vodă.

Zice un poetic: „Batjocoréşte putéria dumnezeiască lucrurile omeneşti". Precum şi aicea să cunoaşte cîtă nevoinţă pentru domnia lui Antioh vodă; şi poate fi că şi Costandin vodă umbla pentru domnie. Dar din porunca putémicii Împărăţii au luat domniia Nicolae vodă; fiind vezir Ali paşa au îmbrăcat caftan.

Răpezit-au Nicolae vodă cu cărţile sale pe Ianache gramaticul la Iaşi, făcînd caimacami pe Ion Buhuşi log<ofătul> şi pe Antiohie Jora
f. 227 hatmanul. Şi scrisése/ cărţi şi de la Mitrea vornicul, ci nu l-au aflat. Pre Nicolai vornicul l-au aflat véstia aceasta pe cale, mergînd la casa sa. Însă Ilie Catargiul vist<erul> îndată au plecat din Iaşi dirept în jos. Iară Ilie Cant<acuzino> vist<erul> şi el n-au cutezat a şedea la Şerbeşti, ci au plecat iar să treacă în Ţara Muntenească.

Venise poruncă la margine de la domnul muntenesc să nu lasă pre nimenea din boiari, nici pe Ilie Cant<acuzino> vist<ernicul>, măcar că-i era cuscru, să treacă în ţară. Şi drept Faraoni l-au timpinat cartea de la Basarab vodă şi de la Nicolae vodă, să nu aibă nici o grijă, căci au luat domnia Nicolae vodă. Întorsu-s-au iar la Şerbeşti şi au mers pe la cumnatu-său vornicul de s-au împreunat şi i-au arătat cărţile de la amîndoi domnii. Însă mai pre urmă i-au venit cărţi de la unchiu-său, Costandin Cantacuzino stolnicul de-l afătuia să nu şază în ţară de odată, ci să treacă la Braşov, unde era şi alţi boiari. Că şi Dumitraşco Racoviţ<ă> hat<manul> trecuse din Ţara Muntenească la Braşov. Şi

21-22 *între paranteze* Ci depărtate... bietului om A // 23 *ad. marginal* Nicolae vodă să pune domnu, 7219 A //

Manolache Rosei vor<nicul> încă trecuse la Braşov, avînd témere de
f. 228v Antiohie vodă, ştiind şi pe Ilie Canta<cu>zino nepriiaten,/ precum
toţ<i> Cantacuzineştii, Cupăreştilor. Însă din Ţara Leşască deodată au
venit la satul lui, la Bogdăneşti, care iaste supt munţi şi pe Oituzu au
trecut la Braşov.

Iară gătindu-să Nicolae vodă, după ce au îmbrăcat caftan la
noem<vrie> 29 de zile şi au luat şi cuca, după obiceaiu, iată, au murit
şi tată-său Alexandru, marele tainic şi cel din lăuntru al Împărăţiei. Şi
aceasta au fost zăbava lui Nicolae vodă, pînă au astrucat oasele tătîne-
său. Iar pre Ilie Cantacuzino visternicul nu l-au lăsat socoteala
scrisorilor lui Basarabă vodă şi a ginere-său să treacă la Ardeal, ci au
aşteptat în ţară. Iar Nicolae vornicul, şezînd la casa lui, i-au venit şi lui
carte de la Nicolae vodă ca să fie caimacam la Iaşi. Şi, mergînd la Iaşi,
au aflat sosit şi pe Ianache gramaticul.

Aicea, la început, s-au arătat înţeleapta socoteala lui Nicolae vodă
pentru folosul ţării: că nimica n-au făcut zăbavă Ianache gramaticul, ci
au purces la Tighina cu cărţile lui Nicolae vodă pentru trebile ţării. Şi
la boiarii caimacami poruncă era, nici rămăşiţe şi nici un fel de dajde
f. 228 să nu iasă în ţară şi cum că/ nu-i trebue să-i trimiţă din ţară nici bani,
nici alt nimica, ca să nu cază cu greu pămîntenilor. Iară după
astrucarea tătîne-său au purces şi Nicolae vodă din Ţarigrad spre ţară,
la scaunul său.

Aicea ne-au părut cu cale să pomenim pentru acest Alexandru
terzimanul, tatăl lui Nicolae vodă. Fost-au om ţarigrădean, carele au
stătut mare om la Împărăţie. Că după moartea lui Panaghiotache, ce au
fost vestit pe acéle vremi şi terziman mare stătut-au acest Alexandru,
ce să numia din şlehticia Mavrocordatu, terziman mare. Şi pe urmă i
s-au dat titlu Exaporiton, adecă tainicul din lăuntru la Împărăţie. Om
preaînvăţat în toate, aşa filosofeşti, astronomeşti, cum şi theologheşti,
carele să arată din cărţile ce au făcut şi să află tipărite, om vestit şi la
împărăţiile creştineşti. Fost-au trimis de Împărăţie şi sol la Leopold,
împăratul nemţescu, şi oprit cîtăva vréme, acolo, la Beci. Că pe acea
vréme avea mare price şi războae turcii cu nemţii. Pe urmă iarăşi, cu
înţeleapta socoteala sa, slobozindu-i de acolo, au trecut la Poartă./
f. 228v Acesta au fost trimis pe urmă cu Rami, reiz efendi, la Carloviţa, unde
au legat pace turcii cu némţii şi cu Respubleca Leşască şi cu
veneţiianii, fiind strînşi la Carloviţa despre fieştecare parte soli trimişi.

Aşezămînturile şi legăturile păcilor, cine va vrea să ştie, va afla
aiurile. Acest pont l-am pus aicea, pentru căci pe urmă să va vedea ce
folos au adus după sine, ţării. Era pus şi acest pont: turici sau tătari în
Ţara Moldovei niciodată să nu să lăţască cu stăpînirea; ci tot domni
trimiş<i> de Împărăţie.

Legîndu-se, dară, pace între toţ<i> şi înturnîndu-se şi Cameniţa
iarăş<i> cătră Crăiia Leşască şi Ţara Moldovei, care o luase jumătate
léşii, iarăş<i> înturnată cătră stăpînirea turcului, adaosu-s-au mare

8 *ad. margine*: S-au prestăvit Alexandru Exaporiton, tatăl lui Nicolae vodă,

7219 A //

véste şi laudă vei zice, la toată Europa acest Alexandru Mavrocordatu, pre carele nu-l vor uita curînd vacurile viitoare. Făcut-au cuscrie cu Costandin Basarabă vodă, domnul muntenesc, logodind pe fiiu-său Scarlat, terzimanul, cu domniţa Ilinca. Făcutu-s-au la anul şi nunta în Ţara Rumânească, aflîndu-se şi cîţ<i>va boiari pribégi de la Moldova f. 229 la nuntă, în Bucureşti, fiind şi sfinţia sa chir/ Dositheu, patriiarhul Ierusalimului, carele au şi cununat pre cei tineri. Acest Alexandru Mavrocordatu avut-au giupîneasă nepoată de fată lui Alexandru Iliiaş vodă şi nepoată de sor<ă> lui Iliiaş Alexandru vodă.

După ce au sosit terzimanul la Poartă, fost-au priimit de Împărăţie cu mare cinste, îmbrăcîndu-l cu blană de samur; şi niciodată aceasta, pînă atunce, nu să făcuse, ca să mai îmbrace pe vreun creştin cu blană. Carele fiind acum şi îmbătrînit, nu aşa de vîrstă, cum de ostenéle, slujind Porţii, au isprăvit terzimăniia cea mare fiiu-său Nicolae, carele şi el slujind Porţii 12 ani au ajuns şi la domnia Moldovei, de care scriem. Iar mai pe urmă la mare primejdie venise Alexandru bătrînul, pe vrémia zorbalelor Ţarigradului aupra lui sultan Mustafa la Odriiu, de l-au mazilit. Şi pe urma lui au stătut împărat frate-său, sultan Ahmet şi au cercat tare pe Alexandru să-l prinză pentru pace ce să făcuse între împăraţi şi mai ales pentru înturnarea Cameniţei cătră Crăiia Leşască, de ş-au pierdut averile; şi l-au ferit Dumnezeu de primejdia vieţii.

După ce au purces Nicolae vodă din Ţarigrad spre ţară venit-au poruncă să iasă la Galaţi Ion Sturza pah<arnicul>, Ilie Cant<acuzino> vist<ernicul>, Gheorghiţă Apostol biv vist<ernic> şi Manolache f. 229ᵛ Hrisoverghi comisul,/ unde nu numai aceştea, ci toată boerimea ţării i-au eşit înainte de i s-au închinat. Iar dupe ce au plecat din Galaţi, la toate conacele mulţime de ţărani şi de slujitori îi eşiia înainte: unii jăluindu-se de strîmbătăţ<i>, alţii fiind înstreinaţi din ţară să pohtiia să vie la pămîntul lor; şi îndată li să făcea ispravă.

Întrat-au domniia în Iaşi ghen<arie> 25 de zile, cu mare pofală, cu alai împărătesc şi cu iscusite podoabe. Şi mergînd la Sfetii Nicolae s-au blagoslovit de Ghedeon, mitropolitul ţării. Şi suindu-se în divanul cel mare s-au cetit beratul cel împărătesc, întru care era multe şi neobicinuite. Că scria împăratul pentru Nicolae vodă că iaste slugă dreaptă din părinţi, şi alte laude.

Iar duminecă, după ce au eşit din biserică, au dat boieriile după obiceaiu, fieştecăruia după cinstea lui. Iar nu lasă aicea mintea mea a pomeni de pecetluirile ce le scosése Mihai vodă, care s-au dat la tot omul. Iară, pe urmă, neputîndu-se strînge atîţea bani, să-şi plinească lăcomia cea nesăţioasă, eşise poruncă la zlotaşi să arunce năpăşti, să f. 230 se îmbrace toţ<i> banii după sumule care/ eşise din visterie. Ci apucîndu-l mazilia, o samă din boiari socotiia să nu mai supere ţara cu acéle nevoi; căci luund domnia Nicolae vodă, n-au avut poruncă boiarii, dupe cum era la alţi domni, de trimitea bani, înainte, la Ţarigrad şi nici un ban nu s-au trimis. Ci n-au lăsat alţi boiari din caimacami să fie după acea socoteaală şi au poruncit să se arunce

34 *ad. marginal* Nicolae, 7219 A //

năpăşti pe oameni şi pecetluiri albe, nescrisă faţa omului.

Era şi cîţ<i>va boiari carii cheltuise în zilele lui Mihai vodă, la visterie, la slugerie, la jicniţe şi alţii cu împrumutări care lua bieţii boiari cu poruncă domnească de pe la turci şi pe urmă îi lăsa neorînduiţi, de au venit casele boereşti la mare cumpănă şi sărăcie. Şi unii din boiari la mazilia lui Mihai vodă îş<i> făcuse pecetluituri cum că li s-au orînduit cîte o sumă de bani dintr-acéle pecetluituri; că mai mult sta să-ş<i> ia banii carii didése împrumut. Iar pe urmă au venit poruncă de la Nicolae vodă să lasă năpăştile, să nu să dea oamenilor care să didése şi să strînsése şi o samă de bani. Ci viind domnia în Iaşi, pentru nesocoteala a o samă de boiari au avut boiarii mare scîrbă.

f. 230ᵛ Să invitasă ţăranii de veniia la divan cu pîră asupra/ zlotaşilor că le-au luat atîtea năpăşti. Ci îndată eşiia poruncă cu mare scîrbă asupra zotaşilor care n-ar întoarce banii oamenilor ce le-au luat pentru năpăşti. Închisése pe Rugină slugériul şi pe Ştefan Luca vist<erul> pentru banii năpăştilor în visterie. Ci Ştefan <Rugină> de grab au întorsu oamenilor, iar Ştefan Luca, nedînd, cu mare scîrbă l-au pus în temniţă şi vrea să paţă şi mai rău. Ci cu mare chezăşie au eşit şi au plătit oamenilor ce le luase. Iar aflîndu-se boiarii, iată într-o zi veni armaşul al doilea de au luat pe Ion Sturza vor<nicul> şi pe Ilie Catargiul spat<arul> de i-au închis la odaia de siiméni. Cu mirare au fost tuturor cum aşa curînd, la doao săptămîni după ce i-au boerit, au arătat atîta scîrbă asupra acelor boiari şi cum într-un domnu aşa de chibzuit, după ce i-au boerit, de au arătat acestă scîrbă Nicolae vodă asupra lor, fiind un domnu ca acela. Că nu numai pornirea spre răotate şi rîvna acelor bune îndeamnă de multe ori pre cei prea înţelepţi la fapte ca acéstia.

Cerca ceialalţi boiari pricina, fiind şi ei îngrijaţi, după ce luase dintre dînşii pe acei doi boiari. S-au aflat că mai mult cu îndemnarea şi
f. 231 vorbele lui Iordache Ruseto vornicul, pre carele măcar că nu-l făcuse/ cu diregătorie la curte, iar la altele socoteli ale ţării era tocma înaintea altor boiari. Pricina scîrbei acelor boiari s-au fost ales asupra vornicului Sturzii, cum că să pricéşte şi să pune împotriva domnilor, cum făcea la Mihai vodă (Din gura lui Iordache vornicul au fost eşit această răutate şi cu îndemnarea <lui> s-au făcut de s-au potrivit aşa degrabă Nicolae vodă asupra acelor doi boiari). Precum mai pe urmă să va vedea adevărul acestui sfat şi îndemnare ficleană a lui Iordache vornicul, precum de nimenea bine nu grăia, cum l-au descoperit Dumnezeu, dupe cum zice prorocul: „Groapă au săpat şi au căzut într-însa". Iar avea bănuială mare Nicolae vodă şi asupra Catargiului, pentru supărările ce făcuse în ţară pe vrémia ce trecuse din Ţara Muntenească cu Ilie Cantacuzino, cum s-au zis mai sus, de închisese fără poruncă şi luase bani de la slujitorii de Focşani, nefiind de la nici un domnu poruncă. Şi către aceasta să scîrbise şi pentru un Bucur tîlhariu, ce făcuse multe răotăţ<i> şi furtişaguri aicea în ţară şi în Ţara Muntenească. Care prinzindu-să acel tîlhar dincoace, îl didése Ilie Catargiul de céia parte, căpitanului muntenesc, peste obiceaiul şi hotarul ţărîlor , de i s-au

8 *ad. marginal* Nicolae, 1710 A //

făcut certare colo. Însă Nicolae vodă pricepînd acea faptă, de grabă cu f. 231v închisoarea/ acelor boiari au poruncit de i-au slobozit de la închisoare. Didése ei şi o samă de bani împrumut vistieriei, fiind şi ţara la mare slăbiciune cu vremile trecute. Însă la vrémia desétinii le-au orînduit o sumă de bani din împrumuta ce didése. Şi didése şi ceialalţi boiari o samă de bani, mai în grab, ca să se dea la trebile Împărăţiei. Iar pe urmă nu s-au lăsat păgubaşi, ci tuturor li s-au întorsu banii.

Iară pe Ilie Cantacuzino, după ce l-au făcut vistiiar mare, n-au apucat, săracul, a intra în vistierie, că a doa zi au căzut la boală, din care la săptămîna au şi murit. Iar Luca vist<ierul> şi Pavel Rugină au fugit în Ţara Leşască, eşiţi acum din toate nevoile şi daţi pe chezăşie să margă pe la casele lor. Ci Luca log<ofătul> s-au căit de instreinarea sa şi au scris la Nicolae vodă şi la alţi boiari şi i-au făcut pace de au venit în ţară şi nici o nevoe n-au avut. Iar Rugină slugériul, fiind om mai sprinten, nu s-au mai întorsu în ţară, ci au tras la moscali, dupe cum vom scrie înainte, la domnia lui Dumitraşco vodă, al doilea Cantemir.

f. 232 Iară la aprilie în 23 de zile au întrat în Iaşi cu mare/ cinste şi doamna lui Nicolae vodă, Pulheria, petrecută de boiari şi de jupînése şi cu slujitori, cu pofală, precum să cade.

Trecut-au la Poartă pen ţară un sol franţozesc, anume marchez Zalorea, căruia au eşit înainte din porunca domnului, Nicolai vor<nicul> pentru limba latinească, mai sus de Copou, cu slujitori, de l-au petrecut pînă aicea, în Iaşi.

Tot pre acea vréme, aflîndu-se ţariul Moscului cu oştile lui în Ţara Leşască, după izbînda ce au făcut asupra craiului şvezesc la Poltava, fiind léşii adunaţ<i> la Varşev, la seimu şi cuprinşi de grijă, au ales de izvoavă cu toţii, unii şi de frică, mai ales cei ce fusése cu craiul Stanislav al <loc gol> în partea Şvedului şi au priimit craiu leşesc pe Avgust al <loc gol>, care au fost părăsit de odată Crăiia Leşască. Iar Iosif Potoţchii, voevoda de Chiov, neputînd afla loc în Ţara Leşască, ca un ficlean, căci mai nainte căzuse pre mîna moscalilor şi cu vicleşug au scăpat. f. 232v Deci şi craiul Stanislav fiind eşit din Ţara Leşască,/ la Pomeranie, au trecut şi Iosif Potoţchii în Ţara Ungurească la Racoţ<i>, care şi el cu o samă de boiari ungureşti sta împotriva Împărăţiei Neamţului. Cercînd şi Haliţchie slujbă la Racoţ<i>, însă cu mai puţini oameni, decum purcesése, că l-au fost luat în goană moscalii de au ajuns pre o samă de léşi neîntraţ<i> bine în munţi şi i-au răsipit.

Era aicea în ţară cîţ<i>va boiari şi némiş<i> unguri fugiţ<i> de frica némţilor încă din domnia lui Mihai vodă şi alţii de la Antioh vodă, anume Mihai Michiş, om de cinste, Petchi David, Lazar Ferenţi şi alţii, cărora le-au arătat dragoste şi căzută priimire creştinească Nicolae vodă. Datu-le-au cărţi de volnicie şi lor şi oamenilor lor să fie în pace de toate supărările şi orice fel de hrană ar face în ţară, să n-aibă nevoie de vameşi şi de pîrcălabi, pînă cînd Dumnezeu îi va scoate la casele lor. Iară pentru solul franţozesc, de care am pomenit mai sus,

---

17 Cantemir A // 25 *ad. marginal* Lucruri streine A //

pre care cu mare cinste l-au adus domnul la adunarea sa şi de aicea petrecut cu oameni pînă la Tighina.

Iosif Potoţchii, voevoda Haliţchii, în scurtă vréme petrecînd în
f. 233 slujba/ lui Racoţ<i> au eşit peste munţi, făr-de véste, aicea în ţară, lăsînd pe urma lui la Cernăuţ<i> ca la 3.000 de oameni. Iar el şi cu Gruginschii, starostele de Raava, cu ofiţerii lor şi cu 40 de oameni au venit în Iaşi. De a căruia sosire înţelegînd Nicolae vodă, cu céle ce să cad unui om de cinste şi strein, deplin l-au căutat. Trimis-au pe Nicolai vornicul, ştiind limba leşască, cu închinăciune şi cercetare venirii lui. A doa zi au venit la curte pre cal turcesc împodobit şi alţi doi cai pentru doi ofiţeri ai lui, cu alai domnesc, cu siiméni şi cu paici. Acolo, în casa cea mare puind scaun domnesc din stînga, alăturea cu scaunul lui Nicolae vodă, eşindu-i înainte pînă la spătărie. Acolo stînd în picioare cu işlicele a mînă, întîi voevodul de Chiov au început a vorovi latinéşte către Nicolae vodă, pe urmă răspunsul dîndu-i iară latinéşte. Cine s-au tîmplat cu mirare au fost a înţelége limba latinească din cuvinte alése şi împodobite către voevodul de Chiov. Şi acolo eşind alţii într-alte case, numai Nicolae vodă cu starostele Ravschii, cîte trei
f. 233v au rămas în casă de au făcut voroavă cîtva. Şi iarăşi cu alai i-au/ petrecut pînă la gazdă. Şi a doa zi i-au trimis dar un cal moldovenesc. Iară pe urmă s-au arătat nemulţămitoriu lui Nicolae vodă, precum să va scrie la rîndul său.

După acéia au venit un agă de la Tighina, împreună cu un om al craiului şvezesc, de au mers voevodul de Chiov la Tighina. Iar aicea în ţară acei 3.000 de léşi lipcani, ce-i lăsase în urmă, mare pradă şi nespuse supărări făcea ticăloşilor pămînténi. Poftit-au pe Nicolae vodă ca să-l împrumutéze cu o sumă de bani, sau să-i orînduiască o mie de ialoviţe pentru hrana slujitorilor lui. N-au putut domnul să-i facă îndestul poftele lui, fiind ţara în lipsă şi neavînd nici poruncă împărătească. Care pe urmă şi aceasta au fost pricina la neprieteşugul lui Haliţchii voevodul cu Nicolae vodă. Iară acei 3.000 de oşténi ai lui au rămas de au vărat şi peste toamnă aici, în ţară, la Cîrligătură, cu colibi pe văi. Nu rămînea nime, nici cu bou, nici cu vacă, nici cu stupi, nici cu fînaţe, nici cu pîine; că călca ţarinile cu caii ce-i lăsa slobozi. Heleştéele le vîna, iară tot muriia de foame; că şi boală întrase
f. 234 într-înşii./ La acéste nevoi şi prăzi Nicolae vodă au făcut ştire şi la Împărăţie, de stricăciunea ce fac ţării.

Veniia léşii şi aicea în Iaşi, pe la cîrciume, de să îmbăta, umblînd cu sabiile zmulte; răniia, bătea, pe mulţi şi omorîia pen tîrgu. Nu era o zi să nu vie plîngere, ţipete, pe la divan, de oameni răniţi. Sta tare Nicolae vodă pentru pămînténi. De la o vréme să aşezase şi judecătoriul oştii leşeşti în Iaşi, pentru gîlcevile ce s-ar face între oamenii lor cu ai noştri. Deodată să părea lucru bun, ca doar ar înceta gîlcevile, puind despre partea domnului pe Nicolai vornicul, ştiind limba leşască. Nimica nu s-au putut isprăvi, nici cu acea socoteală. Că mai multe bătăi şi morţi să făcea; oameni deprinşi în beţii şi în volnicii nesupuş<i>.

De la o vréme au dat voe Nicolai vodă şi poruncă hatmanului de

umbla tot cu ciomage şi acum şi tîrgoveţii cu béţe. Ci de la o vréme îi bătea şi ai noştri pe léşi. Iară de aicea pre léşi, fiind remeintar Gruginschii, starostele Ravschii, om nebun şi grabnic la gîlcevi şi la prici, au scris în cîteva rînduri la Tighina, la voevoda Haliţchii, fiind acolo şi craiul şvezesc, s-au aţiţat neprieteşug asupra lui Nicolae vodă,
f. 234v care mai pe urmă să va arăta./

Iară turcii neguţători, ce era aici în oraş şi pe la ţară, încetase a face supărări pentru datorii, cum făcea mai nainte la alţi domni. Nu-i încungiura nimica cu voroava, nici le da obraz, avînd şi ferman împărătesc la mîna sa pentru cametele lor; nici să pomeniia de camătă, nici cărţi de plinit cu armaş, sau cu aprozi, nu da. Ci cărţi pe la pîrcălabi, să stea omul cu turcul de faţă şi ce ar fi cu dreptate pe zapis să-i plătească; iară nu cu împlinire, sau cu închisoare.

Să făcuse un obiceaiu în zilele lui Antioh vodă, pe boi de negoţ, de lua de bou cîte t<a>l<eri> 1, osebit de vamă, căriia să pusése nume cornăritul. Şi aici în ţară, de la o vréme, să deprinsése neguţătorii turci, neîndestulaţ<i> cu miiarea, cu ceara, cu dughiane pen tîrguri, ce precupiia, văzind şi ţara şi boerimea lipsite, de făcea cirezi de boi. Eşise poruncă să dea şi turcii cornăritul de pe boi. Sta turcii tare să nu dea, zicînd că ei îş<i> plătescu vama, iară cornăritul, ca altă ţară, nici decum nu vor da. Trăgănat-au această gîlceavă cîtva: turcii să nu dea, oamenii domneşti să ia, pînă iată că ş-au scos Nicolae vodă ferman împărătescu să-şi plătească turcii boii de negoţ, cornăritul, scriind la
f. 235 ferman să nu fie slobozi turcii a mai cumpăra boi din ţară./ Şi într-o zi chiemînd pre toţi turcii din chervăsărie la curte şi eşind Nicolae vodă în spătărie, le-au cetit fermanul, scriind să dea turcii cornăritul. Şi ei, auzind, îndată au amorţit şi s-au mîhnit; unii scîrşnind în dinţi au eşit din spătărie. Şi le-au căutat a plăti cornăritul de boi.

Tot pe acea vréme scos-au ruptoare pe toată ţara şi pe mazili, orînduind boiari mari pe la ţinuturi. Şi la Suceava trimisése pe Savin banul, dîndu-se sumă din vistierie, afară de mazili ce s-au aşezat o samă din vistierie. Ci banul, neaşteptînd să-ş<i> plinească slujba, mergîndu-i zapcii aşa pentru tabla să trimiţă la vistierie, cum pentru fruntea banilor ce să orînduisă la toate ţinuturile, au fugit în Ţara Leşască, împreună cu jupîneasa lui şi n-au mai venit în ţară pînă ce au năbuşit moscalii în ţară, precum vom scrie la domnia lui Dumitraşco vodă.

Într-acest an s-au mazilit Ali paşa veziriul, luundu-i o mie de pungi Împărăţia. Adevărat, şi lacom au fost; iar în trei ani ce au stătut vezir, mulţi bani au pus în visteriia împărătească, care mai nainte, cu oştile ce să făcea era la mare lipsă. Acest vezir vrînd să între în voia lui
f. 235v sultan Ahmet, pe unde ştiia/ paşi avuţi trimitea de le lua avuţia şi o punea în vistieriie împărătească. Stătut-au pe urma lui Ali, Numam paşa Chipruliul vezir, carele numai o lună au fost vezir.

Venise un agă împărătescu aici în Iaşi, pentru birul din domnia lui Mihai vodă, fiind el mazil acolo, la Ţarigrad. Şi stîngîndu-l de rămăşiţa birului au fost dat sama, după mărturiia ce făcuse cu Iusuf paşa, fiind încă neeşit din Iaşi Iordache vornicul de au fost întîi la cale

pe acel Iusuf paşa (Să pricepea la acéstia Iordache vornicul, să bage pe alţii în nevoe şi numai el să fie slobod) de făcuse mărturii cu peceţile boiarilor, anume Ion Buhuş log<ofăt>, Ciocîrlan vor<nic>, Gheorghie pah<arnic>, Rugină slugér, Sandul Crupinschii jicniceariul, zicînd că va Împărăţiia să ştie ce boiari au rămas în ţară şi cine au fugit. Şi cu acel mijloc s-au fost amăgit boiarii de ş-au dat peceţile şi au mers în mărturiia birului. Nici putea boiarii a nu-ş<i> da peceţile, ce om straşnic era acel agă. Venind acel agă împărătescu s-au strîns boiarii şi mazilii de la ţară prin poruncă domnaească şi Lupul Costache vornicul şi Ion Paladie vist<ierul> şi Başotă vist<ierul>, ce au fost la Mihai vodă cu boerii, fiind şi cadiul de Brăila faţă, de s-au dovedit că birul s- f. 236 au luat din ţară; care de nu l-au dat Mihai vodă, să dea/ sama, că ţara l-au dat. Iar alte rămăşiţe ce luase Mihai vodă le orînduise pe la boiari să le ia. Apoi luund domnia Nicolae vodă, toate s-au lăsat, ca să nu să mai supere ţara.

Nevoitu-s-au Nicolae vodă să lipsască pîrăle şi să se părăsească (care de la o vréme să deprinsése asupra domnilor după mazilie) prin mijlocirea şi trimiterea boiarilor la Poartă. Zicea Nicolae vodă că nici un folos dintr-acéle pîre ţărîi nu aduce, ci mare scădére şi stricăciune, pomenindu-se atîta sume de bani luate din ţară; şi de altă parte să plîngea ţara de sărăcie. Şi cu acéle pîre alt nimica fără cît folosul altora şi răsipa ţărîi şi, cea mai mare, ura a bieţilor boiari despre domnii, ce să pîrăscu de către dînşii. Şi la domnia sa n-au trimis pîră asupra lui Mihai vodă.

Într-acea vréme Nicolae vodă au mazilit pe Antohie Jora hatmanul, întîi că-l pricepuse slab în slujba hătmănească; a doa, că vrînd să facă căutare slujitorilor ca să trimiţă o samă de salahori pe porunca împărătească, au poruncit cu cîteva zile mai nainte să fie toţ<i> siiménii hătmăneşti şi cei ageşti de căutare gata şi cineş cu capul său, f. 236v iar nu argaţii lor./ Eşit-au despre grajdurile domneşti cu toţ<i> boiarii. Început-au a striga pe izvod să treacă la căutare. Ci în locul unuia trecea altul, cu alt nume. Şi de izvoană întrebîndu-l: cum te chiamă?, atunce spunea alt nume, care nu era în foae; şi mai mulţi argaţi eşise la căutare. A treia pricină, cuscriia cu Iordache Ruset vornicul, dîndu-ş<i> Jora hat<manul> fata în neamul Cupăreştilor, după Iordache aga, feciorul lui Lascarache. Şi i să zisése de o samă de boiari să nu facă acea cuscrie, pricepînd că iaste peste voia lui Nicolae vodă; căci vechiu neprieteşug era cu Alexandru Bătrînul, tatăl lui Nicolae vodă, cu casa Cupăraştilor.

Curînd după nuntă, trimiţind pe Dimitrache Ramadan, vel postélnic (om bun şi cucérnic cu toţ<i> boiarii), fiind în spătărie cu alţi boiari Antiohie Jora hat<manul>, de i-au şoptit la uréche porunca lui Nicolae vodă, luundu-i toiagul de l-au dus în lăuntru, şi puindu-l la oprealä în vistierie, poruncindu-i să dea o samă de bani pentru ţinuturi. Şi tot atuncea au închis şi pe Iordache Ruset vornicul şi pe nepotu-său,

---

10 *ad. marginal* ce au fost la Mihai vodă cu boerii A // 16 *ad. marginal* Nicolae, 1711 A //37 *ad. marginal* Nicolae, 1711 A //

Iordache aga, ginerele Jorei. Iară pricina lui Iordache Ruset vornicul şi a f.237 nepotu-său au fost aceasta: venind un agă de la Poartă, făcîndu-se/ vezir Numam paşa Chipruliul, pe cum am zis mai sus, ei socotiia (poate fi cu ştire de undeva) că schimbîndu-se veziriul şi de grab venind acel agă, nu cu alta, ci cu mazilia lui Nicolae vodă că vine. Au alergat oamenii vornicului Iordache şi cu Iordache aga de pe la gazde, ca să vază ce să va lucra la curte şi să auză şi fermanul ce va fi adus, ştiind Iordache aga turcéşte; aşa curînd să săturase Iordache vornicul de Nicolae vodă. Că pînă la acea vréme, cum am pomenit mai sus, fiind vornicul Iordache o zi nelipsit din voroavele lui Nicolae vodă, de să îngrijase boiarii zicînd: „Săracii de noi, iară au încăput vornicul Iordache şi la acest domnu". Ci luund seama cu amăruntul oamenii cei de casa domnului că îndată s-au aflat oamenii lui Iordache vor<nicul> la curte şi cum aşa cu îndrăzneală au întrat şi în casa cea mare, acéstea spuind oamenii de la curtea lui Nicolae vodă, a doa zi au închis pe Iordache.

Şi atunce, după închisoarea boiarilor, fiind boiarii la curte nu cu puţină mirare le-au fost şi vorbindu-se între dînşii au întrat în casa cea mare, la Nicolae vodă, de s-au rugat pentru Antiohie hatmanul. Şi dupe rugăciunea lor l-au slobozit din vistierie la casa sa, zicîndu-i numai să caute dumnealui banii ţinutului să-i istovească: „Precum aţ<i> istovit şi dumneavoastră". A patra zi au slobozit şi pe Iordache f. 237v aga. Iar pe vornicul/ Iordache l-au mutat la odaia baş-bulucbaş.

Ci Antiohie Jora stînd o lună mazil şi aducîndu-l la curte şi făcîndu-şi încredinţare de iznoavă, puindu-ş<i> mîna pre Evanghelie de au jurat lui Nicolae vodă că-i va sluji cu dreptate şi nu să va uita la cuscriia vornicului Iordache Ruset, atunce i-au dat toiagul, făcîndu-l iară hatman.

Iar după ce văzură boiarii mutarea lui Iordache vor<nicul>, nu mai cuteza nimeni din boiari să mai grăiască, pricepînd că ar fi altă pricină de scîrbă despre Nicolae vodă. Şi vrînd să-i arate pricinile lui Iordache vor<nicul> chemat-au pre boiari în casa cea mare, zicîndu-le: „Între voroavele ce avem cu Iordache vor<nicul>, nici odată bine de dumneavoastră nu grăia, văzîndu-vă traşi de noi cu diregătoriile curţii". Şi ş-au rădicat puţinel işlicul din cap: „Martor - zice - puiu pre Dumnezeu. Cum dumitale acel de hulă îţ<i> da, dumitale aşijderea fel de fel de hulă, înşirînd pre toţ<i> boiarii şi sta cu vorbele lui să vă depărtéze pe dumneavoastră dupe lîngă mine". De aicea să cunoştea scîrba cea mai nainte a lui Nicolae vodă pe Sturza vornicul şi pe Ilie Catargiul spătariul, eşind mai nainte din gura lui Iordache vornicul, aflînd meidan a grăi de rău pe boiari la Nicolae vodă. Iară şi alte f. 238 pricini s-au cunoscut <la> închiderea lui Iordache/ vornicul: neprieteşugul vechiu casei Cupăreştilor cu Alexandru Bătrînul, tatăl lui Nicolae vodă. Iar şi nepotu-său, Iordache aga, multe réle au spus de unchiu-său, Iordache vor<nicul>.

Dovedutu-s-au şi aceasta asupra lui Iordache vornicul, cum că au îndemnat pe turcii chervasagii să margă la Poartă să pîrască pe Nicolae vodă, precum au şi făcut, de l-au pîrît că le-ar face mari nedreptăţi cu

---

11 *ad. marginal* Săracii de noi A //

datornicii lor, de nu va să lasă să li să plinească datoriile. Şi aceasta, precum îndeamnă şi au îndemnat de au fugit boiarii din ţară, să se auză la Poartă că de răul lui Nicolae vodă fug boiarii (Deprin obiceaiu al lui Iordache la acéstia). Precum şi în zilele lui Costandin Duca vodă au îndemnat de au fugit cîţ<i>va din boiari, unii în Ţara Muntenească, alţii în Ţara Ungurescă şi el sta în Iaşi, făcîndu-se că n-ar şti nimica, precum unii din boiari au spus lui Nicolae vodă că după ce l-au închis, într-acea zi au trimis Nicolae vodă fără véste de au aflat cîteva scrisori în casa lui Iordache vornicul: cărţile lui Mihai vodă mazilul şi a frăţîne-său, lui Scarlatache, scriind cum că el nu doarme, ci umblă să se mazilească Nicolae vodă şi cum că iaste bună nădéjdea, că fără zăbavă va lua Mihai vodă domnia. Şi acélia ce i-au fost scris lui f. 238v Scarlatache, precum le-au înţeles/ Iordache vornicul acéle pricini, nesocotindu-le Nicolae vodă să le arate pe taină asupra lui Iordache vornicul, ci la ivala tuturor. Eşit-au deodată lucrurile asupra lui Iordache vornicul în spătărie, iar apoi în divanul cel mic, cu pîră de la ţară, fiind şi ţara cîtă să tîmplase la divan, de s-au cetit asupra lui carte iscălită de toţ<i>, întru care carte scriia că fiind Iordache vor<nicul> strein cu fraţii lui, cu vréme<a> au supus toate casele boereşti şi le-au stins, fiind fraţii lui capichehaiale la Poartă atîta vréme şi el putérnic aici în ţară, învrăjbitoriu de domni,de nu să mai satură de domni. De cunoştea pe vreun domnu că nu umblă în toate pe voia şi plăcérea lui, cerca mijloace de să maziliia şi alegea pe alţii să intre în voia lui şi să fie toată putéria în voia (mîna) lui; şi acélia să făcea cu cheltuială mare ţării.

Şi pentru aceasta au întrebat Nicolae vodă pe Ghedeon mitropolitul, care era faţă la divan, dovedindu-se acéstia ce zice pravila şi, mergînd mitropolitul la gazdă, au trimis mitropolitul scris cu slova lui din dosul cărţii cei de pîră asupra lui Iordache vornicul, f. 239 dovedindu-se acéste vini: moartea. Care carte i-au trimis, unde era închis/ de au cetit-o, şi întrebîndu-l ce răspunde la acéstia? Atunce Iordache de ar fi răspuns cu blîndéţe, ar fi eşit de la închisoare; ci au răspuns împotrivă, zicînd că toate acélia sînt minciuni.

Acest răspuns fără socoteală şi cuvinte săméţe întrînd la urechile lui Nicolae vodă (fiind la opreală, dară slobod) s-au umplut de mînie (cu blîndéţe ca bumbacul să moloşază şi să îmblînzesc inimile domnilor). Degrab chiemînd pe baş bulucbaş au poruncit să-i tae limba. Iar aflîndu-se boiarii neeşiţ<i> de la curte au alergat cu rugăminte la domnu şi l-au ertat de acea sluţire. Iară Horapcianul, ce au fost căpitan, trecînd pe la odae, unde era închis Iordache vornicul, striga: „Să ni-l dea vodă, sau îl vom ucide cu pietri, că ne-au mîncatu şi ne-au sărăcit el cu fraţii lui şi nu să mai satură de domni".

Spuind acéste cuvinte lui Nicolae vodă, au poruncit de l-au pus la opreală pe Horopcianul şi era să petreacă mare pedepsă. Aicea încă să véde şi să cunoaşte negraba spre pedeapsă a lui Nicolae vodă, nici spre f. 239v vărsarea de sînge, măcar cu pricini arătate. Şi sta boiarii să nu iasă/ cu

---

26 *ad. marginal* Nicolae, 1711 A // 35 *ad. marginal* Nicolae, 1711 A //

zile Iordache vornicul. Ci Nicolae vodă nu priimia, zicînd: „Nu voiu să-mi împlînt mîinile în spurcat sîngele lui". Şi socotind dintr-acéle cuvinte ale Horopcianului să nu să facă vreo năvală asupra lui Iordache vornicul, să-l omoară ţara, au poruncit de l-au mutat în curte, la odae, supt scări, despre casele domneşti. Şi acolo au fost închis pînă la mazilia lui Nicolae vodă.

Iar şi aceasta ni s-au părut cu cale să pomenim aicea. După ce să văzu Iordache vornicul în urgia lui Nicolae vodă, avînd grijă să nu-i cérce casa, o şcatulcă ce avea cu odoarăle sale le-au trimis pe taină la un mitropolit ce fusése de Ohrida, Grigorie, socotind că fiind chip duhovnicesc nu o va vădi acea şcatulcă. Ci frumoasă taină, că mitropolitul luund acea şcatulcă cu odoarăle şi o dusă la Nicolae vodă, spuind că iaste a lui Iordache vornicul, trimisă la dînsul să o ascunză. Iar Nicolae vodă deşchizînd acea şcatulcă, în care au aflat şi izvod de cîte odoară sînt şi care de cît preţ, atunce au trimis acel izvod la Iordache vornicul, unde era închis, de i l-au arătat şi l-au întrebat: ale lui sînt acéle odoară ce scriu în izvod? Au răspuns că sînt toate ale lui; iară nu ştie unde le-au trimis jupîneasa lui să le ascunză. Şi atunce i le-au trimis toate, neatinse. Şi s-au mai aflat la dînsul izvoade cu pecétia f. 240 lui Mihai vodă,/ cum că au luat din ţară 15.000 ug<hi>. Pentru acéia i s-au poruncit de au dat 12 pungi în banii birului. Însă şi mainte au dat o sumă de bani împrumut; care şi aceia s-au socotit de au mers în nevoile ţării, precum au arătat sama sa Nicolae vodă la a doa domnie, care să va pomeni la rîndul său.

Tîmplatu-s-au de au perit şi Paraschiva bulucbaşa, dintra-această pricină: eşise Nicolae vodă la primblare spre Copou. Şi la întoarcere eşise înainte vreo 100 de siiméni cu beldii, că aşa umbla atuncea pen tîrg de rău léşilor, de striga pentru ruptele ce eşise şi pe siiménii hătmăneşti şi acei ageşti. Să îngrijase Nicolae vodă văzînd atîţia slujitori cu beldii, care ar fi putut mérge fără béţe înaintea domnului. Şi pe lîngă aceasta să înţelésése cum că acel Paraschiva, ce era bulucbaş, era să rădice slujitorii asupra boiarilor. Acéste pricini fiind şi sfătuindu-se cu boiarii, au poruncit de i-au tăiat capul.

Într-acea vréme trecînd salahorii din Ţara Muntenească pe la Galaţi să meargă la Vozia şi îmbătîndu-se muntenii au aprins tîrgul de au arsu şi au jăcuit şi cîteva case în Galaţ<i>. Veniia bieţii oameni, cei arşi şi necăjiţ<i> aici, la Nicolae vodă, cu jalbă asupra oamenilor munteneşti. f. 240ᵛ Ce să/ facă alta Nicolae vodă? Nevrînd să vateme pe Costandin vodă Brîncovanul, scriia la dînsul; şi de acolo iar scrisor<i> pe<ste> scrisor<i> venia .Trimisese cărţile sale pe la margenile de slobozii, de cura oamenii de peste Nistru şi din Ţara Muntenească şi de peste Prut, din Ţara Turcească. Şi sfătuia boiarii să-i mute acei oameni de la margine mai în lăuntru ţării, pentru să nu poată lesne a tréce iar peste Nistru. La acéstia răspundea Necolae vodă că nu ţine pe om locul, ci mila. Poruncise pe la giudéţe, la ţară, pe la pîrcălabi, să nu închiză oamenii pentru fiece vină, ci care ar fi mai grele judecăţi să-i

---

14 *ad. marginal* Nicolae, 1711 A // 25 *ad. marginal* Nicolae, 1711 A //

orînduiască la Iaşi, la divan, cu soroc de la pîrcălabi.

După moartia lui Ilie Cantacuzino vistiarnicul, stătusă vistiiarnicul mare Gheorghiţă Apostol păharnicul, pre carele îl avea Nicolae vodă aproape. Ci el nesimţindu-să de seama visterii că i-ar lua aşa curînd, nu-şi lua seama cu diiacii de visterie. Iată deodată poruncă la vistiiarnicul să-şi caute seama visterii. Poruncit-au din boiarii, lui Ion Buhuş, fiind vel log<ofăt> şi lui Ion Păladie, ce fusése vistiarnic mare la Mihai vodă; stătut-au acei boiari cîteva zile în vistiiarie, luund seama lui Gheorghiţă vistiiarnicul, fiind izvoadele din lăontru scoase/ f. 241 să potrivască cu izvoadele de vistierie. Că avea Neculae vodă toate orînduialele cîte se strîngea din ţară, aşa pre ţărani, cum şi pre mazili, izvoade greceşti pe seama lui Sculi cămăraş din nontru. Aflatu-l-au acei boiari pe Gheorghiţă vel vist<iernic> dator vistiarii cu cîteva pungi de bani. Şi atuncea după seama şi socoteala acelor doi boiari, scîrbindu-să Neculae vodă pe Gheorghiţă vel vist<iernic> l-au aruncat la săimeni, la lefe<cii>, de l-au închis la odăile sale, puind vistiarnic mare pe Grigorie Jora. Ţinutu-l-au siimenii la odăile sale închis; pentru léfile sale au dat de nevoe. Văzîndu-să de nişte oameni peste poruncă pedepsit, o samă de bani au dat pe la steaguri siimeneşti, la carii era orînduit; şi atuncea l-au slobozit siiménii cînd au nemerit mazilia lui Necolae vodă.

Făcuse Necolae vodă o socoteală în domniia sa, care ni să pare că nu o va huli nime pe urmă, pentru hotarăle tîrgurilor domneşti. De la o vréme <se> deprinsése domnii cei mai de curînd a da şi la boiari şi altora, aşa cît n-au rămas loc deosebit pentru hrana şi agonisita pe dînsul tîrgurilor. Hărăzit-au locuri domnii cei vechi a boiari, a slujitori, pentru slujba şi credinţa spre stăpîni, iar nu aşa aproape de f. 241ᵛ oraş, cît să n-aibă tîrgurile deosebit hotarăle sale nesupuse/ zeciuialelor la boiari şi la călugări, precum să cunosc bătrînele urîce şi ispisoacele ale domnilor cu ce au miluit pre alţii. Iară hotarăle trebuitoare tîrgurilor nu le-au clintit, ci de au dat din locurile tîrgurilor, din ce prisosiia, da; iar ce era trebuitoare tîrgurilor le-au lăsat neclintite, nu cum stau acum, de n-au tîrgurile unde să se hrănească, fără zăciuială despre alţii. Acéstia socotindu-le Nicolae vodă nu zicea nimica de daniile céle vechi (a vechilor domni, celor bătrîni), ci de daniile domnilor celor de curînd. Însă întîi au spus boiarilor socoteala sa şi au pus de au făcut cărţi să se strice daniile ce s-au făcut de domnii cei mai decurînd cu împuţinarea locurilor tîrgurilor domneşti. Că venise jalobe de la cîţ<i>va tîrgoveţ<i> că n-au unde să hrăni; ci pe urmă socotind să nu-i mîhnească au poruncit să nu să mai ivască acéle cărţi.

După închisoarea lui Iordache vornicul pribegit-au Lupul Costache vornicul, cu nepotu-său Costandin comisul şi cu Catargiul spătariul în

---

40 *după* căr. *ad.* Luoase Nicolai vodă de la Iordachi Ruset vornicul satul Şcheia Tîrg, un loc de a tîrgului, şi Drăgşanul, care l-au fost dat întîi Ilieaş vodă Alecsandru lui Ursachi visternicul cînd l-au cumnat; pe urmă de Costantin vodă Cantemir, dat lui Iordachi Ruset vornicul. Ce aceste pe urmă earăşi le-au dat Nicolai vodă, trimiţindu-i şi scrisorile ce avusăse de la Costandin Cantemir vodă, de le-au dat lui Iordachie vornicul D //

Ardeal, mai mult pentru închisoarea lui Iordache vornicul. Iar Manolache vor<nicul>, frate-său, mai nainte fugise în Ţara Ungurească, pentrucă legase pe un ciohodar a lui Nicolae vodă. Şi cu f. 242 această legătură a omului său/ au mai adaos scîrba pe Iordache vor<nicul>.

Iară la văleatul 7219 <=1710>, toamna, au trecut Cuciuc, imbrihorul împărătesc, la Crîm, la Dovlet Gherei hanul, de l-au chiemat la Ţarigrad, puindu-se vezir Mehmet paşa Baltagiul cu a doa vezerie, de au stătut la sfat, din care s-au stricat pacea cu moscalii, îndemnîndu-i craiul şveţescu de care să va pomeni mai jos. Iar Nicolae vodă înţelegînd că au trecut hanul la Poartă şi schimbarea veziriului, ştiind pe hanul nepriiaten încă tătîne-său şi simţind şi de ernatecul léşilor, ai lui Haliţchii, cu cheltuiala ţării, singur îş<i> poftiia mazilie. Văzînd şi ţara slăbită, aştepta din zi în zi să-i sosască mazilie, precum s-au şi întîmplat; că la noem<vrie> 23 i-au venit mazilie. Fiind Nicolae vodă la divan şi acolo judecînd doao, trei rînduri de oameni au venit un copil din casă de au spus postélnicului celui mare că au întrat doi turci drept odae, unde era închis Iordache vornicul de au sfărîmat rătézele. Acéstia spuind acel copil din casă şi postélnicul au şoptit lui Nicolae vodă, îndată s-au sculat de la divan, însă nimica schimbat den faţă. Iar boiarii îndată au priceput mazilia domnului şi au eşit pe poartă despre f. 242v S<ve>tii Nicolae, că alte porţi era/ închise. Deci a doa zi, strîngîndu-se boiarii la curte, au aflat caimachi puşi de la domnu nou, pe Iordache vornicul, pe Antohie Jora hatmanul şi Dabija paharnicul. Însă nu aşa vésel Iordache de Dumitraşco vodă, că nu-i era pe voe nici acea domnie. Atunce au eşit de la închisoare, de la odăile siiménilor şi Gheorghiţă vistiiariul. Şi dintr-acei doi turci ce scosése pe Iordache vornicul de la închisoare, era unul slugă lui Antioh vodă, învălit turcéşte, anume Saracea, pre carele apoi Dumitraşco vodă l-au pus agă. Într-acea zi au sosit şi Iusuf aga cu mazilie. Iar fermanul cel de mazilie, fiindu-i acel agă priiaten, nu l-au cetit în ivala tuturor, ci l-au dat lui Nicolae vodă de şi l-au cetit singur.

Iar Dabija păharnicul, îndemnat de Iordache vornicul, au mers la odaia cămăraşului celui mare să ia bani ce va găsi de ai lui Nicolae vodă. Dat-au véste lui Nicolae vodă precum Dabija păharnicul au mers să cérce pentru bani la cămară. Degrab, înfocat de mînie, luund buzduganul, au plecat să margă la cămară. Ci oprindu-l postélnicul cel mare, arătîndu-i că nu i să cade să margă singur şi au mersu postélnicul la ceialalţi caimacami şi aşa s-au întors Dabija păharnicul din calea sa./

f. 243 Iară Nicolae vodă, gătindu-se de calea Ţarigradului, au purces noem<vrie> 26. Şi mai nainte gîlcevitu-s-au Iordache vornicul cu Nicolae vodă, care lucru nu-i va lăuda nimenea, a supăra pe domnu la mazilie. Petrecutu-l-au boiarii cu slujitori şi cu şvezi şi cu cazaci, carii să afla aicea în oraş pe acea vréme. Ci Iordache vornicul, fiind slab de picioare, să suisă în leftică, ca să-l petreacă. Nu l-au petrecut, oprindu-l un turc trimis de Iusuf aga, zicîndu-i să-ş<i> margă la gazdă.

10 *ad. marginal* Nicolae, 7209 <sic> A //43 *ad. marginal* Nicolae, 7219 A //

Şi aicea să văzu că Nicolae vodă nice petrécerea lui n-au vrut să priimească. Cînd ş-au luat zioa bună de la boiarii ce l-au petrecut au zis, jurîndu-să, cum că n-au avut gînd rău nici spre boiari, nici spre ţară; iară cine i-au greşit să fie toţ<i> ertaţ<i>.

Buhuş logofătul era închis în visterie de Iusuf aga pentru această pricină: venise acel agă mai nainte cu maziliia lui Mihai vodă. Şi atunce aflîndu-se Buhuş, cu alţi boiari, aicea în Iaşi, cu îndemnarea lui Mihai vodă, fiind mazil, au fost făcut mărturii acel agă cu peceţile boiarilor, între care era şi Buhuş logofătul, cum că birul ce era să-l dea Mihai vodă la Împărăţie au rămas asupra ţării. Care pe urmă viind domnu Nicolae vodă au cercat cu cadiis şi nu s-au aflat asupra ţării. Ci
f. 243v acel agă vrînd să-ş<i> îndreptéze/ acele mărturii de au rămas ţara datoare cu acel bir din zilele lui Mihai vodă şi Buhuş logofătul pricind cum că ei n-au mărturisit atunce, nici ştiu nimica, iar de le sînt peceţile, le-au strîns cu porunca lui, pomenind că fac alte mărturii, să se ştie cine din boiari au rămas nepribegiţi în Ţara Leşască. Iară de altele nu ştie să fie mărturisit. Iar de le-au luat peceţile, cine ştie la ce fel de mărturie le-au pus. Şi mîniindu-se acel agă, au poruncit de au închis pe Ion Buhuş log<ofătul>, vrînd să-l ia cu sine să-l ducă la Poartă (Ci poate fi şi pentru să mai ia cîte ceva, după lăcomia lor.) Fugit-au Buhuş log<ofătul> din visterie într-o noapte, de s-au ascunsu la Miroslava, pînă au purces acel agă şi s-au depărtat.

Iară Nicolae vodă, după ce au ajuns la Pisc, i-au eşit înainte cîţ<i>va oamnei sloboziiani, pre carii i-au fost adus dintr-alte ţări, pe cărţi de tocmală, de au grăit înaintea lui Iusuf aga, zicînd că mare strîmbătate au făcut Împărăţiia de au mazilit pe Nicolae vodă, carele au făcut ţară. „Era un domnu de să ţinea de cuvînt, că ne-au adus cu cărţile sale şi ne-am aşezat în ţară şi acum alţii ne vor răsipi".

Într-acea dată fiind şi Dumitraşco vodă Cantemir al doilea la Galaţ<i>, înţelegînd de agarlîcul lui Nicolae vodă cu aga Iordache ce sosise în Galaţ<i> i-au poruncit să treacă mai în grab de céia parte, să nu-l apuce zioa în Galaţ<i>. Iar Nicolae vodă au şezut oturac 2 zile în
f. 244 Galaţ<i>. Mers-au/ la Dumitraşco vodă de au vorovit cîtva amîndoi domnii şi mai mult pentru acéstia, că trimisése Nicolae vodă nişte tescheréle şi fermanuri împărăteşti şi poliţe mai nainte la Ţarigrad. Şi pre cale, ducîndu-le oamenii lui Nicolae vodă, le-au întîlnit Dumitreşco vodă şi le-au luat. Pentru acéia îl pohtiia Nicolae vodă să i le dea. Ci au răspuns Dumitraşco vodă cum că nu-s la dînsul. Iar după ce au trecut Nicolae vodă au răpezit la paşa de Tighina şi i-au trimis alte tescheréle, de au închiiat birul din domnia sa dat la vistieriia împărătească.

Îi scriia şi priiatenii de la Poartă ca să nu-ş<i> facă inima rea de mazilie, că într-acestă dată aşa au curs vremile şi fără zăbavă va fi iară domnu.

Acest Nicolae Alexandru vodă era la stat de mijloc, iară cinsteş om

23 *ad. marginal* Nicolae, 7220 A // 46 *ad. marginal* Nicolae, 7219 A

şi în filosofii şi în istorii şi într-altele ce să cade a şti unui domnu era deplin învăţat. Ştiia şi cîteva limbi, precum mai sus am arătat. Şi om dumneezesc: păziia tare biserica. La mîncare şi la băutură foarte puţin. Spre sfintele biserici şi mănăstiri scăpătate milostenii făcea. Spre săraci şi văduve cu milă era. Iară era grabnic la mînie şi mai vîrtos asupra celora ce mînca banii vistieriei şi carii făcea strîmbătăţi/ f. 244v şi supărări săracilor, şi spre carii era neascultători la porunci; era fără préget şi cu priveghiiare la trebile ţărîi. Gata şi cu nevoinţă a plini poruncile împărăteşti. Măcar că nu era răsipitoriu, dară încă spre ceia ce era cu osîrdie spre slujbă era darnic. Că cunoscînd acélia ce-s de folos ţărîi, din multe pricini împedicîndu-se nu pot să le facă şi văzînd pre unii din boiari că nu era mulţemiţ<i>, zicea acéstia: „Nu odată să samînă şi se séceră şi nu odată să altuiaşte pomul şi să culége dintr-însul pomul, Aşa şi noi toată avérea noastră o am chieltuit-o în trebile ţărîi şi avem răbdare. Trebuie şi dumneavoastră să rugaţ<i> pre Dumnezeu să trăim şi noi în domnie şi pe urmă veţ<i> cunoaşte plata ostenélelor dumneavoastră şi întemeierea caselor.“

Şi în domnia lui nici un obiceaiu nou n-au izvodit. Ridicat-au şi dajda de pe păpuşoi şi au legat să nu mai fie, care s-au fost scornit de la alţi domni. Însă nici aceasta uitării nu vom da, că după ce au sosit Nicolae vodă la Galaţ<i>, venind la domnie şi făcînd divan, care jăluindu-se cei săraci pe boiari pentru strîmbătăţi ce avea de către dînşii, nimăruia n-au făţărit, ci pre mulţi i-au certat din Galaţ<i> pînă f. 245 la Iaşi, pe unde au făcut/ divanuri după obiceaiu. Şi în tîrg la Bîrlad, fiind temniţele pline de oameni pentru datoriile turcilor din zilele lui Mihai vodă, îndată au poruncit de i-au lăsat pre toţi. Ci veniia turcii de arăta cărţile de judecăţ<i> de la boiari, pre carii întrebîndu-i Nicolae vodă, zicîndu-le: „Acéste judecăţi faceţ<i> dumneavoastră săracilor?“ Ci boiarii au dat sama dupe cum le-au scris cărţile lui Mihai vodă, aşa au judecat. Şi fiind toţi boiarii strînşi la divan, le-au răspunsu: „În zilele méle să căutaţ<i> la dreptate, ca să nu ziceţi pe urmă că nu v-am dat dumnélorvoastre ştire a înţelége“. Pre lîngă acéstia, care nu vrea din cei neînţelegători să vie de faţă la divan, după jalba omului, îndată trimitea oameni domneşti cu ciobote de-i aducea fără voia lor. Ci văzind divanuri straşnice, să invitasă oamenii cei cu strîmbătăţi de apuca unul pe altul strigînd: „Haida la divan“. Deci cei vinovaţi şi mai vîrtos ceia ce sînt mîncători de slujbe, şi din boiari şi din cei mai de jos, scotea bani din buzunări de să împăca, numai la f. 245v divan să nu margă./ Care apoi şi la Iaşi, în toată domnia aceasta, mulţi să împăca afară de divan, ferindu-se de faţa domnului, să nu cază la ruşine. Şi era toţ<i> pămînténii véseli, mulţemind lui Dumnezeu că le-au trimis domn bun şi milostiv. Că era linişte mare şi pentru dări şi pentru cai de olac. Nimenea boul omului, sau carul, sau pîinea să ia cu sila la jicniţă, cum lua la alţi domni, ba. Sta tîrgul făinii ezit de pîine, din toate părţile: eftinătate şi bivşug în toate bucatele. Numai mîncătorii avea voe rea, că nu putea mînca, ca în zilele altor domni.

Ci în puţină vréme au fost acea bucurie bieţilor pămînténi ai

Moldovei. Că s-au mazilit Nicolae vodă şi s-au dus la Ţarigrad, cu toată casa măriei sale. Şi au domnit an 1./

f. 246 *MOLDAVIA.*

Vl<ea>to 7219, 1711.DOMNU 60. DOMNII 72. DUMITRAŞCO VODĂ, AL DOILEA NUMIT CU ACEST NUME, FECIORUL LUI CANTEMIR VODĂ BĂTRÎNUL.

Domnia lui Dumitraşco vodă într-acesta chip au fost: fiind el om isteţ, ştiind şi carte turcească bine, să vestise în tot Ţarigradul numele lui . Şi-l chiema agii pe la ospeţéle lor, pentru prieteşugul ce avea cu dînşii. Alţii zic că ştiind bine a zice în tambură îl chiema agii la mése pentru zicături. Şi mai ales au fost legat prieteşug cu unul Daul Ismail aga, care era capichehaia hanului la Poartă. Deci chemîndu-se hanul Dovlet Gherei la Poartă, precum am pomenit mai sus şi avînd a ochiu pre Nicolae vodă, aflat-au vréme acel Daul Ismail aga prin mijlocirea hanului de au scos domnia ţărîi lui Dumitraşco vodă, ştiind turcii şi credinţa tătîne-său, lui Cantemir vodă Bătrînul, fiind stricată şi pacea cu moscalii.

Deci după ce au luat domnia Dumitraşco vodă, nimica zăbavă n-au f. 246v făcut, ci degrab au purces din Ţarigrad spre Moldova,/ în cai de olac, împreună cu schimni aga, fără tuiuri, fără sangeac, fără tabulhana împărătească. Şi au sosit Dumitraşco vodă la Iaşi, în scaun, dechem<vrie> 10. Însă daca s-au apropiat de Iaşi i-au eşit boiarii ţărîi cu slujitorimea şi cu tabulhanaoa, de i-au făcut alai dupe obiceaiu. Ci în loc de oarecare semnu veniia înaintea lui un turcu cu o ghigă lungă de lemnu ţiind a mînă.

Şi aşa intrînd în oraş au mers la biserica lui Sfetii Nicolae de i-au cetit molitva de domnie chir Ghedeon, mitropolitul. Şi de acolo mergînd în casele domneşti s-au cetit fermanul împărătesc şi după obiceaiu i-au sărutat mîna şi poala, ca unui domn tînăr. Dupe acéstia toate şi Dumitraşco vodă au făcut voroavă cătră toţ<i> de obşte, că era slovetnic la acéstia, zicînd să fie unii cătră alţii întru dragoste, poftind pre cei bătrîni, ca pre nişte părinţi, pre cei de vîrsta sa ca pre nişte fraţi şi pre cei mai tineri ca pre nişte fii, arătînd ce ar fi folosul unirii boereşti. Şi dupe acéstia au îmbrăcat pe căimacami cu caftane, mulţemindu-le de slujbe şi peste trei zile au împărţit şi boeriile céle mari. Iar la dechem<vrie> 23 au sosit la Iaşi şi doamna Casandra a lui Dumitraşco vodă./

f. 247 Aicea în Iaşi venise vreo 3.000 şi mai bine de léşi ai lui Haliţchii; era amestecaţi şi lipcani şi tătar<i> şi cazaci asupra cărora era mai mare Gruzinschii, starostele Raavschii. Ernatecul lor era din ţară orînduit, care au luat boiarii cu porunca lui Dumitraşco vodă pungi de bani de la turci şi le-au dat pentru ernatec şi multe răutăţi au făcut

---

3 *ad. marginal* Moldova A // 3-5 De domniea lui Dumitraşco vodă Cantemir, veleat 7219 D //28 *ad. marginal* Dumitraşco, 7219 A //

oamenilor, care nu le putem lungi cu scrisoarea. Iar la fev<ruarie 1 din poruncă au purces toți léșii din Iași la oaste, ca să se împreune cu tătarii și cu Halițchii la Nistru, în ținutul Sorocii. Ci atîta au fost de ger vreo 3, 4 zile, cît pînă la Soroca mulți léși și cazaci au înghețat. Iară cîte sate au fost din Prut pînă în Soroca tot au mîncat, de au lăsat pajiștě.

Tătarălor încă le-au fost poruncă să margă pe dencolo de Nistru. Ci ei, ca niște păgîni cruzi, n-au băgat de seamă și au trecut peste oameni pen ținutul Lăpușnii, al Orheiului și al Sorocii; care, să nu lungescu cu voroava, numai căci n-au robit, iar ce au găsit, tot au mîncat. Prinsése oamenii de véste pentru oștirea tătarălor și s-au cercat la domnie ca să se dea în laturi din calea lor. Ci Dumitrașco vodă avînd ferman de la f. 247v hanul și de la veziriul/ ca să nu treacă pen țară și într-acea nădéjde le-au poruncit să șază pe loc, că carele să va clăti, de pedeapsă va fi.

Și de la Soroca au tras Halițchii cu sultanul la Nemirova, moșia lui. Ci bieții creștini de pen satele de acolo, văzînd atîta spuzime căzînd asupra lor, s-au închinat, de au ernat tătarîi peste dînșii și léșii, pînă în primăvară. Căci oștile moschicești au fost depărtate în Țara Leșască: o samă la Litva, alta la Riga cu Șeremet, la ernatec așezate, iar țar Petru la Sanctoburcu. Căci cîți oșténi moscali au fost din Nistru pînă în Nipru și cazaci de cei ficléni, daca au înțeles de venirea tătarălor s-au dat toț<i> spre Chiov.

Așijderea, tot într-acea vréme s-au rădicat Dovlet Gherei, hanul Crîmului, cu mulțime de tătari și cu cazacii zaporojani, carii fugise de frica moscalilor la partea tătarălor spre Pericop și fiind apele înghețate au mers hanul cu toată greimea pe dincolo de Nipru, pînă au intrat în Țara Moscului, la tîrg la Harcova, care nici acolo nu să întîmplase oști moschicești. Și fiind o samă de tîrguri mai slabe, văzînd nevoia, s-au închinat. Și iarăși au ernat și acolo peste dînșii și multă răotate și robie au făcut./

f. 248 Înțelegînd moscalii de aceasta, știind că au pace, s-au bulucit un voevod cu oști și cu hatmanul Scoropadschii, pre carele pusése moscalii hatman în locul Mazepei și mergînd acolo au dat război tătarălor vitejaște. Care văzînd tătarîi focul moscalilor, au dat dosul și s-au întors înapoi cu mulțime de robi. Iar Calga sultan și cu Halițchii sculatu-s-au de la Nemirova și de pen toate tîrgurile și satele céle închinate și mojicii cu sape, cu hîrléțe și cu alte măestrii și au mers de au ocolit cetatea Bila Țercov, unde numai acolo să închisése puținei moscali și cu oroșanii de loc și mare năvală le-au dat cîteva zile. Făcut-au și meteréze, ci n-au putut isprăvi nimica. Deci tăvălindu-se tătarîi tot acolo împrejur, spun că au fost 30.000 de tătar<i> și cu oastea lui Halițchii. Și așa au venit Galinici voevodul cu 8.000 de moscali și cu niște steaguri de moldovéni de cei slujiți în leafă, carei întîi ei s-au lovit cu strejile tătărăști, între carii au fost cap Grigoraș Ivanenco polcovnicul și frate-său, rohmistru Ioniță, pre carele l-au fost robit craiul șvezesc fără véste de la Iuhurluc și apoi scăpase. Ci tătarîi, după firea lor cea vicleană, întîi au stătut a da război, apoi au început a fugi. f. 248v Moldovénii au dat într-înșii/ a-i goni, tăindu-i, pînă au dat asupra

toiului, de i-au împresurat tătarîi și mulți au căzut de sabie și robi pre mîna tătarălor. Atunce au perit și Ioniță rohmistru, fratele lui Grigoraș polcovnicul, fiind viteaz bun. Numai au avut zmintealǎ de s-au împiedicat calul și au căzut jos, și împresurîndu-l, au perit de suliță; iară alții, puțini, au scăpat. Ci sosind și Galinici voevodul cu moscalii, le-au dat război față, care neputînd suferi focul moscalilor,au fugit. Nici moscalii, fiind oaste grea, nu i-au mai gonit. Și așa tătarîi umplîndu-se de robi și de alte jafuri, prădînd și robind s-au întors înapoi pe la Tighina la Buceag. Acest bine au făcut Halițchii creștinilor.

Dupe acéstia au venit poruncă de la Împărăție la Costandin vodă Brîncovanul, domnul muntenescu și la Dumitrașco vodă, ca să facă pod mereu peste Dunăre, la Oblucița. Deci Dumitrașco vodă au rînduit pe Ion Buhuș, biv vel log<ofăt>, să margă la Putna pentru sîrguiala lemnului. Ci el fiind și can bolnav și neavînd nici cai să purcează degrab, s-au mîniiat Dumitrașco vodă și au pus copiii din casă de l-au scos din tîrg numai pe un cal călare, făr<ă> slugi, fără nimica./
f. 249 Ocarnică faptă! Pentru pricină mică, au omorît pre boiariu mare. Iar mai pre urmă, nu să știe din ce pricină, au venit poruncă de la Poartă la Dumitrașco vodă pentru craiul Racoț<i>, să nu treacă prin țară la oștile moschicești. Datu-s-au tare poruncă pe margini, la streji. Ci el au eșit pe altă parte, pentre munții Țărîi Ungurești și s-au dus la împăratul Moscului, fiind la Iavorov.

Domnind Dumitrașco vodă Țara Moldovei, deodată să părea tuturor că are grijă pentru folosul țărîi. Știindu-se pre sine a fi învățat, n-au socotit ca să întrebe de sfat pe boiarii cei bătrîni, ci cu mintea sa cea crudă au socotit de au trimis pe Procopie căpitanul pin Țara Leșască la împăratul Moscului, cercînd cu cărți de cu iarna, dînd parola că dé să va pogorî împăratul cu oștile în jos asupra turcilor, va fi și el tot una, dînd a înțelége că , dîndu-să bani, va face și el vreo 20.000 de moldovéni. Așijderea și domnul muntenesc Basarabă vodă, încă s-au fost cercînd mai de demult , avînd rezident acolo, ca să fie și el tot una cu oastea muntenească.

f. 249v Împăratul turcesc încă gătise oaste împotriva moscalilor/ cu veziriul Mehmet Baltagiul, ca la 150 de mii; alții zic că au fost și mai multă.

Ci lui Dumitrașco vodă, daca i-au venit adeverință de la împăratul Moscului au început a umbla și mai tare și în ce chip ar face să se hainească și să nu-i prinză turcii de véste. Ci de o parte trimitea veștile la Poartă, de altă parte trimitea la moscali cu jurămînturi despre sine, ca să vie mai tare și ce să lucrează despre turci. Iar simțind și pentru Nicolae vodă precum nu doarme, ci să cearcă la Poartă pentru domnie, au și orînduit cîț<i>va boiari să margă la Țarigrad cu pîră asupra lui Nicolae vodă, anume Ion Sturza vel vornic, Manolache Ruset biv vel vornic, Dabija banul, Gheorghiță biv vel vist<ernic>, Vasilie Hăbușescul med<e>l<nicer> și pe alții mai de jos; fev<ruarie> 3 au purces din Iași. Iar pe Lupul Costache vornicul, cu o săptămînă mai

23 *ad. marginal* Dumitrașco, 7219 A // 36 *ad. marginal* Dumitrașco, 7219 A //

nainte l-au trimis la Tighina, la Cara Mehmet paşa, serascheriul, de au făcut şi paşa arzu cu pîră asupra lui Nicolae vodă. Ci cînd au sosit boiarii acolo, la Ţarigrad, n-au apucat pe veziriul, că eşise şi plecase la Odriiu. Deci nefiind veziriul acolo, dat-au boiarii ruca la Împăratul, aprinzind şi o rogojină în cap; că despre veziriul îş<i> tocmise lucrurile f. 250 Nicolae vodă./ Şi măcar că au fost poruncit veziriul la caimacamul de Ţarigrad să trimiţă boiarii ţării cu jalbele lor la Odriiu, ci n-au avut cum face caimacamul porunca veziriului, întrînd în urechile împăratului jalba boiarilor asupra lui Nicolae vodă şi au dosit cîtăva vréme de la casa sa. Că eşise poruncă de la împăratul la Baltagi baş, de i-au călcat casele pînă de trei ori, cercîndu-l. Şi au cheltuit boiarii cîteva zile acolo şi nimica isprăvind s-au întors iar în ţară. Şi încă mare noroc au avut că nu i-au apucat acolo véstea precum s-au hainit Dumitraşco vodă, că n-ar mai fi văzut Moldova în véci.

Tot într-acest an 7219 <=1711> murit-au şi Iosif Leopold, împăratul nemţescu.

Voroavă. Iară pre lîngă aceasta, iubite cetitoriule, să ştii că am adaos la această istorie şi nişte răspunsuri de pe nişte trataji moschiceşti tiparnice, precum au scris Împărăţia Turcului la împăratul Moscului şi apoi şi ţariul Moscului la împăratul turcesc, pentru pricinile păcii, cum s-au fost întărit şi pe urmă cum s-au stricat, care răspunsuri s-au purtat mai nainte, pînă a nu să pogorî oştile moschiceşti din sus în jos./

f. 250ᵛ

CARTEA SULTANULUI AHMET CĂTRĂ MARELE DOMNUL MOSCULUI PETRU ALEXIEVICI.

Sultan Ahmet han, fiiul lui Mehmet han pururea biruitoriu, slăvitului şi alesului întru cei înălţaţi domni ce cred întru Iisus, care iaste întru norodul potentatului a Mesiei judecătoriul de lucrurile céle mai de treabă a norodului creştinesc, domnului, înfrumoşeţatului şi cu mare cuviinţă covîrşit cu cinste şi cu slavă, împeratoriu a domniilor moschiceşti şi a toată Rusia şi altor multe ţări domnitori supt stăpînirea lui aflîndu-se, lui Petru Alixievici, căruia sfîrşitul ca să fie norocit şi cu bine aflat şi îndreptat către cale de spăsenie.

Cum această a noastră împărătească carte va sosi, înştiinţat să vă fie precum mai nainte de acéia care s-au trimis din partea voastră, patru cărţi la solul vostru, carele acum iaste petrecătoriu lîngă poarta mea, slăvitul între cei mai mari voevozi a norodului Mesiei, Petru f. 251 Andrievici Grosul, a căruia sfîrşitul să fie norocit/ şi pomenitul solul vostru, luund acéle de mai sus zise cărţi la a noastră mărire împărătească şi pentru isprăviri de oarecare lucruri poruncite de la mărirea voastră poruncite, el dară întru a noastră norocită Poartă, dupe vechiul obiceaiu al stăpînirii otomanilor, din rostul său le-au arătat namésnicului veziriu (a căruia slavă şi putéria a lui Ali paşa întru tot cel de sus să-i înmulţască în véci), prin a căruia mijlocire mărirea noastră am poruncit ca de mai sus numitul solul vostru să se arate întru seninată şi preaînalţată a noastră preînalţată Poartă şi cu plecată

închinăciune, după vechiul obiceaiu, să ne dea cărţile voastre şi dupe acéia, prin pomenitul veziriul nostru dintr-însele să se prepue.

Aşijderea, după aducerea solului vostru întru a noastră putérnică împărătească curte, precum să cade s-au adus şi de toate cătră a noastră împărătească mărire s-au făcut vestire. Mai vîrtos întru acea dintîi a voastră iubită carte s-au scris, cum întru bună vrémia a fericit răposatului fratelui nostru, sultan Mustafa han (carele iaste aşezat de Dumnezeu în cuibul raiului), de mutarea lui Moameth (asupra căruia ca să fie blagoslovenie) în anul 1112, în luna lui Muharem în 26 de zile cu preaînălţata Poarta a fi petréce în véci, cu a voastră împărăţie urmat iaste pe 30 de ani ca să stea pacea. Şi pînă la acest număr despre f. 251v îmbe/ părţile graiurile de pace fericite şi păzite sînt neclintit. Ci acum de vréme dintr-a sa parte voi aţ<i> socotit şi aţ<i> arătat cum acéia ca să o înoim şi a noastră împărătească mărire cum ne-am rădicat şi ne-am pus pre bun aflatul, preaînălţatul şi împărătescul scaun şi ne-am corănit. Ci pînă la acest număr, măcar că acest lucru pentru oarecarele prepusuri s-au delungat, ci totuşi al vostru cuget s-au arătat curat şi din partea voastră solului vostru deplin putincioasă voe s-au dat pentru aducerea aminte şi pentru întăritura aşezării de prieteşug şi a căzutei păcii. Aşijderea şi dintru a noastră împărătească parte s-au hotărît aceasta pentru bună tovăroşiia voastră şi a sănătăţii priimirea şi al vostru curat prieteşug a-l ţinea precum din vrémia fericit răposatului nostru frate din numărul aşezat, cea întărită cu graiuri împărătească carte tocma pe 30 de ani au fost dată.

Deci şi noi, după cea întărită cu graiuri a noastră împărătească carte cu céle numărate stările, cu toate graiurile de pace aşezate şi acorde, carele stau într-acea întărită carte şi din partea împărăţiei noastre asémene înoim şi de naintea féţii noastre împărăteşti solului vostru [vostru] acea carte s-au dat la mîini.

Şi aşa dară, după céle mai de sus numite stările, pentru mai bună întăritură, cum s-au făcut pace şi cătră hanul Crîmului şi la marginile f. 252 Niprului şi/ şi altor capete şi dregătorilor ce să află într-acéle părţi de loc, precum să cade, foarte tare am contenit şi am dat poruncă. Aşijderea şi din partea voastră pentru ferinţa păcii şi a graiurilor pre la locurile ce s-ar cădea ispravnicilor şi zapciilor oştilor voastre iarăşi aşa să porunciţi. Ce dară aiave s-ar face, acéia vrédnică de laudă va fi.

Iar ce ne mai pohtiţi în cărţile voastre pentru Sfîntul Mormînt, carele se află la Ierusalim, ci acéia stătătoare iaste întru oarecare socotele, că dupe pace dintr-amîndoao părţile cu folos să fie. Şi pentru aceasta de grăit cu solul vostru s-au întîrziat. Iară cum înainte să va grăi şi céle prin mai sus numitul al vostru sol răspuns vă să va trimite. Pre urma acei cărţi alte ale voastre trei cărţi au venit şi ce iaste scris într-însele, pentru acélia cu solul vostru pre larg şi din destul s-au poruncit a grăi. Deci şi acéle lucruri, precum cu amăruntul lui ştire i să va face. Şi ce să va cădea amînduror părţilor de întăritura prieteşugului, care şi ce s-ar cădea, după datorniceasca arătare vom face înştiinţare.

Pace dară ca să fie asupra aceluia care va urma cale de mîntuire./

f. 252v Scrisu-s-au în anul 1121 <=1710>, la sfîrşitul numărului <=30> în

luna lui Zilcade <= 26 martie>, întru împărătească cetate Constandinopol, întru a noastră sultănească preaînălţată carte./

f. 253 *Capitola, adecă întăritura.* Al tuturor bunătăţilor ziditoriul, întru tot putérnicul, carele în véci iaste petrecătoriu, neapropiatul, nevăzutul, pururea lăudatul şi pururea slăvitul, unul Dumnezeu şi domnul, cu ajutoriul şi mila şi al prorocilor mai cap, Muhamet Mustafa (asupra căruia ca să fie blagoslovenia lui Dumnezeu), carele iaste amînduror lumilor mai slăvit, asupra căruia debiv multe a lui şi minunate ciudése asupra tuturor ca să fie pace şi blagoslovenia lui Dumnezeu, sultan Ahmet han, fiiul lui sultan Mehmet han, pururea biruitoriu. Eu, al preacinstitelor şi al blagoslovitelor cetăţi şi a cinstitelor hramuri şi al sfintelor locuri, unde tot norodul să închină, de Dumnezeu cinstite Mică, sfîntu seninate Medinele şi sfintei cetăţi Ierusalimului slujitor şi stăpîn şi monarhu a poftitelor a trei cetăţi mari: f. 253v Ţarigradului,/Odriiului şi a Brusii, poruncitoriul Vavilonului şi al Damascului, avînd duhul raiului şi mai ales în vremile de acum neprotivnic Eghiptul, a toată Aravia, Halepul, Antiohiei, a haldeilor Arapia şi a Persiei, Ahsa, Dalsia, Richia, Mesopotamii<i> şi altor părţi de ţări, Vanii<i>, Chilichii<i>, Ghiurgiii şi a Ţării Militinii<i> şi a marii Armenii, Sivasaetni<ii>, a Caramaniei, Barbareii<i>, Ethiopii<i>, Argierii<i>, Trablosul şi a ostroavelor Rodosul, Chiprul şi a Candiei, a Mării cei Négre şi a cei Albe, şi a ostroavelor Sivah, Anadolul (adecă mai Mică Asia) şi Ţării Rumelii<i> şi a ţărîlor tătărăşti şi a ţărîlor de la Chefe şi cu ţărîle care sînt supt ascultarea ei şi a Bosnei, Timişvarul şi a Beligradului şi cu cetăţile tari prin olatul de acolo şi Ţărîlor Munteneşti şi a Moldovei şi a multe slăvite, lăudate şi vrédnice către arătare locuri şi a cetăţi împărat şi al vistieriilor, împărat peste împăraţi, mai milostiv şi mai putérnicu soltan, fiiul soltănesc şi monarhu şi monarşesc fiiu, sultan Ahmet, fiiul lui sultan Mehmet han, nepotul lui sultan Ibrahim han, în ce chip cu însemnarea cea mai denainte noi a noastră mărire sultănească, acel prea înălţat şi mai norocit otomănesc şi împărătescu şi monarşesc şi sultănesc şi foarte f. 254 prea lăudatul scaunul cu întăritură l-am aflat./ Iară mai nainte de aceasta, întru bună aflată vréme a fericit răposatului, carele iaste de Dumnezeu în raiu, al nostru frate, sultan Mustafa han (aupra căruia ca să fie milostivire şi ertare) cu slăvitul şi alesul între domnii cei înălţaţ<i>, carii cred în Iisus, asupra pontentaţilor ce oblăduesc întru nordul Mesiei, pontentatului şi judecătoriul celor mai de treabă lucruri a noroadelor creştineşti, domnului ce iaste înfrumuseţat, preacovîrşit cu mare cuviinţă, cu cinste , cu slavă şi cu citenie, imperatoriu a domnielor Moscului şi a toată Rusia şi a multe ţări ce să află supt stăpînirea lui, cu domnul Petru Alexievici (a căruia sfîrşitul ca să fie norocit şi îndreptat către cale de spăsenie), urmat iaste pe 30 de ani ca să stea pacea şi cum au fost grăită şi întărită cartea cea împărătească au fost dată la mîni.

---

25 *ad. marginal* Acéstia le stăpînescu acum némţii A // 38 *corectat* şi judecătoriul A //

Iar acum, la vréme ce din partea mai sus numitului domnu pentru cea mai tare aşezare şi îndoire datu-s-au deplin putincioasă voe solului, slăvitului întru cei mari domni al norodului Mesiaşului, stolnicului pre carele l-aţi ales ca să se afle pre. lîngă a noastră seninată Poartă, lui Petru Andrievici Grosul (a căruia sfîrşitul ca să fie norocit) şi a lui iubite cărţi au ajunsu cu poftă, cum pre acea întăritură întîi cu graiuri împărătească carte să o întărim şi să o înoim şi de vréme că al nostru/ f. 254v cel de frunte sfétnic şi alesul namesnic, luminatul vezir Alli paşa (a căruia slava şi putéria cel întru tot de sus ca să-i înmulţească în véci) cătră a noastră seninată împărătească faţă, pentru acélia ne-au dat a înţelége. Şi noi dară, din partea noastră cu mai sus numitul imperatoriu acea căzută tovăroşie şi cu cuvîntaré poftim să o păzim.

Drept acéia după acest al nostru preacinstit şi mai putérnic împărătesc semnu acéle graiuri de pace şi acorde care întru acea întărită carte coprind, cuvînt întru cuvînt înoim cu acest al nostru prea înălţat şi preaslăvit semnu a mérge 14 statii, ca să fie stătătoare întru această a noastră preacinstită şi întărită precum s-au grăit carte, cu întărire o arătăm, în vrémia de mai sus pomenitului nostru frate, în anul 1112 <=1700>, în luna lui Muharem <=iulie>, 26 <=13> zile. Asémene tocma pe 30 de ani, precum s-au fost pus de mai sus numite statiile şi păce<t>luite ponturi, cuvînt întru cuvînt şi eu cu cinste întăresc, pomenind pre cel ce au făcut ceriul şi pămîntul şi pre cinstit şi pre sfîntu numele lui Dumnezeu şi a celui de pe urma tuturor prorocilor, Muhamet Musafa (asupra căruia ca să fie pace şi spăsenia lui Dumnezeu) privind prea multele lui ciudese, după al nostru monarşescu şi încoronat obiceai curat pentru ţinérea cuvîntului nostru f. 255 făgăduim pre numele/ statiilor céle de mai sus păce<t>luite graiuri şi aşezări, cum să cade să le ferim, pînă cînd dintru acea parte nici un feliu de védere protivnică nu să va arăta.

Iară dintru a noastră împărătească parte să poruncéşte ca din partea celor ce vor urma şi mai nainte înfiinţaţ<i> ispravnici şi dintr-ai noştri preacinstiţi zapcii şi despre toate ale noastre biruitoare oşti, cu toţi poddanii de la noi cu cinstiţi slujitori nici un feliu de împrotivire să nu să facă.

Scrisu-s-au în anul 1121 <=1710> în numărul dintîi <=4> în luna lui Şeval <=decembrie> în cetatea împărătească Constantinopol, întru f. 255v a noastră sultănească preaînălţată curte./

Cartea marelui domnu cătră sultan Ahmet. Măcar că noi de doao ori cătră a voastră sultănască mărire , în trecutul an 1710 în cărţile noastre în luna lui iulie 17 zile şi acum octom<vrie> 18 zile numărul, pre larg socotirea noastră pentru oprirea craiului svezesc prin atîta îndelungată vréme întru oblastia voastră, împreună cu acei într-un gînd ai lui rocoşalnici dintru ai noştri podani cazaci. Aşijderea şi de ai măriei sale craiului leşesc tovaroşul nostru cu viclénii lui voevod de Chiov şi alţii, am arătat, poftind, ca pre pomenitul craiu şvezescu din oblastia sa făr-de nici o grijă pre cale a porunci să-l sloboziţi, ca făr-de

38 *ad. marginal* 7219, 1711 A //

clintirea păcii să meargă la stăpînirea sa. Către cît am arătat şi noi, de veţ<i> vrea şi prin Ţara Leşască a-l slobozi, acéia putem lui, pentru a voastră sultănească mărire, a învoinţa a tréce pentre oştile noastre cu călărime turcească pînă la 3.000 de oameni. Iară prin solul nostru după acéia am poruncit şi pînă în 5.000 de oameni, pentru care şi despre măriia sa craiul şi a reciipospolitei leşeşti pozvolire aşijderea au făgăduit, luund asupra sa acea petrécere a lui. Şi pre lîngă aceasta am
f. 256 arătat de vréme ce măriia/ voastră veţ<i> pre dînsul a-l tréce peste Polşta mai mult de acel arătat număr cu călărime să nu fie cu mai multă putére.

Şi ca să ne daţi arătată védére şi noao şi craiului leşesc către clintirii de pace, care acéia nu vom putea suferi şi tovaroş pe tovaroş, după datoria păcii ce avem noi aşezate nu vom putea lăsa şi nevinovaţi vom fi întru ruptoarea de pace, care noi cineşi din partea sa cu sfîntă aţinéria făgăduim. Iară de să va întîmpla dintr-acéia ca să iasă vreo vărsare de sînge omenesc, acéia va cerca Dumnezeu de asupra aceluia ce-i începătoriu a clătirii de pace. Pre lîngă acéstia ce-i craiului şvezescu multe şi alte drumuri slobode şi osebit de Polşta sînt de a trécere. Iară această cale peste Ţara Leşască, cu număr mare de oşti nu iaste de alta trebuitoare, fără cît aduceré prepusul către arătată ruptoare. Cu totuşi despre amîndoao de mai sus numite ale noastre cărţi ne tocma nice un răspuns ca să aflăm, ci încă nici de la solul nostru pre lîngă acéia nici o véste nu avem: priimitu-le-au al acélia la dînsul şi adusu-le-au la a ta mărire sultănească?

Ci mai vîrtos dintr-alte părţi auzim şi de la cei de jos veştile avem, cum de mai sus numitul solul nostru la pază s-au pus, care şi în
f. 256v Ţarigrad, întru tot/ norodul aiavea iaste şi porunci preste tot trimisése, ca să se strîngă oşti către margine. Aşijderea şi la tătari pretutinderea poruncitu-s-au ca să fie către oştile gata şi ce socotiţi pe craiul şvezescu să-l petréceţ<i> cu sila peste Ţara Leşască şi întru tot a face încépere de război împotriva împărăţiei noastre. Pentru acéia noi am răzgiudecat pentru bune cu această a noastră carte către a voastră sultănească mărire, ca din partea noastră încă odată a să răspunde, trebuind pre acea dintîi şi pre aceasta ale noastre răspunsuri şi de adevărată a voastră socoteală a şti:Veţ<i>, dară, cu noi, după aşezată şi din trecutul an iarăşi de la a voastră sultănească mărire, întăritei şi cu jurămîntul despre voi de naintea lui Dumnezeu, ca cu un judecăroriu adevărat întărit iaste, pe 30 de ani a să ţinea pacea, sau făr-de nici un fel de pricini de la noi vi s-au dat, ca acéia să o surpaţi? Şi iată că arătăm pre lîngă acéstia, de nu cumva la acéste de la a voastră mărire niscai răspunsuri şi nădăjduirea pentru de a ţinéré pace nu vom afla, ci cum şi pînă la acest număr auzitori vom fi pentru a voastră oştiré a găti şi această socotită petrécere a craiului svezescu cu sila prin
f. 257 Ţara Leşască. Ci de nevoie ne va fi a primii aceasta/ pentru adevărată ruptoare de pace. Şi nu vom da nice pre sine adormirii mai mult nici cu o îndelungare, ci luund pre cel de sus întru ajutoriu, întru a sa grijă vom fi, toa<te> păşiturile neprieteneşti a le întréce; pentru care acu şi oştilor noastre către hraniţă a clăti am poruncit. Şi daca va eşi dintr-acea

clintire de pace şi vărsare de sînge omenesc, ci întru acéia din naintea lui Dumnezeu şi la toată lumea îndreptaţi putem fi; că noi spre aceasta sîntem asupriţi, întru care pre cel întru tot de sus la mărturie îl chiemăm. Pentru căci noi nici cum socoteală cătră clintire spre sfînta pace n-am avut, ci dupe făgăduinţa noastră sfîntă şi neclintită am ţinut şi înainte a ţinea făgăduim. Şi nădăjduim cum, după dreptatea noastră, ne va ajuta cel de sus împotriva tuturor clintitorilor de pace şi jurămîntului său. Şi spre aceasta vom fi aşteptători de răspuns; iar întîrziindu-se, iată că vom priimi acum pentru adevărată ruptoaré. Iar de vom afla de la a voastră sultănească mărire cît de curînd spre aceasta şi nădejde, cum pace cu noi, după făgăduinţă, vei în voinţa a ţinéria neclintit şi craiul şvezesc cu bună închipuire, fără clintire, petrecut va fi şi alte prepusuri să vor lepăda.

f. 254v Deci măcar că oştile noastre întru a sa grijă şi apropiindu-se/ de haniţă, ci totuşi neprietenéşte nici cum lucru nu vor face. Şi aceasta nu va fi priimită din partea noastră de cătră voi, pentru ruptoare de pace; căci socotindu-se şi iarăşi de la hraniţele voastre îndărăt duşi vor fi şi pace fără clintiré din partea noastră cu a voastră mărire ţinută va fi.

Pre lîngă aceasta al măriei tale poftim sănătate.

Datu-s-au din Sanctoburg, în anul de la naşterea lui Hristos, Mîntuitoriul nostru, 1711, în luna lui ghenarie 6 zile, la 29 de ani al stăpînirii noastre./

f. 258 Şi aşa pre aceste scrisori, fiind şi solul Moscului, care s-au pomenit mai sus, pus de turci la închisoare în Edicula, n-au mai mersu nici un răspuns la împăratul Moscului. Şi megînd şi tătarîi în pradă la ţara lui, precum am zis mai sus, făcînd multă stricăciune şi robie şi tocma atunce au văzut şi Moscul cu adevărat că s-au rupt de la turci pacea.

Deci după această stricare de pace s-au pornit şi oştile Moscului toate în jos: unele trecînd la Cameniţă şi altele au lovit pre la Nemirova, împreundu-se drept Soroca, de acéia parte, la Ţicănăuca. Iară Boris Şeremet veniia mai în urmă. Ci de la Ţicănăuca au orînduit pe un polcovnic, anume <loc gol> de au mers cu polcul lui de straje înainte, tot pe Nistru în jos, pînă la Raşcov. Şi acolo au făcut pod mereu peste Nistru, pentru ca să treacă o samă de oşti de ceasta parte; iar o samă era să margă asupra Tighinei, să o bată, şi asupra Buceagului. Ci tătarîi, daca au prins de véste, au trimis de grab paşa de Tighina vreo 1.000 de turci, ca să nu dea vrème să facă moscalii pod peste Nistru. Ci n-au putut folosi nimica ca să-i poată spriji<ni>. Şi au căzut mulţi din turci acolo; ci, văzînd că nu-i pot sta împotrivă s-au întorsu înapoi./

f. 258v Iară moscalii, făcînd pod, au trecut o samă dincoace şi de ar fi mers tot cu acel sfat asupra Tighinei doară ar fi şi făcut ceva izbîndă într-acea parte de loc. Că acum să trăgea cuvîntul de la tătarîi lui Geaun Mirza că cine va birui, lor tot un stăpîn le iaste, şi de acela să vor ţinea. Iară craiul şvezesc şi Orlic hatmanul căzăcesc cu polcovnicul Preluţchii şi cu Lamicovschii obuznicul şi cu alte capete de ai lor, toţ<i> fugise din Tighina de frica moscalilor. Şi tătarîi ceşti de margine

îș<i> dusése muerile cu copiii la ghioluri, în corturi spre Marea Neagră. Ci iar să zicem că norocul cel rău al țării noastre au cursu așa ca să nu scape de pradă și de robie, precum s-au și tîmplat.

Că Dumitrașco vodă nici cum nu să părăsiia, ci pururea cerca la moscali pe la Soroca, avînd la moscali pe Procopie căpitanul. Iar mai nainte trimisése pe Ștefan Luca log<ofătul> la împăratul Petru Alexievici la Iavorov, de au întărit lucrurile mai tari cu jurămînt. Că împăratul veniia cu obuzul său pe urma tuturor ghenerarilor și i-au ademenit de au lăsat calea spre Tighina și au socotit să treacă Nistrul să vie spre Prut la Iași./

f. 259 Dumitrașco vodă avea poruncă de la Mehmet pașa, serascheriul de Tighina, să purcează mai curînd la oaste. Ci el avea mai mare frică să nu vie niscai spahii să-l ducă făr-de voia lui. Și mazilise și pe Antiohie Jora din hătmănie și au pus pe Ion Neculcea spătariul. Ci Dumitrașco vodă făcînd taini numai cu sfétnicii lui cei tineri, ca și el și văzînd că nu să va putea tăinui despre turci și de boiarii cei mari lucrurile și umbletele ce avea la moscali au poruncit de au întins corturile lîngă Bahlui, la mai 20, ca să ducă și tuiurile a doa zi acolo. Și aceasta o făcea tot pentru turci, ca să nu priceapă hainia lui. Și într-acea zi la chindie au mers și Dumitrașco vodă să vază corturile. Iar la apusul soarelui au venit un călăraș de la strejile de la Prut și i-au adus un răvaș scris cu véste că vine un agă cu 20 de turci și au sosit la Prut, vrînd să treacă dincoace. Deci cum au înțeles de acei turci, îndată au prepus că-i vine mazilie. Și mergînd la curte îndată s-au într-armat, dînd știre și la boiari. Și așa fiind într-amurgul au dat spaimă tîrgului de s-au fost năbușind oamenii pe la porțile mănăstirilor fugind noaptea f. 259v cu copiii; și nu știia de ce fug./ Întrebatu-l-au unii din boiarii cei mari zicînd: „Ce iaste, măria ta? El au dat seama că vin vreo 50 de turci să lovească Iașii și să prinză pe toț<i> boiarii. Ci așa bieții boiari, unii ș-au pornit casele într-acea noapte spre Tîrgul Frumos, alții într-altă parte. Numai vornicul Iordache au stătut pe loc (zic că el au știut ce povéste au fost).

Și au purces Dumitrașco vodă de cu seară cu Neculcea hatmanul și cu vreo 100 de slujitori la Mănăstrirea lui Aron vodă. Și de acolo au cercat pre acei turci ce veniia de la Tighina. Și aflîndu-i de<a>supra Stîncii la mas au dat poruncă de i-au lovit noaptea, adormiți. Și pre doi turci i-au omorît pre loc, apărîndu-se, iar pre ceialalți, prinzindu-i, i-au dus la Dumitrașco vodă. Și dacă le-au cetit fermanul au adeverit că n-au fost viind cu mazilie, ci i-au fost trimis sarascheriul de Tighina că să făcuse aici în Iași mare gîlceavă între turci și între niște tătari ai balgi bașei, de să rănise și unii să omorîsă, fiind și niște inicéri adunați. Ci făcuse Dumitașco vodă jalbă pentru jafurile și nebuniile ce fac acei turci și trimisése pașa să-i ducă la Tighina.

Ci văzîndu-se Dumitrașco vodă la acea greșală, deodată au împăcat f. 260 pe turci cu bani, aducîndu-i în Iași și făcîndu-le/ tain. Iară de altă parte

1 corturi] coturi A // 4 *ad. marginal* 7219, 1711 A // 11 *ad. marginal* Dumitrașco, 7219, 1711 A // 39 *ad. marginal* Dumitrașco, 7219, 1711 A //

avea mai mare grijă de mazilie. Şi aşa făcîndu-se spaimă şi mai mare că vin moscalii au eşit cu toată curtea lui şi cu doamna la Cetăţuie.

Iară ţara cum au auzit au şi purces toată în bejenii, cine încătro au socotit, mai vîrtos boerimea la munte. Iar Lupul vornicul cu nepoţii lui au fugit la mănăstire la Bursuci. Turcii din chervăsărie unii era duşi la iarmaroc la otace, alţii au încărcat şi s-au dus în jos. Iar Mehmet Iazagi efendi şi cu alţi turci mai de frunte, pricepînd lucrurile, mers-au la Cetăţuie de multe ori de i-au zis în faţă lui Dumitraşco vodă strigînd: de vréme că nu purcéde la oaste iaste hain. El punea pricină că să hainéşte ţara şi n-are cu ce mérge la oaste şi el va pune sangeacul împărătescu în sin şi să va duce la veziriul; că să auziia că şi veziriul să apropie de Dunăre şi tot nu putea pricépe că iaste hain. Că el totdeauna trimitea cărţi că iaste gata să purceză la oaste.

Iar daca au înţeles că au sosit Şermet cu moscalii la Nistru, într-o zi fiind la corturi s-au făcut a bate cu buzduganul pe Dumitru, aga de
f. 260v dărăbani, făcîndu-se că/ l-au lipsit de boerie, să nu-l mai vază în curte, suduindu-l; care văzînd şi turcii, le părea că iaste întru adevăr. Iar pe de altă parte l-au răpezit la Şeremet să-i trimiţă niscai moscali mai degrab la Iaşi să cuprinză să nu-l apuce niscai turci să-l ducă la oastea lor. Şi după cîteva zile au venit Dumitru aga spuind lui Dumitraşco vodă că au sosit şi Cropotu Vasilie cu 3.000 de moscali la Prut şi Chigheci polcovnicul cu călărime de moldovéni de cei slujiţ<i> în leafă.

Deci cînd au fost la iunie întîia zi au eşit şi Dumitraşco vodă înaintea moscalilor la Zagarancea. Iar în tîrg au dat poruncă Neculcii hatmanul de au dat învăţătură căpitanilor să dea jaf în turci. Deaciia înainte să vezi ispravă. Îndată au jecuit toate chervăsăriile şi pe turci îi purta tot legaţ<i> pe uliţă, bătîndu-i să spue banii pe la cine sînt. Aşijderea şi pentr-alte tîrguri au mers slujitorii, cine cum au putut, pentru turci; pe unii i-au tăiat, alţii s-au poftit de s-au botezat, carii pe urmă, daca s-au dus moscalii, iar s-au făcut turci şi apoi au păţit rău de dînşii nenaşii lor.

f. 261 Deci cînd au fost în desară au sosit bregadirul Cropot şi/ Chigheci polcovnicul şi au tăbărît pe şesul Bahluiului, despre Tomeşti. Atunce au văzut toţi boiarii şi ţara că s-au hainit Dumitraşco vodă. Şi au adus bregadiriul cîteva mii de copeice de au dat lui Dumitraşco vodă ca să facă oaste de moldovéni. Şi Dumitraşco vodă luund acei bani au făcut pe Ştefan Luca log<ofătul> vistiernic mare, carele de curînd venise cu răspuns de la împăratul Moscului de la Iavorov şi adusése lui Dumitraşco vodă un leftu cu diamanturi şi cu un lanţ cu chipul împăratului şi un ocaz, scriind ca să fie Dumitraşco vodă domnu vécinic şi pe urma lui feciorii, neschimbaţ<i>.

Deci Dumitraşco vodă daca au văzut pre acei moscali veniţi, foarte i-au părut bine (ca cînd ar fi văzut pre Dumnezeu cu mii de îngeri) şi îndată <au dat> acei bani la Ştefan vel vist<iernic> să dea leafă la slujitori<i> carii să vor scrie deodată cîte 5 rubl<i> de om pe lună,

---

23 iunie iulie A / *ad. marginal* Dumitraşco, 7219, 1711 A // 32 begradirul A // 35 begradirul A // 42 *ad marinal* Dumitraşco, 7219, 1711 A //

carii fac t<a>l<eri> 50,40, făcînd din boierenaşii curţii şi din căpitani tot polcovnici şi rohmistri, dîndu-le bani pe steaguri. Deci moldovénii, cum au luat banii, au început a bea pe la cîrciume zioa, iar noaptea să ducea pe la drumuri şi la bejenii de jăfuia pre oameni şi furiş, iar apoi
f. 261^{v} şi de faţă. Alţii umbla de strica prisecile/ oamenilor. Şi aşa au purces toate lucrurile ţărîi dintîia-şi dată spre răsipă şi fără socoteală. Iar Dumitraşco vodă au început a scrie cărţile sale pe la toate ţinuturile, dînd ştire tuturor lăcuitorilor, scriindu-se la tituluş că iaste *domnu vécinic Ţărîi Moldovei* şi carele din boiari sau dintr-alte céte şi brésle nu va veni la oaste asupra turcilor îş<i> va piiarde moşiile şi va fi podan. Şi nu-ş<i> aducea aminte cum va fi sfîrşitul, precum zice prorocul, psalm 21: „Eu sînt viiarme, iar nu om, ocara oamenilor şi defăimarea norodului". Că numai Dumnezeu iaste vécinic, iară tu, omule, astăzi eşti şi mîine rămîi defăimat.

Iar cînd au fost la iunie 5 zil<e> au sosit şi Boris Şeremet, feltumarşal, cu 30.000 de oaste şi Dolhoruchiii şi alţi gheneral la Prut, la Zagarancea. Ci cum au înţeles Dumitraşco vodă au luat pe cîţ<i>va boiari mari şi au mers la Prut de s-au adunat cu Şeremet şi cu Sinior Savva, care tot prin mijlocul lui s-au isprăvit lucrurile lui Dumitraşco vodă despre împăratul Moscului, de neamul lui dobrovenetic, om mîndru şi trufaş. După aceasta au sosit şi Ianoş gheneral cu oastea la
f. 262 Prut./ Iunie 24 zile au sosit şi Petru împăratul Moscului cu obuzul său la Prut. Şi atunce au venit şi Savin banul şi Pavel Rugină slugériul, pribégii; unde acolo i-au eşit înainte Ghedeon mitropolitul ţărîi şi Iordache vornicul şi alţi boiari, că Dumitraşco vodă era la obuzul lui Şeremet. Deci cum au trecut împăratul Prutul dincoace, i-au urat mitropolitul, blagoslovindu-l cu crucea şi cu aghiazmă stropindu-l şi boiarii toţi i-au sărutat mîna împăratului. Deci acolo la trecătoare s-au înecat un mascaragiu împărătesc, vrînd să facă şagă pe apa Prutului, înotînd calul şi mascaragiul stînd în picioare pe spinarea calului; şi, poate fi fiind şi beat, s-au cufundat.

Ci împăratul cum s-au adunat cu boiarii au purces de la Prut numai cu curtea lui şi au venit la Iaşi, cînd apunea soarele, de au mas în curtea domnească. Iar mai pe urmă, ca la un ceas de noapte au venit şi împărăteasa. Apoi mai tîrziu, au venit şi Dumitraşco vodă. Ci împăratul veniia de la feredeu şi în curte, la scări, s-au adunat cu împăratul, de i-au sărutat mîna şi împăratul l-au sărutat pe cap, luundu-l în braţe şi rădicîndu-l sus cu o mînă, fiind Dumitraşco vodă
f. 262^{v} om scund şi împăratul om deafirea întru tot şifaeş./ Şi doamna lui Dumitraşco vodă atunce să adunase cu împărăteasa şi i-au dăruit un left de aur, cu lanţ şi cu pietri scumpe de i l-au pus în grumazi. Duminecă, iunie 25, au făcut Dumitraşco vodă masă mare împăratului şi au ospătat pre toţ<i> gheneralii cîţi să întîmplase. Ci împăratul n-au vrut să şază în capul mései, ci au şezut Gavriil Holovici, veziriul său,

---

8 *ad. marginal* Dumitraşco, 7219, 1711 A // 26 *ad. marginal* Împăratul Moscului tréce Prutul A // 32 Petru, împăratul Moscului, au venit în Iaşi. 7219, 1711 A //42 *ad. marginal* Dumitraşco vodă ospetează pe Împăratul Moscului în Iaşi A //

carele numai acela nu mînca carne, fiind post. Iar din dreapta, pe scaun, au şezut şi împăratul; şi mai din sus decît sine, în capul scaunului, au pus pe Dumitraşco vodă. Şi cînd au vrut să şază au sărutat mîna împăratului şi el încă l-au sărutat pre cap; şi la păharul dintîi iară au făcut sărutare.

De la împăratul al treilea mai jos au şezut la masă şi Toma, spătariul lui Costandin vodă Brîncoveanul şi lîngă dînsul alt boiarin muntenesc, Gheorghie Castrioti comisul. Şi aşa, într-acea zi cu toţii s-au veselit în casa cea mare, cu tabulhanaoa. Şi împărăteasa aşijderea cu doamna lui Dumitraşco vodă în casa cea mică s-au ospătat. A doa zi, luni dimineaţa au eşit împăratul făr-de véste pe poarta despre f. 263 grajduri singur, pe jos şi au mersu la/ Trei Sfetitele de s-au închinat, sărutînd sfintele icoane şi moaştele preacuvioasei Paraschevei. Acolo s-au tîmplat şi Ghedeon mitropolitul şi poftiia pe împăratul să şază în scaunul cel domnesc şi n-au vrut, ci tot în picioare au stătut, pînă au cîntat cîntăreţii axion şi ectenia. Eşind din bisérică s-au suit la trapezarea egumenului. Atunce au sosit şi curtea lui cu un povodnic şi apoi veni şi Dumitraşco vodă cu curtea lui. Iar după ce au mîncat dulceţi şi eşind afară Dumitraşco vodă îşi tocmise de au fost stînd dearîndul toţi polcovnicii şi rohmistrii ce-i făcuse din moldovéni. Şi trecînd împăratul pentre dînşii, arătîndu-i Dumitraşco vodă şi spuindu-i că-s cu leafă, i-au sărutat mîna împăratului toţ<i> de rînd.

De acolo au mers tot pe gios pînă la Mitropolie de s-au închinat şi au întrat la casa Mitropoliei. Eşind de aolo au încălecat cu toţii şi s-au dus la Golîia, de s-au închinat. De acolo au mers la sfetii Nicolae, apoi la curte şi pînă seara au purces iară la obuz, la Prut, cu împărăteasa.

Iară la iunie 28 au făcut masă mare şi Petru împăratul, de au cinstit f. 263[v] pe Dumitraşco vodă şi pe toţ<i> boiarii ţării./ Şi acolo s-au iscălit boiarii de au priimit pe Dumitraşco vodă domnu vécinic şi pe seminţia lui. Iară măcar că au fost postul lui sfetii apostol Petru, cu toţii au mîncat carne; şi mare benchet au fost toată zioa şi acolo au mas. Dar peste noapte mai n-au scăpat nici un boiariu fără pagubă şi nefurat de moscali: cui pistoale, cui rafturi, cui epîngéle, nici boiar, nici slugă. Deci apoi împăratul tot acolo au făcut şi Simpietrul.

Iar Boris Şeremet cu obuzul său tot clătiia din zi în zi înainte pe de céia parte de Prut, încet, cîte o milă de loc, pentru iarba, că era sécetă şi lăcuste peste samă de multe, de acoperise locul. Iară tătarîi au şi lovit fără véste la tabăra lui Şermet şi pînă la percane au mers. Eşit-au îndată la harţu polcovnicul Grigoraşco Ivanenco cu rohmistrii lui şi cu moldovénii şi cu o samă de cazaci donţi. Ci tătarîi, după firea lor cea ficleană s-au arătat întîi puţini şi, s-au făcut a fugi; ei după dînşii, a-i goni. Şi nesocotiţi, ma<i> mult de vin ameţiţ<i>, ci cînd s-au trezit iar tătarîi cei supuşi de prin văi, ca vreo 2.000, i-au şi cupris din dos şi aşa s-au întors şi cei din frunte ce fugiia şi au luat la mijloc pe creştini. f. 264 Ci Grigoraş/ Ivanenco, fiind om viteaz şi cu alţi rohmistri s-au luptat

---

3 *ad. marginal* Dumitraşco, 7219, 1711 A // 18 *ad. marginal* Dumitraşco, 7219, 1911 A // 26 *ad. marginal* Împăratul ospetează pe Dumitraşco vodă A // 28 *ad. marginal* Dumitraşco, 7219, 1711 A //

cîtva și au eșit din toiul tătarălor. Iară pe stegariul lui, Iane Munteanul, cu steag cu tot l-au luat, și vreo 100 de tovaroș<i> de la steagul lui, fără cîț<i> au perit, de au adus și la Iași vreo 6 oameni de i-au îngropat. Ci așa dintîiaș dată s-au arătat vitejiia moscalilor împotriva tătarălor; și mai bună limbă de ar fi tot cercat tătarîi, n-ar fi aflat, că au fost apucat și pe cîț<i>va cazaci donți.

Lăcustele încă istovise iarba de céia parte de Prut și să ducea moscalii gloate cu corneturi pe departe pentru iarba. Iară tătarîi tot dă năvală de-i apuca. Și <în> acel harțu rău s-au fost rănit Grigorașco Ivanenco în spata din stînga.

Veziriul încă sosiia cu toate puterile lui în Gura Sărății, de céia parte de Prut și hanul cu tătarîi. Înțelegînd împăratul Moscului cum să poartă lucrurile înainte și gătindu-se să clătească dupe Șeremet în jos, ci nu să știe dintr-al cui sfat ar fi fost, au de frica primejdiei, au lăsat calea dincolo și au trecut cu tot obuzul său de ceasta parte de Prut și au mers în jos. Șeremet încă au făcut pod mereu peste Prut, drept tabăra/
f. 264v lui din jos de Gura Jijii, unde acolo și oștile lui au început a tréce Prutul dincoace.

Iară Dumitrașco vodă nu știm din ce pricină, vrînd a purcéde la oaste, au clevetit la împăratul pe Iordache Roset vornicul. Și de grab au venit 50 de draguni și Nicolai vel armaș cu steagul său și l-au rădicat din Iași de l-au dus la Soroca și l-au dat pe sama moscalilor carii păziia cetatea. Că și el jurasă lui Dumitrașco vodă pînă de trei ori, care singur Dumitrașco vodă au mărturisit cătră boiari, după ce l-au luat moscalii din Iași și l-au dus la Soroca. Ci unii zic că mai nainte, pînă a nu-l rădica moscalii, s-au fost puind împotriva lui Dumitrașco vodă, Iordache vor<nicul>, de n-au fost priimind ca să fie și feciorii lui Dumitrașco vodă la domnie vécinică, pe urma lui. Că s-au fost scos cuvînt la socoteală precum de s-ar întîmpla să moară Dumitrașco vodă și neavînd alți feciori și rămîind doamna lui îngrecată, să aștépte pînă să-ș va naște acel prunc și acela să fie moșnean domniei Moldovei, iară altul ba. Și Iordache vornicul nepriimind l-au pîrît Dumitrașco vodă precum are frați în Țarigrad și sînt amestecători de domnii. Și poate fi și pizma cea véche, că s-au/
f. 265 lepădat Cupăreștii de jurămîntul ce au fost legat cu tată-său, Cantemir vodă și cu frate-său Antioh vodă. Au poate fi blestemul țării l-au ajuns. Că apoi, după ce au eșit moscalii din Soroca l-au luat și l-au dus la Chiov, tot în pază. Ci să lăsăm acéstia și iar să ne întoarcem la rînd precum au mers moscalii de s-au lovit cu turcii.

După ce au trecut împăratul Moscului și Șeremet cu oștile Prutul dincoace, așijderea și Dumitrașco vodă puind pe Savin banul, postélnic mare, și pre Pavel Rugină comis mare, carii cu moscalii din pribegie <venise> și s-au tras toate oștile în jos drept Movila Rîbei. Turcii și tătarîi, așa se trăgea cuvîntul, că întîi avea mare frică de

---

12 *ad. marginal* 7219, 1711 A // 19 *ad. marginal* Dumitrașco, 7219, 1711 A // 30 *ad. marginal* Dumitrașco, 7219, 1711 A //

moscali, că tot le mai veniia din urmă zaharea. Iar deaca au prins de véste că au trecut toate oştile Prutul dincoace, îndată s-au semeţit, puind la socoteală că de frica lor au trecut. Ci cum mergea oştile Moscului în jos iară tătarîi şi turcii trăcea Prutul înot, călări sprinteni, numai cu cămeşile şi desculţi şi cu suliţe da năvală de apuca oameni şi dobitoace şi iară să întorcea.

Iară după ce s-au scurs oştile moschiceşti despre Iaşi, tătarîi au şi f. 265^{v} cuprins drumurile din urma lor despre toate/ părţile, de n-au putut răzbi nimé cu nimic la obuz. Şi mulţi ş-au pus capetele şi au căzut robi, pentru agonisita. Că ajunsése sacul de făină cîte zéce rubli, iară la obuz pîinea de 60 de dramuri, 12 bani; şi începuse oşténii a leşina şi a să bolnăvi. Avea slujitorii bani mulţi, dară ce folos? Că pîine în ţară nu era, că o mîncase lăcustele de trei ani încoace şi toată sminteala moscalilor aceasta au fost.

Strînsése moscalii, cîteva mii de boi turceşti din ţară şi cumpărase şi cu bani împărăteşti, de i-au dus după obuz, că cu pîinea nu să biruia. Ci toate acélia au căzut pre mîinile tătarilor cu oştenii care le ducea şi n-au ajuns la obuz nici unii.

Orînduise moscalii înainte, cu o samă de oşti pe Ianoş gheneraliul şi cu Tanschii polcovnicul cu cazaci călărime, de au mers ca să strice podul turcilor ce-l făcuse peste Prut în Gura Sărăţii, la Vetrişoae, şi să nu lasă pe turci ca să treacă dincoace; că acolo venise şi veziriul Baltagiul cu toate puterile acolo. Iar moscalii socotise împreună cu Dumitraşco vodă de la Iaşi de au numărat toate conacele cîte sînt pînă la pod la Dunăre, ca să margă tot pe dincoace de Prut. Ci poate fi că le-au f. 266 părut că turcii dormu./ Însă daca au trecut toate oştile Movila Rîbei au ales moscalii pre un gheneral vestit de războaie, anume Ren Bour, cu 12.000 de oaste călărime şi l-au trimis împreună cu Thoma Cantacuzino spătariul, munteanul,ca să lovască cetatea Brăila, apoi să treacă peste Dunăre şi să strice podul în urma veziriului, să nu mai poată scăpa turcii înapoi, nici alţii să mai poată a tréce dincoace. Şi acea oaste, cum era aleasă, ar fi făcut porunca de nu s-ar fi făcut zminteală din urmă, precum vei înţelége la rîndul său. Iară purtîndu-se lucrurile aşa spun că mare nechiverniseală s-au făcut între moscali, de ş-au împărţit oştile în multe părţi. Că la Soroca lăsasă o samă de oaste; în Iaşi lăsasă pe lîngă doamna lui Dumitraşco vodă pe polcovnicul Gîngaul şi pe un maior cu vreo 400 de moscali, pentru paza tîrgului şi vreo 180 de cazaci horodovii şi cu nişte siiméni de ţară. Mai sosise la Iaşi o samă de moscali în urmă ca la 3.000 de căruţeli cu zaharea, carii mergea după obuz. Şi au tăbărît supt curtea domnească, pe şesul Bahluiului.

Ci daca au înţeles că au coprins tătarîi calea din urma oştilor, n-au mai cutezat să margă, ci au stătut pe loc pînă la întoarcere. Aşijderea o f. 266^{v} samă de moscali şi pe polcovnicul Chigheci/ cu polcul lui l-au trimis de au fost cuprins tabăra ce era la mănăstire la Bursuci să fie de pază acolo, mai vîrtos pentru Lupul Costache vornicul cu fraţii şi nepoţii lui

---

22 *ad. marginal*, 7219, 1711 A //

cîtva. Şi începusă a le hămnisi caii; că unde au fost obuzul pre lîngă Prut belisă din luncă toţi copacii de coajă, de-şi hrăniia caii. Şi de s-ar fi mai bătut vreo 3, 4 zile, acolo pe loc ar fi rămas toţi pedestri şi la mare cumpănă.

Miercuri, iulie 11, pre la namiaz, au şi strigat pace dintr-amîndoao părţile, dînd moscalii zălog pre feciorul lui Şeremet, Mihail Boris, la mîna turcilor şi pre alt boiarin credincios împăratului, anume <baron Şafirov> Şufariul şi să dea şi cetatea Azacul şi să surpe şi cetatea cea noao ce iaste la hotar despre Crîm; şi precum s-au grăit, aşa s-au ţinut de cuvînt./

f. 270 Şi lucrîndu-se acéste războaie iară mai nainte cu cîteva zile au fost venit la Brăila şi Ioan vodă terzimanul, fratele lui Nicolae vodă, trimis de veziriul în loc de domnu ţării. Carele îndată au scris la Ivan căpitanul şi la Constandin aga şi Tălăbescul şi la alţi boiari cîţ<i> era la mănăstire la Dumbrăviţa, dîndu-le a înţelége ca să dea ştire şi altor boiari în Ţara de Jos, pe la bejenii, ca să margă la dînsul; că apoi, nemergînd, va cădea ţara în pradă. Şi nici unii n-au vrut să margă, că toţi trăgea nădéjde de izbînda moscalilor; şi rău au greşit. Într-acea dată veniia Ren gheneraliul cu Thoma spătariul, munteanul; şi sosind la Focşani au rădicat şi pe cîţ<i>va munténi de la margine şi au tras spre Brăila. Ci Ioan vodă terzimanul, înţelegînd dintr-un răvaş al lui Ivan căpitanul cum că vin moscalii au trecut de céia parte de Dunăre./

f. 270v *Cînd au luat moscalii cetatea Brăila.* Tot într-acest an <1711> la iulie 12 zile, joi sara, au sosit şi Ren gheneraliul la Brăila. Şi a doa zi au tocmit oastea de război şi mare năvală au dat inicérilor la meteréze. Ci turcii de odată au stătut tare; iar mai pe urmă n-au mai putut suferi focul granadirilor şi i-au scos moscalii din meteréze. Iar alţii le-au luat apa despre Dunăre; şi aşa lipindu-se de cetate au aruncat cu granate peste zid, în cetate şi pînă în mueri şi în copii au fost omorînd. De care văzînd turcii că le-au luat şi apa, numai ci le-au căutat a să închina. Şi sîmbătă, iulie 14, s-au închinat turcii din cetate. Şi s-au găsit la număr turci ucişi 743 şi 100 prinşi la robie, vii; iară moscali ucişi s-au aflat 53 şi răniţi 78.

Duminecă, iulie 15, au dat moscalii poruncă turcilor ca să iasă din f. 271 cetate, cu fămei, cu copii, cu tot,/ şi să ia asupra sa haine, argint, aur, cine pecît va putea rădica şi să-i treacă peste Dunăre. Iar după ce au făcut turcii aşa, eşind încărcaţ<i> cu ce avea mai bun, moscalii încă aşa i-au meşterşuguit, de i-au lăsat pînă s-au depărtat de cetate, şi numai cu cămăşile i-au lăsat. Iar alt ce au găsit la dînşii mai bun şi mai scumpu tot le-au luat şi i-au dat în vase peste Dunăre. Şi de<a>cii au întrat moscalii în cetate de s-au umplut de avuţie. Şi să gătiia să treacă şi peste Dunăre, să meargă să strice podul de la Oblucită, dupe cum am zis mai sus.

Iară luni seara, iulie 16, au sosit un turc de la veziriul şi cu moscalii la Brăila, cu véste de pace. Şi au dat moscalii pe toţ<i> robii

---

5 *ad. marginal* Pacea ce au făcut moscalii cu turcii A // 23 *ad. marginal* 7219, 1711 A //

turci înapoi şi au lăsat şi cetatea, fără cît vreo 70 de copii şi féte de turc şi mai mulţi i-au tăinuit de i-au luat.

Care toate acéstia cîte s-au lucrat la Brăila şi le-au arătat Ivan căpitanul, carele au fost acolo cu moscalii, deci şi eu Avxentie aşa le-am însemnat. Iară miercuri, iulie 18, au purces de la Brăila şi Ren gheneraliul, trecînd Siretul pe la Maxinéni şi au luat în sus de au trecut f. 271v Nistrul pe la Hotin, în Ţara Leşască,/ cu multă dobîndă. Şi mai bună izbîndă au făcut el cu oastea sa, decît stăpînu-său.

Iară după ce s-au făcut pace între oşti, iară împăratul Moscului cîtă geabhana au avut şi carîte cu sticle şi cîte hiară de meşterşugul războiului, toate le-au aruncat în Prut, de s-au cufundat; că avea cîteva cară cu flinte şi cu haine şi de tot feliul de măestrii. Zic unii cum că ar fi dat şi o sumă de bani veziriului; ci adevărul de datul banilor nu să ştie.

Aicea în Iaşi întîi au lovit tătarîi cu prada joi, pe amiaz, iulie 12. Şi mulţi oameni au robit de pen Tătăraşi, fiind făr-de grijă, în nădéjdia moscalilor şi toate dobitoacele cîte au găsit pe şesul Bahluiului au luat. Şi lovisă doi tătari şi în Broşténi, supt zahareao<a> moschicească, care era ca la 3.000 de cară şi era moscali cîteva sute şi tătari puţini au fost. Şi n-au vrut să sae după dînşii nici moscalii, nici donţii, zicînd că n-au ocaz. Fără cît au sărit vreo 3, 4 tîrgoveţi şi au prins doi tătari de i-au dus în curte la moscali. Ci numai Dumnezeu au ferit tîrgul Iaşii, că au f. 272 fost ploi/ peste tot ceasul, neîncetat. Că de ar fi venit numai vreo 500 de tătari, ar fi arsu Tîrgul Iaşii, precum şi tătarîi cei prinşi au mărturisit, că pentru ploi au zăbovit de n-au venit.

Iară şi veziriul Ahmet Baltagi, spunea Maxut postélnicul, carele au fost capichehaia lui Dumitraşco vodă, au aşteptat 5 zile dupe pace, ca să vie din boiarii ţărîi cineva să i să închine. Ci n-au cutezat nimenea, că nu era de şagă. Că boiarii cum au eşit din obuz, toţi sau fugit pre munte, alţii pen codri, pe unde ş-au ştiut casele, pen bejenii. Şi într-acéle s-au fost întîmplat de au mers nişte cămilari de ai veziriului, vreo 20 de oameni şi mai bine, pentru iarba, la ţinutul Făciiului. Şi moldovénii ce era bejeniţi acolo, neştiind de pace, au dat asupra cămilelor de i-au jefuit şi pe unii i-au şi rănit.

Deci văzînd veziriul că n-au venit nimenea din boiarii ţărîi să i să pléce şi înţelegînd şi din cămilarii săi ce le-au făcut moldovénii, îndată s-au umplut de mînie şi au dat voe turcilor şi tătarălor să robască ţara; şi la iulie 16 au plecat în ţară la pradă peste tot locul.

f. 272v Dumitraşco vodă îndată după pace, mai nainte, pînă/ a nu pleca tătarîi în pradă, într-o miercuri noaptea, au eşit can pe furiş cu moscalii carii avea de aret de la Stănileşti, că-l cerea turcii la făcutul păcii, şi au plecat înainte cu slijitorii săi. Şi ş-au întimpinat cu tătarîi drept Movila Rîbei, carii ducea robii ce apucasă din Iaşi. Şi dîndu-le război tătarălor au început a-i şi tăia. Deci văzînd tătarii aşa au lăsat şi robii şi duiumul şi au plecat fuga. Şi cu acea norocire au hălăduit săracii creştinii de robie. Iar Ţara de Jos au căzut toată la robie, care povestescu bătrînii că <au> întrecut prada ce au fost în zilele lui Vasilie vodă. Căci oamenii înţelesése de pace şi făr-de grijă eşise la

şi alţi boiari Joséni, că tot nu-l credea Dumitraşco vodă, fiind aproape de tătari. Că daca au dat vrajba în ţară cu moscalii au fost trimis vornicul Lupul răspuns la Dumitraşco vodă cum ca să ştie că au scris cu jalobă la veziriul că ei nu sînt haini, ci de nevoia moscalilor s-au bejenit.

Şi bine au fost socotit Lupul vor<nicul> pentru aceasta, ca să nu dea în pripă tătarîi cu prada în Ţara de Jos, de care tot n-au scăpat săracii creştinii; căci şi cărţile ce au trimis n-au putut răzbi să ajungă la veziriul. Aşijderea şi Lupul vor<nicul> fiind îndoit, temîndu-se din jos de tătari şi de turci, că nu era şagă. Din sus să temea de moscali, văzînd că l-au cuprins de grab; deci numai ei i-au căutat a ţinea cu dînşii, că-ş<i> dedése zălog pe fiiu-său Iordache şi el au rămas fiindu-i jupîneasa bolnavă. Făcut-au Lupul vor<nicul> cu Giosénii şi o slujbă spre moscali, ca să aibă credinţă cum că ţin cu creştinii, de au fost apucat vreo 700 de iape de la tătari mai nainte, pînă a să lovi oştile, de le-au închinat la Şeremet, care iape mai pe urmă le-au luat tătarîi toate f. 267 din spinarea/ ţărîi; şi cei ce le-au luat multă vréme au tras pedeapsă şi nevoe, şezînd la închisoare. Iară codrénii de la Chighiaci, daca au văzut că să apropie veziriul şi hanul cu oştile, îndată au ajuns la hanul de s-au închinat; şi cu atîta apoi au scăpat de pradă şi de robie./

f. 267v

RĂZBOIUL LUI ŢAR PETRU, ÎMPĂRATUL MOSCULUI, CÎND S-AU LOVIT CU TURCII DIN JOS DE HUŞI, LA STĂNILEŞTI.

Aşa s-au înţeles din multe chipuri de oameni aleşi precum de toată oastea moschicească mai mult n-au fost decît 90.000 [de mii], cu buni, cu răi. Iară de oastea turcească spun să fie fost 150.000; alţii zic că au fost şi la 200.000 şi hanul cu tătarîi Crîmului şi ai Buceagului.

În luna lui iulie 7 zile, sîmbătă, sosit-au şi Ianoş gheneral cu oastea lui, precum s-au zis mai sus, în Gura Sărăţii, de ceasta parte de Prut, împotriva podului ce-l făcuse turcii. Şi cum au tăbărît, iar turcii şi tătarîi au şi pripit de i-au lovit şi le-au apucat o samă de cai, cu păzitori cu tot. Şi toată noaptea, neîncetat, le-au dat război de toate părţile; ci neputînd suferi, i-au căutat a să da înapoi, apărîndu-se pînă la tabăra lui Şeremet. A doa zi, duminecă, iulie 8 au trecut tot f. 268 temeiul turcilor/ şi tătarîi Prutul dincoace şi mare năvală au dat la tabăra lui Şeremet; şi luni aşijderea şi zioa şi noaptea, neîncetat. Iară alţii de céia parte de Prut au fost dînd cu foc, ca să nu să apropie moscalii la apă. Şi acest război au fost din jos de Gîrla Vlădicăi. Acolo au eşit şi Dumitraşco vodă la război cu moldovénii săi. Poate să fie fost vreo 2.000; că mai mulţi, cum au luat lefi, n-au mers la oaste, ci au rămas tîlhuind pen ţară, pe la presecile oamenilor. Ci dînd război Dumitraşco vodă n-au mers şi niscareva moscali pedestrime, niscai corneturi mai de temei să fie stăpînit dealul despre

1 *ad. marginal* Dumitraşco, 7219, 1711 A /

dumbravă; ci turcii şi tătarîi în loc i-au înfrînt, luîndu-i în goană la vale. Şi fiind şi o rîpă adîncă, mai mulţi peste capete ş-au dat, cu cai cu tot; şi mulţi au peit de suliţele turcilor. Acolo au perit şi Baltac pîrcălabul, de glonţu şi au prins viu şi pe căpitanul de lipcani, de lége turc şi pristănisă a ţinea cu creştinii. Şi ducîndu-l la veziriul, îndată i-au tăiat capul. Şi i-au gonit pe moldovéni pînă i-au băgat în tabără şi nici moscalii nu le putea da apărare. Că de va vrea vărsa f. 268v focul în moldovéni, vrea fi fost moartea întîi, că turcii gonaşii/ pe urma lor era. De care văzindu-se moscalii la o strimtoare ca acéia şi de ar fi clătit zioa înapoi cu tocmeală mai la loc larg, nimica stricăciune n-ar fi avut. Ci s-au pornit luni noaptea, spre marţi, de nu să ştiia unul cu altul, cine de ai cui iaste.

Ci turcii, prinzînd de véste, au şi dat năvală după dînşii, puind la socoteală că fug. Şi cu acea năvală au apucat şi pe un gheneral, cu tot ce au avut şi pre alţii mulţi i-au apucat din coadă într-acea noapte. Că da unul peste altul de-şi frîngea carăle învăluindu-să; şi aşa le lăsa, cu totul şi fugiia la tabără, unde era temeiul. Carii s-au tras la loc mai larg la sat la Stănileşti, într-un cot despre Prut şi acolo au legat tabăra cu percane împrejur şi s-au mai îndreptat oastea moschicească.

Inicerii la zioa s-au şi apropiiat de obuz şi au apucat, în loc de meterez, Valea cea Rîioasă şi acolea au tras şi tunurile céle mari. Şi mare năvală şi război au dat despre partea apusului, cu toată turcimea şi tătari fără număr, cît să întunecasă şi soarele de praf ce era şi de trăsnetele puşcilor şi a flintelor şi de chiotele lor de mulţime ce era, cît spun că un inicériu ce era în frunte s-au apucat cu mîinile de f. 269 percane şi rău începuse a strica pe moscali inicérii/ din meteréze, că apucasă şi Valea Pruteţului; iară cu tunurile céle mari can covîrşiia, pînă le-au luat seama moscalii de unde-i strica.

Ci aşa au eşit însuşi Petru împăratul de au dat poruncă cu şpaga la nişte roate ofiţeri şi la granatiri, carii poartă cumbarale de céle mici cu feştil, de aruncă din mîini. Şi aşa, într-acel ceas au purces roate după roate, vărsînd foc neîncetat vro <cîteva> ceasuri şi mai bine spre inicéri la meteréze. Iară daca s-au apropiat au început a arunca cu granate asupra lor şi în loc i-au depărtat pe turci de i-au scos din meterézele lor afară şi au apucat de la turci şi 5 tunuri. Spun că s-au omorît într-acea năvală 7.000 de inicéri, în meteréze, de granate şi de şpăngile moscalilor. Alţii zic că au perit mai mulţi, îndoit şi întreit; ci daca nu s-au numărat, adevărul nu să ştie. Iară dintr-acea papară au perit, că în loc i-au depărtat pe turci.

Şi într-acea zi, marţi, toată zioa şi peste noapte şi a doa zi f. 269v miercuri, de amîndoao părţile s-au bătut războiul faţă./ Ci văzînd că periră fără samă, au încetat a mai năvăli. Şi alţii spun precum le venisă véste despre Brăila cum că au dobîndit-o moscalii. Şi aşa întristîndu-să, să fie trimis ei înainte un turc la moscali de au strigat de pace, numai să dea moscalii ce poftéşte veziriul.

Moscalii să gătiia să mai dea un iuruş mare turcilor, că slăbise o samă rău şi de foame, iar mai vîrtos caii lor. Că din percane afară pre nimenea nu lăsa să iasă, nici la iarbă, nici la apă. Iar vin avea

sécere şi tătarîi i-au lovit fără de véste, de au robit şi au dat foc peste tot locul. Să plătească Dumnezeu sfétnicilor lui Dumitraşco vodă; că de la ţinutul Vasluiului începînd, în jos, pînă la munţi, tot au istovit şi încă şi la ţinutul Hîrlăului au robit.

Iar Dumitraşco vodă au întrat în Iaşi, iulie 14 şi au şezut şi duminecă, pînă s-au gătit. Iar la iulie 16, viind din jos şi împăratul Moscului, trecînd pe Prut în sus, s-au rădicat şi Dumitraşco vodă cu toată casa lui şi cu o samă de boiari, sfétnici ai lui: Neculcea hatmanul, Savin Zmucilă, vel post<elnicul>, carele au luat şi toiagul cel de argint/ f. 273 şi Ştefan Luca, vel vist<iernic>, Sandul Sturza, vel stol<nic>, Rugină, vel comis, Iorga Aristarho vel uşeriu şi Gheorghie vel pitar şi alţi boernaşi, cîţ<i> au fost de casa lui şi s-au dus cu moscalii în ţara lor, trecînd Niprul pe la Chiov. Şi l-au fost aşezat moscalii pe Dumitraşco vodă la un tîrg la Harcova, despre cetatea Azacul. Şi de acolo l-au părăsit mai toţi sfétnicii lui; şi mai pe urmă l-au mutat la stoliţă, cu toată casa lui. Aşijderea şi după ducerea lui Ren gheneraliul de la Brăila, iară diavolul neiubitoriul spre neamul creştinescu şi spre sfintele bisérici îndemnat-au pe fraţii săi, o samă de lazi turci şi s-au invitat cu nişte tătari fără porunca veziriului, de au lovit pînă în zio tîrgul Galaţii. Şi au robit pre toţ<i> oamenii cîţ<i> era bejeniţi la mănăstire în Sfetii Gheorghie. Şi au spart şi mănăstirea, de au jefuit tot ce au găsit şi cu multă dobîndă s-au dus, cu robi cu tot. Iar oamenii ce au rămas pîntr-alte mănăstiri, neprădaţi, n-au mai zăbovit a şedea, temîndu-se să nu paţă asémene, ci au eşit şi s-au dus cine încătro au putut.

Décii înainte să vezi stricăciunea Galaţilor de turci, de au rămas numai piatra, iar icoanele şi toate podoabele şi odoarăle sfintelor f. 273[v] mănăstiri pe unde au/ fost ascunse, toate le-au găsit. Că au săpat turcii peste tot locul şi pre toţi morţii i-au dezgropat, cercînd pentru avére. Dezgropat-au şi pe Mazepa hatmanul, fiind de curînd îngropat la Sfetii Gheorghie, de i-au ajuns oasele în ţărmurile Dunării aruncate. Şi mai scurt să zicem că n-au rămas la sfintéle mănăstiri nici clopote, nici uşă, nici un hier; şi jeţurile şi sfintele icoane le-au sfărîmat şi le-au arsu cu foc.

Iar tîrgul Bîrladul şi mai rău au păţit, că au rămas numai pajiştea. Iară oamenii n-au căzut la robie, că mai timpuriu au fugit la codri şi spre Focşani, că într-acolo n-au lovit tătarîi cu prada, fiind apele mari; şi a doa poate fi că s-au ferit şi pentru trécerea moscalilor carii să întorcea de la Brăila. Acest bine au agonisit ţărîi Dumitraşco vodă cu socoteala lui cea grabnică, de nu să va îndrepta mai de véci. Iar după un an au murit şi doamna lui şi au îngropat-o acolo la stoliţă, în bisérica cea grecească. Şi au domnit Dumitraşco vodă an p<o>1./

25 *ad. marginal* Dumitraşco, 7219, 1712 <sic> A // 38 *ad. marginal* Dumitraşco, 7219, 1712 <sic> A //

f. 274

AICEA SCRIEM CÎND AU VENIT CURT MEHMET PAŞA ÎN SCAUNUL ŢĂRÎI MOLDOVEI, PE URMA LUI DUMITRAŞCO VODĂ.

Acest Curt Mehmet paşa, fiind de neamul lui bosnean, pentru limba ce ştiia sîrbéşte l-au ales de la ordia turcească de l-au trimis petrecătoriu după obuzul lui Şeremet, şi ca să scoaţă şi turcii robi, pre carii, i-au fost luat moscalii, cînd s-au rădicat Dumitraşco vodă din Iaşi. Iară aicea în Iaşi era mănăstirile pline de oameni şi la mare frică căzuse. Că nici un cap de boiariu nu rămăsése. Moscalii încă să strecurase, de la turci nime nu veniia, nici de domnu ţărîi nu să sfetiia cine ar fi. Ci rămăsése un turc ce au fost beşleagă la Dumitraşco vodă, carele era de neamul lui liah; ştiia bine limba lui. Şi pe vrémea moscalilor să botezase; iar daca s-au dus moscalii din Iaşi, iarăşi s-au întors la légea lui. Şi apucase el monarhia în curtea cea domnească şi cu doi turci lazi ce scăpase de robie în beciuri, la purcesul moscalilor. Ci începuse a face nişte răutăţi pen tîrgu şi jafuri cu arapul bulucbaşa şi cu o samă de siiméni ce asculta de dînsul la ce porunciia. Şi au jefuit f. 274v pre cîţ<i>va cu pricini./ Ci văzînd egumenii şi neguţătorii că să îngroaşe lucrul, s-au sculat cu toţii şi au mers de l-au scos din curte afară, zicînd că-l vor ucide. Şi aşa s-au potolit. Şi décii cu toţii au pus pe Cîrstea vornicul să fie cap tîrgului, pînă cînd va veni cineva de la turci.

După aceasta văzînd că nu mai vine nimenea, scris-au o carte şi au trimis doi călăraşi ca doar vor putea ajunge la ordie la veziriul, sau la Lupul vornicul. Şi au umblat călăraşii 6 zile şi n-au putut răzbi, că coprinsése tătarîi cu prada peste tot locul. Şi s-au întors fără nici o ispravă.

Iulie 21 au venit şi Curtu Mehmet paşa cu vreo 20 de turci, după ce au petrecut tabăra lui Şeremet, că au fost un paşă mazil. Şi scosése şi pe turcii cei robiţ<i> din Iaşi, de a căruia venire înţelegînd neguţ<ă>torii i-au eşit de laturea tîrgului de i s-au închinat. Deci aşezîndu-se în curtea cea domnească s-au mai bucurat oamenii, că era cu blîndéţe, măcar că oamenii tot se temea de vreo pradă. Ci văzînd şi Curtu paşa că ţara pe afară iaste turburată şi făr-de boiari, aflîndu-se numai Grigorie Bozagiul vameşul împreună cu Cîrstea vornicul şi cu f. 275 Anastasie vor<nicul>/ le-au dat poruncă să grijască pentru tain. Ci păţiia rău despre turci, că orzu nu să afla.

Deci Curtu paşa începuse a gîndi lucruri înalte şi a să scrie la cărţi socotitoriu Ţărîi Moldovei. Şi dedése poruncă să nu iasă afară din tîrgu nimenea fără pecetluitul lui. Şi pusése pe Ştefan beiul de Orheiu, serdariu, avînd el vreo zéce slujitori pe lîngă sine. Şi-l trimitea cu turci la strajă de păziia noaptea de marginea tîrgului, la drumuri. Şi cine veniia la tîrg îi prindea de le lua caii şi armele şi altele ce găsiia mai bun. Şi încă pre unii <îi> da la închisoare de-i băniia, apoi îi sloboziia. Şi trimisése şi cărţi la ordie la veziriul, cum că să află el la scaun în Iaşi şi va strînge raiaoa de prin bejenii la loc; şi precum va fi porunca veziriului, aşa va face. De altă parte au strîns mehterii şi punea de bătea chindiia în toate zilele în curte. Şi începuse a boeri boiarii: pre

Bozagioulu, vel postélnic; pe Darie Donici hatman; pe Diani vel comis; pe Iordache med<e>l<niceriul> uşariu mare; pe Vasilie Adam agă mare; pe Nicolai neguţătoriul vameş şi capul unui fecior, al f. 275v Iancului căpitanul,/ pîrîndu-l un turc cum că el l-au tăiat la grumazi. Şi începuse a închide şi pe igumeni, zicînd că iaste porunca veziriului ca să-i trimiţă acolo. Şi după ce-i da bani, sau alte daruri, îi sloboziia.

Lucrîndu-se acéstia la Iaşi, iar Baltagi veziriul înţelegînd de Lupul Costache vornicul că iaste la Bursuci cu bejenii, îndată au făcut ferman la dînsul. Iară tătarîi tot prăda ţara pe la bejenii, pe unde afla oameni, pen codri. Şi acolo la Bursuci încă în toate zilele, neîncetat, să bătea cu tătarîi. Ci poate fi că au mai avut noroc o samă de creştini să nu piară de tot. Că rînduisă veziriul nişte inicéri şi cu tătari ca de nu va veni Lupul vornicul nici pe ferman, să margă să-i spargă tabăra şi să-l dobîndească şi pe dînsul.

Deci vestindu-se aşa, iată peste noapte au şi ajunsu un mîrzac priiaten la Lupul vornicul, iul<ie> 21, şi i-au dat véste în taină în ce ceas va sosi fermanul de la veziriul să nu să îndoiască, ci îndată să purceagă, că apoi va peri de istov. „Şi iată că eu fiind în ceastă noapte de straje m-am furişat despre alţi tătari şi am venit de ţ-am dat ştire".

f. 276 Iar cînd au fost sîmbătă pe la prînzul cel mare, iată că au sosit/ şi Bechir aga, talhaciu împărăteascu, carele daca s-au apropiat de tabără i-au eşit înainte de l-au privitat cu căzută închinăciune. Şi atuncea şi tătarîi de pre dealuri carii umbla la pradă, văzînd pe Bechir aga, om împărătesc, fugiia în laturi şi conteniia cu prada. Carele daca au arătat fermanul şi porunca veziriului, încredinţîndu-se, au mers cu Lupul vornicul şi Bechir aga şi cu 8 turci ce venise cu el. Şi a doua zi, duminecă, i-au făcut masă mare, de l-au ospătat împreună cu ofiţerii moschiceşti carii era cu oastea acolo; şi au mers toţi de au sărutat mîna lui Bechir aga şi ofiţerii şi Chigheci polcovnicul, veselindu-se într-acea zi cu toţii. Iară luni, diisu de dimineaţă, iul<ie> 23, s-au găsit Lupul vornicul, luund cu sine şi pe Dabija păharnicul şi au purces cu Bechir aga, iară cu mare frică; mai să lăsase de viaţă. Şi sosind la ordia veziriului au numărat pre toţ<i> oamenii cîţ<i> au fost, aşezîndu-i la cortul chehaialei veziriului.

A doa zi au sosit şi Ioan vodă de peste Dunăre, fratele lui Nicolae vodă, carele au fost socotit de veziriul caimacam ţărîi de cînd au fost la f. 276v Brăila şi acum era gata spre acea socoteală ca să vie la Iaşi./ Iară daca au chiematu veziriul la cort pe Lupul vornicul, el îndată au îngenu<n>chiat. Şi după multă mustrare ce l-a înfruntat pentru hainie, să-i fie pomenit veziriul şi de domnie. Şi el au răspuns că nu iaste vrédnic de domnie; iară şi cine va fi domnu, nici aceluia, nici altuia nu iaste ţara bună de nimica, că au robit-o tătarîi mai de istov.

Atunce au zis veziriul, făcîndu-se că nu ştie nimica: „Cum să fie aşa?" Şi el, bată-l Dumnezeu, singur au dat ţara în pradă. Pentru care zicînd Lupul vornicul că şi ordia măriei tale plină iaste de robi moldovéni, atunce îndată l-au îmbrăcat cu caftan, puindu-l caimacam,

---

8 *ad. marginal* Veziriul chiamă cu ferman pe Lupul vor<nicul> A //

răspunzîndu-i: „Iată că ţ-am dat ţara în sama ta"; şi pînă de trei ori i-au zis: „Işitu Lupul ghiozum aci", adecă: „Foarte să-ţ<i> deşchizi ochii"; şi altele. Şi după toată voroava i-au dat ferman cu ceauş ca să scoaţă robii, ori pe cîţ<i> în ordie ar găsi şi să-i ia pre toţ<i>. Şi au fost trimis veziriul pe la toate vadurile oameni împărăteşti de au scos robi de la tătari.

Iar Lupul vornicul au mers şi la cortul lui Dovlet Gherei hanul şi iară cu mai multă mustrare l-au pedepsit. Şi în vreo 5 zile ce au şezut f. 277 acolo, scos-au ca la 2000 de robi./ Şi atunce au fost venit la veziriul şi cărţile lui Curtu Mehmet paşa, de care am pomenit mai sus.

Iar după a cincea zi au purces Lupul vornicul, împreună cu Bechir aga şi cu Mehmet efendi, iazagiul şi au sosit în Iaşi la iulie 31. Deci Curtu Mehmet paşa, în zéce zile ce au şezut în Iaşi s-au umplut de mulţi robi moscali, şi el şi turcii lui, de cei ce rămăsése flămînzi şi bolnavi pe urma oştii şi s-au dus la ţara lui.

Aicea n-am putut lăsa cuvîntul şi pentru rîndul munténilor, măcar că au fost amestecat şi Costandin vodă Basarab la socoteala moscalilor. Iară încăşi negraba şi chivernisala cea bună tréce primejdia cea rea, precum s-au văzut şi aicea. Căci Costandin vodă B<asarab> nici de cum din porunca veziriului nu s-au abătut în laturi; ci şi salahori şi cară de oaste au dat. Iar el să afla spre Tîrgovişte, aşteptînd la acea de apoi cum va eşi lucrurile daca să vor lovi oştile faţă şi cine va fi biruitoriu. Iară nu ca Dumitraşco vodă, dîntîiaş dată a să numi domnu vécinic cu feciorii lui şi a număra conacele cîte sînt pînă la Dunăre la pod. Şi de f. 277v Bugeacul cu tătarîi nu-şi aducea aminte. Cu precum/ zice la psalom 20: „Cugetat-au sfaturi care nu le-au putut scoate la cale." Iară Basarabă numai ci gîndiia la ce să va alége lucrul şi cum au simţit că s-au lovit oştile şi s-au împăcat, într-acel ceas au trimis 8 boiari cu daruri la poarta veziriului; aşijderea şi la hanul, de ş-au îndreptat lucrurile despre toate părţile şi nu i-au căzut ţara la robie.

Măcar că au fost Thoma spătariul Cantacuzino din partea lui trimis de au mers şi la Brăila, precum am zis, iar pe urmă au mutat vina asupra Thomei spătariul cu meşterşuguită pricină cum că s-au sculat ca un viclean fără ştirea domniei şi s-au dus la moscali de au venit cu dînşii la Brăila; şi ş-au îndreptat lucrurile despre turci. Iar Thoma spătariul, după ce au eşit din Brăila au luat calea prin Ţara Muntenească, pentru îndreptarea casei lui. Ci socotind că va cădea în cursă, au trecut în Ţara Ungurească şi de acolo au tras iar la moscali. Şi l-au miluit cu boerie graf gheneral. Iar şi Constandin vodă au cheltuit pe urmă cîteva sute de pungi cu turcii brăiléni, pînă s-au mîntuit de gîlceava lor./

f. 278 *Aicea scriem precum au căimăcănit Lupul vornicul şi cu Bechir aga al veziriului şi apoi cum au petrecut.*

După ce au mers Lupul vornicul, chiemat cu fermanul veziriului prin Bechir aga, precum s-au pomenit mai sus şi sosind acolo şi Ioan vodă terzimanul, carele era să purceagă la Iaşi, să fie caimacam. Şi spun că daca au înţeles Ioan vodă de venirea Lupului vor<nicul> l-au chiemat la cortul său şi n-au vrut să margă. Şi rău au greşit, că n-ar fi păţit pede<a>psa care i s-au întîmplat tocma cu capul, precum vei

înţélege mai jos. Că de ar fi priceput Lupul vornicul, încă el să fie poftit de la veziriul pentru Ioan vodă să fie caimacam şi i-ar fi fost mai cu ticneală, ştiind că iaste om mare de la uşa împărătească, terziman şi frate de domn şi nu i-ar fi venit nici o patimă, de nicăirea.

Ci Lupul, după ce au îmbrăcat caftan de caimacanie şi vrînd să purceagă spre Iaşi au lăsat la Poartă pe capichehaiaoa lui Dumitraşco vodă, anume Iane Criteanul şi pe Maxut postélnicul; socotind să nu f. 278v încapă la vreun rău despre/ veziriul <aceştia> s-au fost lipit lîngă Ioan vodă, iar după ce au văzut pe Lupul vornicul la ordie, îndată l-au părăsit şi au mersu la Lupul, de au venit în ţară la casa lui. Iar Ioan vodă, văzînd aşa, cerşut-au de la Lupul vor<nicul> ca să-i dea 4 pungi de bani din ţară, zicînd ce au chieltuit la Brăila şi aiurea, viind la căimăcănia ţării. Ci Lupul s-au aşezat ca să trimiţă un om al său cu dînsul şi-i va da din ţară.

Daca ş-au luat Lupul vornicul zioa bună de la veziriul, viind la Bursuci cu Bechir aga şi cu Mehmet efendi ezagiul şi cu Haidar aga al hanului, pre carele apoi l-au lăsat pentru aretul taberei — că tot încă nu să potolise bine tătarîi cu prada —, aşijderea au trimis Lupul vor<nicul> la Iordache aga, ginerile lui Antiohie Jora, de l-au adus de la bejenii şi l-au trimis să fie capichehaia la poarta veziriului, cu celalalt, ce am scris mai sus şi să poarte grija pentru scosul robilor. Deci, după ce au sosit, cum am zis mai sus, iar Bechir aga s-au aşezat în curtea cea domnească. Ci făcuse atîta cheltuială cu scosul robilor şi la Poartă, fiind ţară bejenită, numai ci i-au căutat de au scos asupra bejenarilor la toate ţinuturile cîte doi lei de car; mai alăturea şi mai f. 279 puţin./ Apoi au venit poruncă de la veziriul de au dat ţara 100 de căruţe, cîte 4 cai, scoţînd cuvînt pentru pornirea craiului şvezescu din Tighina spre ţara lui. Şi au fost trimis şi din Ţara Muntenească cîteva mii de chile de zaharea, făină şi orzu, de au şezut carăle la Ţuţora multă vréme, pînă începuse a putrezi sacii cu făină şi tot nu s-au ales nimica de acea pîine care s-au descărcat la mănăstire la Bîrnova şi apoi au dat-o la nişte cazaci zaporojani de au mîncat-o; căci craiul şvezesc îş<i> bătea joc de turci şi n-au vrut să margă.

Aicea în Iaşi au venit un agă de la ordia veziriului de au cercat la cetatea Hotinului cum iaste. Şi începusă a suna cuvîtul că era să vie un paşă la Moldova; că de domnie nu să sfetiia nime. Boiarii încă nu vrea să vie la Iaşi, văzînd că veziriul tot şedea în Gura Sărăţii. Şi cu adevărat nu era de a créde, de vréme că unii era fugiţi în Ţara Ungurească, alţii la munţi. Iar în Iaşi au fost toţ<i> tîrgoveţii acasă. Ci fiind Lupul vornicul caimacam şi cu Antiohie Jora hatmanul, că adusése caftan ca să fie şi alt boiariu caimacam, pre carele ar socoti Lupul; şi Maxut post<elnicul> să afla lîngă dînşii pentru limba turcească.

f. 279v Fost-au să dea Lupul vornicul şi vreo 60 de pungi la veziriul/ din venitul ţării, de iau domnii din ocnă şi din vămi. Ci alţi bani nu era, fără cît copeice şi dutce cîte de patru bani şi timfi de cei moschiceşti. Deci cu mare nevoe d-abia au strîns 12 pungi de acei bani şi au trimis

---

33 bătea] betea A // 34 *ad. marginal* Lucruri <treine> A //

la veziriul şi tot cu scădére i-au luat.Iar Costandin Muselimul, omul lui Ioan vodă terzimanul, carele au fost venit pentru bani, au şezut cîtăva vréme şi s-au dus fără bani înapoi şi încă şi înfruntat. Ci adăogîndu-se la neprieteşug una ca aceasta despre Ioan vodă, a doa şi despre veziriul căci nu i-au trimis bani buni şi mai mulţi, a treia, nu să ştie ce blestemăţie au făcut capichehaialele carii s-au numit mai sus — nu ştiu ce meşterşug vor fi făcut cu scosul robilor — şi întrînd acéstia toate în urechile veziriului, îndată au poruncit de au prins pre Ianio Criteanul, zicîndu-i: „Tu eşti cel ficlean capichehaiaoa lui Dumitraşco vodă, Cantemir oulu, hainul; ai ştiut faptele stăpînului tău şi n-ai vădit". Şi îndată au poruncit de i-au tăiat capul. Iar Iordache aga s-au priceput mai curînd şi au fugit de la ordie tocma pe Tutova, la satul socru-său, la Tomeşti. Şi au avut mare noroc că au lăsat oameni de strajă mai în urmă; f. 280 că din loc au purces gonaşii ca să-l prinză. Şi l-au fost pripit/ acolo, în curte la Tomeşti. Ci dîndu-i véste strejarii au fugit pedestru la deal, de ş-au scutit viaţa cu pădurea. Iară caii lui cum era, aşa i-au apucat turcii gonaşii; şi într-acesta chip au scăpat de acea cumplită primejdie.

Zic unii că şi acel Bechir aga ş-au fost împutat Lupul vornicul şi cu Mehmet efendi ezagiul (că turcilor cine le poate sătura lăcomia lor); deci să-l fie adaos cu pîra şi ei la veziriul. Osebit de aceasta foarte bătea pre mulţi săraci de oameni; pe unii şi după vina lor, pe mai mulţi poate fi şi fără cale, ca să plinească poruncile (sau şi păcatul omului urmează spre osîndă). Iară încă daca-şi înmulţeşte omul şi la nepriiateni de nu-i bagă seamă şi ales cei mai putincioşi, cînd nu te gîndeşti, atunce te surpă. Care acéstea toate grămădindu-se una peste alta, mai vîrtos i-au scornit nepriiatenii cuvînt cum că au strîns şi strînge bani mulţi Lupul vor<nicul> şi va să fugă şi el, cum au fugit şi alţi boiari.

Deci într-o zi au venit de la veziriul un agă, ce-i zic Delibaş, carele f. 280v au petrecut pe un sol leşescu pînă aicea./ Ci Lupul avea mare gîlceavă de nişte tătari pentru nişte iape tătărăşti, ce s-au zis mai sus; şi acum le orînduia din ţară şi să se dea tătarălor. Ci cînd au fost la sept<emvrie> 9 i-au oprit în curte, arătîndu-le fermanul veziriului, ca să-i ducă acolo. Şi îndată au pus în fiară pe trei boiari: pe Lupul vornicul, pe Antiohie Jora şi pe Maxut post<elnicul> şi cu mare pază i-au dus la ordie. Şi nici i-au adunat cu veziriul, unde de acolo i-au pornit cu mare urgie şi i-au trecut peste Dunăre, la Varna, de i-au băgat în lăuntru, cu obezile în picioare şi cu lanţuri de grumazi. Şi era aproape să se mîntuiască de viaţă; ci norocul lor ca să mai aibă zile: de grab au trimis Costandin vodă B<asarab>, domnul muntenesc, milostenie de la sine t<a>l<eri> 300 de au dat la mai marele cetăţii şi i-au mai slăbit, de i-au scos afară la lumină, de i-au aşezat, că li se umflase limbile în gurile lor de lanţul ce avea în gît, cît de ar fi mai zăbovit nescoşi, acolo ar fi murit. Şi decii au mai şezut la pază 8 luni. Şi au fost caimacam în Iaşi 40 de zile, pînă au căzut la urgie. Iar cum au eşit de la închisoare aceşti trei boiari, să va pomeni mai jos, la a doa domnie a lui Nicolae vodă./

f. 281 *AICEA SCRIEM PECUM AU VENIT LA SCAUNUL ŢĂRII EPITROP IOANN VODĂ, FRATELE CEL MAI MIC AL LUI NICOLAE VODĂ.*

După ridicarea boiarilor ce s-au pomenit mai sus au rămas caimacam Bechir aga, talhaciul, de care îndată s-au mîhnit oroşanii. Una pentru acei boiari ce i-au luat în hiară, a doa că au rămas iară turcu în scaun, socotind cu acéle amestecături să nu cază vreun paşalîc la Moldova. Însă Bechir aga, a doa zi, nefiind alţi boiari, au chiemat la curte pe Gheorghie Apostol, biv vel vist<ernic> de l-au făcut caimacam, ca să poarte grijă pentru trebile ţărîi, după obiceaiu. Iar banii de unde veniia tot la Bechir aga îi strîngea. Şi au stăpînit şi el scaunul vreo 17 zile, pînă au venit Ioan vodă terzimanul, la sept<emvrie> 26. Iară Bechir aga s-au rădicat din Iaşi plin de robi; şi mîncasă şi cît<e>va bani. Şi s-au dus după veziriul. Dară nici el n-au păţit bine. Că schimbîndu-se veziriul Baltagiul i s-au luat tot şi căzuse şi la pedeapsă, cum iaste obiceaiul turcilor, după firea lor cea nestătătoare.

f. 281ᵛ După ce au venit Ioann vodă la Iaşi, foarte s-au bucurat tîrgoveţii şi toată ţara, trăgînd nădéjde de domnia lui Nicolae vodă, văzînd pe frate-său sosit cu stăpînirea la scaunul Moldovei. Carele după ce s-au aşezat în curte, îndată au poruncit la toţ<i> zlotaşii pe la toate ţinuturile, să nu mai strîngă rămăşiţele şi să dea oamenilor pace, să nu<-i> mai supere. Iar tituluşul lui aşa scriia la cărţi: Ioann Mavrocordat marele terziman al putérinicii Împărăţii şi epitrop Ţării Moldovei i proci.

Şi aşa, cu blîndéţe, scris-au cărţi pe la toţ<i> boiarii pe unde să afla pen bejenii, ca să vie fieştecine la locul său, fără nici o témere. Tot într-acest an, la oct<omvire 7> zile, la 8 ceasuri din noapte, foarte tare s-au cutremurat pămîntul, în slava lui Dumnezeu, pînă în de doao ori. Şi huetul venia despre răsărit./

f. 282 *MOLDAVIA.*

VL<ea>t 7220, 1712. DOMNU 60. DOMNII 73. NICOLAE ALEXANDRU VODĂ, ÎNTÎIUL CU ACEST NUME, CU A DOA DOMNIE.

Vrînd a scrie a doa domnie a lui Nicolae vodă fac încépere de unde au părăsit Nicolai Costin, ce-au fost logofăt mare, carele au scris domnia cea dintîi a lui Nicolae vodă. Şi au scris pînă au mersu la Galaţi şi au trecut Dunărea, mergînd la Ţarigrad. Şi acolo, părăsind, au început a scrie de domniia lui Dumitraşco vodă Cantemir.

Începînd, dar, eu a scrie de unde au lăsat dumnealui, n-am lăsat nepomenite nici céle ce s-au întîmplat şi s-au lucrat la mazilia lui

---

4 ad. marginal Sept<emvire> 20, 7220, 1712 A //28 *ad. marginal* 7220 A // 31 *ad. marginal* Moldavia A 32-34 De a doua domnie a lui Nicolai Alecsandru vodă U //

Nicolae vodă, vrédnice fiind de pomenit. Şi ştiind că şi de la céle ce să văd a fi mici socoteli, pot cei înţelepţi a să folosi şi a lua lumină, am lungit istoria şi am început a scrie după ce au trecut trei ani dintr-a doa domnie a măriei sale şi am întrat întru al patrulea an.

Sosind la Ţarigrad Nicolae vodă la dechem<vrie> 25 şi mergînd drept la casele céle părinteşti ce avea la Fenar, îi era curtea deşchisă şi
f. 282v toţ<i> boerenaşii lui strînşi în toată / vrémia; şi mergea priiatenii de să împreuna în toate zilele. Trimitea şi solii ce era în Ţarigrad, pe dragomanii lor, la Nicolae vodă de-i zicea complementuri şi-l mîngîia ca să nu-ş<i> facă voia rea de acea întîmplare a maziliei.

Trimis-au şi veziriul de au chiemat pe Nicolae vodă îndată cu porunca împăratului şi pentru ca să-l mîngîie că nu era cu voia veziriului acea mazilie, precum am pomenit mai sus. Dar mai vîrtos l-au chiemat ca să-l întrébe pentru beşti despre părţile acéstia. Şi au făcut taină, scoţind pre toţi afară şi au rămas numai amîndoi. Multe cuvinte de mîngîiere i-au zis atunce veziriul şi cum că slujba cea cu dreptate iaste cunoscută de împăratul şi să nu-ş<i> facă voia rea, că fără zăbavă i să va da domnia. După acéia l-au întrebat pentru beşti, despre părţile creştinilor, ce să aude şi ce să lucrează şi pentru oştile moschiceşti unde să află. Măcar că moscalii pînă atunce mai nici aflase bine de stricarea păcii. La această întrebăciune a veziriului, măcar că socotiia şi ştiia Nicolae vodă că răspunsurile sînt cu mare primejdie la
f. 283 o vréme ca acéia, neştiind la ce sfîrşit va veni trebile,/dar precum i-au luminat Dumnezeu mintea au răspuns la toate şi au spus ce au ştiut şi ce au socotit; care daca le-au spus veziriul împăratului spun că i-au plăcut foarte.

Împreunarea acéia a lui Nicolae vodă cu veziriul şi mai vîrtos că au făcut taină cu dînsul (neobicinuit lucru iaste la veziriul să facă taină cu domnii mazili) au zădărit zavistie domnilor şi celor mazili din Ţarigrad şi celor cu domnii. Şi au început a-l zavistui nu numai moldovénii, ci şi munténii şi cerca mijloace ca să-i poată strica. Care mijloc l-au şi aflat Dumitraşco vodă Cantemir, sfătuindu-se cu o samă de boiari carii nu era voitori de bine lui Nicolae vodă, adecă să trimiţă la Poartă şi să facă mare jalbă precum Nicolae vodă au făcut multe nedreptăţi în ţară şi au prădat boiarii. Şi pentru poclonul bairamului (ce era să-l dea Dumitraşco vodă, că un poclon îl didése Nicolae vodă într-un an ce au domnit) să zică că l-au luat din ţară şi l-au oprit la sine, socotind că cu acéstia vor face mare stricăciune lui Nicolae vodă: cît, una, i să va strica numele cel bun şi cu greu i să va mai scoate domnia, iar cu céialaltă socotiia că-i vor face mare pagubă şi sărăcie, ca ce are să dea
f. 283v tot/şi la mare datorie să încapă, cît să nu mai poată lua niciodată domnia. Dar, zice un cuvînt, altele sînt sfaturile oamenilor şi altele poruncéşte Dumnezeu.

Făcîndu-se primăvară au orînduit Dumitraşco vodă pe Manolache Ruset vornicul şi pe Ioan Sturza vor<nicul> şi pe Gheorghiţă

---

11 *ad marginal* Nicolae, 7220, 1712 A // 27 *ad. marginal* Nicolae, 7212, 1712 A // 44 *ad. marginal* Dumitraşco, 7219, 1711 A / Manulache A //

păharnicul — că aceştia au priimit să facă această slujbă — şi le-au făcut izvod de pîra ce era să facă. Le-au dat şi izvod de toate veniturile ce să strînsése în domnia lui Nicolae vodă, din ţară, la care izvod doao lucruri era făcute afară din cale şi din omenie: unul că pusése împrumutarea ce luase Nicolae vodă de la boiari de doao ori şi anume, de la fieştecare ce au luat şi toată suma deosebi, al doilea pusése că au luat poclonul bairamului Nicolae vodă din ţară. Şi aşezase şi izvoadele ce era la vistierie, de banii birului ce strînsése şi trimisése la Poartă, şi au stricat unde zicea banii birului şi au scris în locul birului, ai bairamlîcului. Care izvoade au căzut toate pe mîna lui Nicolae vodă, daca au luat domnia.

Pornit-au Dumitraşco vodă pe acei boiari la Ţarigrad, zicîndu-le că
f. 284 vor lua învăţătură şi de la Iane, care era capichehaia./Carii daca au ajuns la Ţarigrad au găsit pe veziriul gata să iasă cu oştile să margă împotriva moscalilor. Au apucat boiarii de s-au împreunat cu veziriul şi au spus jalobele lor; le-au răspuns veziriul într-acea dată că vor avea dreptate. După acéia au eşit veziriul din Ţarigrad şi au mers la Daut paşa, după obiceaiul ce au cînd vor să margă la oaste; şed acolo cîteva zile ca să-şi aducă aminte şi să se grijască cu toate céle trebuitoare de călătorie şi de oştire.

Mers-au dar boiarii şi acolo de s-au împreunat cu chehaiaoa şi cu veziriul şi iar s-au jeluit de Nicolae vodă şi s-au rugat să aibă dreptate. Iară veziriul, aflînd socotélile şi ştiind că-l pîrăsc fără dreptate, le-au răspuns să margă cu ordia pînă la Odriiu şi apropiindu-se de Moldova le va lua sama; că au făcut vechil Nicolae vodă pe frate-său Ioan vodă terzimanul. S-au făcut boiarii bucuroşi şi de aceasta şi au zis că vor rămînea la Ţarigrad să se mai gătească. Şi purcegînd veziriul, ei au rămas în Ţarigrad. Şi văzînd că nimica n-au putut isprăvi şi socotind că
f. 284v de vor mérge la ordie vor isprăvi şi mai rău, cunoscînd pe/veziriul că are în dragoste pe Nicolae vodă şi sfătuindu-se ce vor face i-au îndemnat acel Iane să dea ruca, adecă răvaş de jalbă la singur împăratul.

Şi într-o zi, venind împăratul de la Uchiudar (că mersése să se închine după obiceaiul Împărăţiei turceşti, carii merg în toate vinerile la cîte o geamie de céle mari) i-au ţinut calea boiarii şi aprinzînd o rogojină în cap au dat ruca. Spun să fie zis împăratul către bostangi başa: „Aceia, pre cum să văd, samînă să fie nişte telpizi, de vréme ce au aprins rogojina în cap". Lucru afară den cale şi făr-de socoteală au făcut acei boiari şi, precum să zice, cu capetele lor au vrut să joace. Că cine dă ruca la împăratul să chiamă că nu bagă samă pe veziriul, care lucru iaste de mare primejdie; că veziriul oricum ar fi, poci zice că poate tocma cu împăratul. Dar osebit şi de aceasta, a să pune în price cei mai mici cu cei mai mari iaste nebunie. Cu cel de o potrivă de să apucă cineva în price şi încă nu să poate să nu să păgubească amîndoi.

---

3 *ad. marginal* Nicolae 7219, 1711 A // 22 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1711 A // 29 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 <sic> A // 36 *ad. marginal* Boiarii pîrăsc pre Nicoale vodă la împăratul A //

Precum şi cînd să luptă doi ce sînt într-o vîrtute şi întîmplîndu-se de biruiaşte pre altul, dar încă şi cel ce au biruit suflă tare de osteneală şi f. 285 slăbéşte foarte;/cu cît mai vîrtos cînd să apucă neştine în pricină cu cel mai mare şi mai putincios decît dînsul. De una ca aceasta au zis înţeleptul Sirah: „Oala şi cu căldarea nu poate să se lovească, că de să vor ciocni, iar oala să va sparge."

Asémene iaste şi pîra boiarilor cu domnii. De cîte ori au mers boiari să pîrască pre domnu mazil la Poartă, nici odată n-au putut isprăvi mai nimica. Că domnii, ori cum ar fi, au priateni oameni mari, de să pun pentru dînşii şi nu le pot strica nimica cu pîra. Aşa n-au putut strica nici lui Nicolae vodă, avînd priiateni mulţi. Că mai toţi cei cu diregătorii la Poartă îi era voitori de bine. Dară lăsînd ajutoriul omenesc, zic că-i ajuta Dumnezeu la toate trebile lui. Că multe bunătăţi făcuse în ţară la săraci şi la sfintele biserici. Pentru acéia cei ce au mers să-l pîrască s-au întors înapoi cu ruşine, iar Nicolae vodă în scurtă vréme au luat iarăşi domnia Moldovei.

f. 285v Daca au luat împăratul ruca şi au văzut jaloba acelor/boiari, au poruncit caimacamului să scoaţă pe Nicolae vodă la divan. Iară caimacamul temîndu-se să nu să dea cumva Nicolae vodă în laturi, înţelegînd de aceasta, şi să gîndească împăratul că i-au dat el ştire de au dosit, au poruncit lui ceauş başa ca să margă făr-de véste la Nicolae vodă, să nu apuce să se ascunză. Şi aflînd că iaste Nicolae vodă la casele ce avea la Arnăut-chioi, pe Bogaz, au luat şi un hasichiu de la bostangi başa; căci nu poate nime să calce casele ce sînt pe lîngă mare, fără ştirea bostangi başi. Şi aşa mergînd acolo, unde era Nicolae vodă, că să întîmplase de era la casele frăţine-său, Ioan vodă, s-au supus acolo, aproape şi au aşteptat pînă s-au deşchis poarta, vrînd să iasă un om cu treabă; şi aşa au întrat ceauş başa şi hasichiul cu taifaoa lor. Iar Nicolae vodă, prinzind véste că s-au călcat curtea şi-l caută să-l prinză au încuiat uşa odăii întru care era şi au şezut acolo. Mers-au ceauş başa. Mers-au ceauş başa şi cu hasichiul întru o odae întru care era o samă de boerenaşi şi din slugi şi au întrebat de Nicolae vodă. Ei au dat seama că nu iaste acolo. Zisu-le-au să descue şi odaia cea încuiată; iar f. 286 ei au spus că iaste încuiată de terzimanul şi cheile sînt la dînsul./ Şi cu atîta s-au dus de acolo, luund doi boerenaşi şi doi copii din casă, pre carii i-au dus la opreala bostangiilor.

A doa zi au mers ceauş başa şi la saraiul cel de la Fenar şi iar altă cercătură n-au făcut, fără cît au întrat întru <o> odae de céle de jos şi au întrebat pe boerenaşi unde iaste Nicolae vodă şi pentru ce să dă în laturi cînd îl chiamă împăratul. Iar ei au răspuns că nu iaste acolo, nici ştiu unde iaste; şi aducîndu-i cahve şi şerbet, s-au dus cu atîta trimiţind pe vreo doi, trei boernaşi zicînd să fie zis boiarii că au pîră şi cu unii din boiarii lui Nicolae vodă.

Iară Nicolae vodă văzînd că l-au cercat noaptea la Arnăut-chioi s-au temut ori pentru ca să nu stea la pîră cu dînşii, că socotiia a fi făr-

11 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 <sic> A // 22 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 A // 40 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 A //

de cinste să stea cu unii ca aceia la divan şi ca să nu-i grăiască ni<s>care cuvinte împotrivă au socotit de au dat în laturi, şezînd cîteva zile tăinuit. Şi au scris cărţi la frate-său Ioan vodă la ordie şi la veziriul cum că au dat boiarii ruca la împăratul şi cum că au trimis caimacamul de l-au cercat noaptea la gazdă.

Care înţelegînd veziriul foare i-au părut rău şi au scris la f. 286v caimacamul cu bănat zicînd că nu s-au căzut să facă una/ca acéia şi au înştiinţat şi pe împăratul de aceasta, adecă cum că au mers şi la dînsul acei boiari moldovéni cu jalbă şi le-au zis să margă cu ordia şi apropiindu-se le va lua seama; că au făcut Nicolae vodă vechil pe frate-său terzimanul şi i-au dat toate drésele ce avea şi nu s-au căzut să mai supere pe Împărăţie. Care spun să fie zis împăratul: „Daca iaste aşa, s-au căzut să margă acolo, să le ia seama veziriul".

Făcut-au şi la împăratul ruca Nicolae vodă şi au dat-o singură doamna, întru care scriia cum că şi părintele lui Nicolae vodă şi el, din copilărie au slujit cu mare dreptate Împărăţiei. Şi această pîră ce au făcut boiarii iaste mincinoasă; că numai 9 luni au domnit şi cum ar fi putut să ia doao pocloane ale bairamului?! Şi într-acele 9 luni ce au domnit, au plătit şi birul deplin şi bairamlîcul al acelui an şi balgi başlîlcurile şi miiarea şi ceara ce să dă la mutcapul împărătescu, şi toate poruncile le-au făcut deplin. Iar acéstia sînt meşterşugurile lui Dumitraşco vodă, că el are gînd să se facă hain şi să se închine moscalilor. Şi pentru ca să-i rămîie lui f. 287 banii bairamlîcului şi alţi bani ce ia din ţară scornéşte acéste pîri./Că nici vreo strîmbătate sau tirănie, precum au pîrît acei boiari, n-au făcut. Că cînd au mers cu domnia au găsit ţara foarte slabă şi răsipită şi în cîtă vréme au domnit au început a să tocmi şi a să strînge oameni din toate părţile; care acéstia, unde iaste tirănie şi nedreptăţi, nu pot să fie.

Acéstia şi altele au scris împăratului. Şi i-au eşit răspunsul cum că în zilele împărăţiei sale nimenui strîmbătate nu s-au făcut; nu să va face nici lui strîmbătate. Au mai cercat în 2, 3 rînduri acei boiari la divanul împărătescu şi dá arzuhaluri; dară alt răspuns nu le-au eşit. Carii văzînd că nici cu ruca ce-au dat, nimica n-au isprăvit şi cum că au încăput la mare primejdie, pornind pe veziriul asupra lor cu urgie, s-au întorsu în ţară cu multă groază, cît unii s-au temut a mérge pre uscat, ci au mers cu corabia pre mare. Iară carii au mers şi pe uscat s-au amestecat pentr-alţi călători, ca să nu-i cunoască nimenea.

f. 287v Ajungînd veziriul cu oştile la Oblucită au aflat/ de hainia lui Dumitraşco vodă şi cum că au întrat moscalii în Ţara Moldovei şi cîte s-au lucrat aicea de moldovéni. Şi au socotit de au orînduit pe Ioan vodă, fratele lui Nicolae vodă, să meargă la Braila; şi au scris şi ferman la toţi lăcuitorii ţării ca să nu să potrivească lui Dumitraşco vodă, ci să fie supuş<i> şi plecaţi Împărăţiei, precum au fost. Şi au mersu Ioan vodă cu acea poruncă a veziriului şi poate să fie avut şi alte porunci. Şi au scris la unii din mazili, ce înţelesése că sînt la margine, dar n-au vrut să înţeleagă, că era umflaţi mai toţi pămîntenii cu nădejdile céle deşarte. Şi cînd să ţinea că sînt scăpaţi de suptu jugul

---

14 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 <sic> A //

robiei, atunce era să cază nu numai <la> robie, ci şi la perire desăvîrşit, de nu le-ar fi ajutat iar mila lui Dumnezeu, care nu lasă pre creştini să piară desăvîrşit.

Nevoitu-s-au în tot chipul veziriul ca să nu margă această véste la împăratul, cum că s-au hainit Dumitraşco vodă, ca să nu să întristéze. Dar neputîndu-se tăinui un lucru ca acesta au aflat şi împăratul şi ş-au adus aminte de cuvintele lui Nicolae vodă ce-i scrisése în ruca, precum s-au pomenit, cum că are gînd Dumitraşco vodă să se hainească şi opréşte poclonul bairamlîcului şi zicea cum că i-au luat Nicolae vodă. f. 288 Şi i-au părut rău împăratului căci au mazilit pe Nicolae vodă./ Şi ajungînd véstia aceasta la toţi, huliia pre hanul carele au fost pricina de s-au mazilit un domnu ce slujia cu dreptate Împărăţiei şi au făcut pre un hain. Şi punea la socoteală toţ<i> cum că de va rămînea Moldova pe mîna Împărăţiei nu iaste altul ca să se trimiţă domnu, fără numai iarăş<i> Nicolae vodă. Pentru acéia au îndemnat pe Nicolae vodă priiatenii să nu mai şază tăinuit, ci să şază la casa sa. Carele ştiind şi pentru frate-său Ioan vodă cum că l-au fost trimis veziriul la Brăila ca să tragă pe moldoveni să nu să hainească, văzînd şi îndemnările priiatenilor au eşit şi şedea la saraiul său.

Înţelegînd Ioan vodă că să întoarce veziriul, isprăvind cu moscalii céle ce au vrut, pre carii cuprinzîndu-i de toate părţile cu mulţime de oşti şi dîndu-le năvală nepărăsit, nelăsînd să le meargă în obuz nici un fel de hrană de cai, sau de oameni, le-au căutat moscalilor a cére pace, cu vărsare de sudori, cu avuţie şi cu făgăduiale că vor face toate făgăduialele turcilor, care au fost acéstia: să dea Azacul, să strice Şamar cetate şi altă cetate şi să nu lasă în Ţara Leşască oşti moschiceşti şi alte ponturi, care le f. 288v zicem pre scurt, de vréme ce le-au scris alţii mai nainte de/mine.

Daca au trecut veziriul Dunărea şi au sosit la Cartal, acolo au mers şi Ioan vodă de s-au împreunat cu veziriul. Iar acolo au mers şi Lupul Costache vornicul şi l-au îmbrăcat cu caftan de caimacanie. Şi de acolo iar au trimis de l-au luat din Iaşi, dimpreună cu Antiohie Jora şi cu Maxut postélnicul, de i-au închis în cetatea Varnei. Şi de acolo au trimis pe Ioan vodă caimacam şi socotitoriu Ţării Moldovei, adeverindu-i cum că şi domniia să va scoate lui Nicolae vodă.

Nevoitu-s-au unii din boiari ca să aducă domnu pe Mihai vodă, făcînd magzaruri cum că toată ţara îl pofteşte domnu şi le-au trimis la Împărăţie; dar n-au putut isprăvi nimica.

Trimiţind veziriul pe capichehaiaoa lui la împăratul cu véstia isprăvii şi a biruinţii ce făcuse împotriva moscalilor, mers-au la dînsul

19 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 <sic> A / *după* său *ad.* Ioan vodă, dacă au mers la Brăila au şezut pînă cînd au înţăles că vin oştile moschiceşti să o ea, şi atuncea au trecut Dunărea în ceea parte şi au mers la Măcin ear a doa zi au şi sosit moscalii şi au început a bate cetatea, care au şi luat-o pînă în trei zile, măcar că au stătut şi turcii foarte bine la războiu şi s-au apărat şi din cetate cum se cade, dar nepuţînd suferi focul moscalilor şi sătea, că le luase apa, a triia zi au închinat-o. Şi au dat moscalii voe turcilor să easă numai cu cît va hi pe dînşii şi cu cît or putea rădica; dar eşind turcii din cetate prin oastea moschicească, cît se depărta ceva de capite da năvală dragonii şi-i jecuia. Ear a doa zi, după ce au luat cetatea, au şi sosit trimişii cu veste cum că s-au făcut pace; şi au lăsat moscalii cetatea, precum s-au scris la domnia lui Dumitraşco vodă U //

Nicolae vodă de s-au împreunat, carele i-au spus atunce cum că va împăratul să-i ceară 50 de pungi pentru poclonul bairamlîcului ce nu l-au dat Dumitraşco vodă. Putea atunce Nicoale vodă să se dea în laturi, daca au înţeles că va să-i ceară împăratul atîţea bani; dar pusése f. 289 gînd să nu să mai ascunză, că şi priiatenii aşa-l îndemna: /pe de-o parte nădăjduind spre mila lui Dumnezeu şi aşteptînd din zi în zi să-i scoaţă domniia Moldovei şi să-l chiiame să-l îmbrace cu caftan, precum îi scriia frate-său Ioan vodă şi alţi priateni, pe de altă parte era cuprins de mîhnire şi întristat ştiind că va să-i ceară împăratul atîţea bani. N-au trecut multe zile şi au trimis caimacamul un ciohodar la Nicolae vodă ca să-l chiiame la Poartă; care chemare măcar că Nicolae vodă o ştiia pentru ce iaste, dar nevrînd ca să <se> mai dosască s-au sculat de au mers la Poartă.

Toţ<i> au început a zice că-l chiamă să-l îmbrace cu caftan pe Nicolae vodă, că aşa să purta cuvîntul la toţi cum că de iaste să se mai trimiţă domnu creştin la Moldova nu să va trimite altul, fără Nicolae vodă. Că venisă lucrul la cumpănă să se facă paşă la Moldova şi să nu mai trimiţă domnu.

Mergînd Nicolae vodă la Poartă i-au zis caimacamul cum că porunca împăratului iaste să dea 50 de pungi de bani, poclonul bairamlîcului ce nu s-au dat; într-alt chip să nu fie. Răspuns-au Nicolae vodă cum că acel poclon l-au luat Dumitraşco vodă din ţară şi s-au dus cu banii la moscali. Dar de vréme ce iaste aşa porunca Împărăţiei va f. 289^v vinde ce are şi/ va plini cît va putea coprinde; iar cît nu va putea plini, ce va fi mila împăratului. Şi zicea Nicolae vodă că în cîtă vréme au domnit ca să nu rămîe jos nici o poruncă împărătească s-au îndatorit şi au plinit şi birul şi bairamlîcul şi toate cîte s-au dat din ţară şi au rămas plin de datorii. Că din ţară n-au apucat să ia cît au dat, domnind numai 9 luni. Spu<su>i-au caimacamul că porunca împăratului iaste să şază la opreală pînă va plini acei bani. Şi l-au întrebat unde-i iaste cu voe să şază. Şi a. poftit ca să-l orînduiască la ceauşlar Emini, fiindu-i casa aproape de casa lui Nicolae vodă. Şi de acolo au mers la casa acelui ceauş la opreală.

Văzîndu-se Nicolae vodă la opreală şi cum că-i cére atîţea bani au început a să lăsa de nădéjdea domniei. Şi dedése poruncă să-i scoaţă odoarăle şi alte lucruri ce mai rămăsése nejelojite, la vînzare. Iar pe afară între unii oameni era voroave tot de rău de Nicolae vodă, zicînd că nu va mai vedea domnia niciodată. Că nu iaste lucru prost a să da cineva în laturi cînd i-ar porunci împăratul să margă la judecată şi cum că acéstia le-au făcut cu meşteşug turcii de au scos cuvînt că vor să-i dea domnia, ca să iasă de unde era ascunsu şi să-l dobîndească în f. 290 mîinile lor, precum /s-au şi făcut. Dară, precum zice Daniil prorocul, gîndurile oamenilor sînt toate fricoase şi cu greşală cugetele lor. Altele gîndia oamenii şi altele era orînduite de la Dumnezeu să se facă. Că într-acéle zile ce era închis Nicolae vodă, iată au sosit la împăratul

---

1 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 A // 10 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 A // 25 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 A // 45 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A /

talhîş de la veziriul, carele îl trimisése cu sfatul tuturor paşilor de la ordie, întru carele scriia să trimiţă domnu la Moldova pe Nicolae vodă, că altul nu iaste de trimis domnu că şi Împărăţiei iaste credincios şi ţara îl va; şi cîte l-au pîrît acei trimişi de beiul cel hain au fost toate minciuni. Şi să-l trimiţă fără zăbavă ca să strîngă raiaoa şi să caute de poruncile Împărăţiei.

Care talhîş, dacă au mers la împăratul şi socotind şi împăratul că cu adevărat nu era altul de domnie, că ceilalţi domni ce era mazili în Ţarigrad avea toţi cîte o pricină: Antiohie vodă era frate cu Dumitraşco vodă, hainul; Mihai vodă avea nume că era să fugă la moscali şi au adus oşti moschiceşti în ţară, de au luat pe o samă de şvezi de la Cernăuţ<i>; Costandin Duca vodă avea nume că au adus pe léşi de au omorît pe un capigi baş împărătesc, ci au socotit să dea domniia iară lui Nicolae vodă. Şi au trimis de au întrebat pe muftiul de iaste f. 290v obiceaiu să se/dea cuca la domni de la împăratul, nefiind veziriul acolo.

Iară muftiul fiind priiaten lui Nicolae vodă şi cu tată-său, Exaporiton, au răspuns împăratului că şi cuca să se dea să cade şi a să zăbovi trimisul domnului la Moldova nu iaste bine şi să cade ca un ceauş mai nainte să-i dea domnia şi să-l pornească spre ţară, zicînd şi alte laude pentru Nicolae vodă. Atunce au trimis şi împăratul de l-au adus, de unde era închis, ca să-l îmbrace cu caftan de domnie.

„Nu sînt sfaturile méle ca sfaturile voastre, nici căile méle ca căile voastre. Ci precum iaste depărtat ceriul de pămînt, aşa sînt depărtate sfaturile méle de sfaturile voastre şi gîndurile méle de gîndurile voastre", zice Dumnezeu prin Isaia prorocul. Şi într-alt loc iarăş<i> zice: „Dumnezeu ceartă şi iarăşi tămăduiaşte". Pentru acéia toţ<i> înţelepţii şi dascălii ne învaţă, nici să ne prea bucurăm cînd vedem toate trebile că să fac pe voia noastră, nici să ne prea întristăm cînd nu urmează céle ce vom dupe pofta noastră. Cînd să afla Nicolae vodă la acea mai mare întristare, pierzînd nădéjdea de a mai lua domnia, cuprins de multă voe rea pentru închisoare, înspăimat că nu va putea plini, cu tot ce avea, acéle 50 de pungi ce-i cerea împăratul şi făr-de f. 291 nădéjde, din bogată mila lui Dumnezeu, carele/nu tréce rugăciunile ale celor ce să tem de dînsul şi dă plată făcătorilor de bunătăţi nu numai în céia lume, ci şi într-aceasta, s-au dăruit lui Nicolae vodă toate céle bune şi dorite. Şi din închisoare s-au scos şi domnia i s-au dat şi acéle 50 de pungi le-au lăsat. Şi nu iaste de mirat de i-au trimis Dumnezeu şi oarece întristare cu acea închisoare: poate fi greşit ceva ca un om. Că nimenea nu iaste în lume şi să nu greşască şi pentru greşalele lui să-i fie trimis Dumnezeu acea întristare.

Că la luna lui septe<m>vrie în 25 au chemat împăratul pe Nicolae vodă să îmbrace caftan de domnie. Şi mergînd la saraiul împărătesc, îmbrăcîndu-l cu caftan şi dîndu-i cuca, iaste obiceaiu, cînd merg domnii să sărute poala, sau pămîntul împăratului, atunce zic împăraţii

---

17 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A // 42 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A //

domnilor, prin mijlocul vezirilor, cîteva porunci. După acéia le zic şi cu laudă, de nu vor face aşa. Iar lui Nicolae vodă i-au zis într-acesta chip: „Iată, că iarăşi te-am miluit cu domnia Moldovei. Să cauţ<i> iarăş<i> să ne slujeşti cu dreptate". Şi aşa s-au întors la gazdă cu alai mare şi frumos, cum să cade.

f. 291v Îndată după ce au îmbrăcat caftan Nicolae vodă, încă pînă/a nu veni sangeacul de la Poartă, au învăţat să scrie cărţi în ţară. Şi avea gînd să orînduiască caimacami pe Lupul Costache vornicul şi pe Antiohie Jora; că nu ştiia că s-au trimis caimacam de veziriul Ioan vodă, şi acei boiari au căzut la urgie. Dar într-acel ceas au sosit cărţi din ţară, de la Ioan vodă, înştiinţînd de toate acéstia, cumcă au trimis veziriul de au luat pe Lupul vor<nicul> şi pe Antohie Jora şi pe Maxut postélnicul şi era să le tae capetele şi cum că au pus nevoinţă de i-au mîntuit dintr-acea primejdie. Dar n-au putut să-i scoaţă de tot şi i-au trimis veziriul de i-au închis la Varna. Scris-au Nicolae vodă într-acesta chip: „Iubite frate, îţ<i> mulţemim foarte căci ai pus nevoinţă de n-ai lăsat să piară acei boiari. Vei avea de la Dumnezeu plată şi de la noi mulţemită".

Au scris şi la Ioan Buhuş, biv vel log<ofăt> şi la Gavriil Milescul, vor<nic>, ca să fie împreună cu frate-său Ioan vodă, să poarte grija de trebile ţării. Scris-au cărţi şi la toţ<i> lăcuitorii ca să iasă din bejenii şi să se aşaze pe la casele sale şi să n-aibă nici o témere despre nimenea.

f. 292 Scris-au şi la boiarii carii vor fi pribegit, ştiindu-se/ vinovaţi căci au mers de l-au pîrît la Ţarigrad, să nu să teamă, că i-au ertat pe toţ<i>, ci să margă pe la casele lor şi cum că îi va avea pre toţi în dragoste, zicînd că céle trecute le-au dat uitării. Scris-au şi la cei ce vor fi făcut niscare greşale împotriva turcilor, cînd era moscalii în ţară, adeverindu-le că nu vor avea nici o nevoe. Făcuse voia rea Nicolae vodă pentru acei boiari ce-i trimisése veziriul la Varna. Dar avea nădéjde că împreunîndu-se cu veziriul pe drum — că să pornise de mergea spre Ţarigrad şi socotiia să-l întimpene dincoace de Odrii, precum s-au şi întîmplat — şi acolo avea gînd să se roage veziriului ca să-i iarte şi să trimiţă să-i scoaţă de la închisoare şi să-i aducă cu sine în ţară.

Venitu-i-au lui Nicolae vodă sangeacul de la Poartă, iară cu alai şi cu obiciuita ţeremonie. Şi avînd poruncă ca să purcează fără zăbavă, au început a să găti de céle ce sînt trebuitoare la călătorie. La octom<vrie> 10 zile au purces Nicolae vodă din Ţarigrad; şi mergînd pe drum se întîlniia cu paşii ce veniia de la oaste şi împreunîndu-se cu dînşii făcea voroavă şi-i arăta toţ<i> multă dragoste, grăindu-i cuvinte dulci şi arătînd că le părea bine căci mérge domnu. Iar daca s-au apropiat de f. 292v Odriiu, înţelegînd că nu iaste/departe, n-au vrut să margă, pentru zăbava şi mai multa chieltuială. Pentru acéia de la oraşul Havsa au purces sprinten, făr-de agarlîc, la 4 ceasuri din noapte şi tăind de curmeziş i s-au făcut zio dincoace de Odrii, la satul Derventchioi. De

15 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A // 38 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A //

acolo mergînd la un sat, ce să chiamă Vacşilă, au sosit seara şi veziriul acolo şi hanul Dovlet Gherei şi au mers Nicolae vodă de s-au împreunat cu amîndoi şi l-au priimit cu dragoste, arătîndu-i mare prieteşug; că veziriul era priiaten încă cu răposatul Alexandru Exaporitul, tatăl lui Nicolae vodă. Hanul iarăş<i>, ştiindu-se că au fost pricina maziliei lui Nicolae vodă, ori că s-au căit de ce au făcut, hainindu-se ciracul lui, Dumitraşco vodă, ori că-i era şi milă, făcîndu-i atîta pagubă, i-au arătat multă dragoste şi prieteşug.

Acéste lucruri, dragostea şi prieteşugul, la creştini să dau fieştecărui om, de la cel mai mare la cel mai mic şi mai de jos. Dar la turci iaste lucru mare cînd arată unui creştin, măcar să fie şi domnu, nişte oameni mari ca aceia, han şi vezir, dragoste şi prieteşug; că la Împărăţiia Turcească iaste multă mărire şi o numesc dumnezeire pre pămînt. Îmbrăcatu-l-au veziriul cu caftan, fiind şi hanul acolo, dar
f. 293 n-au cheltuit la amîndoao porţile nici o sută de lei,/ puind pricină că iaste în drum şi au purces degrab. Şi cu făgăduinţă numai au potolit lăcomia turcilor cea nesăţioasă.

Rugămintea cea dintîi ce au făcut Nicolae vodă cu veziriul au fost ca să sloboază pre acei trei boiari, ce să trimisése la Varna. Dar au răspuns veziriul că nu să poate, că au făcut ştire împăratului pentru dînşii şi trebuie iar cu ştirea împăratului să-i sloboază. Numai s-au adeverit că mergînd la împăratul îi va spune şi va trimite de-i va scoate. Dar n-au ajuns la împăratul acel vezir, Baltagi Mehmet paşa. Ci mergînd la Odriiu au trimis împăratul de l-au mazilit şi luundu-i toată avéria, l-au trimis la închisoare şi puţin au lipsit să şi-l şi omoară. Că-l pîrîse hanul şi craiul şvezesc la împăratul cum că ar fi putut să ia la robie pre toţ<i> moscalii şi cu ţariul lor, cu cîte puteri avea şi la ce slăbiciune şi strimtoare au fost ajuns, de n-ar fi lăcomit să ia mulţi galbeni şi să facă pace cu dînşii. Şi în locul lui au făcut vezir pe Iusuf paşa.

Purcepînd de acolo Nicolae vodă l-au *întimpinat* cărţi de la Ioan vodă şi de la boiarii ce era caimacami, scriind cum că nu vor să iasă oamenii din bejenii; unii temîndu-se pentru datoriile turcilor, alţii pentru jafurile ce făcuse turcilor cînd veniia moscalii în ţară şi pentru
f. 293v oastea lui voevoda Chievschii cum că au întrat/în ţară şi sau aşezat de la Orheiu pînă la Hotin. Care înţelegînd Nicolae vodă au trimis pe uşeriul cel mare la Poartă, scriind la capichehaiale să silească să scoaţă fermanuri împărăteşti pentru toate pricinile ce s-au pomenit, să n-aibă nevoe pămîntenii nici pentru jafurile ce s-au făcut turcilor pe vrémia moscalilor, nici pentru datorii şi pentru oastea cea leşască, ca să se rădice din ţară. Care fermanuri toate s-au scos şi s-au adus la Nicolae vodă, precum au pohtit. Şi scriia, pentru céle ce să va fi lucrat pe vrémia oştirii, nimenea să nu supere raiaoa şi datornicii să păsuiască pe oameni pînă în trei luni. Şi pentru rădicatul oştii leşeşti, numai acel ferman n-au vrut să-l arate, socotind a nu fi vréme.

4 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 <sic> A //31 *ad. marginal* Nicolae, 7219, 1712 <sic> A //

Daca au trecut Nicolae vodă muntele, au trimis la Costandin vodă Basarab, domnul muntenescu, pe Manolache aga, scriindu-i şi făcîndu-i ştire cum că din mila lui Dumnezeu şi a împăratului i s-au dat domnia Moldovei. Şi i-au trimis şi puţindéle daruri: un ceasornic de aur, panzehuri şi tenzuhuri, de care şi Basarabă vodă, după ce au venit în Iaşi i-au trimis cărţi, bucurîndu-se căci i s-au dat domnia. Şi i-au trimis şi nişte călimări de argint, dar./

f. 294 La octom<vrie> 29 au sosit Nicolae vodă la Dunăre; şi trecînd la Galaţi nimeni din boiarii ţării nu i-au eşit înainte, fiind boiarii răsipiţi: unii pribégi, alţii cu bejeniile spre munte. Şi încă nici conacele nu era grijite bine, măcar că pentru conace au trimis înainte pe Iamandache Suţo, biv cămînar, la toate conacele cîte t<a>l<eri> 50, pînă în Scîntée şi s-au cumpărat de ce au trebuit. Care nici un domnu aceasta n-au făcut, să vie spre ţară şi să-şi cumpere conace cu banii săi. Mare jale şi durére la inimă avea Nicolae vodă daca au purces din Galaţi spre Iaşi, văzînd ţara, cu un an mai nainte o lăsasă tocmită şi îmbivşugată, nu numai robită şi pustiită de oameni, ci şi casele şi biséricile răsipite şi arse. Şi ofta de la inimă văzînd pe ticăloşii pămînténi, ce scăpase din robie, goli, lipsiţi şi despărţiţi bărbaţ<i> de fămei, părinţi de feciori şi fraţ<i> de surori, carii în toate zilele şi la toate conacele veniia şi cădea la domnu cu lacrămi, tînguindu-se şi jeluind de pradă şi de robie ce li s-au făcut. De carii făcîndu-i-să milă îi mîngîia cu cuvinte bune, adeverindu-le cum că, cu ajutoriul lui Dumnezeu, cît va putea va sili pentru scosul robilor şi pentru odihna lor.

f. 294ᵛ Purces-au Ioan vodă ca să-i iasă înainte. Şi trecînd de Vasluiu/şi apa Bîrladului, drept Baba Rea, s-au împreunat cu Nicolae vodă. Şi daca s-au apropiat, i-au trimis un cal turcesc cu podoabe frumoase, pre carele încălecînd au mers şi au descălecat unde-l aştepta Nicolae vodă. Şi acolo împreunîndu-se s-au îmbrăţişat şi s-au sărutat. După acéia, încălecînd, mergea alăturea, vorovind amîndoi.

Iar la noem<vrie> 8 au întrat Nicolae vodă în Iaşi cu alai şi cu pompă domnească. Şi mergînd la sfetii Nicolae i-au cetit molitva de domnie Pahomie, episcopul de Roman, făcînd rugăciune la atotputérnicul Dumnezeu ca să-l întărească cu ajutoriul cel de sus. Şi eşind din bisérică au mers la curte şi stînd în divanul cel mare s-au cetit fermanul cel de domnie; că bărat încă nu să scosése. După acéia, sezînd în scaun, au mers toţi de i-au sărutat poala, urîndu-i să domnească cu pace, întru mulţi ani. Şi trecînd cîteva zile au împărţit toate boeriile; şi făcînd masă mare i-au ospătat pre toţ<i>, la care au şezut şi Ioan vodă. Şi foarte s-au veselit întru acea zi toată curtea, sculîndu-se boiarii de au jucatu în casa cea mare. Şi după aceasta au
f. 295 dăruit Nicolae vodă tuturor boiarilor/cîte un postav şi cîte un atlaz şi altora cîte un postav. După acéia n-au zăbovit Ioan vodă şi au purces în cai de olac la Ţarigrad, grăbindu-se să meargă la Poartă. Şi iar au mai scris cărţi la boiarii ce era pribégi, adeverindu-se cu jurămînt că pre

---

1 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A // 14 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A // 31 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A //

carii i-au greşit, i-au ertat şi să vie fără nici o témere în ţară. Şi le adeveriia şi pentru alte gîlcevi şi pentru datorii că nu vor avea nici un supăr şi cum că vor avea de la domnia sa cinste şi căutare. Carii ştiindu-l din domnia dintîi că iaste stătătoriu la cuvînt s-au încredinţat şi au venit toţ<i>. După acéia au pus mare nevoinţă pentru scosul robilor şi au orînduit oameni de au mers cu fermanul ce-l scosése de la Împărăţie, ca unde vor găsi moldovéni robiţ<i> să fie volnici să-i ia. Scos-au şi de la hanul iarlîm asémene cu fermanul şi au dat şi siiméni hăneşti ca să margă împreună cu oamenii cei domneşti să umble prin Bugeac, pe la Chilia, pe la Smil şi la Brăila şi pe unde găsiia robi, f. 295v bărbaţ<i>, fămei, copii îi lua şi-i trimitea/în ţară. Şi să scotea sute de oameni şi de mueri şi féte şi copii mici şi-i aducea înaintea domnului şi poronciia de li să făcea îmbrăcăminte şi aşa-i trimitea pe la casele lor.

Măcar ca la purcesul lui Ioan vodă i-au adus aminte şi s-au rugat, mergînd la Ţarigrad, să pue nevoinţă la Poartă pentru slobozitul boiarilor de la Varna, dară încă şi cînd au socotit că iaste ajuns în Ţarigrad i-au mai scris cărţi pentru aceasta. Aşijderea au scris şi la capichehaiale ca să silească să facă ispravă pentru acei boiari. Dar întîmplîndu-se schimbare veziriul n-au putut face ispravă în grab.

Măcar că era pe atuncea Dovlet Gherei hanul mare şi putincios, văzînd că are trécere mare la Împărăţie, dar scriindu-i Nicolae vodă cu rugăminte şi trimiţindu-i şi oarece poclon au făcut toate pe voia lui Nicolae vodă, dînd tare poruncă şi pentru scosul robilor şi pentru ca să gonească tătarîi din ţară, carii întrase cu vite pînă aproape de Iaşi şi făcea mari supărări şi năpăşti pămînténilor; şi alte gîlcevi ce avea nohaii cu ţara, toate le-au potolit, arătîndu-se cu dragoste şi cu priinţă lui Nicolae vodă. Scris-au hanului, pentru Nicolae vodă, şi f. 296 musaipii/împăratului: silihtar aga şi ciohodat aga şi rechiptar aga, ca să-l aibă în dragoste, căce şi el şi părinţii lui s-au socotit vrédnici a avea căutare şi cinste de la Împărăţie. Care daca au cetit hanul spun să fie zis: „Noi şi pînă a nu veni acéste cărţi l-am avut în dragoste pe Nicolae vodă; iar de acum, scriindu-ne aceşti fii ai noştri, îi vom avea şi în mai multă dragoste." Şi aşa, precum am zis, de cîte îl poftiia, toate îi făcea pe voe. Şi au lipsit şi supărările céle multe ce făcea tătarîi pămînténilor.

Iusuf paşa veziriul, care stătuse în locul lui Mehmet paşa Baltagiul, încă-l avea în dragoste şi-i scriia adése mectupuri; dar nu aşa cu mărire, precum scriu alţi veziri, ci foarte cu blîndéţe, ca cum ar scrie la un priiaten, numindu-l priiaten şi voitoriu de bine Împărăţiei. Care tituluşuri nu sînt obicinuite a să da domnilor creştini, nici le-au scris vreodată acéste cuvinte la vréun domnu alt veziriu. Şi-l poftiia pe f. 296v Nicolae vodă ca să-i trimiţă veşti din părţile/céle de sus. Şi nu numai veşti, ci şi sfat cerea de la Nicolae vodă, zicîndu-i să-i scrie ce ar şti şi ce ar socoti că iaste pentru folosul Împărăţiei, că-l créde împăratul, ştiind că nu scrie minciuni.

---

23 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A // 27 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A //

Dar lui Nicolae vodă foarte-i era cu greu a răspunde la acéstia; că de o parte cunoştea pe veziriul că era poftitoriu de pace, pe de altă parte vedea pe hanul şi pe craiul şvezescu că umblă cu feliuri de feliuri de meşteşuguri ca să strice pacea care aşezase cu moscalii, scriind la Poartă multe minciuni: cum că moscalii nu să ţin de cuvînt, nici fac céle adeverite, că nu scot oştile ce au în Ţara Leşască şi cum că să pogoară şi alte oşti moschiceşti, şi alte minciuni ca să îndemnéze pe împăratul să rădice oaste asupra Moscalului. Şi muftiul ce era într-acea vréme, Ebezade efendi, încă au scris la Nicolae vodă mectup şi-i da tituluşuri foarte de cinste, care şi aceasta iaste lucru neobicinuit la turci; că muftiul nu scrie carte niciodată la vreun creştin, măcar de ar fi domnu cît de mare. Să mira şi Nicoale vodă de atîta socotinţă ce-i da f. 297 stăpînii, dar nu să înălţa cu firea nimica pentru acéstia, ci cu/smerire zicea: „Acéstea sînt vînt şi fum; Dumnezeul mieu, la tine-mi iaste toată nădéjdea."

De multe ori, cînd îl lăuda vreun boiariu pentru vreo treabă cum că au chivernisit-o bine şi-i zicea aceasta: „Cu înţelepciunea măriei tale s-au făcut", răspundea cuvintele prorocului David: „Eu sînt viiarme şi nu om"; mila lui Dumnezeu isprăvéşte toate céle bune.

Foarte cu greu era lui Nicolae vodă a plini poruncile împărăteşti, fiind ţara prădată şi robită. Şi de altă parte întrase oastea lui Haliţchii, de să aşezase în ţară pe ernatec, precum s-au zis. Pe de altă parte, la ţinutul Orheiului luase cîteva sate un Studinschii, liah şi un Geaun bei, tătar, carii aceştea, aflînd vréme, după ce s-au dus moscalii, mergînd la Poartă şi spuind multe minciuni au luat ferman ca să stăpînească acel loc. Pentru care lucru, măcar că scosése Nicolae vodă ferman să se ia iarăşi înapoi acel loc, să fie al ţării, cum au fost şi mai nainte, dar văzînd că nu dă vrémia îndemînă, n-au vrut să-l arate. Că acel f. 297ᵛ Studinschiii şi cu Geaun au fost isprăvit cu mijlocul/hanului. Hanul, fiind putincios pe acea vréme, s-au temut Nicolae vodă a mai pomeni ceva, ci ţinea fermanul aşteptînd vréme ca să-l poată sluji.

Avea ferman şi pentru scosul oşténilor lui Haliţchii şi l-au trimis la Cara Mehmet paşa, serascheriul de Tighina, carele să şi apucasă ca să plinească porunca şi să scoaţă léşii din ţară. Dar rădicîndu-l de la Tighina şi trimiţind pe Ismail paşa serascheriu, nimica nu s-au isprăvit. Că Ismail paşa nu numai că nu i-au scos pe oşteni din ţară, ci le-au dat voe să şi ernéze, veghind voe craiului şveţescu. Că să purta cuvîntul, cîţ<i> veziri şi paşi să mazilesc, tot pentru voia craiului şvezescu îi schimbă Împărăţia şi să temea de dînsul paşii. Scris-au şi craiul şvezescu la Nicolae vodă, poftindu-l ca să lasă oastea leşască să ernéze în Moldova şi nu vor face nici o supărare lăcuitorilor, că şi hrana lor şi a cailor îş<i> vor cumpăra cu bani; numai cîte puţintel fîn să se dea acelor ce n-au prilej. Răspunsu-le-au şi Nicolae vodă cum că ţara iaste a împăratului şi au dat ferman să iasă oşténii din ţară afară şi cum va f. 298 putea să dea voe să între oşténii în raiaoa împăratului?/ Trebue întîi să

---

20 *ad. marginal* Nicolae, 7221, 1712 A // 40 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A //

dea ştire Împărăţiei şi precum va veni poruncă, aşa să se facă. Dar n-au aşteptat pînă le va mérge răspunsul, ci îndată au trimis ordinanţ la toţi oştenii leşi, lipcani, cazaci, să se rădice să margă să ernéze unde le va plăcea la Moldova. Văzînd şi Nicolae vodă că s-au apropiat de Iaşi şi trag spre ţinutul Suceavei şi a Romanului, neputînd ca să-i gonească, au poftit pre căpeteniile lor ca să nu să împrăştiiaze, aşa, fieştecum, ci să se aşaze precum îi vor orîndui boiarii ce să trimisése cu acea treabă.

Deci ei, daca s-au văzut volnici în ţară, n-au mai aşteptat să-i orînduiască, ci s-au împrăştiiat precum le-au fost voia şi s-au umplut toată ţara de sus şi pînă la Roman. Şi nu numai fîn, ci şi grăunţe şi de mîncare şi de băut lua de la pămînténi. Şi încă cei ce să pusése pe la Hotin şi pe la Cernăuţ<i> aruncasă şi untavă, precum zic ei, şi lua bani de la oameni, de cal cîte <un leu> într-o lună şi făcea mari supărări şi răutăţi pămînténilor. Şi au început a veni de toate părţile jalbe la
f. 298v Nicolae vodă de răutăţile ce fac léşii, că bat, căznescu,/omoară pre oameni şi-şi rîd de fămeile oamenilor şi de féte şi jefuesc nu numai de pin casă, ci şi pre călători. De cîte ori veniia jalobe pentru răutăţile ce fac oştenii, de toate ori trimitea Nicolae vodă la razidentul craiului şvezescu de-i spunea de toate şi-l poftiia ca să scrie la ministrii craiului să scoaţă vreo poruncă la acei oşténi ca să nu mai facă acel <fel> de răutăţi şi totdeauna trimitea razidentul, dar nimica nu să isprăviia . Scris-au şi la craiul şvezescu şi să ruga, să trimiţă să cérte pe acei făcători de rău şi să le dea poruncă să nu mai facă supărări şi răutăţi oamenilor. Şi nici o ispravă nu veniia, fără numai adeverinţă cum că va trimite de va lua seama şi va face certare acelor făcători de réle.

Trimis-au craiul şi o carte ce să chiamă manifest, întru care porunciia oşténilor să nu facă nimica afară din cale, dară nici dintr-acela nici un folos n-au fost; că ei făcea mai multă răutăţi. Mare urgie dumnezeiască era pe lăcuitorii ţării ernatecul acelor oşténi. Care văzînd
f. 299 Nicolae vodă că de aiurea/n-are leac, măcar că era lucru de primejdie, dar pentru folosul de obşte, nesocotind primejdia sa, au scris cu mare jalobă la Poartă de toate răotăţile oşténilor ce fac în ţară. Şi acea jalobă au mers la mîinile împăratului şi îndată, milostivindu-se, au trimis hatişerif groaznic la Ismail, paşa de Tighina, ca să scoaţă pe toţ<i> oştenii din Ţara Moldovei, că de nu-i va scoate nu va fi bine de dînsul.

Daca au mers hatişeriful împărătescu la paşa şi au aflat şi craiul şvezescu şi voevoda Chievschii s-au mîniat pe Nicolae vodă şi foarte bănuia pentru jalba ce-au făcut la Împărăţie. Deci măcar că paşii era făr-de voe aceasta, dar îi căuta a plini porunca, fiind cu hatişerif. Şi au început a zice şvezilor şi lui voevoda Chievschii să trimiţă să rădice pe oşténi de la Moldova, după porunca Împărăţiei. Dar ei cu poveşti şi cu pricini au tot delungat vréme, pînă s-au făcut primăvară. Şi atunce s-au rădicat léşii şi lipcanii şi cazacii, fiind reimentar peste toată oastea Gruginschii, starostele Ravschii şi au întrat în Ţara Leşască, de au
f. 299v început a prăda/satele hatmanului Sinavschii. Întîi au dat năvală la casa lui Costandin Turculeţ, biv vel medel<nicer>, care era moldovean şi

---

4 *ad. marginal* Nicolae, 1712 A / 18 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1712 A //

slujiia reciposполitei, polcovnic. Şi prinzind véste au apucat de au fugit şi au scăpat. De acolo au mers la Sneatin şi s-au nevoit să facă pe drăganii ce era în lăuntru să închine zamca. Dar nimica n-au isprăvit, răspunzîndu-le că să vor bate pînă vor peri toţi şi nu o vor închina. Iar daca au trecut Gruginschii cu oastea au eşit drăganii din zamcă şi s-au tras spre Stanislav, unde mai era oaste şi drăgani mai mulţi şi cîteva tunuri. Iar Gruginschii s-au învîrtit pe acolo cîteva zile, prădînd şi jefuind satele lui Sinavschii, pînă ce au trimis şi hatmanul cîteva steaguri cu un reimentar asupra lor. De care prinzind véste Gruginschii, s-au tras spre apa Nistrului şi au început a trece dincoace. Şi ajungîndu-i gonacii, au apucat o samă de agarlîc şi i-au luat pre toţ<i>. Iar Gruginschii cu oastea sa au venit iarăşi în ţară.

După acéia, daca s-au mai odihnit oastea şi caii, gătindu-se şi mai bine, au luat şi oastea ce mai rămăsése în ţară cu un Zagvoischii strajnic şi luund şi pe ceialalţi cazaci cu asaulul lor, anume Mirovici, f. 300 au întrat/ cu oaste mai grea iar în Ţara Leşască, avînd gînd să răzbată în sus, pînă la Pomeranie, să se împreune cu craiul Stanislav şi cu Cras gheneral, ce era cu oşti şvezeşti acolo şi să ia pe craiul Stanislav să-l ducă cu oşti şi să-l pue craiu în Ţara Leşască.

Început-au a să îngloti acea oaste, dac-au intrat în Ţara Leşască. Că mergea mulţi la Gruginschii de-i scriia la steaguri, cît s-au făcut ca la 20.000 de oameni, toţ<i> înarmaţi, carii prădînd pe unde mergea, au ajuns pînă supt Varşav. Şi atîta s-au îngrozit cetăţénii, cît şedea cu porţile tot încuiate. Şi scriia în gazeturi că au acea groază ce au avut troaditénii cînd au văzut pe greci supt zidurile Troadei şi rîmlénii cînd ştiia pre Anibal lîngă porţile Rîmului.

Trimis-au şi hatmanul Sinavschii în preajma lor oaste Cvarţana şi alte steaguri mai sprintene, dar nu să cuteza să le dea război, ci aştepta să-i dobîndească la vreo strîmtoare şi acolo să le dea năvală. Mers-au dară Gruginschii cu oastea în sus pînă aproape de Toruni. Şi acolo, dînd peste nişte moscali ce fusése la ernatecu, i-au lovit fără véste şi pe mulţi au stricat. Dar fiind mai nainte şi alte oşti moschiceşti şi f. 300v prinzind/ véste au încălecat cu toţii şi au mersu asupra lui Gruginschii şi dîndu-le război i-au înfrînt şi au început a fugi. Iar moscalii s-au luat după dînşii a-i goni. Şi văzind Gruginschii că-i gonesc ş-au strîns toată oastea şi au început a-i tocmi ca să se bată. Prinzind de véste aceasta şi oastea hatmanului, carele mergea tot după dînşii, le-au dat război tare de napoi. Şi aşa puindu-i la mijloc şi dîndu-le război de doao părţi îndată un polcovnic ce-i zicea Soltic s-au închinat cu steagurile ce era supt ascultarea lui. Văzînd aceasta Gruginschii s-au spăimîntat şi au plecat fuga. Asémene au făcut şi alte capete; iar cîţ<i> au rămas au început a-i tăia şi a-i şpîrcui şi pre unii au prins şi vii. Iară cei ce au scăpat, unii prin Silezie şi prin Ţara Ungurească, alţii şi prin Ţara Leşască, strecurîndu-se, au venit de au întrat iarăş<i> în ţară şi au apucat a face obiciuitele răutăţi pămîntćnilor.

---

1 *ad. marginal* Lucruri streine A // 35 *ad. marginal* Lucruri streine A //

Măcar că avea Nicolae vodă grije multă de toate părţile, că totdeauna să lăuda léşii că vor tréce şi vor lovi pe aceştea ce era aici, de ai lui Haliţchii, ori să se cérte să nu mai între nici ei în Ţara Leşască f. 301 şi avea mare grijă să nu să facă vreun lucru ca acela/ că totdeauna poronciia léşii prin starostele de Cernăuţ<i> şi prin pîrcălabul de Hotin că nu vor suferi călcătura oşténilor lui Haliţchii şi le va căuta şi lor a tréce să-i lovască, ori să le dea poruncă să nu mai supere şi el. Pe de altă avea voe rea că nu putea dăjdérii să strîngă orînduialele vistieriei, că nu-i lăsa pe ţărani să umble să însame banii, nici lăsa léşii pe zlotaşi să facă trăsuri oamenilor, că săriia după dînşii cu arme.

Avînd acéste griji domnul şi altele, dar tot nu uita nici pe boiarii ce era închişi la Varna ci totdeauna scriia la fratele său şi la capichehaiale, ca să silească pentru scosul acelor boiari. Că adése veniia la domnu şi jupînésele lor şi cădea cu lacrămi, rugîndu-se să se milostivască pe acei boiari. Iar Nicolae vodă le arăta cinste şi le zicea de şedea şi cu cuvinte bune la mîngîia cum că are nădéjde fără zăbavă să vie şi dumnealor pe la casele sale. Să arăta cu milă spre acéle jupînése, făcîndu-le pe voe de céle ce să ruga, ori pentru scădéria oamenilor, ori pentru alte strîmbătăţi.

f. 301[v] Scris-au în cîteva rînduri la Nicolae vodă acei boiari/ dară răspuns nu le-au făcut, socotind a fi lucru cu primejdie, fiind ei supt urgie împărătească, ca să nu cază cărţile în mîinile cuiva. Numai siliia prin mijlocul terzimanului să se isprăvească, să-i iarte împăratul. Carii daca au văzut că de la Nicolae vodă nu le vine răspuns, au început a să téme şi mai rău, socotind că le iaste cu urgie.

Pentru acéia Lupul vornicul, avînd cunoştinţă cu Dovlet Gherei hanul, au ajuns cu scrisoare la dînsul, făgăduind şi cîţ<i>va bani, după obiceaiul lor, la care nici o treabă nu să poate isprăvi făr-de dare. Scris-au şi hanul în doao rînduri la Împărăţie, mărturisind că nu sînt vinovaţ<i> acei boiari şi rugîndu-se ca să-i sloboază de la închisoare. Spun să fie întrebat împăratul pe veziriul să nu cumva să aibe ţara, sau domnul Moldovei, vreo pagubă, slobozindu-se acei boiari. Şi dînd sama şi veziriul cum că iaste şi cu voia lui Nicolae vodă, au poruncit împăratul să le dea itlac-ferman de slobozenie.

Sfătuit-au atunce unii ca să nu ia acel ferman capichehaialele, ci să meargă la hanul, de vréme ce scrisése la împăratul, că de să va trimite f. 302 la Nicolae vodă va bănui hanul;/ şi s-au trimis fermanul la hanul şi au trimis de i-au scos din cetatea Varnei. Însă şi aceasta au scris priiatenii lui Nicolae vodă, ca să scrie cu mulţemită hanului pentru scoaterea acelor boiari, care au şi scris mectup cu mare mulţemită la hanul.

Daca au eşit de la închisoare acei boiari, ori din îndemnarea cuiva, ori dintr-altă socoteală, n-au vrut să vie în ţară, ci s-au dus întîi la hanul şi de la hanul s-au pus într-un vas şi s-au suit pe Dunăre de au mers în Ţara Muntenească la Basarabă vodă. Părutu-i-au rău lui Nicolae vodă de aceasta, daca au înţeles şi să îndemna să arunce mînie

---

1 *ad. marginal* Nicolae, 7220, 1713 <sic> A // 15 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A // 24 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A // 39 *ad. marginal* Nicolae, 1712 A //

şi scîrbă pe dînşii şi să le facă mare răotate, ca unor nemulţemitori. Că Lupul Costache vor<nicul>, cum au eşit de la închisoare, au scris o carte la Nicolae vodă şi nimica nu mulţemiia, ci încă oarecum scriia cu semeţie. Că scriia într-acest chip: „Iată că ne scoase şi pre noi, Dumnezeu, dintr-această închisoare, cu mîna măriei sale hanului, fiindu-ne măria să stăpîn vechiu şi aflîndu-ne dreptate...“ şi altele ca
f. 302v acéstia. Dar n-au vrut Nicolae vodă să mute gîndul cel bun ce pusése din/ ceput pentru dînşii, ca să le facă bine şi vrea să fie binele deplin, zicînd că de nu va fi cunoscut binele de dînşii, va fi de Dumnezeu; dar încăşi şi ei mai pe urmă vor cunoaşte, precum s-au şi făcut. Că mergînd în Ţara Muntenească şi scriind la Nicolae vodă cărţi cu ponturi, toate le-au priimit şi la toate le-au făcut răspuns pe voia lor şi întărindu-le cu adeverinţă domnească şi cu giurămînt cum că venind în ţară nu vor avea nici o nevoe, ci încă cinste şi căutare.

Carii văzînd acéste răspunsuri au venit în ţară şi făr-de zăbavă pe Lupul l-au pus vornic mare de Ţara de Gios şi <pe> Jora log<o>făt mare. Şi atunce să căia căci n-au venit drept în ţară, ci au umblat pe la hanul şi pen Ţara Muntenească. Cînd s-au fost făcut fermanul pentru scoaterea lor au fost uitat să pue şi pe Maxut postélnicul şi au rămas la închisoare. De care înţelegînd Nicolae vodă au scris la capichehaiale şi au scos şi alt ferman pentru scosul lui şi l-au trimis la Nicolae vodă, care l-au trimis cu un postelnicel la Varna de au scos şi pe Maxut. Şi venind în ţară l-au pus vornic de Botoşani.

Acéstia şi altele isprăviia Nicolae vodă de la Poartă, avînd trécere
f. 303 şi nume bun şi priiateni./ Dară lucrurile ţării îl făcea să fie trist şi cu voe rea, fiind ţara răsipită. Pe de altă parte căzuse lăcustele şi stricase mai peste tot locul pîinile; pe alta léşii mînca şi jăfuia tot ce mai găsiia, de rămăsése lăcuitorii ţării la mare lipsă şi sărăcie. Birul, pocloanele şi alte dări obicinuite ale ţării şi cheltuialele nu să mai scăzuse nici cum, ci căuta să fie toate deplin. N-au supărat, drept aceasta, Nicolae vodă pe lăcuitori cu niscare dări gréle, ci numai orînduialele lua, după obiceaiu şi acélia nu niscai sume mari. Care şi aceasta era cu mirare cum luundu-se aşa bani puţini să putea plăti toate poruncile împărăteşti.

Într-acest an au rădicat Nicolae vodă un obiceaiu rău, ce să făcuse de cîţ<i>va ani, de da deseatină ţărănéşte toţ<i> boiarii şi mănăstirile. Şi au făcut carte cu mare blestem să nu mai fie acel obiceaiu. Nu să punea ţenchiu sau hotar supărărilor şi nevoilor ce veniia ţării, ci cu trécerea zilelor să îndoia şi să adăogea alte nevoi, mai proaspete. Că
f. 303v tot într-acel an pornindu-se din zavistie un alai bei/şi cu cîţ<i>va căminicéni s-au dus la Ţarigrad şi au cerşut de la Împărăţie să le dea cetatea Sorocii şi cu o parte de loc şi să dea oarece venit Împărăţiei. Carii dusése acolo izvod cum vin locurile marginii, arătînd socotéle că ar fi mai de folos să fie turci la acea cetate, decît moldovéni, carii lesne să hainescu. Şi fiind vremile turburate, venise lucrul la cumpănă

---

35 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A //

să fie pe voia lor, de n-ar fi pus mare nevoință Nicolae vodă scriind la stăpîni céle ce să cădea și la capichehaiale ca să cheltuiască și să dea ce vor putea, numai să nu să facă acest lucru.

Avea și această bunătate Nicolae vodă, nu obosiia cînd i să înglota nevoile și trebile, nici avea préget, ci afla feliuri de feliuri de mijloace pentru ca să isprăvească trebile ce era pentru folosul țării. Scrisu-au, dar, atuncea la Poartă multe socotéle asupra aceștii trebi, cum că aceasta iaste împotriva ponturilor ce s-au legat la Carlovița, între Împărăție și între alte crăii creștinești. Că așa să așezase, ca să nu ia din pămîntul Moldovei nici odinioară. Arăta și alte socotéle. Știia de f. 304 la răposatul/Exaporitul, părintele său, zicînd că trebue să se ție și să nu [să] strice Împărăția adeverințele ce au dat acei trecuți împărați raialelor și celor ce li s-au supus și să nu-i scoață din obiceaiurile lor, ca să nu să ferească și alte limbi și țări a să supune Împărăției. Și precum face acela ce are gînd să prinză pasări: hrănéște o pasăre într-o cușcă și o grijaște ca să amăgească și să prinză și alte pasări, așa să cade să facă și Împărăția cu ceia ce sînt supuși supt stăpînirea sa.

Acéstia și altele asémene scriind Nicolae vodă, care știia că plac turcilor, cheltuind și cîț<i>va bani și nefiind voia lui Dumnezeu să să ia acea cetate, au isprăvit de nu s-au luat Soroca, precum s-au zis.

Făcuse și némții o palangă la Dorna, pe Bistriță, unde să hotăresc cîmpulungénii cu ungurii, aflînd vréme, cînd era răzmiriță în țară, de venisă cîț<i>va némți și începuse a lua și vamă de la neguțătorii ce trecea cu povară și nu lăsa pre pămînténi să dea ajutoriu la nevoile țării, nici să plătească gorștina. Scris-au Nicolae vodă la comendatul de la Maramorîș pentru aceasta, că nu să cade să facă palangă pe locul țării și să trimiță să o strice. El au răspuns că dau sama maramoroșanii f. 304^{v} că acel loc/iaste unguresc și zic că au și dirése și alte pricini ca acéstia. După acéia au scris gheneraliul de Sibiiu pentru acea palangă că s-au făcut cu îndemnările maramoroșanilor, ca să fie pricină să se înceapă niscai vrăjbi între împărați. Pentru că la ponturile păcii scrie și aceasta: la margini să nu să facă palange nici despre o parte, nici despre alta. Și scriia gheneraliului să socotească să nu cază mai rău pe urmă, daca să va auzi la Împărăție; ci să nu să potrivască maramoroșanilor, că ei ar fi bucuroși să se înceapă niscai amestecături. Îi scria și aceasta gheneralului să trimiță numai să răsipască acea palangă, că <de> nu va trimite dumnealui, va trimite Nicolae vodă și o vor strica de pe locul țării. Care cărți daca au mers la gheneraliul, au trimis îndată de au rădicat acei némți și au răsipit palanga și alte case ce mai făcuse acolo.

Totdeauna turbura cu scrisori hanul și craiul șvezesc pe împăratul și să nevoia să strice pacea cu moscalii, scriind cum că moscalii n-au f. 305 eșit din Țara/Leșească, precum s-au fost așezat și cum că au gînd rău. Și multe ca acéstea scriia, ca să se îndémne împăratul să oștească iar împotriva moscalilor. Trimis-au împăratul pe un imbrohor în Țara

---

4 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A // 16 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A // 37 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A //

Leşească cu solie. Trecînd pe aicea pen Iaşi şi împreunîndu-se cu Nicolae vodă au spus cum că mérgerea lui iaste mai mult ca să afle eşit-au moscalii din Ţara Leşească, au ba? Înaintea acestui imbrohor mersése în Ţara Leşească şi un mărzac de la hanul şi un agă de la Ismail paşa, pentru această pricină. Pre carii priimindu-i léşii cu cinste şi dăruindu-i, i-au trimis înapoi. Şi au gătit şi despre partea léşilor sol mare, pre Homintovschii, voevoda Mazoveţchii, şi l-au trimis la Poartă. Cu cîtăva vréme mai nainte să făcea cuvînt de mérgerea acestui sol mare la Poartă, despre partea reciprospolitei şi a craiului Avgust, dar s-au trăgat vréme mai trei luni pînă au purces. Că tot mergea din tîrgu în tîrg gătindu-se şi cumpărînd de céle ce-i trebuia, ca să facă zăbavă. Că nu ştiia bine cum umblă trebile la Împărăţie cu léşii, fiind léşii împărecheaţi: că unii ţinea cu craiul Avgust, alţii cu f. 305v craiul/Stanislav. Cei ce ţinea cu Stanislav să afla la protecţia Împărăţiei Turceşti, împreună cu craiul şvezescu, adecă voevoda Chiovschii, Vişnoveţchii, Tarlovin stolnicul, Crişpin starostele Bobrouschii, şi alţii mai mici, carii zicea către Împărăţie că toată reciprospolita leşască iaste cu dînşii la un cuvînt şi toţ<i> voescu craiu pe Stanislav, numai una că să tem de moscali. A dooa şi craiul Avgust are oaste săsască pe lîngă dînsul. Pentru acéia, neavînd ce face şi făr-de voia lor să supun craiului Avgust. Dar cînd ar oşti Împărăţia împotriva moscalilor, atunce şi ei şi toţ<i> léşii, împreună cu oştile împărăteşti, vor merge asupra moscalilor. Care voroave au făcut de n-au dat aundienţie Împărăţiia solului Mazoveţchii vreo 8 luni. Sosit-au acel sol în Iaşi, oct<omvrie> 8 şi i-au făcut Nicolae vodă alai frumos, cum să cade, trimiţind înainte boiari şi slujitori şi l-au adus cu mare cinste. Venit-au la curte de s-au împreunat la curte cu Nicolae vodă cu multe ţeremonii şi cu mare politie, au făcut voroavă. Şi la purces iarăşi cu alai şi cu mare cinste mergînd şi însuş<i> Nicolae vodă, de l-au petrecut pînă la un loc./

f. 306 Daca s-au plinit anul din domnia lui Nicolae vodă au chiemat pre toţ<i> boiarii în casa cea mare şi aducînd catastişele vistieriei le-au arătat cîte dăjdi şi cîte venituri domneşti s-au strîns într-acel an. Au arătat şi catastihul de cîtă cheltuială s-au făcut cu domnia noao şi cîte s-au dat la obiciuitele dări ale ţărîi şi la alte cheltuiale ce s-au făcut cu vezirii, cu hanul şi cu paşii ce veniia de la Tighina.

Să mira boiarii carii ştiia rîndul cînd să cetiia anume condéele de céle ce s-au dat pentru domnie noao, că să didése foarte pe puţin de cum s-au fost dat la alte domnii. Dar măcar că prea multe cheltuiale nu s-au făcut, tot n-au cuprins suma veniturilor toate cîte s-au cheltuit şi s-au aflat mai multe date de Nicolae vodă pungi de bani. Arătat-au atuncea Nicolae vodă boiarilor şi suma domniei lui cei dintîi, că era în vistierie toate izvoadele de cîte să scosése pe ţară atunce şi de alte venituri. Era izvoade şi de cîte să cheltuise şi la acea domnie şi la toate f. 306v trebile şi dările ţărîi./ Şi luundu-le seama s-au aflat cheltuite mai multe

2 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A // 24 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //

pungi de bani.

Atunce au zic Nicolae vodă boiarilor: „Boiari dumneavoastră, văzutu-s-au sumele domniei noastre cei dintîi şi a anului ce am domnit pînă acum, din mila lui Dumnezeu. Răspundeţi dumneavoastră de să va fi mai luat vreun venit şi nu s-au pus în samă, sau de iaste vreun condeiu afară din cale."

Răspuns-au şi boiarii într-aceasta chip, cum că toate veniturile sînt puse şi cheltuialele sînt toate mai pe puţin de cum să făcea alte dăţi. Zis-au Nicolae vodă boiarilor să-i facă zapis pe banii ce era cheltuiţi mai mult. Şi s-au făcut zapis; şi iscălindu-l toţ<i> boiarii [şi] s-au dat la mîna domnului.

După ce au trecut toamna, în al doilea an al măriei sale, în postul Crăciunului, iară au intrat în ţară toată oastea craiului svezescu şi a lui voevoda Chiovischii. Şi s-au aşezat pe ernatec la Hotin, la Cernăuţi, la Suceavă, la Neamţu. Ajunsése unii şi la Bacău; şi făcea multe răotăţi în ţară. Nu avea ce să le mai facă şi Nicolae vodă văzînd la cîtă socotinţă
f. 307 avea Împărăţiia pe craiul şvezescu/ şi să temea şi Ismail paşa de dînsul. Că de curînd mazilise Împărăţiia pe veziriul Iusuf paşa şi au făcut vezir pe Suleiman paşa. Să purta cuvîntul cum că craiul şvezescu şi cu hanul au fost pricina maziliei lui. Că tot îndemna pe împăratul să strice pacea cu muscalii, iară Iusuf paşa tot punea piiadecă şi să nevoia să nu să strice pacea.

După aceasta, dorind împăratul ca să iasă din Ţarigrad, la Odriiu, pentru ca să trimiţă şi pe craiul şvezesc la ţara lui, cu cinste, precum să adeverise, au dat poruncă să se strîngă toate oştile, că va să oştească împotriva moscalilor. Şi la noem<vrie, loc gol> zile au purces din Ţarigrad de au mers la Odriiu. Dar multe sémne réle i s-au întîmplat la acea călătorie. Că au ploat în cîteva zile tot ploi mari şi reci, de au perit mulţi oameni.

Mare părére de bine avea craiul şvezescu, înţelegînd că au venit Împărăţia la Odriiu şi cum că va să oştească împotriva moscalilor, socotind că va întra şi el cu oşti împărăteşti în Ţara Leşească şi va face ce va vrea. Dar bucuria lui au fost în deşert; nici ştiia céle ce era să-i
f. 307v vie asupră, precum să va scrie/la rîndul său. Trimis-au împăratul poruncă la hanul şi la Ismail, paşa de Tighina, pentru craiul şvezescu, ca hanul să aducă toţ<i> tătarîi de la Crîm, iar Ismail paşa să poarte grija de toate ce ar trebui pentru călătoriia craiului, şi amîndoi să-l ducă cu oştile pen Ţara Leşască. Şi de vor vedea că léşii dau cale şi nu să pun împotrivă nimica, să oprească şi ei oştile şi să nu lasă să facă vreo stricăciune în Ţara Leşască. Iar de le vor eşi înainte ori léşi, ori moscali, vrînd să-i zăticnească, atunce şi ei să se apuce de arme şi să dea războı. Şi oricum ar fi, numai să facă cale craiul şvezescu şi să-l ducă pînă la Pomerania.

Trimisu-i-au craiul, împăratul, toate cîte îi era trebuitoare: bani de ajuns, cai, podoabe, cară şi alte lucruri. Şi-i scriia ca să se gătească să margă la ţara lui, împreună cu oştile ce s-au rînduit.Făcutu-s-au toată

---

2 *ad. marginal* Nicolae, 7220 A //

gătirea pentru purcesul craiului şvezescu. Şi au venit mulţime de tătari f. 308 de s-au tăbărît împrejurul Tighinii./ Văzînd şi craiul că toate sînt gata şi numai la purces au rămas lucrul, au început şi el a arăta sémne că să grijaşte de purces şi au trimis ofiţeri în ţară, cu bani, de umbla cumpărînd cai. Şi acéstia le făcea ca să se prelunge vrémia, că aştepta să sosească craiul Stanislav de la Pomeranie, la care trimisése pre un secretar să-l aducă; dar foarte pe taină, cît nime să nu ştie de aceasta.

Iar hanul şi Ismail paşa, daca au venit vréme care săcotiia să pornească pe craiul, a treia zi după bairamlîcul turcesc rînduise şi scrisése şi conacele. Şi să gătiia şi Nicolae vodă să le iasă înainte la Ţuţora. Şi era să purcează şi hanul cu tătarii înainte, iar craiul şi paşa mai pe urmă era să margă, pe alt drum şi să se împreune la Ţuţora, cu toţii. Şi acolo era să le scoată Nicolae vodă conac şi daruri.

Dar deaca au venit vrémia şi i-au zis craiului să purcează, el au răspuns că nu poate, aşa în grab, să purceagă, puind multe pricini. Dar pricina cea adevărată era că aştepta pe craiul Stanislav, numai nu vrea să spue. Scris-au hanul carte la împăratul cum că au făcut toată gătirea f. 308ᵛ pentru purcesul craiului şvezescu şi tătarîi/ ş-au lăsat casele şi au venit pentru dînsul şi el acum află pricini şi îndelungă vrémia şi nu va să purceagă.

Mîniiatu-s-au foarte împăratul, daca au văzut cartea hanului. Dar şi mai nainte începuse a să căi de céle ce făcuse pentru craiul, de au stricat pacea cu moscalii şi au cunoscut că nu plăcea aceasta nici umalelor nici oşténilor. Şi socotiia că de nu va vindeca aceasta poate să se facă şi vreun zorbalîc. Pe de altă parte adeverindu-se că nevoinţa craiului şvezescu nu iaste pentru folosul Împărăţiei, ci pentru dînsul, iar Împărăţiia să aibă şi pagubă, îndemnînd să oştească asupra moscalilor, acéstia au început a gîndi şi a prepune împăratul. Şi la acest prepus <l-au pus> mai mult armistriţie ce să făcuse Ştemboc, gheneral şvezescu, în Holsaţia cu moscalii şi cu sasii, carii atunce avînd război acolo pentru Pomerania au dat parola, în 15 zile să nu să apuce de arme nici unii, nici alţii. Care spun să o fie făut şvezii ca să poată scoate pe craiul Stanislav pentru oştile moschiceşti şi să-l pornească tiptil spre Tighina, precum s-au şi făcut.

f. 309 Pentru această pricină dar şi pentru altele neştiute, / că să zice: „Inima împăratului iaste fîntînă adîncă“, au schimbat şi împăratul socoteala şi dragostea ce avea către craiul şvezesc spre prepusuri şi spre urîciuni, precum s-au şi arătat mai pre urmă. Şi i-au scris însuşi împăratul name craiului ca să se scoale şi să se ducă în ţara lui pen Ţara Leşească, cu oştile ce s-au rînduit. Iar craiul, ştiind în cîtă dragoste îl avea împăratul mai nainte, au socotit că şi atunce va lăsa pe voia lui.

Drept acéia au răspuns că nu iaste gata bine, nici au putut aşa, în grab, să se gătească ci să mai trimiţă Împărăţia şi alţi bani de cheltuială; şi gătindu-se bine, să va scula şi va mérge la ţara lui. Şi cu vorbe ca acéstia socotiia să întoarcă pe împăratul să-l mai lasă. Dar şi împăratul socotise şi alesése pentru craiul şvezescu, numai să-l pue în

---

40 *corectat* craiul A //

mînă, ori cu voe, ori făr-de voe. Şi daca i-au mers véste cum că nu va să purcează şi pune pricini, s-au aprins împăratul de mînie şi au trimis pe imbrohorul cel mare şi pe ceauş başa şi au scris şi la craiul hat<i>şerif să caute să se ducă făr-de zăbavă în ţara lui cu oştile ce i s- f. 309ᵛ au rînduit./ Iar de are alt gînd, ca să facă într-alt chip, să socotească că apoi să va face şi amintrilea; ci numai să se ducă.

Aşa scriia hateşeriful dupe care s-au scos suretul şi s-au trimis de la Tighina. Scris-au şi hanului poruncă să facă cum va şti şi să-l pornească; şi de n-ar vrea de bună voe, să-l prinză şi să-l trimiţă unde era porunca Împărăţiei. Dupe care poruncă au trimis hanul la craiul şvezescu şi i-au zis să se scoale să purcează. Iar el au răspuns că de l-ar omorî, nu să va duce nicăirea.

Atunce au poruncit hanul de i s-au tăiat obroacele ce i să da şi s-au rădicat şi odăile céle inicereşti ce-l păziia şi au pus de i-au încungiurat curtea oastea tătărască şi turcească şi le-au poruncit nici apă să nu lasă pe şvezi să ia. Şi iară au răpezit hanul la Împărăţie cum că nici într-un chip craiul nu va să iasă, ci zice că acolo va peri.

Daca au pornit la Împărăţie paşa şi hanul şi acest mai de pre urmă răspuns al craiului au trimis şi aicea în ţară agii şi beşlii şi siiméni hăneşti şi au scris buirultăuri la Nicolae vodă, ca să scoată din ţară pe f. 310 toţ<i> léşii. Şi scriia să orînduiască slujitori de ajunsu, împreună/ cu cei trimişi de la Tighina, ca să-i poată goni şi pre léşi şi pre şvezi din ţară. Iar de să vor pune cumva împotrivă, făr-de nici o milă bătîndu-i şi omorîndu-i, să-i scoaţă din ţară afară. Şi au chiemat paşa pe chehaiaoa lui de l-au învăţat să scrie la Nicolae vodă să pue nevoinţă la această treabă şi să trimiţă oaste multă, măcar şi singur să încalece şi să margă, numai să scoaţă pre oşténi afară. Că de nu va putea să-i scoaţă iaste mare ruşine dovletului şi apoi va vrea să dea seama; că s-ar fi trimis şi mai multă oaste de la Tighina, ci pentruca să nu facă călcătură ţării, nu s-au trimis.

Sosit-au cărţile capichehaialei mai nainte agilor. Care văzînd Nicolae vodă au chiemat pe Antiohie Jora, vel log<ofăt> şi pe Ioann Balş, vel ban şi pe Gheorghie, vel paharnic şi pe Iamandi, vel clucer şi le-au dat poruncă să se gătească să margă cu agiii şi cu oastea ce venise de la Tighina, să scoaţă pe oşténii ce erna în ţară, orînduindu-le să ia şi din siiménii de curte şi din siiménii hătmăneşti i ageşti şi din căpitani. Că avea atunce Nicolae vodă un steag de slujitori sîrbi de/ şedea în f. 310ᵛ curte şi din călăraş<i>; s-au orînduit să dea şi boiarii şi mănăstirile cîte o samă de oameni.

După ce au dat porunca la acei boiari au scris cărţi la mazili şi la pîrcălabii de la ţinuturi, la care era léşi mai puţintei, la Cîmpulung, la Bălţăteşti, la Tîrgul Neamţului, la Piatră şi pe aiurea, cum că au venit poruncă tare să scoaţă pe léşi din ţară; ci să caute să-i scoaţă de pe acéle locuri. Şi măcar că în buirultăuri scriia bătîndu-i şi omorîndu-i să-i gonească din ţară, dar Nicolae vodă, avînd inimă creştinească, tari porunci trimitea, nimenea să nu-i jăfuiască sau alt supăr să le facă, ci

---

45 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A //

numai să-i scoaţă din ţară afară.

Mare bucurie şi părére de bine au fost tuturor cînd au aflat pentru scosul léşilor, cît făr-de îndemnarea nimenui, într-acea zi, seara, au tras clopotele la toate biséricile şi s-au făcut paraclis şi acathist. Aşijderea şi a doa zi, dimineaţa şi lăuda pre Dumnezeu că au mîntuit ţara de léşi, făcînd litanii şi rugăciuni pentru sănătatea domnului. Pentrucă mari şi nesuferite răutăţ<i> începuse pe urmă a face ticăloşilor pămînténi. Că mîncînd şi istovind tot de la bieţii ţărani - las f. 311 a zice céle mai mari/ grozăvii ce făcea - începuse de mergea şi pe la casele mazililor şi ale boiarilor şi pe la mănăstiri şi istoviia tot ce găsiia.

Mergînd, dar, poruncă le mazili pentru oşténii ce era împrăştiaţ<i> mai cîte puţintei, au uitat porunca ce le-au dat Nicolae vodă, puindu-i în butuci şi jăfuindu-i de céle ce găsiia la dînşii. De care înţelegînd Nicolae vodă, iarăşi, a doa oară şi a treia au trimis poruncă ca să nu jăfuiască pe léşi, ci numai să-i scoaţă din ţară. Dar deşi înţelegea unii, iar cei mai mulţi făcea cum ştiia ei: lua tot ce găsiia la dînşii şi-i ducea goli şi desculţi, numai cu un sucman, şi-i da peste hotar la unguri, pe alţii la léşi.

Au mai venit şi altă carte de la Tighina, întru care scriia că încungiurîndu-se curtea [curtea] craiului şvezescu au prins nişte cărţi ce le trimisése oşténii din ţară, care cetindu-se scriia într-acesta chip: „Iată că trimite hanul şi paşa oaste ca să vă scoată din Ţara Moldovei. Dar voi să nu băgaţ<i> samă, ci să vă strîngeţ<i> la un loc; şi de vor veni asupra voastră voi încă să vă apăraţi, căci acéştia ce fac ei nu sînt cu ştirea împăratului". Şi scriia capichehaiaoa cum că au scăpat mai f. 311ᵛ nainte/ şi alte cărţi şi să-i fie aminte de acesta.

Trimis-au Nicolae vodă îndată de au chiemat pe razidentul craiului ce era în Iaşi şi l-au întrebat de i-au venit niscareva cărţi de la craiul? El au spus drept că i-au venit şi le-au trimis îndată la Cernăuţ<i>. Atunce au poruncit Nicolae vodă să nu mai fie slobozi şvezii ce era în Iaşi. Şi au orînduit pe un bulucbaş cu slujitori de păziia la gazda ce era, ca să nu margă la dînşii nime, iar nu cu vreo altă necinste şi obrocul ce avea li să da deplin.

Răpęzit-au Nicolae vodă îndată ca să întoarcă cărţile ce au trimis la Cernăuţ<i>, dar n-au putut să le ajungă, că şvezii avea cai de poşte la toate conacele, din Tighina pînă în Iaşi şi din Iaşi pînă la Cernăuţ<i> şi la Ocnă, numai pentru purtatul cărţilor. Sosit-au agiii şi oastea de la Tighina în Iaşi la ghenarie 17 zile şi au şezut trei zile de ş-au odihnit caii şi s-au gătit bine. După acéia au purces împreună cu boiarii şi cu altă gloată şi mergea spre Cernăuţ<i>, că acolo era toate căpeteniile oştii leşeşti: Zagvoischii strajnicul, Becherschii, Rosohavschii polcovnicii şi alţii, carii prinsése de véste cum că merg f. 312 să-i scoaţă. Şi au trimis de ş-au strîns/ toţ<i> slujitorii, carii era mai pe aproape, şi sta gata, grijiţi.

Înţelegînd de aceasta boiarii şi agiii carii mergea cu oastea au scris

15 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A // 35 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A //

la Nicoale vodă să le mai trimiță și pe hatmanul și să mai dea și alți slujitori, că léșii au prinsu de véste și să strîng la un loc și au gînd să nu să dea, ci să se apere. De care înțelegînd Nicolae vodă au orînduit și pe Ioann Buhuș hatmanul cu o samă de slujitori de cei de curte și din cei de afară și cîț<i>va boerenaș<i> de curte. Că pe hatmanul l-au poftit și mai nainte boiarii; că unde este hatmanul ascultă și oștile mai bine. Și alta, că are tobe și trîmbițe, de să dă știre oșténilor la purces și la alte trebi.

Purces-au, dar, și hatmanul. Dar pînă a sosi acolo acei trimiși, întîi apropiindu-se spre Cernăuț<i> și luund véste adevărată acei oșténi ce era strînși acolo, carii era ca vreo 2.000 de oameni, léși cu lipcani și cu moldovéni, ce să scrisése în leafă au socotit întîi să trimiță podghiaz să ia limbă să afle cîtă sumă de oameni vine și ce socoteală iaste; că alte vești de la Tighina nu le mai veniia, fiind f. 312v craiul/ încungiurat, numai acéle cărți ce zic că au scăpat, de li-au mers. Apoi iară au socotit de n-au trimis podghiaz, ci au trimis un ofițeriu sved de s-au împreunat cu agiii și cu boiarii la Botoșani. Și au întrebat pe agii cu ce poruncă merg în sus? Agiii au răspuns că au venit poruncă de la puternica Împărăție, cîț<i> oșténi vor fi de ai lui voevoda Chiovschii în Moldova să iasă toț<i> din țară și să se ducă unde vor vrea; iar cîț<i> vor fi șvezi să margă la craiul lor și să vor da oameni de vor mérge cu dînșii. Răspuns-au și el că nime nu să va clăti din loc pînă nu va veni urdinanț de la craiul șvezescu. Pre carele, daca au răspuns într-acesta chip s-au mîniiat agiii și l-au dat să-l ție cu pază. Venise cu dînsul și cîț<i>va lipcani; ci pe aceia i-au luat beșliii pașii în samă. Și întrebîndu-i noaptea au spus că acel ofițer au venit în chip de strajă, ca să vază cîtă oaste iaste și de ar putea să ia și limbă.

Apoi, dimineața, agiii și boiarii au socotit de au scris carte la cei ce era la Cernăuț<i> și au trimis-o tot cu acel ofițer, întru care scriia f. 313 într-acesta chip: „Iată că au venit/ poruncă de la putérnica Împărăție să eșiț<i> dumneavoastră din Țara Moldovei. Trimis-au spre aceasta și oameni cu noi, ca de nu veț<i> înțelége dumneavoastră să eșiț<i>, și făr-de voe să vă gonim și să vă scoatem din țară afară. De care nici domnul nostru, nici noi, n-am poftit să petréceț<i> dumneavoastră vreun rău. Pentru acéia prieténește sfătuim pe dumneavoastră să vă sculaț<i> să vă duceț<i> în țara dumilorvoastre, ori într-altă parte, unde veț<i> vrea și să nu vă puneț<i> împotriva poruncii împărătești."

Răspuns-au, dară și léșii mai în scurt cum că cinstea domnului o feresc, dară nici din loc să se rădice făr-de urdinanțul craiului nu vor putea. Însă s-au rugat să-i mai aștépte, pînă le va veni răspunsul, că au scris și ei la Tighina.

Crișpin, staroste Bobrouschii, fiind la Tighina, s-au apucat înaintea hanului pentru ulan polcovnicul cu toț<i> lipcanii, cum că nu să vor pune împotrivă și să va închina lui. Și au trimis să nu să pue împotrivă, ci să se închine, carele mergea împreună cu agiii și cu boiarii. Apropiindu-să, dară, de Cernăuț<i> agiii și boiarii cu oștile, Gavriil Milescul, biv vel vornic, fiind acolo staroste, măcar/ f. 313v că era cuprins de léși și cu vărți împrejurul gazdei lui, dară tot

să ajungea cu moldovénii ce era scriş<i> la léşi şi-i îndemna să se osebască din léşi şi să rămîe în ţară, că-i va erta domnul de greşala lor. Trimisu-le-au această poruncă şi agiii şi boiarii ce era cu oştile; aşijderea au trimis cuvînt şi lipcanilor să nu să pue împotrivă, ci să se închine. Şi măcar că într-acea zi să gătise şi era să se bată, iar a doa zi dimineaţa au eşit întîi moldovénii şi s-au închinat. După acéia au eşit şi lipcanii toţ<i>, cu care s-au amestecat şi léşi, zicînd că să vor închina şi ei. Iar cîţ<i> léşi au mai rămas, i-au trimis cu cîţ<i> beşlii şi cu slujitori ca să-i treacă peste hotar. Aşijderea şi pe lîngă lipcani au pus béşlii şi slujitori ca să-i ducă la Tighina. Iar pe o samă de drăgani léşi în port svezescu, carii era de toţ<i> 70 şi 150 pedestri, pre aceştea i-au luat agiii cu sine şi cu boiarii, ca să-i ducă la Tighina.

Mare grijă avea Nicolae vodă de acei oşténi, daca au înţeles că să f. 314 strîng la un loc şi au gînd să se pue împotrivă./ Iară daca i-au venit véste cum că s-au isprăvit o treabă mare ca acéia s-au bucurat foarte şi au dat laudă lui Dumnezeu.

CÎND AU NEMERIT CRAIUL STANISLAV LA MOLDOVA.

Fiind încungiurată curtea craiului şvezescu, precum s-au scris, trimis-au hanul la Nicolae vodă pe un Eiup bei aga, făcîndu-i ştire cum că au luat véste adevărată pentru craiul Stanislav că cu bună samă într-acéste zile iaste să treacă pen Moldova; ci să-i fie aminte şi să-l poprească. Nu ştiu această véste din cărţi ce prindea, fiind încungiurat craiul şvezescu, au de la alt cineva aflase hanul. Măcar că această véste o simţise şi Nicolae vodă din nişte avizii, ce scriia că craiul Stanislav au purces din Holsaţia, de la Miclemburcu şi mergea cu poşte şi unii zicea că mergea să mai aducă oaste şvezască, alţii că mérge spre Tighina, dar tot nu credea Nicolae vodă să facă una ca acéia craiul Stanislav. Pentru acéia au răspuns şi lui Eiup bei şi hanului, că aceasta poate să fie şi minciună şi poate să se facă aceasta şi cu meşterşug; dar încăşi îi va fi aminte. Şi cu acéste răspunsuri/ au pornit pe Eiup bei f. 314v înapoi. Dar au întrat acea grijă în inma domnului şi au dat poruncă în toate părţile, orice ofiţer şved ar nemeri, să-l trimită la Iaşi.

Într-acéle zile, iată, au venit şi nişte cărţi de la Manolache Ruset, vornicul, carele să tîmplase la satul fiiu-său, Ştefan stolnicul, lîngă tîrgul Bacăului. Scriia întîi pentru léşii ce era la Bacău că cerea multe priviianturi de la oameni şi fac multe supărări oamenilor şi să laudă că vor aprinde şi curţile stolnicului Ştefan şi cum că au încălecat cu cîţ<i> oameni au avut şi cîţ<i> au mai putut strînge. Şi lovindu-i făr-de véste cu gloată i-au spart şi i-au prins pre toţ<i> şi cum că-i aduc pre toţi în butuci şi cu steagurile lor şi cu ofiţerii lor. După aceasta scriia să fie mai nemerit acolo trei ofiţeri şvezi şi cu 4 slugi şi să văd a fi oameni de treabă. Şi cum că văzînd acéste turburări cu prinsul léşilor i-au făgăduit galbeni să-l treacă în Ţara Ungurească, de unde au venit, şi să nu-i ştie nimeni. Şi cum după acéia le-au zis vornicul că acéia nu să poate, ci

---

13 şi 23 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A // 17 *lipseşte* U //

trebue să margă la domnu. Au priimit, numai s-au rugat să nu-i ducă f. 315 zioa în Iaşi şi vor mérge şi la domnu./ Şi scriia vornicul că vine cu dînşii şi-i va aduce la mănăstire la Galata şi să aibă răspuns de la domn.

Văzînd Nicolae vodă scrisoarea vornicului Manolache, îndată au prepus că într-acei ofiţeri va fi şi craiul Stanislav. Şi au dat răspunsul vornicului să-i ducă, şi, sosind noaptea la Iaşi, să-i facă ştire. Ei, venind, au mers pe la Galata şi au întrat cu toţii acolo. Şi lăsînd pre cei mai mari acolo, cu fiiu-său Ştefan stolnicul, au venit Manolache vor<nicul> cu unul în Iaşi. Şi măcar că trecuse cîtva din noapte, de să culcase domnul, dar viind postélnicul cel mare şi făcîndu-i ştire au trimis de i-au chiemat la curte pe vornicul şi cu acel ofiţer. Însă întîi au chiemat Nicolae vodă pe Manolache vornicul şi l-au întrebat cu amăruntul; dupe acéia au chemat şi pe ofiţeriul acela şi l-au întrebat ce oameni sînt şi dincătro vin şi unde merg. El au dat seama pentru sine că iaste şved, iar pentru cel ce rămăsése la Galata cum că iaste franţoz şi-i iaste numele Laurenţie, colonel şi să află şi el în slujba craiului svezescu şi vin din Pomeranie şi au trecut din Ţara Ungurească în Ţara Muntenească, fiindu-le aminte să cumpere şi nescareva cai. Şi acum merg spre Tighina, la craiul lor. Au întrebat domnul pentru ce n-au f. 315ᵛ venit/ şi celalalt. El au dat sama că iaste can boliac şi au rămas la mănăstire, iar dimineaţă va veni şi el.

N-au vrut să-l ispitească mai mult Nicolae vodă, ci l-au trimis să mîe la gazda lui Manolache vornicul, pînă a doa zi. Şi au început a gîndi şi a socoti de va fi craiul Stanislav ce-i trebuie să facă şi unde să-i dea gazdă. Socotiia într-u<n> rînd să-l aducă în curte să-l pue în casa cea mare. Apoi iar au socotit să-l ducă în mănăstire în Trei Sfetiteli şi cum va socoti va face. Şi să vază întîi iaste acela, au ba. Şi de iaste acela, vrea-va să se spue, au ba. Şi a doa zi au trimis domnul la Trei Sfetiteli şi au zis egumenului să iasă din casele céle igumeneşti, că vor să vie nişte oaspeţi şvezi. Şi au mers iară vornicul Manolache la Galata să-i aducă pe toţ<i>, dartot n-au vrut să vie zioa, ci au aşteptat pînă au înoptat şi atunce au venit de au întrat în Trei Sfetiteli, unde li să gătise gazdă.

Trimitea domnul oameni de casă către carii spunea taine ca acéstia, ca să ia sama, arată sémne a fi acel om ce era prepus? Lua sama acei trimiş<i> şi măcar că siliia despre o parte să se ascunză, dar tot arunca f. 316 şi cîte un cuvînt/ zicînd că de va ajuta Domnul pe noi va avea priiateni doi crai putincioşi.

Poftitu-s-au acela ce să făcea franţoz de au venit şi s-au împreunat cu Nicolae vodă; la care împreunare numai atîta au lipsit să zică că eu sînt craiul Stanislav, dar toată voroava lui îl arăta cine iaste. Şi l-au cunoscut domnul îndată, ştiind pe tată-său Lescinschii de la Ţarigrad, cînd au mers cu solie. Dar n-au vrut să-i zică că-l cunoaşte, fără cît i-au zis: „Eu pe dumneata ca pre un colonel al craiului şfezescu te socotescu. Iar de-mi vei spune ales cine eşti atunce te voiu căuta într-

---

23 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A // 40 *ad. marginal* Nicolae, 1713 A //

alt chip." El atunce alt n-au răspuns, fără cît au zis: „Eu sînt un colonel nenorocit şi sînt în mîna domniei tele. Şi de mă vei căuta şi de mă ajutori, vei avea ca pe o slugă pe craiul şvezescu." Şi s-au întors iar la gazdă.

A doa zi s-au poftit de au mers la bisérica cea ungurească să asculte liturghia şi să se pricestuiască. Iar după liturghie au trimis pe preotul acela la Nicolae vodă ca să-i zică că va să trimiţă pe acel ofiţer ce mersése şi întîi, care ofiţer era secretar craiului şvezescu şi să-i spue toate tainele lui (că poftiia ca să se descopere cătră Nicolae vodă, să-l
f. 316v ştie/cine iaste) şi să-i ceară sfat ce să cade să facă. Căci socotiia că venirea lui va conteni furtuna ce venise craiului şvezescu. Iar Nicolae vodă, daca au văzut că are gînd să spue cine iaste şi să ceară sfat, au priimit pe secretariul carele mergînd la Nicolae vodă i-au spus cum că acel ce să făcea colonel iaste craiul Stanislav şi cum că l-au trimis craiul şvezescu pe dînsul de l-au adus de la Pomeranie, ca să-l ducă la Tighina. Şi au zis că seara va veni şi singur tiptil şi vor vorbi céle ce să cade.

După ce au înoptat şi au eşit toţ<i> boiarii din curte au venit şi craiul Stanislav la curte, cu secretariul, tiptil. Şi apropiindu-se de casa cea mică au eşit şi Nicolae vodă şi închinîndu-se pînă la pămînt l-au priimit cu mare cinste. Şi au făcut numai cîte trei: craiul, domnul şi secretariul, vorovind vreo doao ceasuri. Zis-au craiul Stanislav să facă ştire la Poartă pentru venirea lui. Şi spre aceasta l-au îndemnat şi Nicolae vodă să scrie. Dupe acéia mergînd la gazdă au scris cărţi la veziriul şi la hanul şi la paşa de Tighina şi le-au trimis cu omul său şi cu un om al domnului toate la hanul, ca să trrimiţă la Poartă céle ce scriia la veziriul.

f. 317 Orînduit-au Nicolae vodă toate ce-i trebuia ale mései/ şi altele toate deplin, ca să nu cheltuiască un ban. Şi-i trimitea în toate zilele pre acel preot franţozcan de-i făcea liturghie în casă. Şi orînduisă Nicolae vodă pe Spandonie vel cămănar,* pe cupariul, pe vătaful de copii, pe cămăraşul de dulceţi şi pe cahvegiul şi pe un căpitan de catane, oameni de casa lui Nicolae vodă, ca să fie pururea lîngă dînsul. După acéia au mers Nicolae vodă în doao rînduri de s-au împreunat la gazda lui, în Trei Sfetitele.

CÂND AU LUAT PE CRAIUL ŞVEZESC TURCII, NEVRÎND SĂ IASĂ DE BUNĂ VOE.

După ce au încungiurat saraiul craiului şvezesc şi au dat iară ştire la Împărăţie cum că craiul nici într-un chip nu va să asculte porunca şi cum că are gînd să se şi bată (că tocmise împrejur palatului său unde şedea, umplînd toate vasele cîte avea, barilci şi altele, cu pămînt, ca să se poată supune oamenii lui şi să dea cu sinéţele) pînă a veni răspunsul de la împăratul. Au trimis paşa şi imbrohor aga cuvînt la

10 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A // 33 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A // 36 *lipseşte* U //

f. 317v craiul ca să/ nu să pue împotriva poruncii împărăteşti, ci <să> iasă, să-l ducă. Craiul le-au dat răspuns că mai rău îi va créde acum şi pe hanul şi pe paşa, de vréme că i-au făcut atîtea răotăţi, de nu-i lasă oamenii nici apă să ia. Dar să nu socotească că să va încréde să se dea în mîinile lor, ci mai bine va peri acolo.

Era cu el şi Iozef Potoţchii, voevoda Chiovschii şi Xenje Vişnoveţchii şi Tarlo şi Crişpin, carii văzînd că nu sînt sémne bune pentru craiul au eşit de la dînsul şi au mers la hanul şi paşa şi le-au dat gazde în varoş şi afară din cetatea Tighinei. Şi au şezut cîteva zile. Apoi, într-o noapte, nu ştiu ce s-au socotit, au fugit şi iar au întrat la craiul. Ghenarie 30 au sosit şi răspunsul de la Poartă cu Iusuf aga, capigi baş, carele au adus hat<i>şerif împărătescu ca să ia pe craiul să-l ducă la Selenic. Iar de nu va vrea şi să va pune împotrivă, să-i dea război, ori să-l omoară, ori să-l prinză viu.

Şi iar au trimis paşa pe Siliam agasi şi hanul pe un Sefer şah mîrza, de au făcut ştire că au venit hat<i>şerif împărăteascu, ci să iasă să margă unde iaste porunca Împărăţiei. El tot aşa au răspuns, că acolo va
f. 318 peri, dar nu va eşi./ Atunce au poruncit paşa de s-au strîns toţ<i> ciorbagiii şi iniciarii şi toată oastea; şi au pogorît tunuri din cetatea cea véche şi le-au tocmit ca să bată asupra casei craiului.

Şi a doa zi au eşit hanul cu tătarîi şi încins cu sahaidacele şi paşa cu pistoale la cal şi cu toată oastea călărime şi au început a da din tunuri asupra casei, unde era ca la 700 de oameni cu craiul. Dar nu credea nici într-un chip craiul că-i vor face pînă într-atîta. Şi au poruncit paşa inicérilor să năvălească asupra şvezilor şi să le dea război cu foc. Ei au răspuns că la oameni ce nu rădică arme asupra lor, nici ei nu vor rădica arme. Şi aşa au început a zice: Alah, Alah, şi s-au întors toţi inicérii spre cetate şi pe la gazdele lor.

Rămas-au hanul cu tătarîi şi paşa numai cu ciohodarii şi cu puţină călărime, plini de mînie amîndoi. Apoi s-au întors şi ei în cetate.Aceasta ce au făcut inicérii şi n-au vrut să dea război şvezilor au făcut-o ori că nu să îndura de craiul, căci le da mult bacşiş, ori că ajunsése craiul cu daruri la capetele inicérilor şi pentru acéia n-au vrut
f. 318v într-acea/ zi să-i dea război.

A doa zi, duminecă, fev<ruarie> 1, diz de dimineaţă, chiemat-au paşa iar pe ciorbagii şi pe inicéri şi pe toţ<i> bătrînii lor şi pe inicear agasi şi au scos hat<i>şeriful de l-au cetit şi l-au auzit toţ<i>. Răspuns-au şi ei că acéia ce au făcut simbătă, de n-au vrut să dea război craiului, nu s-au pogorît de la dînşii, nici iaste vina lor, ci iaste a emacilor, că n-au vrut să se bată. Şi au zis să margă şi ei la craiul să-i grăiască, doar îi vor créde pre dînşii şi-l vor lua ei asupra lor şi-i vor face zapis cum că nu vor avea nici o nevoe şi să-l ducă pînă unde iaste porunca împăratului. Şi i-au pozvolit paşa şi au mers toţ<i> ciorbagiii şi odabaşii şi au grăit craiului cum că-l iau asupra lor, precum am zis. Iar craiul le-au răspuns că nu-i créde nici pe dînşii; facă ce vor vrea, că nu va eşi.

Auzind şi ei acest răspuns s-au mîniiat şi au eşit înapoi toţ<i> inicérii. Şi au lăsat tunurile care adusése întîi şi au adus mai mari

baliemezuri şi cumbarale şi au mers asupra craiului. Craiul încă tocmisă şvezii şi sta supuş<i> la locurile ce tocmise, măcar că craiul f. 319 avea mare nădéjde/ la inicéri că nu-i vor da război, că-i umpluse pe toţ<i> cu darurile; dar tot îi tocmise pe ai săi să se apere.

Dar enicerii, cum s-au strîns la un loc, îndată au slobozit cîteva tunuri şi au aruncat şi cumbarele; dar nici una n-au nemerit casa craiului, ci o covîrşiia pe deasupra; ori că nu-i vrea să-i omoară, au că nu era meşteri buni. După acéia îndată au dat iuruş şi au întrat pe o fereastră în casă de au început a jefui şi a scoate pe şvezi afară, cîte doi şi cîte trei.

Craiul şedea într-o casă mai înlăuntru, cu cei mai aleşi şi să apăra de acolo şi nu putea să-i facă nimica. Văzînd turcii că n-au putére să-i strice şi să apără din casă, au poruncit să dea foc casei. Iar şvezii cei din lăuntru păziia de stingea. Şi aceasta s-au făcut cîteva ceasuri, pînă au lut seama inicérii pe une es şvezii de sting focul. Şi păziia acel loc acolo şi cît să iviia vreun şved să stingă focul, da într-înşii cu puşcile. Şi aşa s-au părăsit svezii de [aşirea şvezii de] a eşiré să stingă focul. Şi s-au aprins acoperemîntul şi au început a arde casa; şi craiul tot şedea şi nu vrea să iasă. Pînă au mersu nişte gheneralì de ai lui şi l-au împins f. 319v afară, zicîndu-i ce şade să/ arză în casă. Şi au eşit afară cu arme şi au început a să bate cu turcii. Şi l-au rănit un turc la o mînă, puţintel. Văzînd turcii că să apără, s-au strîns mai mulţi şi acolo l-ar fi prăpădit de n-ar fi strigat un gheneral că iaste craiul. Şi atunce au dat năvală inicérii de l-au prins şi l-au luat cu hainele încruntate. Şi l-au mai zgîriat un turc la nas cu o suliţă. Şi într-acel ceas au strigat la meceturi ezanul ce să chiemă iaţ la 2 ceasuri de noapte.

Deci aşa cum au fost l-au dus acei inicéri la paşa; carele cum au văzut pe paşa, răzind l-au început a-i zice: aferim, aferim, adecă bine m-aţ<i> chivernisit. Şi l-au trimis întru <o> odae a paşii, dînd bacşiş cîte ug<hi> 10 şi cîte 20 acelor inicéri ce l-au dus.

După ce au luat pe craiul, îndată au început a jecui ce mai rămăsése în saraiul craiului. Şi au aflat multe lucruri scumpe; rafturi împărăteşti, argintării şi alte odoară, pînă au cuprins de tot focul, de nu să mai putea apropiia. Şi aşa s-au pus streji împrejurul focului, ca să nu să mai apropie nimenea. Iar şi şvezii şi cîte mueri ale lor şi copii au fost/ f. 320 i-au luat pe toţi vii; n-au perit nici zéce oameni, numai s-au rănit cîţ<i>va. Şi aşa inicérii împărţiia pe svezi, osebindu-i de mueri, carii avea, şi de copii. Răpit-au şi tătarîi cîţ<i> le-au venit îndemînă şi i-au ascuns pen gropi, după obiceaiul lor. Şi într-o mică de ceas, acea vestită întru vitejie curte a craiului şvezescu venisă la atîta, cît zicea toţ<i> că s-au stins de pe faţa pămîntului. Pus-au paşa a doa zi de au întrebat pe craiul care oameni de ai săi va să-i ducă să fie lîngă dînsul. Şi au cerşut pe doftorul lui şi pe Croton gheneral şi pe Muler canţeleariul. Şi au trimis paşa de i-au răscumpărat de la inicéri şi i-au trimis la craiul. Iar pînă în doao, trei zile s-au strîns vreo 30 de şvezi la craiul, toţ<i> răscumpăraţi de paşa. Şi au început paşa a să arăta cu bine cătră craiul: ori că i să făcuse milă de dînsul văzîndu-l la ce au ajunsu, ori că socotiia că poate să întoarcă iar spre bine trebile.

Iară vineri, fev<ruarie> 6 au încălecat Mustafa paşa, carele era acolo la Tighina cu imbrohorul ce venise mai nainte cu porunca f. 320v împăratului ca să pornească pe craiul/ şi bătîndu-şi meterhaneoa, paşa au mers la saraiul lui Ismail paşa şi au încălecat şi el şi sta călări amîndoi, aşteptînd să iasă craiul şi <să> între într-un rădvan ce i să gătise să-l ducă. Şi sta şi inicérii alai şi multe gloate de oameni, carii aştepta să iasă craiul, să-l privască. Şi au aşteptat acolo paşii amîndoi mai bine de un ceas călări şi craiul nu eşiia. Dupe acéia l-au scos şi pe craiul. Şi era înfăşurat într-un mendir, cît nu i să vedea nici capul, nici picioarele. Şi-l rădica 6 oameni ca pre un mort. Şi băgîndu-l într-un rădvan l-au acoperit şi cu alte bo<a>rfe, cît numai bo<a>rfele să vedea, iar alt nimica. Şi au întrat şi Crotos gheneral cu dînsul în rădvan. Şi aşa au purces paşii alăturea înainte şi pe urma lor rădvanul acela. Şi după rădvan mergea chehaialele paşilor, apoi metherhaneoa, bătînd, mergînd Ismail paşa pînă la un loc şi s-au întors înapoi. Iar imbrohor aga şi capigiul purcesése mai nainte cu un ceas. Şi au mas la Căuşani. Şi de acolo l-au tot dus, cătenel, pînă lîngă Odriiu.

Şi daca s-au apropiat de Odriiu au poruncit împăratul de l-au dus la f. 321 Demerdeş şi de acolo l-au mutat la/Dimotiha.

Făcîndu-se acéstia pînă a nu <veni> véste ce s-au ales de craiul şvezescu, fiind în Iaşi cîţ<i>va sfezi carii să făcea cu slugi cu tot ca la 40 de oameni şi auzind că <pe> craiul l-au bătut cu puşcile şi au aprins casa asupra lui şi l-au prins viu, făcîndu-le unii şi spaimă cum că vin tătarîi să-i robască şi pe dînşii, s-au într-armat acei şvezi şi au încălecat toţi şi au eşit la marginea tîrgului din sus. Trimis-au Nicolae vodă pe aga să-i întoarcă şi să le zică să nu să teamă. Dar ei nu înţelegea, ci zicea, decît să-i robască tătarîi, sau să-i cuprinză să-i omoare pen case, mai bine vor muri în cîmpu ca nişte oşteni.

Au nevoit aga de au chemat pe căpitanul care era razidentu în Iaşi şi l-au dus la domnu. Întrebatu-l-au domnul pentru ce s-au sperit şi fac lucruri care nu să cad. El au răspuns tot acéle cuvinte ce zisése şi cătră aga. Domnul l-au mîngîiat şi i-au zis să nu să teamă, luundu-i asupra sa pe toţ<i> că nu vor petréce nici un rău daca s-au tîmplat aicea şi să-l crează că precum li să adeverează, aşa va fi. El tot de craiul întreba, iaste viu, ori ba şi să fie petrecut craiul ceva, sau să fie perit, lor ce le f. 321v iaste mai bună viaţa, numai/decît să-i omoare pen casă sau să încapă la robie, mai bine vor peri în cîmpu, ca nişte oşteni şi oameni de cinste; iar de viaţa lor nu le iaste grijă nimica. Şi adevărat ni să pare că nu vor fi alţi oameni în lume a nu să téme de moarte ca şvezii şi a avea atîta dragoste cătră craiul lor, cît de le-ar fi zis cineva tuturor să moară pentru folosul craiului lor, toţ<i>, pe loc, ar fi murit. Îmlînzitu-l-au domnul zicînd că şi craiul iaste viu şi ei nu vor petréce nici un rău. Şi aşa au mers acel căpitan de au spus celorlalţi şi s-au întorsu cu toţii iar la gazda lor.

După acéia au trimis Ismail paşa la Nicolae vodă pe un frate al lui, anume Ahmet aga, capigi baş, cu un cal de l-au trimis dar, ca să cérce

---

25 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //45 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //

şi pentru unéltele şvezilor. Carele, venind, alt nimica n-au aflat fără cît nişte cai ce să cumpărase pe bani crăeşti. Dus-au domnul şi pe cîţ<i> ofeţeri era popriţ<i> în Iaşi ca să mărturisească înaintea agăi de sînt niscai lucruri şvezeşti. Şi mergînd înaintea agăi nici unul n-au zis că iaste şved, ci altul că iaste franţoz, altul englez, altul neamţu; şi aşa f. 322 i-au scris aga pe toţ<i> anume, şi caii crăeşti/şi s-au întors la Tighina.

Între acei ofiţeri era şi gheneral Şmighelschii, liah, ginerile lui voevoda Chiovschii, carele venise şi el tiptil şi-şi pusése numele Amilton. Era şi un colonel al craiului Prusii<i>, anume Sferin, carele venise cu veştile izbîndei ce au făcut Ştembec gheneral cu oştile şvezeşti împotriva oştilor Daniei. Şi trimiţind cărţile la Tighina, el s-au poftit de au rămas în Iaşi. Atunce ş-au apropiat şi capigilar, chehaia a paşii şi Mehmet aga cu beşliii şi cu slujitorii carii mérsése în sus de au gonit oşténii ce era în ţară şi aducea şi acei 220 de draguni cu şvezi, ce am pomenit. Pre carii s-au socotit să nu-i mai aducă pen Iaşi, ci i-au trecut drept spre Tighina. Numai Mehmet, aga al hanului au venit înainte şi au adus un ofiţer, oberşteleitian, anume Ion Hristian Sulţu, cu patru ofiţeri mai mici. Şi i-au poprit Nicolae vodă vreo 3 zile, apoi i-au slobozit şi pe aceia şi s-au dus după ceialalţi la Tighina.

Craiul Stanislav, daca ş-au pornit cărţile la Tighina şi au rămas în Trei Sfetiteli, socotit şi grijit cum s-au zis, au început a pofti şi altele, f. 322^{v} adecă să se arate tuturor cum iaste craiu şi să facă curte/şi să trimiţă să aducă oştile cîte au rămas şi să nu mai fie neştiut şi tiptil, precum îl apucase vrémia. Răspunsu-i-au Nicolae vodă că aceasta nu-i în mînă. Că de ar fi făcut ştire Împărăţiei cînd au vrut să între în ţară şi de ar fi întrat ca un crai atunce i-ar fi eşit înainte la margine şi l-ar fi adus cu alai şi ar fi petrecut ca un crai. Iar de vréme ce singur au poftit de s-au făcut tiptil şi au întrat necunoscut în ţară, tot cu acel chip trebue să rabde şi să aştépte, pînă va veni răspunsul de la Împărăţie. Spuindu-i pilde că şi alţi crai, vrînd să treacă pentr-alte ţări tiptili, n-au fost nepopriţ<i>, ci domnii acelor ţări i-au poprit şi au dat ştire la împăraţii lor, den cuvinte ca acéstia s-au potolit craiul, aşteptînd răspunsul cărţilor de au scris.

Daca au mers cărţile craiului Stanislav la hanul şi la paşa, fiind ei într-acea vréme asupra turburării, cînd să nevoia să facă ce vor face craiul<ui> şvezescu şi socotind că venirea lui Stanislav crai poate să schimbe cumva lucrurile, au pus gînd rău şi pentru dînsul. Şi au trimis f. 323 hanul un tătar şi paşa un turc, oameni/proşti, ca să ia pe craiul Stanislav ca pe o iscoadă adecă, şi să-l ducă la Cetatea Albă. Şi scriia domnului multe politice şi-i da laude ca acéstia, cum că nici un domn n-au făcut slujbe Împărăţiei ca acesta şi de acum să nu să mai teamă de mazilie cît va trăi. Şi acéstia îi scriia ca să se bucure, să-l dea pe Stanislav craiu pe mîna trimişilor.

Dar Nicolae vodă, una, văzînd că în scrisoarea ce-i trimisése de-l cerea nu pomeniia nimica de numele lui Stanislav craiul, ci numai

---

18 *ad. marginal* Nicolae, 7221, A // 24 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //44 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //

scriia: să dai pe acei oameni ce ne scrii că au nemerit acolo pe mîinile acestor trimişi, alta, nu putea să dea nici într-un chip pe craiu creştin pe mîinile acelor doi oameni, ce era asémene cu aceia ce pierd vinovaţii, ci au socotit de au făcut răspuns într-acesta chip, că nu poate să dea pe craiul în mîinile a doi oameni, fiind încă atîtea oşti leşeşti de ale lor în ţară şi cum că-i trebue scrisă porunca şi să scrie într-însa anume: să dai pe craiul Stanislav în mîinile agiilor ce s-au trimis şi să f. 323v scrie şi numele agiilor. Şi să trimiţă agii/de ispravă şi cu oameni mai mulţi. Şi au poprit aicea pe acei doi ce venise, zicîndu-le că aşteaptă să mai vie un răspuns de la hanul şi de la paşa şi să mai aştépte şi ei.

Daca au mers acest răspuns a lui Nicolae vodă să isprăvise şi joaca craiului şvezescu, că-l pornise spre Odriiu, precum s-au zis. Şi văzînd hanul că paşa au apucat cu bine pe craiul şvezescu, poate şi dintr-alte pricini care eu nu le ştiu au început a să învrăjbi între sine hanul cu paşa. Şi s-au şi căit hanul căci s-au amestecat în treaba craiului Stanislav de au trimis om împreună cu al paşei ca să-l ia. Şi mulţemiia lui Nicolae vodă căci nu l-au dat atunce pe mîinile acelor oameni, zicînd că nu să va mai amesteca la aceasta pînă va veni răspunsul de la Împărăţie. Şi n-au făcut răspuns nici craiului Stanislav, nici la Nicolae vodă, numai au slobozit pe omul craiului, ce mersése cu cărţi, de s-au întors la Iaşi. Şi au zis şi capichehaialei hanului că el nu să améstecă la această treabă pînă îi va veni răspuns de la Împărăţie, nici va trimite om ca să-l ia. Că poftiia paşa pe hanul ca să trimiţă un om împreună cu f. 324 omul lui, ca să ia pe craiul şi să-l ducă la Tighina./Dupe ce au mers răspuns de la Nicolae vodă încă şi aceasta au zis hanul capichehaialei, să facă ştire domnului că de va mai trimite paşa să-l ceară pe craiul Stanislav, nu să poate să facă domnul într-alt chip, ci trebue să-l dea; că paşa iaste un vezir şi nu să cade să-l mînie, nici să se pue împotriva poruncii lui. Iar el nu va bănui căci îl va da, măcar că i-au părut bine căci nu l-au dat întîi.

Aşa să vedea la ivală hanul a fi voitoriu de bine lui Nicolae vodă; dar de la inimă nu-i era. Că scrisése la Împărăţie can cu pîră pentru Nicolae vodă. Adecă cum că au trimis şi el şi paşa oameni ca să ia pe craiul Stanislav şi n-au vrut să-l dea. Dar nu i s-au ţinut în seamă nimica, una că acum îl urîse şi împăratul, alta că trimisése Nicolae vodă la Poartă suretul acei cărţi ce-i trimisése hanul şi paşa, cerşind pe craiul Stanislav şi scrisése toată povéstia. Şi au cunoscut împăratul că-i slujaşte drept Nicolae vodă.

După acéia iară au trimis paşa un agă şi cu cîţ<i>va beşlii şi scriia lui Nicolae vodă ca să trimită pe craiul Stanislav la Tighina. Mers-au f. 324v Nicolae vodă şi cu acel agă şi s-au împreunat cu craiul/ şi i-au spus că-l poftéşte paşa la Tighina. Părutu-i-au rău craiului căci nu i-au scris paşa răspunsul cărţii ce scrisése, nici hanul. Şi oarecum vrea să se mai zăbovască în Iaşi, zicînd că încă nu s-au gătit bine. După acéia au mers şi a dooa zi Nicolae vodă cu aga şi l-au îndemnat să nu facă zăbavă, ci

---

11 *ad. marginal* Nicolae, 7221, A // 31 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A // 35 *după* urîse şi *anulat:* hanul A //

să purcează cu un ceas mai nainte. Şi mergînd la Tighina, de acolo i să vor îndrepta toate trebile spre bine; şi aşa au priimit.

Şi a doa zi, duminecă fev<ruarie> 18 au purces cu acel agă şi cu vel comis i vel jicnicér şi cu doi boerenaş<i> de curte şi cu căpitanul de catane cu tot steagul lui, de l-au petrecut pînă la Tighina. Daca s-au apropiat craiul Stanislav de Tighina i-au trimis paşa înainte un cal turcescu cu podoabe frumoase şi i-au eşit cîţ<i>va agii înainte şi călărimea ce să chiamă sagcol şi solcul şi au pus inicérii de la poarta cetăţii pînă la gazdă, de i-au făcut alai. Şi apropiindu-se au dat 7 tunuri din cetate. Eşit-au înainte şi voevoda Chiovschii şi Vişnoveţchii şi Tarlo şi alţi léşi, de l-au adus cu cinste pînă la gazdă şi i-au făcut şi f. 325 obroace. A doa zi au chiemat paşa pe boiarii ce mersése cu craiul/şi i-au îmbrăcat cu caftane.

Mîntuitu-s-au oarece, după aceasta, ticăloasa de ţară de léşi şi de şvezi şi au avut oarece răsuflare şi domnul de supărările ce-i făcea acei oşténi şi de jalbele pămînténilor. Dar pe de altă parte nu-i lipsiia supărarea, că oamenii rămăsése foarte săraci, nevoile era toate pe locu. La Odriiu încă era turburări. Că împăratul vestise că va să oştească iar împotriva moscalilor şi să făcea gătire de oaste.Pe de altă parte iară să purta voroava cum că nu-l va lăsa pe împăratul să facă război cu moscalii. Şi sta lucrurile în cumpănă, neştiindu-se război va face, au pace.

Dovlet Gherei hanul, măcar că de la inimă să arăta voitoriu de bine şi priiaten şi cerea de la Nicolae vodă să-i trimiţă ceva poclon, zicînd că n-are de cheltuială, iar domnul, măcar că ştiia că nu-l iubéşte şi cum că au scris cu pîră la Poartă, căci n-au dat pe craiul Stanislav şi ştiia că nu va lungi mult cu hăniia, dar încă neavînd ce face, i-au trimis poclon bani de i-au fost de cheltuială la maziliia lui şi la vréme f. 325v de nevoe. Şi aşa au cumpătat Dumnezeu, de la cela ce i-au făcut/rău şi cerca să-i mai facă, de la acela să aibă bani de cheltuială la vréme de nevoe, gîndind aceasta să se odihnească. N-au trecut multe zile şi, iată, au sosit de la Împărăţie un capigi baş la hanul ca să margă la Poartă. Cum au eşit această véste, îndată au pus la socoteală cei înţelepţi că iaste hanul mazil. Că-l urîse toţ<i>, pentru că era om neticnit şi mai vîrtos împăratul, pentru multele réle ce au făcut. Dintru care o vină era şi aceasta, de nu cea dintîi la rînduială, dar o doa vină şi greşală poate să se socotească, căci au fost pricina de s-au mazilit Nicolae vodă şi s-au dat domnia lui Dumitraşco vodă, carele s-au hainit. Iar de au şi avut hanul prepus că vor să-l mazilească, dar socotiia că-l chiamă şi pentru sfat. Că atunce scosése şi pe voevoda Mazoveţchii, solul cel leşescu, că era ca-n chip de opreală şi s-au împreunat cu veziriul.

Purcegînd hanul şi cu capigi baş de la Căuşani, încă pînă a nu ajunge la Odriiu, fiind la sat la Chioi, au trimis de l-au luat şi l-au dus la Rodos surgun. Şi în locul lui au făcut han pe frate-său Caplan

---

15 *ad. marginal* Nicolae, 7221, A // 38 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //

Gherei. După acéia au trimis Împărăţia la Tighina un capigiu ca să rădice pe Ismail paşa de la Tighina şi să margă la Azac. Şi în locul lui
f. 326 s-au orînduit Apti paşa, de au venit la Tighina./ Iar după o săptămînă au sosit şi alt capigiu la Ismail, paşa de Tighina, cerşindu-i 70 de pungi ce au fost trimis Împărăţia de cheltuială, cînd era să rădice pe craiul şvezescu. Şi-i cerea şi alte lucruri ce i s-au trimis de la Împărăţie. Mai pe urmă, luundu-i toate averia, au trimis de i-au tăiat şi capul.

Fiind acéste premenéle, cu maziliia hanului şi a lui Ismail paşa şi altele la Poartă şi cei ce nu ştiia pricinile pentru ce să fac acéstia socotiia că le face împăratul pentru voia craiului şvezesc; şi mai vîrtos léşii ce ţinea cu şvezii, numaidecît au început a să înălţa şi iară au trimis oşténi în ţară de s-au aşezat la Hotin şi la Cernăuţi. Nicolae vodă măcar că avea veşti şi înştiinţare de la capichehaiale că craiul şvezescu iaste tot la Dimotiha şi n-are nici o socotinţă, numai li să dă cîte puţinel tain, cît să-ş<i> ţie viaţa şi cum că s-au poftit solul franţozescu să se împreune cu craiul şvezescu şi nu l-au lăsat, măcar că toate acéstia le ştiia, dar făcînd chiverniseală au lăsat de au mers oşténii léşi şi lipcani la Hotin şi la Cernăuţi, pînă va vedea cum merg vremile, măcar că scosése şi alt ferman, ca să-i gonească din ţară pe toţ<i>. Şi aşa intrînd au început a supăra pe pămînténi, iar nu ca întîi./

f. 326v N-au trecut zile multe şi au mazilit împăratul şi pe veziriul, puindu-l capitan paşă. Şi vezir au pus pe un Mola Ibraim paşa, carele era capetan paşa. Acest Mola Ibraim au fost un caicciu la Ţarigrad. Şi întîmplîndu-se de au întrat împăratul tiptil odată în caicul lui s-au luat împăratul a vorovi cu acest caicciu şi plăcîndu-i voroava lui, după ce au mers la saraiu au trimis de l-au chiemat şi l-au făcut capetan pe o catargă. După acéia l-au făcut capitan paşă; mai apoi l-au făcut şi vezir. Dar n-au vezerit mult, că trecînd 20 de zile au trimis împăratul de i-au luat pecétea şi i-au tăiat şi capul.

Pentru multe lucruri ce s-au întîmplat într-acéste vremi iaste să se mire omul de judecăţile lui Dumnezeu. Că întîi la craiul şvezescu să vedea judecata lui Dumnezeu. Carele viind în protecţia turcilor şi făcînd acéle turburări mari de au scornit atîta vrajbă între turci şi între moscali şi au întrat tătărîmea într-acea iarnă în Ucraina şi pînă supt Chiov, de au robit mii de suflete. După acéia s-au făcut batalie şi aicea la Prut de s-au vărsat sînge nevinovat. După acéia s-au întîmplat şi aceia în ţară atîta
f. 327 pradă şi robie. Carele nici cu atîta nu să odihniia, ci iarăşi făcînd/amestecături au aţiţat pre împăratul turcescu spre oştire împotriva moscalilor. Şi iară au întrat o sumă de tătari în Ucraina, supt stăpînirea Moscului, pe postul cel mare şi nu puţină pagubă au făcut creştinilor ce lăcuesc pe acolo. Şi au poftit oşti turceşti şi tătărăşti ca să între pen Ţara Leşască, să margă la ţara lui, să nu rămîie nici Ţara Leşască necălcată de dînsul şi stricată de oşti ca acélia, turceşti şi tătărăşti. Las a zice acum de cîte răutăţi au fost pricina, de s-au făcut aicea în ţară.

---

1 *corectat* de la Tighina A // 13 *ad. marginal* Nicolae, 7221, A // 32 *ad. marginal* 7211 A // 40 *ad. marginal* 7221 A //

Pre acelaş craiu l-au judecat Dumnezeu şi acei protectori ai lui, turcii, l-au încungiurat [turcii] în casă şi-l bătea cu puşci şi cu cumbarale, ca pre un duşman, cît şi casa preste dînsul au aprins-o. Şi ori pentru căci iaste Dumnezeu îndelung răbdătoriu, ori pentru alte taine neştiute a lui Dumnezeu, au scăpat dintr-acea primejdie şi au încăput ca un rob pe mîinile turcilor, Şi-l ducea la Împărăţie înfăşurat în boarfe, precum s-au scris, pre acel craiu, vestit viteaz. Aşijderea şi craiul Stanislav, dorind să între la moşia lui cu oşti turceşti şi f. 327v tătărăşti şi să dobîndească/ scaunul Crăiei Leşeşti cu vărsare de sînge creştinesc, cu mîini păgîneşti. Cum au întrat în Ţara Moldovei, unde-i era oştile, îndată au privit cu ochii lui un thriamvu groaznic, precum zicea cătră unii cînd mergea trimişi de domnu, fiind la Trei Sfetiteli: „Am văzut un treumfu terebele". Că cum au sosit la Bacău au dat peste acea gîlceavă cînd au fost lovit moldovénii pre acei léşi ce era la Bacău, precum am scris. S-au uitat în ochii lui trecînd pe ofiţeri şi pe oşténii lui goli şi în butuci. Iar dupe ce au venit în Iaşi şi au înţeles hanul şi serascheriul de venirea lui au trimis pre acei doi gealaţi, adecă ucigaşi de oameni, ca să-l ia precum s-au scris pe largu, măcar că s-au mîntuit dintr-acea primejdie prin nevoinţa lui Nicolae vodă. Dară lucru mai de mirat iaste pentru voevoda Chiovschii, cum l-au răbdat Dumnezeu de nu i-au trimis vreo urgie sau pedeapsă mare. Că pricina a multe răotăţi au fost el, aducînd atîta oaste leşască aicea, care au ernatu doao erni aicea în ţară şi multă pagubă au făcut ţării.

După acéia au mai făcut necaz mitropolitului ţării şi episcopilor de Rădăuţ<i> şi altor mazili de la Succava, pentru nişte unélte ce i s-au f. 328 jăfuit la vrémia cînd venise/ moscalii în ţară, precum să va pomeni mai nainte. Care acest voevoda Chiovschii atîta era de rău cît nu pot alége cui să fie fost mai urît: léşilor celor ce eşise din Ţara Leşască cu dînsul, au léşilor carii ţinea în partea lui Avgust, au moldovénilor? Că moldovénii îl hulia şi-l blestema căci au făcut atîta răotate şi pagubă ţării, el şi oamenii lui. Léşi<i> ce ţinea în partea craiului Avgust îl hulia şi-l afurisiia, numindu-l Iuda, căci au trimis oştile lui într-atîtea rînduri în Ţara Leşască, care-i era moşiia, de au făcut multă pradă şi stricăciune. Léşi<i> ce era cu dînsul încă-l blestema şi-l făcea păgîn făr-de suflet şi fără Dumnezeu. Că avînd mulţi bani, lor nu le da nimica, ce-i lăsa să se hrănească cu răpitul şi cu tîlhuşagul, sau să moară de foame, precum şi muriia, cît nici a patra parte. n-au mers înapoi. Atîta bine avea numai la sine, cît era de neamul Potoţceştilor. Dar şi şlethicia şi blagorodia, cînd nu iaste cu fapte bune nu cinstéşte , ci mai vîrtos ocăraşte pre om . Nu să poate să nu-ş<i> ia şi el plată. Pre Dumnezeu, oamenii cei de demult îl zugrăviia cu picioarele de lînă şi cu mîini de her./

f. 328v Daca au mers craiul şvezesc la Dermirdeş n-au trecut multe zile şi au trimis veziriul de au întins cîteva corturi afară din Odriiu. Şi a doa zi mergînd veziriul şi cu hanul la corturi au trimis pe reiz efendi la

20 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //

craiul şvezescu de l-au chiemat ca să margă acolo, din porunca Împărăţiei, ca să facă voroavă şi să pue la o cale trebile lui. Iar craiul au răspuns că nefiind împăratul acolo, nici el nu va mérge, ci, de vor priimi, va trimite ghenerali de ai săi şi cu sfétnicul lui şi cu aceia vă grăi ce va fi de grăit. Şi aşa s-au întors hanul şi veziriul, făr-de ispravă. După aceasta trecînd 3, 4 zile, au trimis împăratul de au luat pecétia de la acel Mola Ibraim, vezir, şi i-au tăiat capul. Zic unii să-l fie omorît singur împăratul, cu mîna lui.

Cît au fost craiul Stanislav la Tighina îi scriia Nicolae vodă cîteodată, zicînd că şi de acum înainte iaste gata ca să-i slujască.Aşijderea cum că şi frate-său, terzimanul, la Poartă îi va sluji şi alte complimenturi. Îi făcea şi craiul răspunsuri, scriindu-i prietenéşte. Iară mai pre urmă, daca sau adeverit din mulţi că Nicolae f. 329 vodă au fost pricina de s-au ferit dintr-acea primejdie mare/nedîndu-l la acei doi gealaţi, ce au trimis să-l ia. Daca i-au mai scris Nicolae vodă şi i-au trimis şi un cal turcescu, i-au făcut şi craiul răspuns foarte frumos într-acesta chip şi au scris cu mîna sa, care scrisoare am scris-o aicea, latinéşte/ <: „Celsissme Princeps. Si ex parte celsitudinis tuae, quotidie erga me augetur amicitia, jam meam profiteor ad illum pervenisse perfectionis gradum, ut nihilo ipsam maturiorem reddere possum, nisi constantia, de qua dubitare non potest celsitudo tua. Cum ex divina providentia tot casibus acquisita, meritis celstudinis vestrae firmata, ex ipsa itaque justitia perennis erit benevolo affectu cooperante. Generosus dominus Georgius Cuparius attulit mihi donum gratissimum; utinam ille feliciter equus adducat me ad propria, et adducet certe, si opera celsissimis tuae et fratris ipsius via mihi parabitur apud perfulgidam Portam. Cura carissme princeps, ut hoc tibi debeam. In coeteris D. generalis locum-tenens et dapifer regni Smigielski erit mentis meae interpres facilis. Maneo semper addictissimus, STANUSLAUS REX.>

f. 329v A căriia cărţi tălmăcirea iaste aceasta: „Prea înălţate Prinţipe. De vréme că din partea înălţimei tale în toate zilele către mine să adaoge prieteşugul, al mieu acum mărturisescu să fie venit la măsura cea desăvîrşit, cît cu alt nimica a-l face mai deplin nu poci, fără numai cu stătătoria de care nu poate să se îndoiască înălţimea ta. De vréme ce din dumnezeiasca pronie cu atît<e>a tîmplări dobîndit şi cu atîtea faceri de bine a înălţimei tale întărit şi pe dreptate va fi neclătit, fiind ajutorit cu bună învoinţare. Dumnealui Gheorghe cupariul mi-au adus dar prea drăgăstos. Să dea Dumnezeu acel cal să mă ducă cu fericire la ale méle. Şi, adevărat, mă va duce, de mi să va găti cale prin silinţa înălţimei tale şi a fratelui său la prea luminata Poartă. Nevoiaşte, preaiubite prinţipe, ca să fiu datoriu cu aceasta. De altele dumnealui gheneraliul şi stolnic mare Şimeghilschii va fi credincios tălmăcitoriu a voii méle. Şi rămîi pururea nedespărţit Stanislav crai"/.

f. 330 Această carte şi altele asémene scriia la Nicolae vodă, făgăduindu-se că nu-i va uita prieteşugul nici odată. Dar mai pe urmă nu s-au ţinut

---

9 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A // 15 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //

de adeverință, că s-au cunoscut a nu fi voitoriu de bine.

După pierzarea lui Mola Ibraim au rămas caimacam Ali pașa silihtariul carele era și ginere împăratului. Și să arăta că nu priiméște vezeriia și tot așa au fost, caimacam, pînă au mers împăratul la Țarigrad. Și în Țarigrad în cîtăva vréme tot cu nume de caimacam au petrecut. Iară mai pe urmă au început a mérge la divanul împărătescu cu calevi, adecă cu cealmaoa ce poartă vezirii, care vine în trei cornuri. Și de atunce s-au încredințat toț<i> că iaste deplin vezir Ali pașa.

Acest vezir atîta era de învățat la lucrurile politicești și isteț la minte, cît poci zice că n-au stătut nici odată la Împărățiia Turcească vezir ca dînsul. Și-l iubiia împăratul foarte și nici o treabă nu făcea făr-de știrea lui. Și cel mai de mirat lucru că mită sau daruri, afară din céle f. 330v obiciuite nu lua nici cum. Și nici o treabă nu să făcea cu daruri/și cu mită, că să temea toți să ia de la cineva mîzdă, știind pe veziriul că nu ia./

f. 331 *AICEA SCRIEM CUM AU LUAT ÎMPĂRĂȚIIA HOTINUL DE SUPT ASCULTAREA ȚĂRII MOLDOVEI.*

„Nu iaste nevoe sau urgie dumnezeiască a căriia greul să nu-l poată purta firea omenească", zice Eurepid scriitoriul de tragudii. Mulți fiind născuți din părinți blagorodnici și crescîndu-se cu multe dezmierdări în mare fericie să întîmplă de cad la robie și petrec multe gréle necazuri și chinuri. Așijderea și multe cetăți slobode și țări, ce le era dintru sine stăpînirea au căzut supt ascultarea altor stăpîni și plecînd grumazii supt jugul robiei au suferit și au purtat toate nevoile și greutățile ce le-au venit din porunca stăpînitorilor. Unele ca acéstia mai cu sporiu s-au întîmplat de la o samă de vréme în pămîntul Moldovei, precum să văd în létopisețele țărîi și într-această istorie. Dar poate că nu s-au plătit cu cîte s-au întîmplat pînă în vremile acéle ce am pomenit și am însemnat într-această istorie, ci îi era orînduit să-i vie și altă rană mai mare și mai cumplită decît céle ce i-au venit luarea f. 331v adecă cetății Hotinului./ Că precum cînd are un trup o rană în vreo parte, bolnăvéște tot trupul și slăbéște și încă cînd nu să grijaște acea rană și încépe a să lăți, aduce tot trupul la primejdie și la moarte, așa și luarea Hotinului, ca o rană țărîi, multă slăbiciune și scădére i-au făcut, precum să va arăta la această istorie. Numai vraciul tuturor să o tămăduiască această rană și să însănătoșază și tot trupul.

Fiind Împărățiia la Odriiu și avînd gătire ca să vie cu toate oștile să margă asupra moscalilor, să dobîndească cetatea Chiovul, nevoindu-să craiul șvezescu ca să pue pe Stanislav craiu în Țara Leșască, cu putéria Împărăției Turcești, căriia făgăduisă să dea Camenița și o parte a Țărîi Leșești ce să chiamă Podolia și să-i fie ajutoriu craiului svezescu și craiul Stanislav, cu toată oastea leșască,

---

17-18 *lipsesc* U //

cînd va mérge împotriva moscalilor.

Nu să poate şti bine ce au socotit împăratul şi au poruncit să se ia cetatea Hotinului şi să se tocmască: ori socotind că la o vréme va fi de folos fiind pe seama turcilor, ori numai ca să afle această pricină cu f. 332 tocmitul Hotinului şi să trimită oşti în sus/că n-au vrut să facă război cu moscalii; şi de va face şi pace, dar să o facă moscalii pe voia Împărăţiei, văzînd oştile turceşti apropiiate. Şi avea gînd Împărăţiia să aşeze pe Stanislav la crăiia Ţărîi Leşeşti şi să ia Cameniţa şi Podolia, ce le făgăduise şi <să> între şi craiul şvezesc în Ţara Leşască şi să-i vie şi toate oştile cîte avea la Pomeranie. Şi ori într-acel an, ori la al doilea, de nu vor face moscalii pace cu turcii, să se apuce cu toţii de dînşii.

Deci pentru acéste pricini, sau şi pentru altele, au orînduit Împărăţia toată oastea, ca să margă asupra moscalilor: pe Caplan Gherei han cu toată tătărîmea şi 5 paşi cîte cu trei tuiuri, pe beiul Misiriului cu şapte ogeacuri de misirlii şi alţi 16 paşi cîte cu 2 tuiuri. Pre aceştea i-au orînduit să margă la Hotin şi să stea acolo la tocmitul cetăţii.

Dac-au venit această véste cum că va să ia Împărăţiia Hotinul, mult s-au amărît Nicolae vodă. Au scris la capichehaiale ca să pue nevoinţă cu tot feliul de mijloc să nu să facă aceasta. Au scris şi la alţi priiateni cu mare rugăminte. Au scris şi la stăpîni cu lacrămi şi cîte socotéle au f. 332ᵛ ştiut, toate le-au pomenit şi le-au arătat. Care pentru/lungirea vorbei, nu le scriu cîte una. Dar puind gînd împăratul ca să trimiţă oştile la margine, precum s-au zis, ca să poată face pace cu moscalii, precum îi era voia, sau fiind voia lui Dumnezeu ca să se cérte şi cu aceasta pămîntul Moldovei, nu s-au putut isprăvi nimica.

Iunie 15 s-au făcut sfat mare la Împărăţie. Strînsu-s-au toţ<i> vezirii şi ulemali<i> şi ogeacurile şi toţ<i> agiii şi s-au sfătuit mult. Dupe acéia au trimis de au adus şi pe solii moschiceşti şi au aşezat iar să fie pace între Împărăţiia Turcească şi între moscali. Şi a doao zi au îmbrăcat cu blană de sobol pe Caplan Gherei hanul, ca să purcează la Crîm. După acéia au socotit să margă la Hotin şi l-au şi pornit.

Iunie 30 au sosit la Tighina capigilar chehaia al veziriului şi au adus ferman la Apti paşa cum că l-au făcut Împărăţiia serascheriu peste toate oştile Anatolului şi a Rumelii<i> şi l-au orînduit să margă la Hotin cu hanul dinpreună. Sosind şi hanul la Tighina au mers de s-au împreunat cu Apti paşa serascheriul şi au făcut voroavă. Şi întorcîndu-se hanul i-au eşit înainte craiul Stanislav şi descălecînd amîndoi, au f. 333 făcut voroavă./ Atunce s-au rugat craiul Stanislav hanului ca să-i fie de ajutoriu să ia Crăiia Leşască. Hanul i-au răspunsu că pentru aceasta nu poaate să-i dea răspunsu de la sine, pînă nu să vor strînge mîrzacii ce să chiamă şereni; iar daca vor veni aceia la Tighina atunce să dea scrise poftele lui.

Cine poate să scrie cîte una poruncile céle gréle ce veniia totdeauna lui Nicolae vodă, după ce s-au făcut această socoteală a Hotinului?

---

20 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A // 45 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //

Porunci pentru cară, pentru salahori, pentru zaharea, şi altele multe. Şi în toate zilele trecea şi în sus şi în jos agii şi ciohodari, cu carii făcea multă cheltuială; că îi căuta să-i dăruiască pe toţi.

Iulie 22 au eşit Nicolae vodă cu alai frumos de au mers la corturi, care era întinse despre Prut, aproape de tîrg, şi seara iar s-au întorsu numai cu curtea sa. Şi la iulie 31, mergînd iarăşi la corturi, au îmbrăcat cu caftane pe caimacami. Şi tot într-acea zi au mersu la Zagarancea. Şi a doa zi au sosit şi hanul şi serascheriul acolo şi au tăbărît peste Prut. Iar a treia zi au mers şi Nicolae vodă cu boiarii şi cu curtea sa şi s-au împreunat cu hanul. Au mers şi boiarii cei mari de i-au
f. 333v sărutat poala, şezînd vreo 2 ceasuri/la voroavă. După acéia au venit veziriul hanului şi au îmbrăcat pe Nicolae vodă cu cherache şi peste cherache cu caftan foarte frumos. Şi sculîndu-se să margă i-au adus şi un cal cerchezescu cu şa ferecată cu argint, dar de la hanul; şi, încălecînd, s-au întors la corturi.

După acéia au mers Nicolae vodă de s-au împreunat şi cu Apti, paşa serascheriul şi cu ceilalţi paşi, făcîndu-i toţi cinste, mai osebit de cum iaste obiceaiul turcilor a face domnilor creştini. Şi făcea taină, ţiindu-l multe ceasuri la voroavă; şi oarecum nu să putea sătura de voroava lui, fiind ei toţi însetaţ<i> ca să ştie veşti şi ştiind pe Nicolae vodă deplin la minte şi întreg la socoteală.

Într-acéle zile au venit la serascheriul un capigi baş cu hat<i>şerif împărătescu întru care scriia cum că are prieteşug cu léşii şi porunciia să se ferească să nu dea pricină de gîlceavă sau vreo turburare la margine. Şi pe craiul Stanislav să-l rădice de acolo şi să-l ducă iară la Tighina, că mergea cu oastea şi craiul; că-i didése corturi frumoase şi era şi el acolo peste Prut cu toată curtea lui ce avea, aşteptînd să margă la Hotin şi să se facă acéle ce nădăjduia./

f. 334 Mers-au, dar, hanul la otacul serascheriului şi au trimis de au adus şi pe craiul Stanislav de i-au spus porunca împărătească şi i-au zis numai să se rădice să margă la Tighina. Iar a doa zi, zăbovind cu purcesul au trimis de l-au încungiurat şi-i surpa corturile cu necinste şi cu mare grabă l-au pornit spre Tighina, cu pază tare.

Mai în toate zilele trecea peste Prut Nicolae vodă, cît au şezut oştile acolo, la Zagarancea, şi mergea la serascheriul şi la paşi. Aşijderea şi de acolo de la ordine trecea agii mai în toate zilele şi veniia la domnu de făcea mare cheltuială cu dînşii, dăruindu-le cai, postave, atlazuri şi alte daruri. Zăbovind a veni zahareaoa le-au dat Nicolae vodă şi cîţ<i>va saci cu făină şi orzu; dar pentru aceasta îi făcea toţ<i> mare mulţemită.

Şezut-au serascheriul la Zagarancea pînă au venit toţ<i> paşii. Iar la avgust 22 s-au rădicat toată oastea şi au purces pe Prut în sus. Şi Nicolae vodă pe dincoace şi făcea popasurile tot împotriva ordiei turceşti. Iar la avgust 28 au trecut Prutul la Zalucea şi au tăbărît la Rucşin şi serascheriul cu misirlinii au tăbărît lîngă Hotin şi hanul şi

---

16 *ad. marginal* Nicolae, 7220 A //31 zobovind A // 34 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A //

f. 334v ceilalţi paş<i> tot în preajmă./ Şi îndată au pus serascheriul de s-au apucat a curăţi cetatea şi a săpa şanţul şi alte lucruri ce mai trebuia. Atunce au mai sosit şi alt capigi baş de la Împărăţie şi au adus name hanului şi blană de sobol. Aşijderea şi serascheriului i-au adus blană şi ferman. Şi le scriia împăratul să pue nevoinţă să tocmască cetatea mai de grab, de vréme ce s-au apropiat iarna şi să se ferească să nu dea pricină léşilor, căci că sînt priiateni Împărăţiei. Pe moldovéni i-au pus de au tăiat lémne şi munténii le scotea, iar spahiii săpa şanţurile. Şi alţii, cu meşterii, lucra la cetate. Av<gust> 31 au sosit sol de la ţariul Moscului la Odriiu.

Şezut-au Nicolae <vodă> la Hotin pînă la octom<vrie>. Iar la 24 au venit ceauş başa de la Împărăţie, cu ferman, ca să rămîie Apti paşa muhavizea la Hotin şi serascheriu şi să rămîe şi paşa de Bursa şi beiul Misiriului cu toţ<i> misirliii şi inicérii şi topciii şi 100 de salahori moldovéni şi 200 de munténi. Iar célialalte oşti să se întoarcă înapoi pe la locurile lor. Atunce au mers Nicolae vodă de ş-au luat zioa bună de la serascheriul, ca să vie la Iaşi. Şi l-au îmbrăcat cu caftan şi pe 16 f. 335 boieri. Şi au isprăvit un fermen ca să/ aibă a şedea la Hotin pîrcălab precum era şi mai nainte şi să asculte de dînsul oamenii cei de lor şi ca să nu să scrie moldovéni la steagurile turceşti.

Iar la octom<vrie> 30 au purces Nicolae vodă spre Iaşi cu toţ<i> boiarii şi cu slujitorimea. Hanul încă au purces spre Buceag. Şi ajungînd la Ţuţora au mers şi acolo domnul de s-au împreunat cu hanul, chiemînd şi pe boiari de i-au sărutat poala şi le-au zis: „Pentru voia domnului vostru, carele nu iaste asémene cu alţi domni, voiu căuta ţara voastră". Şi l-au îmbrăcat cu caftan ce-i trimisése împăratul şi i-au dăruit un cal şi şa ferecată cu argint şi cu toate podoabele lui. Şi la noem<vrie> 11 zile au întrat în Iaşi.

Nevoitu-s-au mult Nicolae vodă pentru oştile turceşi care era să se întoarcă de la Hotin ca să margă pe de céia parte de Prut, pe unde venise şi să nu margă pe Siret sau pe Bîrlad. Şi s-au isprăvit ferman şi pentru aceasta şi au mers toţ<i> paşii şi oastea pe unde au venit. Numai o samă de de bosnéni fiindu-le drept a mérge la ţara lor, pen Ţara Muntenească, n-au ascultat de poruncă, ci au întrat pen ţară şi au mers f. 335v pe Siret şi au făcut cîtăva pagubă pe unde au trecut./ Scosése şi muntěnii ferman ca să nu intre oştěnii în ţara lor, ci să meargă la Brăila, să tracă Dunărea. Şi adusése şi un agă de şedea la Focşani, ca să nu-i lasă să între prin Ţara Muntenească pe acolo. Dară ei, nu numai cît nu băga în samă fermanul, ci-l suduia şi pe dînsul şi pe cine l-au trimis şi mergea pe unde le era voia.

Pre acea vréme mersése în Ţara Muntenească prea fericitul chir Hrisanthu, patriarhul Ierusalimului. Vrînd, dar, Nicolae vodă să vie şi aicea în ţară, ca să ia blagoslovenie şi să se îndestuléze de învăţături duhovniceşti şi politiceşti, fiind un patriarh foarte învăţat, cît pociu zice că în toţ<i> creştinii nu să afla pe atunce asémene cu dînsul la învăţătură, că l-au trimis unchiu-său, răposatul chir Dositheu,

---

10 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A // 20 *ad. marginal* Nicolae, 7221 A // 40 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A //

patriarhul, de au umblat mai toată Evropa, den Țara Moschicească pen Țara Franțozască și pînă la Englitera, scrisu-i-au, drept acéia, Nicolae vodă cu poftă și cu rugăminte ca să ostenească și să vie în țară. Carele și pentru căci l-au poftit Nicolae vodă și pentru ca să-ș<i> vază și să-ș<i> cérce mănăstirile ce avea în țară, care sînt închinate la Sfîntul Mormînt, au scris înapoi cum că iaste bucuros și va veni după sărbătorile Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos. Iar după ce au trecut Bogoiavlenia <=Boboteaza> au trimis pe Costantin Costache vel
f. 336 stolnic și pe vtorii post<elnic> cu leftica înainte/ la Focșani și l-au adus cu mare socotință și cinste pînă în Iași. Și foarte s-au bucurat Nicoale vodă de venirea lui, venind om preaînvățat și sfînt ca acela, în vrémia domnei sale.

De mult avea gînd Nicolae vodă să facă doao lucruri bune în țară ce nu era. Una, tipografie, ca să tipărească cărți și, a doa, să facă școale, ca să învéțe cine ar vrea, făr-de plată. Și această socoteală pomenind-o sfinției sale patriarhului i-au dat blagoslovenie și l-au îndemnat numai să roage pre Dumnezeu și să înceapă a face acéste doao lucruri lui Dumnezeu plăcute, că-i va fi Dumnezeu întru ajutoriu și le va vedea săvîrșite. Și așa au trimis de au adus meșteri tiparnici și de slove grecești, și slovenești și au făcut case bune la Sfetii Savva de au așezat tipografia acolo. Și în scurtă vréme au început a tipări cărți. Adus-au și doi dascali de carte elinească și altul de cartea cea de obște grecească și un dascal ca să învéțe carte slovenească și altul ca să învéțe pe înțeles
f. 336ᵛ moldovénește. Și le-au rînduit dascalilor plată precum să cade, ca să ia/ pe an din veniturile domnești. Și au făcut testamenturi cu mare blestem și legătură, ca să fie stătătoare și neclintite și școalele și tipografii, dîndu-le în sama preafericitului patriarh ca să le fie purtătoriu de grijă și chivernisitoriu. Și cînd să va duce din țară să le poarte grija epitropii sfinției sale carii orînduisă din igumenii mănăstirilor ce sînt închinate la Sfîntul Mormînt și dintr-alții dupe la alte mănăstiri./

f. 337

AICEA SCRIEM ÎNTÎMPLĂRILE CÉLE CE AU VENIT LUI COSTANDIN BASARAB VODĂ, DOMNUL MUNTENESC.

Trimis-au împăratul turcesc, sultan Ahmet, pe un capigi baș la Costandin Basarab vodă, domnul muntenesc, să-l mazilească. Carele sosind la martie în 23 în București, a doa zi miercuri au mersu la curte, fiind săptămîna cea mare a postului și strîngînd pe toți boiarii le-au arătat porunca împărătească ce scriia de mazilie, puindu-i pricină că au trimis de au luat Brăila cu moscalii și altele. Și porunciia țării ca să-l dea cu toată casa lui și cu toată avéria lui, să-l ducă la Împărăție. Iar a doa zi au sosit și imbrohorul cel mare, împărătescu. Și strîngîndu-se la dînsul toată boierimea țării, au pus domnu pe Ștefan Cantacuzino spătariul. Iar pe Costandin vodă l-au pornit la Poartă cu doamna și cu coconii lui și cu toț<i> ginerii lui și cu toată avéria. Și imbrohorul au rămas în București ca să afle toată avéria ce mai rămăsése și să-i vînză

---

13 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A // 31-32 *lipsesc* U//

f. 337v toate bucatele/ şi să ducă banii la Împărăţie, precum s-au şi făcut.

Iar pe Costantin vodă, ducîndu-l la Ţarigrad, l-au băgat în Edicule, cu toată casa lui şi avéria au luat-o împărătească. Şi după ce au trecut cîtăva vréme, au trimis de l-au scos de la Edicula, de l-au închis la bostangi başa şi l-au ţinut şi acolo cîtva, îngrozindu-l totdeauna că-i vor da munci ca să-şi spue avéria; şi încă spun să-l fie şi muncit. Iar la avgust 15, în zioa praznicului Adormirii Précistii, l-au scos de la închisoare şi pe patru feciori ai lui: Constandin, carele îş<i> luase soţie de aicea din ţară, o fată a lui Ioan Balşa, vel ban; Ştefan, carele ţinuse pe fata lui Ilie Cantacuzino vel visternic; Radul, carele era logodit cu o cocoană a lui Antohie vodă şi i să gătiia atunce şi nunta şi Matei, acel mai mic, dar şi acela era voinic. Şi întîi au tăiat pe toate beizadélele acélia, înaintea ochilor lui, începînd de la cel mai mare şi pe rînd pînă la cel mai mic, apoi au tăiat şi pe Ianache Văcărescul, vel paharnic, şi pe urma tuturor au tăiat şi pe bătrînul Basarabă vodă. Care véste viind la Nicolae vodă mult i-au părut rău şi
f. 338 foarte s-au întristat. Iar ginerii lui, cu doamna şi cîţ<i>va/ boiari au rămas tot la opreală.

Acest sfîrşit au luat acel vestit domnu Basarabă vodă, carele au domnit ani 24 p<o>l, cu multă fericire şi s-au făcut Ţara Muntenească ştiiută şi vestită în multe părţi ale lumii. Şi nu iaste de mirat, că toate ale lumii sînt deşarte, şi bogăţiile şi slava. Şi fericiţi şi înţelepţi sînt aceia ce le socotescu ca cum ar fi fum, sau umbră şi îş<i> întărescu nădéjdia la singur Dumnezeu, precum zice prorocul David: „Mie încă, a mă lipi de Dumnezeu bine iaste şi a pune spre Domnul nădéjdia mea".

Cînd au luat Nicolae vodă a doa domnie, fiind lucrurile neaşezate, ş-au lăsat doamna şi coconii la Ţarigrad. Iar daca au trecut doi ani şi au cunoscut că iaste pace au trimis de ş-au adus doamna şi cu toţ<i> coconii şi au sosit în Iaşi dupe Sfetii Gheorghie.

Daca au trecut al doilea an, iarăşi au arătat Nicolae vodă sama vistieriei, fiind de faţă şi sfinţia sa patriarhul de Ierusalim şi toţi arhiereii şi boiarii ţărîi. Şi iar s-au aflat mai mult cheltuit de Nicolae vodă în trebile ţărîi, neputîndu-se toate coprinde den venituri şi iar au luat zapis iscălit de arhierei şi de boiari. Avea grijă Nicolae vodă că-i
f. 338v va veni poruncă într-acel an să/ margă la Hotin; iar nu i-au venit, ci numai să trimiţă salahori şi cară. Într-acea vară au socotit Nicolae vodă ca să nu mai umble orînduialele pe ţară şi au aşezat ţara cu rupt, de da oamenii pe ciferturi.

Dacă au întărit Împărăţia iarăşi pacea cu moscalii şi cu léşii au vorovit cu solul nemţescu pentru craiul şvezescu ca să-l lasă penŢara Ungurească să margă la ţara lui. Aşijderea şi pentru craiul Stanislav, ca să margă unde ar vrea pin Ţara Ungurească. Făcuse aşezămînt şi pentru domnii leşeşti ce era cu craiul şvezescu ca să margă şi ei la ţara lor. Într-acea vréme voevoda Chiovschii, văzînd că au rămas numai să se ducă, mult s-au nevoit ca să-ş<i> plinească paguba din ţară ce i s-au

---

31 *ad. marginal* Nicolae, 7222 A // 38 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A //

făcut cînd venise moscalii de i-au jăfuit nişte bo<a>rfe şi oboară şi alte unélte ce ţinea ascunse la mănăstire la Suceviţă. Pentru care îndată ce s-au făcut pace cu moscalii, pînă a nu să trimite domnu în ţară, au făcut jalbă la Poartă şi au scos ferman. Şi au venit un agă ca să facă cercătură f. 339 şi să acolisiia de Ghedeon mitropolitul/ şi de episcopul de Rădăuţ<i> şi au încăput la popreală cîţ<i>va mazili de Suceava. Şi venind Nicolae vodă cu domniia, de multe ori au trimis să-i plinească paguba. Dar nu s-au putut aşeza, de vréme că cerea mai mult de 15 pungi. Iar daca au văzut că va să margă la ţara lui au pus şi mai multă nevoinţă şi iar au făcut jalbă la Poartă şi au isprăvit un ferman, dar nu dupe voia lui, ci ca să vie aicea în ţară şi să se aşaze. Şi venind aicea au stătut tare Nicolae vodă şi nu i-au dat mai mult decît cinci pungi de bani.

Într-acea primăvară şi Mazoveţchii, solul leşescu, s-au împreunat cu împăratul. Şi iară au întărit pacea între Împărăţiia Turcească şi cu recipospolita, precum să legase la Carloviţă. Şi purcegînd au venit pe aicea de s-au împreunat cu Nicolae vodă, făcîndu-i cinste precum să cade. Şi au trimis boiari şi slujitori de l-au petrecut pînă la margine.

Tot într-acea vară au mai apărat Nicolae vodă ţara de o pagubă ce era să o plătescă din domnia lui Costandin Duca vodă, care viind pe acéle vremi cu slujbe un Mubaegi aga şi avînd a lua bani pentru treapădul lui şi mai împrumutînd şi cu alţi bani pe Costandin vodă i-au făcut zapis de pungi. Şi trecînd cîtăva vréme au apucat pe o samă de/ f. 339v boiari la Odriiu, de i-au tras la judecată şi i-au făcut de i-au mai dat şi alt zapis cum că iaste datoare ţara cu acei bani. Şi au făcut şi hoget după zapis. Murind, dar, Mubaegi Ahmet aga, au dat arzuhal copiii lui la Ali paşa veziriul şi îndată au dat ferman şi au trimis un agă bumbaşir ca să se plinească toţ<i> banii. Aflînd aceasta capichehaialele au scris la domnu ca să facă o chiverniseală, că aceasta nu iaste asémene cu alte gîlcevi vechi şi veziriul acesta, unde trimite va să şi plinească, să nu să întoarcă în deşert. Că acea datorie iaste întărită şi cu al doilea zapis şi hoget. Şi seriia să nu cumva să facă împotrivă, să scîrbească pe veziriul. Iar după ce au venit vechilul şi cu bumbaşirul i-au oprit aicea, pînă va trimite la stăpîni. Şi au scris la veziriul, precum să cade, că ţara nu iaste putincioasă să plătească datorii vechi ca acéstia şi ţării n-au dat niscai bani împrumut, fără cît i-au făcut Costandin vodă acel zapis, ca să-i isprăvască ceva de la Împărăţie. Şi ţara iaste săracă şi de ar putea rădica poruncile împărăteşti. Acéstia şi altele asémene scriind, au poruncit veziriul să se rădice acel bumbaşir f. 340 şi vechilul. Şi s-au mîntuit ţara de/acea gîlceavă.

Aşezindu-se pacea cu moscalii şi cu alţii, dupe cum s-au zis, au slobozit Împărăţiia cătră toamnă pe solii moschiceşti şi zăloagele ce era popriţ<i> de cînd au avut turcii bătae cu moscalii, care zăloage era Mihail Boris, feciorul lui Şeremet, acel vestit cneazul moschicescu şi altul şi le-au dat Împărăţiia voe să margă la ţara lor. Deci luundu-şi zioa bună şi purcegînd, cum au trecut Dunărea la Smil, feciorul lui Şeremet s-au războlit şi de grab i s-au întîmplat moarte. Şi grijindu-i

---

6 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A // 20 *corectat* pe acéle locuri A //

trupul cu balsam l-au dus la ţara lui.

Într-acea toamnă au venit poruncă de la Împărăţie la Apti paşa, ca să se rădice de la Hotin şi să margă la Misir, făcîndu-l paşă acolo. Şi venind pe de céia parte de Prut i-au eşit Nicolae vodă înainte, mai sus de Zagarancea, de s-au împreunat cu dînsul. Şi i-au grijit Nicolae vodă conac, mergînd pînă la Ţuţora, împreună. Acolo au odihnit o zi şi au mai mers Nicolae vodă de s-au împreunat. Şi l-au îmbrăcat cu caftan, dăruindu-i paşa un cal cu toate podoabele şi a treia zi au purces.

f. 340v Era acel Apti paşa om numit la Împărăţie, fiind bătrîn/ de vîrstă şi-l cinstiia toţ<i> paşii şi vezirii. Şi avea trécere mare la Poartă. Mare noroc au avut Nicolae vodă de acest Apti paşa, avîndu-l mai denainte cunoscut, şi priiaten. Că mult i-au fost îndemînă lui Nicolae vodă şi ţării, cu dînsul, venind acéle porunci gréle, de cînd s-au început Hotinul. Ci şi pînă era paşă la Tighina multe isprăvi au făcut ţării. Pentru acéia mult i-au părut rău lui Nicolae vodă de depărtarea acelui om şi foarte-l avea în dragoste pe Nicolae vodă, atîta cînd s-au despărţit i s-au umplut ochii de lacrămi şi-i zicea să nu-l uite.

Într-acel an, cu îndemnarea prea fericitului patriarh chir Hrisanthu au socotit Nicolae vodă şi au rădicat dajda preoţilor din toată ţara, ca să nu mai dea acei doi ug<hi> ce aşezase răposatul Cantemir vodă, de da preoţii pe an. Şi s-au făcut testament cu mare blestem şi l-au iscălit şi sfinţia sa patriarhul. Tot într-acel an au pornit şi pe craiul şvezesc să margă la ţara lui. Şi au dat voe şi craiului Stanislav să margă unde va vrea. Deci craiul Stanislav purcegînd de la Tighina au venit la Iaşi de
f. 341 s-au împreunat cu domnul. Şi i-au arătat multă/ dragoste şi mulţemită. Şi deaciia au trecut pe Oituz în Ardeal şi s-au dus în Ţara Svedului. Iar domnii leşeşti au mers şi ei în Ţara Leşască, ca să-ş<i> facă pace cu craiul Avgust şi să rămîe la moşiile lor.

Iar craiul şvezescu au mers cu o samă de turci şi au trecut pin Ţara Muntenească. Şi turcii de la hotar s-au întors înapoi, iar şvezii cîţ<i> rămăsése în ţară şi la Tighina le-au trimis poruncă de s-au rădicat toţ<i> şi au trecut în Ţara Ungurească şi au tras spre ţara lui. Şi atunce s-au mîntuit de tot ţara Moldovei şi de şvezi şi de léşi şi de lipcani şi au dat mare laudă lui Dumnezeu.

Într-acea toamnă, fiind vădrăritul cîte 4 bani au rădicat Nicolae vodă doi bani şi au făcut testament cu blestem, care l-au iscălit şi sfinţia sa părintele patriarhul Hrisanthul. Şi mai nainte cu doi ani rădicase şi pogonăritul viilor, care era cîte t<a>l<eri> 1, bani 20 de pogon, ca să nu mai fie.

Începîndu-se al patrulea an al domniei lui Nicolae vodă, fiind
f. 341v Împărăţia în Ţarigrad, la dechem<vrie> 1 au trimis/ de au chiemat pe solul veneţiianilor la Poartă şi i-au poruncit în 15 zile să nu să afle acolo, ci să se ducă încătro va vrea. Iar după cîteva zile au trimis şi l-au închis la Edicula, cu toată curtea lui şi s-au trimis porunci în toate părţile ca să se strîngă toate oştile de grab, ca să margă de primăvară la Morea. Şi la dechem<vrie> 18 au scos tuiurile şi au început Împărăţiia

---

18 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A // 34 *ad. marginal* Nicolae, 7223, A //

a face mare gatire de oştire. Mers-au poruncă şi la Mehmet paşa, ce era la Tighina, să se rădice de acolo şi să margă la Hotin. Şi fiind să treacă prin Iaşi i-au eşit Nicolae vodă înainte la Ţuţora, la dechem<vrie> în 28 şi cu alai frumos l-au adus la Iaşi, făcîndu-i multă socotinţă şi i-au dat frumoase daruri şi, odihnindu-se o zi, au purces spre Hotin, petrecut iarăş<i> cu cinste şi cu alai. Iară <lui> Mustafa paşa, carele era la Hotin i-au mersu poruncă să margă la Bosna în cai de olac. Şi fiindu-i şi lui drumul pen Iaşi i-au făcut şi lui tot acéiaş<i> cinste.

După acéstia au început a veni porunci gréle pentru oaste de Morea, ca să trimiţă cai, cară şi altele, osebit de poruncile ce era pentru Hotin: salahori, cară şi alte porunci, care să vedea a fi peste/
f. 342 putinţă a să plini, la ce ajunsése ţara. Dar cu ajutoriul lui Dumnezeu şi cu nevoinţa lui Nicolae vodă s-au plinit toate. Şi încă carăle ce s-au trimis au avut noroc de nu le-au luat veziriul pînă la Morea, ci au rămas cu ordiia împărătească; şi după ce s-au întors oastea au venit toţ<i> oamenii înapoi, cu foarte puţină pagubă. Iar carăle den Ţara Muntenească ce trimisése Ştefan vodă, mergînd pînă la Morea, s-au prăpădit mai toţ<i> boii şi din oameni mulţi au perit.

La ianuarie 12 au purces din Iaşi şi sfinţia sa preafericitul patriarh ierusalimleanul spre Bucureşti şi au trimis iar pe Costandin Costache, vel stolnic şi pe Iordache Ramadan vt<ori> post<elnic> de l-au petrecut cu cinste pînă la Focşani.

În 14 zile a lui fev<ruarie> s-au scos tuiurile de la Daut paşa; după acéia s-au făcut alaiurile ale snafilor şi al enicear agasi şi al împăratului, dupe obiceaiu.

Daca au ajuns Împărăţia la Odriiu şi s-au strîns toate oştile, n-au aşteptat să se facă vară bine, ci la april 7 zile au purces veziriul înainte cu toate oştile. Şi după veziriul au purces şi împăratul, avînd gînd să
f. 342v margă şi singur împăratul la Morea./ Ci fiind la Serez i-au venit véste cum că au dobîndit şi au supus veziriul tot Peloponisul, adecă Morea. Şi acolo făcînd dunaima s-au întors înapoi la Odriiu.

Într-acea vréme întîmplîndu-se de au avut mari turburări şi supărări preasfîntul patrierşecul scaun al Alexandriei, pentru care pricini au încăput la multă datorie preafericitul chir Samuil, carele văzîndu-se la atîta greu şi supărare despre datornici şi neavînd putinţă să se uşuréze au venit şi spre acéste părţi de locu, ca să afle mîngîiare şi ajutorinţă din milostenia dumnealor boiarilor şi altor creştini dintr-acéste doao ţări. Şi din Ţara Muntenească au venit în Ţara Moldovei, carele fiind un patriarh bătrîn de vîrstă, învăţat şi vrédnic de evlavie i-au părut bine lui Nicolae vodă de venirea lui. Şi au trimis la margine de l-au adus cu căzută cinste şi l-au priimit cu mare dragoste. Şi nu numai domnul l-au ajutorit cu milostenie, mai mult decât avea nădejde să-i dea, ci şi toată curtea lui şi toţ<i> boiarii cei mari şi cei mici l-au ajutat, fieştecare
f. 343 după putérea sa. Şi [au] foarte au mulţemit./ După acéia avînd Nicolae vodă rîvnă ca să facă şi mai mult bine acelui preasfînt patriereşescu scaun, ca să aibă şi din Ţara Moldovei vreun venit din an în an, au pus

---

3 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A // 40 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A //

gînd să-i închine vreo mănăstire de céle mai mari ale țării.

Într-acea vréme au eșit la divan egumenul de la Mănăstirea Hangul, ce iaste zidită de răposatul Miron Barnovschii vodă și făcea mare jalbă pentru jupîneasa lui Ilie Cantacuzino cum că-i stăpînéște doao sate ale mănăstirii, fără dreptate, Bălțăteștii și Mînjeștii. Atunce au poruncit Nicolae vodă să iasă la alt divan și au trimis poruncă și la vistiereasa lui Ilie ca să vie să stea de față cu egumentul. Și au dat știre de s-au strîns toț<i> arhiereii și făcînd domnul divan, fiind de față și sfinția sa patriarhul, chir Samuil și toată boerimea, au început Anastasie igumenul de la Hangul a face tot acéiași jalbă, scoțând și doao urice: unul de danie de la ctitorul mănăstirii, Miron Barnovschii vodă și altul de la Vasilie vodă, de întăritura acelor pomenite sate, Bălțăteștii și Mînjeștii.

f. 343v Întrebat-au Nicolae vodă pe vistierniceasa lui Ilie ce/ răspunde la acéstia și cu ce drése au stăpînit acéle sate. Vistierniceasa au răspuns că drése n-are și cum că au avut și s-au răsipit, fiind trimise la ginere-său, Ștefan beizade Brîncovanul. Au întrebat Nicolae vodă și pe nepoții lui Ilie vistiiariul: Costantin Costache, vel stolnic și pe Iordache Cantacuzino, vel șetrar; și nici ei n-au putut îndrepta.

Atunce au început a întreba Nicolae vodă întîi pe sfinția sa părintele patriarhul: de vréme ce au fost închinate acéle doao sate, de acel domnu, la sfînta mănăstire și apoi s-au întărit acea danie și de alt domnu, poate să se mai ia de cineva acéle sate? Răspuns-au sfinția sa la această întrebare din sfînta pravilă cum că un lucru ce să dă și să închină la mănăstire, sau la bisérică, acela nu mai poate să-l mai înstreinéze nimenea, cu nici un mijloc, de la acel lăcaș. Asémene au răspuns toț<i> arhiereii, că cu mare nedreptate s-au luat acéle sate de la acea sfîntă mănăstire. Așijderea și boiarii toț<i>, acel răspuns au dat. Și așa au socotit cu sfatul tuturor, că să cade să ție acéle sate iarăși [f. 344] sfînta mănăstire. Și atunce cu blagoslovenia arhiereilor și cu/ sfatul tuturor boiarilor au rămas vistierniceasa de judecată și au dat acéle doao sate ca să le stăpînească iar Mănăstirea Hangul. Și au poruncit de s-au făcut uric și s-au scris toate socotélele ce s-au pomenit la acea judecată, puindu-se mai jos și groaznice afurisanii și blestemuri asupra acelui ce ar strica acea judecată, întru care s-au iscălit și sfinția sa părintele patriarhul și ceilalți arhierei.

Avînd, dară, rîvnă Nicolae vodă ca să închine vreo mănăstire la scaunul Alexandriei și socotind că de vréme ce Mănăstirea Hangul ș-au scos acéle doao sate, închinîndu-o la acel patrierșesc scaon va putea să-i fie de folos s-au sfătuit cu arhiereii și cu boiarii țării și au închinat acea Mănăstire Hangul, cu toate moșiile și veniturile ei la preasfîntul scaun al Alexandriei. Și au mers de i-au sărutat mîna sfinției sale patriarhului, întîi mitropolitul, apoi Nicolae vodă și episcopii și toț<i> boiarii, rugîndu-se să priimească acest puțin dar și din Țara Moldovei; carele cu bucurie au priimit și i-au blagoslovit și au mulțemit./

f. 344v Măcar că să făgăduisă Mustafa pașa cînd au trecut pen Iași cum că

---

20 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A // 37 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A //

mergînd la Hotin îi va fi cu bine la toate trebile lui, dar nu s-au ţinut de cuvînt. Ci cum au mers la Hotin au început a-l supăra cu multe. Nu numai că lua oameni din ţară cu bir şi-i făcea sloboziiani şi nu-i lăsa să dea ajutoriu la nevoile ţării, ci şi da<că> s-au făcut primăvară s-au nevoit mult ca să ia pe Nicolae vodă la Hotin. Dar nimica n-au putut isprăvi, că i-au venit poruncă de au trimis numai salahori şi alţii să tragă şeicile ce veniia pe Prut în sus cu zaharea.

Daca s-au apropiat veziriul Ali paşa de Morea cu toate oştile şi mergînd la Corinthos au luat-o fără zăbavă. După acéia au luat cetatea Anapoli, Mothoni, Monemvasia şi Aghia Mavra; şi într-o lună au supus toată Morea. Iar la avgust <loc gol> zile au purces spre întoarcere şi <la> oct<omvrie> 24 au sosit la Odriiu, unde-l aştepta împăratul. Atunce au murit şi valedeoa, muma împăratului. Şi au trimis de au îngropat-o la Ţarigrad.

Mai nainte, pînă a nu lua Morea, mergînd veziriul pe drum au trimis ferman la paşa de Hotin ca să ia tot ţinutul Hotinului de supt
f. 345 stăpînirea Moldovei şi cu/ toţ<i> oamenii ce au fost într-acel ţinut şi cu toate bucatele lor. Scris-au serascheriul la Nicolae vodă ca să orînduiască doi boiari carii vor şti rîndul bine, trimiţind şi paşa doi agii, ca să umble să scrie tot ţinutul Hotinului, de jur împrejur cîte ceasuri iaste şi de curmeziş cîte, şi cîte silişti sînt cu oameni şi cîte pustii. Şi au rînduit Nicolae vodă boiari de au umblat cu agiii şi au făcut porunca stăpînilor. Şi dintr-acel an s-au lipsit Ţara Moldovei de acel minunat ţinut al Hotinului şi au lipsit şi pîrcălab şi căpitan de acolo. Că de cînd să luase cetatea era şi pîrcălab la Hotin şi căpitan mare şi căpitani mici, trimişi de Nicolae vodă. Iar daca s-au luat Hotinul s-au rădicat toţi. Numai vama rămăsése pînă s-au întors veziriul de la Morea. Şi atunce au scris serascheriul la Poartă cum că nu să cade domnii Moldovei să ia vamă de la carii merg la Hotin din Ţara Turcească şi din Ţara Leşască cu negoţ, nici de la cei ce trec pe la Hotin în Ţara Leşască. Şi era să se
f. 345ᵛ dea ferman de la Împărăţie pe voia paşii şi s-ar fi făcut mare pagubă în vama ţării./ Numai au scris Nicolae vodă la frate-său şi la capichehaiale de au grăit şi s-au mai osebit lucrul: numai carii trec la Zvancea să nu dea şi carii merg de la Chilia şi de la Smil la Hotin, aceia să nu dea vamă. Şi aşa s-au luat şi vama Hotinului şi s-au scăzut şi dintr-acel venit domnii Moldovii. Măcar că vedea Nicolae vodă că ţara mergea spre scădére şi toate veniturile domniei să împuţinează, dar văzînd că şi scaonele arhiereilor şi mănăstirile din întîmplările vremilor au ajuns la lipsă, ca să nu să scape de podoaba şi de înfrumoseţarea lor, avînd mare evlavie spre biséricile lui Dumnezeu şi socotind că şi cu cîţ<i> bani să iau de la acéle sfinte lăcaşuri, puţin ajutor şi folos va fi ţării, au ertat dajdea arhiereilor şi a tuturor mănăstirilor, făcînd şi testament cu mare blestem, carele l-au iscălit şi sfinţia sa patriarhul.

La oct<omvrie> au purces din Iaşi şi patriarhul Alexandriei. Şi au

5 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A // 8 *ad. marginal* 7223 A // 21 *ad. marginal* Nicolae, 7223 A // 43 *după* patriarhul *ad.* Într-acea toamnă s-au ţinut Nicolae vodă de cuvînt precum şi la altele cîte făgăduise, şi au scos vădrăritul, şi numai cîte doi bani de vadră au rămas; şi au dat Dumnezeu de au eşit tot aceea sumă, cît eşise şi în anul cel trecut, cînd era de vadră patru bani U //

mers pe la Bălțătești și pe la Hangul de au văzut mănăstirea ce i-au închinat Nicolae vodă și țara. Și apoi au trecut în Țara Muntenească și acolo cu mare laudă pomeniia pe Nicolae vodă, zicînd că l-au căutat și l-au miluit mai mult decît au avut nădéjde./

f. 346 Mergînd veziriul la Odriiu l-au priimit împăratul cu mare cinste și i-au făcut multe laude; cît și la hat<i> șerifurile ce au trimis la hanul și la alții, așa scriia de veziriul că numai cît au mers la Morea și au căutat cu ochii asupră-i, fu biruită și supusă toată. Și purcegînd de la Odriiu la noem<vrie> au întrat în Țarigrad tot odată cu alai și împăratul și veziriul. Apoi au eșit veziriul la alte saraiuri, despre Eiup și corturile le-au întins la Ocmendan și au dat tuturor poruncă ca să fie gata, că de primăvară va să oștască iar asupra venețiianilor, să mai supue și alte locuri, cum iaste Dalmația și altele.

CÎND S-AU MUTAT NICOLAE VODĂ DIN MOLDOVA LA DOMNIA ȚĂRÎI MUNTENEȘTI.

Iar daca s-au plinit patru ani și 3 luni din domnia a doa a lui Nicolae vodă, în zioa Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos au trimis de la Poartă de au chiemat pe Dimitrache Guliano, capichehaia, și mergînd la veziriul i-au zis: „Iată, domnului tău, lui Nicolae vodă i-au dat putérnicul
f. 346v împărat domnia Țării/ Muntenești. Deci să margă cu o zi mai nainte să stăpînească raiaoa. Și l-au îmbrăcat cu caftan. Și mergînd la gazdă împreună cu terzimanul, fratele lui Nicoale vodă, au scris cărți și le-au trimis cu Mihalache Aristarho, în cai de olac, la Nicolae vodă, împreună cu capiglar chehaiasi al veziriului, ce l-au trimis cu caftanul de domnie.

Carele au sosit la Iași ghen<arie> 11 zile și eșindu-i Nicolae vodă înainte cu toată boerimea și slujitorimea au mers la curtea domnească și l-au îmbrăcat cu caftanul de la Împărăție. Și s-au cetit fermanul, întru care scriia într-acesta chip: „De vréme ce ne slujești cu dreptate și te pui tare pentru raia, iată că te-am miluit cu domnia Țării Muntenești". Și au mers toț<i> de i-au sărutat poala.

Și au început a să găti Nicolae vodă de drum, că-l grăbiia și aga carele venise ca să-l purcează. Dar boiarii arăta puțină grijă pentru gătire, mai vîrtos Lupul vornicul, fiind din fire nemulțemitoriu, măcar că văzuse mult bine și cinste de la Nicolae vodă, și el și toate rudeniile lui. Iar a doa zi au trimis pe Costandin Ciuchi, vel comis și pe Costandin Ramadan, v<ă>t<af> za aprozi, înainte, în Țara
f. 347 Rumânească./ Și au scris cărți la boiarii țării, orînduind să fie caimacami Mihai Cantacuzino, biv vel spatar i Radul Golescul, vel logofăt și Șerban Bojoreanul, vel vistiiar, scriindu-le să nu fie nici cu o îndoire și mîhnire pentru venirea măriei sale, ci toți să aibă bucurie și boiarii și țara; că măria sa vine cu gînd bun spre toț<i> și vor avea căutare și milă de la măria sa și altele.

Gătitu-s-au Nicolae vodă și au purces din Iași, ghen<arie> 16 zile,

---

14-15 *lipsește* U // 16 *ad. marginal* 7224 A // 25 *ad. marginal* Nicolae, 7224 A// 43 *ad. marginal* Nicolae, 7224 A //

făcînd multe bunătăţ<i> şi multe obiceaiuri proaste rădicînd, apărînd ţara de multe răotăţi. Că într-această domnie a măriei sale s-au rădicat să nu dea dijmărit mănăstirile, boiarii şi mazilii, s-au rădicat pogonăritul viilor şi dajdea preoţilor, mai pe urmă şi a arhiereilor şi tuturor mănăstirilor; s-au rădicat doi bani din vădrărit. Jupînésele sărace nu numai nu da nici un ban, ci şi argaţi avea în scuteală. Boiarii avea cinste şi trécere şi-şi isprăviia singuri trebile de la Nicolae vodă, iar nu prin alţii, sau prin mite. Cinul preoţescu era cinstit, slujitorilor li să da lefile şi merticele deplin. Pre săraci nu-l călca nimenea, nici îi f. 347v mînca, ca alte dăţi. Şi alte bunătăţ<i>/ multe era în ţară, care temîndu-se pămîntenii că viind mutarea domniei lui Nicolae vodă să vor piiarde acéle obiceaiuri bune. Avea toţi întristare multă, care s-au şi văzut la început. Că cum au venit Mihai vodă în scaun, îndată au pus pe preoţ<i> să dea cai de oaste. Foarte puţintei din boiari era cu părére bună de mutarea lui Nicolae vodă: aceia numai carii ştiia că răpiturile şi strîmbătăţile nu-i plac. Iar ceilalţi era toţ<i> trişti şi mîhniţi foarte.

Purcegînd Nicolae vodă din Iaşi cu toată slujitorimea au mers cu toţii pînă la un loc. Şi mergînd boiarii să-ş<i> ia ertăciune şi să se întoarcă înapoi, le-au zis Nicolae vodă să rămîe sănătoşi şi cum că ar vrea să aibă prieteşug cu Mihai vodă şi cum că pofteşte binele şi bunăstarea ţărîi şi să fie toţ<i> uniţi la un gînd şi în dragoste. Şi de acolo mergînd pre Siret, spre Focşani, dar nu era conacele gătite şi grijite bine, din nesocoteala caimacamilor lui Mihai vodă. Pentru acéia nici au orînduit să margă cu Nicolae vodă vreun boiar, doi, pînă f. 348 la margine, ci numai pe Adam Luca slugériul./ Şi fiind aproape de Focşani i-au eşit înainte la Gîrlele Putnii, Vintilă, vel căpitan de margine, cu toată slujitorimea şi la o movilă ce iaste cale de un ceas de Focşani i-au eşit înainte boiarii şi slujitorii carii venise din Bucureşti: Pătraşco Brezoianul, vel vornic, i Grigorie Băleanul, vel log<ofăt>, i Radul Dudescul vel spătar, i Radul Hriza, vel vornic za Tîrgovişte şi alţi boiari. Şi tocmindu-se alaiul de acolo, din loc, într-acea zi au intrat în Focşani cu mare pompă şi cu mulţime de oameni. Şi întîi au mersu la mănăstirea Focşanilor, după acéia la casele căpităneşti.

Cade-să să pomenim şi cine au fost boiari mari la această domnie a lui Nicolae vodă în Moldova, pînă cînd i s-au dat domnia Ţărîi Rumâneşti. Logofăt mare făcuse pe Nicolae Costin, cel cu adevărat împodobit cu învăţătura şi-l avea întru deosebită dragoste şi socotinţă. Iar după ce au trecut un an, mergînd la ţară pentru trebile casei şi f. 348v bolnăvindu-se puţine zile, ş-au dat obşteasca datorie./ Tot pe acea vréme bolnăvindu-se şi Nicolae vodă greu, nu mai puţin decît rudeniilor i-au părut rău pentru moartea acelui boiariu şi au arătat osebită milă casei lui. Şi nelăsînd coconi răposatul Nicolae, cu multă nevoinţă pentru pomenirea lui au pus de au scris istoriile Ţărîi Moldovei, carele le scosése cu osteneala lui. Şi în locul lui au pus logofăt mare pe Antiohie Jora. Dar şi acesta nici doi ani deplin n-au

15 *ad. marginal* Nicolae, 7224 A //

fost, că slăbise foarte rău din toate, nu atîta de bătrîneţe, cît din boală. Pentru acéia singur, de bună voia lui întrînd la Nicolae vodă, s-au rugat să-l iarte şi să facă pe altul în locul lui.

Vornic mare de Ţara de Jos au pus pe Gavriil Miclescul. Dar dupe un an, eşind de la închisoarea Varnei Lupul Costache, de bună voe lăsînd vornicia Miclescul şi s-au dat Lupului. Dar nici de la Miclescul n-au lipsit cinstea cea dintîi şi socotinţa, nici scuteala, ci toate le avea, pînă cînd au lăsat logofeţia Antiohie, cum am zis mai sus şi atuncea pe dînsul l-au făcut logofăt mare.

Vornic mare de Ţara de Sus au pus pe Ilie Catargiul, de vréme ce acel boiariu, măcar că greşise în domnia cea dintîi lui Nicolae vodă, pribegind în Ţara Ungurească, dar la a doa domnie făr<ă> nici o f. 349 îndoire i-au eşit întru/ întimpinare la Tecuci ş-au cerşut ertăciune; şi pe lîngă ertăciune au luat şi vorniciia cea mare.

Hatman au pus pe Ioann Buhuş, biv vel log<o>făt, carele osebită bunătate avea că nu s-au aflat la amestecăturile moscalilor. Postelnic mare au pus iar pe Dimitrache Ramadan. Spătar mare au pus pe Ioan Paladie. Ban mare au pus pe Ioan Balşu, biv vel paharnic şi paharnic mare au pus pe Gheorghie Apostol. Dar aproape de sfîrşitul anului al treilea, venind în ţară şi Iordache Ruset vornicul şi dobîndind amîndoi multă dragoste şi socotinţă de la Nicolae vodă, ca şi ceilalţi boiari, ca să nu fie de tot neîmpărtăşit de cinstea curţii şi casa lui Iordache vornicul au pus paharnic mare pe fiiu-său Costandin. Iar pe Gheorghiţă l-au mîngîiat dîndu-i în samă căpităniia codrului.

Vistiiarnic mare au pus pe Grigorie Jora. N-au rămas această orînduială neschimbată, pînă cînd au venit mutare domniei lui Nicolae f. 349^{v} vodă, ci s-au mai prefăcut./ Că murind şi Buhuş hatmanul au pus hatman pe Miclescul şi logofăt mare pe Ilie Catargiul şi vornic mare pe Ioan Balşa. Murind şi Grigorie Jora, vel vistiiar, au pus vistiiarnic pe Darie Donici, ce au fost serdariu.

Şi au domnit Nicolae vodă cu a doa domnie ani 4, luni 4/

f. 350

VALAHIA.

VI<ea>to 7222, 1714. DOMN 50. DOMNII 56. ŞTEFAN CANTACUZINO VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, FIIUL LUI COSTANDIN STOLNICUL.

După ce l-au pus domn imbrohorul pe Ştefan spătariul şi au rădicat pe Costandin vodă cu toată casa lui şi l-au dus la Ţarigrad, cum s-au scris înapoi, s-au dus Mustafa aga cu dînsul. Iar imbrohorul au rămas aicea cu Ştefan vodă de căuta avéria lui Costandin vodă, pe unde să afla pe la unii, alţii, de o strîngea, multă nevoinţă făcînd Ştefan vodă ca să se găsească toată avéria lui, să o dea la imbrohorul, să-ş<i> facă obraz şi cinste despre dînsul. Şi céle ce nu le ştiia el şi ai lui oameni, numai cu prepusurile, ca un ficlean, apuca pe boiari, pe neguţători şi pe călugări şi dîndu-le strînsoare mare şi groază, de frică, la cine era, le aducea şi le da

---

30 *lipseşte* U // 31 *ad. marginal* Valahia A // 31—34 *lipsesc* P /

imbrohorului: galbeni, scule, argintării şi altele ca acéstia, ce găsiia şi de ale lui şi ale ginerilor, toate le da în sama împărătească. Că într-atîta-l f. 350v nebunise avuţiia pe Costandin vodă, cît şi/ argintării pe deplin ce să cade unii mése crăeşti făcuse, şi tobe, trîmbiţe de argint, ca acei crai samoderjeţ<i> şi bogaţi. Galbeni de aur încă au tăiat în chipul şi în numele lui. Care toate acéstia aflîndu-se la el şi ducîndu-le la Împărăţie s-au mirat toţ<i> de bogăţia şi de nebunia lui: un om supus la altă stăpînire, să facă lucruri ce nu să cad supuşilor să facă, era nebunie, nu înţelepciune.

Ci, dar, să venim iară la cuvîntul cel dintîi. Dupe ce au luat Ştefan vodă domnia, a treia zi îndată au gătit doi boiari mari: pe Costandin Ştirbei, banul şi pe Radul Dudescul, logofătul, şi i-au trimis la Ţarigrad, grăbindu-i ca să ajungă mai nainte decît a duce pe Costandin vodă acolo. Şi i-au învăţat în tot chipul ca să nu scape Costandin vodă şi feciorii lui, vii, măcar să cheltuiască cît de mult pe la porţi. Şi aşa au făcut. Că mergînd acolo nici cum n-au încetat cu arzuri de pîră împotrivă lui Costandin vodă şi au şezut acolo pînă ce le-au văzut de peire. Iar Ştefan vodă adus-au cirezile de boi, vaci, ergheliile de cai, turmele de oi, de rîmători şi le-au trimis pen tîrguri de le-au vîndut şi banii i- f. 351 au dat la imbrohorul. / Aşijderea pîinea, vinul l-au dat pen sate, pen tîrguri, de le-au făcut bani şi s-au dat în seama împărătească.

Cu atîta oserdie era Ştefan vodă ca să stingă casa lui Costandin vodă, cît limbă de om nu poate povesti; şi nu numai casa lui, adecă avéria, ci şi viaţa lor s-au nevoit ca să o stingă. Că întîmplîndu-se un hasechiu ce venise aicea pentru trebile acélia de s-au dus pe la Tîrgovişte şi pe la Potlogi, iară spurcatul Ştefan vodă mai nainte au trimis boiari şi slugi de ale lui de strîngea oameni dupe-n sate şi eşiia înaintea hasichiului de să văeta de Costandin vodă că i-au sărăcit, i-au pustiit şi altele ce-i învăţa ei să zică. Şi înaintea imbrohorului încă au scos mulţi oameni de să jăluia şi cît au fost aicea în ţară. Décii lua arzuri de la dînşii dupe pîra mojicilor şi le trimitea la Împărăţie. Şi la ducerea lui aşijderea n-au lăsat ca să nu scoaţă pe toate drumurile trîmbe, trîmbe de oameni din Bucureşti pînă la Giurgiov, de să jăluia.

Acel fel de ajutorinţă au făcut Ştefan vodă văru-său, lui Costandin f. 351v vodă, în loc să-i facă bine. Pentru / binele ce au avut casele lor de la dînsul, el cu de acest feliu de lucruri îl ajuta şi-i răsplătiia.

Cu toate acéstia ce să nevoia Ştefan vodă pentru stingerea văru-său, lui Costandin vodă, n-ar fi putut ca să facă să piară şi el şi feciorii lui. Numai hoţul acel bătrîn, o en kakís ghirásas, tată-său Costandin stolnicul, ştiind toate tainele nepotu-său, lui Costandin vodă (pentru că le spunea toate, avîndu-l nu ca pre un unchiu, ci ca pe un tată) au ştiut şi cărţile de la némţi şi de la moscali, care îi făcuse acei împăraţi hrisoave să fie şi el şi feciorii lui prenţepi, cnezi. Şi luundu-le de unde au fost, însuşi bătrînul acela le-au dus la imbrohorul de le-au dat, rugîndu-se ca să le dea în mîna împăratului să vază ficleşugurile lui Costandin vodă. Şi lîngă alte pîri réle ce va fi mai zis, şi aceasta i-au spus înainte, că de nu va omorî împăratul pe Costandin vodă şi pe feciorii lui, odihnă domnia şi ţara nu va avea şi va amesteca multe de

---

9 *ad. marginal* Ştefan, 1714 A // 20 *ad. marginal* Ştefan, 7222 A // 33 *după* vodă *anulat:* n-ar fi putut ca să facă să piară şi el A // 35 *ad. marginal* Ştefan, 1714 A //

va face vrajbă între împăraţi.

Acéste cărţi luundu-le imbrohorul şi ascultînd şi zisele acelui rău bătrîn, daca s-au dus la Ţarigrad le-au dat la împăratul şi i-au spus şi din gură cîte réle au ştiut. Décii împăratul, tare mîniindu-se, au poruncit de f. 352 au adus/ pe Costandin vodă şi pe feciorii lui cîte patru înaintea lui, unde şedea într-un foişor de lîngă mare şi le-au tăiat capetele înaintea lui, însă întîi ale feciorilor, apoi al lui, în zioa de Santa Maria Mare. Şi aşa s-au sfîrşit Costandin vodă şi feciorii lui şi cu avuţia lui, viindu-i peirea de la neamul lui, pre carii i-au cinstit, i-au îmbogăţit, de era ca nişte domni; iară ei cu acest fel de mulţemită i-au răsplătit.

Iară aicea în ţară s-au arătat o minune mare, care iaste vrédnică de scris. Fiind doamna lui Ştefan vodă la Mănăstirea de un Lemnu (mergînd pentru evlavie), în zioa de Sîntă Măria Mare, cînd au tăiat pe Costandin vodă şi pe feciorii lui la Ţarigrad, într-aceiaş<i> zi au ajuns şi pe doamna la mănăstire o nevoie, de făcea toate grozăviile. Şi ei nici cum nu socotiia că au venit bătaia lui Dumnezeu, de le plătéşte dupe faptele lor, ci ş-au bănuit pe o mătuşă a doamnei, sor<ă> mîne-sa, anume Olimbiada, călugăriţă de mulţi ani, că i-ar fi făcut farmece cu alte muieri, de au ajuns-o nevoia. Ci pe mătuşe-sa o au trimis la o altă f. 352ᵛ mănăstire/ de călugăriţe, de au o zidit într-o chilie, iar pe doao muieri le-au spînzurat.

Întru acest an <al> domniei lui craiul şfeţesc, fiind la turci de cîţ<i>va ani, scăpat din războiul ce au avut cu moscalii la Poltava, în Ţara Căzăcească, fără noroc umblînd într-acel război, pierzînd toată oastea şi avéria, au fugit în stăpînirea turcească la Bender. Şi acolo cîtăva vréme au şezut. Décii vrînd împăratul turcesc să-l ducă la Ţarigrad şi el nevrînd să margă, s-au făcut mare turburare, că vrea cu război să se apere, ca să nu-l ducă fără voe, avînd şi el puţintei sfeţi cu dînsul. Însă fiind hanul cu oaste tătărască multă şi serascheriul cu turci, văzînd că într-alt chip nu-l pot lua, au dat caselor foc, unde era de şedea şi dînd năvală turcii şi el de nevoia focului eşind afară, l-au împresurat şi l-au prins. Şi puindu-l într-o cucie, rănit fiind la o mînă, l-au dus la Ţarigrad; şi împăratul l-au rînduit la Dimotiha de au şezut acolo cîtăva vréme, cu cheltuiala Împărăţiei. Decii, cerîndu-se să margă la ţara lui, i-au dat voe şi au orînduit pe Mustafa aga, carele au f. 353 luat pe Costandin vodă, şi alţi turci, de l-au dus cu conace, cum/ s-au căzut. Şi viind pînă la Giurgiov, au fost poruncă la Ştefan vodă să-i gătească conace pînă va tréce în Ardeal. Şi au orînduit domnul boiari pe Radul vornicul Popescul, pe Drăghici Strîmbeanul, pe Grigorie căpitanul, de l-au dus pen conacele ce să rînduise. Şi mergînd pînă la Piteşti şi şezînd cîteva zile au perit dintre oşti cu cîţ<i>va oameni ai lui şi s-au dus tiptil, în cai de poşte, pînă în ţara lui. Şi nimeni nu l-au ştiut că iaste craiul într-acei sfeţi ce mergea cu poşte. Iar oştile rămîind cu gheneralii lui acii şi cu turcii au purces de au trecut pe la Dragoslavele în Ţara Ungurească. Şi de la hotar s-au întors turcii şi boiarii îndărăt, iar gheneralii cu oştile lui s-au dus în ţara lor.

---

12 *ad. marginal* Ştefan, 7222 A //

Vara aceasta trecînd cu acéstia ce s-au zis mai sus şi viind iarna au început turcii a face mare gătire de oaste să margă să ia Morea, care o stăpîniia veneţiianii. Deci au venit poruncă şi la Ştefan vodă să dea o mie de cară şi o sumă mare de cai pentru treaba Împărăţiei. Pentru care au orînduit pe boiari, pe mănăstiri şi pe toată ţara de le-au făcut cu mare greu şi nevoe. Şi au rînduit boiari căpitani de au mers ispravnici/ f. 353v pe cară şi pe cai. Şi pe zăpadă, în luna lui fev<ruarie>, le-au trecut Dunărea şi s-au dus unde au fost porunca, împreună cu veziriul, la Morea.

Acolo mergînd veziriul cu putére mare au găsit ţara acéia fără nici o oaste, au în cîmpu, au pe mare, ca să le stea turcilor împotrivă, fără numai pen cetăţi cîte puţintei oameni de oaste. Carei văzînd atîta putére turcească că le vin asupră şi nu au alt ajutoriu nici despre mare, nici despre uscat, s-au închinat şi au dat cetăţile turcilor şi aşa au hălăduit. Iar la unele cetăţi, ce au fost oameni mai nebuni, fără minte stînd împotrivă, bătîndu-le turcii şi dînd năvăli i-au luat şi pe toţ<i> i-au supus supt sabie. Însă dintîi au fost mînie mare şi robie multă. Iar după ce au venit vlădica al locului şi cu o samă de bătrîni de au mers la veziriul de s-au închinat şi s-au rugat să facă veziriul milă să nu să robască ţara, făgăduind că vor fi robi împăratului, măcar că era Ali paşa vezir cumplit, au poruncit oştilor să nu mai robască şi încă au dat paznici pe la tîrguri şi pe la sate de le păziia./

f. 354 Ci dară făcînd veziriul acea izbîndă la o ţară ce nu avea oşti şi ajutoriu despre nici o parte, s-au întors înapoi, priimindu-l împăratul cu cinste şi cu bucurie. Decii fiind lîngă împăratul caimacam Richiab imbrohorul, care luase pe Costandin vodă din Bucureşti şi toată avuţiia lui, avînd veziriul bănuială pe dînsul că-l va pune cîndva vezir, iubindu-l împăratul, au făcut meşteşug veziriul de l-au dezlipit de lîngă împăratul şi i-au dat paşalîcul de Bender. Şi mergînd pînă acolo au făcut veziriul arzuri mincinoase de pe la conacele lui Rechiab precum ar fi făcut zulumuri şi dîndu-le la împărat l-au mîniiat şi au poruncit să-l omoare. Şi aşa au trimis veziriul ferman de l-au omorît, acolo la Bender.

Daca au auzit Ştefan vodă de moartea arcalei lui şi a nădejdii lui, adecă a lui Rechiab caimacam, carele îl făcuse domnu şi-l sprijiniia despre Împărăţie, s-au întristat pînă în suflet. Dară norodului tot să arăta vésel, precum iaste obiceaiul domnilor, numai inima lui ştiia ce era cernită.

Aceasta trecînd, iar nu prea multă zăbavă, pe la ghenarie în 9 zile vine un capigiu de la Împărăţie şi i-au adus poruncă de mazilie. Care f. 354v auzind el una ca/ aceasta n-avea ce să mai facă. Ca să fugă, nu putea, că era iarnă grea şi zăpadă mare şi rumânii încă nu-l vrea lăsa, temîndu-se de vreo robie. Ci acéste doao pricini văzîndu-le el că nu le va putea scoate la cale bună au plecat capul să margă la Împărăţie. Şi s-au gătit cu toată casa lui şi cu tată-său, Costandin stolnicul, şi s-au dus la Ţarigrad. Iar pînă a nu purcéde din Bucureşti de multe ori au

---

3 *ad. marginal* Ştefan, 1715 A // 46 *ad. marginal* Ştefan, 1715 A //

mers Costandin stolnicul, tatăl lui Ştefan vodă, la acel capigi baş ce venise cu maziliia, de l-au dăruit şi au vorbit multe, ce au ştiut ei. Ci dară lîngă alte vorbe ce au avut, vrînd ca să se îndreptéze pre sine şi pe fiiu-său Ştefan vodă, cum ei sînt cu dreptate Împărăţiei, au zis şi aceasta că el în zilele frăţine-său, lui Ştefan vodă, cît l-au cunoscut că iaste cu dreptate cătră Împărăţie nimica n-au zis. Iar după ce l-au cunoscut că să abate de cătră împăratul şi va să se lipească lîngă vrăjmaşii împăratului l-au otrăvit şi au murit. Aşijderea şi un frate iar al lui, Iordache spătariul, carele au fost la Beci sol, adăpîndu-se din f. 355 vorbele némţilor şi vrînd să facă turburări şi pe acela l-au otrăvit/ şi au murit. Şi pe Costandin vodă, nepotu-său, în cea dupe urmă ce l-au văzut că să alcătuiaşte cu moscalii şi cu alţi vrăjmaş<i> ai Împărăţiei l-au dat în mîna împăratului de au făcut cum i s-au căzut.

Ca de acéste vorbe au spus cătră capigiu Costandin stolnicul, mai multe decît cătră un duhovnic al lui şi pe dînsul să îndrepta că iaste cu dreptate Împărăţiei. Care acéste cuvinte toate le-au spus veziriului şi altor meghistani ai Porţii de le-au auzit mulţi oameni de credinţă. Mai vîrtos Ianache dragomanul, fratele lui Nicolae vodă, ajungînd mai pe urmă şi domnu în urma fratelui măriei sale, lui Nicolae vodă, aici în ţară au mărturisit cătră toţ<i> boiarii, că au auzit pe acel capegiu spuind veziriului şi altor turci acéstia ce s-au scris mai sus. La aceasta să adeverează că adevărat Costandin stolnicul au omorît pe Şerban vodă. Că în vrémia ce au murit Şerban vodă au eşit un cuvînt de zicea cei mai mulţi că Costandin stolnicul, frate-său şi Costandin vodă Brîncoveanul l-au omorît, iar n-au murit de moarte bună. Şi atunce era amfivolie, îndoială, au că va fi, au că nu va fi, neştiind toate ascunsele oamenilor. Iar de vréme ce însuşi omorîtoriul au mărturisit că au/ f. 355v omorît pe frate-său Şerban vodă, tot omul să crează că, adevărat, l-au omorît. Aşijderea şi pe Iordache, frate-său, daca el au mărturisit însuşi, ce îndoială va să mai fie, ca să nu crează cineva că la <a> amîndurora morţi s-au zvonit că Costandin stolnicul i-au omorît? Dacă credinţă nu era, necunoscîndu-se adevărul, cum s-au zis mai sus. Iar daca ş-au mărturisit păcatul cătră turcu, nu la duhovnic, destul iaste să fie credinţă la toţi. Iară de Costandin vodă, precum că iară hoţul bătrîn, cu feciorii lui şi Mihai spătariul l-au vîndut la turci şi l-au dat în mîinile lor nu ne mai trebuie mărturiile lor, că noi cu ochii noştri le-am văzut şi cu mîinile noastre le-am pipăit şi nu iaste nici o îndoire că nu l-au vîndut şi nu l-au omorît. Ci ei adevărat au fost stingerea vieţii lui şi a feciorilor şi a casii lui.

Ştefan vodă ar fi fost şi el de laudă ca şi alţi domni, de n-ar fi fost mincinos, telpiz, jăcaş şi ghinecolatris; întrecea între acéstia pe toate f. 356 rudele lui, Cantacuzinii./ Făgăduia în toate zilele, unora şi altora boerii, bogăţii şi altele şi nici cu anii nu le vedea. Şi cu acest fel de minciuni să politisia. Împrumutări dupe la boiari şi de la jupînése

39 *după* lui *urmează:* De va vrea cineva din cei ce n-au văzut pe Ştefan vodă, nici au trăit cu el, nici au vorbit cu el, ca să afle ce fél au fost şi ce fél de obiceaiuri avea, să citească aicea într-aceste 3-4 rînduri ce am scris pe scurt şi va afla şi politiia lui P //

sărace și de la mănăstiri au luat, în trei săptămîni 360 de pungi (precum Bojoreanul, ce-au fost vistiiar mare mărturisiia), cu zapisele lui făgăduind că le va plăti curînd; și pe urmă toți au rămas păgubaș<i> de bani. Și dăjdi gréle punea în țară, de o au sărăcit. Poartă mare să deșchisése și despre harem, de făcea céle mai multe isprăvi. Acest fel de politie au avut Ștefan vodă; și au domnit ani 2./
Fila 356^{v} albă.

VALAHIA.

f. 357 Vl<ea>to 7224, 1716. DOMN 51. DOMNII 57. NICOLAE VOEVODA, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, FIIUL PREASLĂVITULUI ALEXANDRU EXAPORITUL, MARELE DRAGOMAN AL PUTÉRNICII ÎMPĂRĂȚII A OTOMANILOR.

Nicolae vodă fiind domnu la Moldova întru a doa domnie a măriei sale și în Țara Muntenească fiind Ștefan vodă Cantacuzino domnu, din bună voia împăratului, fără de nici o rugăciune sau mijlocire despre partea măriei săle, fiind credincios Împărăției, au mazilit pe Ștefan vodă, viind un capigiu împărătesc de l-au luat cu toată casa lui și l-au dus la Țarigrad, mergînd și tată-său, Costandin stolnicul Cantacuzino cu dînsul, și la Moldova au mers alt capigiu de au rădicat pe Nicolae vodă, domnul Moldovei și l-au adus în Țara Muntenească, miluindu-l cu domnia a aceștii țări.

Ci dară îndată ce i-au venit véste că va să-l mute în Țara Muntenească cu domnie, au trimis boiari de ai măriei sale, pe Costandin comisul și pe Costandin Ramadan, vătaful de aprozi, cu cărți la boiari, la țară, să se bucure că le vine domn bun și milostiv,
f. 357^{v} rînduind și caimacami pe Mihai spătariul Cantacuzino/ și Radul logofătul Golescul și Radul spătariul Dudescul și Șerban vistiiariul Bojoreanul, ca să fie purtători de grijă de céle ce vor fi trebile domniei. Scris-au carte și la Costandin stolnicul, poftindu-l ca să șază ca un boiariu bătrîn să nu să ducă la Țarigrad și-l va avea măriia sa în loc de părinte. Ci el n-au priimit, ci s-au dus cu fiiu-său Ștefan vodă, lăsînd multe covăséle întru boiarii lor.

Deci pe ceialalți boiari ce i-au găsit în București au priimit să fie purtători de grijă, după porunca domnului. Iar Mihai spătariul, fiind dus la țară și prinzind véste de această întîmplare, au plecat să fugă la Țara Ungurească. Dară fiind și zăpadă mare și pază la munte, l-au prins vameșii de la Cîmpina cu plăieșii și l-au adus la București. Care lucru măcar că au înțeles domnul de fuga lui, dară tot nu l-au osebit din ceialalți caimacami, ci a doa carte i-au scris osebi, ca să aibă bucurie de venirea măriei sale, că-l va cinsti și-l va avea de bine, numai să fie purtătoriu de grijă de trebile țării și ale domniei, pînă va veni și măria sa.

Și făcîndu-i caimacamii gătire de o samă de boiari și de cai, de
f. 358 rădvane și de slujitori și de/ altele ce trebuia i-au trimis la Focșani,

---

8 *ad. marginal* Valahia A // 8-12 Domnia măriei sale lui Nicolae vodă, fiiul prea slăvitului Alexandru Exaporitul, adecăte sfétnic de taină al putémicii Împărăți a otomanilor, leat 7224 P // 19 *ad. marginal* Nicolae, 1716 A //

înaintea domnului, rînduind şi conace pen toate tîrgurile, pînă la Bucureşti. Domnul încă, purcezînd de la Iaşi au venit cătră Ţara Muntenească. Şi apropiindu-se de Focşani au eşit toată boerimea şi cu toată slujitorimea cîtva loc în Ţara Moldovei, întru întîmpinarea măriei sale. Şi închinîndu-se dupe obiceaiu i-au sărutat mîna şi măriia sa le-au zis cuvinte frumoase, blînde, de bucurie şi de pace. Şi toţi au venit cu alai frumos în tîrg în Focşani, veselindu-se toţ<i>.

De la Focşani, gătindu-se, au purces cătră Bucureşti. Şi viind pînă la Colintina, în malul despre Bucureşti, boiarii caimacami cu toată altă boerime şi cu slujitorimea toată sta în rînduială de aştepta să se împreune cu domnul. Care viind pînă drept locul acela, unde era toţ<i> adunaţ<i> i s-au închinat şi i-au sărutat mîna. Decii domnul iar cu cuvinte frumoase i-au mîngîiat şi cu toţ<ii> au întrat în Bucureşti în zioa de Tri Sfetitele cu alai foarte frumos şi cu cinste mare, precum să cuvinte domnului. Şi întrînd în casele domneşti, în divanul cel mare,
f. 358v unde era/ gătit scaunul, au şezut. Şi cetindu-se cartea împărătească de domnie, care carte împărătească aşa scriia, că cunoscîndu-l pe Nicolae vodă credincios împărăţiei lui şi au chivernisit bine raiaoa Moldovei, l-au dăruit cu domnia muntenească i proci. Décii îndată cu tunurile déderă şi iară i-au sărutat mîna domnului boiarii şi toate căpăteniile, dupe obiceaiu. Apoi pe schimni aga l-au trimis la gazdă şi domnul au mers în bisérică de i-au citit molitvele de blagoslovenia domniei şi s-au suit în case la odihna măriei sale.

Şi aşa doao [doao] zile au trecut, iar a treia zi au dat boeriile celor ce li s-au cuvenit. Şi aşa s-au odihnit toţ<i>. Şi s-au cunoscut domnul la toţ<i> că iaste înţelept şi blînd şi bun şi iubéşte pe toţ<i>. Aşijderea şi boiarii iubiia pe măria sa, văzînd bunătatea şi dragostea măriei sale ce arată cătră ei. Că pe spătariul Mihai Cantacuzino, fiind boiariu bătrîn şi de cinste, ca pre un părinte îl cinstiia. Pre ceialalţi, carii după vîrsta lor, să zic adevărul, ca pe nişte fii îi avea şi-i cinstiia. Dăjdile
f. 359 ţării nu afară din obiceaiu să scotea la ţară,/ ci numai atîta cît trebuia, pentru plinirea poruncilor împărăteşti. Că aceasta vrea măriia sa domnul: precum au fost numele măriei sale în Moldova lăudat şi au fost toţ<i> mulţemiţi de măria sa, marii şi micii (care şi noi am auzit din boiarii moldovéni) într-acela chip şi aici în Ţara Muntenească vrea să fie toţ<i> mulţemiţi şi odihniţi, precum şi era.

Trecînd dară cîtăva vréme în mijlocul acesta şi aflîndu-se la Împărăţie pe deplin toate ficleşugurile Cantacuzinilor, ce făcuse împotriva stăpînilor otomani, alcătuindu-se cu streinii némţi, moscali şi alţii, a cărora cărţi, confirmaţii şi previleghii, mergînd în mîinile lor au socotit cu multă înţelepciune de i-au strîns, i-au adunat cîte pe unul, unul şi i-au dus la Poartă de le-au făcut acéia ce li s-au căzut. Că nu s-au îndestulat în pîinea cea împărătească ce le dedése în mînă de o mînca, ci cerca de la alte monarhii bine, nevăzut, numai prin nădéjde.

---

2 *ad. marginal* Nicolae, 1716 A // 17 *ad. marginal* Nicolae, 1716 A // 36 *după era urmează 13 rînduri cu relatarea morţii doamnei Pulcheria, text care în ediţia de faţă este aşezat la p. 312, după rîndul* 35 A //

Că Şerban vodă cu umbletele lui ca acéstia, de nu vrea muri, nu era putinţă ca să scape de urgiia împărtului, că toate ficleşugurile lui să aflase la turci. Costandin vodă cu multe feliuri de meşteşuguri să nevoia/ ca să f. 359v nu dea ochi cu turcii cei mari, nici în oştire, nici alt undeva, dînd huzmeturi sute de pungi şi alte daruri, de stingea ţara şi el şedea spre partea muntelui mai mult. Dară tot n-au putut scăpa de sabia împăratului, nici el, nici copii lui. Ci ca pre nişte ficléni ai împăratului pre carii dovedindu-i din multe, iar mai vîrtos din cărţile acestor monarhi, neamţul şi moscalul, care le-au găsit Costandin stolnicul Cantacuzino, unchiu-său, şi le-au dat fiiu-său, lui Ştefan vodă, de le-au trimis la împăratul, care cetindu-se şi văzînd că să dezlipise de către dînsul şi să făcuse prinţep de imperiu şi cnezi de Moscovia, le-au tăiat capetele înaintea lui.

Aşijderea şi Ştefan vodă, umblînd cu acel fel de meşteşuguri şi aflîndu-se toate ficleşugurile lui la Împărăţie, nu numai prin vorbe, ci din scrisori dovedite fapte réle şi ficléne asupra stăpînilor l-au şi mazilit şi l-au şi omorît, şi pe el şi pe tată-său, pentru acéste ficleşuguri ce s-au auzit că făcea Cantacuzinii şi ai lor. Au luat şi pe Mihai spătariul şi pe Radul Dudescul de aicea şi i-au dus de i-au omorît, socotind că acéle ficleşuguri ce făcea fraţii şi nepoţii lor şi cumnaţii lor, domnii ce dusése mai nainte, cu neputinţă iaste ca să nu f. 360 fie ştiut şi ei. Ci dară la mijlocul Părésimilor au venit capigiu şi/ cadiu de au scris toate averile lor, de s-au luat pe seama Împărăţiei, şi iară alt capigiu să rădice pe Mihai spătariul şi pe Dudescul să-i ducă la Poartă. Care văzînd domnul una ca aceasta şi boiarii, cu toţii s-au întristat, fiind lucruri neştiute şi nenădăjduite. Şi mai mult era înstristarea pentru Dudescul, că era tînăr şi cu co<co>ni mici. De care într-alt chip nu era putinţă a să face de vréme ce era poruncă tare ca să-i ducă. Numai s-au rugat capigiului şi domnul şi boiarii toţi ca să stea pentru Dudescul, să nu piară. Şi i-au făgăduit să-i dea osteneala şi el încă au zis că va sta, va nevoi cît va putea. Domnul încă n-au lăsat numai pe aceasta, ci au scris la fratele măriei sale, Ianache dragomanul, ca să stea şi să <si>lească pentru acel boiar tînăr, să nu piară şi să şi cheltuiască zéce şi 20 de pungi. Dară nici într-un chip n-au putut isprăvi, fiind şi un vezir cumplit, Ali paşa, ci i-au omorît şi pe aceştea, cum s-au zis mai sus.

După lumină, întunérec; după veselie, întristare. Aşa s-au întîmplat şi domnului Nicolae vodă întru acea vréme. Că fiind vesel şi cu mare bucurie de toate ce-l miluise Dumnezeu: domnie fericită, ţară bună,/ f. 360v casă întreagă şi blagoslovită, iată şi întristare i-au venit. Că s-au războlit prealuminata doamna măriei sale, Pulheria, boală grea, din care s-au pristăvit în Domnul, lăsînd mare întristare domnului şi coconilor măriei sale şi tuturor, fiind doamnă bună şi înţeleaptă şi dumnezeiască, pre care să o fericim. Că pentru darurile bunătăţilor ce avea crédem că sufletul măriei sale iaste în mîna lui Dumnezeu. Dupe acéia că s-au pristăvit în domnie şi o au grijit cum să cade unii doamne şi o au dus cu mare cinste, cu toată partea bisericească şi cu toată

---

37 *ad. marginal* Nicolae, 1716 A //

boerimea şi slujitorimea la Mitropolia din Bucureşti. Şi acolo făcîndu-se slujbe frumoase o au îngripat în rînd cu alţi domni şi doamne ce sînt acolo îngropaţi. Vécinică să-i fie pomenirea.

Întru acest an al domniei măriei sale, dentru îndemnarea Ali paşei, veziriul, împăratul Turcul au stricat pacea ce avea cu némţii, neplinindu-se vrémia hotărîrei ce avusése întemeiată cu scrisori prin mijlocirea lui Rami, reiz efendi, şi a măriei sale Alexandru, marele dragoman al împăratului, precum s-au scris mai îndărăt, la domnia lui Costandin vodă. Şi gătire mare de război au poruncit să se facă asupra/ f. 361 némţilor. Şi primăvara însuşi veziriul Ali paşa au purces către Beligrad cu oştile, ca unde ar găsi pe némţi să-i tae, să-i sfărame şi pe ei şi cetăţile lor, socotind că va face acea treabă şi la némţi, precum au făcut în trecutul an la Morea, caré găsindu-o făr-de nici o oaste, nici afară, nici în cetăţi au umblat colindînd, cum i-au fost voia şi s-au întors adecă cu izbîndă. Dară l-au înşelat socoteala lui, că la némţi n-au fost aşa, ci într-alt chip, precum să va auzi mai nainte.

Că némţii auzind cum pacea o au stricat cu ei, făr-de vréme, au făcut şi ei gătire mare şi ş-au strînsu oştile către Beligrad. Şi mai mare cap oştilor au pus pe prinţepul Evghenie, carele de multe ori au fost gheneral<i>simus la oştile nemţeşti şi au făcut minuni, bătînd pe turci totdeauna. Care oşti la Beligradul turcesc s-au împreunat şi s-au lovit vitejaşte, cu năvăliri mari şi de o parte şi de alta. Şi în cea dupe urmă au fost izbînda némţilor. Şi Ali paşa veziriul, lovit cu trei gloanţe ş-au dat sfîrşitul. Turcii cei ce au scăpat au fugit cum au putut, lăsînd toate f. 361[v] ale lor în mîinile/ némţilor. Şi lumea toată ce era supt stăpînirea turcească s-au mîntuit de un om rău şi crud ca acela ce era, de tăia, sugruma pe mulţi, fără pricină. Şi nu numai ce făcuse réle mai nainte era, ci încă spun că s-au găsit la dînsul, dupe ce au murit, multe fermanuri gătite, pentru să omoară şi să facă multe răotăţ<i>.

Mai nainte, dară, pînă a nu purcéde veziriul la oaste au trimis domnului Nicolae vodă poruncă tare ca să facă 3000 de oameni ostaşi, să-i trimiţă la Dimircapi şi la Ruşava, întru ajutoriul turcilor ce era rînduiţi să păzească toate plaiurile, să le întărească şi să le păzească, ca să nu se sloboază niscareva oşti nemţeşti, să facă turburare Ţării Turceşti. Şi au rînduit domnul din toate bréslele şi s-au făcut acei 3000 de slujitori. Şi, făcîndu-le căutare, i-au trimis unde au fost porunca, puindu-le serdariu pe Ianache Rusetul, cumnatul măriei sale, lui vodă şi pe Petru Obedeanul, vel sărdar. Carei mergînd acolo şi şezînd cîtăva vréme, iată şi véste veni f. 362 dela Beligrad că némţii au bătut pe turci şi au perit şi Ali paşa, veziriul. Şi în mîhnire fiind paşii şi toţ<i>, iată altă véste vine că pogoară catanele nemţeşti la Ruşava. Care véste/ şi mai mult au turburat pre turci. Şi n-au vrut să mai şază dincoace de Dunăre de frică, ci au trecut de céia parte, către Cladova; şi numai ai noştri au rămas dincoace. Şi au aşteptat pînă au venit catanele. Dară nici un război n-au făcut, ci au început a fugi şi slujitori şi căpetenii, îndată ce i-au văzut. Şi mai mult decît 200 de catane n-au fost; şi ai noştri 3000. Că aşa i-au purtat Obedeanul, fiind ficlean.

---

4 *ad marginal* Nicolae, 7224 A //30 *ad. marginal* Nicolae, 1716 A //

S-au fost ajunsu cu dînşii şi i-au şi învăţat în ce vréme să vie, cînd era slujitorii răsipiţi şi fără grijă, negata. Şi aşa, dintr-acel ficleşug s-au stricat acéle oşti şi au fugit. Şi catanele au venit la Cerneţ de au apucat acel cornu de ţară, mai înglotindu-se şi alţii cu dînşii. Jăfuia, ardea, făcea toate rélele în pămîntul acesta spre Mehedinţi.

Acéste veşti auzindu-se la domnu şi la boerime foarte s-au întristat. Deci într-alt chip n-au avut cum face, ci au trimis alţi slujitori cu căpetenii cătră Jiiu, către plaiul Vîlcanului şi spre Cîinéni şi la Rucăr şi la Cîmpina şi la Teleajin, ca să păzească să nu mai între alte catane să strice ţara. Dară diavolul ce nu va binele creştinilor şi odihna lor au f. 362v întrat în inima Barbului sărdariul Cornea şi/ într-a Bengescului şi i-au îndemnat de s-au ficlenit de cătră domnu şi de cătră ţară şi s-au unit cu cătanele ce era în Ardeal şi s-au făcut povaţă de au venit făr-de véste pe plaiul Vîlcanului şi au pogorît la Tîrgul Jiiului şi fără véste au lovit pe slujitorii noştri de i-au tăiat şi i-au împuşcat şi le-au luat tot ce-au avut. Şi fiind într-acéle părţi şi alţi oameni carii strîngea dijmăritul şi alte dăjdi, pe la toţ<i> au trimis de i-au adus acei ficléni boiari de le-au luat banii şi pe mai mulţi dintr-acei strîngători de bani i-au omorît.

Decii atîta ucideri şi atîtea jafuri au făcut <încît> toată partea de peste Olt o au îngrozit, o au turburat, dentre carii unii de frică şi de groază s-au dat şi s-au unit cu dînşii, atîta cît oameni domneşti pentru trebile ţării nici cum nu putea să margă peste Olt. Acéstia auzindu-se la domnie, într-alt chip n-avea ce să mai facă, ci au trimis pe banul Bojoreanul cu slujitori şi i-au dat într-ajutor şi pe Obedeanul, ca să nevoiască în tot chipul să tragă pe cei de ţară lîngă dînsul cu cuvinte de mîngîiare şi doar ar putea goni catanele. Ci dară pînă au umblat banul pe acolo iar alte catane să sloboziia pentr-alte locuri de făcea multe réle: omorîia oameni, jăfuia şi iar să întorcea înapoi./

f. 363 Iară cînd au fost la Sîntă Măria Mare s-au slobozit o samă de catane pe la Cîinéni de au venit pe la Piteşti. Decii căpitanul şi vameşii ce era acolo au trimis de grab cărţi la domnu, dîndu-i ştire de acéle catane, că au venit pînă acolo şi cum că le iaste gîndul să tragă spre Bucureşti. Care scrisori viind a treia zi după Santa Marie s-au sfătuit domnul cu boiarii că iaste bine domnul să iasă cu toată boerimea şi cu slujitorii afară din Bucureşti, la Cotrociani, sau la Călugăréni, să lége tabără acolo şi să şază pînă vor mai vedea ce fac acéste catane ce turbură ţara aşa rău. Şi aşa au făcut; că au eşit domnul din Bucureşti şi s-au dus pînă la Călugăréni şi acolo vrea să şază.

Iară vlădica al ţării, Anthim, au mers la domnu şi i-au arătat o scrisoare ce zicea că i-au venit de la Bucureşti, de la un Avramie dascălul, ce era lăcuitoriu la Mitropolie, întru care scriia ca să se întoarcă înapoi că vine feciorul lui Şerban vodă din Ţara Ungurească cu mulţi némţi şi catane, ca să fie domnu ţării (Care pe urmă s-au dovedit toate minciuni şi meşterşugurile vlădicăi Anthim, pentru ca să se întoarcă înapoi el şi domnului să-i dea speri<e>ciune, să fugă). Deci

---

6 *ad. marginal*, Nicolae7225 A // 9 între, *explică marginal:* pogoare a //22 *ad. marginal*, Nicolae7225 A //34 *ad. marginal*, Nicolae7224 A //

f. 363v domnul auzind şi văzînd că acéstia din gura unui/arhiereu, neştiind ascunsele inimii lui, s-au înfricoşat şi ca să nu cază în vreo primejdie mare au lăsat Călugărénii şi s-au tras la Giurgiov. Vlădica Anthim mai mergînd cîtva loc cu domnul s-au rugat ca să-l lase să se întoarcă la Bucureşti. Domnul l-au poftit ca pre un arhiereu ca să nu să dezlipească de măria sa pînă să vor adevăra acéste lucruri la ce sfîrşit vor să iasă. Dară el nu vrea nici cum, găsind multe pricini. Una, că au venit numai cu carîta cu doi cai şi fără aşternut, fără primenéle şi fără cheltuială; alta şi ca un păstor ce iaste nu i să cade să lasă turma şi să se ducă într-altă parte. Iară domnul, poftindu-l să margă cu măria sa, i-au făgăduit că de cîte zice că n-are şi n-au apucat să-ş<i> ia de la Mitropolie, de nici unele nu-i va lipsi, că-i va da de toate. Dară nici cum nu i-au putut întoarce socoteala lui cea plină de ficleşuguri ce o avea în inima lui, ci s-au întors la Bucureşti. Dară nu s-au odihnit nici acolo, ci au început a strînge pe o seamă de boiari mazili la Mitropolie şi făcea sfaturi împotriva domnului şi-i îndemna ca să se alcătuiască cu némţii (precum au ficlenit şi pe Costantin vodă în vréme ce să pogorîse moscalii să se bată cu turcii). Că cu multe, rele, sfaturile lui ce făcea cu Toma spătariul Canta<cu>zinul şi cu o seamă de boiari, îndemnînd să lasă pe domnul şi să fugă la moscali, f. 364 şi/aşa ascultînd Toma spătariul, dupe cum s-au sfătuit, au fugit la ţariul şi i-au dat oşti cu Ren gheneral şi au venit la Brăila de o au bătut. Dentru care sfaturi réle ale lui Anthim multă pagubă şi nevoe şi necredinţă au venit lui Costandin vodă şi a toată ţara de la turci, precum s-au văzut şi sfîrşiturile lucrurilor acestora, că au eşit tot cu nevoi şi cu scîrbe.

Domnul, dară, îngrozindu-se de cuvinte ca acéstia a unui arhiereu, ce l-au crezut că vor fi aşa, precum zice, au mersu pînă la Giurgiov. Dară n-au zăbovit mult, ci au luat cîtăva seamă de turci şi s-au întors la Bucureşti, pentru că avea domnul fermanuri cu poruncă la paşi şi la toată marginea turcească când le va porunci domnul Nicolae vodă să se rădice oşti într-ajutor, cîte va cére. Însă viind în scaon şi cercînd lucrurile pe amăruntul au aflat toate cîte au grăit şi le-au meşteşugit vlădica Anthim, că sînt minciuni. Aflat-au şi toate sfaturile ce făcuse cu o samă de boiari împotrivnici şi toate ponturile ce le aşezase împotriva domnului.

Şi după nestîmpărarea lui Anthim vlădicăi, făcînd sfat cu toţ<i> f. 364v boiarii, au trimis la Ţarigrad la patriarhul/de i-au spus toate răotăţile şi amestecăturile lui, cum au făcut sfaturi réle împotriva domnului şi a ţării şi de acolo i-au venit catheresis; şi au pus mitropolit pe Mitrofan, care mai nainte au fost Nisis.

Întru acéste vremi au venit véste <că vine> hanul cu tătarii să treacă pin ţară şi să margă la Timişvar ajutoriu. Că încungiurasă némţii cetatea şi o bătea foarte tare şi turcii nu putea singuri să-i folosească nimica. Décii îndată au poruncit Radului Popescul, vel vornic şi lui Şerban Greceanul, vel pitar, de s-au dus degrab la Focşani să

---

10 *ad. marginal*, Nicolae, 1716 A // 31*ad. marginal* Nicolae, 1716 A //

rînduiască conacele hanului, precum să cade și cînd va întra în țară cu oștile, să se afle la Maxinéni, să-i iasă înainte și să-l ducă cu bună chivernisală den conac în conac, să nu lipsească nimica den céle ce era orînduite pe la conace întru atît cît să fie mulțemit domnului, fiind și bun priiaten măriei sale. Și așa s-au nevoit acei boiari, de i-au plinit toate cérerile, cît la împreunarea ce au avut măria sa vodă cu hanul la conacul de la Cornățel, unde i-au eșit înainte, foarte i-au mulțemit domnului de chiverniseală bună. Iară domnul, dupe împreunare, dîndu-i poclonul ce i s-au cuvenit, l-au și rugat să-i fie milă de țară și să poruncească tătarălor să nu să tinză în țară să facă jafuri, cum le f. 365 iaste obiceaiul. Și îndată au poruncit/tuturor mîrzacilor să dea poruncă tare, să nu facă jafuri. Și ș-au luat zioa bună domnul de la Dințești și au venit la București, iară hanul s-au dus în sus pe baltă, cătră Cerneț. Și iară au orînduit domnul pe Radul Popescul, vel vornic și pe Șerban Greceanul, pitariul, de au mersu cu hanul în sus, pînă la Cerneț. Acolo ajungînd, iată și véste de la Timișvar au venit, că l-au luat némții. Decii tătarii erau îndoiți: unii zicea să margă, alții zicea să nu margă. Carii făcînd sfaturi multe, s-au găsit o samă de tătari că vor mérge cu hanul, pînă să vor împreuna cu veziriul, să vază ce vor să mai facă. Iar nohaii s-au întors îndărăt și multă răotate au făcut pen țară, trecînd. Iară Radul vornicul aflînd de aceasta au dat știre degrab domnului și au trimis slujitori de i-au întîlnit și i-au bătut și le-au luat toate prăzile. Decii n-au mai putut a face răotăți, pînă au eșit din țară.

Era și cîț<i>va pași cu oaste, așteptînd pe hanul să-l treacă. Că fiind o samă de catane nemțești pe Cerna și la Mehedie, fiind și locurile strîmte și cu nevoe de trecut, tătarii singuri, numai cu f. 365ᵛ sahaidacele, nu vrea putea tréce, fără/turci cu foc. Deci, mergînd turcii înainte, și depestraș<i> și călărime și tătarii încă mergea dupe dînșii.

Ci dară le-au eșit catanele nemțești înainte, la Mehedie, și lovindu-se, i-au spart rău pe catane, prinzindu-i vii și omorîndu-i; puțini au scăpat. Și au tras hanul de s-au dus la palangă de au trecut Dunărea cătră turci. Că dincoace de Dunăre, despre Timișvar, fiind oștile nemțești, nu putea să stea. Și daca au trecut hanul la veziriul, l-au mazilit din poruncă împărătească, făcîndu-l surgun, vinuindu-l că n-au vrut să margă mai degrab, să ajungă la Timișvar, pînă a nu lua cetatea, să fie de ajutoriu, precum au și făcut; că fără inimă mergea și conacele le făcea dése, ca să se zăbovească pînă vor auzi că au luat cetatea. Și așa s-au întîmplat, cum au poftit el; iară și cinstea iară, așa au luat, precum aț<i> auzit. Însă tătarii carii era supt mîna lui, vrînd veziriul ca să-i ție mai aproape de dînșii și temîndu-se să nu aibă vreo primejdie pe iarnă, i-au orînduit să erneze în Țara Rumânească și au și venit în părțile Diiului.

Aceasta auzind domnul foarte s-au turburat, socotind că daca vor erna tătarii în țară nu vor rămînea nici oameni, nici dobitoace și să va pustii<i> țara de tot. Ci îndată au scris cărți [cărți] și la Împărăție și f. 366 la/veziriul, cu mare rugăciune. Și fiind măria sa credincios Împărăției și fiind iubit tuturor celor mai mari i s-au ascultat ruga (ca și la altele) și au oprit pe tătari ca să nu vie în țară, să erneze.

Întru acéste vremi ce s-au luat Timișvarul de la turci s-au pogorît

pe Dunăre, de la Beligrad, Ianche dragomanul cel mare împărătesc, fratele măriei sale. Şi viind pînă la Nicopoe au eşit afară la uscat şi cu cai de olac au venit la Bucureşti de s-au împreunat cu măria sa vodă, făcîndu-i cinste mare, eşindu-i înainte cu toţ<i> boiarii şi cu slujitorime l-au adus cu mare cinste în Bucureşti. Şi şezînd ca la 2 săptămîni în primblări şi în ospéţe şi vrînd să se ducă la Ţarigrad domnul l-au dăruit cu daruri de mult preţ şi l-au petrecut cu cinste pînă la Văcăreşti, carei luundu-şi zioa bună unul de cătră altul, domnul s-au întors la Bucureşti, iar dragomanul s-au dus la Împărăţie.

Catanele iară nu să odihniia, ci tot supăra ţara şi multe réle făcea peste Olt şi dincoace de Olt. Că pe banul Şerban Bojoreanul l-au prins numai 10 catane, unde era conăcit la Brîncovéni, şi ducîndu-l pînă la Zetreanul, cumnatul lui, lăsatu-l-au, au scăpat-au el (Dumnezeu ştie) au venit la domnu. Obedeanul aşijderea, pe de altă parte, au venit şi
f. 366v ş-au spus/jalbele, cum au umblat şi cum n-au putut isprăvi nimica pe unde au fost trimişi, de răotatea catanelor şi altele. Domnul să întrista şi să mira ce va să facă, necunoscînd ficleşugurile care le gătiia el şi Golescul şi Băleanul împotrivă-i. Că-i credea ca pre nişte boiari de cinste şi socotiia că toate ce zic sînt adevărate, fără nici un ficleşug. Că asémene pe toţi îi iubiia domnul, iară ales pe Golescul peste samă îl avea în dragoste; şi ori de ce să vrea ruga domnului, nu-i trecea în deşert rugăciunea. Aşijderea domnul, cînd vrea să facă vreun lucru măcar cît de cît de micu, pînă nu-l întreba pe dînsul nu făcea; întru atît îl iubiia. Dară au fost plină inima lui de ficleşuguri şi au muncit în tot chipul de au plecat spre pofta lui cea drăcească pe Bojoreanul şi pe Băleanul şi să nevoia să facă venin, să-l arunce asupra capului stăpînu-său. Şi sfătuindu-se ei în taină, de nu ştiia nimeni, s-au ajuns cu Barbul serdariul Cornea, tîlhariul cel mare, ce era cu catanele peste Olt, avînd mijlocitoriu pe călugărul, fratele Barbului sărd<ariul> şi pe alţi boiari ce nu i-am numit, de trimitea oameni şi scrisori la Barbul sărdariul, învăţîndu-l şi povăţuindu-l în ce chip să umble şi cum să se poarte.

Întru acéste umblete ale catanelor, ce-i îndrepta povăţuitorii, au
f. 367 venit o samă de catane cu un căpitan al lor, anume/Mihul, spre Piteşti, de făcea multe réle. Şi afară din jafuri ce făcea şi boiari numiţi au omorît: pe Şerban clucériul Priseceanul, pe Grigorie vistiiariul Vlădescul şi pe Preda postélnicul Izvoranul şi pe alţii nenumiţ<i>, mulţi. Şi gazda lor era Vierăşul, mănăstirea Golescului. De acolo s-au pogorît la Goleşti şi în curtea Golescului găzduia şi eşiia de făcea toate rélele între boiari şi între săraci. Şi dintr-această pricină să poate dovedi că Golescul era povăţuitoriul lor, că la olatele lui îş<i> găsiia odihnă şi paza lor. Însă domnul, ca un om fără de răotate (şi mai vîrtos că-l iubiia nu mai puţin decît pe coconii măriei sale) şi aceasta nu o au socotit. Ci cum au auzit că sînt acéle catane la Goleşti, îndată au gătit oaste amestecată: turci, tătari, rumâni şi au trimis ca să-i gonească de acolo. Carii fiind închişi în curte, nu le putea strica nimica, nici putea să se bată cu ei. Decii tătarii văzînd că într-alt chip nu pot să facă, au

20 *ad. marginal* Nicolae, 1716 A // 41 *ad. marginal* Nicolae, 1716 A //

dat caselor foc de au arsu. Şi aşa, de nevoe, le-au căutat catanelor a eşi. Şi dînd război unii cu alţii au perit multe catane, a cărora capete le-au adus la domnu şi pe alţii i-au prins vii de i-au adus la Bucureşti. Puţini ce mai scăpase s-au depărtat dupe acéle locuri.

f. 367v Domnul, dară auzind că au arsu casele Golescului, pentru ca/să nu-l lasă obidit, avîndu-l în dragoste mare, precum am scris mai sus, i-au dat o mie de t<a>l<eri> pentru ca să-ş<i> dreagă acea arsură ce să făcuse. Dară dracului de i-ai da fum de tămîe cît de mult, el rămîne în firea lui tot drac. Aşa şi Golescul. Cîtă cinste şi cîtă milă şi cîtă dragoste avea de către domnu său, iară el tot au rămas în ficleşugul ce-l avea în inima lui. Şi să nevoia în tot chipul să-l săvîrşască, precum mai jos să va arăta. Întru acéste întîmplări vine şi Radul vornicul de la Cerneţ, petrecînd pe hanul cu tătarii pînă la hotar, pre carele domnul cu cinste l-au priimit.

Dară acei boiari ce începuse să facă ficleşug, adecă Golescul, Băleanul şi Bojoreanul, temîndu-se de Radul vornicul că fiind între dînşii va afla ficleşugurile lor ce le începuse şi va spune domnului, fiind cu dreptate măriei sale au făcut sfat între dînşii să îndemnéze pe domnu ca să-l facă ban mare şi să-l trimiţă peste Olt, la Craiova, cu oaste să stea împotriva catanelor, ca să-l depărtéze de lîngă domnu, şi pe dînsul şi pe oştile ce era la Bucureşti. Şi aşa, în taină au mers de au zis că fiind om mai sprinten, mai levent, va putea face această treabă. Şi de nu va face el treaba să izgonească catanele de peste Olt, altul nu f. 368 va/putea. Domnul încă, fără răotate fiind, au crezut vorbele lor că aşa va fi precum zic ei. Şi au chiemat pe Radul vornicul şi i-au zis să-l facă ban mare şi să-i dea oşti să margă la Craiova împotriva catanelor i proci.

Radul vornicul, ca să nu iasă din cuvîntul domnu-său, au priimit şi acea osteneală să facă. Şi făcîndu-l ban mare şi dîndu-i turci, tătari şi cîtăva slujitorime de ţară ş-au luat zioa bună şi ajungînd la Craiova au trimis cărţi pe la toţi boiarii şi pe <la> igumeni şi la căpitani şi pe la céialaltă ţară cu cuvinte blînde şi cu făgăduiale de milă despre domnu; şi altele ca acéstia. Ci, dară, boiarii acei ficléni atunce, găsindu-ş<i> vrémia de să dusése Radul banul şi cu oştile ce făcuse la Bucureşti, îndată au scris la Barbul serdariul că iaste vrémia ca să vie să ia pe domnu, că oştile ce au fost s-au dus cu banul Radul; puţintéle oşti ce au mai rămas, le vor chivernisi ei, de nu vor sta nimica împotrivă. Şi mergînd scrisoarea, s-au sfătuit cu Pivoda, căpitanul cel mai mare al catanelor şi în taină (ca să nu-i simţă cineva, să dea ştire) au trecut Oltul, lovind pen păduri, pen pustietăţi, au venit în Bucureşti în zioa f. 368v de lăsatul seculului, în luna/lui noemvrie, 14 zile, dis de dimineaţă şi au întrat în curtea domnească, găsind porţile deşchise din porunca Golescului şi toate strejile de petutindenea rădicate cu trei zile mai nainte. Şi găsind pe domnu şi pe toţi ai măriei sale, atunce din somnu deşteptaţ<i>, şi fără nici o gătire, au întrat în case şi în cămări, jefuind

---

17 *ad. marginal* Nicolae, 7225 A // 36 *ad. marginal* Nicolae, 1716 A // 42 *ad. marginal* Nicolae, 7225 A //

toate averile măriei sale.

Acolea îndată vine și Golescul spătariul și Băleanul logofătul și soțiile lor cu armele încinși și cu pistoalele, cu toată gătirea ca niște catane, carei îndată au poruncit siimenilor ce era de paza curții să pue armele jos, să nu cumva să stea împotriva catanelor împărătești, că vor peri cu toții. Carei auzind din gura unor boiari ca aceștea: spatariu mare, logofăt mare, au pus armele jos. Și ei au făcut cum au vrut. Și au luat pe domnu cu toată casa măriei sale de i-au dus la Cotroceani, cu pază tare. Iar Golescul și Băleanul s-au dus cu Pivoda la casa Golescului, fiind și tîlhariul cel mai mare, Barbul serdariul, cu dînșii, să se sfătuiască ce să mai facă. Decii încărcînd și ei pen carîte și pen cară ce au avut tot (că avea toate gătite, știind céle ce vor să se f. 369 întîmple) s-au dus și ei la Cotrocéni, dupe domnu./ Dară ce jale și ce țipete și ce vaete era în tîrgu de groaza catanelor, ce umbla cu sabiile scoase și cu pușcile slobozindu-le. Cine le eșiia înainte tăia, omorîia. Atîta groază era, cît limbă de om nu poate povesti. Că doao groaze avea oamenii: de o parte de catane, de moarte, de jafuri; de altă parte auziia că vor să vie tătarii să-i robască. Și să mira ce vor să facă, încătro vor să se ducă, ca să scape de această nevoie mare și groaznică ce le venise fără véste. Ci-și lua oamenii muerile, copiii de mînă pe alții în brațe și-și lăsa ce avea pen casă și fugiia nemîncați și pe frig, văetîndu-se ei, țipînd copiii și neavînd alt ce face, blestema pre ceia ce au adus catanele, de au făcut atîta nevoe. Care nici odată în Țara Muntenească nu s-au făcut lucru ca acesta, ce s-au făcut acum, să ia pe domnu hoțéște, să-l ducă rob și să se facă atîtea jafuri și morți în creștini. Dumnezeu să le plătească celor ce au fost pricina!

Însă de la Cotroceani, fără de nici o zăbavă l-au dus pe domnul la Tîrgoviște. Și céialaltă țară, marii și micii, cum putea fugiia la munți, lăsînd tot ce avea pen casele lor. Că poftiia să scape numai cu capetele f. 369^{v} lor și cu copiii, ca să nu-i robască tătarii,/ că toți așa socotiia. Că dupe această nebunie mare ce făcuse acei spurcaț<i> de boiari, într-alt chip nu putea să fie, numai ca să vie tătarii să-i robască țara.

Deci de la Tîrgoviște iară, îndată, fără nici o zăbavă l-au pornit pe domnul de l-au dus în Țara Ungurească, la Sibiiu, mergînd și Barbul serdariul cu dînsul pînă acolo, arătînd slujbă la gheneraliul némților Ștaimvil. Încă gheneraliului nu i-au părut bine de această întîmplare pentru că au fost făr-de știrea lui purcéderea catanelor de la Rîmnic, de au venit să ia domnu. Care dacă au înțeles gheneraliul că au purces catanele la București, îndată au trimis cărți la Pivoda să se întoarcă înapoi. Dară tîlharii grăbise de isprăvise lucrul lor și cărțile gheneraliului la întoarcere i-au întîlnit pe cale, mergînd spre Tîrgoviște și n-au vrut să mai spue nimănui altuia, fără numai boiarilor, nici au vrut să sloboază pe domnu, că era boiarii împotrivnici.

Și ducîndu-l la Sibiiu i-au gătit gheneraliul gazdă bună, cu de toate ce trebuescu unui domnu. Și daca s-au împreunat gheneraliul cu domnul, auzind din gura măriei sale cuvinte frumoase și cu

---

27 *ad. marginal* Nicolae, 7225 // 34 *ad. marginal* Nicolae, 7225 A //

înțelepciune mare și văzîndu-l că iaste domnu vrédnic și de cuvînt și cu f. 370 toate/ darurile împodobit, întru mai mare cinste și căutare l-au avut pînă în cîtă vréme au șăzut acolo, întru acea striinătate. Și măcar că să părea unora a fi în robie, dară cu cinstea și cu căutarea ce avea de la gheneraliul și de la to<i> mai marii nemțești era tocma ca cum ar fi fost slobod.

Mulți boiari nebuni de ai țării mergea la gheneraliul de spunea minciuni, pîrînd că le-au făcut nedreptăț<i> în domniia măriei sale: dară nici unuia ascultare nu da, socotindu-i că sînt mincinoși și scornesc vorbe care n-au fost și cu rușine eșiia afară, ca niște cîini obraznici.

Boiarii, dară, ce rămăsése la Tîrgoviște cu vlădica dinpreună, făcea sfaturi ce să facă. Ci o samă de boiari carii era mai cu minte zicea să se întoarcă să margă la turci să spue întîmplarea ce s-au făcut, făr-de știrea lor și să-ș<i>ceară domnu de la Împărăție, ca să nu să primejduiască țara. Dară nu i-au ascultat acei spurcaț<i> de boiari, carii să numiia mai mari și carii cu ficleșug începuse și săvîrșise acest lucru ce s-au făcut. Și încă înțelegînd pașii dupe margini de această rea întîmplare au trimis cărți la toț<i> boiarii și la țară ca să nu să tulbure, ci să margă boiarii la dînșii să le dea domnu pre carele vor pofti ei. Și cărțile pașilor i-au ajuns la Tîrgoviște. Dară nici cum n-au vrut să/ f. 370ᵛ asculte, ci au făcut sfat de nimica și blestemățescu ca să se alcătuiască de tot cu némții, fiindu-le capete<le> pline de fumurile deșertăciunii. Ci s-au ales Șerban Bojoreanul vornicul și Gligorie Băleanul logă<o>fătul de s-au dus la Sibiiu la Ștaimvil gheneral să ceară oști și să rînduiască gubernatori 4 boiari să apuce țara și să o dezlipească despre turci. Carii mergînd acolo nici o ascultare nu le-au dat de céle ce gîndiia ei că vor isprăvi.Ci încă le-au zis că rău au făcut de ș-au lăsat țara pustie și pe domnu și de boiari și că au trebuit să margă la turci la stăpînii lor, să se așaze cu ei, ca să nu să primejduiască țara. Și altele ca acéstia zicîndu-le s-au întors îndărăt ca niște cîini cu coadele între picioare.

Banul Radul încă fiind trimis la Craiova cu oști, precum s-au scris înapoi, auzind de luarea domnu-său, că l-au luat catanele și-l duc în Ardeal, oștilor turcești și tătărăști le-au dat véste în taină și s-au rădicat de s-au dus în țara lor, fără pagubă. Apoii spuind ostașilor țării véstea aceasta, rumâni răi fiind și pururea vrăjmași boiarilor au făcut sfat între dînșii și l-au luat cu necinste și cu pază foarte tare l-au dus pînă la Tîrgoviște, unde l-au dat în mîna catanelor nemțești. Și puindu-l la f. 371 arestu au șezut/ acolo pînă au venit Pivoda de la București. Că să mai întorsése den rugăciunea boiarilor ca să-ș<i> rădice ce le mai rămăsése ne luat dintîi. Dară atunce catanele au găsit prilej de au jăfuit tîrgul pînă desăvîrșit. Și găsind Pivoda pe Radul banul la închisoare la Tîrgoviște l-au slobozit. Și vrînd să meargă la Rîmnic, l-au luat cu dînsul. De la Rîmnic s-au dus la Sibiiu la gheneraliul, care i-au dat cărți de odihnă, unde ar vrea să șază nimeni să nu-l bîntuiască. De la

---

8 *ad. marginal* Nicolae, 7225 A //

Sibiiu s-au dus la Braşov unde era fiiu-său şi alţii ai casii lui şi unde era toţ<i> nebunii boiarii ţărîi strînşi pentru frica turcilor şi a tătarălor.

Iară céialaltă ţară să bejenise toată pen munţi cu patimă rea şi cu lăcrămi ca de foc, blestemînd pre cei ce au fost pricina aceştii nenădăjduite primejdii. Şi într-acesta chip ce aţ<i> auzit au luat sfîrşit domniia lui Nicolae vodă, domnind an unul./

f. 371v *VALAHIA.*

VI<ea>to 7225, 1717. DOMN 58. DOMNII <loc gol>. IOAN VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, FRATELE MĂRIEI SALE NICOLAE ALEXANDRU VODĂ.

Mergînd véste la Poartă cum că au venit catane de la némţi în Bucureşti şi au luat pe Nicolae vodă au făcut Împărăţia sfat cu vezirii. Şi era să dea ţara în pradă şi în robie, arătînd acest semnu de hainie de au lăsat să între oastea vrăjmaşilor şi să ia pre domnu din scaon. Numai iarăşi au schimbat acea socoteală. Şi ştiind casa lui Exaporiton că s-au arătat tot credincioasă Împărăţiei şi ştiind slujba cea cu dreptate a lui Nicolae vodă ce au arătat şi la Moldova, mergînd în doao rînduri cu domnie, cît pentru căci era foarte cu dreptate Împărăţiei au încăput şi la robie au socotit să trimiţă domnu iar dintr-acea casă, adecă pre Ioann vodă, fratele lui Nicolae vodă, carele era atunce mare terziman al Împărăţiei, şi să-i dea oaste de ajuns: călărime, spahii, arnăuţ<i> şi tătari şi pedestrime eniceari să-l aşaze în scaon. Şi de va veni ţara să se închine şi să arate supunere Împărăţiei, bine; iară de nu, să dea voe oştilor/ [f. 372] să prade şi să robască ţara şi prin ţară să între şi în Ardeal.

Îmbrăcat-au, dar, cu caftan de domnie pe Ioann vodă, veziriul Halil paşa, fiind atunce Împărăţiia în Odriiu. Şi au purces în ţară cu Husein paşa, carele era şi enicér agasi şi sarascher, cu 12.000 de oaste turcească şi cu 10.000 de tătari.

Eşise atunce din surgun doamna şi ginerii lui Costandin vodă, pre carii nevoise de-i scosése Nicolae vodă. Şi au purces şi ei cu Ioann vodă spre ţară. Şi au venit de au şezut cîteva zile în Giurgiov, trimiţînd înainte caimacam pe Done, scriind cărţi [cărţi] la toţ<i>. După aceeia au mers cu toţii în Bucureşti şi au aşezat pe Ioann vodă în scaon şi au descălecat toată în Bucureşti, fiind toate casele pustii.

Înţelegînd ţara cum că au trimis Împărăţiia domnu pe Ioann vodă au început a eşi din grija ce avea, să nu vie oastea să prade şi să robască, pentru care grijă şi frică şi fugise toţ<i>: unii spre munte cu bejenii, alţii şi peste munţi, în Ardeal. Ci eşindu-le frica acéia, au început a veni cîte puţintei/ [f. 372v] la Ioann vodă; carele îndată au trimis la Poartă 2, 3 dintr-acei boiari şi au scris cum că ţara nu s-au hainit, ci iaste supusă la toate poruncile Împărăţiei. Şi mergînd la Poartă acei boiari s-au încredinţat Împărăţia şi au trimis caftan lui Ioann vodă.

---

7 *ad. marginal* Valahia A // 8-10 Domnia măriei sale, lui Ioan vodă, văleat 7225 P// 26 *ad. marginal* Halil paşa A //

După acéia, fără zăbavă s-au rădicat şi acel paşă cu oastea lui din Bucureşti şi au mers la Ruşciuc. S-au rădicat şi tătarii carii era cu un sultan şi au mersu la Brăila. Numai ci au oprit Ioan vodă un turnagiu cu puţintei eniceari, carele şedea în curte şi ţinea cheile porţilor şi un beiler bei cu vreo <loc gol> de arnăuţ<i>. Boiarii şi toată ţara, daca au văzut cărţile lui Ioan vodă şi fermanul împărătesc au început a să strînge şi a veni dupe unde au fost. Şi au dat Ioann vodă toate boeriile, şi céle mari şi céle mici şi s-au făcut toată podoaba curţii şi cinstea domniei şi a să căuta trebile ţării şi poruncile Împărăţiei, dupe obiceaiu.

O samă de boiari dintru carii unii ştiia şi de venirea catanelor care au luat pe Nicolae vodă, aceia trecînd la Ardeal şi întrîndu-le în cap f. 373 fumuri şi gînduri/ deşarte, fiind capete Radul Golescul, Grigorie Băleanul, Şerban Bojoreanul, au tras şi pe alţi boiari în partea lor şi s-au făcut o cetişoară, începînd a să sfătui sfaturi vrédnice de rîs. Adecă ei să închine ţara împăratului nemţesc şi să ceară domnu pe Iordache beizade, feciorul lui Şerban vodă, carele să afla supt protecţia némţilor, de cînd au murit Şerban vodă şi să ceară oaste nemţască să între în ţară să gonească pe turci şi pe Ioan vodă din scaon şi să cuprinză ţara să o stăpânească cu arme; şi de alte socotéle ca acéstia, deşarte şi vrédnice de batjocuri, gîndiia şi să sfătuia. Carei au şi mers pînă la Beciu cu multă cheltuială şi au înştiinţat pe împăratul de acéstia ale lor proaste [ale lor] socotéle. Şi cu multă zăbavă le-au eşit de la curtea împăratului răspuns ca acela, cît să se poată odihni uşurarea minţii lor şi să poată trăi cu nădéjde; şi s-au întorsu cu acel răspuns iară în Ardeal.

Ioann vodă au domnit cu pace şi într-acea iarnă au scos şi oeritul şi văcărit şi alte dăjdi în ţară şi pliniia poruncile împărăteşti, trimiţind şi salahori şi cară să lucréze la Diiu şi altele ce veniia de la Poartă.

Într-acea vară pus-au gînd împăratul nemţesc să bată Belgradul şi f. 373[v] au trimis toate oştile acolo, ca la/120.000 [de mii] supt comenda lui Evghenie. Gătise şi Împărăţiia Turcească oaste şi mai multă şi au trimis împotriva némţilor cu Hail paşa veziriul şi cu alţi paşi. Şi întărise şi cetatea Beligradului cu oaste de ajunsu, cu şanţuri şi cu alte întărituri. Oastea nemţască ajunsése mai nainte şi au tăbărît subt Beligrad, întărindu-şi tabăra împrejur, dupe obiceaiul lor, cu şanţuri adînci şi înălţînd pămînt ca o cetate, cu tabii şi cu alte întărituri; şi acolo aştepta venirea oştii turceşti, care, zăbovind, au început a slăbi oastea nemţască la acea închisoare de boală. Şi sfîrşise şi iarbă dupe aproape pentru cai şi le era foarte cu greu. După acéia, au sosit şi oastea turcească şi au tăbărît la <loc gol> şi s-au întărit ordia cu şanţuri bune, doao şi trei rînduri şi cu altele, precum să cade. Şi aşa şedea amîndoao oştile, tăbărîte, şi aştepta vréme să înceapă a să bate. Că turcii înţelegînd că némţii au slăbit aşteptînd atîta vréme închişi în tabără, nu să grăbiia a eşi la cîmpu să înceapă războiul. Şi cetatea, măcar că pusése némţii dintr-un ostrov al Dunării de o bătea foarte rău cu tunuri şi cu bombe [ne] necontenit, carele îi făcea mare stricăciune, dară

27 *ad. marginal* Ioan, 7226 A //

f. 374 tot să apăra/cum să cade şi nu băga samă. Iară némţii văzînd că nu le mérge bine cu acea aşteptare multă au pus gînd să nu mai aştepte, ci să cérce ei întîi norocul războiului. Şi aşa într-o zi ce aflase că au lipsit multă călărime turcească din ordie, carii eşise să aducă iarbă pentru cai, au dat poruncă să iasă o samă de oaste den tabără, foarte de cu noapte şi să dea năvală şi război asupra ordiei turceşti.

Turcii, daca prinseseră de véste că vin némţii asupra lor cu atîta îndrăzneală, s-au turburat, văzînd că le lipsiia şi atîta călărime carii mersése la iarbă. Iară însăşi tot au început a eşi şi oastea lor din ordie şi a să bate cu némţii; aşijderea şi enicérii din meterezuri. Iar némţii năvăliia asupra şanţurilor să între în ordie. Şi s-au făcut război tare şi înfricoşat. Că Halil paşa, veziriul, era un om foarte viteaz şi încălecase singur pe cal şi eşise la război de făcea mare îndemnare oştilor, cît s-au făcut într-acea puţină vréme multă vărsare de sînge şi au căzut mulţi dintr-amîndoao părţile, cîtăva oaste şi căpetenii. Numai turcii văzînd f. 374v pre némţi că să înglotescu şi năvălesc/aşa tare şi fără frică asupra ordiei lor, n-au mai putut răbda să ţie războiu, ci au început a fugi cu toţii şi a lăsa ordia cum era, cu totul. Şi au rămas némţii biruitori şi au stăpînit toată ordia. Iară paşa carele era în Beligrad, măcar că văzuse pre turci că au fugit biruiţi, iară tot ar fi mai apărat cetatea. Numai s-au întîmplat din bombele ce arunca némţii şi s-au aprins erbăria cetăţii care au omorît mii de oameni şi au răsipit multe case şi au făcut mare răotate. Ci întîmplîndu-se şi aceasta şi văzînd că vin în cetate necontenit, zioa şi noaptea, bombele ca o ploae, n-au mai putut răbda, ci au închinat şi cetatea nemţilor, eşind paşa şi toţ<i> turcii dintr-însa, cu toată avéria lor.

De acolo toată oastea turcească s-au tras la Nişu. Şi Împărăţia au mazilit pre Halil paşa, veziriul şi au pus vezir pe Mehmet paşa. Iar Halil paşa, temîndu-se să nu-i tae Împărăţiia capul, cînd au trimis împăratul la dînsul, el ş-au schimbat hainele şi s-au ascuns; carele nu s-au ştiut încătro s-au dus şi ce s-au făcut.

Întorcîndu-se oastea turcească de la Beligrad, cîţ<i> va sultani cu f. 375 tătarii lor au întrat în ţară, peste Olt şi/au făcut multă pradă şi robie, carii trecînd Oltul şi dincoace, tot nu s-au lăsat, ci lua robi de pen sate de pe unde mergea. Ci viind această véste la Ioann vodă au încălecat cu capul lui şi cu un paşă ce era atunce în Bucureşti şi au mers de au ţinut calea tătarălor la Cornăţel, la podul de piatră şi au scos vreo 1700 de suflete din mîinile şi robiile lor.

Împărăţiia, văzînd că într-acei doi ani nu i-au slujit norocul cu războaele ce au făcut cu némţii, ci, osebit de multă cheltuială ce au făcut cu gătirea acelor oşti, au pierdut şi doao cetăţi şi atîta loc şi văzînd că turcii nu vor să stea la război să se bată, ci fug, îndată au socotit mai bine să facă pace cu némţii. Şi aşa, alegînd această socoteală cu sfat, au pus pe solul englezescu şi pe solul Fiamengului la mijloc, ca să stea să se facă pace. Atunce au venit şi la Ioann vodă

45 *ad. marginal* Ioann, 7226 A //

poruncă de la Împărăţie ca să margă la Odriiu pentru pricina păcii, carele au şi purces din Bucureşti, noemvrie 5 zile, luund cu sine şi pre cîţ<i>va din boiarii cei mari. Şi mergînd la Odriiu au şezut <loc gol> zile şi iară s-au întorsu spre ţară, că să mutase şi încéperea păcii, ca să fie primăvara, de vréme ce să apropie atunce şi iarna./

f. 375v Domnit-au şi acea iarnă Ioann vodă cu pace, scoţind văcăritul şi alte dăjdi în ţară şi purta grija de poruncile împărăteşti. Iară primăvara, la fev<ruarie> s-au aprinsu întîi Mănăstirea Cotrocéni. Şi au ars tot învălişul şi al caselor şi al chiliilor. Dupe acéia şi în Bucureşti dintr-o casă mică şi proastă ce s-au aprins, atîta s-au aţiţat foc mare, cît mergînd asupra curţii domneşti au arsu toate casele, scăpînd numai céle boltite. Şi trecînd focul şi peste curte au mersu pînă la margine, arzînd şi tîrgul şi mănăstiri şi case boereşti şi tot ce era înainte.

În luna lui martie iar au venit poruncă la Ioan vodă să margă la Pojoroviţă, unde era să se adune toţ<i> solii carii mersése de la turci şi carii venise de la némţi şi mediatorii: solul englezesc şi solul Fiamengul şi solul veneţiianilor; că avea şi ei să se împace cu turcii, aflînd acel prilej şi acea adunare a solilor. Viind această poruncă la Ioan vodă, au lăsat caimacami în Bucureşti şi au purces cu curtea lui şi cu o samă de slujitori; şi au mers la Bojoroviţă, sosind la april 25. Adunarea solilor cea dintîi la Bojoroviţă s-au făcut mai 27 dni. Şi f. 376 îndată s-au dat cuvînt de armestiţie/adecă să pue oştile armele jos de amîndoao părţile şi să stea pînă să va alége de pace. Dupe acéia au început a tractatélui de a păcii.

Temeiul cel dintîi al păcii era ca cine ce au dobîndit să ţie şi să nu întoarcă unii altora, nimica. Acest pont au stătut de pagubă şi ţării noastre; că fiind ţara de peste Olt coprinsă, au rămas în stăpînirea némţilor şi nu s-au putut scoate. Şi aceasta iară din pricina acelor boiari carii au rămas la némţi. Că şi după ce au luat nemţii Beligradul au mai mers la Beciu şi au închinat toată ţara împăratului nemţescu. Şi cerea să le fie domnu feciorul lui Şerban vodă. Şi iară li s-au răspuns că numai ţara de peste Olt poate să se oprească, fiind cuprinsă de atîta vréme, măcar că şi acea coprindere s-au făcut cu multă pagubă şi stricăciune acei ţări. Că vrînd un Regep paşa să între în Ardeal pen ţara de peste Olt au arsu multe mănăstiri şi case boereşti şi au robit ca la 70.000–80.000 de suflete.

Într-acea vară era în ţară mare secetă şi nu să făcuse pîine mai nimic şi era mare foamete, de muriia mulţi oameni; nu numai la ţară, f. 376v ci şi în Bucureşti/, în toate dimineţile să găsiia pe uliţă oameni morţi de foame. Ci cu toate acéstia iarăşi şi salahori şi cară s-au trimis la Diiu. Şi s-au scos şi văcăritul şi alte dăjdi.

Într-acéa vréme au scos Împărăţiia pre Mehmet paşa veziriul şi au pus vezir pe Ibraim paşa, pre carele l-au făcut şi ginere împăratul, dîndu-i pe sultana care era logodită cu Gin Ali paşa. Solii au avut împreunări între dînşii de opt ori. Apoi s-au săvîrşit pacea între turci şi între némţi şi între veneţiiani, ca să fie pace stătătoare pînă <în 24>

14*ad. marginal* Ioan, 7226 A //

ani. Şi s-au făcut capete de ponturi 20, carele mai mult coprind [mai mult] pentru hotarăle şi pentru aşezarea marginilor ca să ţie, şi să stăpînească fieştecine cît au avut şi cît au dobîndit. Dupe acéia s-au mai făcut un tractat cu alte 20 de ponturi. Şi acélia coprindea ca să fie volnici nemţii a să neguţători în Ţara Turcească cu pace şi pe mare şi pe uscat; aşijderea şi turcii şi altele ca acéstia. La acea adunare solii turceşti cu porunca împăratului, carii mersése în doao rînduri, au cerut şi pe Nicolae vodă, carele era la Carolina. Şi s-au hotărît ca să se
f. 377 slobozască/şi să-l trimiţă cu cinste pînă la hotarul ţării, precum s-au şi făcut.

După ce s-au săvîrşit pacea, s-au întors solii fieştecarele la locurile lor. Au venit şi Ioann vodă în ţară şi înţelegînd că soséşte Nicolae vodă la hotarul ţărîi au trimis înainte pînă la hotar boiari şi slujitori şi altele cîte trebuia şi l-au adus cu mare cinste în Bucureşti, eşindu-i înainte şi Ioann vodă. Şi au şezut cîteva zile, de s-au odihnit. Dupe acéia au purces Nicolae vodă să margă pe la Odriiu, că acolo era Împărăţiia. Şi iarăşi Ioan vodă au orînduit toate conacele şi boiari şi slujitori şi l-au petrecut pînă la Dunăre, cu cinste, în luna lui septe<m>vrie.

Dupe acéia au mai domnit Ioann vodă şi acea iarnă şi au mai scos un văcărit. Iară în luna lui fevruarie l-au ajuns o boală grea, lungoare, şi zăcînd <loc gol> zile s-au săvîrşit. Şi s-au îngropat, cu mare cinste în Mănăstirea lui sfeti Gheorghie în Bucureşti, fiind de vîrstă de ani 30. Şi au domnit ani 2./

f. 377v

VALAHIA.

Vl<ea>to 7227, 1719. DOMN 51. DOMNII 59. NICOLAE ALEXANDRU VODĂ, ÎNTÎIUL CU ACEST NUME, CU A DOA DOMNIE.

Dupe ce au murit Ioann vodă, véstea s-au dus şi la Împărăţie. Deci, fiind Nicolae vodă la Ţarigrad, de curînd venit din robiia némţilor, însuşi împăratul şi veziriul, pentru dreaptă slujbă ce-au făcut împărăţiei sale: de catane şi de oameni cei răi i s-au jăfuit toate averile şi cîştigurile ce au avut cîştigate din milele împărăteşti şi l-au robit în doi ani, şezînd la némţi, au binevrut împăratul să-l miluiască şi i-au dat domnia Ţărîi Rumâneşti să fie domnu, de vréme ce fratele măriei sale, Ioan vodă, să pristăvise.

După ce, dară, au îmbrăcat caftan de domnie au scris cărţi în ţară, rînduind caimacami ca să poarte grijă de trebile ţărîi, scriindu-le cu blîndéţe şi cu bune făgăduiale că vor avea milă şi cinste. Aşijderea au scris şi la altă boerime a ţărîi, ca toţ<i> să se bucure de venirea măriei sale, că tuturor va fi cu bine şi cu milă şi cu cinste fieştecăruia, dupe
f. 378 cum să cuvine./ Scris-au cărţi şi la toată ţara, ca să aibă bucurie, că le va fi şi lor cu milă şi cu bună chiverniseală. Şi tuturor au scris de

---

24 *ad. marginal* Valahia A // 24-26 De domnia a doa a măriri sale lui Nicolae vodă, văleatul 7227 P //

obşte, de s-ar fi şi greşit cineva, ori din boiari, ori den sujitori, ori dintr-altă rînduială de oameni, să se fie amestecat cu catanele în vorbe şi în fapte, de au adus primejdie măriei sale, nici unii nici o frică să n-aibă, ci să fie toţ<i> ertaţ<i> şi odihniţi pe la casele lor, făgăduindu-le şi cu jurămînt că nu vor avea nici o nevoe. Şi încă fiind şi patriarhul Hrisanthu al Ierusalimului acolo la Ţarigrad, carele şi cu măriia sa vodă au venit în ţară, au scris cărţi şi sfinţiia sa la toţ<i> cu mari făgăduiale şi ca să nu aibă nici o grijă nimeni de lucrurile céle trecute; că toate acélia s-au pus jos şi s-au călcat.

Viind, dară, cărţile măriei sale şi ale patriarhului, trimise pe omul măriei sale, Iorga slugériul, n-au găsit pe boiari la Bucureşti, fiind răsipiţi încoace şi încolea, pentru nişte fumuri ale deşertăciunii ce le întrase în cap, de umbla ca nişte oameni rătăciţi şi posomorîţ<i> de vin. Însă auzind toţi că au venit boiarul măriei sale lui Nicolae vodă şi au adus véste că împăratul au miluit pe măria sa cu domnia ţării, îndată
378v le-au eşit fumurile/céle deşarte din cap şi s-au trezit şi toţ<i> cu o inimă s-au strîns la Bucureşti. Şi au dat laudă lui Dumnezeu că le vine domnu bun şi milostiv. Iată cîţ<i>va din boiari, nu prea mulţi, neîcredinţîndu-se făgăduialelor au fugit peste Olt şi în Moldova. Carii nici aceia iară n-au zăbovit după ce au venit măria sa în scaon, ci au venit şi aceia supt protecţia măriei sale, priimindu-i cu dragoste.

Ci, dară să venim la prochimen. Daca au auzit că vine măria sa domnu, cei mai mulţi n-au mai aşteptat venirea măriei sale aicea în ţară, ca să aibă împreunare cu alalţi, ci s-au dus o samă de boiari tocma la Ţarigrad de s-au împreunat, încă nepurces măria sa de acolo. Alţii îl întîmpina pe cale, dupe purcedere. Să zic, mai la toate conacele nu lipsiia ca să nu să afle boiari să se întîlnească cu măriia sa: unii din multă dragoste ce avea către măria sa, alţii poftind cinste şi milă, alţii într-alt chip, precum lumea poftéşte şi va. Şi aşa au fost pînă au venit domnul la Dunăre. Acolo i-au eşit boiarii caimacami şi cu slujitorimea şi jupînése multe au eşit înainte (de vréme ce veniia şi doamna măriei sale). Carii întîlnindu-se boiarii cu domnul, jupînésele cu doamna, cu mare cinste şi cu mare dragoste i-au priimit, avînd toţ<i> bucurie./
379 Décii au purces cu toţii spre Bucureşti şi cu pompă frumoasă au întrat la scaunul domniei cum se cade, dînd cu tunurile şi alte ţeremonii ce să cuvin, făcîndu-se, au sezut în scaon. Iar doamna cu jupînésele au trecut la Cotrocéni pentru frica ciumei ce să izvodise în Bucureşti.

Domnul, dară, cîtăva vréme şezînd în Bucureşti cu frică de boala acéia ş-au aşezat boiarii pe la boerii, fieştecare cum s-au căzut. Décii au eşit cu toţii la Cotroceani, de vréme ce să înmulţise boala şi în Bucureşti şi în toată ţara. Numai de acéste doao lucruri réle să întrista domnul, adecă pentru ciumă şi pentru foamete, ce era începută din zilele lui Ioann vodă. Ci domnul cu înţelepciunea măriei sale şi cu îndemnarea ce au avut de la Dumnezeu şi acéstia le-au potolit. Că pentru foamete au trimis de au luat făină de la turci (că la ei să afla multă) şi pe unde auziia în ţară că iaste lipsă mare şi pier oamenii de

10 *ad. marginal* Nicolae, 7227 A // 43 *ad marginal* Nicolae, 1719 A //

foame, le trimitea ca să aibă de mîncat, să nu piară. Măcar că mulţi oameni den ţară s-au dus în Ţara Turcească, ca să-şi scoaţă viaţa din foame, iară alţii au murit, dară cît s-au putut măriia sa nu i-au lăsat, ci f. 379v i-au ajutat,/pînă ce au ajuns oamenii la sécerea de grîu. Décii cei ce au ajuns pînă la acea vréme au început a să bucura şi a lăuda pre Dumnezeu. Şi pentru boala ciumei încă au făcut domnul o bunătate. Că văzînd că s-au întins boala în toată ţara de muriia mulţime de oameni fără număr, au căzut cu rugăciuni neîncetate către Dumnezeu şi au trimis la Sfetagora de au adus nişte moaşte a unor sfinţi, care s-au auzit că foarte sînt folositoare la acea boală. Care aducîndu-le şi făcîndu-se cu dînsele os<fe>ştanii petutindenea s-au văzut minune mare, că au încetat boala ciumei şi s-au bucurat toţ<i>, mulţemind lui Dumnezeu.

Întru acest an dintîi al domniei măriei sale au venit poruncă de la Împărăţie la paşa de la Nicopoe să margă pe Olt în sus pînă la Cîinéni, să aşaze hotarăle Oltului cu némţii, ca să nu fie vreo gîlceavă între ţara ce o stăpînescu turcii dincoace de Olt şi între ţara de peste Olt, ce o ţin némţii, de vréme ce (din păcatele noastre sau din judecăţile lui Dumnezeu, care însuş<i> le ştie) o au dejghinat şi o au închinat némţilor acea parte de peste Olt, răii, vrăjmaşii patriei lor, boiarii aceia carii s-au numit mai îndărăt, făcătorii de rău; Dumnezeu să-i judece dupe faptele lor. Însă paşa dînd véste colunelului, mai marele f. 380 némţilor/ce era la Craiova, avînd şi el poruncă de la stăpînii lor, ca să margă şi el la această hotărîre au venit şi împreună cu paşa au purces pe Olt în sus; paşa pe dincoace de Olt şi colonelul pe dincolo.

Domnul încă au trimis boiari despre partea măriei sale de au făcut conace paşii şi să se afle la hotarul acela. Şi avîndu-l domnul pe paşa foarte bun priiaten au scris şi s-au rugat ca să nu să facă supărare săracilor despre oamenii paşii. Şi aşa au făcut. Că au dat paşa poruncă tare la toţ<i> oamenii lui să nu facă cuiva vreo supărare, afară din ce le iaste rînduiala de la conac, că le va face mare pedeapsă. Şi au umblat cu mare blîndéţe şi în ducătoare şi în viitoare, de n-au avut nimeni nici o pagubă. Şi hotarăle precum s-au aşezat în scris s-au dat domnului ca să se ştie şi să se păzească aşa precum s-au hotărît.

Iară într-acest an boiarii du peste Olt, turburătorii şi stricătorii ţării, avînd trimişi dintre ei pe Radul spătariul Golescul şi pe Ilie Ştirbei vist<ierul> la curtea chesariului au venit de acolo aducînd şi decret dupe pofta lor, dupe cum zicea ei la Ştaimvil gheneraliul. Care f. 380v gheneral văzîndu-i pre ei şi decretul/au luat decretul şi lor nu le-au dat nici un răspuns. Şi aşa s-au dus ruşinaţi de la dînsul. Şi aşteptînd din zi în zi să vie gheneraliul să cetească decretul au rînduit pe Iordache beizade să se chiiame ban Craiovei, iară nu domnu, sau gubernator (din cal l-au făcut măgariu). Şi au rînduit şi 4 conţiliari, din boiarii cei mai de jos, să fie lîngă banul Iordache. Iar cei ce avea nădéjde să fie ei mai mari i-au lăsat în deşert, de s-au ruşinat ca nişte oameni proşti. Că au cercat ca cămila să-ş<i> pue cercei la urechi; apoi şi urechile le-au

2 *corectat* oameni A // 13 *ad. marginal* Nicolae, 7227 A // 25 *ad. marginal* Nicolae, 1719 A //

tăiat. Acest fel de bine ș-au dobîndit cu mintea lor de la némți.

Prin mijlocul acestor vremi au venit véste du peste Olt că Barbul sărdariul, începătoriu turburărilor și a stricăciunii țării și capul hoților și al tîlharilor au crăpat și s-au dus la dracul; iară cu moarte groaznică (precum am auzit de la ceia ce au fost acolo), că în zéce zile ce au bolit s-au umflat și i-au înegrit tot trupul și încă viu fiind ochii amîndoi i-au sărit din cap. Iară dupe ce au murit și l-au îngropat în Mănăstirea Tismana de peste Olt, trecînd trei zile, au început a eși viermi din mormînt și putoare mare, cît s-au umplut bisérica. Care minune s-au auzit petutindenea și au trimis boiarii cei de la Craiova de le-au adus
f. 381 viermi de au văzut,/ pentru credința: au fost viermi mari, albi, cu capetele négre. Cu aceasta au arătat Dumnezeu dreptul judecătoriu tuturor oamenilor că în céialaltă lume îl vor mînca viermii neadormiți, pentru multe réle fapte ce au făcut. Că pe stăpînu-său Nicolae vodă l-au ficlenit și l-au robit, împreună cu catanele, țara încă s-au robit și dincoace de Olt și peste Olt mai mult de 70.000-80.000 de suflete și mănătiri du peste Olt s-au arsu céle mai multe și case boierești și ale săracilor s-au pustiit. Ci ca aceste réle multe făcîndu-se din răutatea lui și a soțiilor lui și molitve multe de la toț<i> s-au auzit ca acéstia. Cînd îl rădica să-l ducă să-l îngroape, țară multă fiind acolo strînsă, blestema toț<i> și zicea: „Du-te să dai sama înaintea lui Dumnezeu de céle ce ne-ai făcut". Și crédem adevărat că și el și soțiile lui nu vor scăpa de mare urgia lui Dumnezeu. După ce au trecut un anu dupe moartea Barbului sărdariul și de Ștaimvil gheneraliul au venit véste că au murit în Ardeal, cu moarte grabnică; ș-au dat sfîrșitul și el, om rău și ficlean fiind în viața lui.

Aicea dară, într-această țară, încetînd și boala ciumei, de nu să
f. 381ᵛ mai auziia nicăiri să moară oameni de ciumă și/ lipsind și foametea, de vréme ce au dat Dumnezeu, prin norocul domnului, de s-au făcut și grîu mult și mălai mult, de era bivșug în toate, au venit despre toamnă domnul cu toată boerimea și slujitorii toț<i> în București pre la casele lor de să odihnea. Lîngă alte bunătăți ce făcea domnul cu boiarii și cu toată țara, carele să le scriem cîte una, una, nu putem, fiind multe, au făcut doao bunătăț<i> mari pămîntului acestuia, carele sînt vrédnice de a să scrie, ca să știe cei din urma noastră cîtă nevoință au făcut acest domnu, de au mîntuit țara de acéste răutăți ce-i venise asupră. Întîi aceasta. Că turcii, brăilénii și dîrstorénii, trecuse hotarăle țării care le ținea țara de la început și să tindea brăilénii pînă la orașul Flocii, pe baltă în sus, și despre Rîmnic și Buzău să tindea pînă în apa Buzăului, de stăpîniia pămîntul și satele și pusése subaș<i> pen sate și scauni pe baltă de lua vamă din toate céle ce eșiia din bălți și lua dijme de pe moșiile țării. Așijderea dîrstorénii s-au tins de au luat toate bălțile de la oraș în sus, pînă la Greaca. Și pentru bălți, pe unde iaste uscat, făcuse tot sate turcești, cu subași, și nu avea putére ai noștri să-ș<i>

Textul rîndurilor 2–26 este așezat la pagina 114 după rîndul 2 P // 14 *ad. marginal* Nicolae, 1720 A // 32 *ad. marginal* Nicolae 7227 A / *corectat* alta A //

stăpînească moşiile, nici domnul ca să-şi ia vămile. Ci să făcuse un f. 382 lucru foarte rău, carele să începuse din zilele lui Ioann vodă./ Şi au nevoit Ioann vodă ca să isprăvească acest lucru despre Împărăţie, ca să gonească subaşii şi să spargă satele den bălţi şi să rămîe hotarăle iară cum au fost din veac, dară n-au putut. Iară domnul Nicolae vodă viind domnu în urma frăţîne-său, avînd şi credinţă şi voe veghiată de la turci şi puind nevoinţă cu toată inima (măcar că şi cu cheltuială, ca la turci) au isprăvit precum i-au fost pofta inimii. Că au adus poruncă tare de la Împărăţie la brăiléni, la dîrstoréni, la nazîri, ca să-şi rădice stăpînirea de pe pămîntul Ţării Româneşti şi să-şi ţie numai pînă la hotarăle céle bătrîne ce au ţinut cei de demult. Care poruncă viindu-le, într-alt chip n-au mai putut face, ci au lăsat pămînturile ţării şi au ţinut dupe cum au ţinut şi cei mai nainte şi au rămas ţara odihnită de aceasta.

Al doilea lucru bun care au făcut acest domnu ţării acestiia iaste acesta: că precum aţ<i> auzit că am scris înapoi, Costandin vodă Brîncoveanul în domnia lui, pentru binele său şi al casii lui au adaos haraciul cu 240 de pungi, îngreuind ţara cu atîţia bani. Carele dupe ce f. 382v au venit de la Odriiu, atuncea cînd au adaos/ haraciul şi trecînd cîtăva vreme, poate fi că-ş<i> va fi venit în fire mai deşteptată, de-ş<i> va fi cunoscut păcatul ce au făcut, de care îndemnîndu-se el însuşi au muncit, au nevoit în tot chipul ca să-l rădice făgăduind mulţi bani; dară nici cum n-au putut, fără cît d-abia cu un prilej ca acela au rădicat 60 de pungi şi rămăsése 180. Care dupe maziliia lui Costandin vodă puindu-se Ştefan Cantacuzino, văru-său, domnu şi vrînd Împărăţia să ia şi satele, viile, ţiganii şi alte ce era ale lui Costandin vodă au socotit Ştefan vodă că mai bine iaste să adaogă céle 60 de pungi de haraci ce le mai scăzuse Costandin vodă din cele 240 de pungi, să le facă iară 240 pungi, cum le făcuse Costandin vodă şi satele, viile, ţiganii şi altele ce avea aicea să fie pe seama ţării, ca să le dea venitul acelora în haraci, să fie de ajutor cît s-ar putea la acea răotate ce au făcut Costandin vodă. Şi aşa au făcut, dupe cum au socotit. Că au adaos şi acéle 60 de pungi şi au rămas toată moştenirea lui Costandin vodă să fie în sama ţării. Însă să venim iară la cuvîntul nostru cel mai de sus; că au nevoit Costandin vodă cu multă oserdie ca să rădice tot adaosul, dară n-au putut. Iară măria sa, Nicolae vodă, cu multa înţelepciune ce avea, dată de la Dumnezeu şi cu credinţa ce avea despre Împărăţie/ şi f. 383 cu dragoste ce-l avea mai marii Porţii au silit, au nevoit în tot chipul şi l-au rădicat acel adaos al haraciului, de s-au mai uşurat ţara de greul haraciurilor.

Ca acéste bunătăţi mari (afară dintr-altele multe ce nu s-au scris) făcînd măria să într-un an şi jumătate al domniei măriei sale şi viind şi noi cu sfîrşitul istoriei pînă aicea, iarăşi cu inimă curată şi cu suflet drept rugăm pre putérnicul Dumnezeu ca să-i dăruiască măriei sale sănătate întreagă, viaţă îndelungată, pînă la adînci bătrînéţe, împreună cu prea luminată casa măriei sale, ca să stăpînească ţara aceasta cu

---

5 *ad. marginal* Nicolae, 7227 A // 35 *ad. marginal* Nicolae, 7228 A // 41 *ad. marginal* Nicolae, 7228 A //

milă şi cu dreptate şi cu multe faceri de bine, ca să se laude numele măriei sale întru mulţi véci. Amin.

Într-această vréme au făcut împăratul, sultan Ahmet, nuntă, adecă sunet dugun fiiului său, fiind de vîrstă de 21 de ani. La care nuntă au venit soli de la Persia, de la Africa şi dintr-alte părţi, fiind şi solii cei f. 383v şezători dupe la împăraţi şi crai de au privit la jocuri, zicături/ pombe şi alte veselii ce s-au făcut. Măria sa vodă, ştiind că va să se facă această nuntă au gătit daruri frumoase, după cinstea măriei sale şi au trimis la Împărţie şi foarte bine le-au priimit, cît şi scrisoare de mulţămită i-au venit.

Trecut-au pen ţară şi Ipsir paşa, rădicîndu-se cu poruncă împărătească de la Bender, de au mers paşa la Diiu. Şi viind ştire domnului că vine au trimis la căpitanul de Focşani de i-au eşit înainte cu slujitori şi i-au făcut conace. Şi de acolo purcezind şi viind tot cu conace i-au eşit domnul înanite, peste Colintina, cu toată boerimea şi slujitorimea, de i-au făcut cinste mare şi au venit pen Bucureşti de au mas o noapte. Şi văzînd cinstea ce i-au făcut domnul, a dooa zi, cînd au vrut să purcează, au mulţemit domnului de cinstea ce i-au făcut, îmbrăcîndu-l pe măria sa cu un contoş cu samur foarte frumos. Şi purcezînd iarăşi cu slujitori, cu boiari din Bucureşti l-au petrecut domnul pînă în deal între vii şi de acolo, luundu-şi zioa bună, domnul s-au întors în scaun şi paşa s-au dus la Diiu.

f. 384 Décii trecînd cîtăva vréme, au venit véste că au murit/ Firmon gheneraliul Ardealului, carele fusése la pace cînd s-au făcut la Pojoroviţă şi în locul lui au pus pe Konic Secighen. Acéstia dară trecînd, viind şi primăvara şi avînd domnul fiică a măriei sale de vîrstă ca de 13 ani, şi cunoscînd pre Ianache cămăraşul om de treabă şi cuminte şi învăţat, au măritat pe fiica măriei sale dupe dînsul, făcînd nuntă mare şi minunată. Au venit sol de la Mihai vodă, domnul Moldovei, Donici vornicul cel mare şi au adus daruri de au dăruit la masă. Făcutu-s-au jocuri la această nuntă, care nu s-au făcut altă dată: hore de boiari şi de coconi, hore de jupînése şi de cocoane, tot împodobite în podoabe, în mijlocul curţii domneşti, de care podoabe să mira şi solul. Dară jocurile célialalte ce s-au făcut! Că au trimis domnul în Ţarigrad de au adus jucători şi zicători şi au făcut feliu de feliu de jocuri şi pe pămînt şi pe funii. Mése în opt zile, tot cu zicături şi cu tunuri şi era cu adevărat într-acéle 8 zile în gurile tuturor cuvîntul acesta: „Să trăiască tinerii, fiii măriei sale". Şi de véseli ce era cu toţii s-au sculat boiarii împreună cu solul, de au jucat înaintea domnului./ f. 384 Décii isprăvindu-se nunta au îmbrăcat domnul pe sol cu contoş cu samur. Şi altor doi ce venise cu solul le-au dăruit postave, atlaze şi bani. Şi aşa s-au întors la Moldova.

Domnul, dară, dupe aceasta fiind vésel şi toţ<i> boiarii făcea primblări şi să ospăta pe la Văcăreşti, pe la Cotroceani, pe la Fundéni, cu toţ<i> boiarii. Şi era de sus pînă jos o bucurie şi o veselie. Zice

---

6 *ad. marginal* Nicolae, 1720 A // 26*ad. marginal* Nicolae, 7228 A // 43 *ad. marginal* Nicolae, 7228 A //

véchia parimie: „Vine și întristare". Că nu peste multă vréme s-au războlit fiiul măriei sale, Scarlat beizade, și au dat obșteasca datorie, care au dat mare întristare și domnului și boiarilor și a toată obștea; una că era tînăr ca de ani 21 și era și logodit cu fata lui Mihai vodă, domnul Moldovei, a doa că era om foarte cu minte și învățat. Limbi știia multe: turcéște, elinéște, latinéște, franțozéște, frîncéște și tot cu cărțile lor, carele cu adevărat putém să zicem că era *frumusețea și caracterul părintelui său* (în limba greacă). Pentru acéia, cum am zis, au adus mare întristare moartea măriei sale tuturora. Dară de vréme ce zice cuvîntul acela, cu asemînare iaste că și după întristare vine veselie. Că înțelegînd putérnica împărăție cum că domnul slujaște cu dreptate și chiverniséște raiaoa bine, mai vîrtos mergînd și véste că să f. 385 află țara lui mai bună stare decît alte/ dăți, i-au trimis măriei sale mucarem, adecă caftan împărătescu de înoirea domniei de al treilea an. Și au [au] trimis și hat<i>șerif, întru care scriia că cunoscînd împăratul totdeauna dreaptă slujba măriei sale și înțelegînd că chivernisește raiaoa foarte bine îi înoiaște domniia și i-o dăruiaște pînă la sfîrșitul vieții măriei sale.

Decii viindu-i véste de la capichehaiale că vine acest mucarem mare, au trimis boiari și slujitori înaintea caftanului de au venit pînă în București. Aicea iarăși măria sa cu toț<i> boiarii i-au eșit întru întimpinare și l-au priimit cu mare cinste și intrînd în divan s-au cetit hat<i>șiriful și l-au îmbăcat cu caftanul, dînd cu tunurile și cu pușcile și alte zicături dupe obiceaiu. Dupe acéia au sărutat toț<i> mîna măriei sale de domnie noao și vécinică.

Lucruri streine. Întru acéste vremi la Persia s-au făcut mare turburare. Că un turc anume Miruveis Mahmut han, care stăpîniia o parte din Persia s-au sculat cu oști asupra șahului, adecă împăratului Persiei, ca să-i ia împărățiia să o aibe el; care s-au și întîmplat. Iară împăratul, adecă șahul, auzind acea véste au rădicat și el oști foarte multe și mergea asupra lui Mahmut han. Dară Mahmut han auzind că-i f. 385v vine asupră oști/ mari și gréle au socotit că nu va putea sta el împotrivă cu oștile lui la atîta mulțime. Dară ce face? (Și să vedeț<i> lucru de mirare.) Pune și face o carte despre partea boiarilor șahului și scria la el că avea 12 boiari chivernisitori țării și oștilor, zicînd cum că au auzit că s-au sculat măria sa asupra șahului și foarte s-au bucurat cu toții. Ci numai să grăbească să vie și ei îl vor da în mînă, că iaste un om netrébnic și de nimica. Și-i iscăléște pre toți, puindu-le și pecețile, că le avea gătite mai de nainte, ca un om ce să véde că iaste foarte cu minte mare. Și au pus cartea acéia în alte scrisori și tefteruri ce avea și încarcă o cămilă cu dînse<le> și învață pre ceia ce păziia cămilele, cînd să vor apropiia oștile și vor încépe a să lovi, ei să se facă a scăpa cămila spre oștile șahului ca să o prinză în oastea persienească. Și așa au făcut. Că îndată ce au slobozit-o asupra oștii (poate fi și norocul slujindu-i), au întrat cămila în oastea șahului. Și prinzîndu-o ostașii o

---

14 *repetă* au A // 21 *ad. marginal* Nicolae, 7229 A // 26 *lipsește* Lucruri streine P //

au dus la şahul, îndată. După ce o au dus, şahul au pus să caute să vază ce vor găsi acolo, în povara ei, ce purta. Şi căutînd toate de rînd au dat şi peste cartea acéia, care, văzîndu-o, îndată, necercat, nedovedit, ca un om crud ce au fost, au pus de au tăiat capetele la cîte 12. Care lucru văzînd oştile că au perit cei ce-i purta şi-i chivernisiia, f. 386 au început a da îndărăt./ Mahmut han văzînd că se trag oştile îndărăt au priceput că s-au făcut treaba. Ci îndată au dat inimă oştilor şi au început a-i goni şi a-i tăia.

Văzînd, dară, şahul că oştile lui nu stau de război, au luat vreo 700, 800 de oameni cu dînsul şi au fugit la o cetate. Mahmut han, bătînd războiul desăvîrşit şi văzînd că lipséşte hanul, au cercat şi au aflat că au fugit la acea cetate. Şi mergînd acolo, au luat cetatea şi pre el, prinzîndu-l, i-au scos ochii de viu şi au rămas el împărat în Persia. Care văzînd că au dobîndit céle ce au poftit au tipărit bani, întru care-i scriia: „Cu ajutorul lui Dumnezeu ajungînd la soposul care am poftit am tipărit în aur numele lui Mahmut". Şahului celui orbit şi lipsit de împărăţie i-au rămas un fecior; dară ce să va alége de dînsul nu să ştie.

Ţariul, moscalul, încă auzind de persi că s-au turburat între dînşii, rădicînd Miruveiz război asupra şahului, au gătit oşti multe şi el şi s-au dus asupra persilor unde să hotărăscu la o parte de Persia, ce o stăpînea Şehdaund han Dagăstanlăs, care tîlcuindu-se să zice: lăcuitoriu în munţi. Şi bătîndu-se ei cu război, cînd o parte biruia, cînd alta. Însă f. 386v întru acea/ nevoinţă ce au făcut ţariul au luat doao cetăţi mari, vestite: una să vestéşte Terhi, alta Dervent. Acest Dervent să zice elinéşte Alexandria, cetaté a lui Alexandru cel Mare, iar turcéşte îi zic Demircapi. Şi au lăsat ţariul oşti într-acéste cetăţi ce au luat şi el s-au întors la scaunul lui, la Petroburg. Întru acéste vremi aicea în ţară din toată boerimea ce era odihniţi s-au sculat un boiariu anume Barbul Merişanul şi au fugit la némţi, peste Olt, neavînd nici o nevoe de domnu; şi încă cinstit boiariu mare şi miluit, ca şi alţii şi mai bogat decît alţi boiari, numai din răotatea inimii lui. Decii domnul, pînă a se dovedi unde sa află, au scris la paşii dupe margine şi la Poartă. Şi de petutindenea i-au venit fermanuri ca unde-l vor găsi în ţara împăratului să-l prinză şi să-l ducă la măria sa. Iară după ce s-au aflat că iaste peste Olt, la Craiova, au scriis măriia sa la gheneraliul şi la colunelul şi l-au băgat la închisoare grea. Ca acest fel de cinste dobîndescu acei nemulţemitori de cinstea şi de mila stăpînului domnului ţării şi umblînd gonind vînturile, ca acesta ce ş-au lăsat casa şi copiii şi s-au f. 387 dus să zacă/ la închisoarea némţilor.

Ticăitul pitariul Merişanul doao pricini l-au adus pe dînsul la această nevoe: una, bogăţia; alta, fumurile deşertăciunii, care-i intrase în cap, precum odinioară fumuri de deşărtăciune întrase şi în capul unchiu-său, lui Staico păharnicul Merişanul. Carele umblînd dupe acéle deşertăciuni, acel sfîrşit au dat. Că aducîndu-l Costandin vodă Brîncovanul în obezi din Ţarigrad şi în cătuşi, l-au spînzurat la Tîrgul

---

13 *ad. marginal* Nicolae, 1722 A //

de Afară. Şi acest nepot al lui, Barbul pitariul, mi să pare că iară acel sfîrşit va da, ca unchiu-său Staico păharnicul.

Era aicea în ţară pe acéste vremi un vistiiar mare, anume Grigorie Halepliul, pre carele răposatul Ioann vodă, fratele măriei sale, lui Nicolae vodă, l-au rădicat la această boerie mare şi de cinste. Şi fiind Ioann vodă tînăr şi nepedepsit întru obiceaiurile şi orînduialele ţării, multe mîncături şi jafuri au făcut, neştiind domnul să-i ia seama. Şi cu acéstia au trecut acea vréme, pînă ce au murit Ioann vodă. Decii viind domnu de la Poartă fratele măriii sale, Nicolae vodă, iară Grigorie vistiiariul acesta au fugit peste Olt, la némţi, de frica faptelor lui ce
f. 387v făcuse. Măria sa Nicolae vodă i-au scris cărţi/ cu blîndéţe ca să vie şi de nimenea nici o nevoe nu va avea. Şi au venit. Şi măcar că ştiia domnul toate faptele lui céle réle şi mîncăturile de la Ioann vodă, dar toate acéstia călcîndu-le, l-au cinstit cu acea boerie ce o au avut: vistiiar, iar mare. Şi au fost cu acea boerie pînă la al patrulea an al domniei măriei sale în cinste şi întru tot binele, mai mult decît alţii.

Dară precum lupul, cum să zice, că-ş<i> leapădă părul, iar nu năravul, aşa şi acest vistiiar, năravul de jafuri şi de mite şi de alte răotăţi nu-l lăsa. Ci de ce mergea mai mult să lăcomiia. Mite de la toţ<i> lua, mari, şi nici o ispravă nu le făcea; mai vîrtos că în loc să le facă bine, le făcea rău. Închidea pe la siiméni, în vistierie, pen grosuri. Luase obrăznicie mare. Nu băga seamă nici pe boiariu mare, nici pe al doilea; îi înfrunta, îi înjura, bătea, cît n-au mai putut răbda cei necăjiţ<i> de el, ci au început a da jalbe la domnu, unii cu răvaşă, alţii cu gura, de nedreptăţile lui. Şi văzind măria sa vodă că iaste atîta boerime şi sărăcime jefuită de dînsul şi necăjită, vrînd să facă dreptate,
f. 388 l-au pus la opreală şi i-au poruncit/ cui, ce au luat, să întoarcă; şi celor jefuiţi le-au poruncit să margă să-şi ceară cine ce au dat. Ci unii cerea cai buni, cari-i didése; alţii cerea ţigani, alţii bani, alţii lăstruri, canavéţe, belacoase şi alte materii. Că nu era unul care să nu-i fie dat mită şi nici o ispravă nu văzuse.

Alta, dară, fiind la opreală au pus domnul de i-au luat sama din visterie şi l-au găsit cu mulţi bani mîncaţ<i>. Că domnul îi făcuse pecetluiri ca să dea rînduială unora, altora, ce cheltuise. Şi el îş<i> da sama cu iale, iar rînduialele nu le didése. Şi alte mîncături făcuse, care cu adevărat avea vină de cap. Dară domnul, ca un milostiv ce era, nici un rău nu i-au făcut, fără cît au poruncit să dea rînduialele acélia şi l-au lipsit de boerie, ca pe un nevrédnic de cinste şi nemulţemitoriu milii măriei sale. La aceasta bucuratu-s-au toţi şi marii şi micii, că li s-au luat acel lup de asupră şi toţ<i> ruga pre Dumnezeu pentru viaţa şi sănătatea domnului.

Ţara, dară, precum s-au zis şi mai sus era în bună stare, dintru
f. 388v bună chivernisala măriei sale, domnului./ Însă vrînd măria sa ca să fie şi mai în bună stare şi rînduială, ca să fie mulţămiţ<i> cu toţ<i> de obştė, socotit-au măria sa de s-au făcut ruptori în toată ţara pe satele

24 *ad. marginal* Tot streine A// 32 *ad. marginal* Nicolae, 7230 A //

de bir, ca să dea de patru ori într-un an. Şi trimiţind în toate judéţele boiari mari cu jurămînt, ca să facă dreptate, dîndu-le şi ponturi scrise cum şi în ce chip să lucréze. Carei boiarii mergînd, au cercat oamenii de pin sate, cîţ<i> sînt şi ce putére au. Şi aşa, după numărul oamenilor şi dupe plăcerea lor, li s-au dat ruptoare după putéria lor. Şi s-au dus toţ<i> odihniţi pe la casele lor, mulţemind domnului de acest aşezămînt bun. Că cu dăjdile céle ce eşiia mai nainte avea săracii mare supărare şi nedreptăţi. Şi dése fiind, nu mai eşiia birarii dintre dînşii, făcîndu-le cheltuială şi necăjindu-i în tot féliul. Iară cu această tocmeală daca-ş<i> plătéşte ruptoarea într-o lună, deacii să odihnéşte doao luni şi-şi caută trebile casii lor şi de agonisitele lor.

Întru al cincilea an al domniei măriei sale, lui Nicolae vodă, săvîrşindu-se mănăstirea măriei sale de la Văcăreşti şi înfrumoseţindu-se f. 389 cu toate podoabele/ şi pe den lăuntru şi pe den afară, praznic mare au făcut domnul în zioa de Sfînta Troiţă, ce iaste hramul mănăstirii. Şi mergînd cu toţ<i> arhiereii şi egumenii şi cu toţ<i> boiarii şi neguţătorii şi cu alt feliu de oameni, din toată rînduiala, pre toţ<i> i-au ospătat, dupe cum să cade. Însă întîi au ascultat toţi sfînta Evanghelie şi dumnezeiasca Liturghie. Dupe acéia avînd măria sa hrisovul gătit, care au făcut sfintei mănăstiri, l-au dat în mîna lui Panaghiotu gramaticul, de s-au suit în amvon şi cu glas mare şi cu bună profora l-au cetit înaintea tuturor, den ceput pînă în sfîrşit, de l-au auzit toţ<i>. Întru care hrisov multe rînduiale şi învăţături coprindea pentru folosul mănăstirii şi pentru folosul sufletelor ctitorilor, care cu multă înţelepciune le-au socotit şi le-au rînduit măria sa. Iar mai vîrtos pentru milostenie, care crédem că din dumnezeiasca rîvnă le-au rînduit şi le-au poruncit să se facă din veniturile mănăstirii, neîncetat: streinii să-i primească, pe goli să-i f. 389v îmbrace, flămînzii să-i sature, bolnavii să-i caute, pre cei din temniţe să-i cercetéze cu milă./ Acéstea toate le-au aşezat în hrisov şi să se păzească pînă va sta mănăstirea. Cu adevărat s-au făcut măria sa ascultătoriu poruncilor lui Hristos. Pentru aceasta nici cum nu mă îndoesc, ci cu adevărat zic că va auzi Nicolae vodă în zioa judecăţii şi glasul lui Hristos, acela: „Vino blagoslovitul părintelui mieu, moşténeşte împărăţiia care-ţ<i> iaste gătită de la începutul lumii" i proci.

N-au trecut multă vréme dupe aceasta şi au făcut măriia sa domnul logodnă fiiului măriei sale, lui Costandin beizade, cu fiica lui Mihai vodă Racoviţă, domnul Moldovei, la care logodnă multe veselii s-au făcut. Şi cînd au venit solul din Moldova de s-au împreunat cu domnul şi au dat inelul de schimbu şi alte daruri era mitropolitul ţării şi alţi arhierei şi toţ<i> boiarii cei mari şi al doilea. Şi dînd inelul coconului, toţ<i> arhierii l-au blagoslovit şi i-au rugat bine şi coconului şi tatălui măriei sale, ca să-l învrednicească Dumnezeu să le sărute cununiile. Şi f. 390 toţ<i> boiarii au sărutat mîna domnului./Dupe acéia solul, fiind cinstit şi ospătat, s-au dus la domnu-său cu bucurie.

Întru acest an au vrut putérnica împărăţie ca să caute toate buhase

---

12 *ad. marginal* Nicolae, 7231 A // 19*ad. marginal* Nicolae, 7231 A // 35 *ad. marginal* Nicolae, 7232 A //

belele, adecă socoteală şi samă tuturor veniturilor împărăteşti ce are din toate ţările cîte stăpînéşte, ca să se lămurească toate semile şi să se strîngă toate rămăşiţele în vistieriia împărătească. Şi s-au trimis hatişirifuri şi oameni împărăteşti în toate părţile ca să vie toţ<i> ispravnicii ce sînt peste venituri şi să-şi dea seama. Au eşit poruncă şi la acéste doao ţări, cu domnii creştini, ca să-ş<i> dea seama de au plinit toate dările obiciuite ce să da la Împărăţie. Ci semile Ţărîi Moldovei era necăutate bine şi nelămurite încă din domnia lui Costandin vodă Duculeţ şi al lui Antiohie vodă, carii să afla amîndoi mazili la Ţarigrad. Şi nefiindu-le semile lămurite, i-au pus la închisoare pe amîndoi şi au tras mare nevoe. N-au petrecut puţintel necaz şi capichehaialele lui Mihai vodă, pînă s-au îndreptatu.

Fiind şi sama ţării noastre necăutată încă din domnia lui Ştefan
f. 390v vodă şi a lui Ioan vodă, pentru întîmplările/ ce au fost, lipsind multe seneturi, adecă răvaşă de samă, pentru multe porunci împărăteşti ce venise în ţară, de s-au trimis salahori şi s-au făcut pălăngi şi s-au trimis lémne şi altele, care toate să plinise. Numai pentru unele n-au apucat să se scoaţă seneturi. Pentru altele de s-au şi scos, dar să pierduse în vremile răscoalelor. Pentru acéia să încărcase multă sumă de rămăşiţe asupra ţării, cît numai rămăşiţa a unii domnii de ar fi rămas să o plătească, nici o putére n-ar fi avut să o rădice şi ar fi ajuns la mare nevoe. Iară măria sa domnul au trimis la Ţarigrad şi de aicea un boiar al măriei sale şi l-au învăţat în ce chip să se nevoiască ca să ţie în seamă toate slujbele ce au făcut ţara din porunca Împărăţiei. Şi au trimis daruri pre la toţ<i> priiatenii şi au stătut capichehaialele şi toţ<i> ceialalţi priiateni şi pentru céle ce nu era seneturi şi tescheréle de samă s-au aflat oameni de au mărturisit cum că au făcut ţara acéle slujbe şi au plinit toate poruncile împărăteşti, cîte venise şi din domnia lui Ştefan vodă şi a lui Ioan vodă şi din domnia cea dintîi a măriei sale şi s-au căutat şi s-au lămurit toate semile pînă la acest an al domniei măriei sale. Cheltuit-au măria sa pînă a să isprăvi această socoteală/
f. 391 pînă la 160 de pungi de bani.

Iar încă-şi era tuturor cu mirare cum s-au putut isprăvi aşa de bine de s-au căutat o samă prea încurcată ca acéia şi nu s-au păgubit ţara. De care aflînd domnul că s-au isprăvit au chiemat toată boerimea şi le-au spus şi s-au bucurat toţ<i> şi au sărutat mîna măriei sale şi au mulţemit de acest bine ce au făcut măria sa, de au mîntuit ţara dintr-atîta greu.

Cercînd acéstia Împărăţia au luat seama şi haracibaşei şi avea mare strînsoare, pentrucă să împărţise hîrtii de haraci mai puţintéle într-acel an. Atunce au dat jalbă la Împărăţia hărăcérii dupe marginea Dunării cum că toţi oamenii din Ţara Rumânească ce trecuse în Ţara Turcesască pe vrémia răscoalelor au trecut iar în ţara lor, toţ<i>, şi pentru acéia s-au împărţit hîrtii de haraci puţintéle. Atunce ş-au adus aminte Împărăţiia de banii ce rădicase ţării, adaosul haraciului după răscoale,

---

6 *ad. marginal* Nicolae, 7232 A // 22 *ad. marginal* Nicolae, 7232 A // 35 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A /.

precum s-au scris mai îndărăt, care adaos al haraciului Costandin vodă Brîncoveanul l-au adaos pentru binele şi folosul lui şi al rudeniilor lui şi pentru peirea şi nevoia ţării. Că multă nevoe au venit ţării cu acest f. 391v adaos de haraci./ Măriia sa Nicolae vodă cu multă nevoinţă ce au făcut l-au rădicat în cinci ani de nu s-au dat. Iar nu s-au rădicat de tot, numai pînă a îndrepta ţara şi să va tocmi.

Auzind, dară, Împărăţiia cum că oamenii carii să răsipise din ţară, s-au strîns iar la pămîntul lor au poruncit să le pue iar la loc, precum au fost aşezat de Costantin vodă, 240 de pungi; de care auzind domnul foarte s-au mîhnit. Şi iar cu înţélepciunea măriei sale s-au nevoit pen priiatenii ce avea la Poartă şi cheltuială încă au făcut mai mult decît 100 de pungi, ca doar l-ar rădica de tot, dară nu s-au putut nici într-un chip ca să se rădice de tot; ci au rădicat numai 140 de pungi, iar 100 de pungi au rămas la temei să se dea în toţ<i> anii din adaosul haraciului. Care şi la aceasta putem să lăudăm bunătatea măriei sale, lui Nicolae vodă, că nu numai ce au făcut nevoinţă de au rădicat tot adaosul haraciului în cinci ani de nu l-au dat ţara, care să făcea 1.200 de pungi şi au fost mare uşurare ţării, ci încă şi acum au făcut bine ţării, de s-au rădicat din temeiul ce pusése Costandin vodă 140 de pungi şi au rămas numai 100 de pungi să se dea. De care avem a da mulţemită măriei sale f. 392 de binele ce să/ cunoaşte că au făcut ţării şi ţara iarăşi să blésteme, cum blestema, pe Costandin vodă, pentru nevoia ce le-au pus în spinare. Măcar că măria sa ar fi vrut, cu tot sufletul, ca să se poată rădica de tot, precum mai sus zicem, dară n-au putut. Că toate lucrurile céle réle ce să fac trebuiaşte la început să le socotească bine cei ce le fac, fiind réle şi de stricăciune, iar daca apucă de să fac cu nevoe iaste a le desface. Ci vor da sama înaintea înfricoşatului Judecătoriu cei ce au fost pricina de au făcut această nevoe mare ţării. Făgăduitu-s-au măria sa la această sută de pungi de bani ce s-au pus adaos ca să dea ţara din an în an, cum că va ajutori şi de la măria sa, dînd într-acest an din venitul măriei sale 70 de pungi.

Într-acest an au făcut măria sa nuntă frumoasă, măritînd pe cocoana Ruxanda, sora măriei sale doamnei, dupe Costandin, feciorul lui Andronache de la Ţarigrad, pre carele îl făcuse gramatic mare; după acéia şi cu boeriia agiei l-au cinstit. Cununatu-i-au însuş<i> măriia sa cu doamna măriei sale în bisérica domnească. Şi s-au făcut f. 392v veselie mare şi frumoasă, precum să cade./ Fiind logodit şi Costandin Dudescul, comisul, cu domniţa Maria, fata lui Antiohie vodă, domnul moldovenesc ce să afla mazilit în Ţarigrad şi lăsînd tată-său, Dudescul, la petrecania lui, casa lui, în mila măriei sale domnului, că aşa scriia la casa lui, ca să ţie cu amîndoao mîinile de măria sa, Nicolae vodă, i s-au arătat măriia sa pe deplin făcătoriul de bine şi ca un părinte. Şi au trimis cu cheltuiala măriei sale de au adus pe domniţa lui Antiohie vodă aicea în Bucureşti. Şi le-au făcut nuntă cu multă cinste, cununîndu-i măria sa cu doamna măriei sale. Şi după nuntă

---

10 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A // 29 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A // 42 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A //

multă milă şi osebită căutare au arătat casei Dudescului, ferindu-o totdeauna de dăjdi şi de alte supărări.

Fiind şi Barbul Merişanul pitariul fugit peste Oltu, la némţi, precum s-au zis mai înapoi şi văzînd că nu poate trăi acolo cu ticnă, că-l depărtase némţii în sus, ca să nu lăcuiască aproape de margine, dupe cum scriu ponturile păcii ce s-au făcut la Pojoroviţă, ca să nu fie bine priimiţi pribégii şi malcotentii şi încă temîndu-se, că-l vor da némţii din ceas în ceas să-l ducă la domnu, i-au căutat a pleca capul şi a cére ertăciune de la măria sa. Măria sa încă, ca un milostiv,
f. 393 i-au dat ertăciune; şi viind în ţară i-au dat/ toate ale lui să şi le stăpînească. Dupe acéia neodihnindu-se iarăşi şi începînd a umbla cu meşteşuguri au căzut în mîinile măriei sale nişte cărţi ficléne ale lui, pentru care făcîndu-i puţină certare, iar s-au milostivit de l-au ertat.

Întru acest an (au trimis putérnica Împărăţie mucaremuri la toţi paşii cei mari şi cei mici) au trimis şi aicea, măriei sale domnului mucarem de cinste. Carele apropiindu-se de oraşul Bucureşti, trimis-au întru întimpinare pre Ianache vel post<elnic> cu alţi boiari şi cu slujitori şi cu cinste mare şi frumoasă au intrat în curte. Şi după obiceaiu, eşind domnul în divanul cel mare s-au cetit fermanul cel împărătescu, întru carele era multe cuvinte ce nu scriia la alţi domni, de lauda şi cinstea măriei sale, pre lîngă care era şi acéstia, cum că slujind măria sa şi părinţii şi moşii măriei sale, Împărăţiei, cu mare dreptate, i-au dăruit şi i-au întărit domnia Ţării Rumâneşti în viaţă să o aibă. Şi isprăvind fermanul de cetit l-au îmbrăcat cu caftan şi şezind în scaun s-au făcut şinlic cu puşcile şi cu tunurile, dupe obiceaiu, fiind
f. 393ᵛ toţ<i> ahiereii/ strînşi, carii să întîmplase ca la 12, şi boiarii cei mari şi ceialalţi şi neguţători şi căpitanii au mers cu toţii de au sărutat mîna şi poala măriei sale şi mare bucurie s-au făcut într-acea zi. Că toţ<i> zicea: „Să trăiască măria sa Nicolae vodă întru mulţi ani".

Într-această vréme s-au sculat cîţ<i>va turci de pe margine, care avea dobitoace în ţară, de să punea împotrivă şi nu vrea să dea văcăritul dupe vitele lor. Ci măria sa aflînd de aceasta, că să pun împotrivă, au scris la Poartă şi au scos fermanuri cu tărie mare, ca să-i apuce să dea toţ<i> văcăritul, făr-de voia lor. Era un ferman la serascheriul şi la alţi paşi de pe margine, întru care porunciia Împărăţiia, pre carele s-ar pune împotrivă şi n-ar vrea să-şi plătească văcăritul, nu numai să-i pedepţască, ci şi surgun să-i facă. Care văzind şi ei fermanuri cu atîta tărie s-au supus poruncii şi au plătit văcăritul.

Pururea era măria sa cu priveghiiare, nu numai în céle mari, ci şi în céle ce să văd a fi mici. Şi céle ce socotiia că sînt de stricăciune ţării nu lăsa nici într-un chip să se facă, ci să nevoia în tot chipul, fără préget, de le îndrepta, precum s-au văzut şi la altele multe, dar şi la aceasta: că fiind un vad de trecea peste Olt împotriva Izlazului, unde/
f. 394 să chiamă Gîrle, care dupe ce s-au luat Oltul la némţi s-au fost închis şi nu umbla. Iară oarecare turc de la Nicopoe, anume Ali aga lemongiul, pentru lăcomia lui şi pentru ca să aibă el folos au deşchis

---

28 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A // 29 *ad. marginal* Nicolae, 1726 A //

acel vad de trecea şi bun şi rău peste Olt, fără nici o oprealå, care şi némţilor era de plăcére. Iar măria sa văzînd că acel vad aduce pagubă ţării au scos ferman de la Împărăţie, cu mare tărie şi s-au închis acel vad, de s-au părăsit de tot.

Întru acest an s-au isprăvit şi zidul Mănăstirii măriei sale de la Văcăreşti, de jur împrejur, precum s-au căzut. Şi au mai adaos măriia sa mănăstirii şi această milă, ca să ia în toţi anii din vama tîrgului Bucureştilor, din partea domnească, din cît ar eşi, al treilea ban. Şi nu numai la această mănăstire au arătat măria sa milă, ci şi la alte mănăstiri şi bisérici, precum au făcut şi Mitropoliei. Că văzîndu-o măria sa slabă din venituri şi mai vîrtos că céle mai multe şi mai bune moşii cu venituri au rămas peste Olt, mai ales Oreaviţa, de unde avea şi vii bune şi lua şi vinărici, lipsindu-se de acélia, i-au dat moşiia Cărărénii cu morile de acolo şi i-au făcut şi hrisov domnescu ca să ţie f. 394v un sat la Fotoaia şi să fie făr-de dajde/ şi oeritul şi dijmăritul săténilor să-l ia Mitropoliia. I-au făcut să ia şi din vama Grecii t<a>l<eri> 200 în toţ<i> anii. Atunce s-au isprăvit şi paraclisul de la Mitropolie, care s-au făcut iar cu cheltuiala măriei sale. Episcopiei Buzăului încă i-au făcut milă ca să ia din vinăriciul Buzăului în toţ<i> anii cîte t<a>l<eri> 200. Şi aceşti bani au dat măria sa Nicolae vodă poruncă că nu-i cheltuiască la alte trebi, făr<ă> cît să facă şcoală grecească şi slovenească, care s-au şi făcut îndată. Şi unii mănăstiri de la Buzău ce să chiamă Mănăstirea Banului, unde se află o icoană făcătoare de minuni a Précistii i-au făcut măria sa vodă hrisov ca să ţie oameni cu ruptoare şi ca să scutească vite de văcărit, de oerit, de dijmărit.

Viind preoţii de la Biserica Domnească din Cîmpulung, care iaste făcută de doamna Mircii vodă şi jăluindu-se cum că şi bisérica s-au stricat şi odăjdiile s-au ponosit au dat măria sa cheltuială şi au trimis de s-au înoit şi bisérica şi s-au zugrăvit şi s-au făcut şi odăjdiile. Isprăvindu-se şi bisérica de piatră ce o au făcut Iordache Creţulescul, vel vornic, aicea în Bucureşti, mah<alaoa> <loc gol> i-au dat măria sa din locul domnescu împrejurul biséricii cît i-au trebuit./

f. 395 Pentru acéste faceri de bine ce au făcut măria sa la sfintele lăcaşuri, destule molitve şi blagoslovenii i-au luat de la arhierei şi de la preoţ<i>, carii ruga pre Dumnezeu pentru fericită sănătatea măriei sale şi pentru ca să-l învrednicească Dumnezeu pururea a face mile şi bunătăţ<i> acéstia.

Viind poruncă de la Împărăţie ca să trimiţă cară şi salahori la Diiu, ca şi alte dăţi, n-au supărat măria sa nici pe boiari nici pe mazili, nici pe mănăstiri, nici pe ţară, ci au dat măria sa bani gata de au făcut acéstia şi s-au trimis şi toţ<i> au rămas mulţemiţ<i> şi odihniţi.

Întru acest an, fiind logofăt mare Iordache Creţulescul, l-au mazilit măria sa şi au pus pe Matei Fălcoianul logofăt mare. Dară n-au trecut vréme multă, ci fiind vornic mare eu, Radul Popescul, în cinstea şi în dragostea măriei sale şi viind la vréme de bătrîneţe şi de slăbiciune,

---

5 *ad. marginal* Nicolae, 1727 A // 19 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A // 45 *ad. marginal* Nicolae, 1733 <sic> A //

socotind că şi ale lumii sînt toate deşarte, singur, din bună voia mea am cerşut voe de la măria sa şi am mers de m-am călugărit la Mănăstire la Radul Vodă. Şi au pus măriia sa vornic mare pe Iordache Creţulescul. Scos-au din visterie şi pe Donie şi au pus vistiiar mare iar pe Grigorie Halepliul.

Murind, peste Olt, Vintilă ce-au fost căpitan mare de Focşani, f. 395v aşijderea şi jupîneasa lui, fata Diicului Buicescul/ şi rămîindu-le doao féte, care cunoscînd că iaste rău a trăi peste Olt, văzind şi procopseala ce au făcut părinţii lor, că au răpus tot ce au dus de aici acolo şi au murit şi făr-de vréme de necazurile némţilor, au pus gînd să vie în ţară, avînd destule moşii dincoace. Şi au scris carte cu rugăminte la domnu ca să-ş<i> arate milă şi către dînsele, să le priimească supt umbra măriei sale. De care măria sa i-au părut bine,că era din fire milostiv spre cei săraci de părinţi. Şi aducîndu-le în ţară, îndată pre cea mare o au măritat-o dupe un văr al măriei sale, anume Gavrilaşco, ce fusése clucear de arie. I-au făcut măriia sa nuntă foarte frumoasă. Dupe acéia i-au făcut şi hrisov ca să fie odihnit totdeauna de dăjdi şi să ţie oameni scutiţ<i> şi de tot feliul de dobitoace. Iar pe cea mică o au logodit dupe feciorul lui Matei Fălcoianul, vel log<ofăt>. Şi le-au dat să stăpînească toate moşiile părinţilor, care era luate în seama domniei, de cînd pribegise Vintilă, tatăl lor. Această milă au făcut măria sa, mai nainte şi cu Ioniţă Rosetul, feciorul lui Iordache vornicul de la Moldova, carele fiind în Ţarigrad au venit cu măria sa aicea în ţară şi într-acest an l-au însurat, dîndu-i pe Ancuţa, din fétele lui Matei stolnicul Filipescul şi miluindu-l cu hrisov ca să fie odihnit de dăjdi i proci./

f. 396 Făcutu-s-au şi alte multe nunte şi veselii într-acest an de feciori de boiari de ţară şi de striini care au luat féte de boiari, pre carii i-au miluit măria sa cu hrisoave domneşti să fie nedajnici şi să scutească şi dobitoace.

Într-acest an era să vie de la Ţarigrad preafericitul patriarh al Ierusalimului, sfinţia sa chir Hrisanth, a căruia venire cu multă bucurie o aştepta domnul, ca să ia blagoslovenie şi pentru ca să se facă tîrnoseala mănăstirii măriei sale de la Văcăreşti. Şi trimisése domnul şi rădvan şi cară şi siiméni, ca să vie cu odihnă şi cu cinste. Îş<i> făcuse şi sfinţia sa toată gătirea de acolo şi era numai să purcează. Iară din pricina unor oameni răi s-au zăticnit şi n-au putut să vie într-acest an./

f. 396v

CADE-SĂ SĂ ÎNSĂMNĂM AICEA ŞI CÎŢ<I> COCONI AU DĂRUIT DUMNEZEU DOMNULUI CU DOAMNA MĂRIEI SALE ZMARANDA, DE CÎND AU VENIT CU A DOA DOMNIE AICI ÎN ŢARĂ.

Dupe ce au venit măria sa cu aceasta a doa domnie, dăruitu-l-au Dumnezeu la al doilea an cu un cocon, carele s-au născut la dechemvrie <loc gol>, leat 7228 <=1719>; şi l-au numit din botez

12 *ad. marginal* Nicolae, 1727 A // 42 *ad. marginal* Nicolae, 1730 A //

Alexandru, pe numele moşu-său Alexandru Exaporiton. Dupe naşterea acestui cocon, trecînd un an, iarăşi s-au născut măriei sale o cocoană, care s-au numit domniţa Sultana, pe numele moaşe-sa, doamna pomenitului Exaporiton. Şi la anul ce-au urmat iarăşi i s-au născut măriei sale un cocon, carele s-au numit Ştefan, a căruia viaţă fiind scurtă s-au mutat cătră Domnul, în lăcaşurile céle vécinice şi fericite. Şi Dumnezeu, ca să-i mîngîe mîhniciunea ce au avut, l-a bucurat cu naşterea altui cocon, carele s-au numit iarăşi Ştefan. Pînă într-aceşti ani cu aceşti coconi au dăruit Dumnezeu pe măria sa Nicolae vodă, semnu de dumnezeiască blagoslovenie, precum zice prorocul şi împăratul David: „Iată, aşa să va blagoslovi omul ce să téme de Domnul"./

f. 397

DIN MILA LUI DUMNEZEU ŞI DIN NOROCUL MĂRIEI SALE DOMNULUI NOSTRU, AVÎND PACE ÎN ŢARĂ, M-AM ÎNDEMNAT A SCRIE DIN CÉLE CE S-AU ÎNTÎMPLAT PENTRU ALTE PĂRŢI.

Şah Tahmaz, feciorul şahului Persiei, dupe nenorocita întîmplare ce au avut tată-său Miruveiz, precum s-au pomenit mai sus, scăpînd, au năzuit la Ţariul Moscului. Părutu-i-au bune de întîmplarea aceasta ţariului căci că neavînd oştire nici într-o parte doriia mult ca să afle pricină ca acéia să între în Ţara Persilor. Şi pentru aceasta s-au făgăduit lui Şah Tahmaz cum că singur, cu oştile lui, îi va fi de ajutoriu împotriva vrăjmaşului său, lui Miruveizu şi i-au arătat mult prieteşug şi mare mîngîiare. Aflînd de aceasta Împărăţiia Otomanilor au întrat în ipopsie şi era să se <rădice>, război împotriva moscalilor şi îndată au dat poruncă cu fermanuri de gătire pentru oaste. Au rădicat şi pe Bengli Mustafá paşa, care era din Diiu, de s-au trimis la Azac ca să/ fie f. 397v serascheriu acolo, fiind om vrédnic la orînduialele oştirii. S-au rînduit să strîngă şi zaharea pentru treaba oştilor şi aicea în ţară s-au orînduit făină şi orzu, care s-au şi strînsu şi s-au trimis la Brăila. Hasan paşa, ce era paşe la Bagdat trimisése oameni de au iscodit, de au aflat de toate ce să lucrează în Ţara Persilor şi au făcut ştire la Împărăţie de toate; cum că Ţara Persilor au rămas de jaf: de o parte o pradă Miruveizul - şi au dobîndit şi cîteva cetăţi - , de altă parte ţariul moschicesc.

Aflînd de aceasta Împărăţiia au orînduit pe acest Hasan şi pe Apdula paşa şi pe Ibraim paşa şi pe alţi paşi cu doao şi cu trei tuiuri şi au întrat în Persia, dîndu-le poruncă ca să nevoiască să dobîndească o samă de cetăţ<i>, care zicea otomanii că au dreptate să le stăpînească, dentru care iaste şi Teflizul, scaunul domnului ghiurgiilor. Acest Tefliz iaste zidit aproape de munţii Caucasului, mai de jos din unde se împreuna Chirul şi Araxis, apele, căruia dupe tablele ghiograficeşti a lui Nasirtusi îi iaste lungimea 83 şi lăţimea 43. Acest Tefliz l-au fost arsu odată Mutevechelul, fiind halif, la leat turcescu 230, iar de la f. 398 Hristos 817. Au scobit/ mulţi cucunari şi i-au umplut cu smoală şi cu

16 *ad. marginal* Lucruri streine A // 29 *ad. marginal* Lucruri streine A //

pucioasă și cu alte lucruri ce să aprind și aruncîndu-le în cetate s-au aprinsu și au arsu 15.000 de suflete.

După acéia la leatul turcesc 620, iar de la Hristos 1.207 au luat sultanul Gelas, din feciorul lui Moameth șah această cetate [cetate] a Tiflizului. <Acum> o au luat-o Ibraim pașa și fiind domnul ghiurgiilor Vahtan fugit la moscali, Ibraim pașa au pus domnu pe un fecior al lui Vahtan. De care înțelegînd Împărățiia cum că au pus domnul la Teflizu feciorul al unui hain al Împărăției au trimis de au luat pe pașa cu urgie și puindu-l la închisoare au murit.

Dobîndit-au și Apdula pașa o cetate a persilor ce să chiamă Hui și alte cetăț<i> și locuri dobîndise oștile împărătești în Persia. Și didése poruncă, precum s-au zis, ca să se strîngă oștile și să margă împotriva moscalilor. Numai măriia sa veziriul, fiind înțeleptu și poftind mai mult pacea și liniștea decît turburările, au cerut sfat pen scrisori și la
f. 398v măria sa vodă. Iar/ domnul multe sfaturi bune pentru folosul păcii i-au dat, arătîndu-i mijlocirea cu caré s-ar putea face pre lesne. Îndată s-au făcut sfat și puindu-se și solul franțozesc la mijloc, au trimis pre un nepot al său, ce să afla lingă dînsul, împreună cu alți oameni împărătești, la Țariul Moscului. Care mergînd acolo i-au priimit țariul cu bucurie și cu cinste. Și cînd să cetiia cărțile ce dusése de la Împărăție poruncise țariul de tot da cu tunurile. Și împreunîndu-se cu acești trimiși au arătat că priiméște cu bucurie ca să aibă pace cu Împărățiia. Și, întorcîndu-se solii, iar au făcut sfat și s-au citit cărțile țariului și văzind că au priimit țariul pacea și cu dobîndă și cu folosul Împărăției, s-au vestit și în Țarigrad că iaste pace și s-au bucurat toț<i> și au dat laudă lui Dumnezeu.

Dupe acéia s-au făcut și ponturi de pace, ce s-au legat iarăși între putérnica Împărăție și între Țariul Moscului. Și au rămas țariul moschicescu cu oștile în Persia și oștile turcești cu pașii ce s-au rînduit. Și moscalii să fie de ajutoriul lui șah Tahmaz împotriva Miruveizului. Și cîte locuri vor dobîndi despre hotarul Țării Moschicești, să le
f. 399 stăpînească. Iar oștile turcești/ să se nevoiască să coprinză cîte locuri ar putea despre locul Împărăției Turcești.

N-au trecut multă vréme după acéia și au dobîndit oștile împărătești o cetate ce să chiamă Nahșivan. Această cetate iaste lîngă apa Araxis, în poalele munților, ce să chiamă Araratu, unde scrie Sfînta Scriptură că au stătut chivotul lui Noe dupe potop. Și au zis că și acum să află sémne și rămășițe dintr-acel chivotu. Această cetate să numiia mai nainte Nacșigehan, adecă închipuirea lumii. Zic cum că dupe ce au eșit Noe din corabie acolo să fie lăcuit. Pentru acéia s-au numit cu acest nume , de vréme ce cu Noe era toată lumea adunată într-acel loc.

Într-acest an au murit în Evropa cîț<i>va oameni mari. Întîi au murit Filip, duca de Orleansu, carele să trăgea de neamul craiului franțozescu. Aceasta, după moartea lui Ludovid al patrusprezécelea, fiind să moștenească coroana crăiască strănepotu-său, Ludovic al 15

---

15 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A // 42 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A //

<lea> şi nefiind de vîrstă ca să poată chivernisi, s-au ales ispravnic şi purtătoriu de grijă crăiii. Acest duca de Orleansu, care au şi chivernisit cu mare laudă pînă s-au coronit craiul cel tînăr, după acéia fu cinstit cu diregătorie care iaste mai mare decît toate, făcîndu-l şi ministrul cel mai mare al crăii<i>. Şi au ţinut această cinste pînă au murit de boala f. 399v ce să chiamă/ apoplipsie, trăind ani 49.

Filip al cincilea, craiul Şpaniei, fiind de 41 de ani, de a lui bună voe lăsînd coroana crăiască şi au mersu cu crăiasa lui într-o mănăstire, ca să trăiască acolo viaţă cu linişte, lăsînd craiu în locul lui pe fiiu-său cel întîi născut, Ludovic al doilea, carele fiind tînăr şi iubind vînătorile în toată vrémea, de multă căldură i-au arsu crierii din cap şi s-au stricat şi din lăuntru plumînii, ficaţii; venitu-i-au peste acéstia şi vărsat. Şi aşa au murit, fiind crai puţină vréme. Décii iar au eşit tată-său din mănăstire şi au luat crăiia.

Pristăvitu-s-au şi Inochentie al 13 <-lea>, papa al Romei, care au fost de neamul prinţipilor romani, ce să chiamă Deconti, fiind viaţa lui ani 69 şi dupe ce s-au pus papă ani doi, luni şase.

Murit-au şi Antiohie vodă, domnul moldovenesc, carele să afla la Ţarigrad mazil mai mult de <loc gol> ani. Într-acest an au murit şi Dumitraşco vodă, fratele lui Antiohie vodă, la Ţara Moscului, carele era domnu Moldovei cinstit şi miluit de împăratul otomanilor cu domnie şi cu alt tot binele. Iară el ca om de nimica, viind ţariul Moscului în părţile Moldovei s-au hainit de către stăpînu-său şi s-au lipit lîngă ţariul, socotind că va găsi mai bine decum era în binele stăpînu-său./ f. 400 Dară s-au înşelat prea rău. Că ş-au pierdut şi cinstea domniei şi patria lui şi mila împărătească. Şi mai pe urmă şi sufletul ş-au pierdut, că din pricina lui multă robie şi mult sînge s-au vărsat în Moldova şi el au murit în streinătate; pre carele Dumnezeu îl va judeca dupe faptele lui.

Aşijderea şi Toma spatariul Catacuzinul au murit şi el într-acest an, în streinătate, la moscali, lăsîndu-ş<i> cinstea spătăriei cei mari carele era cinstit şi miluit de Costandin vodă şi credincios lui, gîndind că va cîştiga de la ţariul vreo bunătate mai mare. Dar acest fel de bine au cîştigat, că au murit ca un om prost, lipsit de casa şi de moşiile lui şi de rudeniile lui. Ca acest feliu de sfîrşit dau toţi cei ce sînt neodihniţi şi nemulţemiţi binelui şi cinstii stăpînului său, ci umblă căutînd alte deşertăciuni ale lumii.

Murit-au şi preasfinţitul patriarh al Antiohiei, chir Athanasie. Şi mai nainte, pînă a nu să pristăvi, au lăsat în urma sfinţiei sale să pue patriarh pe Silvestru, protosinghelul său. Şi au scris şi la măria sa domnul ţării noastre ca să nevoiască la Poartă cu priiatenii măriei sale să nu se pue altul, ci să fie acesta, carele l-au lăsat sfinţiia sa diadoh. f. 400v Şi aşa, cu scrisorile măriei sale lui vodă, ce au scris pe la/ priiateni, s-au aşezat să fie acel Silvestru care au zis preafericitul patriarh, chir Athanasie. Noi încă l-am văzut pre acest sfînt patriarh chir Athanasie, că au venit aicea, în ţara noastră şi în zilele lui Costandin vodă şi în

---

7 *ad. marginal* Lucruri streine A / *ante* Filip, *anulat*: Murit-au şi A // 9 *ad. marginal* 1724 A // 39 *ad. marginal* Nicolae, 7234 A //

zilele măriei sale Nicolae vodă. Era un om dumnezeescu, blînd, smerit, ferindu-se de toate rélele atîtea cît întrecea întru bunătăţi pre toţi ceialalţi carii i-am văzut în viaţa noastră. Făcut-au şi cărţi bisericeşti pravoslavnice, cu slove hărăpeşti, tipărindu-le aicea în ţară, care ducîndu-le sfinţia sa în Ţara Antiohiei şi împărţindu-le pe la bisérici s-au umplut toţi de bucurie, mulţemind sfinţiei sale de lucru, care ei niciodată nu văzuse cărţi date în tipariu cu slove hărăpeşti.

Aicea în ţară au murit un arhiereu, anume Malahia Vithlem. Şi era pus de Dositheu, patriarhul Ierusalimului ispravnic la Mănăstirea Sfetii Gheorghie cel Nou din Bucureşti şi peste toate mănăstirile şi metoaşele care sînt închinate la Sfîntul Mormînt al Domnului Hristos. Şi au trăit cu acea isprăvnicie ca la 30 de ani şi cu toţii s-au avut bine, cu domnii, cu boiarii şi cu ceialalţi mai de jos, fiind om bun, blînd şi milostiv la săraci şi la streini precum place lui Dumnezeu şi oamenilor.

Mult ne-am mirat toţi de un lucru ce au făcut igumenul Averchie de
f. 401 la Cotroceani, fără cale şi afară de céle/ ce poruncesc pravilele. Şi măria sa vodă înţelegînd de acest lucru, fiind spre toate cu rîvnă dumnezeiască ca să le îndreptéze, mai vîrtos cătră case dumnezeeşti, fiind ca un ctitor adevărat tuturor mănăstirilor, nici această paranomie n-au îngăduit să se facă. Că Şerban vodă, zidind Mănăstirea Cotroceanii şi înzestrîndu-o cu multe sate şi cu venituri, i-au fost dat lîngă acélia şi satul Furdueştii, care iaste din jos de Văcăreşti. Şi au stăpînit toţi igumenii şi părinţii cei ce au fost mai nainte la Cotroceani. Iar întru acéste vremi fiind acest igumen acest Averchie, neavînd mănăstirea nici o nevoe, sau vreo lipsă, ci fiind îndestulată şi la bună stare, au făcut tocmală cu Manolache păharnicul pe taină şi i-au vîndut acest sat Furdueştii drept t<a>l<eri> 1.000, fără ştirea domniei şi a mitropolitului ţării, neuitîndu-se nici la pravile, nici avînd frica lui Dumnezeu. De care măria sa vodă auzind peste cîtăva vréme s-au tulburat foarte, zicînd: „Pentruce igumenul să vînză satele mănăstirii, care ctitorii le-au închinat să fie de hrană călugărilor din mănăstire, iar să nu ia bani şi să-i cheltuiască în trebile lor céle réle. Şi încă pravila nu sloboade nici cum ca să vînză sau să înstreinéze satele, moşiile, ce sînt date de ctitori." Ci dară, domnul ca un ctitor adevărat, au luat
f. 401v sama/ acestui lucru, chemînd pe sfinţia sa părintele vladica, chir Daniil şi pe toţ<i> boiarii, chiemînd şi pe igumen şi pe Manolache paharnicul şi au făcut mare cercare. Şi au aflat şi părintele vlădica şi toţ<i> boiarii că fără cale s-au făcut acest lucru, care nu s-au căzut să se facă.

Decii aducîndu-se şi zapisele ce făcuse între dînşii le-au luat sfinţia sa părintele vlădica de la mîinile lor şi le-au spartu. Şi au dat poruncă igumenului de au întors banii ce luase de la Manolache păharnicul şi au rămas satul să fie iar al mănăstirii precum le-au fost dat ctitorii. Dentru aceasta să vor îndrepta şi alţi igumeni, de la alte mănăstiri, cum să se chivernisască, să nu vînză şi să nu înstreinéze céle ce au dat ctitorii, ci să le ţie cum scrie pravila.

---

1 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A // 30 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A // 40 *ad. marginal* Nicolae, 7233 A //

Întru acest anu au făcut împăratul nostru, al otomanilor, trei veselii, adecă nunte. Au măritat trei féte: una au dat-o dupe feciorul veziriului, céle doao le-au dat dupe alţi feciori de paşi mari, făcînd veselii mari, cum să cade împăraţilor. Trimis-au toţi cei mari, carii sînt supt stăpînirea sa, daruri scumpe. Trimis-au şi măria sa domnul Nicolae vodă daruri scumpe şi altele carele să cuvin Împărăţiei.

GLOSAR

A

Abate (a) = a doborî, a lovi.
acnamea = jurămînt, la turci.
acolisi (a se) = a se agăța.
adămăsc = damasc (țesătură).
adetiu = uz, regulă, obicei.
adeveri (a) = a dovedi, a stabili, a preciza.
aduna (a se) = a se întîlni.
aferim = bravo!
agalar = slujbaș turc ce se ocupa cu strîngerea veniturilor pentru Poartă; mic slujbaș pe lîngă vizir.
agareni = musulmani (urmașii Agarei, țiitoarea lui Avraam).
agă = ofițer superior în armata turcă.
agîrlîc = bagaj, calabalîc.
agonisi (a) = a aduna avere.
agonisită = agoniseală, avere.
ahusan = conducător, șef (la cazaci).
alai bei = comandant de unitate militară, echivalentă unui regiment de azi.
altiță = cusătură ornamentală la umerii femeilor.
alurghidă = mantie de purpură.
amăgele = amăgiri, înșelăciuni, viclenii.
amestecare = încurcătură, uneltire.
amfivolie = îndoială, dubiu.
amistui (a) = a digera.
amistui (a se) = a se face nevăzut, a se ascunde.
analog, analoghi = pupitru învîrtitor pe care cîntăreții își țin cărțile.
anevoie = greu.
antereu = haină lungă și subțire.
apăra (a) = a opri, a împiedica, a interzice.
apăra (a se) = a se sustrage, a se eschiva, a refuza, a se opune.
apoplipsie = apoplexie, congestie cerebrală.
aprod = slujitor de curte.
arbănaș = albanez.
arcà = protector, sprijin.
aret = pază, gardă, apărare.
areti = virtute, merit.
armaș = dregător însărcinat cu aplicarea pedepselor, inclusiv a celor capitale.
arz = memoriu, adresat Porții.
arzehal, arzuhal = memoriu particular adresat marelui vizir sau sultanului; jalbă, plîngere.
arzmagzar = plîngere, memoriu adresat Porții Otomane.

asaul = ajutor de hatman la cazaci.
ascuți (a se) = a se strădui.
aspru = monedă turcească de argint echivalentă cu un ban sau cu 1/3 dintr-o parà.
astruca (a) = a îngropa, a înmormînta.
așezămînt = învoială.
atlaz = țesătură de mătase.
ataman, *vezi:* hatman.
austru = vest, apus.
avan = perfid, trădător.
avizi = periodic tipărit în vechime, ce difuza știri politice.
axion = imn în cinstea Maicii Domnului.

B

Baghinetă = baionetă.
bahnă = mlaștină, smîrc.
bairamlîc = plocon, dare, făcută Porții la sfîrșitul postului ramadan.
balgi-bașa = însărcinatul Porții cu strîngerea mierii și a cerii.
balgi - bașlîc = venit realizat din vînzarea mierii.
balimez = tun de mare calibru.
barabangic = toboșar.
barat = diplomă de investire în domnie.
bardișă = bardă, halebardă.
barilcă = butoiaș.
bașcă, baștă = redută, întăritură, fortăreață.
bate (a) = a asedia.
băia (a) = a mîngîia, a dezmierda.
băibărac = pieptar.
bănat = regret, părere de rău, necaz, pagubă.
băni (a) = a jefui de bani.
bănui (a) = a se supăra, a regreta, a acuza.
bănuială = suspiciune.
bărbăție = vitejie.
bdenie = priveghere.
becisnic = netrebnic, nemernic, neisprăvit.
beglerbeg, beglerbeiu = guvernator de provincie la turci, de rang înalt, apropiat de vizir.
beizadea = fecior de domn.
bejenie = refugiu, fugă.
belacoasă = stofă de mătase.
beldie = prăjină.
belitură = jupuitură, caznă.
beșliu = călăreț din garda vizirului.
bezmen = birul cîrciumilor de pe moșiile domnești și boierești; drept de folosință a unui imobil, mult utilizat, în schimbul unei chirii.

bîhniş = smîrc, apă stătătoare.
bîntui (a) = a vătăma, a strica, a deranja
bîntuială = supărare.
bolfă = umflătură, tumoare.
boliac = bolnav.
bolniţă = spital.
borî (a) = a vărsa, a elimina.
bostangi-başa = comandantul ostaşilor de grăniceri.
brodi (a se) = a se nimeri, a se întîmpla.
buhase belele = socoteala veniturilor generale la turci.
buirultău = memoriu.
buiurdum = hotărîre, decizie.
buluc = detaşament, grămadă.
bulucbaşă = comandantul unui grup de o sută de ostaşi, de obicei din garda domnească.
buluci (a se) = a se înghesui, a se ridica împotriva cuiva.
bumbaşir, mumbaşir = slujbaş turcesc însărcinat cu încasări şi execuţii fiscale.
burzului (a se) = a se răscula.
busurman = musulman.

C

Cabaniţă = mantie de ceremnomie îmblănită cu samur.
cadiu = judecător turc.
cadînă = soţie de demnitar turc.
caic = corabie de tonaj mic.
caicciu = proprietar de caiac, de corabie.
caimacam = locţiitor.
calcan = scut.
calevi = un fel de turban.
calic = cerşetor, nomad, milog.
calo = călău.
camină = piatră, greutate.
camînă = bir plătit în vechime de cîrciumari.
canaf = ciucure.
canavaţă = ţesătură rară, canafas.
canjir = reprezentant.
cap = şef, comandant.
cap (de) = de moarte.
capichihaià = reprezentant al domnului la Poarta Otomană.
capigilar-başa = şeful uşierilor unui serai.
capigilar-chihaia = reprezentat, trimis al vizirului.
capişte = templu.
caplan paşa = comandant al caplanilor, oaste de infanteri turcească ce purta turbane din piele de tigru.
carîtă = trăsură.

carte de cale = paşaport.
catargă = galeră.
cataroi = damblà, congestie cerebrală.
catastif, catastih, catastiş = registru.
catheresis = caterisire, scoatere din scaun arhieresc.
cauc = căciulă înaltă purtată de unii ostaşi turci.
cazan ahcesi = contribuţie tătărască pe grupe de zece persoane.
cazîlbaş = persan.
căiţă = scufiţă.
călca (a) = a asupri, a urmări.
călcătură = călcare, rupere.
călăc, călîc = sabie.
cămară = arhivă.
căminicean = locuitor din Cameniţa.
căsaş = cu casă, căsătorit.
cătucian = cătun, sat.
căuta (a, a-şi) = a fi nevoit.
cealmà = turban purtat de ostaşii turci.
ceambul = detaşament de pradă.
ceapraz = firet.
ceauşlar emini = comandantul ceauşilor, al curierilor.
cehăi, cehui (a) = a hărţui, a supăra.
ceir, ceair = imaş pentru cai; loc neîngrădit, cu iarbă, unde se creşteau caii.
cemetie, cimotie = rudenie.
cepărie = bir plătit în vechime pe cîrciumi.
cerchezesc = georgian, gruzin.
cerneală (în) = cernit, îndoliat.
cetlui (a) = a lega strîns.
cherachea = hlamidă domnească, mantie de gală.
cherbasagiu = negustor turc.
chervăsărie = casa vămii turceşti în Ţările Române, depozit, vamă.
chiezaş = garant, răspunzător.
chilă de Cameniţă = obligaţia Ţărilor Române de a aproviziona garnizoana otomană din cetate în anii 1672–1699.
chindia (a bate) = a cînta în curtea domnească după-masă, spre apusul soarelui.
chindie = partea zilei dinainte de apusul soarelui.
chinteşă = veşmînt femeiesc.
chiverniseală = gospodărie, organizare.
chivernisitor = administrator, supraveghetor.
cimpoiaş = cîntăreţ din cimpoi.
ciobotă = cizmă.
ciohodar = lacheu, slujbaş mărunt la curtea domnească, ce avea grijă de încălţămintea domnului.
ciohodar aga = şeful ciohodarilor, care executa şi poruncile domnului privind arestarea şi închiderea boierilor.
cioltar = cergă de învelit caii.
ciorbagiu = comandant de regiment de ieniceri.
cirac = protejat, dependent.

ciritei, ceretei = tufiş.
cirtă = nimică.
cislă = număr.
cislui (a) = a număra, a include.
ciucă = supraveghere, pază, bătaie.
ciudesă = ciudăţenie, minune, lucru de mirare.
ciuluc = pîrîu.
ciutac = turc din Peninsula Balcanică şi Dobrogea.
cîrlan = mînz de un an.
cîşlă = sat tătărăsc.
cîşlegi = carnaval; timpul de la Crăciun şi pînă la începerea postului mare.
cîzlar agasi = demnitar turc mai mare peste eunucii haremului sultanului.
cleveti (a) = a vorbi de rău.
cliros = cler.
cliserniţă = paraclis.
clucer = boier mare, însărcinat cu aprovizionarea curţilor domneşti.
cluxă = cursă.
cochii vechi = mezat, arendă.
colceac = manşon.
comis = boier mare, însărcinat cu supravegherea grajdurilor domneşti.
comişel = grăjdar.
comînac = căciulă de lînă.
conac = loc de popas; segment dintr-un trasеu, în vechime.
conacciu = cel ce se îngrijea de conacele domnului sau ale armatei.
conăci (a) = a găzdui.
condeiu = socoteală
contăş = haină lungă boierească, îmblănită.
conteni (a) = a suspecta.
conteni (a se) = a se opri.
contenit = chibzuit, înfrînat, cumpătat.
copeică = monedă rusească divizionară.
corcodel = crocodil.
cornet = detaşament rusesc de cavalerie.
coş = tabără tătărască.
coştei = castel.
covăseală = intrigă, neînţelegere.
covăsit = stricat.
crijeci = cruciaţi.
crunt = stropit cu sînge.
cucă = căciulă ornată cu pene de struţ trimisă de la Poartă domnilor români.
cucunar = fructul bradului mediteranian cu acelaşi nume.
cuhnie = bucătărie
culă = turn.
cumbară = mină, grenadă.
cumpăt (pre supt) = pe ascuns.
cupar = paharnicul particular al domnului.
Cupăreşti = Ruseteşti.
curteni (a se) = a se angaja la curte.

cvarceană = armată de lefegii la polonezi.
cvartemistru = ofiţer cu încartiruirea.

D

Dabilă = amendă, gloabă.
dărăban = ostaş pedestru din armata Ţărilor Române.
decindea = dincolo.
dejghina (a) = a despărţi, a rupe.
deliu = soldat dintr-un corp de cavalerie uşoară otomană.
descăleca (a) = a înfiinţa.
desfrînat = neînfrînat, neoprit, peste măsură, dezlănţuit.
deşugubină = amendă pentru crimă.
detuna (a) = a trăsni.
dezbate (a) = a recupera.
diac = copist, grămatic.
diadoh = urmaş, succesor.
dipaliz = dambla, congestie cerebrală.
diregătorie = slujbă, demnitate.
dires = document, hotărîre.
divan = judecată.
doacă, doagă = scîndură.
dobîndi (a) = a cuceri, a ocupa, a înfrînge.
dodeială = deranj, ameninţare.
donţi (cazaci) = cazaci de la apa Donului.
dos (a da) = a se retrage, a fugi.
dovlet = stăpînire.
dragoman = tălmaci, traducător.
drăgani = dragoni (călăreţi).
drăgănia = cavaleria.
drese = acte, socoteli.
ducătoare = dus.
duium = pradă.
dunaimà, dunanmà = iluminaţie, petrecere în cinstea unei victorii, paradă navală, flotilă turcească pe Dunăre.
duret = huet, bubuitură.
dutcă = leţcaie, ban mărunt, monedă divizionară.
dvorean, dvorelnic = slujitor, curtean.
dvori (a) = a se grăbi, a se înghesui.

E

Ectenie = cîntare scurtă rostită de diacon.
effendi = titlu dat înalţilor funcţionari turci; învăţat, mărit.
el-agasi = dregător tătar din Bugeac, însărcinat cu strîngerea birului

de la locuitorii litoralului.
emac = ofițer, comandant, șef.
epitrop, pitrop = curator, efor, membru într-un consiliu bisericesc de administrație, mandatar, tutore.
epîngea, ipingea = haină, surtuc, manta.
erbărie = depozit de iarbă de pușcă.
eros = erezie, superstiție.
eșitoare = closet.
ezan = chemarea muezinului din turla minaretului pentru rugăciune.
ezovit = iezuit.

F

Fărtat, fîrtat = prieten.
fățări (a) = a nedreptăți.
fățărie = fățărnicie, ipocrizie.
félegă = zdreanță.
felendreș = postav (din Flandra).
felon = haină preoțească, fără mîneci, folosită la slujbele principale.
feredeu = baie.
fetfagiu = slujbaș turc însărcinat cu comunicarea sentințelor.
fiameng, flameng = olandez.
ficlean = perfid, înșelător, viclean.
fire (de) = deosebit de, foarte.
firman, ferman = poruncă.
finar = felinar.
flintă = pușcă primitivă, cu țeavă lungă.
floturile = flotele, corăbiile.
frîncească = franțuzească.
fumărit = impozit pe case.
fustaș = sulițaș, aprod.

G

Gadină = animal de pradă.
galion = corabie de război.
gazdă = locuință.
găleată = impozit, dare pe grîne.
gealat = călău, gîde.
gealep, gialep = negustor strein.
gebhanà = arsenal, material de război.
ghiaur = necredincios, infidel.
ghimie = corăbioară.
ghinecolatris = muieratic, curvar.
ghioagă, ghigă = măciucă mare, suliță.
ghiol = baltă, lac.
ghiuluș = sfat.

gioseni = locuitori moldoveni din Ţara de Jos.
giudeţ = judecată.
gîlcevi (a) = a certa cu violenţă.
gîmba (a) = a prinde, a aresta, a înşfăca.
gloată = mulţime.
globnic = strîngător de amenzi.
glogoază = amestecătură.
goană = persecuţie, opresiune.
gol (la) = la loc larg.
gomon = gălăgie.
goni (a) = a alunga.
gonitoare = vacă stearpă.
gonitor = taur.
gorştină, goştină = dare, impozit pe oi şi pe porci.
grapă = steag (la banul Craiovei).
greime = grosul armatei.
griji (a) = a dota, a înzestra.
grobniţă = mormînt amenajat, cavou.
gros = închisoare, arest, mitocan, grosolan.
grozav = urît.
gugiuman = căciulă domnească.

H

Hac = dreptate, socoteală.
hadîm, hadîmb = scopit, castrat, eunuc.
haiduc = infanterist, dorobanţ.
haini (a se) = a trăda.
halea = verigă.
haldei = chaldeieni.
hanger = pumnal mare, încovoiat, purtat la brîu.
haraciu = bir, dajdie dată de Ţările Române Turciei.
harţ = luptă, bătălie, hărţuială.
hasechiu, hasichiu = ostaş din garda împăratului, favorit, însoţitor.
hasnă = folos, noroc.
hatişerif = ordin imperial turcesc.
hatman = boier mare, şeful armatei în Moldova; comandant militar la cazaci.
hazna = vistierie, tezaur.
hăicăi (a) = a hăitui, a alunga.
hălădui (a) = a scăpa, a trăi în voie, a se feri.
hămnisit = înfometat.
hărăborie, hrăborie = putere, oaste, vitejie.
hărăzi (a) = a dărui, a admite, a fi generos.
heleşteu = lac, baltă.
hereţ = hărţuitor.
heroglan = om, bărbat.
herţeg = duce.

hiamşar = concetăţean.
hidropică, *vezi:* idropică.
hindiu = hindus, indian.
hiragră = umflătură la mîini, gută.
hireş = vestit, ilustru.
hînsar = hoţ, tîlhar, soldat de cavalerie uşoară, fără leafă, ce trăia din jafuri.
hîrtii cu peceţi = impunere la bir pe persoană, capitatio.
hîtru = isteţ.
hochium = mesaj, poruncă.
hoget = act judecătoresc de legalizare.
holotă = gloată.
horilcă = rachiu.
horvat = croat.
hotnog = ofiţer, comandant peste o sută de oameni.
hriamăt = freamăt.
huli (a) = a vorbi de rău, a ocărî, a calomnia.
huzmet = dare, cadou făcut sultanului sau înalţilor dregători.

I

Ialoviţă = vacă grasă.
iarlîm, iarlîc = porunca sau firmanul hanului tătărăsc.
iarmaroc = tîrg, bîlci.
iaţ, iaţî = chemarea muezinului la rugăciunea de noapte.
iazagiu, ezagiu = secretar.
iazer = lac.
idropică = boală manifestată prin acumularea de lichid în abdomen.
idropicos = bolnav de idropică.
ienicer = infanterist turc.
ighemon = individ.
ijderi (a) = a da la iveală.
imbrihor, imbrohor = demnitar turc, intendentul grajdurilor imperiale.
ipingea *vezi:* epîngea.
ipopsie = bănuială, suspiciune.
iscoadă = spion.
iscodi (a) = a cerceta, a spiona.
isnaf = meseriaş, breslaş.
ispiti (a) = a cerceta, a scruta, a tenta.
ispiti (a se) = a încerca.
ispravnic = slujbaş domnesc la ţinuturi, avînd funcţii administrative.
istov (de) = cu totul.
itlac-ferman = adeverinţă de nevinovăţie.
iuţi (a se) = a se mînia, a se înfuria.
iuva haraci = bir pe casă la turci.
iuzbaşă = comandant peste o sută de ostaşi de curte.
ivală (în) = pe faţă.

ivi (a) = a arăta, a implica.
iznoavă (de) = din nou.
izvod = informaţie, ştire, povestire, scriere, concept.
izvodi (a se) = a se deprinde.

Î

Îmbe = amîndouă.
îmboldi (a) = a irita, a agita.
îmbulzi (a) = a îngrămădi.
îmbunător = linguşitor.
împărăcheat = dezbinat.
împonci (a) = a întoarce.
împotriva = în faţa, dinaintea.
împreuna (a se) = a se întîlni.
înăduşi (a se) = a se sufoca.
încredinţare = garanţie.
încruntat = pătat de sînge.
îndelunga (a) = a trăi, a petrece.
îndelunga (a se) = a se îndepărta.
în divuri, în chipuri = în foarte multe feluri.
înductar = supraveghetor, apărător.
îngloti (a se) = a se înmulţi.
îngrecată = însărcinată.
însămna (a) = a procura, a aduna.
înspăima (a) = a înspăimînta, a înfricoşa.
întunereci = milioane.
înturna (a se) = a se înapoia.
înţinat = abia ţinut, aninat, gata să se dezlănţuie.
învîrteji (a se) = a se înapoia, a se întoarce.

J

Jacaş = jefuitor, rapace.
jalbă = plîngere.
jarişte, jerişte = vatră arsă de jar, loc pustiit de foc.
jălui (a) = a acuza, a reclama.
jecui (a) = a jefui.
jitniţă = magazie.
joimir = soldat lefegiu la polonezi, mercenar.
june = bou tînăr.

L

Lado = mireasă (vocativ rusesc).
lagum = mină, explozibil.
lastră = ţesătură de mătase în pătrăţele.
lavră = mînăstire mare.
laz = locuitor din Asia Mică.
lăţi (a se) = a se întinde.
left = colier.
leftică, lectică = litieră, pat portativ.
legat = supus.
legătură = înţelegere, convenţie.
lemonagiu = negustor de lămîi.
levent = viteaz, cavaler.
levenţi = călăraşi moldoveni în armata lui Matei Basarab.
liagăn = trăsură comodă.
liasă, leasă = împletitură de nuiele.
limbă = ostaş prins pentru informaţii cu caracter militar.
lipcan = lituanian.
lipsi (a) = a se sustrage.
litavră = darabană, tobă.
liubov = dragoste, iubire.
liubovnic = iubitor.
lîngoare, lingoare, lungoare = febră tifoidă.
logofăt = mare boier, cel dintîi demnitar laic, locţiitorul domnului la conducerea divanului.
loitră = scară.
lotru = hoţ, şarlatan, haimana.
loză = salcie.
lunecos = nestatornic, nesigur.

M

Maghernīţă = bucătărie de mînăstire.
magupie = godpodărie.
malcotent = nemulţumit.
mamcă = doică.
marfă = avere.
marghiol = haimana, şmecher.
margine = frontieră, graniţă.
marhă = avere de animale.
marşalîc = mareşal.
mascaragiu = saltimbanc, acrobat.
maştehă = mamă vitregă.
mazili (a) = a scoate din funcţie.
mădular = membru, articol, parte.
măre = măi, bre!

măscărici = bufon, paiaţă.
mecet = geamie de mici dimensiuni, corespunzătoare schitului creştin
sau capelei.
mectup = mesaj.
medelnicer = boier de mijloc, însărcinat să toarne apă pe mîini domnului,
cînd se aşeza la masă.
meghistan = demnitar.
megieş = vecin.
mehter = muzicant militar turc.
meidan = răgaz, prilej, timp.
meidian = cartier.
mendir = manta.
mertic = tain, porţie, parte, venit.
metoh = schit, mînăstire mică dependentă de alta.
metrică = condică, registru.
mică de ceas = clipă, clipire, moment.
mieze-părese = mijlocul postului mare.
mijlocul (a-şi da) = a risca, a ceda, a renunţa.
milosîrdie = milă, îngăduinţă.
misirliu = ostaş în armata otomană originar din Egipt.
mişel = sărac, amărît.
mitarnic = luător de mită.
mitră = veşmînt arhieresc pentru cap.
mîhniciune = mîhnire.
mînă (de a) = obişnuit, banal, de jos.
mînca (a) = a deposeda de avere pe nedrept.
mîneca (a) = a se scula dis-de-dimineaţă.
mîngîios = mîngîietor, blînd.
mîrzac = căpetenie tătărască.
mîrzăcie = şefie la tătari.
mîzdă = mită.
mlăcos = mlăştinos.
moale = slab, netocmit.
mohor = plantă ierbacee cultivată ca nutreţ.
molitvă = rugăciune.
moloşi (a se) = a se face moale.
mortasipie = zeciuială la cîntărirea mărfurilor.
moşancă = persoană, reprezentantă.
motefel = prostănac, mototol.
mozavirie = calomnie.
mubaegiu = comisar turcesc însărcinat cu cumpărări de vite şi grîu în
Ţările Române.
mucaremea, *vezi:* mucarer.
mucarer = confirmare în domnie a voievozilor Ţărilor Române.
muftiu = superiorul religiei mohamedane.
muhavizea = comandant de cetate.
mumbaşir, *vezi:* bumbaşir.
munci (a) = a tortura, a căzni.

muncitor = cel ce torturează, cel ce căzneşte.
musaip = sfetnic intim al unui domn sau al sultanului.
muselin, muselem = avangărzi militare ce construiau drumuri.
mutcap, mutfac = cămara imperială turcească.

N

Name = scrisoare oficială.
namesnic, namestnic = ajutor, vicar, locţiitor, reprezentant.
nazîr = comandant turc de cetate.
nădejde (făr-de) = pe neaşteptate, pe nepusă masă.
nădragi = izmene, pantaloni.
năluci (a se) = a se părea, a se năzui.
năpaste = dare nedreaptă, dare abuzivă, suplimentare de bir.
năprasnă (de) = subit, dintr-odată.
năroi, noroi (a se) = a se înnămoli.
năsli (a) = a năzui, a sili.
năvală = atac.
năvarnică = însărcinată.
năzări (a) = a zări, a observa.
năzui (a) = a apela, a recurge, a căuta sprijin, a se refugia, a căuta scăpare.
neapestit = neîntîrziat, netrăgănat.
nedodeit = nesupărat, nederanjat.
nemeteţ, *vezi:* nimitez.
nemiş = nobil.
nepărăsit = incontinu, neîncetat, necontenit.
nepedepsit = nedeprins, necunoscător.
nestătătoriu = nestatornic, labil.
nevoe = plictiseală, deranj, rău, opresiune, ameninţare.
nevoi (a se) = a se sili, a se strădui.
nevoinţă = interes, rîvnă, silinţă, efort.
nevoitor = care îşi impune o viaţă aspră.
nimitez = văl, voal, năframă subţire.
niscaiva = oarecari.
nociagoş, notceagoş = nemeş ungur.
nohai = trib de tătari nomazi din nordul Mării Năgre.

O

Obezi = cătuşi de lemn.
obicină = obicei, obligaţie.
obidi (a se) = a se plînge.
obidit = întristat, supărat, nedreptăţit.
oblastie = oblăduire, regiune.
oblici (a) = a pricepe, a înţelege, a bănui, a simţi.

obîrşi (a) = a sfîrşi, a termina.
obroc = raţie de alimente, tain, întreţinere.
obşte = lume, mulţime.
obuz = tabără.
ocaianic, ocainic = nenorocit, amărît.
ocărît = defăimat, ruşinat, înjosit.
ocină = moştenire, patrimoniu, proprietate.
ocol = aşezare.
ocop, ocup = şanţ de apărare.
odabaş = căpitan de iniceri.
ogeac = corp de armată la tătari.
olac (de) = de curier, de poştă.
olat = ţinut dimprejurul unei cetăţi.
oploşi (a se) = a se adăposti, a se baza.
opreală = arest.
ort = monedă de argint valorînd un sfert dintr-un taler.
oserdie, osîrdie = ardoare, zel, rîvnă.
osfeştanie = sfinţire, slujbă religioasă.
ostrov = insulă.
oşti (a se) = a se bate, a se război.
otac = adăpost, locuinţă.
otcenaş, ocinaşe = rugăciunea *Tatăl nostru*.
oturac = popas, repaus.
oţărî (a se) = a se plictisi.

P

Paharnic = mare boier; avea în sarcină umplerea paharului domnesc și gustarea conţinutului.
paic = aprod, ostaş din garda domnească.
pajişte (din) = din temelie.
palancă, palangă = redută, întăritură cu lemne.
panţîr = ostaş îmbrăcat în platoşă; blindat.
panzeh = antidot, contraotravă.
paranomie = violare.
pardoş = leopard.
parimie = zicală, proverb.
pasă = pleacă, du-te.
patimă = necaz, pedeapsă.
pavăţă = scut.
păcurar = cioban.
părăsi (a) = a renunţa.
părcan = întăritură militară făcută din bîrne şi scînduri.
păresimi = postul mare.
păretar = covor, ţol de pus pe perete.
păşitură = acţiune.
pătrunde (a) = a străpunge.

păzi (a) = a căuta, a încerca.
pedestrime = infanterie.
pehlivan = măscărici, actor de circ.
peşcheş = dar, cadou, plocon.
petrecanie = trecere (din viaţă).
petrit = păzit.
peţiană = frunză, podoabă, buchet.
peveţ = cîntăreţ bisericesc.
piază rea = ghinion.
pil = biciu.
pioă, pivă = mortier, tun scurt şi de mare calibru.
pisar = scriitor de acte.
pisărie = administraţie.
pistreală = bătaia unei săgeţi.
pistrelat = stropit, curs.
pîine = totalul produselor cerealiere.
pîngărit = dezonorat, necinstit, nemernic.
pîrcălab = dregător din mica boierime, avînd în grije administrarea sub toate formele a unei cetăţi şi a regiunii înconjurătoare.
plăieş = ostaş de graniţă.
plean, plian = pradă de război.
pleca (a) = a determina, a hotărî.
plenui (a) = a devasta, a prăda.
plocon, poclon = dar, ofrandă.
pocîltit = doborît, mort.
pocrovăţ = învelitoarea potirului, antimis, aer.
pod mereu = pod statornic.
podalghie = podagră, gută.
podan = supus, vasal.
podcomor = slujbaş polonez, subcămăraş.
poddamii = trimişii.
podghiaz = detaşament ce făcea incursiuni de pradă.
podolean = locuitor al Podoliei.
pogonărit = dare pe pogonul de vie.
pogribanie = slujba înmormîntării.
pohvală = fast, pompă, mărire.
pojar = foc.
polc = regiment, detaşament.
politicesc = civil, laic.
politie = educaţie, faimă.
politisi (a se) = a se conduce, a guverna.
pomăzui (a) = a învesti, a unge.
ponoslu = mustrare, dojană, învinuire, reclamaţie, ocară.
pont = punct, articol.
popreală, poprială = detenţiune, arest.
popri (a) = a opri.
porucic, poruşnic = ajutor, locotenent, înlocuitor.
posluşnic = slujitor, ajutor.

poticală = întîmplare, bucluc, necaz, supărare, înfrîngere.
potronic = monedă de argint, echivalentă cu o zecime dintr-un galben.
povarnă (de olovină) = presă de ulei.
povaţă, povoaţă = îndrumător, ghid.
povăţui (a) = a îndruma, a conduce.
povod = paradă.
povodnic = însoţitor, responsabil de transport, cal de călărie.
povtori (a) = a exclama.
pozvolenie, pozvolire = permisiune, autorizaţie, îngăduinţă, învoire, încuviinţare.
pozvoli (a) = a îngădui, a permite, a hotărî.
prag = cataractă, cascadă.
prapor = steag.
praxim = cunoştinţă, ştiinţă, practică.
precupi (a) = a face negoţ.
preget = ezitare, şovăire.
preget (fără de) = fără de răgaz.
prelesti (a) = a cîştiga, a stăpîni, a subjuga.
prepune (a) = a bănui, a suspecta.
prepus = bănuială, suspiciune.
pribegi (a) = a se refugia, a se exila.
price = ceartă, neînţelegere, pricină.
pricestui (a) = a împărtăşi.
priinţă = bunăvoinţă, favoare.
priitor = favorabil, binevoitor.
prileji (a se) = a se întîmpla să fie, a se nimeri.
prinde (a) = a cîştiga.
pripi (a) = a se grăbi, a se precipita, a surprinde, a zări, a găbui.
prisacă = stupărie.
pristanişte = port, refugiu.
pristăni (a) = a ţine cu cineva, a ocroti, a se deprinde, a se obişnui.
pristăvi (a se) = a muri, a-şi sfîrşi zilele.
privita (a) = a saluta, a întîmpina.
priviţă = spătează, traversă (la car).
proaşcă = ţintă, punct de ochit.
prochimen = subiect, vorba dintîi.
proclet = nelegiuit, blestemat, păgîn.
prodcomor = guvernator.
profora = rostire, pronunţare.
prognitic = prognostic, previziune.
prohodi (a) = a face slujba înmormîntării.
prostatec = neîndemînatic, prost.
protosinghel = grad monahal superior.
protul = superiorul unei mănăstiri; cel dintîi.
proviant, priviant = provizie, mîncare.
purcede (a) = a porni, a pleca.
puşcă = tun.

R

Raft = harnaşament.
rahnă = rîvnă, dorinţă.
raia = supus.
raitar = călăreţ.
răceală = indiferenţă, nepăsare, dezinteres.
rădica (a) = a îndeplini, a satisface.
rădvan = landou, trăsură mare, închisă.
răpitor = lacom, rapace.
răpoasa (a se) = a se odihni.
răscumpărare (cu) = cu vrednicie, în mod eroic.
răşchira (a se) = a se risipi, a se împrăştia.
rătez = zăvor, lanţ.
răvaş = scrisoare.
răvăşel = bileţel.
răzbi (a) = a înfrînge, a bate.
războli (a se) = a se îmbolnăvi.
răzima (a se) = a se menţine.
răzmeriţă = răscoală, război.
rechiptar aga = comandant de cavalerie.
recipospolita = parlament (la polonezi).
réde = pădurice.
refenea = contribuţie bănească, bani peşin.
reimentar = comandant de regiment.
reiz effendi = ministrul de externe la turci.
rîmător = porc.
rîvni (a) = a dori mult, a jindui.
roată = grupă.
rocoşi (a se) = a se răscula, a se revolta.
roestrov = înregistrat.
rohmistru = ofiţer de cavalerie la polonezi, căpitan.
roşu = călăreţ.
ruca = plîngere adresată direct sultanului.
ruptoare = impunere, bir fix.
ruscă = rusoaică.

S

Sacaluş = tun cu tragere scurtă; mortier.
sacos = veşmînt arhieresc de mătase, cu mîneci largi, lung pînă la genunchi, care se îmbracă peste stihar.
sagcol = aripa dreaptă a unei unităţi.
sahaidac = tolbă de săgeţi.
saivan = cort deschis, adăpost.
samă = socoteală, contabilitate.
sangeac = steag mare, verde, cu semiluna în vîrf, pe care sultanul

îl dădea domnilor la numire.
saragea = vechi ostaş, călăreţ la turci.
sarai = palat.
sarascher, serascher = comandant militar turc; generalisim.
săbor, sobor = adunare cu caracter religios.
săciui (a) = a tăia.
săminţie, simenţie = urmaş.
scală = port.
scaon de domnie = capitală.
scădea (a) = a cădea din, a scoate, a înlătura.
scădere = pierdere, frustare.
schilplu = firidă (?)
schimni (schimi) aga = demnitar turc însărcinat cu instalarea domnilor.
schimni ceauş = demnitar turc însărcinat cu schimbarea domnilor.
scîrbă = grijă, teamă, frică, supărare, ruşine.
scîrbi (a se) = a se mîhni, a se întrista, a se supăra.
scîrnav = urît, murdar.
scoabă = piesă metalică folosită la fixarea scîndurilor în unghi drept.
scociorî (a se) = a se scormoni, a se trezi.
scopas = scop, ţintă.
scuză = parte, fracţiune, segment.
seim = adunare, parlament (la polonezi).
seimeni, siimeni = ostaşi ce formau garda domnului.
serachini, serachineni = arabi.
serdar = comandant de oaste.
serdenci = ostaşi cazaci.
serdengheşti = voluntari turci de elită.
serhătlău = ostaş de elită turc.
sfăt = călător.
sfeti (a se) = a se arăta, a se întrezări.
siială = frică, sfiiciune.
sili (a) = a încerca, a căuta.
silihtar = demnitar turc ce purta sabia sultanului în urma acestuia.
silnic = violent, dezgustător.
simbrie = leafă.
sineaţă = puşcă cu cremene.
sinet = chitanţă, adeverinţă.
singegaş = ostaş turc din garda saracherului.
sîngerat = cu sîngele stricat.
sîrg (de) = degrabă.
sîrguială = grabă.
slobozian = locuitor din silişte, sătean liber.
slobozie = aşezare nouă.
sluţi (a) = a răni, a mutila.
sminteală = rătăcire, nebunie, piedică, deranj, vătămare, tulburare, stinghereală, pagubă, oprire.
smomi (a) = a atrage, a înşela, a amăgi.
sobol = samur; rozător cu blană foarte preţioasă.

sodomie = relație trupească împotriva firii.
solac = arcaș în armata turcească.
solcul = aripa stîngă a unei unități.
solitoriu = sol, trimis, mijlocitor, protector, binevoitor.
soroc = termen, dată.
sotnic = comandant cazac peste o sută de ostași.
spahiu = soldat de cavalerie la turci.
sparge (a) = a împrăștia.
spăra (a) = a speria, a împrăștia.
spătar = mare boier, însărcinat să poarte sabia domnului la ceremonii.
spîrcui (a) = a nimici, a sfîșia.
spodobi (a se) = a se învrednici.
spori (a) = a promova, a ajuta, a progresa.
sprijineală = ajutor.
sprijini (a) = a rezista, a face față, a susține.
spuzime = mulțime.
staroste = pîrcălab, administrator, conducător, guvernator.
statie = articol, paragraf.
stegar = comandant de mică unitate militară (cca 200 de oameni).
stepenă = situație, poziție, treaptă.
stol = detașament.
stoli (a se) = a se concentra, a se aduna.
stolit = ordonat, rînduit.
stoliță = capitală.
stolnic = mare boier, însărcinat cu supravegherea mesei domnești.
strat = culcuș.
streleți, strelați = militari înarmați cu puști.
striște = noroc, soartă.
strîmbătate = nedreptate.
strînsoare = adunare.
stropși (a) = a sfărîma, a zdrobi, a strivi, a distruge.
subașă = dregător mărunt turc, administrator de sat.
sudui (a) = a înjura.
suferi (a) = a răbda, a suporta.
sunetdugun = nuntă la turci.
supus = așezat la pîndă.
surguci = pompon (moț) de păr sau pene, cu pietre prețioase, purtat la căciulă de capetele încoronate, sau de mari demnitari.
surlă = instrument de suflat în fanfara turcească; fluier, flaut.
surpa (a) = a dărîma, a distruge.
suseni (boieri) = boieri din partea de sus a Moldovei.

Ș

Șagă = glumă.
șavgău = băiaș, măglaș, tăietor de sare.

şcatulcă = casetă.
şeică = găleată, ciutură, şalupă.
Şeităneştii = Cantacuzinii.
şereni (mîrzaci) = aparţinînd tribului Şîrîn, cel mai ales trib din hanatul Crimeei.
şetrar = boier de rang mijlociu, care avea în grijă aranjarea corturilor domneşti şi a armatei în timpul deplasărilor.
şican = observator, şicanator.
şifaeş = mare, dezvoltat.
şinlic = manifestaţie.
şliahtă = nobilime poloneză.
şliav = drum.
şlic = căciulă înaltă din blană sau postav; potcap.
şpangă = sabie.
ştandart = fanion, stindard.
şterc = pai, fir subţire.
şutele = înşelăciune.

T

Tabie = redută, întăritură.
tabulhaná = fanfară turcească.
taifá = escortă.
tain = raţie de hrană.
taină (pre) = în secret.
tainic = sfetnic, consilier.
talhaciu = trimis al sultanului cu mesajele.
talhîş = hotărîre, dispoziţie de domnie.
tambură = instrument cu coarde de tipul chitarei.
tar = greutate, tară.
tăbărî (a) = a organiza tabără militară.
tămădui (a) = a vindeca.
tefter = condică, registru.
telal = crainic.
telpiz = viclean, mincinos, înşelător, escroc.
temei = bază, grosul oştirii, temelie, fundaţie.
tenzuh = mirodenie (?)
terziman, *vezi şi*: dragoman.
terziman = tălmaci, interpret.
teşcherea = bilet, act, pungă, adeverinţă, justificare.
tetrapod = analog, pupitru portativ cu patru picioare pe care se pune Evanghelia cînd se citeşte.
ticăit = amărît, necăjit.
tifla (a da) = a dispreţui.
timf, tinf = monedă măruntă rusească.
titiuluş = titlu.
tîlhuşag = tîlhărie.

tîmbar = mantie femeiască.
tîrnosi (a) = a sfinţi un lăcaş de închinăciune.
tocmală = ordine.
toi = tărăboi, încăierare.
toiag = baston, băţ.
topciu = ostaş artilerist din armata turcească.
tragăn = zgîrci, ganglion.
trapeză = sală de mese în mînăstiri, sufragerie.
trataj, tartaj = broşură, caiet, cărticică.
trăgănat = întins, lungit.
trăsură = lichidare, socoteală.
treapăd = alergătură.
trece (a) = a elimina, a omite.
trece (a se) = a se lua în considerare.
trîmbă = pîlc, grupare, ceată.
trufie = mîndrie, orgoliu.
tui = steag turcesc făcut din cozi de cal.
tulpan = muselină, ţesătură de mătase.
tult = monedă de argint valorînd o jumătate de zlot.
tupila (a se) = a se ascunde, a se adăposti.
turnagiu = comandant de escortă (?)

Ţ

Ţacaluş, *vezi:* sacaluş.
ţenchiu = limită, margine.
ţiitoare = concubină, ibovnică.
ţitnar = măsură orientală ce avea aproximatic 50 de kilograme.

U

Ucaz = poruncă, manifest.
ulan = călăreţ.
ulemá = teolog musulman.
untavă = impozit, dare.
urgie = mînie, pedeapsă, răzbunare.
uric = act domnesc, poruncă, convenţie.
urloae = olane, conducte de apă.
urşinic = mătase, satin.
urzi (a) = a clădi.
urzit = întemeiere, temelie.
userdie, *vezi:* oserdie.
uzmet, *vezi:* huzmet.

V

Val = necaz, pericol, frămîntare, zbucium, neajuns.
val (a purta) = a lua în derîndere, a batjocori.
varoş = oraş.
vartă = escortă, pază.
văcărit = dare apăsătoare pe vite.
vădi (a) = a da la iveală, a arăta, a denunța, a pîrî.
vătaf de aprozi = şeful curierilor divanului, care se îngrijea de executarea hotărîrilor acestuia.
vechil = supraveghetor, administrator.
vecinătate = dependență.
velcopolean = ostaş din garda regelui (la polonezi).
venetic = strein.
veri, neveri = vrînd, nevrînd; cu orice preț.
viitoare = venit, înapoiere.
vină (a da) = a reproşa.
vină de cap = osîndă la moarte.
vinăriciu - dare pe vin.
vistierie = tezaur.
vistiernic = boier marte, administrator al veniturilor țării.
vizir = demnitar turc, asemeni unui prim-ministru.
voe veghiată = protecție, părtinire.
volnicie = libertate, voință, mînă liberă.
vornic = boier mare, locțiitor al domnului în probleme judecătoreşti.

Z

Zacon = lege.
zahară = provizie pentru armată.
zamcă = cetate.
zapciu = executorul unei porunci, de obicei financiară.
zapis = act, document.
zarvă = gălăgie, ceartă, gîlceavă.
zavistie = invidie, gelozie, pizmă.
zavistui (a) = a pizmui, a gelozi.
zăbavă = pierdere de timp.
zăbăvi, zăbovi (a) = a întîrzia.
zădărî (a) = a întărîta, a ațîța, a zgîndări, a căuta.
zălog = ostatec.
zăticni (a) = a opri, a împiedica, a incomoda, a deranja.
zăvează = perdea, draperie.
zburdat = zburdalnic.
zevchiu = chef.

zlot = monedă de aur valorînd aproximativ un florin.
zminteală, *vezi:* sminteală.
zmulte = scoase.
zorbă = gălăgie, răzvrătire.
zugrăvi (a) = a picta.
zugrăvită (mînie) = prefăcută.
zulum = nedreptate, asuprire.
zvori (a) = a lucra, a îndeplini o sarcină.

CUPRINS